

BIBLIOTECA NAZ.
Vittorio Emanuele II

XX

E

3

NAPOLI

4

FRANCISCI FLORENTIS JURISCONSULTI,

AURELIANENSIS PRIMUM, DEINDE PARISIENSIS
ANTECESSORIS,

OPERA JURIDICA.

*Studio J. DOUJATHI Ant. Paris. collecta,
ATQUE IN DUAS PARTES DIVISA.*

Quarum Prima complectitur Tractatus vivo Auctore variis
temporibus editos, qui nunc ex ipsius autographo
emendati & aucti prodeunt.

Secunda vero continet opera inedita, sive posthuma.

In quibus fide & exacte ex certis Conciliorum, Decretalium atque Historia-
rum monumentis explicantur, quæ tum ad veterem, tum ad recentiorum
Ecclesiæ universæ, atque in primis Gallicanæ disciplinam pertinent.

*Accedunt Indices varii, Tractatum, præcipuorum Capitum, Auctorum,
ac Rerum & verborum.*

*Adjecti sunt ad calcem primæ Partis duo Tractatus, alter de Officiis
Archidiaconi auctore NIC. JANUARIO; alter de Absolutione
ad Cautelam, auctore J. TOURNET.*

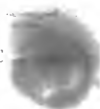
TOMUS PRIMUS.

N E A P O L I.
EXPENSIS ANTONII CERVONII.

PUBLICA AUCTORITATE, AC PRIVILEGIO.

M D C C L X X I.

FRANCISCO VARGAS MACCIUCCA

EQUITI HIEROSOLYMITANO

VATOLLE MARCHIONI

CUJUS FAMILIA ARMIS , TOGA , SACRIS INFULIS

PRÆCLARISSIMA

REGALIS CAMERÆ S. CLARÆ QUINQUEVIRO

IMPERII ET SACERDOTII FINIUM REGUNDORUM

PRÆFECTO

SANCTIORIS ECCLESIASTICÆ DISCIPLINÆ VINDICI

REGIORUM VECTIGALIIUM JUDICI DELEGATO

DE OPTIMARUM LITTERARUM STUDIIS

BENEMERENTISSIMO

AD REIPUBLICÆ BONUM NATO

FRANCISCI FLORENTIS

JURE CONSULTI VOLUMINA

FELICISSIMO EJUS AUSPICIO

TYPIS NEAPOLITANIS EDITA

ANTONIUS CERVONIUS

IN OBSEQUENTIS ANIMI MONUMENTUM

DICAT CONSECRATQUE.

ILLUSTRISSIMO VIRO
DOMINO D.
CHRISTIANO FRANCISCO
DE LAMOIGNON
REGI A CONSILIIS,

ejusque in suprema Parlamenti Curia
ADVOCATO GENERALI,

J. DOUJAT *Antecessor Parisiensis*
Sal. & pp. f.

UOD Franciscum Floren-
tem, si eum ad hæc usque
tempora Deus Opt. Max.
servasset, facturum fuisse
non dubito, ILLUSTRIS-
SIME DOMINE, ut nimirum po-
steriores lucubrationes suas sub nomine
consecraret tuo : id ego nunc, tanti

E P I S T O L A.

virī in Antecessura Parisiensi qualiscunque successor , non ex animi solum mei sententia, sed ex defuncti voluntate confido me facere, & quoddam quasi tacitum mandatum implere. Suæ illi fuissent expromendi ejus in te officii rationes; meæ mihi, nec pauciores sunt, nec minores.

Sane qui ingentium virtutisque & eruditionis titulo Togatos inter proceres maxime conspicuorum nominum tutelæ commendatos voluerat priores Commentarios suos ; is , quodnam aliud , quam sibi literatisque omnibus venerandum nomen , in reliquorum operum suorum præsidium potuisset advocare ? Quos potius *Segueriis Memmiisque* adjungere quam *Lamonios*? Mitto antiqua gentis vestræ decora , per militarem prius, deinde per forensē gloriam quæsitā . Nostra ætate, ut Seguerii, Memmiique, sic & Lamonii , feliciter mixtis Togæ honoribus summis, & in sacro Regum Christianissimorum Consistorio , & in Senatu Principe perinde florere : hi etiamnum cum Memmiis florent. Quot generis vestri capita , imo quot proxima

ma

E P I S T O L A

ma vobiscum affinitate conjunctos vidimus, aut videmus; hinc *Poterios*, *Nemondos*, *Harlaos*; inde *Vicinos*, *Talonios*, *Bignonios* (lumina Tribunalium Gallicorum Principum omnibus nota, inque his familiaria, ipsi auctori velut Numina) tot Magistratuum omnibus absolutorum numeris exempla, tot oracula justitiæ, tot sæculi nostri ornamenta ab omnibus prædicantur.

Sed omissis reliquis, in uno *Parente* tuo, in uno *Te* abunde haberet Florens noster, quod miraretur, quod omni honore coleret, quo omni fiducia confugeret. Magnus *Pater tuus* ILLUSTRIS DOMINE, Præsides infulato, atque infulis dignissimo natus, cum per Senatoris gradum ad Magistri Libellorum Supplicum honorem pervenisset, *Florentem*, ut alii e primoribus eruditi juvenes, moderatorem juridici studii sibi asciverat, etsi Florens ipsius se in eo socium ferret. Hunc Illustrissimus *Parens tuus*, legitimæ Canonicæque disciplinæ amore, admiserat in familiaritatem intimam, ac pro virili celebraverat, ornaverat, foverat. Tantæ amici-

E P I S T O L A.

citæ responderat assiduis obsequiis *Florens* : & alter alterius admiratione defixi, crebra inter se existimationis mutæ testificatione certabant. Mirabatur in *Florente Lamonius* profundam ac prope inexhaustam Juris utriusque, nec minus Humaniorum Literarum notitiam, moresque perinde ac sermonem sine fuco, & expressa in omni vita signa probitatis. Stupebat *Florens* in *Lamonio* solidam eruditionem, & Linguarum Scientiarumque omnium, quæ quidem Jurisprudentiæ utiliter ancillari, & præclarum informare Magistratum, aut decere solent, plenissimam cognitionem, sub modesta quasi discentis verecundia latentem: stupebat acris ingenii vim maturitate limatissimi judicii temperatam, & in præcipuo sinceroque numinis cultu, canam juvenili ætate prudentiam, aspersamque severitati morum jucundissimam sermonis affabilitatem. Quid si ad principem in hoc Senatu dignitatem Regis maximi judicio evectum vidisset? Quid si semper sui similem, eodem vitæ, quo prius, tenore, sibi, & cæteris exemplo magis quam

E P I S T O L A.

quam imperio, moderantem; si æquali
semper sapientia, publice, privatim, in
Deum, in Regem, in suos, in alienos,
in infimos quoque, atque in pauperes
in primis, cuncta religionis, pietatis,
caritatis, humanitatis, ac misericordiæ
officia cumulatissime implentem? Quid
si nulla occupationum mole refrigera-
tum, aut imminutum, sed adauctum,
potius in eo, atque hebdomadariis con-
ventibus testatum, in literas ac litera-
tos studium? Quid denique, si, ut nos,
adeo promptam expertus esset ejus in
Collegium nostrum Juridicum propen-
sionem? Quanto ille tum nobiscum, &
cum bonis omnibus, gaudio exultasset?
Quanto stuporis incremento, *Lamonii*
tum omnigenas virtutes demiratus esset;
non crescentes illas quidem cum digni-
tate (quia jamdiu ad summum creve-
verant) sed in hoc honorum culmine,
non secus ac totidem gemmas pretiosa
in pala fulgentes ardentius? Forte &
non mediocri voluptatis sensu, nonni-
hil etiam sui agnovisset in arduis ne-
gotiorum a tanto viro pari æquitate ac
peritia decidendis, inque cæterorum Ju-
di-

E P I S T O L A.

dicum sententiis , aut firmandis , ubi hæerent , aut , si forte nonnunquam aberrarent , in viam benigne reducendis .

Quid autem , si quæ de Te ipso , ILLUSTRIS DOMINE , oculis auribusve usurpavimus , vivo adhuc Florente gessisses ? Quo Te ille plausu prosequutus esset , cum laborem standi inter Patrones , honori inter Judices sedendi antepones ; & causas disertissime doctissimeque prius agere gestires , quam pro tribunali cognoscere ? cum paternis inhærens vestigiis , gradatim a privato Advocati officio , ad Senatoris in suprema Curia munus ; hinc ad Libellorum Supplicum Magisterium : inde , laudabili in Senatum regressu , ad Generalis Advocati munus , difficillimam nempe totius orbis , ut ita dicam , Juridicalis stationem , præclare , ut priora munia , obtinendam , nulli impar oneri transgrederere ?

Interrupit aliquantisper amplissimæ hujus functionis tuæ cursum , sed non abruptit , interveniens mors Parentis optimi , Tibi , nobisque , imo Galliæ uni-

E P I S T O L A.

universæ acerba; ipsi, si annos æstimes, nimis propera; si gloriam spectes, jamdiu matura. Justissimo luctui & naturæ datum ultra id quod pietas exigebat, quodque ipsa patiebatur natura. Solamen Tibi tandem unicum ex actu rerum necessario, atque ex hereditario Regiæ publicæque rei amore; nobis ex Te, exque illustrissimo Fratre tuo, in quibus reviviscit magnus Genitor, quantum reviviscere Heroes in posteris possunt: adeo in vobis cuncta excellentissimo huic domestico exemplari similia.

Nos igitur non modò tantarum familiæ vestræ virtutum, gestorumque illustrium testes, &, quoad vires sufficiunt, præcones, (quo se honore nemini non jactare liceat); sed multorum debitores Beneficiorum, Te paterni in Juris Facultatem Parisiensem affectus benevolentiaque heredem, arctiori etiam vinculo, graduum Academicorum, qui viam sternunt ad forenses, dignitates, & specialis honorariæ confectionis, Decanatus denique plures per annos humanissimè acti, conjunctum, harum Florentis in eadem Facultate

E P I S T O L A.

Antecessoris eximii, domuique vestræ devoti, lucubrationum patronum Tuo pariter ac nostro Jure optavimus. Ego in primis (ut propria propensæ tuæ erga me voluntatis indicia, aliasque peculiaris in Te obsequii mei causas sileam) eo certe nomine Tibi præcipue devinctum me; devinctum Florentem ipsum profiteor, quod benignitate tua, commodato horum ipsorum operum Codice, qui cum meo collatus, instar fuit autographi; hæc, quam parabam, editio aliquanto emendatior mea opera prodit. Tuus ille Codex velut appendix est Bibliothecæ auctoris, quam callentissimus Pater tuus dignam censuerat; quæ vestræ partem faceret non indecoram. Sic ad Te redeunt hæc Viri clarissimi scripta, Tibi ut debita, sic libentissime oblata, dicataque. His itaque paulo commodius, quam manu exaratis uti, & Tibi, & per Te studiosis omnibus licebit. Vale.

Dabam Lutetiæ Parisiorum
Idibus Febr. anno Domini
M. DC. LXXIX.

EPISTOLA NUNCUPATORIA

Ab Auctore præfixa duobus Selectarum Juris Canonici Dissertationum libris anno 1632.

Illustrissimo amplissimoque viro

HENRICO MEMMIO

SACRI CONSESSUS CONSILIARIO,

ET PARISIENSIS SENATUS

PRÆSIDI PRUDENTISSIMO,

Domino de Balagny, Mogninville,
Mauru, &c.

FRANCISCUS FLORENS S.

DE Jure Canonico selectas Dissertationes in publicum edituro, PRÆSES ILLUSTRISIME, cujus præsidium & opem implorem, unus ex omnibus mihi feliciter occurris, qui originem & causas utriusque subtili ingenio & solertia investigatas cognoscis. Accedit artis & scientiæ perfectæ cognitioni, quam habes, usus, & ipsis rerum argumentis confirmata prudentia; quam qui spernunt, stultam & inanem gloriam ex Juris doctrina aucupantur: parum est enim jus esse, nisi sint qui jura regere possint. Exactam illam

Juris intelligentiam, & singularem in Jure dicundo prudentiam, per quam effectus Juris & Legum accipitur, omnes in te vigere mirantur. Audax ego forte, qui doctissimum Præsidem inconconsultus & parum prudens, qui publicis negotiis distinctum interpello. Verum hoc efflagitat summi beneficii recordatio, quo tuo patrocinio fretus ad Antecessoris munus me promotum fuisse, & amplissimi Senatus Decretum, tuumque judicium optimis & honestissimis artibus promeruisse splendide profiteor. At hæc quidem causa scribendi priva est, nec egreditur personam? Invitat præterea communis illa & publica, scilicet insignis comitas & benignitas, qua eruditos omnes complecteris, innata genti Memmianæ virtus, quam a majoribus delatam adeo studiose foves & excolis, ut præcipui quodam titulo solidam cepisse videaris. Propria illa tua humanitate provocatus, non omnibus notam; imo paucis cognitam, sed veram Juris Canonici interpretandi rationem suscipio; quid si veterem dixerem, & recentatam potius quam recentem, quid si a doctissimis Antecessoribus indicatam, quid si in primis necessariam, verum protulero? Hæc si foret æque cognita omnibus ac tibi, verbis parcerem; ne tamen imparatos & delicatulos aliquos Censores offendam, paucis Dissertationum nostrarum ordinem & methodum aperiam. In libro primo occasione rapta ex interpretatione trium capitum Decretalium Gregorii IX. similis illi, qui

qui reperto scalmo in littore, navem ædificare gestiebat, quinque celebres in Jure Canonico tractatus absolvi. In secundo de origine, arte, & auctoritate Juris Canonici quid præstiterimus in præfatione expositum est: hic tantum moneamus in eo potissimum libello facilem & planam scribendi methodum nos esse secutos, & studioforum commodis inserviisse. Nec enim dubitamus ea, quæ in eo tractantur, fere omnia viris doctis esse notissima; eademque ratione in aliud tempus omisimus difficiliores tractatus, de auctoritate particularium Conciliorum, & de variis Collectionibus Canonum Africanorum; in quibus multa effugisse doctissimorum virorum diligentiam, qui in illis recensendis & illustrandis utilem operam posuerunt, aliquando ostendemus. Superfunt & aliqua quæstioni de Sardicensi Antiocheno Concilio addenda. In nostro autem commentario ad titulum de vita & honestate Clericorum, prætermisimus, quæ ab aliis, qui in illum titulum scripserunt, vel ex professo, vel aperte satis explicata sunt; in reliquis operam nostram collocaturi, quæ vel studio, vel alia qualibet causa præterita & neglecta, vel omnino non animadverta, aut non satis enucleata fuerunt. Brevem quin etiam singularum Dissertationum comprehensionem & synopsis, certo consilio, indicis vice initio præmisimus; quam si quis ab ipsis Dissertationibus divellere malevole studeat, in alieno libro se nimis ingeniosum, forte & odio dignum prodiderit. Postremum in opere universo hac ad-

no-

notatione opus est, velut edicto monitorio. Ut nihil antiquitatis penitus ignoretur, ordine temporum observato, ab antiquis Canonibus inchoare soleo; quid media Jurisprudencia induxerit, quid addiderit, quid immutaverit subjungo; aliarum gentium mores & instituta ideo tantum delibans, ut in Gallicanis Conciliis & scriptoribus pressius gradum firmarem. In Collectoribus & Interpretibus Conciliorum & Canonum, sive Græcis, sive Latinis evolvendis, herciscundorum Jurisconsultorum, vel Ecclësticorum Philosophorum morem tenui, eos ut Interpretes & Tractatores, non ut Legislatores versavi. Conditorum quippe & Legislatorum longe dispar ratio, quos auctoritas publica & legitima potestas non notandos præcipit: ita per varias ætates & progressus juris ad jus novissimum sensim delabimur. Nempe Juris Canonici, sicut & Civilis variæ fuerunt vices, mutationes variæ, quas singillatim & per partes inquirere & excutere operæ pretium est. Nec enim omnium Canonum æterna lex fuit, non par eademque omnium vis, nullumque discrimen: prout res ac tempora desiderabant, quædam innovata, immutata, detracta vel addita; nec ideo quicquam temere damnandum; non statim varietatem consiliorum inconstantiam appellandam esse, sed potius statam fixamque in tuenda Ecclesiæ pace concordiaque constantiam viri prudentissimi censuerunt; quia dispensatio & œconomia, seu indulgentia, *συγγνωμη*, ut verbo Pauli utar, li-

licet aliquando laxet, non tamen solvit regulam & disciplinam: singulis sua ratio constat, quam indagare & expromere periti & prudentis est interpretis. Sed ea melius & prolixius in ipsis Dissertationibus, quam in epistola demonstrabuntur; satis est aliis indicare, tibi (PRÆSES ILLUSTRISSIME) nec opus indicare, cui pridem intima prudentiæ Canoniciæ juxta ac Civilis nota extiterunt. Abunde mihi parva laus est, quod tu, quod similes tui, studiorum meorum rationem probatis, animos additis, & cunctantem impellitis. Hoc novo beneficio & aliis innumeris arctissime tibi devinctus, libellum hunc tuis titulis impositis, ex antiquo & solemniori more præmunio, ut cum titulos legerint, conterriti potentia & splendore nominis sophistæ & leguleii a cavillationibus abstineant. Meminerint etiam me sublevandæ memoriæ, vel potius oblivionis meæ gratia, Dissertationes istas quasi commonitoria quædam mihi parasse, quas paulatim recolendo, emendare & implere quotidie conabor, ne quid itaque præpropere & intempestive in scriptis reprehendant, quæ adhuc promissa emendatione, limanda edicimus.

EPI-

EPISTOLA NUNCUPATORIA

Ab Authore præfixa novem Tractatibus in IX. priores titulos lib. I. Decret. anno 1641.

Illustrissimo Viro Domino D.

PETRO SEGUIERIO

FRANCIÆ CANCELLARIO,

FR. FLORENS *Antecessor. Aurel.*

DIGNITAS summa, quam cum admiratione & veneratione Galliæ universæ sustines, ILLUSTRISSIME CANCELLARIE, incredibilis ad hæc & varia scientiarum, Juris præcipue Civilis & Canonici cognitio perfecta, rectæ conscientiæ tenaci proposito, & usu frequentissimo firmata & consummata, me vehementer percellunt, & velut injecta manu retrahunt, de Jure Canonico Tractatus aliquot offerre properantem. Parerem sane, & abstinere omnino, nisi tua singularis in literatos homines benignitas erigeret, & timorem excuteret. Addunt animos exempla doctissimorum virorum, quos sæpissime exceperisti comiter, & adjuvisti: in primis vero recreavit & induxit placidus & serenus vultus, quo vix dum inchoatum ex pluribus Tractatibus unum suscepisti,

ſi, & reliquorum ſub tuis auſpiciis editionem
 non integram fore perhumane ſignificasti. Acceſ-
 ſit tum cogitatio Quæſtoriz dignitatis, amicū
 Jurisconſultis nomen; tum materiæ, quæ eſt in
 manibus, argumentum conveniens. Quæſtoriam
 namque dignitatem eam novimus, quam Impe-
 ratores & Legum latores appellant *Principis vo-*
cem, prudensum honorem, literarum gloriam, ponti-
ficiū literatorum, famæ publicæ, Juris & Legum
theſaurum. Quorum titulorum non nudum & ſpe-
 cioſum nomen affectas, ſed vim & poteſtatem,
 rebus manifeſtis & quotidianis experimentis, ad
 publica commoda directis, exprimere & promo-
 vere, vivida & capitali virtute ingenii ſatagis.
 Quod ad materiam pertinet, hoc uno forte pla-
 cuero, qui nec alienam, nec inutilem elegi: non
 incertus tamen monitoribus iſtis parum te indi-
 gere. Næ imprudens & imperitus, hoc ſi animo
 præcepiſſem. At nunquid in templis quotidie do-
 naria, tabellæ, votiva munera ſuſpēduntur &
 apponuntur, quibus opus habere Deum Opt. Max.
 quis adeo vecors, aut ſacrilegus, ut exiſtimet?
 Traſtandi præterea ratione, & forma nova vo-
 luptati & utilitati conſulere ſtudi. Deprehende-
 bam quippe pleroſque veteres & novos Canonici
 Juris Interpretes, non altius Juris illius origines
 & fontes elicere, quam ab uno Gratiano: raro
 Pontifices ipſos Decretalium Conditores aliunde
 deducere. Id operæ itaque ſedulo impoſui mihi,
 ut Canonici Juris principia, progreſſus, cauſas,

xviii E P I S T O L A.

& momenta investigarem & perperderem. His enim, velut arietibus impelluntur & subvertuntur recentia pleraque Jura, quæ subtili ingenio excogitata primum, & sensim amplificata, antiquæ disciplinæ honestam & liberalem faciem ascititiis & exoticis pigmentis deformant & decolorant. Verum quid pluribus perspecta tibi commemoro? patefient aliis ex totius operis lectione. Vix enim quicquam tibi scribitur in hoc opere: in quo præter animi dediti & obsequentis testificationem, & spem & expectationem majoris in his præclaris studiis incrementi, quid tibi merito placere queat, equidem non video. Illud forte nonnulli severiores & austeriores improbaverint: æquiores & clementiores, nec imprudenter, nec insubtiliter factum probaverint: quod ex magnitudine & splendore nominis tui, nostro qualicumque conatui lumen & commendationem conciliare, censorumque aculeos subterfugere tentaverim. Agnosco lubens; sed abs te, ILLUSTRISIME CANCELLARIE, qua propensione, quo amore erga Jurisconsultos afficeris, hujus vel audaciæ, vel temeritatis veniam impetraturum me confido. Lutetiæ Parisiorum, Kal. Februarii, An.Sal. M. DCC. XLI.

Fr.

FR. FLORENTIS
 ANTECESSORIS
 V I T A,

J. DOUJATH *opera & stilo conscripta.*

IN Alexiensis * Burgundiæ Ducalis tractu , patre Joan- * à Ar-
 ne in Senatu Divionensi Advocato , matre Renata ^{nay le}
 Ardillionia natus est FRANCISCUS FLORENS , vergente ad ^{Duc en}
 finem sæculo superiore . Is , emenso apud Heduos suos ^{Annos.}
 Grammaticæ curriculo , ac solide positus utriusque lin-
 guæ , omnisque humanioris literaturæ fundamentis , To-
 losam petiit anno MDCXV. in antiquissimo illo Musæ-
 rum domicilio , ac Legum præ cæteris altrice civitate ,
 operam Jurisprudentiæ daturus ; veræ nimirum Philoso-
 phiæ , quæ vitæ dux , justitiæque reſtrix optima merito
 cenſetur .

Nobile illud Athenæum ſua luce tunc feliciter illu-
 ſtrabant eximii Jurisconſulti , quorum elogia alterius
 loci ac ſtili ſunt , Guilielmus Maranus ; Joannes a Co-
 ſta ex Cadurcenſi Academja ; Vincentius Caborius ex
 Aurelianenſi evocatus ; J. Cadanus , alique . Et cæ-
 teros quidem Anteceſſores audivit : ſed Marano præſer-
 tim & Coſtæ adhæſit , qui ambo magni quondam Cujacii
 auditores fuerant tanto digni Magiſtro . Hi præ cæ-
 teris , minus antea cognitam atque a præſtantiffimo Do-
 ctore ſuo acceptam utriusque Jurisprudentiæ ex optimis
 Latinitatis auctoris & prophana ſacraque hiſtoria illu-
 ſtrandæ atque interpretandæ viam præclare triverunt , &

ex parte etiam amplificarunt, Costæ recitationibus per sex annos se assiduum interfuisse FLORENS ipse profitetur in Præfatione ad Tractatus novem in primos totidem ritul-s Decretalium. Sed præter quotidiana Antecessorum dictata, quæ interdum excipiebat; præteritas Marani & Costæ prælectiones ab aliis acceptas exscribebat nocturnis vigiliis; Tanta inerat discendi aviditas.

Inter condiscipulos, quos in palæstra juridica nactus est, *Petrum de Marca* Benearnum, *Franciscum Bosquetum* Narbonensem, *Innocentium Cironium* Tolosatem, scriptis suis omnes postmodum claros, memorare juvat; cumque his Tronchæos fratres Parisienses, *Petrum Chuppæum* & *Maquinum Andegavos*. Horum prioribus, per Togæ munia ad Ecclesiasticas primi ordinis dignitates sua gradum virtus & eruditio fecit: *Marce* ad Episcopatum Conforannensem, deinde ad Archiepiscopatum Tolosanum, ac tandem ad Parisiensem; *Bosquero* ad Lutevensem primo, inde ad Montis Pessulani Episcopatum. *Cironius* Cancellarii Ecclesiæ atque Academiæ Tolosanæ munus egregie implevit. Tronchæorum alter Præsidis, Consilarii alter honore in Senatu Parisiensi fulserunt. Chuppæus & Maquinus Juris peritia excellentes, ille in Academia postea Tolosana, hic in Andegavensi Antecessoriam Cathedram suo merito asscuti sunt.

Innotuit præterea FLORENS præcipuis doctissimi Senatus Tolosani proceribus, hospitio in primis exceptus a Joanne Gualberto Caminada Præside insulato, ut cum ejus filio Philippo, præclaræ indolis tunc adolescente, postea cinguli paterni successore dignissimo, junctus familiaris consortio, per quotidianos sermones ipsius studia juvaret. Eum ego, ut ab utroque perliberaliter & honorifice cultus, ab aliis haud paucis benigne habitus fuerat; Tolosatium nostrorum singularem in literatos homines humanitatem, nec ficto, nec perfunctorio elogio prædicantem non semel audire me memini.

Sic Juris utriusque hausta puris e fontibus scientia,
ejus

ejusque pleno quasi flumine inundatus FLORENS, per Biturigas, (ubi semel aut iterum Emundum Merillium convenit) in patriam redux, Advocatorum in ordinem relatus est, atque annis aliquot in Senatu Divionensi cum laude versatus. Id Vir clarissimus Carolus Fevretus testatur in dialogo de Claris Fori Burgundici Oratoribus: ubi Florentem cum Benigno Millotetio Senatore & Nicolao Chevanio, Fori ejusdem Patrono, ea de re colloquentem inducit. Ibi apud Præsidentem Girusium patrem, qui olim Cujacii auditor, assidua lectione ac meditatione in consummatum evaserat Jurisconsultum, familiariter vixit: sive ipsius Bibliothecæ curator, sive filii studiorum rector; qui felici ingenio in propriam tandem perniciem infelicitier est abusus.

Verum ad majus theatrum vocabat Florentem natus ad maxima quæque genius, & digna amplissimo quovis munere doctrina. Primo ferme Lutetiam adventu Magistratibus primariis notus, atque in pretio fuit: ab Henrico in primis Memmio, Prætor tunc Parisiensi, ac postmodum Præsidi primi ordinis, domum invitatus, quæ (pro nobilis & eruditæ gentis illius more) doctorum virorum, in quocumque scientiarum genere præstantium, commune semper ac nobile velut receptaculum fuit.

Is, ut Bosqueti, aliorumque, & postremo Henrici Valefii, sic intermedio tempore, FLORENTIS nostri opera annis aliquot usus est. Hic ex Memmii amicitia facilem habuit aditum ad hominum eruditorum, quotquot fere Parisiis tunc agebant, familiaritatem; Hieronymi, dico, Bignonii, Hugonis Grouii, Jacobi Sirmondii, Puteanorum fratrum, Petri Haberti, pluriumque Advocatorum, in quibus Perrus Pithæus, (Antonio Petri & Francisci Pithæorum fratre natus) Joannes Vassæus (eorumdem Pithæorum sororis filius), Nicolaus Rigaltius, Carolus Labbæus, Joannes Jobertus, Claudius Capellanus, Jacobus Bobæus Caroli Molinæi nepos, & Guillelmus Bluetus.

His præstidiis, propriisque meritis suffulto, Aurelian-

nen-

nensem Antecessuram, quæ, aucto ante aliquot annos a quaternario ad senarium, ob concertantium copiam, numero, jamdiu obitu Radulphi Fornerii vacabat, ambiendi sese obtulit occasio. Itaque post Doctorales ex utroque Jure Theses propugnatas, obitaque publicas prælectiones, FLORENTI, qui has velut Probatorias Recitationes suas ediderat, Antecessorium munus adjudicatum est Senatusconsulto, quod prolatum fuit Majo mense anni MDCXXX.

Ab eo tempore in Aurelianensi Auditorio FLORENS Jus utrumque magna cum laude per annos ferme quatuordecim docuit: sed ita ut feriarum tempore Lutetiam subinde excurreret excolendis amicis, tum ante memoratis, tum recentioribus aliis, atque in primis Ludovico Nublæo & Ægidio Menagio.

Ansa inde amicis data de eo ad Parisiensem Scholam Juridicam evocando cogitandi. Vacuum in ea locum fecerat mors Alexandri Hænautii *de Beauregard* Antecessoris. Itaque agente Philippo Buifinio Antecessorum substitutum postremo, qui apud Matthæum Molzum Generalem eo tempore Regis in Senatu Procuratorem, primum postea Præsidem ac Sigillorum Custodem, in gratia erat, atque accedente Nublæi opera ea res faustum tandem habuit exitum; cum Joannes Dartisius Antecessorum Primicerius, & Claudius Butellerius Secundicerius tanto intercessori FLORENTIS cooperationem denegare religioni duxissent. Ut autem amplissimis conditionibus ea evocatio institueretur, per Petrum Habertum, Vabrensem postmodum Antistitem, apud Petrum Seguierium Franciæ Cancellarium, propria eruditione æque ac auditorum patrociniis nunquam satis laudatum, effecere Buifinius & Nublæus: idque eo facilius a Seguierio impetratum, quod is FLORENTI Petro Seguierio, Tanaguidi Prædis filio, spei reliquæ familiæ suæ, Præceptorem Juris destinabat. Sic Regiis Codicillis Fr. FLORENS Antecessor Aurelianensis ad similem in Parisiensi Academia di-

dignitatem propter eminentem Juris utriusque scientiam translatus est. Regiæ in eum annuarum mille ducentarum librarum munificentia literas apud Rationalium tribunal, non sine grata justaque FLORENTIS commendatione Joannes Bocheratius retulit, vir & ipse literatus, & literatorum amans, ordinis ejus Decanus.

Fixis in urbe principe laribus, FLORENS ipso mense Junio anni MDCXLIV. quo evocationis rescriptum in astra Senatus relatum fuerat, Recitationes suas in Auditorio Parisiensi est auspicatus, Hinc Academicis exercitationibus sic incubuit, ut paulatim hæc ipsi occupationum pars non maxima fieret. Non quod functionibus suis deesset: sed eum eruditi pariter & eruditionis avidi pro se quisque invitabant, adibant; non officii tantum & colloquiorum jucunde miscendorum causa, sed vel magis consuevendi, aut ex liquidis ipsius fontibus hauriendæ doctrinæ Congressibus in primis prope quotidianis plures per annos cum primariis Libellorum supplicum Magistris Guiljelmo Lamonio, Michaeli Marilliaco, Ludovico Bocheratio Joannis ante memorati filio (qui prima omnes in Senatu, aut in Regio Consistorio loca dignissime postea tenuere, aut adhuc tenent) ardua quæque Juris argumenta disceptavit. Quin & non paucis privatis, sed selectis Auditoribus vacare coactus est. Instituti ab eo tum alii, tum Petrus Seguius, de quo diximus, Præpositus paulo post Parisiensis, & ... Turnevilla Rothomagensis, Emerici Marci *de la Fertè* Cenomanensis Episcopi fratre natus, acerbo uterque fato in ætatis flore abrepti; tum Dionysius Talonius, Joannes Doujatius, (quem fas mihi pro gentis nostræ capite revereri) Carolus Raveria, Jacobus Verrerius, Joannes Chuppæus. Hi tres in Foro principe florent causarum patrocinio: Talonius Audomari, Generalis in Senatu post Jacobum fratrem Advocati, filius, patrui nunc, patrisque non magis nomen ac dignitatem successor obtinet, quam præclaras laudes quasi heres nominis implet, ac nobili vel-

velut æmulatione propriis cumulat. Doujatius verò paterni, ut muneris, ita ingenii (quod haudquaquam vulgare) heredem se præstat eximium.

Transactis publico applausu in Antecessoris apud Parisios officio annis paulo amplius sex, fatali necessitati concessit, Aureliani, quo per serias Autumnales ad visendos veteres collegas, & componenda negotia domestica diverterat. Ibi me aliud cogitantem paulo ante amica adhortatione excitaverat ad publicam Juris interpretationem suscipiendam, quo me vocabat etiam eodem tempore Joannes Dartilius, ostensa Professorii muneris spe, quo ipse Regio in Collegio fungebatur. Quorum utrumque citius quam optaveram, amborum non tam ope ac suffragiis, quam obitu adeptus, hoc illis in gemina Professione decessoribus meis grati animi testificandi causa postremum officium debere putavi, ut eorum opera, quanta possem diligentia, tanquam pretiosas reliquias undecunque collectas, bono publico ederem.

Sepulturæ honorem fortitus est FLORENS in Cœmeterii majoris Aurelianensis fere medietullo, addita hac Epigraphe. *Franciscus Florens ad Arnæum Ducis nobile apud Heduos oppidum honestis parentibus & probis natus, post navatam per aliquot annos apud Testosages Jurisprudentiæ operam: primum Divisioni in Senatu causarum Patronus, deinde Luteriam profectus, Acroamaticus in foro dicere cœpit; mox in Aurelianensi civitate Antecessor, Jus ibi Civile & Canonicum docuit: & pluribus editis operibus, palam fecit in Jure Canonico neminem ante se aut plus vidisse, aut potuisse. Aurelia fatali morbo interceptus, hic situs IV. Kal. Novembris anno M. DC. L. resurrectionem expectat.* Ubi mirum sane oblitos auctores evocationis Parisinæ, quasi dedecori esset, aut ipsi in urbem principem ascitum, atque in ea docuisse; aut Aurelianensi Juris scholæ ejus primitias delibasse, qui dignus fuerit habitus, quem optaret Academiarum omnium parens.

FLORENTIS doctrinam & scribendi rationem hæc
ejus

ejus ingenii monumenta restantur. Moribus fuit probis; candidus, ac vere Christianæ pietati addictus, ut apparet ejus menti alte insedisse religionis Catholicæ veritatem. Unde & Apostolicam Sedem Romanam sincera veneratione colebat; sine detrimento tamen jurium Ecclesiæ Gallicanæ. Quoad licebat, in Parochia sua divinis intererat; aut quando conciones Ecclesiasticas non vacabat audire, earum loco S. Joannis Chrysostomi homilias lectitabat. Auditores suos, quos habebat peculiares, ante annum studii juridici tertium ægre pariebatur forum audiendis causis frequenter obire: jacienda prius affirmans Juris Civilis fundamenta, quod sub hæc initia alieni mixturam non admittat sine gravi confusionis periculo.

Cum uxore concordissime vixit. Nomen illi Elisabethæ Bordeaussæ, quam duxit Julio mense anni MDCXXXVIII. Ea soror erat natu minor . . . Bordeaussæ nuptæ Jacobo Gyvezio Fisci Patrono in Prætorio Aurelianensi Natæ ambæ . . . Bordeaussio cive & ipso Aurelianensi, qui non mediocribus honesta negotiatione partis opibus, mercaturæ vale dixerat.

Filias FLORENS reliquit tres: quarum vetustissima Rosa Maria ab Illustrissimo Guilielmo Lamonio, qui Senatus postea Princeps, e sacro fonte suscepta, viro nobili Antonio Dammartino Gironvillæ, Legionis Ramburanæ veteris Legato nupsit. Altera Francisca meliorem partem eligens, Deo se consecravit, Sanctimonialium albo in sanctæ Ursulæ Balgenciacensi cœnobio adscripita, ubi sancte ante paucos annos mortalitatem exiit. Tertia, nomine Elisabetha, viro illustrissimo Dionysio Talonio sponfore sacris undis lustrata, virtutis formæque conspicuæ, in connubio est viri nobilis Jacobi Clerici Domini de Douy, in Prædiali Aurelianorum Sede Consiliarii dignissimi.

Uxor FLORENTIS alteris cum Francisco *le Grand*
Fisci Advocato in Tribunali Aurelianensi initis nuptiis,
Pars Prima d non

non multo post tempore nullis ex eo liberis excessit et vivis.

Hæc propriis partim oculis colloquiisque mihi cognita, partim ex familiaribus auctoris nostri amicis, Nablzo in primis, Menagio, Chuppezo; partim ab ipso in Aurelianensi Academia digno successore, Haymone Prusto Camburgio accepta, uti ad me pervenere, ita bona fide putavi reddenda.

PRÆFATIO

AD LECTOREM,

De Instituto, Operis partitione, & in eo præstitis.

HABES, amice Lector, quicquid clarissimi Jurisconsulti FRANCISCI FLORENTIS Operum colligere licuit, in duas Partes distributum. Prior opera ab Autore ipso vulgata completitur, quorum jam exempla variora a multis desiderabantur: altera operum est postumorum.

Ipso superstite edita fuerant volumina præsertim duo: alterum octuplici forma, sub titulo Dissertationum selectarum Juris Canonici, subiecto Commentario ad titulum de Vita & honestate Clericorum, ad illustr. Præsidem Henricum Memmum, Parisiis apud I. Camusat anno 1632. quo volumine comprehensa opuscula, cum Theſibus ab autore, in experimento Aurelianensis Antecessura causa dato, propugnatis, biennio ante magna ex parte typis fuerant mandata sub hac epigraphæ, Francisci Florentis J. C. Dissertationes de Lege Diocesana, de Exemptionibus Religioſorum, de Præſcriptionibus & interruptionibus præſcriptionum, de antiquo ſtatu Religioſorum in Gallia: cujus editionis, a me olim viſa, memoriam mihi refricavit Clariffimus J. C. Aurelianenſis Haymo-Præſtus, de quo mox plura. Alterum volumen Tractatum in novem priores Titulos libri primi Decretalium Gregorii IX. inſcriptum eſt, quibus præfixa accurata Diſſertatio de Methodo & auctoritate Gratiani, & reliquorum poſt Gratianum Colleſtorum Decretalium; adjecta

que Summaria Joannis a Costa in eisdem Titulos: id Lutetiæ quoque apud Sebastianum Cramoisy anno 1641. prodierat forma quadruplici, sub auspiciis viri maximi Petri Seguierii Franciæ Cancellarii.

Horum duorum voluminum exemplaria, adscriptis ad marginem Auctoris manu secundam editionem meditantis, tum emendationibus, tum notis atque addisamentis ditata, & posterioris Codicem manuscriptum, communicavit liberaliter vir clarissimus Haymo Prustus Camburgius, ante memoratus, Antecessor Aurelianensis. Antonii Prusti Bituricensis Antecessoris filius, Scævola ab armata ad Togatam militiam transgressi nepos, eruditus ipse quoque scriptis cognitus. Ejus ergo humanitati debentur, tum adhibita ex mente Auctoris Correctiones; tum Annotationes marginales, & inserta contextui, quæ idem auctor addenda putaverat; quæque hic ibi uncino duplici inclusa reperies, hac forma (). Sic & emendatior & locupletior exit hac operum illorum editio.

His accessit brevis Commentarius de Nuptiis consobrinarum: adjectæ præterea duæ Orationes sive recitationum Præfationes, seorsim diversis temporibus editæ: altera de recta Juris Canonici discendi ratione in scholis Juris Aurelianensibus, anno 1632., altera de Dispensationibus Ecclesiasticis in publico Juris Auditorio Parisiensi, anno 1648. typis Cramosiorum fratrum. Hos itaque tres Commentarios sub finem primæ Partis habebis.

In alteram Partem conjecta sunt quæ nondum publicam viderant lucem, quæque, quæ posui diligentia, collegi, novem nempe utilissimi Juris Canonici Tractatus, quorum plerisque in Schola Parisiensi Auctor dictaverat. Hi mendis non carebant, quibus scribentium sive incuria, sive inciscia eos asperserat: sed eis emendandis magno usui fuisse exemplaria, quæ nobis ex Lamonia Bibliotheca, quam Florentis ipsius libraria suppellectile auxerat vir incomparabilis Guilielmus Lamonijs, primus Senatus Parisiensis Præses, ejus voluntate suppeditata sunt ab Illustrissimo Cbristia-

Riano Francisco, dignissimo filio, in eadem Curia Advocato Generali. Ejus Codice continebantur Tractatus quinque.

I. De Statu Regularium ad Causas XVI. ac sequentes Decreti.

II. De antiquo jure Patronatus, & ejus origine, ad Canones aliquot Causæ XVI.

III. De Sponsalibus & Matrimoniiis ad Causas XXVII. & seqq. ad ultimam.

IV. De Præbendis & Dignitatibus ad tit. 5. Lib. III. Decretal.

V. De Jure Patronatus ad tit. 38. lib. ejusdem. *In quatuor reliquis magis laborandum, & alicubi dandum nonnihil conjectura sunt. Hi sunt sequentes.*

I. De Jurisdictione Ecclesiastica ad Causam XI. quæst. 1.

II. De Officio Judicis Delegati ad tit. 29. lib. I. Decretal.

III. De Officio Legati ad tit. 30. ejusdem libri.

IV. De Officio Judicis ordinarii ad tit. 31. ejusdem lib. I.

Ad hæc vir clarissimus Ludovicus Nublaus, Advocatus, cujus notissimum inter Literatos nomen, & cum antiqui moris virtute conjuncta Juris omniumque bonarum artium peritia, pro suo promovendorum studiorum perpetuo desiderio Notas adjecit in Paratitla Decretalium Alex. Chassanæi, ubiores iis, quas ego alias cum Chassanæi opere edi curaveram.

Et ut aliquod extaret specimen, ex quo constaret quid Florens posset in Jure Civili, commodum accidit ut Nublaus idem ejus generis aliquid nobis subministrare potuerit. Ei enim amici monumenta resque omnes adeo cordi atque in pretio erant, ut eorum nihil negligendum duceret; nam & Tractatum in primos Decretalium titulos edendorum curam ultro susceperat, teste ipso Florentia in Præfatione. Is itaque Recitationes Auctoris contulit in Titulos Digestorum & Codicis de Solutionibus & Libera-

tio-

tionibus; quibus *Leges singula erudite & eleganter enodatis difficultatibus enucleantur.*

Nec vero eorum, quæ ex Manuscriptis nunc eduntur, dubium quicquam Auctori a nobis affingi quis existimet, ipsius fere omnia testimonium habens publicum: etenim sub finem Orationis de Dispensationibus, quam in Parisiensis Juris Auditorio habitam statim emisit in lucem, profectus se Monasteriorum & Monachorum ordinationes, & in clerum adoptiones, eorumque innumera privilegia tractanda eo anno suscipere, quod exequutus est in tractatu de statu Monachorum. Agnoscit ibidem se in eodem publico Juris Auditorio singillatim explicuisse causas Matrimoniales, & perplexas Beneficiorum, Præbendarum, & Dignitatum quæstiones: itemque Ecclesiasticorum & Laicorum Patronorum multiplicia jura exposuisse publice, & jam harum prælectionum recognitarum publicationem meditari. Quibus verbis Tractatus indicat de Sponsalibus & Matrimoniis, de Præbendis & Dignitatibus, ac de jure Patronatus.

Præterea initio huiusce Tractatus de Jure Patronatus pag. 251. priorem tractatum suum citat de Veteri jure patronatus: ex quibus reliquis fides fit, qui ex ore dictantis excepti, ejusdem cum illis saporis baud dubie sunt.

Ex Joannis a Costa disciplina multum se profecisse Florens non fatetur modo, sed gloriatur; eumque tanquam virum doctissimum, qui prioribus ignota multa desenuisset, veterumque ignorantiam atque errores emendasset, pluribus operum suorum locis laudat, ut videre est tum in vulgatis ab ipso supersistere voluminibus pag. 65. 88. 98. & 262. primæ partis: tum in postumis ad priorem additis editionem, ejusdem partis primæ pag. 20. ad marginem, & pag. 275. in ultimo additamento. Quod tamen obrectatores & malevoli cavillari ausi sunt illius scriptis ita usum Florentem, ut paucis de suo additis aliena pro suis haberi vellet: id quam a vero sit alienum, ostendunt Costa Recitationes a Florente in eisdem cum suis titulos
bona

bona fide editæ. Quæ de re ipse Florens in Monitione ad Lectorem seu Prasatione Tractatum novem in eisdem primos Decretalium titulos pag. 65. & 66.

Si nobis autographorum Florentis Codicum facta cepia fuisset, & hæc emendatiora, & reliqua ejusdem opera non mediocri bono publico prodissent, in quibus Nosas indicare licet aut commentarios in Africana Concilia, cum Ferrandi & Cresconii Breviariis Canonum, quos defunctus invicem consulerat ex manuscriptis, omniaque in meliorem ordinem resituerat; quemadmodum a fide dignis rebus accepi. Sed apud quemcunque hæc Florentis scripta lateant, nihil miror ab eorum possessore hos velut thesauros, homini literato nequaquam contemnendos, retineri.

Is iis, quæ nancisci licuit, edendis data est opera, ut quantum in nobis erat, legentium commodo consuleretur. Ea de causa Indices quatuor confecti sunt. Primus Tractatum, tum veterum, tum recens editorum, qui huic Prasationi subjectus est. Alter Capitum seu articulorum præcipuorum cujusque tractatus; qui in utriusque partis capite habentur. Tertius Auctorum, qui emendari aut dilucidari. Quartus denique Rerum & Verborum, quæ in utraque parte continentur: hos duos ad calcem partis secundæ rejecimus.

In codicum collatione atque emendatione, non levi adjumento mihi fuis studiosissimus harum rerum M. Jacobus Girardus e Carnotensi diocesi, veteris Facultatis nostræ alumnus, industria ac eruditione inter primos; cujus labori atque ingenio multum debebunt quicunque ex eorum operum editione fructum aliquem capient, quos bene multos confido futuros.

Nec parum & M. Ludovico Boivin, Facultatis quoque nostræ Doctori debebunt, quibus minus familiaris est Græcus sermo; forte & qui eum apprime callent. Cum enim mihi per publicas privatasque occupationes non vacaret loca Græca & sententias a Florentie adductas inquirere, & in Latinam linguam transferre: ipse sponte suam in
id

id operam obtulit, utiliterque impendit, tum representatis dictionibus, locisque Auctorum, tum expressa Latine illorum interpretatione, quam post Synopsis operum primæ partis encusam invenies.

Porro, cum Bibliopola in animo haberet Commensarios duos, quorum exemplaria non facile reperiebantur, typis iterum describere, Nicolai nempe Januarii de Jure & officio Archidiaconi, & Joannis Tornetii de Absolutione ad cautelam: neminem ægre laturum existimavis, si hæc opera attexeres; quæ utilitate sua non carent, nec a Florentis proposito videntur omnino abberere; certe voluminis molem baud nimis augebunt.

I N D E X

OPERUM PRIMÆ PARTIS,

qua continentur vivo Auctore Tractatus editi.

<i>Synopsis Tractatuum prima partis præmittitur, quam sequitur Græcarum dictionum & locorum ab auctore laudatorum interpretatio.</i>	
<i>Dissertatio de Origine, arte & auctoritate Juris Canonici.</i>	pag. I
<i>Præfatio de Methodo & auctoritate collectionis Gratiani & aliarum collectionum.</i>	41
<i>Oratio de reſta Juris Canonici diſcendæ ratione.</i>	59
<i>Monitum ſequentibus novem Tractatibus præfixum.</i>	64
<i>Tractatus ad Lib. I. Decretalium Tit. I. de ſumma Trinitate & Fide Catholica.</i>	67
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. II. de Conſtitutionibus.</i>	72
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. III. de Reſcriptis.</i>	80
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. IV. de Conſuetudine.</i>	95
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. V. de Poſtulatione.</i>	103
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. VI. de Electione & Electi poteſtate.</i>	108
<i>Tractatus ad lib. I. Decretal. Tit. VII. de Translatione Episcoporum.</i>	171
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. VIII. de Uſu & auctoritate Palatii.</i>	216
<i>Tractatus ad lib. I. Decret. Tit. IX. de Renunciatione.</i>	243
<i>Dissertatio in cap. Auditis de Prescriptionibus, & ſtrictim ad cap. Auditis de Reſtitutionibus, & ad cap. xvii. de Privilegiis.</i>	255
<i>Tractatus ad lib. III. Decret. Tit. I. de Vita & honeſtate Clericorum.</i>	290
<i>Præfatio de Dispensationibus Ecclesiasticis.</i>	317
<i>Disputatio de Nuptiis Confobrinarum prohibitis aut permiſſis.</i>	329
<i>Accessere duo Tractatus: Prior, qui Archidiaconus, ſeu de Archidiaconi jure & Officio inſcribitur, auctore Nicolao Januario in Eccleſia Carnotenſi Dunenſi Archidiacono.</i>	343
<i>Alter, qui de Abſolutione ad cautelam Tractatum continet, auctore J. Tournet, Advocato Pariſienſi,</i>	375

INDEX OPERUM SECUNDÆ PARTIS,

qua continentur Tractatus nondum editi.

Synopsis Tractatum secundæ partis præmittitur.

Tractatus ad Decreti Gratiani Causæ xi. Quæst. i. *de Jurisdictione Ecclesiastica*. pag. 1

Tractatus ad ejusdem Causas xvi. xvii. xviii. xix. & xx. *de Statu Regularium*. 34

Tractatus ad Causæ xvi. Canones aliquot & nonnulla Decreti loca *de antiquo Jure Patronatus & ejus origine*. 78

Tractatus ad Causas xxvii. xxviii. xxix. & reliquas seqq. ad xxxvi. *de Sponsalibus & Matrimoniiis*. 99

Tractatus ad lib. I. Decret. Titulos tres *XXIX. de Officio & potestate Judicis Delegati*. 153

XXX. *De Officio Legati*. 165

XXXI. *De Officio Judicis ordinarii*. 173

Tractatus ad lib. III. Decret. Tit. V. *de Prabendis & Dignitatibus*. 189

Tractatus ad lib. III. Decret. Tit. XXXVIII. *de Jure Patronatus*. 249

Notæ & observationes in Alexandri Chassanxi Paratitla Decretalium Gregorii IX. 308

Tractatus ad Tit. *de Solutionibus & Liberationibus Dig. & Cod.* 326

Accersere duo Indices. Primus Auctorum qui illustrantur aut emendantur in utraque parte.

Alter Rarum & Verborum, qua potiora in toto volumine occurrunt.

S Y N O P S I S

O P E R U M S I V E T R A C T A T U U M

P R I M Æ P A R T I S.

D I S S E R T A T I O N I S.

De origine, arte & auctoritate Juris Canonici.

D Ostoribus & Auditoribus Juris Canonici necessaria quaedam proponen-
tur. pag. 1
 Aliqua referuntur causa neglecta & non intellecta Juris Canonici doctrina. 2
 Remedia, utilitas & methodus hujus libri. ibidem.

Partis primæ, qua continentur duæ Juris Canonici divisiones.

Divisionum utilitas. p. 2
 Divisio duplex Juris Canonici, vel ratione materiae & subjecti, vel ratio-
 ne formæ. Ratione materiae Jus omne Canonicum vel ad finem, vel ad
 mores pertinet. 3
 Probatur illa divisio auctoritate plurium Conciliorum generalium. ibid. & 4
 Distinguendum esse inter legitimam Synodum sextam, & pseudosynodum sextam. 4
 Itemque inter legitimam octavam, & pseudosynodum octavam. ibid.
 Duæ regulæ observandæ circa divisionem allatam, quæ confirmantur addu-
 ctis exemplis. 5. 6
 Præceptiones aliæ immobiles, aliæ mobiles. 7
 In mobilibus potest juxta de causa procedere Ecclesiastica dispensatio. ibid.
 De nomine quararumque. ibid. & p. 6
 Secunda divisio ratione formæ in Jus scriptum & non scriptum, & ejus
 confirmatio. 6. in fine, 7. & 8
 Quid sit traditio, & ejus auctoritas. 7
 De Consuetudinibus generalibus universæ Ecclesiæ, & particularibus alicu-
 jus Ecclesiæ. 8
 Scripturam non impedire, quominus consuetudo vel traditio Juri non scripto
 tribuatur. ibid.
 Subdivisio Juris scripti in Scripturas sacras & Canones. 8. in fine.
 Canon de libellis distinct. xx. attingitur. 9. 11. 19. 28
 Sacrarum Scripturarum subdivisio. 9. 10
 Explicatur Scripturarum divisio in eas, quæ in Ecclesiâ sunt receptæ; in
 contrarias & apocryphas. ibid.
 De auctoritate Scripturarum. 10. 11. initio.
Secun-

Secundæ Juris scripti speciei, quæ ad Canones pertinet, subdivisio in Concilia, Constitutiones Pontificum, & dicta Patrum. Ejus confirmatio & ordo. 11. 12.
Conciliorum origo & auctoritas, & eorum divisio. ibid. 13. 14
Explicatur locus Actorum cap. 15. visum est Spiritui sancto & nobis. 12. 13. init.
Regula observanda quando Concilia inter se videntur pugnare. 14
Error Gratiani notatur. ibid.

Partis secundæ, de variis Canonici Juris Collectionibus: & primo
 Orientalium sive Græcorum.

Connexio partis secundæ cum prima. 15
Qua ratione & methodo digesta Concilia ad nos pervenerunt. ibid.
Collectiones Juris Canonici dividuntur in Collectiones Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis: confirmatio summa illius divisionis. 16
Methodus istius Dissertationis, in excutiendis Collectionibus singulis. ibid.
Antiquissima Orientalium Collectio, quo tempore videtur edita, & quid contineat. ibid.
Alios postea Canones fuisse additos. ibid.
Ars & methodus illius Collectionis duplex, ejus utilitas. ibid. & 17. initio.
Ejus auctoritas. ibid.
De Antiochenis Canonibus. ibid.
An Canones omnes illius Collectionis sint ejusdem auctoritatis. ibid. in fine.
Solutio difficultatis. 18
Controversia de Sardicensi & Antiocheno Concilio. 19. & 20. initio.
Probabile videri antiquissimam istam Collectionem, Orientalium potissimum fuisse propriam. ibid. in fine.
De auctoritate Canonum Antiochenorum plenius. ibid. in fine, & 21
Evenire sæpius, ut alicujus Concilii quamvis generalis, non omnes Canones suscipiantur ab omnibus simul Ecclesiis, nec tamen propterea scinduntur Ecclesiæ. ibid. in fine.
Secunda Collectio nondum edita, quæ in MS. Theodoretæ Cyri Episcopi nomen præfert. 22
Quo tempore edita. ibid.
Quid contineat. ibid.
Ejus ars, methodus & auctoritas. ibid. in fine, & 23
De Canonibus Basilii, & quo tempore primum inserti. ibid.
Quo tempore Leges Collectionibus Canonum subjecti primo experint, & de Joanne Scholastico. ibid.
De novissimis Collectionibus Græcorum, eorum methodo & auctoritate. 24
 & 25. initio.
Brevis istius partis secundæ collectio & conclusio. ibid.

Partis tertiæ, de Collectionibus Occidentalium, antiquis
 & novis.

Connexio partis tertiæ cum secundâ, ejus ordo & dispositio. ibid.
Quomodo Concilia in Oriente habita, & eorum Canones ad nos pervenerunt. 26
De origine, methodo & auctoritate antiquissimæ Collectionis & interpretationis
 Ca-

SYNOPSIS OPERUM.

XXXVII

<i>Canonum apud Occidentales recepta.</i>	ibid.
<i>Quid si de numero & auctoritate Canonum in Occidente dubitaretur.</i>	27. initio.
<i>Ferrandi brevis descriptio Canonum excutitur, ejus methodus & auctoritas.</i>	ibid.
<i>Ferrandus notatur.</i>	28. initio.
<i>Dionysii Exigui Collectio quid contineat.</i>	ibid.
<i>Erroris duo in editione Moguntina & Parisiensi Codicis Ecclesie Romana.</i>	ibid.
<i>Methodus Dionysii.</i>	ibid.
<i>Primus adjicit Decreta summorum Pontificum.</i>	29
<i>Auctoritas collectionis Dionysii.</i>	ibid.
<i>Quo tempore in Gallis frequentata est.</i>	ibid.
<i>Cresconius methodum totius Collectionis Dionysii contemnit.</i>	30. initio.
<i>Martini Bracarensis Collectio, methodus & auctoritas illius collectionis.</i>	ib.
<i>Gratianus reprehensus.</i>	ibid. sub fine.
<i>Collectionis qua Isidori nomine circumfertur, origo, methodus & auctoritas, & ad eam observatio.</i>	31. & 32. initio.
<i>Capitularium Regum nostrorum & Conciliorum Gallicanorum Collectiones varias.</i>	ibid.
<i>De novissimis Collectionibus, & quo tempore apud Latinos dicta Patrum, & excerpta Legum Collectionibus Canonum admisceri ceperunt.</i>	33. initio.
<i>Gratiani Collectio. Judicium Antonii Augustini de Gratiano probatur. Item Parisiensis Episcopi censura.</i>	ibid. in fine, & 34. initio.
<i>De variis Collectionibus Decretalium ex quibus confecta est Decretalium Gregorii IX. postrema.</i>	ibid. & 35
<i>Juris Canonici & Civilis quanta sit auctoritas in Gallia.</i>	35. in fine.
<i>Subjicitur prefatio Theodori in suam Canonum Collectionem, de qua mentio facta fuerat pag. 22.</i>	37. 38. & seq.
<i>Itemque sequitur Epistola Dionysii Exigui, quam proposuerat Decretis summorum Pontificum, de qua mentio facta fuerat pag. 28.</i>	39. 40

P R Æ F A T I O N I S.

De Methodo & auctoritate Collectionis Gratiani, & reliquarum omnium Collectionum Decretalium post Gratianum.

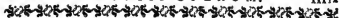
I NSTITUTUM auctoris.	pag. 41
<i>Prefationis argumentum, & ordo.</i>	ibid. in fine.
<i>Dua summa Juris Canonici divisiones, vel ratione materia, vel ratione forma.</i>	42
<i>PRIMA ratione materia explicatur, & ex ea dua regula deducuntur.</i>	ibid.
<i>SECUNDA ratione forma.</i>	43
<i>Juris scripti Canonici fontes indicantur.</i>	ibid.
<i>Non scripti fontes.</i>	ibid.
<i>DE GRATIANI Collectione plenissime differtur.</i>	ibid. fine, & 44
<i>Quo tempore edita.</i>	ibid.
<i>Non fuit publice comprobata.</i>	ibid.
<i>Judicium de ea.</i>	ibid. & 45
<i>Editio corporis Juris Canonici ab Antonio Conio elaborata, corrupta postea.</i>	46

<i>Et mutilata ab Antuerpiensibus librariis.</i>	44
<i>Quare Gratianus Collectionem suam inscripsit, Concordiam discordantium Canonum.</i>	45
<i>Inquiritur in methodum Gratiani.</i>	ibid. initio.
<i>Duplex divisio Gratiani, vel ratione materia, vel ratione forma.</i>	ibid.
<i>Prima, ratione forma.</i>	ibid.
<i>Secunda, ratione materia fusius explicatur, ex ipsius Gratiani locis variis in unum collectis, Et ex veteri Interprete.</i>	ibid. & seqq.
<i>ARGUMENTUM prima partis, in C. Distinctiones.</i>	45
<i>ARGUMENTUM secunde partis, in XXXVI. Causas.</i>	46. 47. & seqq.
<i>A Causa VII. usque ad XI. interruptit ordinem Gratianus.</i>	47
<i>Iterum interruptit, a Causa XVI. usque ad XXI.</i>	ibid. in fine.
<i>Aberrat Gratianus.</i>	48
<i>Initio Causa XXVII. tractare incipit de Sacramentis: Et primo, de Matrimonio, cui X. Causas assignat, propter materia ubertatem.</i>	ibid.
<i>Quis fuerit Joannes Tensonicus, primas Decreti Glossator.</i>	ibid. & 49
<i>Aberrat Gratianus.</i>	ibid.
<i>TERTIE Et ultima partis, de Consecratione, Argumentum.</i>	50
<i>Gratianus, in Citationibus ordinem materia sequitur: itemque vetustissimi Interpretes, Et prime Collectionis Compiler.</i>	50
<i>Veterum Et recentium juris Canonici aliquot celebriorum Interpretum, de Collectione Gratiani iudicium.</i>	51

D ECRETALIS Gregorii IX. qua solent in Scholis prelegi, ex quot, Et quibus Collectionibus, Et ex quorum Pontificum Constitutionibus constant.	52
<i>PRIME Collectionis Decretalium auctor; ordo, Et cur Extravagantes inscripta.</i>	ibid. & 53
<i>Secunda Collectionis auctores.</i>	ibid.
<i>Tertia Collectio.</i>	ibid.
<i>Prima, auctoritate publica, idest, Innocentii III. confirmata.</i>	ibid.
<i>Decretales Gregorii IX. non carent navis.</i>	54. initio.
<i>De quarta Collectione.</i>	ibid.
<i>De quinta, qua est Honorii, adhuc non edita.</i>	ibid.
<i>Plenus de Collectione Decretalium Gregorii IX.</i>	ibid. in fine.
<i>Cur reſcriptis saepe multis verbis ex antiquis Decretalibus, singulorum tamen capitum prima verba, licet absque sensu, retinuerit Raymundus a Penna fori.</i>	55
<i>Qua utilitas ex antiquis Collectionibus percipitur.</i>	ibid.
<i>Singularia sunt, quae ex quinta Collectione Honorii MS. adscriptis Contris.</i>	ibid.
<i>De Sexto, qui vulgo appellatur.</i>	56. initio.
<i>De Clementinarum Editione Et Promulgatione.</i>	ibid. & 57
<i>De Extravagantibus Constitutionibus Joannis XXII. Et de Extravagantibus communibus: eas publica auctoritate fuisse editas. Qua fides eis habenda sit, Et reliquis vagantibus extra Collectiones approbatas.</i>	ibid.
<i>Observatio, tam circa Sextum, quam reliquis omnes Decretalium Collectiones.</i>	ibid. in fine, & 58. initio.
<i>De ordine Et methodo Decretalium Gregorii IX.</i>	ibid.
	ORA.

SYNOPSIS OPERUM.

XXXIX

ORATIONIS IN APERIENDIS

Scholis Juris habita,

De recta Juris Canonici discendi ratione.

Q ue debeat haberi oratio ab Antecessore in aperiendis Scholis.	p. 59
Auctoris mens & scopus.	ibid.
Quae dotes requirantur in Juris Canonici studio.	ibid. in fine, & 60. initio.
Juris Canonici duae partes, vetus & novum, vetus Gratiani Decreto; novum Decretalibus continetur.	ibid.
Proponuntur studiosis in utrumque quadam observationes.	ibid.
Antiqua Decretalium Collectionis cum Gregorii IX. Collectione conferenda: quod Interpretes veteres novi plures neglexere; fecere pauci; eo praestantiores.	ibid. in fine.
Carpitur Raymundus a Perna fortis auctor Collectionis Gregorii IX. 61. initio.	ibid.
Juris Professori necessaria exacta cognitio historia Ecclesiastica, quae ex costantibus scriptoribus est repetenda.	ibid.
Errarunt saepius veteres Juris Canonici Interpretes, quia neglectis antiquioribus Canonum Collectionibus Graecis & Latinis, solius Gratiani Collectionibus inhaesere.	ibid.
Gratianus in Conciliorum Canonibus referendis aut conciliandis multisariam erravit.	ibid.
Gravissus lapsus est in Epistolis Pontificum, veterum imprimis.	62
Quae peccavit in scriptis Patrum referendis, Romani Correctores fere emendaverunt.	ibid.
Studiosi perpetuo & improbo labore Juri dent operam non in privatis, sed in publicis Juris auditoriis.	ibid.
Compendia & breviationes rejiciuntur.	63
Sex in studiosis auctor desiderat.	ibid.
Disciplinarum cum his quae terra nascuntur egregia comparatio.	ibid.

Moniti novem prioribus Libri I. Decret. titulis praefixi.

P rimo exponit auctor cur pleniores tractatus potius quam compendia & breviationes conscripserit.	64
Deinde quam secutus est methodum explicat.	ibid. & seq. initio.
Tum memorem se praestat erga viros eruditos, quorum ope & studiis usus est, imprimis erga clarissimum Joannem a Costa.	65
Demum obreclatores & malevolos coerces.	ibid. in fine, & 66

TRACTA.

TRACTATUS I.

De Summa Trinitate, & Fide Catholica.

Ordinis ratio. Abbatis Joachimi libellus de Unitate seu essentia Trinitatis damnatur: auctor non damnatur, & cur? Plura de Joachimo Abbate. 67. 68
 Contra, Almarici doctrina & memoria simul damnatur. ibid. in fine, & 69
 Strictum de panis Hæreticorum, etiam post mortem. ibid. 70. 71
 De vivicomburio Bogomytorum: Bogomyli nomen, non proprium alicujus, sed totius sectæ commune: quare ita dicti? 69
 Balsamonis interpretis notatur. ibid.
 Catholica, quid significet. 71

TRACTATUS II.

De Constitutionibus.

Constitutionum nomen latissime accipitur in hoc tit. 72
 Constitutionum divisio, in generales, vel particulares. ibid.
 Quam generales, quæ particulares. ibid. in fine, & 73. initio.
 Constitutiones a laicis factæ, utrum teneant Ecclesias, vel Ecclesiasticos ibid.
 Ea in re distinctio notanda, inter Regum, & summorum Principum Constitutiones, & inter Statuta Civitatum & Municipiorum in Gallia præcipue. ibid.
 Constitutiones locum habent in futuris, non in præteritis. ibid.
 Lex nova gratia, quatenus abrogavit Legem veterem. ibid. & 74. initio.
 Canones Conciliorum particularium ab universa Ecclesia aliquando recipi, & in usu haberi. ibid.
 Concilium Meldense adversus Novatores Monachos quasdam. ibid.
 Pleraque Decretales hujus tit. ad Statuta Civitatum, Capitulorum, & Academicarum pertinent. ibid. fine.
 Quæ auctoritate Universitates, idest, Municipia, Communia, Academia, & reliqua Collegia constituentur, & quæ soleat eis concedi potestas. 75
 Jus Communia, vel Corporis, & Collegii, a solo Rege conceditur, & inter Regalia numeratur, vel saltem Regia Confirmatio necessaria est: duo exempla. ibid.
 Communia: Divisionis confirmatio. 76
 Comune, in libris Juris quid significet. ibid.
 Quo jure Academia instituta? Parisiensis primogenita: secunda Tolosana: tertia Aurelianensis. ibid. 77
 Differentia inter Confirmationem in forma communi, & ex certa scientia, ibid.
 Quid in condendis & confirmandis Statutis, de augendo, vel minuendo Canonico.

SYNOPSIS OPERUM.

nonicorum numero, desideretur.	78. initio.
<i>Gesta Innocentii III. emendantur.</i>	ibid.
<i>De Officio Senatorum urbis Roma sub Pontificibus.</i>	ibid.
<i>Acta Alexandri III.</i>	ibid.
<i>Capitularia Regum nostrorum Summi Pontifices agnoverunt, & eorum auctoritati paruerunt.</i>	ibid.
<i>Constitutiones generales non aliter revocare Statuta specialia, vel privilegia specialium locorum vel personarum, nisi expresse in generali Constitutione caveatur.</i>	79

TRACTATUS III.

De Rescriptis.

I ure Civili & Canonico Rescripta a Constitutionibus distinguuntur.	80
Quot modis Imperatores jus concedant, quos Pontifices.	ibid.
De Regulis Cancellaria, Decretis & Signaturis.	ibid.
De Rescriptis, de Mandatis: aliter in Jure Civili, aliter in Canonico plerumque accipi.	81. initio.
Rescriptorum definitio accommodata huic titulo.	ibid.
Quid proprie Pragmatica.	ibid.
Ad libellum & petitionem obtinentur Rescripta. Imo libellus, vel ejus sententia subijciatur, vel inferebatur Rescriptis, manente nihilominus integra cognitione de fide & veritate precum.	ibid.

R escriptorum summa divisio vel ad lites, vel ad beneficia: secunda vel in forma communi, vel gratiosa: Regulae generales quaedam & fere communes utrique divisioni.	ibid.
Explicatur clausula Rescriptorum frequens, Appellatione remota.	ibid. & 82
In secundo Rescripto primi debere fieri mentionem.	ibid.
Item, Si preces veritate nitantur.	ibid.
Quid exprimendum sit in impetratione Rescripti.	ibid.
Varia, quae ad impetrationem Rescriptorum, & ad fraudes impetrantium coercendas pertinent.	83
Quibus causae committuntur a Pontifice vel ejus Legatis.	ibid.
Rescripta ad lites vel Beneficia strictissime accipiuntur: ratio subijciatur.	ibid.
Rescripta interpretationem & ordinem a jure communi recipiunt.	ibid. in fine, & 84. initio.
Quomodo & quae Rescripta tempore, vel aliis modis extinguantur.	84

D e origine, progressu, & fine Rescriptorum ad vacantia Beneficia, quae vulgo Gratiae Expectativae, & Mandata de Providendo solent appellari.	ibid. & 85
De Preventionibus: eas vix in Gallia admissas, & strictissime accipi.	85
De Mandatis in forma communi, sive forma pauperum.	ibid. & 86
De Monitoriis, Praeceptoris & Executoris literis.	85
Pars Prima.	f. Re-

Rescriptis addi Judices, quibus committitur cognitio causa, unde Rescripta saepe propter delegationem Judicis Commissiones appellantur: strictim de Judicibus Delegatis. 86

Cap. 1. De Rescriptis plenissime explicatur. 87. 88
De Majoribus tantum causis ad summum Pontificem referri solitum primo, postea promiscue de omnibus; quod non tulerunt Episcopi, praesertim in Gallia. 87
Littera Protectionis in causa appellationis. 88
Cur facultas appellandi specialiter a summo Pontifice impetrata fuerit, vera ratio indicata primum a doctissimo Antecessore L. A. Costa. ibid.
Attingitur appellationum ordo in Gallia. 89

Cap. 20. plenissime explicatur. 88. 90. 91.
Cap. illud & 27. edita ad sedandas controversias Interpretum: Juris Civilis fontes, ex quibus manaverunt, indicantur. Tres ex illis regula deducuntur. 89. 90
Conciliatio Legis 2. cum L. 5. C. Si contra jus. 89
Exponitur Spec. es Capituli 20. 90
Differentia inter Jus Canonicum & Civile, quoties in Rescriptis occurrat expressio falsi, vel retinentia & omissio veri. ibid. 91
Emendatur Glossa. 90
Quid sit mendacium; quando noceat omissio veri, & quo remedio vitetur. 91
Pugna Juris Canonici novi cum veteri & cum usu Gallia. ibid.
Explicatur cap. 27. cujus emendatur inscriptio. ibid. 92. 93
Littera justitiae in forma communi, & in forma Pauperum promiscue usurpantur, ratio explicatur. 91
De titulo patrimonii. 92. 93
Ejus omissio nocet in litteris Justitiae, non in litteris Gratiae. 92
Explicatur pluribus Can. 6. Concilii Chalcedon. ex quo non intellecto abus tituli patrimonii fluxit. ibid.
Extranei arcantur a Beneficiis. ibid.
Ordinationis antiqua forma. ibid.
Excommunicationes & interdicta propter vim circa temporalia illatam Ecclesiasticis aegre tulerunt majores nostri: ad Magistratus enim seculares revertendum. 93
Explicatur strictim Cap. 33. hujus tit. cujus casus falso tribuitur Panormiano, cum sit ineptissimus. Verus casus unde petendus. ibid. & 94

TRACTATUS IV.

De Consuetudine,

- Consuetudo Ecclesiastica duplex: vel universalis totius Ecclesie, vel particularis. 95
 Tractatur etiam in hoc tit. de quibusdam Consuetudinibus secularibus Regnorum vel Municipiorum. ibid.
 Consuetudinis definitio. ibid.
 Etiam in rebus fidei Consuetudo universalis servanda. D. Basilii auctoritas. Gratianus reprehensus, Anselmi Cantuariensis, & Walteranni epistola super ea re notanda. ibid.
 Effectus Consuetudinis longa. 96
 Quo tempore longa Consuetudo definiatur, ibid.
 Regula quadam generales proponuntur. ibid.
 Cap. 2. huius tit. plenius explicatur. ibid. & seq.
 De statu Ecclesiarum in Dania & Suecia, & de Lundensi Archiepiscopatu & Primatu in Dania & Suecia. 96, 97
 De Archiepiscopatu Hammaburgensi, & unione Bremensis Episcopatus cum eo, & ejusdem postea divisione. 97, 98.
 De Ansgaro Archiepiscopo Hammaburgensi & Episcopo Bremensi. De quarelis Guntharii Coloniensis, & ejus postea consensu. 97
 Quis auctor vite Ansgarii. 98
 De Lundensi Archiepiscopatu, 96, 98
 Quo jure Dania regatur. 98
 Donationes, quæ non tantum per veram sed etiam per fictitiam traditionem, quam Vestituram sive Investituram vocant, perficiuntur; sicut & aliis contractibus, quibus vel dominium, vel jus in re constituitur, in Dania fiebant per scotationem. ibid. 99.
 Quid sit scotatio. 98
 Investitura varia symbola: & quomodo a traditione corporali differat. 99
 Cap. 8. hoc tit. illustratur; in quo confirmatur consuetudo eligendi Praetulum de gremio alterius Ecclesie. ibid.
 Reprobatur consuetudo, qua Presbyteri confirmationem presumebant conferre. ibid.
 Et qua, tempore generalis Interdicti, Exempli quidam Divinus officia, pulsatis campanis, alia voce & aperitis januis celebrabant. ibid.
 Et qua Praeatus inconsulto Superiore ad aliam dignitatem sua relicta transiit. 100
 Quomodo novas Dignitates Episcopus possit instituere. ibid.
 Circa Ecclesiasticarum Dignitatum munia & honores variare Consuetudines: & quæ in dubio sequende. ibid.
 Capitulum novas Consuetudines & Constitutiones facere posse, Episcopo incon-

consulto, si non ladatur Episcopus, & si ratione nitantur: *præter*, non
contra *jus*. ibid.
Longa & diutina consuetudo, dummodo æquitate & ratione firmata sit,
Legem & Canones superat. ibid.
Maxime in panis. Basilii Canones, & Can. ult. Synodi VI. in Trullo in
eam rem insignes, emendantur & illustrantur. 101
Consuetudo licet postea in scripta redacta, origine tamen inspecta, retinet
antiquum consuetudinis nomen, & Juri non scripto adnumeratur. ibid.
Pars legitima quare in desuetudinem abierint, & arbitrio judicantium re-
licte sunt. 102
Circumstantias criminum diligenter exponunt Jurisconsulti. ibid.

TRACTATUS V.

De Postulatione.

- S**eries hujus tit. cum preced. & sequentibus. Incipit Tractatio de Personis. Modi Vocationis antiquissimi duo, Electio & Postulatio: & quomodo conveniant, vel differant. 103
 Postulationis definitio explicatur. ibid.
 Personæ, quæ ad Electionem vocari debent, ad Postulationem pariter vocandæ. 104
 Regum & Principum in Electionibus & Postulationibus requiritur assensus. Quod si pupilli fuerint, eorum vice fungitur Gubernator Regius, le Regent. ibid. & 106.
 Sicut Electionis, ita & Postulationis Decretum solemniter confici debet, non per simplicem petitionem; in quo Gratianus notatur. 104
 Comparatur Postulatio cum Electione, & plenius exquiruntur quæ habent communia, quæ singularia. ibid.
 Causa cognitio in Postulatione, in quo vertatur. ibid.
 Sape cum Postulatione concurret Translatio. Utramque sui juris Romani Pontifices fecerunt circa Episcopos. ibid.
 Post oblatam Pontifici Postulationem, jus Electorum cessat, quod iis tamen certis casibus S. Pontifex restituit. ibid. & 105
 Cap. 1. & 2. quæ ad Galliam pertinent, explicantur plenissime ex historia fide. ibid. & 106. 107.
 Sententia interdicti fertur in regnum Gallie a Legato Pontificio, & qua ratione. 105
 Quis fuerit Petrus de Corbolio Innocentii III. in Academia Parisiensi Magister. ibid.
 Suspensi & excommunicati nec eligi, nec postulari possunt. ibid.
 Nec Postulationem, nec Translationem admittere permittitur Legatis. 106
 Gallie Episcopi non sine causa non obtinuerunt Interdictum. ibid.
 De usu Gallie circa generalia Interdicta. ibid.
 Innocentius III. in Universitate Parisiensi statetur se institutum & electum. ibid.
 Reges Gallie excommunicari non possunt. ibid.
 Pontifex Cardinales inuitos non compellit ad admittendam Postulationem, vel Electionem. 107
 Cap. 3. explicatur. ibid.
 De Sossedo, magnæ dignitatis Cardinali, tituli sanctæ Prædix. ibid.
 Postulationis confirmatio ad proximum Superiorem pertinet, non emissio medio. ibid.

TRACTATUS VI.

De Electione & Electi Potestate,

QUam pateat late hic sit, 108
 Electionis definitio. *ibid.*
 In actis Apostolorum ab universa Ecclesia proponitur facta Electio, quæ *χριστιανισμῷ* nomine significatur, & ab impositione manuum, sive Consecratione separatur. Quare per *χριστιανισμῷ* aliquando significatur Consecratio, & per Consecrationem Electio significatur. *ibid.*
 Plenius confirmatur ab universa Ecclesia, idest Ecclesiasticis & Laicis simul convocatis, Electiones olim fuisse celebratas, ubi & de qualitate eligendorum, 109
 Quoties ad Monachatum aut Clericatum aliquis aspirabat in Gallia, Praecepto Regio, aut Iudicis iussione opus erat. 110
 Laici sensim exciderunt iure eligendi, *ibid.*
 Totius tituli & Tractatus argumentum in pauca conficitur: nempe, de quorum Electione tractatur. De formis Electionum; & de Potestate, quam Electus per Electionem consequitur. De Electionis confirmatione. De Consecratione, De diversis Ecclesiarum Consuetudinibus circa Electionem, Confirmationem Electionis & Consecrationem. Quando & ad quos jus Electionis devolvatur. De Usu & Juribus Ecclesiae Gallicanae: Item de Regum nostrorum auctoritate in Electionibus. De Jure Regalium. De Jure quorundam aliorum Regum, Postremo de Investituris, *ibid.* & 111.

DE Electionibus & Consecrationibus Episcoporum. *ibid.* & 112
 usque ad 117.
 De earum formis, 112
 De Concilio Carthaginiensi, vulgo IV. appellato. 113
 In Electionibus vis & impressio potissimum cavenda, qua tamen non excludit jus legitimum Laicorum, ut *ἡτοιμασεν, sed ὁρῶντας*, & *συνοψῶν*. *ibid.*
 Can. 4. Nicenus, & Laodicenus 13. explicantur. Notatur Zona & Balsamonis explicatio. Can. 1. Apostolorum explicatur. *ibid.* & 114
 Xypatoria in Can. 4. & 6. Niceno pro Consecratione. *ibid.*
 Jus populi & Cleri in Electionibus iterum confirmatur. 114
 Concilii Chalced. Actio 11. 12. & Can. pen. executiuntur ad locum, in quo de jure Patriarcha Constantinopol. in Electionibus & Ordinationibus Metropolitanorum Asiae, Pontica & Thracica Dioceses. *ibid.* fine, & 115
 Concilii Carthagenensis absolute vulgo dicti Can. 13. ex tribus Canonibus excerptus Conciliorum Africae. 116
 In Electionum jure Orientalem & Occidentalem Ecclesiam convenisse, & in utraque Cleri, Ordinis & Plebis admissa suffragia. 115. 116.
 Idem in Gallia servatum diu. 116
 Ubique postea mutatum. Gratiani ea de re nota ad Can. 34. Dist. lxxiii. *expli.*

*explicatur, & emendatur, in qua de jure Cleri Matricis Ecclesia in
Electione Episcopi arguitur Glossa.* 116. fine, & 117
Aequius de Ecclesia Matrice eligi Episcopum, quam de alia Ecclesia. 117
Strictim de Electionibus Episcoporum Gallia nostra. ibid.
*Extra ordinem aliquando Pontifices constituendi vel confirmandi Episcopi
sibi jus reservant.* ibid.

DE Metropolitanorum Electione, Confirmatione, Consecratione, & pau-
ca de Pallii Consecratione. ibid. 118. 119
*Qui passim Metropolitanus vocantur, apud Africanos Primates appellatur,
vel Senes, & quare.* 118
*Sententia V. C. Nicolai Fabri de Primatibus Africa ex ejus notis MSS.
in Isidorum.* ibid. in fine, & 119
Can. 8. Dist. xii. de ea re corrigitur & explicatur. 119
*Qua degenentur Metropolitanis etiam consecratis, ante impetrationem Pallii
a Pontifice postulatis, impetratis, & juramentum prestitum.* ibid.
*Ante acceptionem Pallii, licet non possit consecrare Suffraganeos, jubere pot-
est ut a suis Suffraganeis consecrentur.* ibid.
*Quod deciditur in Cap. 4. de Electionibus de auctoritate Papa supra Con-
cilium, in Gallia non admitti, & super ea Questione velutatio Thra-
onica Horatii Justiniani, Bibliotheca Vaticanae Custodis Primarii, in edi-
tione nupera Latina Concilii Florentini; & ejusdem temeraria & falsa
assertio, de unanimi totius doctissimi Collegii Sorbona sententia & do-
ctrina, quam ei super hoc articulo affingit.* ibid. in fine, & 120

DE Electione Summi Pontificis. Cap. 6. hoc tit. plenius explicatur. 120
usque ad 124.
*Calixtus II. Paschalem II. & Alexandrum III. Gallia adversus Schisma-
ticos, Italos & Germanos protexis temporibus difficillimis.* 120. 121
*Historia Schismatis per 18. annos gravissimi adversus Alexandrum III. ex
coetaneis scriptoribus explicatur.* ibid.
Duae partes Cardinalium concordantes Pontificem eligere debent. 122
*Quenam manserint varia Pontificum Constituta super Electione Pontificis
ante Cap. 6. hoc tit. idest ante Concilium Lateranense sub Alexandro III.
ex quo desumptum d. Cap. 6.* ibid. 123
*Can. 1. Dist. xxiii. fusius explicatur & defenditur adversus Baronium:
jus Imperatorum in electione Pontificum.* ibid. 124
Ordonis III. Decretum in Electione Silvestri, qui ante Gerbertus. 123
Quo tempore ad solos Cardinales Pontificis electio translata fuerit. ibid.
*Singularia multa in electionibus Summorum Pontificum, & cur intradu-
cta.* ibid. 124

DE Abbatum & Abbatissarum Electionibus. 124. usque ad 128
*Primum Episcopis Monasteria per omnia suberant, & Abbatessae con-
stitutabant; postea per Exemptiones libera electio Abbatis permixta Mona-
chis, & dispositio bonorum Monasterii, salvo in reliquis jure Episcopi.*
Varia de Exemptionum jure antiquo & novo. 124. 125
*Charta fundationis simul & exemptionis Monasterii Andrensis, in qua nomi-
nativum*

- minatim expressa sunt Episcoporum iura, quae sibi solebant in exemptione reservare. 125
 Episcopi conqueſti ſapius de Exemptionum multitudine, eis inconſultis, a ſummo Pontifice frequentata. ibid.
 Huiusmodi Abbates vocabant Acephalos. ibid.
 Tandem ſola confirmatio Electionis, aut Benedictio relicta Episcopis. ibid.
 Electio eſt irrita niſi preſſus, & ejuſdem Ordinis eligatur. Diſpenſari tamen poterit. Item ex gremio vacantis Eccleſiae eſt eligendus. ibid. 126
 Capitis 37. hoc tit. inſcriptio emendatur, Qui electioni Abbatis intereſſe debent. Et utrum Patronus Laicus juſ ſuffragii ex fundatione ſaltem acquirere valeat, & quomodo. ibid.
 Cap. 51. hoc tit. Et cap. 25. de Jure Patron. explicantur. 126. 127
 In ipſa fundatione Patronus Laicos poſſe ſibi juſ ſuffragii in electione exercere: poſt fundationem non poſſe. 127
 Notatur Gloſſa. ibid.
 Non tantum poſt electionem aſſenſum, ſed etiam conſenſum Regum noſtrorum interveniſſe, vel ante vel in ipſa Electione vel poſt. De Perſonis eligentium & forma. ibid. 128
 Idem in Anglia ex jure Gallia a Guillelmo Conqueſtore inductum. 128

- D**E Electione & Conſecratione Imperatorum. ibid. uſque ad 133
 Cap. 34. hoc tit. pleniffime explicatur. 128. & ſeq.
 Sciffum Imperium, quod tandem adjudicatum fuit ab Innocentio Fridarico II. depoſitis Philippo & Orhone. 129. 130
 Numerus Electorum ſeptenarius quando conſtitutus. 131
 Falfum quod Gloſſa & plerique Interpretes notant ad hoc Cap. 34. omnes Reges Imperatori ſubefſe. Reges Gallia primi in Occidentem ſibi aſſeſuerunt Imperium a Conſtantino translatum in Orientem. ibid.
 De jure & loco, ubi & a quibus conſecrari debet Imperator. 132
 In Gallia quid ſuper ea re. ibid.
 Quid in Anglia, Hungaria, Bulgaria & Suecia. ibid. & ſeq.
 Ex ſuperiori tractatione Regula ſpeciales & generales quaedam. 133. 134

- D**E Forma Electionis in genere. Quot ſint Species. 135. 136
 Cap. 7. 42. & 43. hoc tit. & Cap. 6. & 7. in vi. in eod. tit. quibus eligendi forma praſcribuntur; pleniffime explicantur. ibid.
 De natalibus, & aetate eligendorum. ibid.
 Tres proprie Canonica eligendi forma, Per Scrutinium, Per Compromiſſum, per Inſpirationem, Additur quarta quaedam mixta, per Scrutinium ſimul & Compromiſſum. ibid.
 Communia quaedam omnibus formis Electionum. 135. in fine, & 136
 In Electione qui vocari debeant vel poſſint contemni. 136
 An in ea conſtitui poſſit procurator. ibid.

- D**E Electione per Scrutinium. Unde dicta ejus forma. 137. & ſeq.
 Publicatio ſcrutini. Collatio ſive comparatio. Tractatus Electionis, & poſtremo ſolemnis Electionis publicatio. Ejus forma. ibid.
DE Electione per Compromiſſum. 138. & ſeq.
 In con-

<i>In constituendis Compromissariis omnes consentire debent.</i>	138
<i>A forma compromissi non licet recedere.</i>	ibid.
<i>Differentia inter electionem per Scrinium & per Compromissum.</i>	ibid.
<i>Compromissarii, Mediani vocantur in Gestis Innoc. III.</i>	139
<i>DE ELECTIONE per Inspirationem, sive via Spiritus sancti.</i>	ibid.
<i>Generales exhortationes ad Electionem boni Pastoris non excluduntur.</i>	ibid.
<i>De vitio Electionum, precipue de clandestina.</i>	ibid. 140. 141
<i>Perfecte Electionis forma ex Synodo Alexandrina in causa Athanasii.</i>	140
<i>De clandestina Electione Maximi. Clandestini vitium non irritare Electionem, dummodo nihil aliud canonicum obstat.</i>	ibid.
<i>Quomodo & qua ratione clandestini vitium excludatur.</i>	141
<i>De Procli Electione in Constantinop. Patriarcham.</i>	ibid.
<i>Post Electionem Episcoporum vel Abbatum assensus Regis vel Patroni requiritur; ipsius Electi vero consensus, per quem quasi matrimonium spirituale contrahitur. Qua sit Electi potestas.</i>	ibid.
<i>Intra quod tempus Electores eligere, & Electus Confirmationem petere tenetur.</i>	142
<i>Quomodo, & quibus casibus jus eligendi devolvatur ad Superiorem. Differentia constituitur inter vitia Electionum, per dolum, per imprudenciam, vel circa formam.</i>	ibid.
<i>Electionum forma, de quibus supra, non tantum in summarum Dignitatum, sed etiam inferiorum sectionibus servanda.</i>	ibid.

D E Confirmatione Electionum.	143. 144. 145.
<i>A quibus petenda.</i>	143
<i>In confirmatione causa cognitio requiritur tam de forma Electionis quam de persona Electi.</i>	ibid.
<i>Quid per Electionem, quid per Confirmationem Electionis conferatur. Differentia in hoc articulo inter Electionem & Postulationem.</i>	ibid.
<i>Caput 23. explicatur.</i>	144. 145
<i>Quare in specie d. cap. 23. jus devolvitur immediate ad Summum Pontificem.</i>	145
<i>Notarii vires, & quid sit Notorium.</i>	ibid.

D E Consecratione, sive Benedictione.	ibid. usque ad 149
<i>Ad quos pertineat. In ea causa cognitio requiritur. Intra quod tempus peti, a quibus & quos debeat peragi.</i>	146
<i>Consecratio Episcoporum pertinet ad Metropolitanos, non minus quam tribus Episcopis adhibitis.</i>	ibid.
<i>In Africana Primas solet appellari, qui Metropolitanus in reliquis Ecclesiis.</i>	ibid. & 147.
<i>Siricii Epistola 4. germana probatur, interpolata tamen.</i>	ibid.
<i>Excipitur Ecclesia Romana.</i>	147
<i>Consecrationis varie forma & Cereemonie.</i>	148
<i>Albini, sive Alcuini Flacci locus emendatur & explicatur.</i>	ibid.
<i>Per Consecrationem Episcopus consequitur ea quae sunt Ordinis.</i>	ibid.
<i>Ante Consecrationem Metropolitanus potest Suffraganeis Episcopis jus Suffraganei consecrandi mandare, quamvis ipse non possit consecrare: quod Jus Pars Prima.</i>	Contra-

Controversum, certum fecit cap. 21. hoc tit.
118. supra, & 217. 218. infra.

149. cui junge

DE Benedictione Abbatum. 149
Sumpus & expensa Electionis, Confirmationis & Consecrationis ex
reditibus viduata Ecclesia solvendi. ibid.

DE Consuetudinibus & Privilegiis potestate in Electionibus, Con-
firmationibus, Consecrationibus & Benedictionibus. ibid. 150
De Jure Patriarchatum & Primatum in Electionibus. 149
Perstringitur Controversia Primatus Angliæ inter Cantuariensem & Ebor-
acensem. 150
Privilegium speciale, quo exclusis Suffraganeis Episcopis, Electio Metropo-
litani Cathedralis Ecclesiæ Capitulo tantum indulta, valde contradicenti-
bus Episcopis Suffraganeis, maxime Anglicanis. ibid.
Differentia inter Consuetudinem & Privilegium. ibid. in fine, & 151
Consuetudo qua Canonice Electio ad solum Capitulum pertinet. ibid.

DE Jure Regio in Electionibus, Postulationibus & Translationibus Pra-
latorum, & in Episcopis, Metropolitanis, vel Primatibus novis
instituendis. ibid. usque ad 157
Postrima Concilia & Decretales concedunt tantum Regibus assensum Ele-
ctioni jam factæ, non autem faciendæ contra jus vetus, quod in universa
Europa multis seculis obtinuisse declaratur pluribus exemplis. 151
Hungariæ, Poloniæ, Daniæ, Cypri, exempla. ibid.
Regum Galliarum jura in Electionibus plenius expenduntur. Eorum consensus
ante & post Electionem desideratum, & ab Electis Episcopis Fidelitatis
juramentum prestitum. 152
Majores-domus vice Regia consensum suum præbuisse in Electionibus Epi-
scoporum. ibid.
Regum Hispaniarum jus vetus & novum in Electionibus. Conciliorum Tolotani
IV. Can. 19. & XII. Can. 6. ea de re expenduntur & explicantur.
Quæ in Hispania Synodi dicuntur haberi in Canone, quæ non haberi. 153
Regis Angliæ jus in Electionibus. Cap. 5. de Electione in 1. Collect. & 155
Cap. 25. de Appellationibus in eam rem notatu digna. ibid.
Non tantum Regum consensus requiritur, sed etiam eorum, qui vices regias
sunt; vel generaliter, veluti Majores-domus olim, Gubernatores Re-
gis, Tutores impuberum; vel quibus specialiter tantum Reges vices suas
in Electionibus mandaverunt. 154
Ruzzi opinio refutatur. ibid.
Cap. 4. de postulatione, & Cap. 17. 18. & 19. hoc tit. ea de re illustran-
tur, & explicantur primum a doctissimo Antecessore Jano a Costa, cu-
jus interpretatio pluribus locis confirmatur. ibid. & 155
Mandati specialis ratio & exempla in Gallia. ibid.
Hujusmodi tamen jus Regium in concessione Ducatum vel Comitatum,
in quibus Episcopatus vel Abbatis jura sunt, non transit cum universi-
tate. ibid.
Locum habere jus illud Regium, etsi Prælati decesserint in Romana Curia. 156
Idem

Idem dicendum de Beneficiis in Curia vacantibus, Regalia durante. ibid.
Consecrationes in Curia fieri egre tulerunt Gallia Metropolitani. ibid.

DE Investituris Episcopatum, Abbatatum, Prioratum, & reliquorum Beneficiorum, strictim de Regalia Jure. 157. usque ad 163
In quo consistent ea jura, & de eorum varia acceptione. 157. 158
De variis adversus Investituras querelis. 158. 159

De variis Investiturae symbolis. 158
Investitura differt a possessionis corporalis traditione, quae Institutio proprie appellatur. Lapsus Ostiensis. ibid.

Qua forma, Episcoporum & Abbatum Investitura a Regibus fiebat. ibid.
Quomodo inter Callistum II. & Henricum V. Imperatorem super Investituris pax fuit composita. ibid.

Super Investituris levius in Gallia certatum: & vix ulla inter Reges nostros, Summos Pontifices & Episcopos controversia. Contra Gallia tutissimum Praesidium Pontificum, Urbani II. Paschalis II. Gelasii II. & aliorum Pontificum, durante scissura de Investituris adversus Germanos potissimum & Anglos controversia. 159

Iconem & Goffridum non dissensisse super Investituris. ibid. 160
Tandem Hominum, & Fidelitatis juramentum retentum. Insignis locus Nicetae de Fidelitatis juramento Imperatori Constantinopolitano praestito ab optimo Ignatio Patriarcha. 160

Quid in Anglia, Scotia, Hibernia, Hungaria, Polonia, Germania. ibid. 161

Quare Pontifex Romanus Ferula sive Pastoralis baculo non utatur. Expli- 162
catur ea de re cap. un. de sacra Unctione.

DE jure Regalium. ibid. usque ad 169
Regalium dictionis variae acceptiones, Excipiuntur tantum quae ad jus pertinent. 162. 163

Regalia sancti Petri, quae significatione. ibid.

Quae Regum liberalitate Ecclesiasticis collata fuerunt feuda, Regalia vocantur, & communibus feudorum iuribus & conditionibus obnoxia sunt, nisi a Regibus fuerint specialiter exempta. 164. 165

In Gallia probatur.

Regalium propria acceptio, quae pertinet ad hunc tit. jus nempe quod vacantibus Episcopatibus, Regibus competeit in omnes redditus temporales & spirituales scilicet omnes, etiam Decimas. 164

Regalia nostra Pontifices agnovimus, etiam in Decimis. Jura singularia circa Regalia. ibid.

Cap. 6. de Jure Patron. in 1. Collect. illustratur. 165

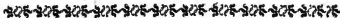
In Anglia jus Regalia obtinuit: & quo tempore cepit. ibid.

Item in Hungaria. ibid.

In Gallia Duces & Comites; in quorum ditione constituti sunt Episcopatus, aliquando jus Regalia sibi vindicaverunt, imo & mobilia Episcoporum & Clericorum ab intestato morientium, per viam occupabant, quae sublatam tanquam huiusmodi. ibid.

Jus Regalium multis rationibus municum, & a multis Pontificibus probatum. 166
 Cap.

Cap. 13. de Elect. in vi. explicatur, & manca suppletur Glossa in expositione Regalium.	ibid.
A Regalium jure separanda potestas pleno jure conferendi, inconsulto Episcopo, quae competat Regibus & Principibus Patrum, non privatis.	ibid.
Repetitis paucis progressus & immutatio juris Electionum. Origo Reservationum Pontificiarum.	167
Electionum jus in Gallia per Reservationes nunquam fuit immutatum.	ibid.
De Pragmatica & Concordatorum jure novissimo.	ibid. 168
Tridentinum Concilium Electionibus obstat.	168
In Cemeteriis Aurelianensibus jus Electionum vetus pro parte reductum.	ibid.
Cap. 40. hoc it. explicatur. In Oriente eadem quae & in Occidente, Imperatorum auctoritas circa Electiones & Investituras Patriarcharum.	ibid.
Quid παρθεσις, quid χειροτονία, διακονος & υερο-Λεγος.	ibid.
De Beneficiis Electivis & Collativis, & de hujus differentia origine.	169
	170

TRACTATUS VII.

De Translatione Episcopi, vel Electi.

Series hujus sit. cum precedentibus.	171
Jus Pontificum in Translationibus proponitur ex MS. epistola Innoc. III. ib.	
Argumentum totius tractatus, scilicet jus vetus, progressus, & immutatio juris veteris. Explicatio usus tam Ecclesiae Gallicanae, quam aliarum quarundam.	ibid.
Origo & progressus Translationum in Ecclesia Occidentali & Orientali.	ibid. usque ad 180
Can. 15. Nicenus plenissime explicatur, & ejus occasione de Concilio quodam Antiocheno.	171. & 172
Cur ab initio omnes mutationes Sedium, Translationes & migrationes non tantum Episcoporum, sed etiam Presbyterorum & Diaconorum generaliter prohibita.	172
Can. 1. & 2. Concil. Sardie. explicantur. Auxilii, auctoris MS. Tractatus de Translationibus in causa Papa Formosi scriptus Leoni Nolano Episcopo, saepius citatur, notatur, illustratur.	ibid. in fine, & 173
Cap. 2. de Electionibus attingitur.	ibid. sed postea ex professo explicatur.
	204. & seqq.
Cap. 2. de Clericis non residendis attingitur.	173
Ratio vera componendorum plerorumque Canonum Concilii Antiocheni cum Sardie.	ibid.
Gregorii Nazianzeni in Sedem Constantinopolit. translatio a multis impro- bata, qui tamen Salsimis nunquam federat.	174-175
Gallia jus vetus servavit diu, quo prohibita translationes.	ibid.
Pestea Translationes, causa cognita, fuerunt dispensative admissa; porce tamen, utilitatis publica Ecclesiarum suadente, non privati commodi causa.	174 Bal.

- Balsamo & recentiores Græci veram sententiam antiquorum Canonum de Translationibus vel non intellexerunt, vel distinctionibus commentitiis insusceperunt. ibid. & 175. initio.
- Socratis interpres, & Tripartita notantur in explicatione dictionis *unecpos*. 175
- Iterum graviter certatum de Translationum jure in Gregorii & Procli Translationibus in Episcopatum Constantinop. ibid.
- Plurima ante Gregorium & Proclum Translationes adnotantur. 176
- Anteri, Callixti II. & Pelagii II. supposititia Epistole deprehenduntur, & vetus mendum ex Nicephoro tollitur. ibid.
- Superior disputatio de origine, progressu & usu Translationum in pauca colligitur, ut transeat ad explicationem singulorum Cap. hujus tit. ibid.
- 177.
- Procedente tempore & usu Patriarcha singuli in suis Diæcesibus confirmandi primum Translationes, vel per se transferendi potestatem obtinuerunt, potiori tamen jure Papa Romanus, cujus late diffunditur Patriarchatus. 177
- Utrunque Illyricum olim sub Patriarchatu Romano, in utroque Thessalonicensis Metropolitani Sedes Apostolica vices tenere solebat privilegio sue Sedis. ibid.
- Patre & Corinthis sub Patriarchatu Pontificis Romani. ibid.
- Auctoritas Summi Pontificis etiam in Translatione Patriarchatum Constantinopolit. 178
- Accessit auctoritas Imperatorum & Regum in Translationibus. ibid.
- Tandem per orbem universum Pontifices de Translationibus extra ordinem primum ad se referri voluerunt, & quo colore: postremum eas sui juris omnino fecerunt; & strictim de causis majoribus. ibid. 179
- Hinc origo & prima causa dissidii inter Occidentalem & Orientalem Ecclesiam. 178
- Julii Sum. Pontificis quæ veræ sunt Epistolæ, quæ falsa. 179
- Patriarcha Græci in Oriente nihilominus non tantum Translationis jura sed etiam plenam Ecclesiarum suarum administrationem, Depositiones & Renunciationes Episcoporum inconsulto Pontifice Romano retinuerunt. ibid.
- Transitus ad explicationem cap. 1. hujus tit. quod pertinet ad Antiochenum Patriarcham, & occasione capta de universo statu Ecclesiastico & Politico Patriarchatus Antiocheni sub Latinis. ibid. 180.
- Explicatur cap. 1. hoc tit. in quo severissime Innoc. III. auctoritatem Pontificum in Translationibus asseruit adversus Patriarcham Antiochenum, licet ageretur de Translatione Electi tantum, necdum tamen consecrati Episcopi. 180. 181
- Cap. 2. explicatur. Quod ad Translationes spectat, nulla est differentia inter Electum, & inter Consecratum Episcopum. 181
- Electus & Confirmatus Episcopus tam in spiritualibus quam in temporalibus potest ministrare, exceptis quæ sunt ordinis. ibid. & 182
- Postulatio sæpe concurrens cum Translatione. 182
- Explicantur capp. 3. & ult. ibid.
- Pars ejus, qui proprio motu, Ecclesia sua relicta, transit ad aliam Translationis pretextu. 183
- Prudentia Innocentii III. in Translatione Conradi, de qua capp. 3. & ult. hoc

hoc in.
 Cap. 5. de Majorit. & Obed. & cap. Illud, de Clerico excomm. mi- 184
 nistr. ibid.
 Gestis Innocentii III. emendantur, ibid.

Explicatur cap. 40. de Electione. ibid. & seqq.
 Quid observandum in concursu Electionis & Postulationis. 185
 De statu Ecclesie Constantinop. post captam a Latinis Constantinop. 184. 185
 Cap. 5. de Institut. illustratur, cujus sententia primum a Francisco Ral-
 dosto judicata. 185
 Translationes, Cessiones sive Renunciationes & Depositiones Episcoporum
 non pertinent ad Legatos Pontificis, etiam a latere; nisi in mandatis fiat
 mentio, vel specialiter committantur: preterea debet de re tota ante ex-
 ecutionem referre ad Pontificem: aliud in Electionum Confirmatione. ibid.
 Cap. 36. de Electione in vi. illustratur. ibid.

DE Incardinatione, quomodo differat a Translatione: & de Origine
 Commendarum. ibid. usque ad 202
 Falso Commendarum auctor Leo IV. traditur a veteribus & recentibus In-
 terpretibus. 186, 187
 Veteribus Canonibus, vacantibus Episcopis vel Clericis, Episcopatus vacans
 vel alius locus ad tempus commendabatur & quasi deponebatur. Com-
 mendatio illa ad tempus proprie Incardinatio vocatur. (Illa tamen notio
 Incardinationis in notis emendatur). Vacans Ecclesia vel Titulus; &
 Episcopus, vel Clericus vacans quo sensu dicantur. 186
 Cardinales Presbyteri, vel Cardinales Diaconi in Ecclesia commenda. ibid.
 Vera differentia inter Translationem, & Incardinationem, non animadversa
 a Correctoribus Romanis, ad Can. Fraternalitatem, dist. lxxi. 187
 Commendarum hodiernarum abusus notantur. ibid. 188
 Explicatur Regula, qua dicitur, de duobus incompatibilibus Ecclesiis,
 unam Institutam, alteram Commendam habere licere. Cap. 54. de
 Election. attingitur. 188
 Cap. 2. de Cleric. non resident. unde explicandum. 187

DE Origine & usu Translationum, Incardinationum & Commendarum
 in Gallia. 188. usque ad 202.
 Duo vetera & insignia Translationum exempla in Gallia Aitardi & Fro-
 tharii sub Carolo Calvo, & ad ejus instantiam in Synodo Episcoporum
 & auctoritate Pontificis. 188. 189. & seqq.
 Explicatur & emendatur Can. 10. Causa vii. Qu. 1. Incardinatio, Transla-
 tio & Unio in persona Aitardi concurrunt. 189
 De statu Ecclesiastico Britannia nostra Arcmorica sub Carolo Calvo &
 Britannia ductibus antiquis. ibid.
 Junge quæ sub finem Tractatus de Pelliis. 240
 Non facile admittit, & nisi magna ex causa Translationes in Gallia. 200. & 201
 Can. 47. Causa vii. Qu. 1. explicatur. Canones Conciliorum Africanorum
 de Translationibus explicantur. 201
 Auctoritas Regum nostrorum in Translationibus. ibid. 202
 Item

Item Regum Anglia, & quorundam aliorum.

102

DE Translationibus Sedium. Non licere Episcopo mutare Sedem, vel Ecclesiarum privilegia, nisi causa in Concilio cognita, & Imperatorum vel Regum interveniente decreto. Quamvis iusta causa. *ibid.* 203
Explicatur Can. 44. Causa VII. Q. 1. exempla quaedam Episcopatum Sedium in Gallia translatarum. *ibid.* 203

In Anglia.

ibid. 204

Aliquando translatis Sedibus, antiqua nomen retinetur.

Strictim aliquid aspergitur de Translationibus, sive Mutationibus Canoniarum Regularium, Monachorum, Monialium, & Monasteriorum, in alterum Ordinem & Regulam. *ibid.*

Explicatur accurate fugitivum cap. 2. de Electione, retrahitur, & restituitur proprio tit. de Translatione. *ibid.* usque ad 216

Verba primo & varietas lectionum, deinde sententia excutitur. *ibid.* 205

Can. 4. Nicanus Concilii iterum attingitur, in quo oportet pro Consecratione. *ibid.*

In Translationibus Sedium iusta populi suffragia admissa, tumultus, factiones, & seditiose plebis acclamationes damnata. *ibid.* 206

Can. 1. & 2. Sardie, explicantur. Iure Civili huiusmodi turbarum acclamationes semper improbatæ. Elegans super ea re Hadriani Rescriptum pro Christianis. Exempla tam ex Iure Civili quam Canonico. *ibid.* 206

Cur severissime primum Translationes fuerint prohibita. *ibid.*

Apologia Gregorii Nazianzeni pro sua Translatione. *ibid.* 207

Explicatur Synodica Concilii Italici, cui præerat Ambrosius, potissimum adversus Gregorium. Item versus aliquot Gregorii subdoli de ea re explicantur. *ibid.*

Laica communio & peregrina explicantur. *ibid.* usque ad 216

Quibus locis tam apud Gratianum quam alios peregrine Communionis fit mentio. *ibid.* 207

Quid ipsa sit. Can. 3. 4. & 5. Concilii Regensis explicantur. Can. 8. Nicanus attingitur. *ibid.* 208

Varia aliquorum sententia de peregrina Communionem perstringuntur & rejiciuntur. *ibid.*

Communio Ecclesiastica divisio, vel ratione Rerum, quibus communicamus, vel ratione personarum, quæ communicant. Locus insignis Synesii explicatur. Can. 11. Nicanus attingitur. *ibid.* 209

Ratione rei, communio societatis, orationis, oblationis, Eucharistia. *ibid.* 209

Ex historia Eusebii res loci illustrantur. *ibid.*

Communio ratione personarum triplex, Ecclesiastica, Laica & peregrina. *ibid.* 210

Ex Augustino & Collatione Carthaginensi loci illustrati. *ibid.* 210

Can. 18. Nicanus attingitur. Quid Cancelli, quid vela in Ecclesia. Loci ex Concilio Chalced. Athanasio, Gregorio Nazianzeno & Synesio explicati. *ibid.* 211

Quid proprie & specialiter significet Peregrina communio, & in quo consistat. Can. 6. Nicanus. Canones 14. & 15. Sardie, & Canon. 2. Concilii

<i>cilii Constantinop. I. illustrantur.</i>	211
<i>Quid translatis peregrina communio significet, quoties accipiunt pro pana.</i>	212
<i>Explicatur Can. 8. Nicenæ Synodi.</i>	ibid.
<i>Concilii Chalced. Act. xi. attingitur.</i>	ibid.
<i>Gravior pana Regradationis quam peregrina Communionis.</i>	ibid. 213
<i>Can. 16. Concilii Ilerdensis explicatur.</i>	213
<i>De Depositione Episcoporum Asiana Diacones a Joanne Chrysostomo facta.</i>	
<i>locus insignis ex Palladio vita Chrysostomi Scriptore non intellectus ab</i>	
<i>Interprete explicatur ex Græcis & illustratur.</i>	214
<i>Episcopus dignitas eximit a Curia.</i>	ibid.
<i>Duo loci ex Athanasio non intellecti ab Interprete, vel corrupti, emendan-</i>	
<i>tur & explicantur.</i>	ibid. 215

TRACTATUS VIII.

De usu & auctoritate Pallii,

<i>Series tit. cum præced.</i>	216
<i>Argumentum totius Tractatus. Primo summa Capp. hujus tit. quid</i>	
<i>Pallium, qua Forma & Benedictio. Secundo Origo & Antiquitas. Ter-</i>	
<i>tio, qui petere teneantur, qui concedere, & quibus concedi solet. Quarto,</i>	
<i>de juramento præstari solito in Pallii traditione, quis Pallii effectus</i>	
<i>& utilitas. Quinto de Pallii Concessione quibusdam Episcopis ex singu-</i>	
<i>lari privilegio.</i>	ibid.

<i>Prima pars, qua omnia Capp. hujus tit. reducuntur ad Rubricam, idest</i>	
<i>ad usum vel auctoritatem Pallii.</i>	ibid. usque ad 222
<i>Primum, de usu & modo utendi Pallio.</i>	216. 217
<i>De auctoritate Pallii, ejus effectus & potestate.</i>	217
<i>Cap. 11. de Electione explicatur.</i>	ibid. 218. quibus jungit supra
	119. 128.
<i>Concilii Marisc. I. Can. 6. Jure veteri, quotidianus Pallii usus. Postea</i>	
<i>non nisi raro quotidie concessus.</i>	218
<i>Regulariter pro defunctis, vel tempore jejunii, cum Pallio non licet cele-</i>	
<i>brare.</i>	ibid.
<i>Quid sit Pallium, ejus Forma & Benedictio.</i>	ibid. 219
<i>Pallium vocatur a Græcis ὑποπόριον. male quidem φερλιον & ὑποφοριον</i>	
<i>confundunt. φερλιον, παλαιον, & Ζανκσι; idem. Phrygium a Pal-</i>	
<i>lio diversum.</i>	219. 220
<i>Pallium insigne proprium summi Pontificis, Patriarcharum & Metropoli-</i>	
<i>tanorum.</i>	220
<i>Pallii adeptio, exauctorationis & depositionis nota.</i>	ibid. 221
<i>Ex Theodori Lectoris excerptis locus insignis & corruptus, & ab interprete</i>	
<i>non intellectus explicatur & illustratur.</i>	220
<i>Ordinatio Episcoporum Pontica Diacones ad Patriarcham Constantinop. per-</i>	
<i>tinet,</i>	221
	Pontifi-

SYNOPSIS OPERUM.

LVII

Pontificem Romanum etiam Baculum Pastorem sive ferulam initio gessisse. 222

Secunda & tertia Pars: Pallii origo & antiquitas, moribus & consuetudini, non Juri scripto, idest antiquis Conciliorum Canonibus tribuenda. ibid. usque ad 229

Hincmari Remensis dua Epistola de Pallio notatu digna. 222
Item Isidori Pelusioti lib. 1. epistola 136. explicatur, & Canones ex Synodo VIII. contra Photium: in qua primum aliquid de Pallio definitum. ibid. 223

Per universam Europam Pallium a Pontifice impetrari solitum. 223. & seqq.
Quid in Gallia, & de jure Arelatensis Ecclesia. 223. 224

Quid in Anglia & Hibernia. 224. 225

Quid in Germania, Hungaria, Dania, Suecia. 225. 226

Quid in Italia, Sicilia, Sardinia, Hispania, Illyrico, Corinthi. 226

Usurpationes Patriarchae Constantinopolitani adversus Pontificem Romanum. ibid.

Aliquando Patriarcham Constantinopolitanum Pallium obtinuisse a Pontifice Romano, etiam ante Constantinopolim a Latinis captam. 227

Reliqui Patriarchae propria auctoritate Pallium sibi sumpserunt, sicut & Pontifex Romanus. Qua in re variatum circa ministros. ibid.

Patriarcha singuli Metropolitanis suis Pallium concedunt. 228

Quando & qua occasione Pontifices ceperint etiam Patriarchis majoribus Pallium tribuere, & jus Patriarcharum circa Metropolitanos imminuere. ibid.

Specialiter aliquando usus Pallii concessus in exequiis. ibid.

Minorum etiam Patriarcharum jus in Metropolitanos artius restrictum. ibid.

Quomodo, & qua forma Pallium debeas a Pontifice postulari. 229

Pars quarta. De Juramento in Traditione Pallii Pontifici prestando. Juramenti variorum clausularum origo, causa & mutationes observantur & explicantur accurate. ibid.

Quatuor exempla diversarum formularum inter se comparantur. ibid.

Cap. 4. de Jurejurando explicatur plenissime. 230. & seqq.

Electio canonice facta ab Electoribus Schismaticis, & electio Schismatica, dammodo ad unitatem redeant, dispensative confirmatur, cap. 5. de Electione. 230

Unde mutuata sint septem clausula dicti Juramenti. ibid.

Quid in eo Regalia sancti Petri. ibid.

Explicantur Juramenti ea verba, pro posse meo, salvo ordine meo. 231

Tres articuli, de Professione ad Synodum, de Professione Romana, & de Susceptione Legatorum Apostolicorum, absque venia & concessione Regum nostrorum speciali, executioni non possunt mandari, quod jus antiquissimum esse confirmatur. ibid.

Idem Jus olim in Anglia. ibid.

Formula antiqua Sacramenti prestiti a Bonifacio Martyre Gregorio II. in qua haec verba notanda, Subditi sub Jure Canonico. 232

Olim Jure Canonico & Fœdorum brevissima & simplicissima Formula juramenti. ibid.

Pars Prima.

b

Anti-

- Antiquissimum esse Jureamentum, quod Ragibus nostris praefertim Episcopi
praestare tenentur: recentissimum vero & vix ante Gregor. VII. usurpatum
in Concessione Pallii.* ibid.
- Cap. 4. de Electione explicatur; & ejus historia adversus Baronium &
alios Scriptores.* ibid. 237
- Qua sunt de natura & substantia alicujus actus, quamvis verbis condi-
tionalibus expressa, conditionum non sciunt.* 233
- Cap. 3. hoc in. & Cappa. 3. & 4. de Officio Legati illustrantur.* ibid. 234
- In concessione Pallii vel confirmantur vetera privilegia, vel nova conce-
duntur.* 234
- Privilegia per consuetudinem amissa facile restituantur. Strictim de Augu-
stodunensi Episcopo.* ibid.
- Qua privilegia soleant concedi in Concessione Pallii, maxime Episcopis.* 235
- In crimine Majestatis hujusmodi privilegia cessant.* ibid.
- Ex Theodulpho Aurelianensi locus explicatur.* ibid.
- Concessio Pallii Episcopis indulta non tribuit exemptionem a jurisdictione
Metropolitani.* ibid. 236
- Rascripsum Gregorii XI. ad Carolum V. Franciae Regem super ea re, in
gratiam Perisienfis Episcopi.* 236
- Pallio & privilegiis Episcopos privant Pontifices sibi non obtemperan-
tes.* 237
- Gratis concedendum esse Pallium.* ibid.
- Cap. 18. De Simonia illustratur.* ibid.
- Pallii Concessio signum Missionis a B. Petro & Sede Apost.* ibid.

Pars quinta & ult. de Pallio extra ordinem quibusdam Episcopis con-
cesso. ibid. usque ad 242

*Ostiensis Episcopo Pallium concessum, utendum tantum in consecratione Sum-
mi Pontificis.* 238

Exempla plurium Episcoporum, quibus jus Pallii concessum. ibid.

*Antiquissimum Augustodunensis explicatur & illustratur: quod non tan-
tum persona, sed Ecclesiae concessum.* ibid.

Metensis Episcopi. 239

*Hujusmodi privilegia Episcopis, Salvo Jure Metropolitanorum, con-
cessa.* ibid.

*Laci insignes in eam rem ex epistola quadam Hadriani Papa ad Berterium
Viennensem, & ex alia ad Carolum Magnum.* ibid. & 240

*Insignis de Jure Metropolitico controversa inter Turonensem Archiepiscopum,
& Dolensem Episcopum explicatur, & illustratur epistola MS. Ildeberti,
ibid. 241*

Auctoritas Ragum nostrorum in hujusmodi controversiis. 241

*Facilius persona alicujus Episcopi Pallium specialiter indulgetur, quam Ec-
clesiae, cui praest.* ibid.

Alardi Nannetensis Privilegium speciale expenditur. ibid.

Quare Ragum consensus in impetratione Pallii postulandus necessario. 272

TRACTATUS IX.

De Renunciatione.

- E**xplicatur quid sit Renunciatio, quam late patet. Connexio hujus tit. cum precedentibus, precipue cum tit. de Pallio. 243. 244
 Nemo sponte renunciare potest dignitati vel loco, quem in Ecclesia obtinet, absque auctoritate Superioris. 244
 Renunciationis definitio. ibid.
 Nullus in hoc tit. apud Gregorium, vel in antiquis Collectionibus, Pontifex antiquior Alexandro III. auctor Decretalium de Renunciatione. ibid.
 Origo & progressus juris de Renunciatione ante Alexandrum III. tam in Orientali quam in Occidentali Ecclesia. ibid.
 Orientalis Ecclesie jus circa Abdicationes, seu Renunciaciones. Exempla. 245. 246
 Forma renunciandi, Imperatorum auctoritas in Renunciacione. 245. 246
 Occidentales Ecclesie jus circa Renunciaciones. 247. 248
 Locus singularis ex Concilio Milevitano. 247
 Cap. 1. De Translatione attingitur. ibid.
 Convenisse fere Ecclesiam Occidentalem cum Orientali. ibid. & seq.
 Pontifices pretextu Majorum causarum Renunciaciones Synodis Provincialibus ademerunt, & in se transfulerunt. 248
 Joannes Diaconus notatur. ibid.
 Regum tamen nostrorum & aliorum consensus requisitus in Renunciacionibus. Exempla referuntur. ibid.
 Summa Decretalium, qua sub hoc tit. & in VI. & Clementinis. Adtria Capita reducuntur: ad personas Renuntiantium, ad formam Renunciacionis, & ad causas legitimas Renunciandi. ibid.
 De Personis. ibid. & 249.
 De forma Renunciacionis. 249. & 250
 Renunciatio aliquando concurret cum nova Electione, quo casu & facultas renunciandi, & electionis admittenda a Superiore simul est impetranda, nec obstat contraria Consuetudo. Cap. 36. de Electione in VI. explicatur. 249
 Ante factam Electionem facultas Electionis admittenda ut ambitiosa rejicitur. ibid.
 Non facile presumitur Renunciatio ex actu qualibet, sed ex legitima & solemniter facta renunciacione tantum. 250
 Quis sit legitima Renunciacionis effectus. ibid.
 Causa cognitio in Renunciacionibus sive Resignationibus necessaria. Quemadmodum sint iuxta Renunciacionum causa. ibid.
 Post petitam a Pontifice instantius Renunciacionem variare non licet. 251
 Hodiernas Renunciaciones in gratiam persone, sive in favorem, sine causa, sub conditione, vel sub annua pensione, absque legitima causa Canonibus comprehensa, omnino improbari. ibid.
 Cap. 1. hoc tit. plenius explicatur. ibid.
 Quid observandum in traditione Pallii facienda, vel a Legato, vel a Delegato. ibid.

<i>gato Pontificis.</i>	ibid.
<i>Monachismus non est iusta causa renunciandi Episcopatum.</i>	ibid.
<i>Admittitur tamen sacre, si Clerici vel Canonici Monasterii causa renun-</i>	
<i>cient.</i>	252
<i>Cap. 8. plenius explicatur. Qui sponte & libere in manus Laici resignat</i>	
<i>Beneficium, nihil agit; quare nec ipso facto privatur Beneficio.</i>	ibid.
<i>Qui tamen in manibus Laici renunciat, Patroni verbi gratia, & ab eodem</i>	
<i>iterum Beneficium suscipit, non adhibito Episcopo, privatur Beneficio.</i>	
<i>Can. Gonsalvus xvii. Qu. 2. explicatur.</i>	ibid. & seq.
<i>Cap. xi. plenius explicatur.</i>	252
<i>An & quibus casibus Episcopus vel Clericus, qui sponte dimisso Episco-</i>	
<i>patu, vel Beneficio, ut monasticam vitam amplecteretur, iterum eligi</i>	
<i>possit ad Episcopatum vel ad aliud Beneficium.</i>	253
<i>Vel pietatis & austerioris vite causa, vel etiam poena & poenitentia gratia.</i>	
<i>Episcopi vel Clerici Monasterium ingreditur.</i>	ibid.
<i>Can. 29. & 38. Dist. L. illustrantur & emendantur.</i>	ibid.
<i>Ex causa criminis gravis, Episcopi vel Clerici convicti & in Monasteria</i>	
<i>relegati, iterum ad honores Ecclesiasticos redire non debent. Aliud si ci-</i>	
<i>tra crimen sponte vel coacti Monasterium fuerint ingressi.</i>	ibid.
<i>Explicatur celebris Canon, Hoc nequaquam 45. Causa vii. Qu. i.</i>	ibid.
<i>Error Innocentii III. & Collectorum notatur.</i>	ibid.
<i>Causa & origo erroris declaratur.</i>	254
<i>Pseudosynodi VIII. Canonis a Photio confecti.</i>	ibid.

DISSERTATIONIS.

In Cap. auditis de Præscriptionibus, &c.

P rotæoria historica trium Capitulorum.	255. 256
Emendatio inscriptionis cap. 17. de Privilegio.	256
Narratio sacri & ordo totius litis.	ibid. & 257
Errores Interpretum notati, Cælestini nomen retinendum in cap. Auditus de Præscrip.	258. & 259
Partitio Dissertationum hujus libri.	259

Cap. I. de Lege Diocesana, sive de Jurisdictione Episcopi in Monachos.

<i>Legem Diocesanam, universam Episcopi potestatem continere, non esse diversam ab ea, quæ vulgo dicitur Lex jurisdictionis.</i>	ibid.
Can. 3. Concilii Ilerdensis ad oblationes tantum pertinere: ejusdem vera expositio.	260 & 261
Jus Episcoporum Gallia & Hispania in Monachos. Cur Hispani sapientiam mentionem faciant Conciliorum Gallia.	261
Brevis synopsis totius Dissertationis.	262
Qua loquendi forma lex Diocesana est denominata, Innocentium IV. errorem veterum de Lege Jurisdictionis subodoratum.	ibid.

Cap. II. de Exemptionibus.

<i>Exemptiones ad æquitatem non ad jus strictum esse referendas. Ordinis ratio.</i>	ibid.
Exemptionum initia & progressus in Anglia.	263
In plerisque Cathedralibus Ecclesiis Angliæ inductos Monachos fuisse, non Canonicos vel Clericos; unde idem Abbas qui & Episcopus.	ibid.
Insigne scriptum Alexandri II. in eam rem apud Eadmerum in gratiam Monachorum.	264
Exemptionum initia & progressus in Gallia, Marculphi formula prima & secunda illustrata.	ibid. & 265
Lerimensis exemptio indicata primum, & Concilium Arles, III. illustratum.	265. & 266
Aganensis exemptio.	266
Sancti Marcelli & Symphoriani. Item Luxoviensis. Regula Columbani.	ibid. & 267
Exemptiones Monasteriorum concessionibus Regum nostrorum indigent, etiam in spiritualibus.	268
Pontificis confirmatio postea petita & concessa, sed causa cognita: quod videtur coepisse circa tempora Gregorii I. & Adeodati: contra lictio judicio etiam firmata.	269. 270
Antiquis exemptionibus tantum Abbatis electio & libera rerum dispositio per-	

<i>permissa, in reliquis Episcoporum jura conservata.</i>	270. & 271
<i>Vetus mendum sublatum ex Can. 5. xviii. Causa, Qu. 2.</i>	271
<i>Mendosum & suppositum esse Concilium Lateranense, quod tribuitur vulgo Gregorio I.</i>	ibid. & 272
<i>Prima regula semper observanda.</i>	ibid.
<i>Transitus ad novas exemptiones: fuisse frequentes in Gallia & Anglia.</i>	273
<i>& seq.</i>	
<i>Eorum jura, forma & conceptio verborum in illis varia.</i>	273. 274
<i>Earundem concedendum causa, eadem contradicito judicio sapientia Pontificibus firmata, & etiam sine consensu Episcoporum concessa.</i>	274
<i>Conciliis generalibus recepta & temperata.</i>	275
<i>Limitatio hujus tractatus. Quid sit pleno jure possidere Ecclesias.</i>	ibid.

Cap. III. De Prescriptionibus.

<i>Connexio istius cap. cum superioribus.</i>	276
<i>Cur in prescriptionibus Ecclesiasticis incipiendum sit a titulo, non a possessione.</i>	ibid.
<i>Bona fides perpetua requiritur.</i>	ibid.
<i>Tempora prescriptionum.</i>	ibid. in fine.
<i>Nova interpretatio omnium fere Canonum Q. 3. & 4. Causa xvi.</i>	ibid.
<i>& 277.</i>	
<i>Illustrantur L. unic. C. Theod. de actionib. certo temp. fini. L. 4. Cod. finium regund. & L. 3. Cod. de Prescrip. 30. vel 40. anno.</i>	ibid. & 278
<i>Controversie de proprietate, de modo, de jure territorii sunt distinguenda.</i>	278
<i>Explicatur cap. 4. de parochiis, emendatur Canon 4. Concilii Toler. IV.</i>	279
<i>Locus singularis L. un. Cod. Theod. Si certum pet. de chirogr. quo probatur, Theodosium Juniores primum esse antorem prescriptionis 30. annor.</i>	ibid.
<i>Illustratur cap. 8. de Prescrip.</i>	ibid.

Cap. IV. De Interruptionibus prescriptionum.

<i>Connexio istius cap. cum superiori.</i>	280
<i>Variis interruptionis modi ex utroque Jure.</i>	ibid.
<i>Profectionis & procedendi significationes diversa, & super ea re Cujacii opinio expressa.</i>	281
<i>Litaniarum plures significationes.</i>	ibid.
<i>Prescribi privilegia 30. annorum spatio. Cap. 6. & 15. de privileg. illustrantur.</i>	282
<i>Visitatio & procuratio ad quos pertinet. Visitationem nec prescribi posse, nec remitti solere: procuratorem remitti posse, non prescribi.</i>	ibid.
<i>De solutione denariorum Sancti Petri in Anglia, & quo sensu eorum enumeratio ad jus Episcopale dicatur pertinere.</i>	283
<i>Consus denariorum Sancti Petri in singulis domibus Albigenibus creptis.</i>	ibid.
<i>Brevitas hujus capituli conclusio.</i>	ibid.

SYNOPSIS OPERUM.

LXIII

Cap. V. De antiquo statu Religioforum in Gallia.

<i>Ordo & series istius cap. & conexio cum superioribus indicatur.</i>	284
<i>Ex quibusdam Capitularibus interrogationum Caroli Magni duo capita exponuntur.</i>	ibid.
<i>In Gallia Monasteria fuisse multa ante Benedictum. Martinus primus avellor.</i>	ibid.
<i>De Lerinensibus Monasteriis, Massiliensibus, Grinincensibus, & aliis ante Benedictum.</i>	285
<i>Eorum regula & institutiones variae fuerunt in Gallia: quod improbatum.</i>	286
<i>Hanc tractationem a Jurisconsulto non esse alienam.</i>	287
<i>Non tantum in Gallia, sed etiam in Italia ante Benedictum plura fuisse Monasteria.</i>	ibid.
<i>De Romano Monacho antiquiore Benedicto.</i>	ibid.
<i>Quo tempore Benedictus & ejus Regula per Gallias innotuerit, & suscepta sit.</i>	ibid. & seq.
<i>Distinctio Canonorum Regularium, & eorum Abbatum a Monachis.</i>	288
<i>Quando exierit distinctio Monachorum in nigras & albos.</i>	ibid.
<i>Statuta & Regulae Monachorum ad disciplinam tantum pertinere, non ad jurisdictionem. De jurisdictione Episcoporum in Monachos.</i>	ibid.
<i>Plures Canones ad eam spectantes relati, Gratianus notatus.</i>	289

COM.

COMMENTARIITITULI I.

De vita & honestate Clericorum Decretal. Lib. III.
Ad Rubricam.

D ecretalium methodus breviter perstringitur. Quid libro tertio Decretalium contineatur.	290
Cleri & Clericorum nomen fideles omnes comprehendere. Divisio Pauli in Clerum qui diaconus, & in Clerum qui presbyter et ep. parti fuisse declaratur.	291
Cleri qui diaconus subdivisiones varia proponuntur.	292. & seq.
Presbyterorum & Diaconorum dignitas & auctoritas.	292
In sacris constituti ordinibus utriusque proprie appellantur; reliqui Clerici inferioris gradus numerantur. Can. 15. Laodic. explicatur.	293
De Diaconis Canonibus aliquot antiqui illustrantur.	ibid.
Matricarii & Matricaria unde.	294
Varas Matriculas in Ecclesiis fuisse.	ibid.
Monachi ab omni Clero, sive superioris, sive inferioris ordinis separantur.	ibid.
In Clerum tamen cooptari possunt, & quomodo.	295
Materia totius tituli.	ibid.

Ad Cap. I.

Methodus observanda interpretatione singulorum capitum.	296
Sententia cap. 1. secundum Raymundum.	ibid.
Unde desumptum est hoc cap. & juris progressus indicatur.	297
Ordo sedendi Clericorum & Laicorum & ipsius Imperatoris in Ecclesia explicatur.	ibid. & 298
Can. 69. Synodi sextae explicatur.	297
Quid sit Senatorium. Glossa errores duo. Quid sit Diaconium vel Decanicum.	298. & 299

Ad Cap. II. X. penult. & ult.

Sententia omnium capit. exponitur.	299
Origo cap. 2. indicatur. Usus armorum Clericis prohibitus, & in eam rem selecta quedam.	300
Favus Clericis semper interdictum etiam legitimus, a quo tempore Laicis etiam vetitum.	301
Quid sint hemiola in veteribus Canonibus Niceno 17. & Laodic. 5. excusantur.	ibid. 302
Capitis 10. & pen. sententia. Accurata interpretatio cap. ult. & ejus vera historia.	302. & 303
Cap. pen. de Cleric. conjug. explicatur. Notatur Glossa. De paucis Clericorum.	304
	Ad

SYNOPSIS OPERUM.

LXV

Ad Cap. III.

- Vera mens hujus capituli progressus juris, maxime in Gallia.* 304. & seq.
Multiplex Scholarum institutio. 305
De Dignitate Scholastici & ejus officio. Gallia Conciliis juris hujus constitutio diligens tribuenda. 306
Publica Scholæ a reliquis differunt. Diversa sunt etiam ab illis juris Civilis & Canonici Scholæ. 307

Ad Cap. IV. V. VI. VII.

- Brevis comprehensio sententia horum capit.* ibid.
Juris progressus. Explicatio vera Can. Non liceat, Dist. xxxii. 308, 309
Lectionum varietatis & Interpretum errorum causam ex ignorance progressus hujus juris esse repetendam. Cap. 6. hujus tituli prolixior interpretatio. 309, 310

Ad Cap. VIII. & XIII.

- Utriusque cap. origo & sententia proponitur.* 310
Capitis 8. plenior interpretatio. Clerici & Monachi incontinentie vitium honestis nominibus velare soliti. Duplicita Monasteria quare sublata. 311

Ad Cap. IX. & XI.

- Caput 9. explicatur. Juris progressus.* ibid. 312
Differentia inter Canonicos regulares & Canonicos simpliciter appellatos. 312
Canonicos regulares a Monachis differre, licet multa cum Monachis habeant similia. 313
Quo potissimum tempore plerique Regulares a regula recesserunt. ibid.
De certo numero Canonicorum vel Clericorum in Ecclesiis constituendo. ibid. 314
Caput 11. exponitur, & de vestium discrimine tractatur. Quotempore Monachi in nigros & albos distingui cœperunt. 314

Ad Cap. XII. XIV. & XV.

- Ne spectacula fiant in Ecclesiis, & generaliter prohibentur tam Clerici quam Laici ludos theatrales spectare.* 315
Itemque ebrietas, & neavernas frequentent. ibid.
Opera & negotiationes inhoneste Clericis prohibentur: imperantur honesta. ibid.
Alea & taxillis non tantum ludere, sed etiam hujusmodi ludis interesse districtissime prohibentur Clerici. Locis Eusebii notandus in hanc rem: itemque Laici. ibid. 316
De vestitu Clericorum locus insignis Bernardi ad interpretationem cap. 15. Generalis observatio ad ea pertinet, quæ continentur hoc titulo. 316

Pars Prima.

i

PRÆ.

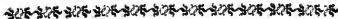
P R Æ F A T I O N I S

in aperiendis Juris Scholis .

De Dispensationibus Ecclesiasticis .

EXordium adversus compendiorum Juris & Methodorum scriptores . 317
& seqq.
Præfationis ordo. Dispensationis etymologia : varia synonyma . Ejusdem
divisio hæc ut vel in rebus, vel in verbis consistat . 318. 319
Quæ in verbis, pertinet ad sacrarum Scripturarum interpretationem . 319
Ejus, quæ consistit in rebus, species præcipua est Christi Domini Incarnatio,
quæ pertinet ad Theologiam . ibid.
Aliæ ejusdem species spectant ad fidelium mores & Ecclesiæ disciplinam .
Proponitur ejus definitio . 320
Non cadit dispensatio, nisi a solo Deo concessa, in præcepta immobilia, ut
nec in dogmata fidei . ibid. 321
Aliud in præceptis mobilibus & mutabilibus obinet, exigente scilicet Ec-
clesiæ utilitate vel necessitate, causæque per Ecclesiæ Præsules serio per-
pensa, ne decipiantur boni specie : quod firmatur exemplo e Politica pe-
tito . 321. 322
Juris Interpretes hujus dispensationis modo tres, modo sex species assignant.
Melius quatuor objectorum ratione in quatuor species dividitur, quæ enu-
merantur . 323
Prima species reliqua præfatione illustratur, adductis exemplis ex Scriptura
sacra, historia Ecclesiastica & Conciliis . ibid. in fine, 324. & seqq.
Paulus usus est dispensatione dum Timotheum circumcidi passus est, quam
tamen alias non admisit, imo Petro ea in re restitit . 324
Concilium Nicænum Arianos & Novatianos excommunicatos & penitentes Edi-
scipos & Clericos in suo gradu remanere eadem dispensatione concessit .
ibid. 325.
Idem postea satisfactum ab utraque Ecclesia post Ariminensis perfidias facinus
circa penitentes Episcopos & Clericos, qui Constantio vel metu territi
vel pecuniis corrupti cesserant : quod Ecclesia solum a solo Lucifero suis
improbatur . 325. 326
Idem quoque usurpatum circa Donatistas in Africa, post suam scilicet cor-
rectionem & penitentiam . 326. 327
Reliqua, quæ ad primam illam dispensationis speciem pertinent, per indi-
cium explicantur, ubi & auctor, qui in 2. parte nunc eduntur, plerisque
tractatus, de Statu Monachorum, de Matrimonii, de Præbendis & Di-
gnitatibus, de Jure Patronatus, suis agnoscit . 327. 328

DISPU.

DISPUTATIONIS.

De nuptiis consobrinarum vetitis aut permissis.

Proponitur status questionis & simul dicatio Disputationis. Adversa
sententia momenta referuntur. 329. 330. 331.
Auctoris sententia proponitur. Lex 3. Cod. Theod. de incestis nupt. Lex
Celebrandis Cod. Justin. de Nupt. & Lex un. Cod. Theod. Sinupt. ex
rescrip. pet. ratione temporum habita inter se conciliantur, comparantur
& explicantur. 331. 332.
Quibus rationibus Arcadius & Honorius L. celebrandis promulgaverint. 332
& 333.
Lex Celebrandis fuit generalis constitutio, non speciale beneficium, contra
quam sensit auctor adversa sententia. 333. & 334.
Lex Celebrandis vera est, non supposita, vel interpolata. 334
Respondetur rationibus & momentis adversa sententia. ibid. fine & legq.
Cur Lex Celebrandis omissa fuerit in Cod. Theod. Cur valeat quavis sit
fine die & Consule. ibid. in fine & 335. principio.
Probat L. Celebrandis veram esse auctoritatem Gregorii M. Arguitur Bris-
sonius. 335
Etsi L. Celebrandis suppositicia esset, non desunt tamen alia Juris loca &
in Dig. & in Cod. quibus probetur nuptias consobrinarum a Justiniano
fuisse permissas. ibid. & 336
Explicatur §. Duorum autem fratrum Instit. de nuptiis, qui in pluribus Co-
dicibus affirmative legitur, & ex Ulpiani loco sit. de nupt. confirmatur.
336. & 337.
Cur in multis Codicibus & Theophilo negatio irrepserit in d. §. Duorum
autem, & cur Lex Celebrandis absit a Basilicis. 337. & 338
Orientalis Ecclesia semper retinuit modum numerandi gradus Jure Civili pro-
ditum; Ecclesia vero Latina etiam usque ad Gregorium M. & Zacha-
riam. 338

GRÆCARUM DICTIONUM

Et locorum ab Auctore in utraque parte laudatorum

INTERPRETATIO.

IN PRIMA PARTE.

Pag. 3. διαταξεις, constitutiones. *ibid.* πολιται, disciplinam. *ibid.* πειν & πολιται, fidem & disciplinam. *ibid.* καθορίζει η δογματική, canones facere & dogmata definire.

Pag. 5. συγγνωμή, veniam. οικειότητα, dispensationem. εσωθρήνηση, εσωθρήνησι, ενσκήνυσι, incarnationem, humanitatis assumptionem, carnalem apparitionem.

Pag. 6. θεολογία, divinitatis sermo. οικονομία & θεολογία, dispensatio & de Deo locutio. τῷ σώματι τοῦ σωτῆρος ἡμῶν γενεαλογία, carnis Salvatoris nostri genealogiam. θεοθρήνησι, Dei humanitatem. πρὸ σωτῆρος, & τοῦ κερύβει, veritas & diligentia. συγκατάθεσις, condescension, Gail. condescendence.

Pag. 7. πρὸ πατροπαράδοτα, a patribus tradita.

Pag. 10. ἁγιογρᾶμα, sancta scripta.

Pag. 14. τῆς τοῦ Ποντικῆς, ἡ τοῦ Αἰαντικῆς, ἡ τοῦ Θρακικῆς διοικήσεως Μητροπόλεις, Ponticæ, & Aianæ, & Thracicæ diocesis Metropolitani. ἐπὶ μεζῶν ἐπισκοπῶν συνόδος, in majorem Episcoporum synodum.

Pag. 15. πρακτικά, activa.

Pag. 18. ἐκτεταταί, η βαλυνόμεναι, editos, aut confirmatos.

Pag. 20. ἐν παρτίδῃ ἐκκλησίᾳ ὡς ἐν δημοσίῳ δικαστηρίῳ χρῶσθαι, evocatis ut in publico foro utens.

Pag. 23. ἀνεδότωι, non editis.

Pag. 37. Συγκατὰ καθόλου εἰς τ. τίτλους διηρημένον παρὰ Οὐδοκίῳ Ἐπισκόπῳ τῆς Κύπρου. Οἱ οὖν μέγα θεοὶ καὶ σωτῆρες ἡμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ μακάριοι καὶ ἀποστόλοι, καὶ μετ' αὐτῶν καὶ οἱ Ἐκκλησιαστικὸι καὶ ἄλλοι οἱ μετ' ἐκείνων καὶ κατ' ἐκείνους ἀρχιερεῖς καὶ διδασκαλοὶ, τῶν εἰς ἰδίαν ἡμᾶ καὶ Ἰουδαίων πληθύν, καὶ διαβολικῆς ἀπάτης καὶ τυραννίδος ἀποφύγεσθαι ἐβόηθη διὰ τὴν καὶ τῶν πρὸς τὴν βασιλεὺς καὶ Κύβερν τοῦ δοῦντος αὐτομολήσαντας, ὅπως παμμελὲς ἐχρημαζόμενοι ὑπὸ τοῦ χυρῶτος οὐκ ἴσμεν διὰ ὧσπερ οἱ πολιτικαὶ νομοὶ τῶν πλημμελῶνται ἀμείνωνται, οὕτω καὶ ἡ τοῦ θεοῦ κοινὴ καὶ λίαν συμφέρις καταστάσις, προκινδυνῶν δὲ πολλοὶ αὐτὸν εὐνοήσαντες, καὶ οὗτοι ἀντὶ τῆς ἐπιτελεῖν ἐσπούδαζον, ἐπὶ τοῖς πλημμελεσι τοῦ καὶ τοῦ θεοῦ ἐκκλησιαστικῆς ὡς τοῦ μὲν ὁ καλὸς ἀμείνων καταστάσιν, οὗτοι δὲ πρῶτος ἢ κατεργάζονται ἐπὶ τοῦ βαρύνοντος ἀποστασιῶν πειρασμοῖς ἐπινοήσας ἀμνημονεύει καὶ ἐπὶ τοῦ μετ' ἡμῶν εὐνοήσας καὶ λίαν ἐνέμεναι, τοῦ μακρῶς ἐπὶ πειρασμοῖς ὁ μὲν σφοδρὸς καὶ τεχνικῶς ἀποζώνεται ποδὶ εὐνοήσας ἐξ ἡμῶν καὶ λυμένων φαρμακίῶν οὗτοι ἀπαλοὶ καὶ δογματικῶς λογικῶς ἐπισφραγιστοί, οὕτω καὶ χυρῶν καὶ συνεργῶν τῶν πνευματικῶν ἐπὶ τῶν πρῶτον ὕμνῳ ἐκπαινετοῖς καὶ

[illegible]

ra in unum coeuntes beatissimi, divina hoc gratia procurante, & congregante eujusque eorum Synodi collectionem, leges aliquas & canones non civiles, sed divinos de agendis aut non agendis tradiderunt, uniuscujusque vitam & mores corrigendo, via quidem regia euntes confirmando, & obviando eos, qui aberrant ad obliqua. Quoniam igitur olim pro temporibus, a diversis ad diversos, & diversis convenientes leges & canones Ecclesie sanciti sunt: decem enim post Apostolos magis Patrum fuerunt Synodi. Præterea Basilius magnus de multis Canones fecit: idcirco, ut verisimile est, sparsim ab illis, ut postulabant ea, quæ per tempus succrescunt, & non ordine quodam rerum, velut in capita distinctarum, Canones scripti sunt: ita ut ex hoc valde difficile sit invenire, & præstare quod ab aliquibus confertim de Canone quaeritur. Quamobrem, gratia Domini & Dei & Servatoris nostri Jesu Christi sparsim ab illis definita variis temporibus, in unum nos consertre studentes, & hæc dividentes in titulos quinquaginta, nullam seriem & consequentiam numerorum servavimus, primum verbi gratia, & secundum, & tertium, & quartum, & quintum deinceps Canones conjungendo, sed similia similibus quantum fieri potuit coaptando, & conforme conformi capiti complicando, facilem reddidimus & planam omnibus, ut puto, quaerendi methodum, non ipsi hoc soli & primi inter ceteros facere aggressi, sed alios nacti, qui hæc divisissent in titulos sexaginta, & qui neque Basili Canones aliis conjunxerunt, neque etiam similes res similibus, quod oportebat, coaptaverunt, velut in titulos. Quod vero multi de uno capite Canones inveniantur, & difficile sit reperire ea quæ de una re in omnibus Canonibus constituuntur; manifestiorem quoad fieri potuit nos appositione similium reddere Canonum divisionem studuimus; singulorum insuper titularum inscriptione præ se ferente evidentissime eorum, quæ continentur, vim propriam. Ipsa porro series Synodorum post Apostolos, & quot singulæ Canones sanxerint, quotque divinus vir Basilius conscripserit, per ea, quæ subsequuntur, nullo labore quaerentibus patebit. Est enim directæ & non obscura, sed potius perquam facilis intuitu nancisci voluntibus,

Pag. 42. *δύωμι*, specimen. *δυστάξις*, constitutiones,

Pag. 62. *χίρι*, *αὐτὴ μὲν ἴσθ' ὁμοῦ*, manu, sed non toto sacco. *ἀγνοοῦσι οἱ πολλοί, καὶ καθίστανται, ὅτι ἀγνοοῦσι*, ταῦτα γὰρ τὰς πόλεις, ignorant multi, & eo locrantur quod ignorant, persuadent enim vicinis,

Pag. 64. *διεξέδικας λόγος*, diffusæ oratio.

Pag. 66. *ἡρώδη δ' ἔπειθ' ὁ δὲ βροτοῖσι*, pulchra vero contentio hæc mortalibus.

Pag. 69. *καθάραται, ἀποθνήσκου, ἀνάθεμα*, deprecationem, separationem, anathema. *οἱ ἀντιδράκοντες θάνατον*, ut inhumanam mortem. *Μὴ γὰρ θάναται, ὅτι ἡ ἐν Κορινθιακοῖς συνάγωγῃ, ὅτι τῶν ἡμερῶν τῶν ἀρχαίων Πατριάρχῃ κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ὁσίου, διέκρινε, καὶ ἐντρίψῃ καυδῶν Βασιλειῶναι.* Εἰκοσι γὰρ ἐστὶ μὴ τρακτισθῶναι ποτὶ τοὺς ῥωμαίους, καὶ μάλα ὅτι ποτὶ μισοθῶναι ἐχόντες τοὺς οὐκ αἰσθάναι οἱ Βασιλειῶναι, οἱ μαρτυροῦντες προσηλάζοντες τῶν καυδῶν. Ἐγὼ δὲ ὡς μετὰ καλῶς ἐντρίψῃ ποτὶ ἡμερῶν, ὅτι μὴδ' ὡς οἱ Ἐκκλησιαστικοὶ ῥωμαίους σημεῖον ποιεῖ αὐτὸς ὁ πολιταῖς. Καὶ ὡς δομῶναι ποτὶ τοιαύτῳ διακρίσει ποτὶ ὁ σωθῶν ἡρώδη. Ἐκκοτῶν γὰρ ἐκ τοῦ σημεῖου τῶν ἡμερῶν ποτὶ ἀποθνήσκου δι' ἡμερῶν, ἡμερῶν δὲ αὐτοῦ καὶ ἀνάθεμα, καὶ ἀποθνήσκου ὡς, ἀνάθεμα τῇ πολιτικῇ τοῦ, καὶ τῇ

GRÆCARUM VOCUM INTERPRETATIO. LXXI

ΤΟΥ ΑΡΧΙΕΠΙΣΚΟΠΟΥ ΤΗΣ ΚΑΤΑ ΑΝΤΙΩΝ ΑΓΓΛΙΑΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ: Ne igitur mireris quod Constantinopolitana Synodus temporibus sanctissimi Patriarchæ domini Michaelis Oxitar, statuit & demandavit comburi Bogomilos. Equum enim est non dealbare (Gallice *faire plier*) tunc leges, & eo magis quod tunc immobiliter inhaerentes suæ heresi Bogomili, tanquam martyrium ambibant combustionem. Ego vero qui norim nullum Canonem permisisse unquam supplicium, quoniam neque novit Ecclesiastica lex corporales pœnas, sed civilis: & adhuc miror quomodo tale iudicium tunc Synodus ediderit. Ejicere enim ex corpore Christianorum hæreticos, instituti sumus. Supplicio afficere non didicimus, sed pertinaces si sint, tradere Juri civili, & coram magistratibus contra hos accusationes proferre.

Pag. 70. ΕΝ ΔΕ ΤΗ ΤΥΧΩΝΤΙ ΟΙΚΟΜΗΝ ΑΙΡΩΝΤΩΝ ΕΥΡΕΙΟΝΤΕΣ ΕΝ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΥΣΕΩΣ ΔΙΑΤΡΙΒΗΝΤΙ, ΜΕΓΑΛΗΣ ΑΝΩΤΕΡΑ ΚΟΛΑΖΕΜΑΙ: si vero vel unumquemlibet ex his hæreticis inveniamus in urbe imperiali manentem, graviter eum punimus. ΕΝ Δ' ΕΡ ΒΟΥΓΟΜΙΛΟΣ ΚΑΤΑ ΤΩΝ ΤΩΝ ΜΥΣΩΝ ΓΛΩΤΤΑΙ, Ο ΤΟΥ ΘΕΟΥ ΤΩΝ ΑΛΙΩΝ ΣΤΙΣΙΣΤΗΜΕΙ: Est autem sere Bigomilus, Mysorum lingua, Dei misericordiam attrahens.

Pag. 76. Θ ΚΟΙΝΟΝ, Commune. ΚΟΙΝΟΙ ΤΩΝ ΘΕΟΣΚΛΗΩΝ, Commune Theſſalorum. ΚΟΙΝΟΙ ΤΗΣ ΑΣΙΑΣ, Commune Afiz. ΚΟΙΝΟΙ ΤΩΝ ΘΡΑΚΙΩΝ, Commune Thracum. ΚΟΙΝΟΙ ΤΗΣ ΕΝ ΒΙΔΟΥΣΙ ΕΛΛΑΔΙ, Commune qui in Bythynia sunt Græcorum.

Pag. 92. ΠΟΛΙΣ & ΚΟΜΗ, Civitas & pagus.

Pag. 95. ΤΑ ΠΑΤΡΟΠΑΡΑΔΟΤΑ, a patribus tradita.

Pag. 100. ΚΑΤ' ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΝ, per dispensationem. ΤΑΙΣ ΚΑΝΟΝΙΚΑΙΣ ΠΕΡΙΟΡΙΣΙ, de canonicis pœnis. ΑΠΟΤΕΡΕΙ ΤΩΝΤΩΝ ΑΔΙΝΑΙ ΗΜΑΣ ΔΕ, & ος τας κεκαρβέναι, & ος τας σωμαδικάς: επιόσαι δε οτι των μη καταδικαζομένων τίνω ακροαται των παραδιδωμένων τούτων: utrumque igitur scire nos oportet, & jus scriptum, & consuetudinem; & iis insilire, quæ non amplectuntur rigorem traditionum canonum.

Pag. 101. ΣΩΜΑΔΙΚΑ ΤΟΥΤΑ, consuetudini canonem. ΤΟΥΤΑ ΜΕΓ' ΟΥΝ ΟΙ ΚΑΙ ΤΩΝ ΤΟΥΤΩΝ, hæc igitur sunt, quæ ex canonibus. ΟΙ ΟΙΣ ΠΡΟΤΕΛΕΙΣ ΑΥΤΩΝ, qui εδω: præcepi severitatem, consuetudini. ΤΩ ΕΔΩ ΧΡΗΣΤΩ, qui τας οικονομησασιν ος κατ' ημάς πατρικας ακολουθοντες. ΥΠΟΘΗΜΑΙ ΓΑΡ ΜΑΚΡΟΤΙ, ως βουλομασιν ακριβους αυτους, τας ος βωπτίζων ποιησας, επιόδισμασιν ος εισαγομενοι, ΔΕΙΟΙ ΟΙ ΤΗΣ ΠΡΟΤΕΛΕΙΣ ΑΥΤΩΝ: consuetudine urendum est, & iis qui insituerunt hæc nostra patribus obsequendum: vereor enim ne forte ut volumus pigros eos ad baptizandum reddere, impedimento simus salutis, propter præcepi severitatem. ΤΑΙΣ ΔΕ ΛΟΓΩ ΤΥΧΩΝΤΩΝ, omni autem ratione fluctatur. ΣΩΜΑΔΙΚΑΙ ΔΕ ΚΑΤΑΒΟΛΑΙ ΟΤΙ ΤΑΣ ΤΕΧΝΗΜΑΙ, πανταυτας αρθροβλαμω. ΟΙ ΑΚ ΤΩ ΚΑΝΟΝΙ, αλ' αφο τας των προκληροτων ακολουθιας: consuetudinem autem accepimus de tertio conjugatis, quinquennii separationem: non ex Canonibus, sed ex prædictorum consequentia. ΤΟΥΤΟΥ, ος ος κανονικας διαταγμασιν: canones, aut canonicas dispositiones. ΟΙΣ ΕΞΙΝΑΝ ΔΙΩΝΗ ΚΑΙ ΔΕΙΜΑΤΙ ΠΑΡΕΘΗ ΚΑΒΕΡΟΝΤΙ: qui potestatem solvendi & ligandi a Deo accipiunt. ΠΟΙΟΥΝΤΑΙ ΗΓΕΜΟΝΙΑ, pastoralis gubernatio. ΟΤΑΝ ΣΚΛΗΡΟΤΕΡΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΤΩΝ ΟΥΔΟΧΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΟΡΙΣΙΝ ΙΑΤΡΕΥΟΜΕΝΟΙ: quando duriore sunt ad subeundam correptionem agrotantes. ΣΥΜΠΕΔΙΟΝΑΙ ΠΡΟ ΣΩΜΑΔΙΚΗ, commiserationem pro consuetudine. ΑΛΙΣ, συγκαταμιας, οικονομια, & συμπαδικας: mi-

[illegible]

Page 108. συγκαταθήσαντες, communi sententia constitutus est. χειροτον-
σαντες, χειροτονῶντες, ordinantes, ordinationis. μαρτυροῦντες ἐξέλιξαντο,
testimonio probatos ordinauerunt. προσέχμενοι, ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ πᾶσι χειρὶς
precati imposuerunt eis manus. ἐπίθεσις χειρῶν, & χειροτονία : impositio
manuum, & posito manuum.

Pag. 109. πλουσιοι, η σχολαστικη απο αγορας: dives, aut scholasticus de foro.

Pag. 113. οχλον, plebis. εν χυδαίῳ δήμῳ, infimi populi. οχλον, multitudinem. ἡμερονομίαν, ordinationem.

[illegible]

Fig. 115. ὁ πατήρ Θεὸς ἀντιπροσώπων, καὶ παρὰ πάντων τῶν μελλόντων ποι-
μαίνοντα ἱερίζομενος: a Deo oīlenfus, & ab omnibus, quos debet pasce-
re, electus. κτηνοὶ, & λαμπροτάτοις, posseffores & illustrissimos. ἱερί-
μας συνάμενος κατὰ τὴν ἐξουσίαν γαρμαζῶν, καὶ τῶν ἀντιπροσώπων: suffra-
gis contentientibus pro more habitis, & in illum collatis.

pag. 118. καὶ οὗτοι ἐν Ἀφρικῇ λεγόμενοι Πριματες, & eorum qui in Africa dicuntur Primates.

Fig. 139. λαθρῶς, latenter, λαθρᾶ, & in occulto.

Pag. 140. οὕτως ἔσονται ἀπώτατοι, οἱ καὶ τὴν κατὰ τὴν οὐκ ἐπισκοπὴν αὐτῶν
 μέμνησθαι : sic sunt inexorabiles, ut & constitutionem episcopatus ejus
 arguant. Μὴτε γὰρ οὐκ ἐπὶ δὴ τῷ, φησὶ, Ἀλέξανδρον οὐκ ἐπισκοπεῖν, ἀλλὰ
 οὐκ ἐπὶ τῷ

ΙΧΧΙΥ GRÆCARUM VOCUM INTERPRETATIO.

Pag. 168. Δικαιωματος, jurisdictionis insigne. Παρά προβλυσιν Πατριάρχου, ἢ παρὰ χειροτονίας αὐτοῦ, ἢ αὐτὸς Πατριάρχης τε, ἢ Ἐπίσκοπος: De creatione Patriarchæ, & de consecratione ejus, & aliorum Patriarcharum, & Episcoporum. προβλυσιν, præsentationem. προβλυσιν, promotionem. ἢ ἅγια Τριάς, διὰ τῆς παρ' αὐτῆς δωρεῆς ἡμῶν βασιλεως, προβλυσιν αἱ Ἀρχιεπισκοπὴ Κωνσταντινουπόλεως, ἢ Οἰκουμένη Πατριάρχης: sancta Trinitas per imperium quod nobis tradidit, creat te Archiepiscopum Constantinopolis, & Oecumenicum Patriarcham. Τῷ-Ιωαννί, Eleasus.

Pag. 172. ἐκκλησίαν μὴ μόνον αὐτοὺς Ἐπισκοποὺς μὴ ἡμεῖς, ἀλλὰ καὶ κοινῶς μὲν αὐτοὺς τῶν αὐτῶν κατέχουσιν: statuiimus eos non solum Episcopos non esse, sed neque communione cum fidelibus ipsos dignos judicari.

Pag. 181. οὐδὲ καλῶς, πῶς αὐτοὶ ἴσως πάλιν οὐκ ἀποδοῦναι, ἢ αὐτοὺς Ἐπισκοπὴν, ἢ αὐτὸς μεταδοῦναι: nihil prohibet eum, qui alius urbis nominatus est, aut etiam est Episcopus, in aliam transferri.

Pag. 186. τῶν παρακαλεσθέντων τοῖς Ἐπισκοποῖς εὐδὲς ἀπώδωκεν, depositum Episcopis statim reddidit.

Pag. 203. μὲν βασιλικὴν προσέειπεν, ἢ συνάδικον διαγνώσαντες: post imperiale decretum, & synodicam cognitionem.

Pag. 204. ἀπὸ πᾶσι πλεόντων, a multitudine.

Pag. 205. οὕτως πᾶσι δέδωκεν μισθὸν ἢ τιμὴν διαφθοράς, ἢ τῇ Ἐκκλησίᾳ εὐσεβείᾳ, ἢ δὲ δὴν ἀξίοντες, πῶς αὐτοὶ εἶχον Ἐπισκοπὴν: paucos aliquos potuisse mercede & pretio corruptos in Ecclesia seditiose agere, tanquam scilicet flagitantes eum habere Episcopum. ὅσα μὲν τοῦτον, καὶ ἐν τῇ πύλῃ, λαλοῦντες οὕτως ἀξίοντες κοινῶς. ἐν τῇ πύλῃ, ἐν τῇ ἐξόδῳ τοῦ βίου, ἐν τῇ θανάτῳ: ita ut nemo ex his, neque in fine, laica dignaretur communione. In fine, in exitu vitæ, in morte. πᾶσι μνήμῃ, felicis memoriz. χειροτονίας, ordinationis. ἐν τῇ, ἐν τῇ, συνειδήσει πρὸς λαόν, τοῦ ἵερου, τοῦ αἵματος, ἢ ὅτι αὐτοὶ βασιλεὺς, &c. scribebat, admonēbat, cohortabatur populum, sacerdotes, & alios, & quicunque altaris &c. Ἐπὶ τῇ κοινῇ εἰς γὰρ δὲ τῶν χειροτονιῶν αὐτῶν, λαλοῦντος ἵνα πρὸς τὴν ἀκατακρίστον: quoniam oportebat canonicam fieri consecrationem ipsi, dum nulli abesset numero eorum, qui præconium futuri erant.

Pag. 206. βοῶντες δὲν χειρονομασθέντες ἀκούσαντες, clamoribus populi gratificatos, indistincte interficere. καὶ ἀκούσαντες, οὐδὲ μορῶν βοῶντες κακογῶντες: non supplicationibus, neque solis clamoribus accusare. ἀκούσαντες, inordinatio. ἐν τῇ παρακρίσει, in abscondito.

Ibid. Ἡ δὲ γὰρ ἄλλοις ἐκτείνοντες καλεῖσθαι, &c. Νόμους ἐρηρῶντες τοῖς πάλαι συνειδήσεσιν ὅτι πάλιν ἡμεῖς, ἢ σφῶν ἀκούσαντες. Venerunt enim, venerunt derepente vocati &c. Leges volvendo pridem mortuas, A quibus plurimum eramus & manifeste liberi.

Pag. 207. Τῶν μὴ δόξαντες, ἢ ὅτι Ἐκκλησίᾳ προσέειπεν, οὐδὲ ὅσον λατρεῖν μὲν Θεῷ προσερχόμεναι, ἢ συνειδήσεσιν λατρεῖν, ἢ χεῖρα δὲν κληθῆναι εἰς γὰρ: Detam quidem Ecclesiam omnino non attigi, & ne quidem hucusque ut missam unam Deo offerrem, aut comprecarer cum populo, aut manum imponerem Clericorum uni alicui.

Ibid.

Ibid. Φυσίοντες ἡμῖν ἰσχυρίων ἐν χεὶρ πρᾶγῃ. Τοῖς δ' ἀνέμων δυνάμεις ἀλλοφρονέων. Sufflantes nobis vespertinum & asperum. Illis vero contraiubar populus solaris. Δυναμὴν ἔχον, occidentalium supercilium.

Page. 108. παρὰ τὴν μὲν οὐκ, ἀλλ' ἐξ ἑαυτῶν πέποιθε, ἀλλ' ἀνέχεται, μὴτε διαφρονεῖ
οὐκ, μὴτε διαφρονεῖ οὐκ ἀνέχεται. Ἐπειδὴ δὲ διαφρονεῖ, οἱ μὴτε ζήτειται ἀνέχεται
φρονεῖται, μὴτε πελιδνὸν ἀνέχεται ἀνέχεται. hoc est hortor igitur et omnem
privatum & magistratum, neque conubernaalem ipsi, neque convivam
esse. Sacerdotes vero precipue, nec neque vivos eos alloquantur, neque
mortuos deducunt.

Fig. 209. ὁμοίᾳ προσφορῇ κειμήσιαται πρὸς λαὸν τῶν προσηύχων, ἐκ-
τα obtationem, communicabant populo preces. αἱ τινες προτρέποντες
κατὰ τὴν οὐχὲν ἀπὸ συστάδας, φιλοτιμῶν εἶναι παθεῖν κατὰ Ἐκκλησίαν,
neque unquam adductus est per orationem cum illo confitere, servans a
pueritia canonem Ecclesie. Μάθω δὲ καὶ ὅτι ὁ ἰωάννης οὗτος πρὸς τὴν
ἐκείνην αἵρεσιν, καὶ τῶν οὐχὲν μετεχόντων ἐκ ἐκκλησίας κειμήσιαται διὰ τὴν μετανοήσαν-
την, καὶ ἐρη πρὸ διαγωγῆς μετανόησιν αὐτοῦ. Hæc Joannes cum didicisset,
in pretio quidem habuit viros, dicit ante cognitionem non traditurum
eis. οὐχ ὡς ἐστὶν ἐκκλησίαις οὐδ' ἐκκλησίαις, precari in Ecclesia non prohib-

Page 210. ἐκείνησαν ἰσχυροί. καὶ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ παρέχουσιν ὁ ἀλη-
 θὴς τὴν εὐχαριστίαν τοῖς Πάστορσιν, καὶ σφισὶν ὁμοῦς: Communica-
 verunt cum eis, & in Ecclesia praeibit Añicetus Eucharistiam Polycar-
 po, post conversionem scilicet. Αἱ αὐτοὶ μὴ ποιῶσι οἱ Πρεσβυτεροί,
 οἱ καὶ οὗτοι τὴν παρακλήσιν ποτε εὐχαριστίας: Sed ipsi non observantes Pre-
 biterii. iis qui ex paroccijs observabant, mittebant Eucharistiam.

Page. 211. κρημαίνεις, κρημαίνω, & βίη, valvas, cancellos, & vela .
 ἡρώεσσι τοι ἡρώε, τοιούτους ποταμούς ἀπερχομένω, οἱ ἡ ἡδ' ἀπαιτοὶ τῶν χρωστικῶν
 ἐξείσι ἀσπίδι : rambier quæ intus erant, in ea loca ingrediebantur in
 quæ nec omnibus Christianis licet ingredi . Το σπῆνσι σπῆσιν σπῆσι
 ἀδὸς ἡρώε ἀπὸς, Βοῆσι τοι δ' Ἀγγελοῖσι χρωστικῶν ἀσπίδι, Κρημαίνω
 τοι μακρὴν κορυμνὴν δύ, πῆσι μενοῖσι, Τούτοι περὶ κρημαίνω, δύν ἡρώε,
 ἡμῶσι τοι : venerabilis olim sapientum sedes, septum optimorum, altare
 hoc Angelicis choris exhilarant, valvam hæc, quæ dividit duos mun-
 dos, permanentem, & evolantem, deorum terminum & mortalium .
 σπῆσιν, & κρημαίνωσι μενοῖσι : menfam & velum myticum . ὑπερῶσι,
 finium transgressio .

Page 212. *οὐκ ἔστιν ἐν ὀνόματι*, *honorem nominis*. *ἐξουσία αὐθεντική*, *licentia auctoritatis*. *ἄλλο ἐστὶν ὄνομα καὶ τιμὴ*, *nudum nomen honoris*. *ἐξουσία ἐπισκοπική*, *agge pastoralis*, *καὶ περιουσία ἡ προσκομιδή*, *dignitas Episcopatus*. *& communio*, *& confolatio conveniens*.

Ραg. 213. προσερχομεν ἡ συνελθον τοις μη χρησιν αυτου λαβειν, παρὰ τῶν κληρονομησιν Αιτωντων, κεινην δὲ ἰδοι τοις δυνασταςαυτου· οὕτω δὲ παρὸν ἵκανον: statuit Synodus aurum quidem eos accipere ab hereditibus Antonini communicare quoque intra altare, esse vero extra Sacerdotes. οὕτω δὲ τῶν λατρευοντων τῶν εκκλησιῶν, esse in publicis ministeriis Ecclesiae.

Pag. 214. επισκοπος αξιωμα, Episcopatus dignitatem. οὐκ ἀσχηματικῶς,
 οὐ καὶ μετὰ, εὐφρην ἐκκλησίᾳ παρατρεπόμενους, ἀνέγκαστος κινούμενους. κληρικῶν
 k 2 γα

γὰρ αἰετοὺς, καὶ σχῆμα ἰδικὸν ποιεῖται : qui semper schismatici, qui & huculque Ecclesias turbantes, & seditioses moventes : ordinationes enim injultas, & fere Ethnicorum faciunt.

Pag. 215. Τῶν μὲν οὖν υποκριτῶν Ἐπικριτῶν, αὐτὰ Μελιτῶν ἢ προδίδει αὐτοί, καὶ ὁ πρῶτος αἰτίαι : hypocritarum igitur Epicritianorum vice, Meletianorum idem propositum & mutatio infida . πρῶτος αἰτία, mutatio infida . φαγῶμεν, καὶ πινόμεν, αὐτοὺς γὰρ αποδίδωσκον : edamus & bibamus, cras enim morimur . χρῆμασθαι ὅτι οὐκ ἵκανοί εἰσι καὶ διδοῖν καὶ λαμβάνειν, καὶ οὐκ υπερδέσθαι, καὶ συμπιπῆσαι ἰδοὺς μεταδίδωκεν : pecuniisque sacerdotia & dare & accipere, vitæque & corporales voluptates consecrari.

Pag. 219. ὡμορροῦν, numerale . φοῦλλος, πολυπλοῦτος, σακκος : casula sacerdotalis, planeta, saccus . πῦλιν, pileola . Ἐπικρινεῖ δὲ καὶ τὸ διὰ δῆμα, καὶ τὸν εὐφρανὸν οὐκ κεφαλὴν ἡμῶν, καὶ καὶ τὸν λαόν, καὶ τὸ ὡμορροῦν, στὴν κυκλὸν τὸν βασιλικὸν τραχήλον : Deinde diadema sive coronam capitis nostri, simul & phrygium, & superhumernale, quod circumdat imperiale collum.

Pag. 220. οὐκ ὑπερ λαμπρὸν λαόν, &c. valde splendens phrygium, &c. καὶ ἡνίκα κεφαλῇ αὐτοῦ, ἰδὺς χερσὶν στεδυνάμεν : sancto ejus capiti propriis manibus imposuimus . καὶ τὸ ὡμορροῦν, καὶ ἡνίκα ἐκαστοῦ αὐτοῦ τραχήλῳ, ἐκτεταγμένως αὐτὸν φυλάττειν καὶ τὸ διὰ δῆμα : deinde superhumernale sanctæ imponit mentis, injungens illud servari succellori . καὶ οὐκ ἀρπάζοντες μὴ τὸ περιβολάμεν οὐκ ἔρπονται, καὶ πάντες οὐκ ὑπερῶνται μοι, καὶ λαβόντες ἑαὶ ἐξ αὐτοῦ οὐκ οὐκ Στεφᾶνον, ἐποίησαν αὐτοῦ Ἐπισκόπον : vi rapientes meum amictum sacerdotii, & omnia quæ mea fuerant, & accipientes unum ex iis hunc Stephanum, fecerunt eum Episcopum . καὶ ἐπισκοπικὸν ὡμορροῦν, episcopale superhumernale . παρεκβάσει, digressio . φιλοξενῶν, hospitalem . ἐκδικῶν, ἐκκλησιαστικῶν, syndicus, defensor Ecclesiæ .

Pag. 221. οἱ Εὐχαιῖται, ad Euchaita . οὐκ μὲν πόλεις συμπληροῦσι τὸν ἑλαιοπόντον, αὐτοῦ Ἀμαφίαι τε, καὶ Ἰβόρα, καὶ Εὐχαιῖται : octo quidem urbes complent Helenopontum, hoc est Amasea, & Iboræ, & Euchaita . καὶ καὶ μὴ ἔστιν ἄλλο, ut hæcenus factum est.

Pag. 222. Τὸ δὲ ὡμορροῦν ἐξ ἱρκῆς οὐ, ἀλλ' οὐ λίνου, &c. superhumernale quod ex lana est, non ex lino, &c. διακρίνει πᾶσι διὰ τὸ σχῆμα, ὅτι μίμνηται οἱ καὶ τὸν ἀγᾶθον καὶ μεγάλου ποιμαντοῦ, καὶ προσχεῖ ἀκριβῶς : offendit omnibus habitu, quod imitator est boni & magni pastoris, & adhærens valde, καὶ ὑπερῶνται, καὶ ἀποδίδει τὸ σχῆμα οὐκ μίμνηται ὁ Ἐπισκοπικός : & affurgit, & deponit habitum imitationis Episcopus .

Pag. 235. ἀκολουθεῖν σφίσι, consequentiam honoris . καὶ Μετροπολίται προσβῆναι, ὅσοι μορτὴ, σωζόμενον καὶ κατὰ ἐκείνην Μετροπολίται, οὐκ οἰκίαν δίδωκεν οἱ οἰκίαν ἀξίωμαται : Metropolis honores, nomen solum, servatis re ipsa Metropoli propriis juribus, propriæ dignitatis . σωζόμενον τὸ Νικομηδείων Μετροπολίται καὶ ἰδίᾳ ἀξίωμαται, servato Nicomedeniū Metropoli proprio jure .

Pag. 236. Τῷ δ' ἑτέρῳ μὲν ἑδωκε πάτερ, ἑτέρῳ δ' ἀνέβη . Illi vero alterum quidem dedit pater, alterum vero tenuit.

Pag. 243. κατὰ παραλληλισμὸν, per relationem .

Pag. 246. συντακτοὶ, ἀποσκευαστοὶ λόγοι, ἀποχρηστικοί, ἐξίτητοι, ἐξο-

ΕΛΛΗΝ. GRÆCARUM VOGUM INTERPRETATIO.

μεγέλη, carmina processionum magna. προσοδὸς & προσοδία, processio & processiois hymni. καὶ προσοδὸς πρὸς τὴν βούλην καὶ τὴν δέμιν προ-
σαι, & ingressum in senatum & civitatem primis.

Pag. 110. ἀνταρδαίους, semper virgines. χρισταύτου, a Christo ac-
ceptas.

Pag. 114. παλιν, rursus. ὁ παλαιός, antiquus. παλαιά, antiqua.

Pag. 185. ποιμένες καὶ διδασκαλοὶ, pastores & doctores.

Pag. 192. λαιμοί, vicos.

Pag. 203. ἄνθρωποι ἔξω, extra sacerdotium sit.

Pag. 250. μισθίμοι, ex una parte.

Pag. 252. στήλην, columnam. τὸ σκῆπτρον, scopolum. σημειοῦ, mona-
mentum.

Pag. 253. οἰκοδομοὶ, & τὸ χορηγῶν δίδωμι : edificatores, & funda-
tionis jus.

Pag. 319. ἐκφυγεῖν, crucis plantatione. Ἀρχιεπισκοπικῇ, Pontificali.

Pag. 320. ῥήμα, verbum. Χαίρετε πάντες ἅμιν λόγον ἔρασαι, καὶ ἔρρονται,
καὶ συνῆραμοι, καὶ ῥαφιδὸς φαίνεται, καὶ λαοδουλοῦσαι, καὶ ὁ βίαιος καὶ κα-
λὸς αὐτὸς πρὸς πάντας λόγον ἀδελφόμενοι : Valet concionum mearum
amatores, & cursus & concursiones, & calami tam perspicui quam oc-
culi, & vim passa valva ipsa, ab iis qui ad concionem audiendam se
protrudebant.

Pag. 323. πρὸς ἐκφυγεῖν, de forneratoribus.

Pag. 327. καταβολή, solutio.

Pag. 328. ῥήματα καὶ ῥημματα ἡντοκαὶ πρὸς αὐτὸν, verbo & scripto so-
lemni ad eum.

Pag. 331. ἀπαχῆ, Gall. *quittance*. ἀδουσιον, liberationem per accepti-
lationem.

Pag. 332. λόγον αὐτοῦ, αὐτοῦ : rationem substantiæ, quid sit.

Pag. 337. δὲ δὲνα, Gall. *dix à dix*, dena.

Pag. 408. ἀποτέλεσμα, effectum.

FRAN.

FRANCISCI FLORENTIS JURISCONSULTI CELEBERRIMI

AURELIANENSIS PRIMUM, DEINDE PARISIENSIS
ANTECESSORIS

OPERA PRIORA, SIVE AB IPSO EDITA
PARS PRIMA.

DISSERTATIO

*De Origine, Arte, & Auctoritate Juris Canonici, ab Auctore edita Anno 1632.
postea ab eodem emendata, & aucta tum iis, quæ suis ipsemet locis inseruit,
tum adjectis ad marginem notis. Quæ omnia ex Auctoris Autographo desump-
ta sunt.*

P R Æ F A T I O.

URIS CANONICI interpretationibus tria sunt necessaria, quæ si studiosi prætermittant in ingressu studii, duorum alterum eveniet; aut desertores efficiuntur rerum multitudine & varietate onerati; aut cum magno labore serius perducuntur ad veram illius juris scientiam, ad quam si præmittantur illa, facilius perveniunt.

I. Est origo & processus hujus Juris. II. Ars, & methodus, quam singuli Collectores, illustriores maxime adhibuerunt. III. Auctoritas & usus cujusque Collectionis.

Et hæc quidem generalia, & quasi catholica tradere proposui, non quia velim verbosus texere Commentarios; sed quod interpretationem Juris Canonici promittenti erat inconveniens, omisis initiis, neque origine repetita, pro-

Pars Prima.

A

tinuus

FR. FLORENTIS DISSERTATIO

tious materiam interpretationis tractare; exemplo a Jureconsultis petito, qui Pandectis præfixerunt titulum *de Origine Juris*. Iste quippe introductiones lubentius ad propositam materiam perducunt, ut ait Cajus in *Legē 2. ff. de Origine Juris*, & cum ibi venerimus, evidentiorē præstant intellectum.

Invelliganti autem causas corruptæ & obsolescentis Juris Canonici doctrinæ, tres potissimum occurrunt. Prima quod plerique Interpretum insuper habuerunt illius Juris origines scrutari, Jus vetus a novo distinguere, vices & mutationes varias observare: & quod in Aristote tantopere laudat Plinius, (*lib. 1. ep. 12.*) omiserunt vetera tractare, ut recentia; publica, ut privata, contenti jure novissimo, quod usu & tritura receptum putabant, parum animum advertentes ad canonem *Fuerunt Dist. VII. Etsi Legum antiquarum, quæ vetustate atque incuria obsoleverunt, nullus jam usus sit, notitia tamen necessaria videtur.* Quin & eas in usum revocari aliquando, imo sæpius interesset publice.

Secunda, apocrypha plurima, idest suspectæ & incertæ fidei, pro veris & certis nimium patienter Collectores recentiores, eorumque Interpretes sibi tulerunt obrudi; quæ a veris scernere summa fuit antiquis religio, *Can. Sancta Romana Dist. XV.*

Tertia, ritus, mores & instituta, quæ in aliquibus Ecclesiis specialiter obtinebant, vel omnino neglexerunt, vel ita acceperunt, quasi apud omnes Ecclesias peræque custodirentur.

Alia vitia & defectus adnotare liberet, sed ista tria, ut graviora & majoris momenti indicare sufficit: meminimus enim nos compendium scribere, & hanc materiam quasi per indicem attingere. Si quis autem singulorum, aut saltem celebriorum auctorum Collectiones noverit, & quæ in singulis adnotabimus, illa tria incommoda facile vitabit. Sciet enim quid, & quo tempore sit inductum; mutationes & vicissitudines Juris Canonici, si non per partes & exacte, generaliter saltem cognoscat; quod incipienti satis est: qui vero ultra progredietur, artificium detegat, simul usum & auctoritatem cujusque Collectionis invelligabit; quæ ratione apocrypha, & quæ sunt dubiæ fidei, qualia multa occurrunt illis libris, statim odorabitur. Itemque si quid in omnibus Ecclesiis universaliter, si quid specialiter in aliquibus observetur, distinguet. In hoc vero tractatu hanc methodum & formam observabimus, ut singula breviter perstringantur; propositi nostri memores, nos institutionem & compendium tradere, in quo omnia disciplina, ut ait Severianus in *arte*, idest fusius & prolixius tractata disputatio nocet discipulis.

P A R S P R I M A.

Quæ continentur duas Juris Canonici divisiones.

UT commodius & apertius intelligamus, quæ postea sunt exponenda, Juris Canonici duas partitiones sive divisiones asseremus. Recte enim Theophilus divisionem vocat, immensæ & infinitæ alicujus materiæ brevem comprehensionem; quæ in tradendis artibus pernecessaria est, ex eo maxime quod quæ non poterat quis capere simul propter multitudinem, ea divisa in partes facile possit apprehendere.

Jus itaque Canonicum, vel ratione materiæ & subiecti, vel ratione formæ dividemus. Unius enim & ejusdem rei nihil obstat plures asserri divisiones, quæ sint omnes ex arte.

Ra-

Ratione materiae ius Canonicum, vel ad fidem, vel ad mores pertinet. Quae pertinent ad fidem, symbolis, & formalis dicitur, ac synodici epistolis plerumque continentur, (vel etiam Decretis, ut in Alexandrino Concilio anathematismi contra Nestorium, & in 5. Synodo.) & specialiter nomine designantur, dogmata scilicet & *divinorum* appellantur : quae vero ad mores, idest ad disciplinam Ecclesiasticam (& *saecularis*) spectant, Canonum nomine designantur. (Unde Chrysostomus *libris de Sacerdotio*, 4. imprimis cap. 5. omnis Theologiae studium ad haec duo refert, *visus & morum*. Quibus addae notas Calauboni ad *epistol. Gregorii Nysseni* pag. 78. in fine.)

Probatur illa divisio auctoritate septem Conciliorum universalium: & quidem in Concilio Nicæno x. exprimitur illa divisio in *Epistola* Patrum ad *Aegyptios* sub finem his verbis, *καταμαρτυροῦντες*, & apud Gelasium Cyzicenum qui acta Concilii Nicæni ex variis auctoribus collegit, adeo separantur ea, quæ sunt discipline, & morum ab illis, quæ sunt doctrinæ & fidei: ut sicut res ipsa differunt, ita & notentur diverso nomine: (pag. 199.) *Πῶς τὰς τῶν καθελόνων καὶ ἐποδόντων πεποιμέναι, καὶ τὰς ἐπιστῆταις καὶ ἀγῶνι παύσας, καὶ τὰς τῶν ἐκκλησιαστικῶν ἀντικεινόμενας διατάξεις, καὶ τὰς τῶν ἐν αὐτῇ ἐκκλησίᾳ κατεστημένων ἐκδοχὰς, ἐκείνων δὲ, ἐκείνων δὲ.* Quæ de *Catholica & Orthodoxa fide*, & veneranda *Sacra Paschæ festivitate*, de *Divini Ecclesiastici Officii constitutionibus*, & de *ipsius discipline canonibus indicata & definita sunt*. *Διατάξεις* vocat constitutiones Patrum, quæ pertinent ad fidem, quas refert numero septem; Et postea subiungit Canones numero viginti, qui ad mores, & polinam Ecclesiasticam spectant; unde mirum non est, si in Canonibus nihil de Ario dicatur. Et hæc de Concilio Nicæno.

In Concilio Constantinopolitano secundo eadem distinctio reperitur ex *Epistolis*, ut constat, *Synodicali Concilio*, quas dixerunt Patres ad Theodosium Magnum, & ad Damasum, Ambrosium, & reliquos Occidentis Episcopos. In illis enim epistolis, quæ pertinent ad fidem, & contra hæreses statuta sunt, vocantur *anathematismi*: quæ vero ad disciplinam & mores inter domesticos fidei constituentur ad Ecclesiæ regimen, vocantur *Canones*.

In Concilio Ephesino pleraque omnia pertinent ad fidem: septem enim tantum Canones constituit.

In Chalcedonenſiſ plures Canones continentur, qui plurimi faciendi ſunt, quia conſpirante, & in unum conveniente ordine Eccleſiaſtico & ſeculari ſancti ſunt. In illo enim Concilio Canones multi ex ſuggeſtione Imperatoris Martiani a Patribus promulgati fuerunt, ut conſtat ex *actione ſeſſa in fine*. Maniſte vero eſt differentia inter ea, quæ ad mores, & ad fidem pertinent, ut ex integris illius Concilii actis colligitur.

In quinta Synodo Oecumenica, quia nulli Canones editi sunt, sed tantum de fidei questionibus tractatum, illa distinctione opus non fuit.

In *texta* nulli pariter *Canones editi* sunt: magna tamen difficultas oritur ex *can. 5. 6. 7. 8. & 9. Dist. xvi.* ex quibus colligit Gratianus sextam Synodum, et *ejus Canones* ab Hadriano Pontifice probari. Canon enim quintus ipsius Hadriani verba continet, quibus probat illam Synodum, & ejus Canones nominatim; quod & confirmatur *Can. 6. sequenti, & 7.* quibus referuntur ipsa verba, & quidam Canones defumpti ex illa Synodo 6. In *Can. vero 8.* quo continetur proffatio solemnis Romani Pontificis, generaliter dicitur, Pontifices admittere illam Synodum sextam, nulla mentione facta Canonum: quod summe notandum est. In *Can. vero nono*, et sexta Synodus dicitur scripta temporibus Pape Agathonis, sub Constantino Pogonato, praesentibus Legatis Apollonio

De diffusionibus
distinctionibus &
tutor vide
notas Fron-
tonis in Ba-
siliensium tome
1. pag. 70.

De pugna & controversia
suscepta ad-
versus s. Syn-
odum vide
notas ad Fa-
ciendum Her-
emianensem
& apud lib.
lib. de viciis
illius c. 12.
31. & 32.

FR. FLORENTIS DISSERTATIO

4

ex Sedis. Ex illis autem duobus Canonibus 8. & 9. pugnantia & discordia oritur contra Canones 5. & 6. ejusdem *Dist.* xvi. Nam in 5. & 6. canones aliqui tribuuntur sextæ Synodo; deinde in *Can.* 6. nominatim dicitur sub Justiniano filio Constantini Pogonati convocatum fuisse sextam Synodum. Præterea nulla mentio fit Pontificis, neque ejus Legatorum; quod tamen necessarium esse, ut aliqua Synodus vere dicatur universalis & legitima, sæpius Græcis summi Pontifices objecerunt.

Illa discordia ita componenda videtur, si distinguamus inter veras, & falsas Synodos: duæ enim Synodi nomine sextæ appellantur: illa, quæ est vera & legitima, habita est sub Constantino Pogonato, & nullos Canones edidit; sed tantum statuit quædam ad fidem pertinentia, & ad eam referendi sunt *Can.* 8. & 9. *Dist.* xvi. Canones vero 5. 6. & 7. ad pseudo-synodum Græcorum referendi sunt, quam pro vera & legitima obtinere voluerunt. Et quidem certum est Gratianum fuisse deceptum propter non animadvertens istam distinctionem: ne tamen in eundem errorem incidamus, observandum est verba *Canonis* 5. male tribui Hadriano Pontifici. Nam licet verum sit, in *Synodica* Hadriani *Epistola* ea verba contineri, quæ habentur in Concilio vti. Oecumenico *actione* 2. Hadrianus tamen ea verba refert tanquam desumpta a Tarasio Constantinopolit. Patriarcha; non quod ea probeat, ut constabit facile, si quis conjungat dictam epistolam Hadriani cum epistola ipsa Tarasii, quæ habetur integra in dicta Synodo septima *actione* tertia. Et hæc ad quintum *Canonem*.

Ad *Can.* 6. *labeo librum*. In hoc Canone separare debemus prima verba, quæ sunt Petri Nicomediz Metropolitani, a verbis Tarasii, quæ incipiunt ab his verbis; *Patriarcha dixit*. Sed tam hic Canon, quam sequens accipiendi sunt secundum Græcorum sententiam, maxime Ecclesiæ Constantinopolitanæ. Quod iterum post Romanos Correctores plenius animadvertere operæ pretium erit.

Observandum postremo, falsam illam Synodum continere 103. *Canones*, quorum plerique Occidentalem Ecclesiam impugnant; maxime *Canon* 2. 13. 55. & 82. Vocatur autem Synodus *ᾠδικη* a Græcis, id est quinta & sexta; quia *Canones*, qui deerant quintæ & sextæ Synodo, supplevit: nec proprie dicitur septima; quia nihil de novo statuit, ut notant Zonaras & Balsamo ad illam *Synodum*.

Hactenus de sexta Synodo, quantum ad divisionem nostram de fide, & moribus. Alia quædam, quæ pertinent ad auctoritatem & differentiam duarum illarum Synodorum, quæ sextæ nomen præferunt, suo loco non omitemus.

In Synodo septima, quæ vocatur Nicæna secunda, contra Iconoclastas convocata sub Hadriano I. Pontifice, & Constantino Imperatore & ejus matre Irene, separantur manifestissime ea, quæ sunt fidei, & morum.

In octava sub Hadriano II. & Balilio Imperatore. Notandum primo, sicut duplicem fuisse sextam Synodum notavimus, ita & octava duplex fuit. Una est legitima, cujus auctoritate Phorius incubator & invasor Sedis Constantinopolitanæ, vivo Ignatio, vero & legitimo Patriarcha, Synodi judicio expulsus est, & Ignatius restitutus, annitente potissimum Hadriano Pontifice, ad quem confugerat Ignatius, oppressus artibus Photii.

Altera Synodus octava, quæ & falsa post legitimam a Photio Pseudo-patriarcha convocata fuit; sed eam Pontifex, & Occidentales reprobant. In octava servatur ista divisio inter Canones, & dogmata.

Idem in aliis Synodis tam generalibus quam particularibus observare est, quas omitto compendii, & brevitatæ causa; monebo tantum exacte eam differ-

In Gallis 7. Synodus recepta in his quæ sunt fidei; quod ad canones, nonquam. Vide notata ad Synodum Francfordiensem de Imaginibus a Simo. do.

rentiam in postremis Conciliis fuisse observatam.

Quamvis utilitas hujus divisionis ex his, quæ diximus, satis eluceat, duas præterea nobis regulas suppeditat, sæpius inculcandas in interpretando jure Canonico, quas seorsim adnotabimus.

Prima, in his, quæ sunt fidei, omnes Ecclesias debere convenire, fidem esse unam, integram, & pro indiviso apud omnes Ecclesias servandam, de qua nihil detrahi, vel immutari potest; denique, ut eleganter ait Tertullianus, *libro de virginibus velandis. Regula fidei una omnino est, sola immobilis & irreformabilis.*

Secunda regula. Ea quæ ad disciplinam, conversationem & Ecclesiasticam œconomiam pertinent, per loca terrarum regionisque mutare licet: totum hoc genus liberas habet observationes. Quod enim neque contra fidem, neque contra bonos mores injungitur, indifferenter est habendum, & pro eorum, inter quos vivitur, societate, servandum est *Can. 11. Dist. 11. 1.* (Quamvis enim omnes Ecclesie unam & eandem fidem tenere & observare teneantur; diversos tamen ritus, mores, & consuetudines retinere possunt absque ulla scissura & schismate: quod vulgo dicitur, sub diversis ritibus unam fidem, & per eam concordiam & pacem inter omnes Ecclesias conservari. Unde nata celebris distinctio mobilium & immobilium præceptionum, quæ a mobili & immobili uno spiritu descendunt.

Adde infra
parte 2. §.
sed ut breviter
usque ad
§. & hinc suffi-
cient.

Præceptiones immobiles vocamus, quas lex æterna sanxit, quæ observatæ salutem conscrunt, non observatæ eandem auferunt. In iis nulla admittitur mutatio vel dispensatio: sed ita sunt omnia mandata, vel interdictiona servanda, sicut æterna lege sancita sunt; v. c. quæ ad Deum & proximum pertinent, & ad parentes, itemque præceptiones adversus vitia.

Præceptiones autem mobiles sunt, quæ lege æterna & perpetua non fuerunt sancitæ, sed quas ad tempus ratione utilitatis Scripturæ & Canones posuerunt, non ad salutem principaliter obtinendam, sed ad eam tutius muniendam.

In hujusmodi præceptionibus mobilibus, dummodo honesta vel utilis consequatur compensatio, poterit procedere auctoritate præsidentium, idest Antifistum, diligenter deliberata dispensatio. Cessare tamen debet cujuslibet lucris & commodi temporalis suspicio, quæ nec impetrandem, nec concedentem liberat. Multa namque Principes Ecclesiarum pro tenore Canonum districtius judicant: multa pro temporum necessitate: multa pro utilitate publica vel strage populorum vitanda dispensant. De quibus omnibus eruditissime Ivo Carnotensis in *Prefatione Decreti*: Gratianus vero variis in locis ex Conciliis, Decretis summorum Pontificum, & dictis Patrum confirmat & illustrat *Can. 2. Dist. 11. 1. Canon. 6. & 8. Dist. 11. Canon. 3. 4. 5. 7. & 8. & maxime 11. Dist. 11. & tota Dist. 11. 1. & 11. & 14. & 15. & 16. & 17. & 18. & 19. & 20. & 21. & 22. editionis Parisiensis.*

Itaque si aliqua Ecclesia alio jure utatur in disciplina, non ideo communio & societas Ecclesiastica rescinditur, sed retinetur concordia per dispensationem, & œconomiam Ecclesiasticam, sive indulgentiam, *εὐνομίαν*: tot enim nominibus una & eadem res significatur *Can. 14. 15. 16. Canon. 1. 2. 7.* quæ de re prudenter scriptis Eulogius Patriarcha Alexandrinus, cujus excerpta superant in *Bibliotheca Photii* ab Interprete non intellecta, qui ubique fere *εὐνομίαν* Incarnationis mysterium interpretatur: quo errore insignem Eulogii tractatum adeo obscuravit, ut ejus sententia non possit constare. Quamvis enim *εὐνομία*, significet aliquando *εὐνομία, εὐνομία, εὐνομία* Christi,

quæ & absolute *θεολογια*, & conjunctim *οικονομια* & *θεολογια*, unde & Joannes Theologus appellatur: quia sicut Lucas *οις ομιλει οτι σωτηρια ημιν γινεται*, antea scripserat; ita Joannes *διατραπευει*, quæ per eminentiam *θεολογια*. Eusebius *Histor. Eccl. lib. 1. c. 1. initio & fine*, & *lib. 3. cap. 18. sub finem*. Apud Eulogium tamen in illo tractatu *οικονομια*, ut notavimus, pro dispensatione, indulgentia, moderatione & aequitate accipitur, eodemque sensu apud Athanasium *epist. ad Rufinianum*, Basilium *epist. 1. canonica ad Amphilochoium* (*Epist. 203. C. 204. in editione postrema Parisiensi*); Cyrillum *epistolis ad Gennadium Presbyterum & Archimandritam*, & ad Maximum *Diaconum*, quibus in locis το *οικονομια*, & το *εκριβει*, opponitur το *οικονομια*. De dispensatione autem illa Ecclesiastica, de qua Eulogius ex professione apud Græcos disseruit, non minori judicio apud Latinos Ivo Carnotensis in *doctissima Praefatione Decreti* tractavit: eademque de re ejus æqualis Goffridus Vindocinensis, in *tractatu ad Calixtum Papam*, *Qualiter in Ecclesia dispensationes fieri debent*. (Gratianus in *Can. 6. 7. 11. 12. 13. 14. 15. C. segg. C. Can. 23. 1. Q. 7. Bernardus libro de Precepto & Dispensatione*. S. Augustinus *epist. 50. C. 162. Hilarius contra Auxentium pag. 101. & in initio C. fine tractatus*. Quibus adde Bibliothecam Cluniacensem pag. 1354. & quæ de oeconomia & *οικονομια* notat Casaubonus in *epist. Gregorii Nysseni pag. 109.*, itemque notas Heinssii ad Novum Testamentum, & Frontonis ad *Tom. 1. Chrysostomi pag. 62. & 63.* & quæ habentur *tom. 2. Libertatum Gallicanarum pag. 536. & 537. & ibi notata.*)

Exempla illustria habemus, quibus utraque regula supra proposita confirmatur. Et quidem de Synodo 6. de qua supra, ita loquitur Anastasius Bibliothecarius in quadam *epistola ad Joannem Diaconum* (quæ præfigitur initio *Collectaneorum Anastasii* editorum a Sirmondo). *Et hanc quoque Synodum sextam Canonica capitula promulgasse, Græcorum scripta testantur: quæ tamen pene omnia, quia Sedes Apostolica non approbavit, tota Latinitas reprobavit: nec tamen ullum schismata tam ob rem inter Ecclesias Orientales & Occidentales ortum est.* Quod & pluribus exemplis ex aliis Synodis generalibus breviter demonstro, in quibus licet nulla fuerit controversia in questionibus fidei; non tamen constitit inter omnes de his, quæ in illis Synodis ad disciplinam pertinent. Verbi gratia, in Constantinopolitana universali secunda *Canonem 3.* Ecclesia Romana & aliz Sedes Patriarchales non approbarunt, quo continentur privilegia Sedis Constantinopolitanz. Ita in Ephesina Synodo *Canon ult.* de Cypro non probatur Ecclesie Antiochenz. Postremo, quod in Chalcedonensi *Can. penult.* de Ecclesie Constantinopolitanz privilegiis amplificandis iterum statuitur, improbat, & damnatur a Leone Magno in *Epistolis 53. 54. 55.* Et huic Canonis promulgando nominatim intercesserunt Paschasius, Lucentius, & Bonifacius Leonis Magni Legati, qui contradictionem suam in acta referri postulerunt, ut constat ex *actibus ult.* Concilii Chalcedonensis. Ex quibus conficitur, quamvis non omnes Canones alicujus Synodi, etiã universalis probentur, non ideo minus esse legitimam, & solemnem, dummodo in fide convenient. Unde non mirum est, si hodie aliqui Canones Conc. Trid. qui pertinent ad disciplinam, ab omnibus Ecclesiis non admittantur, quamvis in fide omnes Orthodoxi convenient. Hæc de prima divisione, de qua plura dicerem, nisi modus compendii servandus esset.

Sequitur secunda divisio in jus scriptum & non scriptum, quæ a forma repetitur, sicut superior a materia & subiecto. Quemadmodum enim in §. 3. constat. *Instit. de jure naturali gentium & civili*, jus omne civile dicitur consistere scripto & sine scripto: ita & jus omne *Canonicum* distribuitur in jus scriptum, & non scri-

scriptum: vel brevius, legibus & moribus continetur. Lex enim constitutio scripta vocatur, ut Theophilus notat *eodem titulo*, & Ildorus *Can. 2. 3. 4. & 5. Dist. 1.* Jus vero non scriptum appellatur, jus moribus introductum, consuetudo, disputatio fori, jus prudentum, & usus.

(Jus non scriptum vocamus traditionem, usum antiquum & perpetuum, vel omnium simul Ecclesiarum, vel particularium quarundam tantum. Quæ distinctio scripturarum etiam auctoritate confirmatur. Petrus *Epist. 1. cap. 1.* vocat *in scriptis apostolorum*. D. Paulus *2. ad Thessal. 2.* Itaque, ait, *fratres scite, & tenete traditiones, quas didicistis sive per Sermonem, sive per Epistolam*. Quas Traditiones sæpius idem Apostolus bonum depositum vocat *Ep. 2. ad Timoth. cap. 1.* *formam habet sanctorum verborum, quæ a me audisti*. Et postea. *Bonum depositum custodis per Spiritum Sanctum, qui habitat in vobis*. Quibus locis simul junctis recte definiverunt Concilii Trid. Patres *Sessio 4.* Traditiones, *quæ nempe sine scripto ipsius Christi ore ab Apostolis acceptæ, aut ab ipsis Apostolis Spiritu Sancto dictæ, quasi per manus traditæ ad nos usque pervenerint*. Quæ quidem Traditiones, dummodo per omnes Ecclesias ab initio præceptæ fuerint & observatæ, vim & robur obtinent, non tantum circa ea, quæ sunt discipline & morum, sed etiam circa fidem & dogmata. Eamque in rem insignis est locus Basilii Magni *lib. de Spiritu Sancto cap. 27.* *Dogmatum & institutorum, quæ in Ecclesia servata sunt, alia quidem habemus ex doctrina, quæ litteris consignata est: alia vero ex Apostolorum traditione, ad nos transmissa, in mysterio recipimus, idest sine scriptis, quæ utraque eandem vim habent & robur ad pietatem: atque his nemo contradixerit, qui vel exigua legum Ecclesiasticarum peritia sit præditus*. Quod & exemplis pluribus declarat D. Basilii. Qui locus merito ab omnibus fere Collectoribus Canonum refertur, Buchardo, Ivone, Gratiano, qui eum locum retulit *can. 5. Dist. 11.* cui similem addidit ex Epiphania *ad hæresim Arianorum. Num. 5. 6. 7.* & maxime num. 8. & iterum in *Expositione fidei Catholica num. 21. 22. & 23.* & seqq. & ad eam notas Potaviæ. Cui etiam adjungenda, quæ de traditionibus Balduinus & Espensæus scripserunt; & quæ ad Basilium Fronto Ducæus observavit, ut & ea, quæ ad *sir. de consuetudine in pr.* notavimus.)

Traditiones itaque eandem vim & potestatem habent, atque ea, quæ scripto continentur *Can. Ecclesiasticarum, Dist. 11.* & contemptores hujusmodi consuetudinum coercentur eodem modo, quo contemptores legum divinarum, ut ait Augul. *Can. in his rebus, & sequenti Dist. 11.* & Vincentius Lerinensis *Communitorio primo* divinæ legis auctoritatem & Ecclesiæ Catholice traditionem conjungit.

Bimembris illa divisio, in jus scriptum & non scriptum, & ejus auctoritas confirmatur expresse *Can. 7. Syn. VII.* & dicta *Sess. 4.* Tridentini Concilii: quibus Synodis idem continetur, quod ex antiquioribus pluribus ante sæcula servatum erat ex dicto *Can. Ecclesiasticarum Dist. 11.* junctis *Canonibus 7. 8. & 9. Dist. eadem, & Can. 9. Dist. 111.* (quibus addæ Ildorus *lib. 1. de divinis Officiis cap. ult.* & Radulphum *lib. de can. observat. Proposit. 2. 3. & 4. in volumine Auctorum de divinis Catholica Ecclesia Officiis.*)

Advertari videtur divisioni propositæ Augulini in dicto *Can. 8.* his verbis, *Quicquid in Ecclesia tenetur, aut auctoritas est scripturarum, aut traditio universalis, aut certe propria, & particularis institutio*. Propriam, & particularem institutionem separat ab universali traditione: particularis scilicet institutio, sive consuetudo certo loco inclusa intelligitur, quæ per loca terrarum, regionumque variatur, ut ait Augulinus: & earum consuetudinum aliorum exempla

pla suppeditat *Can. 11. Dist. xii.* In quibus hæc regula tenenda est, Consuetudines & traditiones Ecclesiasticas, licet diversæ sint pro loco & tempore: si tamen nihil contra fidem Catholicam usurpare dignoscantur, ita esse observandas, ut a majoribus traditæ sunt: nec aliorum consuetudinem aliorum contrario more subverti, *Can. 3. 4. 8. 9. 11. Dist. xii.*

Ex quibus Canonibus, & auctoritatibus augetur difficultas proposita, quod Canonici juris duas tantum species assignavimus. Cui objectioni satisfaciemus ita, si consuetudines particulares Ecclesiarum sub commune genus, juris scilicet non scripti reducamus, sub quo potestate, *q. d. r. q. m.* continentur, Explicationis tamen causa in plures species una & eadem divisio potest diffundi, cujus rei plura exempla occurrunt in jure civili, in quibus divisio, quæ bimembris fuit ab initio, in plures iterum partes subdividitur. In *6. ult. Inst. de justitia, & jure* jus omne dividitur in publicum, & privatum; & tamen apud bonos auctores dividitur in publicum, privatum, & sacrum: reducetur tamen commodè illa tertia species, sacrum, ad jus publicum. Eadem forma in *5. t. Inst. de jure personarum*, personæ omnes dividuntur in liberos & servos: & tamen in *5. ult. ejusdem tituli* dividuntur tripliciter in servos, libertinos & ingenuos: libertini tamen & ingenui poterunt reduci ad liberos. Plura exempla invenire licet apud Cujacium *lib. 15. Observationum cap. 33.* Methodi tamen & brevitatæ causa universaliores, quæ ad summa genera revocantur, proponendæ sunt magis.

Observandum II. licet consuetudo, sive traditio adscribatur juri non scripto, & ab Isidoro appelletur *lex non scripta* in *can. 4. & 5. Dist. 1.* evenire tamen potest ut scriptura consistat: quo casu est æqualis potestatis & auctoritatis, sive ex scripto consistet, sive non scripto: quod aperte confirmatur ex locis supra notatis, & in Synodo *vii. sess. 8.* his verbis. *Si quis omnem Ecclesiasticam traditionem, sive scriptam, sive non scriptam rejicit, anathema esto.* Male itaque Gratianus ad dictum canonem *5.* adnotavit, consuetudinem, quæ in scriptis redacta est, jus vocari; quæ vero in scriptis redacta non est, generali nomine consuetudinis appellari tantum. Nec enim scriptura immutat jus vel auctoritatem consuetudinis: substantia enim consuetudinis, non ex literis, & scripturæ sed ex tacito populi consensu repetitur: sicut a contrario legis substantia pendet ab expresso populi consensu, *l. Diuturna l. sed & ea, & l. ergo omne ff. de Legibus, juncto 5. ult. Inst. de jure naturali.* Expressum autem consensum dicimus, qui literis consignatur & exprimitur: unde & legem a legendo dictam ait Isidorus: & legem esse commune nomen omnibus juris scripti speciebus ait Theophilus *§. 4. Inst. de jure naturali.* Quod si contingat consuetudinem in scriptis redigi, idem dicemus, quod de hypotheca dicit Jurisconsultus in *lege 4. ff. de fide instrumentorum*: sunt de consuetudinibus, & traditionibus scripturæ, ut quod statutum est, facilius per eas probari possit: & sine his autem valet quod actum est, si habeat probationem. Et proprie traditiones dicuntur, quæ origine inspecta, per manus ad nos pervenerunt, sine scriptura. Et hæc de prima parte divisionis, quæ pertinet ad jus non scriptum.

Sequitur altera pars divisionis, quæ ad jus scriptum pertinet: species juris scripti Canonici duæ sunt, sacræ Scripturæ Canonice, & Canones ipsi. Scripturæ autem Canonice proprie dicuntur, quæ auctoritate Ecclesiæ, & Canonum receptæ sunt, ut a libris incertis separantur. Enumerantur autem illi libri in Conciliis antiquis & recentibus, & sæpius a Patribus Græcis & Latinis. Sed ut hæc questio apertius, & ad institutum nostrum convenientius tractetur, observandum est quod dicitur in *Can. 6. Nicenæ 1c. Synodi vii.* in jure Canonico & Synodis

Evangelii

Evangelicas & canonicas causas tantum decidere, non alias. Consequenter ad decidendas & terminandas illas lites necessarii fuerunt duo Codices, Evangeliorum, & Canonum, qui solebant in Conciliis proponi in medio confensus & in throno collocari, ut ex eorum jure, tum ea, quæ ad dogmata & fidem pertinerent, expenderentur: tum etiam quæ ad mores. Unde passim in Conciliis Græcis & Latinis occurrunt illarum solemnium formularum: *Propositis in medio sacris & inviolatis Evangelii Codicibus. Proferatur Codex Canonum. Legantur Canones*. Nempe post narrationem negotii ex utraque parte, ut finem litibus imponerent, jubebant Patres Concilii recitari canones, qui ad illud negotium spectabant: quod in actis Conciliorum integris frequentissime occurrit. Unde Leo IV. in *canone de libellis Dist. xx.* ita loquitur de Codice canonum, & de canonibus ipsis post emendationem Conciliorum & Pontificum, ex quibus canones desumpti fuerant: *Isti omnino sunt, & per quos judicant Episcopi, & per quos Episcopi simul judicantur & Clerici*.

Juris itaque Canonici, quod ex scripto consistit, duæ sunt partes summarum & principales, sacræ Scripturæ, & Canones. Scripturæ sacræ iterum subdividuntur in libros veteris, & novi Testamenti: de quorum numero, & auctoritate variz fuerunt controversiæ. Nec enim nro consensu omnes ab omnibus Ecclesiis admissi fuerunt, sive de novo, sive de veteri Testamento quærat: ideoque ut de cujusque libri auctoritate & veritate constaret, ad traditiones Ecclesiæ recurrendum fuit. Quid vero in ea re sequendum, non idem visum est Patribus. Habetur Hieronymi sententia in *can. 6. Dist. ix.* qui nec ipse sibi constat, ut licet colligere ex ejusdem *Prologo galeato* & reliquis, quos in singulos libros specialiter scripsit. Item notari debet eam in rem Augustini sententia in *can. 6. Dist. xix.* (& ibi Correctores): quem canonem male & alieno loco Gratianus ad decretales Epistolæ Pontificum transfert, ut apparebit manifestissime ex integro loco D. Augustini, qui reperitur *libro 2. de doctrina Christiana cap. 8.* Subjicit enim ultimis verbis Canonis, qui relatus est a Gratiano, hæc verba summe notanda: *Totus enim canon scripturarum, in quo considerationem ipsam versandam dicimus, his libris continetur*. Et deinde enumerat libros veteris & novi Testamenti; nec ullas Pontificum decretales refert.

In hujusmodi autem controversiis de numero, & auctoritate librorum, hæc distinctio frequentissima fuit, ut tam veteris, quam novi Testamenti triplex ordo librorum fuerit. Primus ordo, quædam scripturæ admittuntur ab omnibus, vel saltem plurimis Ecclesiis: & ex dicuntur Ecclesiasticæ & canonizatz, idest ab Ecclesia & canonibus receptæ. Secundus ordo est earum, quibus contradicuntur, idest quæ a multis Ecclesiis admittuntur, & a multis non recipiuntur; ad quas pertinet proprie consilium Augustini, de quo supra diximus. In exemplum licet accipere Machabæorum duos libros, quos certum est Africanam Ecclesiam accepisse legendos a Patribus cum reliquis Canoniciis, & constat ex Concilio Carthaginiensi 3. *can. 47.* sub Aurelio, cui Augustinus subscripsit; qui quidem Augustinus illos libros in Africa receptos commemorat *libro 11. de Civitate Dei, cap. 3. & lib. 18. Cap. 36. 41. 42. & 43.* & in canone Scripturarum refert, *Pars Prima.*

quem ipse conscripfit *dicto lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8.* Imo & Innocentius I. eos probat nominatim in *Epistola ad Exuperium Tholosanum Episcopum, cap. 27.* Certum tamen est ab Orientalibus Ecclesiis & aliis quibuscumque contradici; non tamen esse ullam Ecclesiam, quæ eos damnet, & rejiciat omnino. Ex quibus colligitur, audacius paulo Anastasium Bibliothecarium libros illos, qui medij sunt inter Canonicos & apocryphos, in librorum numerum retulisse, qui non recipiuntur ab Ecclesia. Et Prudentius Nicephorus Patriarcha Constantinop. quem Anastasius interpretabatur, tantum refert eos inter libros, quibus contradicuntur. Isti vero libri, de quibus est controversia, recenseri solent inter eos, quos Græci ἀνυπόστα vocant, quorum auctoritas ad roboranda illa, quæ in controversiam veniunt, minus idonea judicatur, ut ait Hieronymus *prologo in Judith*. Sed tandem ista controversia decisa est Concilio Tridentino, *sess. 4. decreto de scripturis*, ut infra dicitur.

Tertio loco & ordine numerantur apocrypha, quæ non admittuntur ullis Ecclesiæ auctoritate, sed ab omnibus pariter rejiciuntur, ut supposita & falsa, verbi gratia in veteri Testamento libri Enoch, Testamentum Moysis & ejus assumptio; in novo vero Testamento, itineraria Petri, Pauli, Joannis, & reliquorum, quæ referuntur in dicto canone scripturarum a Nicephoro Patriarcha Constantinop. confecto, & ab Innocentio I. in *epistola ad Exuperium Tholosanum*; quæ non solum esse repudianda, verum etiam damanda judicat. Hujusmodi librorum falsorum, ampliore catalogum habemus apud Gelasium Pontificem in *can. 3. sancta. Dissl. xv.*

Quia vero Scripturarum potissimum testimoniis & præsidij in confirmandis dogmatibus, & instaurandis moribus utitur Ecclesia, sæpius de numero, & auctoritate librorum magna contentione certatum est: nec de ea constitit inter omnes Ecclesias, ut diximus; quod & catalogorum diversitas satis prodit; ideoque Conciliorum auctoritate terminanda fuit ea lis, quod non semel factum est. Hieronymus *prologo in Judith* loco singulari ait, *nominatim Synodum Nicanam librum Judith in numero sacrarum Scripturarum computasse, licet in Hebræo canone non foret.* Ex quo colligitur Canonem aliquem scripturarum in Synodo Nicæna factum fuisse, qui tamen hodie non extat. Post Nicænam in Laodicensi Synodo *can. ult.* catalogus referitur librorum sacræ scripturæ, a Nicæno diversus: omittitur enim liber Judith. Post Laodiceam in Concilio Carthag. *can. 47.* hujusmodi Catalogus textitur diversus a Laodicensi: probatur tamen Carthaginensis catalogus ab Augustino *lib. 2. de doctrina Christiana cap. 8.* qui dicto Concilio interfuit. Postremo Innocentius I. in *dicta epistola* alium etiam catalogum fecit: qui tamen catalogi, quia inter se non conveniebant, opus fuit ut tandem post multas controversias certum aliquod decretum de scripturis promulgaretur; quod & factum est in Concilio Trident. *sess. 4. ubi & index accuratus confectus est, non tantum singulorum librorum, sed etiam versionum, nequa deinceps dubitatio subiret.* Ita librorum differentia sublata, de qua supra diximus, simpliciter & generaliter duplex tantum ordo colligitur; Canonicorum, & non Canonicorum; nec amplius occurrit illa media species, controversorum: quod & antea in Laodicensi

DE ORIGINE, ARTE ET AUCTOR. JURIS CANON. 11

dicta Synodo actum fuerat, in cujus *can. ult.* omnes libri dividuntur in Canonicos, & non Canonicos, sive *kanonikoi*; sicut in *dicta epistola Innocentii I.* & in Concilio Carthag. *III.* Quibus ita constitutis, satisfactum est dubitationibus veterum; nec videntur amplius necessaria consilia Hieronymi, & Augustini, de quibus supra dictum est, ad cognoscendas, & discernendas Scripturas controversas; cum ex lectione folius indicis Concilii Tridentini omnis scrupulus extimatur. Ne tamen quod antiquitas ex de re senserit, ignoretur; utile duximus progressum juris indicare. Et hæc de illa parte juris scripti, quæ ad sacras Scripturas pertinet.

Exposuimus primam & nobilissimam Juris Canonici scripti speciem, quæ ad canonicas Scripturas pertinet, in quibus constantissime hæc regula servari debet; ut omnibus posterioribus Episcoporum & Tractatorum literis & scriptis præponantur, & plenissima fides eis adhibeatur: imo si quid in illis invenitur, quod sensui nostro repugnet; hunc honorem & timorem deferre debemus, ut contra sentire non liceat. Et hæc regula, sive præceptum ex Augustini scriptis refertur in *can. 3. 5. 8. 9. & 10. Dist. 12.*

Sequitur secunda species Juris scripti, quam ad Canones pertinere diximus; & hanc speciem recte tripartitam dixerimus eadem forma, & figura loquendi, qua jus privatum a Justiniano dicitur tripartitum; quia collectum est ex naturalibus præceptis, aut gentium, aut civilibus. Tripartita igitur est ista species: Canones enim omnes collecti sunt ex Conciliis, aut ex Constitutionibus Pontificum, aut ex dictis Patrum; quæ partitio confirmatur a Gelasio in *canone tertio Dist. XVI.* & a Leone IV. in *can. 1. Dist. XX.* qui & hunc ordinem observant, ut sanctorum Conciliorum Canones præferant; deinde decretales epistolæ subiciant, vel decretalium regulas, idest quæ habentur cum Canonibus apud nos, ut loquitur Leo IV. in *dicto can. 1.* quæ verba summe notanda sunt, & alio loco commodius explicabuntur. Postremo ex Patrum scriptis, quædam dicta excerpta proponunt, quæ non modicam in jure Canonico obtinent auctoritatem; de quibus judicium Leonis IV. in *dicto can.* summe notandum est: *Si tale contigeris, vel emerferis inusitatum negotium, quod minime possit per istos definiti (idest per Episcopos & Pontifices); tunc si illorum, quorum meministi, dicta Hieronymi, Augustini, Isidori, & cæterorum similiter sanctorum Doctorum similium reperta fuerint, magnanimitè sunt retinenda ac promulganda.* Quod ita tamen debet accipi, ut hujusmodi auctores & dicta eorum, vel per aliorum Patrum gravio-rem auctoritatem, doctioremque prudentiam, vel per Concilia liceat reprehendere, si quid forte in eis a veritate deviatum est; quod Augustinus præcipit in *can. 3. 4. 8. 9. & 10. Dist. 12.* & Augustini sinceritas admiratione digna est, qui eo jure in suis scriptis uti postulat, quod in alios ante statuerat.

Eundem ordinem secutus est Gratianus in Decreto: agit enim primo de Conciliorum origine, auctoritate, differentia, & numero, in *Dist. XV. XVI. XVII. & XVIII.* deinde in *Dist. XIX.* de epistolis decretalibus Pontificum, & earum vi & potestate: postremo in *Dist. XX.* tractat de dictis & scriptis Patrum. Et primo quaerit an eandem vim

& robur obtineant, atque decreta & Constitutiones Pontificum. Rationem dubitandi adfert, quod plurimi Tractatorum & Patrum Ecclesie scientia præcellant Pontificibus; unde nonnullorum Pontificum constitutus Augustini, Hieronymi, atque aliorum dicta videntur præferenda: quam dubitationem hac distinctione solvit, aliud esse scripturas interpretari, aliud negotiis finem imponere. In negotiis definiendis, ad quæ Canones potissimum pertinent, non tantum necessaria est scientia; sed potestas, dignitas, & auctoritas requiritur, quæ jurisdictionis est, quam soli Episcopi & Pontifices habent; Tractatores & Patres Ecclesie non habent. Itaque non mirum est, si in sacrarum Scripturarum expositionibus eis aliquando præponantur; in causis vero definiendis secundum tantum post eos locum mereantur. Conciliorum autem decreta scriptis & dictis Patrum præferenda sunt; imo per Concilia possunt reprehendi, ut nominatim dicitur in *can. 8. dist. 1x.* Ex quibus omnibus colligitur Concilia obtinere primum ordinem, secundum Pontificum constituta, tertium dicta, seu scripta Patrum.

Et quidem de dictis Patrum sufficiunt quæ diximus. De Constitutis Pontificum & Decretalibus, earumque divisione multiplices & auctoritate, alius erit dicendi locus; in præsentem tantum quædam addemus de Conciliorum auctoritate & differentia. Post sacras Scripturas primam auctoritatem obtinent in Ecclesia sancta Concilia: imo partem Scripturarum constituunt. In Actis enim Apostolorum origo prima Conciliorum invenitur, verbi gratia, in *cap. 1. 4. 6. 8. & 15.* quod & recte nonnulli Collectores in fronte Conciliorum præmiserunt. Eminent vero inter illa Concilium Hierosolymitanum, ex universa, quæ tunc erat Ecclesia, collectum, ubi de legalibus caeremoniis; maxime vero de circumcisione controversia gravis apud Antiochiam nata dissolvitur.

(Cæterum hæretici quidam, ut Eunomius, dixerunt ex hoc loco, in quo dicitur: *visum est Spiritui Sancto & nobis, Altorum scilicet aap. 15.* Spiritum Sanctum non esse Deum, quia conjungitur Apostolis, qui non sunt Dii. Quibus respondet D. Chrysostr. *Serm. de lege & fide*, non esse novum in scriptura conjungi Deum cum hominibus. Nam Exodi 14. videre est conjungi Deum Moyse verbis: *Credidit Populus in Deum & in Moysen.* Et 1. Regum scriptum est; & *timuit omnis populus Deum & Samuelem.* Et alio loco dicitur: *Gladius Deo & Gedeoni.* Et concludit in hunc modum: *Ut enim conjungitur Moyses Deo, non ut per honore, sed ut minister Dei; & Samuel, non ut equalis Deo dignitate, sed ut Propheta; & Gedeon, non ut ejusdem honoris, sed ut belli dux: ita juncti sunt Apostoli Spiritui Sancto, non ut Dii, sed ut Prædicatores Evangelii.* Et D. Basilii idem respondet *lib. 5. adversus Eunomium*, utiturque iisdem exemplis, atque Apostolos dixisse: *visum est Spiritui Sancto, & nobis, non seipsos componentes Spiritui Sancto, sed supponentes.* Apostoli ergo licet haberent Spiritum Sanctum, ut de se testatur D. Paulus 1. *ad Cor. cap. 7.* cum ait: *puto autem quod Spiritum Dei habeam*: (dicit autem puto vel credo, non quod dubitaret, sed modestie tantum causa); & abundarent etiam ejus gratia, ut non viderentur indigere consilio ad ea, quæ agenda erant: non tamen voluerunt in dicto *cap. 15. Act.* definire, an gentes essent circumcidendæ, quæ

quæ transire volebant ad Christianam fidem, ante quam essent communiter congregati. Ibi enim orta dicitur contentio inter Judæos factos Christianos, & Gentiles, fidem quoque suscipere volentes. Judæi enim & Antiochiæ & Hierosolymis contendebant non posse Gentiles admitti ad fidem Christianam, nisi prius circumciderentur, & alia legis Mosaicæ præcepta servarent. Quibus cum Paulus & Barnabas Antiochiæ resisterent, tandem conveniunt inter se, ut Paulus & Barnabas mitterentur Hierosolymam ad consulendum super ea questione reliquos Apostolos, qui maturo consilio habito censuerunt gentibus fidem recipientibus non esse imponendam hanc necessitatem, ut essent obnoxii in totum legi Mosaicæ: esse tamen quendam in illa lege contenta, quæ gentilibus essent necessario observanda, & quæ illi apud gentes minime observabant; imo libere exercebant: nimirum 1. ut ab Idolothytis abstinere. 2. a sanguine & suffocato. 3. a fornicatione; quatenus scilicet ea apud eos erat in usu. Et hæc tria tantum ex legibus Mosaicis observanda præscribuntur gentilibus *cap. 15*. Nam Judæi hæc tria observabant. Singula exempla doctissimis notis explicavit Fronto Ducerus in *appendice ad Basilium*).

Ex illo itaque principio & fonte derivata est in Ecclesiam Conciliorum frequens & necessaria consuetudo; quorum saluberrimam esse auctoritatem, ait Augustinus in *can. Illa autem. Dist. xii*. Augustini tamen consilium & *ὑποψιασθαι*, quoties de Conciliis occurrit controversia, observandum est in *lib. 3. cap. 14. contra Maximinum Arianum Episcopum*, qui Ariminenſe Concilio opponerebat Nicæno: respondet ita Augustinus. *Sed nunc nec ego Nicænum, nec tu debes Ariminenſe, tanquam præjudicaturus, proferre Concilium: nec ego hujus auctoritate; nec tu illius deineries. Scripturarum auctoritatibus, non quorumque propriis, sed utrisque communibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concurret.* Quod tamen prudenter & secundum leges illius disputationis intelligi debet, ut constat ex initio *lib. 1. contra Maximinum*. (Eodem spectat *epistola Concilii Alexandrini scripta nomine Concilii ad Athanasio tomo 1. apud Athanasium pag. 717. 718. & seq.*)

Conciliorum vero duplex est divisio. Vel enim universalia sunt & œcumenica, vel particularia. Universalia & œcumenica, quia fiant ex universo orbe Christiano, eademque ratione plenaria etiam dicuntur; de quorum Auctoritate ita loquitur Augustinus *lib. 2. de Baptismo contra Donatistas cap. 3. Ipsa Concilia, quæ per singulas regiones vel provincias fiunt, plenariorum Conciliorum auctoritati, quæ fiunt ex universo orbe Christiano, sine ullis ambagibus cedunt.* Inter illa vero Concilia œcumenica quatuor sunt celeberrima, Nicænum primum, Constantinopolitanum primum, Ephesium & Chalcedonenſe; quæ sicut sancti Evangelii quatuor libros se suscipere & venerari fascebat Gregorius I. in *can. sicut Dist. xv*. Hæc sunt quatuor Synodi principales fidei doctrinam plenissime prædicantes, *can. 1. Dist. xv*, quamvis Concilia reliqua œcumenica, quæ postea legitime sunt convocata, maximè sint etiam venerationis & auctoritatis; usque adeo ut & illa quatuor sequentia usque ad octavum, in confessionibus fidei continerentur, quas summi Pontifices & majores Patriarchæ, & Episcopi fo-

lebant

lebant in suis promotionibus scribere ad Episcopos primarum sedium, ut constat ex *can. 8. Dist. xvi. & ex registro Gregorii primi epistola 24. 25. & 26. lib. 1. registri*, ubi epistolæ hujusmodi, sicut & alibi, sæpius vocantur Synodicæ; quia non soli, sed habito frequenti consilio eas scribebant, & ad Episcopos dirigebant.

Observandum autem imprimis quod de Conciliis œcumenicis scribit Augustinus loco supra dicto, *sæpe Concilia universalia emendari a posterioribus, cum aliquo experimento rerum aperitur, quod clausum erat, & cognoscitur, quod latebat, sine ullo typo sacrilegæ superbiæ, sine ulla inflata cervicis arrogantiæ.*

Quod si quæ sunt Concilia a sanctis Patribus instituta, præter œcumenicorum auctoritatem, & custodienda, & recipienda decernuntur *disto can. 1. & 3. Dist. xv.* Hujusmodi autem particulares Synodi subdividuntur tripliciter. Primo sunt unius tantum civitatis, quæ ab uno Episcopo, & ex Clero suæ civitatis convocantur, quibus Episcopus præsidet. Secundo sunt unius provincie, quas Metropolitanus convocare debent, eisquæ præesse, *can. 2. 4. & 7. Dist. xviii.* quæ Concilia perfecta vocat Concilium Antiochenum *can. 16.* ad differentiam Synodorum unius civitatis, quæ minus plene & perfecte videntur. Tercio Synodi sunt plurium simul provinciarum, quas Synodos vocant Dioeceseos: Dioecesis enim in jure & in canonibus plures simul continet provincias. De his meminit *lex 23. Cod. Theodosiano de Episcopis & Clericis, & canon penult.* Concilii Constantinopolitani in *Collectione Græca*, (*τὸν τοῦ Νικηταίου, τὸν Ἀνατολίου, & τοῦ Τριφυλίου Διακόνου Μετροπολίτου,*) & *canon duodecim.* Concilii Antiocheni, ubi & appellantur majores Synodi, quia convocantur a Patriarchis, vel Primatibus ex universa dioecesi, pluribus metropolitanis in unum convenientibus (*τὴν μὲντοι Ἐπισκοπὴν οὐκ ὄντων*). Tantæ vero sunt auctoritatis, ut aliquando universalia dicantur, & plenaria, quæ frequens appellatio est in Conciliis Africæ: imo & in Conciliis Gallicanis, & Hispaniis hæc eadem appellatio sæpe reperitur; quando nempe ex universitate & soliditate Galliarum, Africæ, & Hispaniæ convocantur, non tantum separatim ex una provincia.

In omnibus vero Conciliis tam œcumenicis, quam particularibus, hæc regula non omittenda est; ubi *discors sententia invenitur in gestis Conciliorum, illius Concilii magis teneri sententia debes, cujus aut antiquior, aut potior extat auctoritas*; quæ regula continetur in *can. 28. in fine Dist. 1. & can. 11. Causa xxiiv. Qu. 2.* quam iterum inculcat Innocentius III. in *celebri epistola* (*124. lib. 2.*) *ad Compostellanum Episcopum*, de controversia exorta inter Compostellanum & Bracarensem Episcopum super finibus metropoleos Galleciæ. (*Cum secundum Concilium Bracarense præcesserit Emeritense Concilium, & celebrius habeatur, ut de quo plura sunt assumpta capitula in corpore Decretorum, patet profecto, quod illud debet isti præferri, sicut cautum habetur in canone: quia quoties in gestis Conciliorum discors sententia invenitur, illud est præferendum, cujus antiquior & potior extat auctoritas*).

Observandum postremo, non esse temere credendum Gratiano *Dist. xviii. & xviii.* in quibus asserit Episcoporum Concilia esse invalida & ad de-

finiendum & constituendum; non autem ad corrigendum vel exequendum: quod aliter se habere ex locis supra citatis comitabit. Verum ea quælitio indiget prolixiori disputatione, quam aliquando accurate instituemus.

P A R S S E C U N D A.

De variis Canonici juris Collectionibus, & primo Orientalium, seu Græcorum.

EXpositis duabus summis divisionibus juris Canonici, earumque speciebus singulatim & fusc satis; consequens est ut ad nobiliores Canonum Collectiones indicandas veniamus, quia ex illis fontibus, quos aperuimus *cap. superiori*, potissimum derivatz sunt. Collectiones enim omnes juris Canonici, vel ad fidem, vel ad mores, seu Ecclesiasticam disciplinam pertinent; itemque collectæ sunt ex jure scripto, vel non scripto: præcipuum tamen locum in Collectionibus antiquissimis Concilia sibi vindicant; ideoque pauca generaliter ad ea spectantia delibavimus.

Observandum Concilia sive universalis, sive particularia duplici ratione & methodo digesta & composita ad nos pervenisse: quorundam enim habemus acta integra; reliquorum canones tantum sejunctos & separatos ab actis.

Acta illa, quæ a Græcis appellantur vulgo *synaxarum*, exactissime & plenissime continent singula, quæ in Conciliis agitantur, sive ad mores, sive ad fidem, sive etiam ad solemnias, ordinem & formam judicandi pertinerent: actoris & rei allegationes, disceptationes omnes, singulorum Episcoporum sententias, interlocutiones, & decreta Judicum: ita ut nihil omnino in illis prætermitteretur. Hujusmodi acta supersunt Concilii Ephesini, Chalced. & aliorum; a quibus diversæ sunt Conciliorum historiar, velut historia Nicæni primi a Gelasio Cyziceno redacta, & Sabini Heracleæ Episcopi, de qua Socrates *lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 11.* & sæpius: quæ tamen cautione adhibita legenda sunt.

Postremo Canones solos habemus plurium Synodorum, quarum acta intercederant, veluti Nicæni, Constantinop. primi, & omnium particularium Synodorum, quæ habentur in antiquissima Collectione Græcorum, de qua mox dicemus.

Sed ut aliquem ordinem in hac tractatione observemus, Collectiones omnes juris Canonici, quas potissimum ex Conciliis, tanquam ex puris & propriis fontibus fluxisse diximus, facillioris intellectus, & docendi gratia, dividemus in duas species, in Collectiones Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis, & singulis singula capita separatim assignabimus; quod & habet rationem: licet enim Ecclesia sit una per totum orbem diffusa, & in unitate fidei conveniat; tamen in his, quæ ad disciplinam pertinent, sæpe variatum est, nec semper inter omnes Ecclesias constitit, ut ostendimus *cap. superiori in divisione 1. parte 2.* quæ ad mores & disciplinam refertur. Sed quod ad rem proxime pertinet, quosdam Canones & Concilia pro-

probavit & suscepit Ecclesia Orientalis, quæ vel omnino rejecit, vel pro parte tantum admisit Occidentalis & Romana Ecclesia, ut vel ex his, quæ diximus supra de sexta Synodo licet colligere. Recte vero, & ordinem nos arbitremur facturos, si faciamus initium a Collectionibus Orientalis Ecclesiæ, tum quia fides ab Oriente ad Occidentales manavit; tum quia Concilia primo, & nobilissima ibi sunt celebrata, unde & ad nos pervenerunt. Quoniam tamen infinitum esset, & instituto nostro contrarium omnes Collectiones percurrere; mentionem tantum faciemus præcipuarum, in quibus tria investigabimus, Originem, Artem & auctoritatem cujusque Collectionis.

Antiquissima Orientalium Collectio continet Canones duarum tantum Synodorum generalium, Nicænæ primæ, & Constantinop. primæ; quinque vero particularium, scilicet Ancyranæ, Neocæsariensis, Gangrensis, Antiochenæ, & Laodiceæ. Quis vero fuerit auctor illius Collectionis, ignoratur: coniecere tamen possumus tempus, quo facta fuit; scilicet paulo post Concilium Constantinop. primum, & ita circa tempora Theodosii magni. Conjectura nostra nititur hoc fundamento, quod Collector Ephesini, & Chalcedonenfis Concilij Canones prætermiserit. Desinit enim in canonibus Concilij Constantinop. primi, nec ultra progreditur; ut ait nominatim Dionysius Exiguus sub finem epistolæ, quam præfixit interpretationi Collectionis Græcæ. Verba Dionysii notanda sunt: *Regulas Nicana Synodi, & deinceps omnium Conciliorum, siue quæ ante erant, siue quæ postmodum facta sunt, usque ad Synodum centum quinquaginta Pontificum, qui apud Constantinopolim convenerunt sub ordine numerorum, idest a primo cap. usque ad 165. sicut habetur in Græca auctoritate, digestimus.* Quæ verba ideo adscripsimus, ut vitetur error illorum, qui in antiquam illam Collectionem Græcam aliquos Canones ex Concilio Constantinop. retulerunt, & Canones Ephesinos: sunt enim ab alio Collectore postea inserti, & adjuncti huic antiquæ Collectioni; sicut & Chalcedonenfis Concilii canones Dionysius Exiguus profitetur se addidisse in dicta epistola. Gravior est error illorum, qui Concilium Ephesinum desiderari conqueuntur in editione Dionysii Exigui, & eam imperitius supplere conati sunt, subrogantes Concilium particulare Alexandrinum, a Cyrillo convocatum contra Nestorinm, pro Concilio Ephesino œcumenico, seu universali, quod deinde contra eandem Nestorium congregatum est. Et hæc de origine, & tempore illius Collectionis.

Ar vero & methodus duplex est. Primo ordo temporis, quo quæque Synodus habita est, observatur; hæc tamen prærogativa Nicæno Concilio concessa, ut antiquioribus præponatur. Secundo, perpetua serie & arctissimo quodam vinculo omnes Canones conjunguntur; nec separantur unius Synodi Canones ab alterius Synodi canonibus, sed conjunctim & sub eadem consequentia numerorum referuntur, quasi forent omnes unius & ejusdem Concilii, ut ex loco supra citato Dionysii Exigui colligitur, & ex Concilio Chalcedonenfi *act. 4. & 11.* aperte confirmatur; in quibus Canones desumpti ex illa Collectione sub eadem numerorum & ordinis observatione recitantur, & secundum illos lites dirimuntur: quod summa prudentia, & cautione effectum

tum est. Numerus enim Canonum continuus, & non interruptus ad hoc maxime confert, ne quis per fraudem & dolum, quod sæpissime contingit, falsos & supposititios Canones subiceret; cuius ordinis & numeri auctoritate jam olim Gallia sub Chilperico, in causa Prætextati Rhotomagensis Episcopi, nostri non tulerunt alios Canones sibi obtrudi, ut constat ex Gregorio Turonensi *lib. 5. cap. 18.* & multo post ea tempora sub Carolo Calvo doctissimus Hincmarus Remensis refellit illos, qui novos Canones, & incognitos antiquis, in Concilium Nicænum inferre conabantur, ut constat ex opere 50. *Capitulorum cap. 21. adversus Hincmarum Laudunensem.* Quæ difficultas circa numerum Canonum Nicæni Concilii non est nova, ut constat ex *canon. 12. & 13. Dist. xvi.* ex Concilio Africano, & *epistolis* Cyrilli Alexandrini, & Attici Constantinop. super ea controversia ad Africanos Patres in vi. Carthag. Concilio convocatos. Ex quibus locis sæpius Galli jura sua & libertates tutati sunt adversus innovatores. Præterea ex illa conjunctione numerorum discimus omnes diversarum Synodorum canones, qui in illa Collectione referuntur, eodem jure censeri, & quodammodo exequari, ut infra fufius declarabimus.

Hactenus de origine & arte, seu methodo, Collectionis antiquissimæ; superest, ut illius auctoritatem in judiciis Ecclesiasticis maximam semper fuisse ostendamus. Et quidem illius auctoritate perpetuo utuntur Patres Chalcedonensis Concilii: nam in *actione 4.* citant *canones 4. & 5.* Concilii Antiocheni, & in *act. 11.* ejusdem Concilii *Canones 16. & 17.* Obiervandum vero Canones illos allegari in Concilio Chalcedonensi, suppresso nomine Concilii Antiocheni, & numero illo, quo in Antiocheno separatim habentur; sed tantum generaliter recitantur ex Codice Canonum; nempe sub eodem ordine, & consequentia numerorum, quo in illo Codice digesti erant: scilicet *Canon 4. & 5.* Concilii Antiocheni in *actione 4.* Concilii Chalcedonensis recitantur ut 83. & 84. nec additur nomen Concilii, ex quo collecti sunt. Itemque in *act. 11.* ejusdem Chalcedonensis Concilii *canon 16. & 17.* Concilii Antiocheni recitatur ut 95. & 96. quod & sæpius occurrit in *Actis* dicti Concilii Chalcedonensis. Ex quibus constat Collectionem illam Ecclesiam universam plurimi fecisse, cum in decidendis controversiis solam fere adhiberet. Et quidem Hincmarus Remensis in illis locis citatis ex Concilio Chalcedonensi, prudenter vim & utilitatem Collectionis hujus loco supra citato primus ostendit; cuius vestigia secuti sunt deinde nostro sæculo viri doctissimi, qui Collectionem illam sub nomine Codicis Ecclesiæ universæ ediderunt. Annotandum tamen eos addidisse Canones quosdam ex Concilio Constantinopolit. I. de quibus non conveniebat inter Ecclesiam Occidentalem & Orientalem: præterea adjunxerunt Ephesine & Chalcedonensis Synodi canones, qui, ut diximus, desiderabantur in illa vetustissima Collectione.

Postea ad plenissimam hujus Codicis confirmationem solvenda est difficultas maxima, quam attigimus supra, sed hoc loco accuratius erit discutienda; quia in varias sententias nostro sæculo viri doctissimi abierunt: quærent scilicet, quia Collectio illa constat ex Conciliis recumenicis & particularibus, sive localibus, an canones omnes illius Collectionis.

Part Prima.

C

lectio-

lectionis sint ejusdem roboris & auctoritatis. Et quidem *capite superiori* ostendimus in Synodis œcumenicis nullam esse dubitationem, si de jure Canonico queratur: idem licet affirmare de jure civili ex *lege* 3. 5. 6. & 7. *Cod. de summa Trinitate & fide Catholica*, & ex No. 115. *cap. 3. §. si quis de prœdictis*, & *Novella* 131. *cap. 1.* quibus in locis specialiter tantum fit mentio Synodorum quatuor œcumenicarum, particulares prætermittuntur: quin & in *can. 2. Dist. xv. & in can. 8. 9. & 10. Dist. xvi.* universalis tantum Concilia videntur comprobari.

Huic dubitationi ut satisfaciamus, concedendum est quidem, quod generaliter diximus supra, differentiam constituendam esse inter œcumenicas & particulares Synodos; in quibus servandum quod præscribit Gelasius in *can. 3. sancta Romana* initio *Dist. xv. Sed & si qua sunt Concilia a sanctis Patribus hactenus instituta, post istorum quatuor auctoritatem*, (idest œcumenicorum quatuor, quæ supra retulerat in eodem *can.*) & *custodienda & recipienda decernimus, & mandamus*. Et hæc in universum & generaliter de omnibus Conciliis particularibus intelligenda sunt: sed hoc singulare in illis quinque particularibus, quæ in nostram Collectionem diximus esse collata; ut eandem vim & robur in judiciis Ecclesiasticis obtineant, atque ipsa œcumenica: idem quippe in illis contingit, quod Justinianus in suarum legum compositione monet, excerpta ex cujuslibet Jurisconsulti libris in Pandectas relata, perinde esse accipienda, atque si Imperiali ore divinitus essent profusa; quia confirmationem accommodavit Justinianus: ideoque quasi una & simplex ejusdem Justiniani legislatio, obtinent in judiciis omnia, quæ in Pandectis & in Codice reperiuntur; quamvis alios auctores inscriptos habeant. Idem etiam de antiqua Collectione licet affirmare, non esse distinguendum inter œcumenicas & particulares illas Synodos, quæ uno & eodem Codice simul continentur; nempe quia Concilia œcumenicis nominatim confirmatæ sunt & comprobatæ: quod apertius ostendere debemus statim. In *can. 1. Concilii Chalcedonenis* statuitur: *Canones, qui a sanctis Patribus huc usque constituti sunt, observari æquum censuimus*: quæ verba, quia generaliter & indistincte asseruntur de omnibus Synodis, recte accipientur etiam de particularibus illis quinque, ut Zonaras & Balsamo notant ad *illum Canonem*: quod & verissimum esse ostendemus, si Patres ipsos ejusdem Concilii Chalcedonenis adhibeamus sui Canonis interpretes. Nam supra retulimus, ex locali Synodo Antiochena, quæ est ex illis quinque, Patres Chalcedonenses in pluribus controversiis decidendis Canones desumpsisse; nulla differentie nota, an generalis, vel particularis foret. Post Chalcedonenis Synodi dictum *Canonem primum*, eodem sensu Justinianus in *dicta Novella* 131. *cap. 1. vicem legum obtinere statuit Canones Ecclesiasticos, a sanctis Synodis quatuor iam editos & promulgatos, quam confirmatos, exorditur, & suscipiendos*; confirmationem & approbationem, de qua supra diximus, spectavit. Sed quia sub generalibus verbis latere videbatur illa confirmatio, ne qua postea difficultas occurreret; in Synodis œcumenicis duabus in *vi. can. 2. & in vii. can. 1.* nomina Synodorum particularium, quæ confirmantur singillatim fuerunt expressa. Et huic confirmationi Ecclesiam Deci-

DE ORIGINE, ARTE ET AUCTOR. JURIS CANON. 19

dentalem confensisse constat ex *can. de libellis*, *Dist. xx* in quo a Leone IV. summo Pontifice, quinque illarum Synodi particulares nominatim recensentur eadem serie & ordine, quo apud Græcos; si recte Canon ille intelligatur: nam vel in editione Romana laborat, ut ostendimus infra.

Superefficit difficultas alia majoris momenti: observandum est enim, licet antiqua illa Collectio multis annis post Concilium Sardicense fuerit composita, nempe statim post Concilium Constantinopolit. I. licet Sardicense Concilium in Orientis partibus habitum fuerit, ut loquitur Nicolaus Papa, scribens ad Clerum Constantinopolit. in *can. ult. Dist. xvi.* & illius Concilii Canones Græce & Latine conscripti fuerint; in ea tamen collectione fuerunt omisi: imo quod magis; Sardicensis loco Antiocheni Concilii Canones fuerunt inserti, quamvis contra Concilium Antiochenum Sardicense postea convocatum fuerit. Auger dubitationem, quod Sardicense Concilium in celeberrima causa Athanasii fuerit habitum, qui damnatus fuerat Antiochiæ: in Sardicensi inter Occidentales plerique Orientis Episcopi subscripserunt: denique tantæ fuit auctoritatis Sardicense, ut appelletur œcumenicum ab Imp. Justiniano in *edito de fide*; quod editum dictatum fuisse in quinta Synodo œcumenica ab Episcopis, refert Hincmarus in *opere* 50. *Capitulorum* cap. 26. & in novissima editione Conciliorum Romana, inter œcumenica refertur statim post Nicænum, & ut ejus appendix: Antiochenum vero a Semiarianis Episcopis in Oriente est habitum in necem magni Athanasii, quem quidam Orientales in Synodo Antiochena per fraudem nitentur opprimere: in quem Athanasium Synodi Antiochenæ *Canones* 4. 11. 12. 14. & 15. oblique statuti sunt, ut ei appellationis ad sedem Apostolicam remedium adimeretur.

Sed ut breviter hunc difficilem nodum solvamus, observandum in his, quæ ad disciplinam Ecclesiasticam pertinent, Canones Antiochenos fuisse admissos in Orientali Ecclesia, etiam illos, quibus Athanasius oppressus est. Ad Rom. enim Episcopum appellari egre ferebant Orientales. Unde & multis annis post Athanasii damnationem & restitutionem, post Sardicensis Synodi Canones promulgatos, in causa Cyrilli Hierosolymitani eodem jure nō sunt Orientis Episcopi, quod in canonibus supradictis Concilii Antiocheni continetur: adeo ut convocata Synodo Constantinopolim contra Joannem Chrysostomum, cui præerat Theophilus Alexandrinus, eoque condemnato, Theophilus & Episcopi reliqui Chrysostomi appellationem ad Sedem Rom. neglexerint; qui ad Innocentium I. summum Pontificem confugerat. Nec deest Innocentius I. Literis enim ad Chrysostomum, & ad Clerum Constantinopol. datis, causam Chrysostomi suscepit; in quibus literis rejicit canones illos Antiochenæ Synodi, quibus appellatio generaliter inhibetur, ut constat ex Sozomeno *lib. 8. cap. 16.* qui Chrysostomi & Innocentii epistolas refert. Occidentales nihilominus permanerunt in eadem sententia; unde & dissensio maxima inter Ecclesias Orientales & Occidentales exarsit. Concilia scilicet Conciliis, & Canones Canonibus opponebant; Occidentales Sardicenses, Orientales vero Antio-

De causa
Cyrilli Hierosol.
vide
Socratem
lib. 2. cap. 33. pag. 602.
in fine &
602. & *cap. 33. Sozomenum lib. 4. cap. 11. initio*
strictum & cap. 23. 24. & ult. Theodoretum lib. 2. cap. 27. Nicephorum lib. 9. cap.

43. sub finem
 & cap. 46.
 Hist. Tripart.
 tam lib. 5. cap.
 34. in fine,
 ibi: *sicut in
 publicis iu-
 diciis, libelli
 necesse
 appellaverit.*
 Adde cap. 37.
 & 40. Socra-
 tes loco cita-
 to pag. 603.
 ORIENTIS UT
 IN QUORUM
 QUODAM
 SYNO-
 LE Cardinal
 du Perron
 in Replique,
 page 416. &
 438. ubi ra-
 men salitur.
 Sed adde A
 Colla ad tit.
 de libelli
 oblatione,
 & ad is di
 Judicii.
 Adde argu-
 mentum ex
 Epistola In-
 nocentii I.
 ad Clerum
 Constantinopoli-
 tanum
 juncta Epi-
 stola 5. Con-
 cilio Italia-
 a Sirmundo
 edita.

chenos: quæ controversia sæpius renovata est, ut ex historia Ecclesia-
 stica colligere licet; adeo ut Photius Nicolao I. scribens objecerit Sar-
 dicens Canones in Orientis Ecclesiis non suscipi, ut colligitur ex
 epistola Nicolai I. ad Clerum Constantinop. cujus pars habetur in *can.*
ult. Dist. xvi. Unde in præfatione antiquissima Sardicensis Concilii
 adnotatur, Sardicenses Canones non apud Græcos, sed apud Latinos ma-
 gis inveniri. Eandem præfationem repetit Hadrianus I. in Collectione
 Canonum, quam obtulit Romæ Carolo Magno: cui convenit quod ait
 Dionysius Exiguus in *epistola*, quam præfixit suæ Collectioni canonum,
 de qua sequens cap. agemus. In *Chalcedonensis Concilii decretis finem esse*
ait Græcorum Canonum, quibus se subdere monet Sardicensis Et Africani
Concilii decreta, quæ Latine sunt edita. Unde in Concilio Constantinop.
 primo *can. 5.* appellatur nomination, *τοπος τῶν Σαρδικῶν*, idest *romus*,
 sive *liber Occidentalium*. Ex quibus efficimus Sardicenses canones non
 admissos fuisse statim ab initio in Oriente; maxime propter Canones de
 appellationibus ad Sedem Romanam, qui adversabantur Antiochenis,
 quos Episcopi Orientales, ut diximus, ediderant. Et hæc est ratio, cur
 Græca illa Collectio antiquissima canones Sardicenses non habeat. Nam
 & eandem ob causam Africani Patres eos neglexerunt, quia eadem præ-
 rogativa, qua Orientales, se tuebantur; nec appellationes transmarinas
 æquo animo admittebant, ut constat ex pluribus locis Conciliorum A-
 fricanorum. Et hæc primo sufficiant, ut respondeamus questioni propo-
 sitæ, cur Sardicensis Synodi canones in antiquissima Collectione Græco-
 rum desiderentur.

Ex decisione vero hujus difficultatis apparet non recte a quibusdam
 Collectionem illam antiquam decorari titulo specioso & generali nimis
Codicis Canonum Ecclesie universæ. Cautius & prudentius multo ex his,
 quæ diximus, inkribetur *Collectio Canonum Orientalium* tantum: ita
 enim appellant Dionysius Exiguus, Martinus Bracarensis, & Hadrianus
 I. Si enim Collectio illa, tanquam Codex universæ Ecclesie suscipiatur,
 quo solo scilicet Catholica Ecclesia per universum orbem diffusa uteba-
 tur; cur Sardicensis Concilii (quod & aliquando oecumenicum vocari
 diximus) Canones omitti? cur Arelatensis primi in causa Donati? quod
 Augustinus plenarium, & universale & universæ Ecclesie Concilium ap-
 pellat *lib. 2. de Baptismo cap. 9. Et Epistola 162.* Cur Valentinus I.
 in Gallia? Cur Eliberinum in Hispania, & aliquot Africana fuerunt
 omitti? in quibus Canones editi, qui doctrina & pietate Græcis canoni-
 bus exæquare possunt. Sed sibi & suis, idest Orientalibus, Auctor ille,
 ut diximus, operam dabat. Itaque illi non est imputandum, si Synodo-
 rum Occidentalium Canones omiserit, apud suos in usu non receptos,
 vel omnino incognitos.

Nondum absolvimus: hæret adhuc scrupulus: demus enim iustam
 fuisse causam omitendi Sardicensis & reliquorum Occidentalium, cur
 tamen Antiocheni inserti fuerunt, ab hæreticis Episcopis, nempe Se-
 mianianis, ut diximus, compoliti? Nam, ut ait Innocentius I. in
 epistola ad Clerum Et populum Constantinopolitanum, quam apud Soro-
 menum extare diximus *lib. 8. de Canonibus Antiochenis loquens, &*
 eos

eos cum Sardicenfibus comparans : *haereticorum commenta Canonibus Catholicis assumere non licet, & addere aliquid non est permiffum*. Quod intelligendum effe de Canonibus Antiochenis indicant Georgius Patriarcha Alexandrinus in *vita* Joannis Chryfoftomi fub finem, quæ extat apud Photium in *Bibliotheca*, (Palladius, vel potius fcriptor vitæ, æqualis Chryfoftomo, & ex eo Georgius, & ejus abbreviator Photius, ut & Anonymus in *vita* ejusdem S. Chryfoftomi). Respondemus fe-paranda effe, quod toties inculcavimus, ea, quæ funt fidei, ab illis, quæ funt difciplinæ : Antiochenam fidei formulam improbari ; Canones vero, qui ad difciplinam & politiam Ecclefiafticam in ea Synodo promulgati fuerint, non daminari. Si enim Canones illos excipias, quos notavimus fupra, tacite jus appellationum ad fedem Romanam adimere ; reliqui omnes ad mores componendos, & Ecclefiafticam politiam conftituendam funt utiliffimi ; ideoque fecundum illos Canones multas lites offendimus effe decifas in Concilio Chalcedonenfi. Quin & ab omnibus Collectoribus antiquis & novis, Græcis & Latinis, pariter fufcepti funt, & ab aliquot fummis Pontificibus comprobati, ut ex *can. de libellis Diff.* xx. & locis fupra citatis in enumeratione Conciliorum confirmavimus : quibus addere licet Joannis II. fummæ Pontificis auctoritatem, in *epiftola ad Cafarium Arelatenfem*, nuper edita à clariffimo Sirmondo, in qua inter Canones, quos epiftolæ fuz fubjicit, feleftos ad examinandam caufam contumeliofi Epifcopi, qui depofitus fuerat a Cafario, *canones 4. & 5. Antiochenæ Synodi* retulit. Itaque, ut præcidamus, damnatur fides Synodi Antiochenæ, quia Nicænam impugnabat, non directe quidem, & apertis verbis, fed oblique tamen, ut ex ipfa formula colligit Sozomenus *lib. 3. c. 5.* Non diffimili ratione fæpius accidit, ut licet Ecclefia Romana & Occidentalis quorundam Conciliorum etiam generalium fidem & fymbola in illis edita fufceperit ; gefta tamen reliqua & Canones omnino repudiaverit : ideoque Innocentius I. in *dicta epiftola ad Clerum Conftantinopolitanum*, folos Canones Nicænos fe profitetur fufcipere : quamvis ante Innocentium I. Synodus Conftantinop. I. Canones edidiffet ; fed eos Rom. Ecclefia non fufcipiebat, ut ex *dicta Innocentii epiftola* colligere licet, & ex Gregorii Magni *lib. 6. epift. 31.* his verbis ; *Romana Ecclefia eisdem Canones (fcilicet Conftantinop.) vel gefta Synodi illius, hætenus non habet, nec accipit ; in hoc autem eandem Synodum accepit, quod eft per eam contra Macedonium definitum*. Nihilominus tamen Pontifices Rom. aliquando illorum Canonum auctoritate utuntur. Nicolaus I. doctiffimus Pontifex, in *epiftola ad Michælem Imp. Orientis* in caufa Photii ita cenfet : *Quod proinde Conftantinop. Synodus Canonum fuorum fexto dignofcitur perhibere capitulo, quod tamen non apud nos inventum, fed apud vos habere perhibetur*. Aliquid fimile de aliquibus Canonibus Chalcedonenfis Synodi adnotat Gregorius *lib. 5. epiftola 14. & lib. 7. epiftola 46.* Quod & nos in fexta Synodo contigiffe oftendimus fupra. Ex quibus confirmatur evidentiffime circa ordinem & numerum Canonum Ecclefias Orientales & Occidentales variaviffe ; quamvis in rebus fidei optime convenirent. Quinimo, ne longius abeamus, rebus ipsis diftantibus, &

Exciderant
Cafario.

Adde Epistolam 5. Concilii Italici a Sirmondo editam.

V. Anastasi Bibliothecarii Professionem in Collectionibus eiusdem a Sirmondo nuper edita, & adde quoniam supra scripsimus par. 1. §. secunda regula.

usu comprobante, videmus in novissima Gratiani Collectione plurimos Canones, & in ipsis Decretalibus plures Pontificum Constitutiones apud plerisque Occidentis populos, praesertim apud Gallos, non observari; nec tamen ullum schisma, vel divisio Ecclesiarum propterea contigit.

Et haec sufficiant de antiquissima Collectione canonum Orientalium, & de auctoritate Conciliorum, quae in ea continentur; in quibus explicandis & confirmandis ideo diutius sumus immorati, quia reliqui omnibus Collectionibus materiam suppeditant. Superest modo, ut compendii & brevitatis causa celebriores tantum ordine temporum persequamur; & convenienter Instituto nostro in singulis originem, artem, & auctoritatem breviter investigemus.

Occurrit secunda, quae Theodoretum Cyri Episcopi nomen praefert in Cod. MS. Regiae bibliothecae, nondum edita. Synagoge vero inscriptum eadem forma, qua apud Socratem *lib. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 11.* Sabini Episcopi Ariani Collectio nominatur. Est autem composita ex iisdem Conciliorum Canonibus, quibus & superior; sed praeterea adjunxit Theodoretus Canones Apostolorum 85. & Synodi Sardicensis *can. 21.* (quot sunt omnino in Graeco), quos Canones praetulit Antiochenis, licet tempore posteriores. Addidit praeterea quatuor ex Constantinopolitana Synodo, qui in antiquissima Collectione deerrant, Ephesinos 7. & Chalcedonenses 27. Item ex duabus epistolis Basilii *canones 27.* non plures. De origine & tempore Collectionis ex ipsa inscriptione satis constat, quae Theodoretum nomen praefert; ideoque paulo post Concilium Chalcedonense videtur edita, cui interfuit Theodoretus, & dignitati suae restitutus est, ut constat ex *actione 1.* Concilii Chalcedonensis, cujus Concilii canones retulit, ut diximus, in suam Collectionem. Turrianus tamen *lib. 1. cap. 28. pro Canonibus Apostolorum*, eam tribuit Constantino cuidam Scholastico. Antonius vero Augustinus in *praefatione antiquarum Collectionum*, & Allemanus in *Notis ad Procopii Anecdota*, Joannem Scholasticum Patriarcham Constantinopolitanum auctorem asserunt; qui scilicet Eutychio in exilium pulso, a Justiniano suspectus est, & usque ad Iustini tempora sedem obtinuit; quibus vero rationibus ita senserint, mox inquiremus. Haec de auctore & tempore.

V. Le Cardinal du Perron en sa reponse l. 53. du Concile de Sardique p. 433. & 435.

Doctissimus Marci lib. 3. de Concordia Sacerdotii cap. 3. §. 8.

Hunc Joannem designari existimem apud Photium in Bibliotheca pag. 890. per Joannem gentem Cappadocem. Iuxta est Kyrus in Notis ad Procopii Anecdota (scilicet Episcopum) l. 1. ca. 1. & in Notis ad Procopii Anecdota, ubi de Cappadocia gentem & cognomen tradens.

Methodum & artem, quam observavit, in praefatione Collectionis suae declarat ipse, ex qua necessaria quaedam notatu dignissima delibavi; & quia later adhuc in Codicibus manuscriptis, in fine hujus libelli ex Cod. MS. Regiae Bibliothecae subiungemus. In illa Collectione canones integri non referuntur, nec ubique attenditur ordo temporis & series, seu consequentia numerorum, ut in antiqua, de qua supra diximus, cujus tacite in illa praefatione meminisse viderur. Sed sub 50. tantum titulos breviter per omne Canonicum comprehendit ea ratione, ut similes canones sub uno eodemque titulo simul conjungat; licet in variis Synodis, pro temporum & negotiorum necessitate fuerint promulgati: nec Canones integros refert, sed sententiam tantum, quam brevissimo verborum compendio certis titulis adstringit & includit; quam formam, multis post annis Photius secutus est in *Nomocanone*.

anacane. Secundo, non temere & fortuito, sed ordine certo, tituli singuli digesti & dispositi sunt, qui est hujusmodi; ut quia jura omnia personarum causa constituta sunt, in enumeratione singularum, eorumque divisione, & differentia jus omne Canonicum exponat. Incipit quippe ab Episcopis, & occasione rapta omnes Canones ad Episcopos pertinentes refert; similiter deinde de Presbyteris, Diaconis, & Subdiaconis, Clericis, Monachis & Laicis agit; ita ut ad unum summum genus universa Collectio illa, ad personas scilicet, possit revocari: quam methodum & figuram Græci deinde & Latini aliquot Collectores secuti sunt.

Non omittendum quod in dicta præfatione Theodoretus ait *Canones Basilii in Collectionibus antiquioribus non fuisse adjunctos*. Unde colligitur, quo tempore primum Basilii scripta quædam vim & auctoritatem Canonum obtinuerunt. Itemque notandum solius Basilii Canones relatos, nec ex pluribus, sed ex duabus tantum *epistolis canones* 27. quorum a posterioribus non modo numerus est auctus, sed etiam ex aliorum Patrum scriptis plures additi Canones, ut infra dicemus.

Observandum postremo in illis 50. *titulis* definire Collectionem Theodoret; cui, quod nemo adhuc præliterat, primum a Joanne Scholastico Patriarcha Constantinopolitano, ex legibus similibus statutis Canonum, singulis titulis excerpta quædam adjuncta; nempe quia sciebat confirmatos & comprobatos Canones a legibus, non tantum generali aliqua lege, ut *Novella* 131. *cap.* 2. sed etiam specialibus, & in singulis articulis. Itaque Collectionum, quæ postea Nomocanones appellari cæperunt, originem ad Joannem Scholasticum referre debemus. Floruit autem sub Justiniano, ut diximus; postremus ex quatuor Patriarchis, qui sub eodem Imp. fuerunt, & sub Tiberio mortuus est, ortus ex Sirimi pago Antiochiæ, ante ex numero Advocatorum; unde & Scholastici nomen retinuit. Procopius in *anecdotos*, Evagrius *lib.* 4. *cap.* 37. sub finem, & *lib.* 5. *cap.* 16. Nicephorus in *Chronologia*, & varii *Catalogi* Patriarcharum Constantinop. Quædam etiam illius scripta a se lecta commemorat Photius in *Bibliotheca*. Joannes autem ille Scholasticus multis annis post Theodoretum auctorem Collectionis canonum, adjecit excerpta ex legibus, ut ex duabus diversis præfationibus colligitur, quæ initio Collectionis habentur in Codicibus manuscriptis; in quibus sub finem expresse notatur Joannem Scholasticum leges subjunxisse: & initio Collectionis auctor canonum inferibitur Theodoretus Episc. Cyri. Quod & illo argumento evidentissime probatur, auctorem Collectionis decem tantum Synodos a temporibus Apostolorum, ad sua usque tempora celebratas referre, quas enumerat; nec tamen ullam mentionem facit V. Synodi, quæ sub Justiniano est habita; quod profecto Joannes Scholasticus non fecisset, qui scripsit post mortem Justiniani. Et hæc de methodo. De auctoritate autem præter nomen & famam auctoris nihil occurrit dicendum: privata enim opera videtur collecta, ut alix plures, nec ulla auctoritate publica confirmata, vel in judiciis usu recepta; quæ omnia tamen in antiquissima Collectione obtinuerunt, ut diximus. Meminisse vero videtur illius collectionis Balsamo ad *can.* 2. Synodi VI. loco singulari in La-

De Aucto-
ritate legum
publicarum
etiam in Ec-
clesia vide
Hincmarum
Tractatu de
diversis La-
tharici &
Theberge,
pag. 385. &
seq. tom. 3.
ejus operum
editionis Pa-
risiensis.

tina

tina versione Gentiani Herveti, ubi se multos similes libros vidisse testatur.

Procedente tempore, cum sæpius de auctoritate Canonum & Conciliorum graves contentiones inciderent, tandem finis impositus est in Synodo VI. *can. 2.* in quo non tantum, qui vulgo dicuntur Canones Apostolorum, & Sardicenses, sed etiam Africani, Carthaginenses, & quarundam aliarum Synodorum admittuntur. Præterea plures ex Basilio, & ex antiquioribus & recentioribus Basilio desumpti sunt, qui enumerantur in *disto. can. 2.* ad quem referri debet *can. 2.* septimæ Synodi. Nec tamen in illis Canonibus, & Synodis ullius Pontificis Rom. vel alterius ex Occidentalibus, fit mentio; quod mirum videri debet, eaque de re conqueritur Nicolaus I. *can. ult. Dist. xvi. & can. 2. Dist. xx.*

Juxta VI. & VII. Synodi canones citatas Collectiones omnes Græcorum recentiorum compositz sunt ex iisdem Conciliorum & Patrum canonibus tantum, de quibus in illis canonibus specialis fit mentio. Inter omnes vero celebratur Photii Constantinop. Patriarchæ Nomocanon. Ex Photii nomine facile tempus deprehenditur, quo editus est; vixit enim Hadriano II. & Nicolao I. Pontific. Romanis, cum quibus ei graves discordiæ intercesserunt; Basilio Macedone in Oriente, & Carolo Calvo in Occidente imperantibus.

Methodum in ea servavit Collectione, quam & Theodoretus, & ad personas jus omne Canonicum retulit: totum autem opus in *quatuordecim titulos* partitus est, & singulos titulos iterum in capita subdividit; itemque una & eadem opera Canonibus Ecclesiasticis excerpta ex legibus subjicit: peritissimus enim fuit Juris civilis, & ex Senatore Patriarcha factus.

Auctoritas vero Nomocanonis Photii tanta fuit, ut Græcorum Canonum Collectionibus præponatur, quia totius Canonice scienciæ elementa continet, ut Balsamo notat in *prefatione Nomocanonis*: qui quidem Balsamo jussu Emanuelis Comneni Ima. & Michaelis Anichiali Constantin. Patriarchæ Nomocanonem Photii diligenter interpretatus, ad usum sui temporis accomodavit; quia, ut ait, plurimæ leges, quæ tempore Photii obtinebant, longo illo temporis intervallo fuerant abrogatæ, & aliæ novæ promulgatæ; sicut & in Jure canonico aliqua similiter postremis Synodis innovata. Præterea si quid in illo Nomocanone deesset emendare & repurgare jussus est Balsamo imperatoria & Patriarchica auctoritate.

Plures aliæ Græcorum Collectiones extant post Photium, veluti Constantin. Armenopuli, quæ initio juris Orientalis extat; qui satis explicat initio Collectionis sue, quam artem adhibuerit; ideoque prætereo quæ de eo dici possunt. Extant & aliæ non adhuc editæ, Theodori Abbatis & Philosophi, Simeonis Logothetæ, Aristenii, Arsenii, Marthæ Blastaris; sed istas attigisse sufficiat.

Diversam methodum secuti sunt quidam recentiores Græci. Collectionibus enim, quæ precefferant, contenti explicaverunt illas, & Interpretum munere functi sunt; quæ forma tractandi est utilissima. Canonibus enim receptis in dicta Synodo VII. *can. 2.* inservientes, quæ diffi-

DE ORIGINE, ARTE ET AUCTOR. JURIS CANON. 25

difficilia occurrunt, exposuerunt, & si quid usu innovatum, vel receptum fuerit, adnotant; relatis aliquando Patriarcharum, præcipue Constantinop. Synodalibus decretis, & legibus etiam similibus adjunctis, ut Zonaras, & Balsamo, quorum commentaria extant in eum modum composita: a quibus tamen cavere debemus; quia fuerunt schismatici, ideoque Romanæ Ecclesiæ, & reliquis Occidentalibus infensi, in quarum odium non tantum multa detorqueant, & prave interpretantur; sed etiam falsa quædam proferunt, ut in donatione Constantini, Synodi sextæ aliquot canonibus & locis; & octavæ in causa Photii, licet deprehendere.

Concludamus tandem ex superioribus in canonica scientia pertractanda triplici præcipue methodo usos fuisse Græcos. Prima simplicissima est & antiquissima: disponit enim tantum Conciliorum Canones ordine temporum, & serie numerorum, cujus exemplum in antiquissima Collectione ostendimus. Secunda plus habet laboris & industriæ, quia non verba Canonum integra, sed sententiam in pauca colligit, & sub certis quibusdam titulis disponit; ita ut habita ratione materiæ, jus omne Canonicum comprehendatur, & in artem paulatim redigatur, ut in Theodoretii, Photii, & Harmenopuli Collectionibus observatur. Præterea hujusmodi breviationibus Canonum ex legibus excerpta quædam ceperunt subijci; ita ut in unam quasi consonantiam jus Canonicum & Civile conjungatur; quod in Theodoretii & Photii collectionibus notavimus. Tertia & postrema species eorum est, qui Canonibus integris, & dispositis eo ordine, de quo in *dictæ Canone* 2. Synodi VI. actum est, perpetuas interpretationes & commentaria subiecerunt, ut Zonaras, & post eum Balsamo, quorum scripta in omnium manibus habentur. Sunt & alii nondum editi, sed intra compendii modum consistentium est.

P A R S T E R T I A.

De Collectionibus Occidentalium antiquis & novis.

Superiori capite rationes exposuimus, cur Collectiones Canonum a Græcis editas separaverimus ab illis, quæ in Occidente, & a Latinis; itemque cur a Græcis principium fecerimus, enumeratis & expensis insignioribus Orientalium Collectionibus: sequitur ut ad nostras, idest, Latinas, veniamus, in quibus eadem via & methodo procedemus; nec omnes, sed celeberrimos tantum recensebimus, & in singulis ex proposito nostro tria investigabimus, originem, methodum, & auctoritatem. Scopus autem, & finis totius tractationis hic erit, ut referamus fontes, unde Gratianus hausit suam, quam vocat, Concordantiam Canonum, vulgus Decretum Gratiani; itemque ex quot & quibus Decretalium Collectionibus Gregorius IX. compilaverit Decretales, quæ in scholis auctoritate publica prælegi solent; prius tamen quædam præmittenda sunt. Quamvis initio capitis superioris dixerimus fidem ab Oriente ad nos venisse, ibique celeberrima Concilia primum habita & Cano-

Pars Prima.

D

nes

nes editos, quibus constituitur Ecclesię disciplina : tamen tanta fuit Sedis Apostolicę auctoritas & privilegium, ut & Conciliorum & Canonum confirmandum jus, & auctoritatem sibi vindicaverit, *can. 1. 2. & sequentibus, dist. xvii.* cui jungi debet *can. 1. dist. xix.* unde videtur deducta Decretalis Paschalis II. in *capitulo 4. extra. de electionibus*; quod tamen Gallia nostra nunquam probavit. Pręterea per manus Rom. Pontificis ad reliquos Occidentis Episcopos Concilia & Canones ut plurimum transmittantur. Absoluto enim Concilio recumenico aliquo, in Oriente verbi gratia, ad eum mittebantur universa, quę gesta erant, a Legatis, qui ejus vices gerebant, vel etiam ab ipsis Patribus Concilii, ut constat ex *Synodicis Concilia Constantinop. I. ad Damasum, Ephesini ad Celestinum, & Chalcedonenfis ad Leonem I.* quibus addere licet *epistolam a Patribus Nicęni Concilii ad Silvestrum Ponticem* missam, quę nuper editionibus canonum accessit, etiam in editione Romana. Ex quibus locis, maxime ex *dicta epistola Concilii Nicęni ad Silvestrum* scripta (cujus fides valde sublesta est) colligimus in eam rem Occidentis Concilia convocari solita a Romano Pontifice, maxime *ex epistola Synodica Concilii Constantinop. I.* cujus inscriptio dirigitur non tantum ad *Damasum Rom. Pontificem*, sed etiam ad *Ambrosium Mediolanensem, Asculum Thessalonicensem*, (de quo in *epist. Concilii Italice a Sirmondo edita*), & reliquos *Episcopos in urbe Roma convocatos* : optima ratione ; nempe ut communi consensu recipereur & probaretur quod erat pariter ab omnibus servandum. Soluta vero Synodo singuli Episcopi Gręcorum canonum versionem ad plebes suas referebant. Hujusmodi fuisse videtur prisca translatio Conciliorum, quę etiam hodie extat, & frequentissima fuit in omnibus Occidentis Ecclesiis ; ita ut communis & vulgaris interpretationis nomine merito censeri posse videatur. Expressea vero fuit adinstar antiquissimę Collectionis Gręcorum, a qua similiter incepimus *cap. superiori* : in utraque enim iidem omnino Canones continentur, & iidem desiderantur. Sicut enim in Gręca, ita in Latina Canones, qui vulgo dicuntur Apostolorum, desunt, & postremi Canones, Constantinop. & Chalcedonenfes omnes. Confirmatur etiam ex eo quod in antiquis Conciliis Occidentis ex illa interpretatione Canones allegentur ; & Ferrandus Carthaginensis Latinorum Collectorum, qui extant, antiquissimus, perpetuo illam sequitur ; & Dionysius Exiguus illius meminit in prælatione interpretationis novę Canonum, quam fecit, *offensus*, ut ait, *prisca translationis consuetudine* ; qua tamen Episcopi Gallię & plerique alii Occidentis non sunt offensi : eam enim diutissime retinuerunt ; & Hispani quidem nullam aliam adhibent in suis Conciliis, sicut & nostri Episcopi, usque ad Carolum Magnum ; post cujus ætatem veteri & nova Dionysii Exigui, de qua dicemus, promiscue sunt usi. Ex quibus cognoscimus quantę fuerit auctoritatis apud Occidentis Ecclesias ; in Gallicana præsertim religiose adeo servata est, ut qui postea addebantur Canones, nostris Episcopis haberentur suspecti ; quod in celebri causâ Prętextati Episcopi Rothomagenis sibi contigisse Gregorius Turonensis refert *lib. 5. cap. 18. ipse vero (Rex Chilpericus) ad metatum discessit, transmittens librum Canonum, in quo erat quaternio novus adveniens habens Canones quos*

Apos.

DE ORIGINE, ARTE ET AUCTOR. JURIS CANON. 17

Apostolicos. Quod si præterea suboriretur gravior aliqua contentio de Canonum numero & auctoritate, ad Orientis Sacerdotes scribebant, hoc est ad Ecclesiarum Antiochenæ, Alexandrinæ, & Constantinop. Episcopos; in quarum scriptis authentica & verissima exemplaria diligenter custodiebantur; cujus rei insigne habemus exemplum in Concilio VII. Carthag. & apud Gregorium in *Registro lib. 7. epistola 47.*

Et hæc de origine & auctoritate antiquissimæ interpretationis Canonum, quæ in omnibus similis est Collectioni antiquissimæ Græcorum. De arte & methodo nihil opus fuit dicere: Canones enim tantum integri referuntur ordine temporum servato, præterquam in Nicæno.

Ex illa interpretatione antiquissima, ut diximus, Ferrandus Ecclesiam Carthag. Diaconus Breviationem Canonum confecit: qua hodie nulla reperitur antiquior apud Latinos. Ferrandus enim floruit sub Justino & Justiniano, ut ex Victoris Tununensis Chronico colligitur; cujus ut jam vita sancti meminit Facundus Hermianensis Episcopus Africanus *lib. 4. cap. 3.* ubi & ejus sit perhonorifica mentio. Illa autem brevificatio Canonum Ferrandi hæc methodum retinet, pluribus Canonibus ex diversis Conciliis collatis in unum, quibus eadem de re agitur, brevem titulum & summam proponit: & quod de Græcis diximus, jus omne Canonnicum, paucis exceptis ad personas revocat; quas distinguit eodem fere modo in Episcopos, Presbyteros, Diaconos, &c. Præterea non tantum ex antiqua interpretatione desumpta est illa brevificatio, sed etiam ex variis Africæ Conciliis quorum pleraque alibi non reperiuntur; quod notandum maxime. Unde Cresconius, etiam Africanus, doctus & peritis Canonum tantum scripsisse ait, Ferrandum. *Indoctorum vero, sic, quorum est maxima multitudo, in eodem opere studium probatur, ut ita dixerim, sequestrasse, dum eos ad inquisitionem earum rerum præmisit, quæ nec ab omnibus reperiuntur, nec reperta sine eorum subsidio perleguntur.* Epistolæ vero & constitutiones Rom. Pontificum nullas retulit, præter unicam Siricii, quam non allegat simpliciter, sed cum hac additione & nota ex *epistola Siricii in Concilio Celsenfi*, & aliquando absolute ex *Concilio Celsenfi*. Forte ad consultationem Episcoporum Africæ in Celsenfi Concilio convocatorum Siricius responderat; vel ad illud Concilium per Legatos Rom. Pontificum, qui Concilium aderant, epistola missa fuerat; quod novum non erat in Africa. In reliquis, ut diximus, antiquissimam versionem sequitur. Itaque nihil ex Ephesino & Chalcedonenfi Concilio retulit; quia in antiquissimis Collectionibus Græcis & Latinis deerant: Sardicensis præterea Synodi Canones adhibuit; illos præsentim, de quibus recipiendis tandiu certatum fuit in Africa inter Zosimum, Bonifacium, & Celestinum Pontifices Romanos, & Aurelium Carthaginensem, & reliquos Africanos: nec ideo tamen omitti fuerunt a Ferrando Antiocheni Canones, qui cum Sardicensibus manifeste pugnant, ut superius diximus; & de quibus in Africa certatum fuit tanta contentione.

Auctoritas hujus collectionis non levis fuisse videtur, maxime in Africa, si officium, quoungebatur Ferrandus, attendamus; Diaconi fuisse

licet sub reverendiss. Ecclesie Carthag. Episcopo : quod olim in Ecclesia erat hujusmodi, ut eorum opera uterentur Episcopi in responsis & epistolis, quæ ad consultationes Episcoporum scribi solebant, sive ad mores pertinerent, ut ex dicto loco Facundi Hermianensis colligitur, & ex epistolis & scriptis Ferrandi, quæ supersunt. Eandemque Collectionem Crisostomus in *præfatione* Breviarii sui laudat. Quin tamen aliqui navii in illa Ferrandi breviatione supersint, nemo inficiabitur, qui attentius inspexerit Ferrandum *numerus* 107. 108. 109. 110. 111. 112. 113. 114. 115. 185. 188. 216. & 221. Sed de his alius erit dicendi locus in editione nova Ferrandi.

Tertia Collectio est Dionysii Exigui, quam, ut ipse ait in *epistola ad Stephanum Episcop. Salonitanum, confusione præscæ translationis incitatus digessit iterum, & de Græco transtulit*. Floruit autem Justiniani temporibus, ut colligitur ex *eiusdem Epist. Paschali ad Petronium Episc.* edita in *appendice operis de Doctrina temporum*, & ex *alia ejusdem scripta ad Julianum Presbyterum tituli sanctæ Anastasie*, quam initio Collectionis Decretalium Pont. Rom. præmiserat; eamque a doct. Simondo erutam ex MS. Codic. in fine hujus libelli subjiçiemus; & ex *Cassiodori lib. divinæ lectionum cap. 23.* Constat autem Dionysii Collectio ex totidem Canonibus, quot in antiquissima Græcorum contineri diximus, idest, usque ad Constantinop. I. ex quo tres tantum Canones refert, sicut in Græca auctoritate, ut loquitur Dionysius in *dicta epistola*, & deinde subiçit, *Tum sancti Chalcedonensis Concilii decreta subdentes, in his Græcorum Canonum finem esse declaramus*. Nec tamen, quod animadversione dignum, mentionem ullam facit Concilii Ephesini œcumenici, licet ante Concilium Chalcedonense celebratum fuerit. Unde recte apud Ivonem in *can. de libellis Diss. xx.* Ephesinum Concilium omittitur; quod in editione Rom. Gratiani male suppletur. Ex eadem causa gravior occurrit error in Moguntina & Parisiensi editione Codicis Eccl. Rom. in quibus pro Concilio œcumenico suppositum est Concilium Alexandrinum particulare ex Ægypti diocesi tantum. Erroris causa fuit, quia utrumque Concilium contra Nestorium habitum est, & utrique Cyrillus Alexandrinus præfuit, Alexandrino quidem Concilio, suo & proprio jure, idest Patriarchico; Ephesino autem nomine Cælestini summi Pontif. cujus Legatus fuit in dicto Concilio. Subjiçit postremo Dionysius statuta Sardicensis Concilii atque Africani, quæ Latine edita fuisse ait; quo refellitur error illorum, qui versa de Græcis existimant, ita ut Dionysii Codex, partim ex Græcorum, partim ex Occidentalium Conciliis compositus sit.

Methodum vero & artem eandem servavit in Canonibus Orientalibus, quam in antiquissima Græcorum Collectione reperit, scilicet seriem & consequentiam numerorum; deinde post Sardicenses plura Concilia Africæ diversis habita temporibus, sub uno tamen & eodem Episcopo Carthagenensi Aurelio refert, sicut in antiquis Codicibus invenerat: de quorum auctoritate & Collectione, an auctoritate publica edita sit, vel confirmata, an vero privati alicujus Collectoris opera, fusius aliquando disputabimus.

Ne

Ne quid vero videretur Dionysius eorum omittere, quæ ad Ecclesiasticam disciplinam pertinent, post Conciliorum canones promulgatos, & eo, quo exposuimus, ordine dispositos, ad Pontif. Romanorum Constitutiones curam extendit, ut ipse profiteretur in *epistola M. S.* suora citata ad *Julianum Presbyterum tituli sanctæ Anastasie*, in qua istius secundæ Collectionis rationem & consilium exponit his verbis; *Præteritorum Sedis Apostolicæ Prasulum constituta, quæ valui, cura diligentique collecti, & in quemdam redigens ordinem, titulis distincti composui; ita dumtaxat ut singulorum Pontif. quotquot a me præcepta reperta sunt, sub una serie numerorum terminarem; omnesque titulos huic præfationi subnecterem eo modo, quo dudum de Greco sermone Patrum Canones transferens ordinarem.* Quæ verba ideo descripsi, quia brevius & dilucidius auctoris consilium explicari non potuit. Nec omitendum Dionysium hunc laborem suscepisse primum: antiquiores enim Collectores Decretales Pontificum, ut diximus, omiserant, Conciliorum canonibus contenti. Incepit autem a Siricio Pontifice, & (non in Hormisdæ, sed in Gelasio desinit, vel potius in Anastasio II, qui successit Gelasio, si qua fides indici Pontificum) reliquis Pontificibus, qui præcefferunt Siricium omisiss. Unde quod de Silvestri decretalibus in *dicto can. de libellis*, dicitur, valde suspectum est, ut Hincmarus ostendit *epistola 7. cap. 22. 23. & sequentibus* (pag. 145. 146. 147. & seq.) & in *opere 55. Capitulum*, (*Capitulo 24. pag. 118. & cap. 43. pag. 145. 146. & 4. seqq.* editionis in 4.) Siricium I. nominat, non Silvestrum, sicut & Cresconius in indice nullas Silvestri epistolæ allegat. (*Hormisdæ vero*,) Gregorii junioris, (& reliquorum,) epistolæ additæ sunt postea. Multis enim annis post Dionysium vixerunt.

V. infra §.
Martinus.

(Notandum vero codicem hunc Canonum & regulam Pastoralem Gregorii Episcopis in ipsa ordinatione tradi in manus a Metropolitano in more positum. Hincmarus *præfatione in opus 55. Capitulum* pag. 4. & 5. ubi de Consecratione Hincmari Laudunensis).

Postremo Collectionis Dionysii summa fuit auctoritas; adeo ut Casiodorus ejus æqualis, eique superstes in *dicto lib. de divinis lectionibus*, dicat usu celeberrimo Ecclesiam Romanam eam fuisse complexam; cujus etiam ut passim receptæ indicem fecit Cresconius: & absolute corpus Canonum appellari meruit in *can. 1. Dist. xix.* eoque titulo citatur a posterioribus Collectoribus, Burchardo, Ivone, Gratiano, & in omnibus Decretalium Collectionibus, quod probaverunt Correctores Romani in *præfatione* Gratiani. In Galliis vero notior esse cæpit tempore Caroli Magni; (quamvis non ante fuerit omnino ignota, Simondus in *præfatione* Conciliorum. Cui Carolo) ab Hadriano Pontifice oblata fuit, ut constet ex verbis politicis ab Hadriano præfixis, quos (iamdudum quidem laudaverat P. Pithecius *præfatione in Ferrandum*); nuper vero edidit in 2. *tomus* Conciliorum Galliæ doctissimus Simondus; ex quo tempore frequentissimus fuit usus illius Collectionis in Conciliis & Scriptoribus Gallicanis.

(Notandum, quod jam monuimus, Cresconium circa eadem fere tempora accuratam methodum totius Collectionis Dionysii contexuisse, imita-

Addendus
Antonius
Augustinus
in *libello
posthumo de
Collectionibus
Canonum*
cap. 21.
Falsa tamen
est inscriptio
*cap. 2. de
præb. ubi &
deceptus est
Cujacius.*

imitatum Fulgentium Ferrandum, quem & laudat, & sequitur soletorem, sicut ipse proficitur in *sua præfatione*. Opus vero suum ita inscripsit: *hic habetur Concordia Canonum Conciliorum infra scriptorum, & Præfulum Rom. idest Canonum Apostolorum*, & deinde refert Concilia, ex quibus canones sumpsit eodem plane ordine, quod habentur integri apud eundem Dionysium; & postea Præfulum Rom. nomina subijcit Siricii, Innocentii I. Zosimi, Celestini, Leonis & Gelasii.

Diximus Cresconium imitatum fuisse Ferrandum in Breviatione sua Canonum. Nam paulo ante Cresconium aliam Breviationem Canonum confecerat Ferrandus; ad quam conficiendam usus fuerat antiquissima versio Canonum Orientalium, quæ ante Dionysii Exigui versionem tam in Ecclesiis Occidentalibus, quam Africanis recepta fuerat, & adhuc post Dionysium remansit. Addidit etiam Ferrandus ex pluribus Concil. Africanis excerpta quædam, quorum multa injuria temporum exciderunt).

Dionysii & ejus indicii a Cresconio confecto recte subiiciemus ordine temporum servato, Martini Bracarenfis Episcopi, quæ vocat Capitula Orientalium Canonum; eos Canones intelligens tantum, qui in antiquissima Collectione Græcorum, de qua diximus, continentur. (Nihil enim ne quidem ex Concilio Constantinop. I. desumpsit, nec ex reliquorum Conciliorum Canonibus & summorum Pontificum decretis, quæ Dionysius exiguus suæ Collectioni addiderat. Quæ Collectio ideo in Hispaniam non pervenisse videtur. Martinus enim post Dionysium vixit & scripsit. Scripsit enim circa annum Christi 570. Græcus origine, & ex Abbate Dumienfi factus Metropolitanus Bracarenfis. Diversa autem methodo usus est a reliquis: non enim integra verba Canonum, sed vel breviate, vel interpolata refert; non adscripto unde, nec ex quo Concilio desumpta sunt. In duas vero partes opus distinguit: nam quæ ad Episcopos & universum Clerum pertinent in prima parte sunt; in secunda vero quæ ad Laicos conscripsit. Quin & ex Conciliis Hispaniæ adjecit quædam, etiam contra mentem veterum Canonum. Auctoritatis vero non levis fuisse videtur: nam totius Galliciæ primus fuit Metropolitanus, & in Concilio Lucensi comprobata fuisse videtur illa breviatio, ad quod ab auctore missa fuerat. (De Martino Dumienfi videndus Fortunatus scribens ad eum *lib. 5. epist. 1.* & ibi notata ex Isidoro & Gregorio Turonensi, quibus aequalis fuit. Legenda & quæ de eo refert. Antonius Augustinus initio 2. *partis Epitomes Juris Canonici*, & maxime *lib. 1. dialog. de Emendatione Gratiani Dialogis 10. 11. & 12.* quibus addi possunt Sirmondi fragmenta & aliquot ejusdem Fortunati carmina.) Oratoria autem plurima ex eo retulit in decreto, sub nomine Martini Papæ in Concilio, quasi fuerit Pontifex Romanus: graviolem etiam errorem in eo admisit, quod sæpe integros Canones inserat, & deinde sive imperitia, sive incogitantia eorundem Canonum tanquam diversorum, excerpta ex Martino referat, quod adnotaverunt Antonius Augustinus Juris Canonici peritissimus, & Correctores Romani.

Martinum Bracarensem excipit Isidorus, vel quisquis est auctor Col.

Collectionis Canonum, quæ nomen illius præfert, sed falso. Quid illa contineatur, & qua arte seu methodo usus fuerit auctor, in præfatione & in indice, quem subiecit, aperte satis declarat. In illa vero Collectione tria sunt observanda.

Nomine
eiusdem Iſi-
dori citat
illam Colle-
ctionem to-
mo 2. ult.
edit. pag. 793.
& seq.

1. Ejus auctorem antiquissimam interpretationem Canonum Orientalium nobis conservasse; quæ in pluribus locis difficilibus usui esse potest.

2. Concilia quædam Galliz & Hispaniz, quæ in reliquis Collectionibus non habebantur, inseruisse.

(3. Eundem primum in Occidentem invexisse veterum Pontificum Romanorum Epistolæ quasdam, ignotas antea, & fidei suspectas; a Clemente nempe 1. usque ad Siricium sub Theodosio Magno. Quam novitatem impugnavit acerrime Canonum & Conciliorum peritissimus Hincmarus Remensis Archiepiscopus, quoties novæ illæ Epistolæ adversus antiquam Ecclesiæ disciplinam, vel Episcoporum aut Metropolitanorum auctoritatem ab illis allegabantur, qui Ecclesiæ Romanæ immensam & infinitam potestatem primum in Gallia astruere moliebantur. De ea vero juvabit quædam loca annotare ex eodem Hincmaro 1. quidem in opere 50. *Capitulum* cap. 24. pag. 118. ait: *Plena est terra ista de libro Collectarum Epistolarum ab Isidoro, quem de Hispania alleiunt Riculphus Moguntinus Episcopus in hujusmodi, sicut & in Capitulis Regii studiosis obtinuit, & istas regiones ex illo repleri fecit.* Postea de hujusmodi Epistolarum auctoritate loquens, sententiam Papæ Gelasii, quam ipse Isidorus suæ præfationi indiderat, proponit; cujus Gelasii verba extant in *canone* 5. §. item *Decretales Dist.* xlii. Item *Decretales Epistolæ*, quas Beatissimi Papa diversis temporibus ab urbe Roma pro diversorum Patrum Consultatione dederant, venerabiliter suscipiendas. Quæ Hincmarus in *capitulo* 25. ita exponit: *Animadvertenda igitur est discretio ex verbis B. Gelasii inter Synodalia Concilia, & Apostolicorum virorum Epistolæ, quas ante Concilia celebrata diversis temporibus pro diversorum Patrum consultatione dederunt (male fere semper apud Hincmarum consolatione pro consultatione). Et post pauca: quantum enim differt inter illa, scilicet Concilia, quæ suscipienda & recipienda decrevit, & inconvulsa firmaque deinceps Patres Catholici manere voluerunt, & illas Epistolæ, quæ diversis temporibus pro diversorum consultatione data fuerunt, nemo in dogmatibus Ecclesiasticis exercitatus ignorat.* Quod argumentum plenissime exequitur *cap.* 43. cujus hæc est sententia: *Canones Conciliorum primum inviolatos debere permanere, utpote communi consensu & consuetudine Ecclesiarum receptos.* 2. loco *Decretalis constituta* 5. Pontificum, quarum decreta Ecclesiæ Catholica & Patres ac Prædecessores nostri servanda tenuerunt & venerati sunt. Quibus verbis intelligit illa tantum decreta Pontificum, quæ in Codice Canonum Ecclesiæ contineri diximus; eorum scilicet Pontificum, qui post Nicænum Concilium a Siricio usque ad Gelasium in dicto Codice inserta fuisse diximus. Antiquiorum vero Pontificum Epistolæ, de quibus loquuti sumus, nempe a Clemente 1. usque ad Siricium exclusive esse quidem venerandas; sed in illis iudicio & delectu apud esse: quasdam enim ex illis invicem pugnare, & etiam adversari sæpe cano-

bus

buss postea receptis. Quibus casibus recte arbitratur *preferendos Canones ab omnibus Ecclesiis receptos, & probatos, nec praevalu* *luxu/modi Epistoliarum ab Ecclesiastico usu illa, quae generaliter tenebantur, esse removenda.* Idem Hincmarus *Epistola 7. cap. 22. 23. & 24. acta & gesta Synodi Romanae sub Silvestro spuria & supposititia notat, ut & tomo 2. ult. editionis pag. 795. quae tamen dictum Isidorum collegisse censuit una cum suspectis Epistolis Pontificum a D. Clemente ulque ad Siricium).*

Frequentissima autem fuit postremis temporibus; & prodixisse videtur aetate Caroli Magni, ut observavit primus doctissimus Pithoeus in *Glossario Capitularium in distictione Riculphus*; quod & confirmatur *praefatione & fine lib. 5. Capitularium.* (Ubi Benedictus Levita proficitur ipse se in Capitularibus ex ea collectione multa inseruisse; quod etiam testatur incertus Scriptor de vita Benedicti, quem initio Capitularium Pithoeus praemisit). Ex quo factum est, ut in Conciliis Galliae, quae Caroli temporibus, & postea in Gallia vel alibi sunt habita, itemque apud Scriptores illorum temporum saepius ex illo Codice plurima delumantur: quorum exemplum Burchardus, Ivo, Gratianus, & recentiores omnes passim secuti sunt, quamvis, ut monuimus, multa commentitia sint, & magno cum judicio legenda. (Sed de Isidoro Antonius Augustinus *libro posthumo de Collectionibus Can. cap. 16. 17. & 18. & alii plus satis. Addendum tamen ex ejusdem libelli cap. 22. & seq. & ex Dialogo 14. lib. posterioris de emendatione Gratiani, Antonium Augustinum merito bona fide agnoscere ante Caroli Magni tempora nullos Scriptores supposititiarum illarum Epistolarum meminisse. Videnda & ejusdem Augustini notae in capitula Hadriani Papae ad Episcopos missa).*

Non immerito inter Collectiones Canonum, Regum nostrorum Capitularia recensemus; quia in illis multa referuntur ex antiquis Conciliis in Oriente & in Occidente habitis: potissimum vero ex Conciliis Gallicanis, quibus tunc temporis Germania & Italia universa continebatur. Quin etiam adhibebantur in Concilium Episcopi una cum Regni Proceribus in conventibus publicis, qui a Regibus nostris indicebantur, in quibus confirmabantur; res ad Ecclesiasticam potestatem spectantes ordinabantur, & ad omnium utilitatem capitula, seu leges promulgabantur omnium Ordinum consensu. Quare Collectores recentiores inde multa derivaverunt; aliquando suppresso, vel supposito nomine. Tantae vero fuerunt auctoritatis, non solum in Gallia, sed etiam in Italia, ut a summis Pontificibus probarentur & observarentur, *can. de capitulis Dist. x.* Plura de Capitularium auctoritate & methodo, quae est confusissima, doctissimus Pithoeus accuratissime initio Capitularium in unum congestit; quibus addere licet quae in postrema editione Capitularium Caroli Calvi doctissimus Simonodus adjecit: integriora enim longe sunt Capitularia Caroli Calvi.

Capitularibus Regum nostrorum varias Conciliorum Galliae Collectiones licet adungere. Gallicani enim Canones & eorum auctoritas non tantum in Gallia, sed etiam in Germania, & in Italia, primis Regum nostrorum temporibus obtinuerunt, quorum Collectiones antiquissime fuerunt, ad quas pertinet *can. Prima adnotatio Dist. xvi.* qui alieno loco

DE ORIGINE, ARTE ET AUCTOR. JURIS CANON. 33

loco collocatur in Collectione, quæ vulgo Isidori dicitur. Nec tamen consistit, an publica auctoritate Collectio aliqua apud omnes Ecclesiæ Galliæ recepta fuerit.

Inter postremos Collectores, qui nunc extant, [(multi enim alii Collectores in Manuscriptis Codicibus reperiuntur, sicut Correctores Romani in *Prefatione* Gratiani docuerunt, Anselmus, Deus dedit, Polycarpus, & alii)] Burchardum Wormatiensem, & Ivonem Carnotensem recenserebimus: quorum Collectiones ex suspectis illis primorum Pontificum. Rom. epistolis, de quibus diximus, plurimum auctæ sunt & amplificatæ. Quin etiam accesserunt plurima ex dictis Patrum, ut loquuntur; præsertim Augustini, Hieronymi, Gregorii & Isidori: quod ex omnibus Collectoribus primi videntur tentasse Burchardus & Ivo, exemplo petito a Gallicanis Conciliis & Scriptoribus Ecclesiasticis, in quibus post Conciliorum Canones in litibus judicandis scripta Patrum tertium locum obinent, ut constat ex *dicto can. de libellis, Dist. xx.* qui ad Episcopos Galliæ pertinet: sicut & in Jure Civili prudentum opiniones & sententiæ eam auctoritatem tenent, ut judiciis ab iis recedere (facile) non liceat §. *penult. Institutionibus de jure naturali, gentium, & civili.* Postremo in Ivonis Collectione edita ante Juris civilis publicationem in Italia Lotharii II. jussu, ex Pandectis, Codice & Novellis excerpta plurima desumuntur; ita ut quod in Oriente sub Justiniano Joannes Patriarcha tentavit (primus), ut diximus, in Occidente Ivo Carnotensis Episcopus aggressus fuerit, nempe ut Jus Civile cum Canonico conjungeretur. Ab his initiis Jure Civili postea in Italia promulgato, qui Juri Canonico dederunt operam, statim adjecerunt animum ad jus illud novissime promulgatum; adeo ut Bernardus, qui circa illa tempora vixit, asperissime nimium illud studium in Rom. Curia increpet *primo de consideratione ad Eugenium, cap. 30. Denique quando oramus, quando docemus populos, quando edificamus Ecclesiam, quando mediamur in lege, & quidem quotidie, perstreperunt in palatio leges, sed Justiniani, non Domini.*

Sub illa tempora Gratianus vixit, scilicet circa annum Christi 1152., qui ex omnibus illis antiquorum Collectionibus, quas hoc tractatu enumeravimus; & ex aliis, quæ non extant, Corpus Decretorum, vel, ut ipse inscripisse videtur, Concordiam discordantium Canonum compilavit, nec ullas Pontificum post Innocentium II. Constitutiones inseruit. Methodum & ordinem ipse exposuit, qui tamen ab omnibus non probatur. Auctoritas vero Gratiani maxima fuisse videtur: nam spretis omnibus, elegerunt illum Interpretes Juris Canonici, quem exponerent; ita ut ante Innocentium III. & postea Corpus canonum & Corpus decretorum appellaretur, ut ex *epistola* Innocentii III. *ad Compstellanum Episcopum* colligitur, quæ pertinet ad Gratiani decretum, non autem ad Dionysium Exiguum, (ut male Justellus in *prefatione* Codicis Ecclesiæ universæ).

Postremo de Gratiani Collectionis arte & auctoritate exactissimum & verissimum judicium Antonii Augustini ascribemus, ex *epistola*, quam Canonibus Penitentialibus præfixit. *Est etiam delectus habendus & ratio*

Pars Prima.

E

sio

sio auctoritatis constituentium ; in quo video multos juris Pontificii studiosos vehementer decipi , qui Gratiani Collectionem parum vim cum Gregoriana habere putant : cum tamen Gregorius IX. Pontificia auctoritate usus , omnibus in eo volumine Decretalium contentis vim legis statuerit ; Gratianus unus Magistri & Monachi personam gerens ea , quæ referi non majori pollere potuit efficere auctoritate , quam antea fuerint . Itaque si quæ sunt ab eodem relata ex Pontificiis epistolis , aut ex Conciliis generalibus sumpta ; ea suprema illa potestate , quæ excellunt , apud omnes vim legis obtinent . At quæ ex Provincialibus Conciliis , aut ex Episcoporum , aut aliorum Sanctorum libris , aut Epistolis accepta sunt , ea generaliter non habent auctoritatem . Accidit autem sæpe ut falsa sint apud Gratianum inscriptiones singulorum capitum . Ita fit , ut ne ille quidem capita vim legis obtineant , quæ dicuntur esse sumpta ex Romanorum Pontificum , aut ex generalium Conciliorum decretis : sed necesse est adire fontes , unde amaverunt , ut certa ab incertis distinguamus . Hactenus doctissimus Augustinus , qui postea singillatim in dialogis eruditissimis , de Gratiano demonstravit apertissime , quæ generaliter & paucis , loco citato , ante comprehenderat . (In eandem rem similis observanda vetus quædam censura Parisiensis Episcopi , adhibito totius Sorbonæ consilio , prolata in condemnatione positionis , sive Thesisi ejusdem Dominicani , qui posuerat , nihil reperiri apud D. Thomam , quod non esset credendum , quæ quidem Thesis est damnata , & doctissima dissertatione damnatio confirmata , eaque extat in fine Librorum Magistri Sententiarum ; cujus dissertationis hæc est Summa ; nec Magistri Sententiarum , nec Gratiani , nec S. Thomæ , imo nec ullius cujuslibet alterius Doctoris adeo per omnia veram esse sententiam , quin & errare , & labi quandoque possit .)

Post Gratianum varix Collectiones Decretalium promulgatæ sunt : sola tamen Gregorii IX. in scholis prælegitur , de qua ita ipse Gregorius loquitur in Præfatione . Sane *diversas Constitutiones & Decretales epistolas Prædecessorum nostrorum in diversa dispersas volumina* (scilicet collegimus) , quorum aliqua propter nimiam similitudinem , & quædam propter contrarietatem , etiam propter sui proximitatem , confusionem inducere videbantur ; aliæ vero vagabantur extra volumina supra dicta . Quo loco per (*diversa volumina*) intelligit quinque antiquas Collectiones , quæ præcesserant : quarum dux priores privata opera & studio collectæ sunt : ideoque non aliter in judiciis fides illis habebatur , quam si a scriniariis Ecclesiæ Romanæ recognitæ & comprobatæ forent : (ut constat ex Tancredi fragmento , edito a doctissimo Bolqueto in notis ad epistol. 71. lib. 13. Registri Innocentii III. & ex cap. 40. Extra de sent. excom. ibi : *quam Scholastici ab Alexandro Papa emanasse proponunt* . Quo loco intelligitur cap. 2. Collectionis 1. tit. de offic. & potestate Prælati & Jud. Ordin.) Tertia vero primum auctoritate publica , idest , jussu Innocentii III. promulgata est & confirmata , ut constat ex epistola primo Innocentii III. initio Collectionis tertiæ : (& a Glossa in cap. 18. de Fraternalis in verbo confirmationem , & in verbo Ecclesiam , appellatur absolute Compilatio Innocentii : & ex ea citatur utroque loco cap. 1. de re

de re *Judicata*, quod & eodem ordine in 3. *Collectione* reperitur). Quarta etiam post aliquot annos ab eodem Innocentio III. composita; sicut & quinta ab Honorio III. nondum edita: (ex qua tamen quædam a Contio excerpta fuerunt, in editione Plantini, quæ salsæ Parisiæ nomen habet expressum in Decretalibus; quamvis Antuerpiæ sit edita quam & Panoromitani vidit, & Dominus Cujacius, ut prohib. notata ab eo ad cap. 63. de appellat. & ad tit. de frigidis & malefici. in fine). Tres autem istæ postremæ, quæ publicæ fuerunt, solius Innocentii & Honorii Constitutiones habent. Postremo Gregorius IX. ut diximus, quæ prælegitur hodie, plenissimam Collectionem Decretalium confici mandavit ex illis antiquis Collectionibus, & ex aliis Constitutionibus, quæ extra illas vagabantur (quarum exempla refert Glossa in præfatione Decretalium in verbo *Vagabantur*), quibus addidit suas, (proprio motu, & nullo petente editas). De qua Collectione ita Mattheus Paris in Henrico III. *Hic quoque temporibus*, inquit, *Gregorius IX. videns radiosam Decretalium prolixitatem, sub quodam compendio eas eleganter abbreviavit & collectas, solemniter & authentice per totius mundi latitudinem legi præcepit & promulgari.* (Illas autem ab Auctore ipsarum Gregorianas appellamus, sic incipientes, Rex pacificus &c. In quibus quædam innovavit, ne scilicet illegitimi Prelatus vel Ecclesiastica beneficia, nisi adepta a Sede Romana legitimisationis dispensatione, obtineant: scien- inde *Curia Romana pro impetratione soli multa emolumenta provenire; si- cut ex Statuto Innocentii pro dispensatione plurium beneficiorum obtinendo- rum*). Gregorii exemplum secuti sunt Bonifacius in Sexto, Clemens in Clementinis, Joannes in Extravagantibus, & postremo auctor Collectionis extravagantium communium. Quas omnes Collectiones veteres & novas extravagantium communi & generali nomine vocare possumus; quia scilicet extra Decretum Gratiani vagantur, cujus appendix & continuatio possunt dici, (Cujacius ad cap. 4. de sponsal. & matrim.) Ideoque recte Bernardus Papiensis auctor primæ Collectionis *Breviarium Extravagantium* opus suum inscripsit, quasi ex veteri & novo jure, quæ a Gratiano omissa fuerant, suppleret, ut constet ex præfatione Collectionis primæ ejusdem Bernardi, qui sæpe ad Gratianum nos remittit: unde factum est, ut passim citeantur *Extra*; integro nomine, extravagantes.

De auctoritate Decretalium Gregorii IX. & reliquorum satis constat eam esse publicam ex confirmationibus, quæ singulis præfixæ sunt. Hoc tantum notandum propter graves inimicitias inter Bonifacium VIII. & Regem nostrum Philippum, Sextum Decretalium, qui Bonifacii auctoritate editus est, in judiciis apud nos eandem non obtinere vim & potestatem, ac reliquas Collectiones. Et generaliter tam in studiis Juris Canonici, quam Civiles observare debemus, quod Philippus Pulcher præcepit in litteris quibusdam MS., quibus multa privilegia concessit Universitati Aurelianensi, anno Christi millesimo trecentesimo duodecimo. *Non puerit igitur aliquis nos recipere, vel Prægenitores nostros recepisse Consuetudines quaslibet, siue leges ex eo quod eas in diversis locis & studiis Regni nostri per scholasticos legi sinantur. Multa*

Nuper Tolosa edita est ab Innoc. Contio.

Vide tamen querelas Contii in intro. Decretalium.

De his omnibus vide seq. præfationem sub finem.

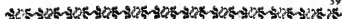
Τίτλους διηρημένων παρὰ Θεοδόρου Ἐπισκοπῆς πρὸ Κυρίου.

Notavit do-
ciffimus
Marca lib.

8. de Concordia Sacerdotii cap. 26.
§. 7. Interdictum inter
Civilem &
Ecclesiasticum Magi-
stratum. Vide
5. Chrysostomum
3. editionis
Parisienfis
homilia 4. &
5. de Orig.
lib. 2. de
Sacerdotio
cap. 3. &
homil. 5. in
Paulum, &
maxime hom.
15. in fine
ad epist. 2.
ad Corinth.
Ubi plenissi-
ma comparatio
utriusque
tribunalis in-
stitutionis.

* 35 το μισθ
 ηδη σφραγισ
 ης λησθ
 η βωγισθ .
 * 36 37 38 39 40 41 42 43 44 45 46 47 48 49 50 51 52 53 54 55 56 57 58 59 60 61 62 63 64 65 66 67 68 69 70 71 72 73 74 75 76 77 78 79 80 81 82 83 84 85 86 87 88 89 90 91 92 93 94 95 96 97 98 99 100 101 102 103 104 105 106 107 108 109 110 111 112 113 114 115 116 117 118 119 120 121 122 123 124 125 126 127 128 129 130 131 132 133 134 135 136 137 138 139 140 141 142 143 144 145 146 147 148 149 150 151 152 153 154 155 156 157 158 159 160 161 162 163 164 165 166 167 168 169 170 171 172 173 174 175 176 177 178 179 180 181 182 183 184 185 186 187 188 189 190 191 192 193 194 195 196 197 198 199 200 201 202 203 204 205 206 207 208 209 210 211 212 213 214 215 216 217 218 219 220 221 222 223 224 225 226 227 228 229 230 231 232 233 234 235 236 237 238 239 240 241 242 243 244 245 246 247 248 249 250 251 252 253 254 255 256 257 258 259 260 261 262 263 264 265 266 267 268 269 270 271 272 273 274 275 276 277 278 279 280 281 282 283 284 285 286 287 288 289 290 291 292 293 294 295 296 297 298 299 300 301 302 303 304 305 306 307 308 309 310 311 312 313 314 315 316 317 318 319 320 321 322 323 324 325 326 327 328 329 330 331 332 333 334 335 336 337 338 339 340 341 342 343 344 345 346 347 348 349 350 351 352 353 354 355 356 357 358 359 360 361 362 363 364 365 366 367 368 369 370 371 372 373 374 375 376 377 378 379 380 381 382 383 384 385 386 387 388 389 390 391 392 393 394 395 396 397 398 399 400 401 402 403 404 405 406 407 408 409 410 411 412 413 414 415 416 417 418 419 420 421 422 423 424 425 426 427 428 429 430 431 432 433 434 435 436 437 438 439 440 441 442 443 444 445 446 447 448 449 450 451 452 453 454 455 456 457 458 459 460 461 462 463 464 465 466 467 468 469 470 471 472 473 474 475 476 477 478 479 480 481 482 483 484 485 486 487 488 489 490 491 492 493 494 495 496 497 498 499 500 501 502 503 504 505 506 507 508 509 510 511 512 513 514 515 516 517 518 519 520 521 522 523 524 525 526 527 528 529 530 531 532 533 534 535 536 537 538 539 540 541 542 543 544 545 546 547 548 549 550 551 552 553 554 555 556 557 558 559 560 561 562 563 564 565 566 567 568 569 570 571 572 573 574 575 576 577 578 579 580 581 582 583 584 585 586 587 588 589 590 591 592 593 594 595 596 597 598 599 600 601 602 603 604 605 606 607 608 609 610 611 612 613 614 615 616 617 618 619 620 621 622 623 624 625 626 627 628 629 630 631 632 633 634 635 636 637 638 639 640 641 642 643 644 645 646 647 648 649 650 651 652 653 654 655 656 657 658 659 660 661 662 663 664 665 666 667 668 669 670 671 672 673 674 675 676 677 678 679 680 681 682 683 684 685 686 687 688 689 690 691 692 693 694 695 696 697 698 699 700 701 702 703 704 705 706 707 708 709 710 711 712 713 714 715 716 717 718 719 720 721 722 723 724 725 726 727 728 729 730 731 732 733 734 735 736 737 738 739 740 741 742 743 744 745 746 747 748 749 750 751 752 753 754 755 756 757 758 759 760 761 762 763 764 765 766 767 768 769 770 771 772 773 774 775 776 777 778 779 780 781 782 783 784 785 786 787 788 789 790 791 792 793 794 795 796 797 798 799 800 801 802 803 804 805 806 807 808 809 810 811 812 813 814 815 816 817 818 819 820 821 822 823 824 825 826 827 828 829 830 831 832 833 834 835 836 837 838 839 840 841 842 843 844 845 846 847 848 849 850 851 852 853 854 855 856 857 858 859 860 861 862 863 864 865 866 867 868 869 870 871 872 873 874 875 876 877 878 879 880 881 882 883 884 885 886 887 888 889 890 891 892 893 894 895 896 897 898 899 900 901 902 903 904 905 906 907 908 909 910 911 912 913 914 915 916 917 918 919 920 921 922 923 924 925 926 927 928 929 930 931 932 933 934 935 936 937 938 939 940 941 942 943 944 945 946 947 948 949 950 951 952 953 954 955 956 957 958 959 960 961 962 963 964 965 966 967 968 969 970 971 972 973 974 975 976 977 978 979 980 981 982 983 984 985 986 987 988 989 990 991 992 993 994 995 996 997 998 999 1000 1001 1002 1003 1004 1005 1006 1007 1008 1009 1010 1011 1012 1013 1014 1015 1016 1017 1018 1019 1020 1021 1022 1023 1024 1025 1026 1027 1028 1029 1030 1031 1032 1033 1034 1035 1036 1037 1038 1039 1040 1041 1042 1043 1044 1045 1046 1047 1048 1049 105

DOMINO VENERABILI MIHI JULIANO PRESBYTERO

TITULI SANCTÆ ANASTASIÆ.

DIONYSIUS EXIGUUS.

*S*ANCTITATIS vestra piis excitatus studiis, quibus nihil prorsus eorum, quæ ad Ecclesiasticam disciplinam pertinent, omittis inquirere, præteritorum Sedis Apostolica Præfulum constituta, quæ valui, cura diligentiaque collegi, & in quemdam redigens ordinem, titulis distincti compositis: ita duntaxat ut singulorum Pontificum quotquot a me præcepta reperta sunt, sub una numerorum serie

terminarem, omnesque titulos huic præfationi subnecterem; eo modo quo dudum de Græco sermone Patrum transferens Canones ordinaram, quod vobis nimium placuisse cognoveram. Qui vero sincerissimo affectu Deum diligitis, & idcirco famulos ejus laudanda sollicitudine continetis. Quis enim peregrinantium serviens Christo, vestro non sovetur hospitio? Justum credidi vobis in hac parte famulari, quatenus industriam vestram, quam celestibus impenditis regulis, & præfens imitetur atas, & posteritas * committeretur. Nam pro virtutis amore cuncta, quæ sunt utilia, desideratis agnoscere; licet omnem venerandi juris observantiam moribus impleatis. Quantique sit apud Deum meriti beatus Papa Gelasius, & nos qui eum præsentia corporali non vidimus, per vos alumnos ejus facilius estimamus. Cujus eruditione formati gradum Presbyterii sancta conversatione decoratis, ut in vestrorum morum perspicuo munere ejus quodammodo videatur actio perlucere: Quem, sicuti vestra relatione comperimus, in tantum bonæ voluntatis extitisse gratulamur, ut, annuente Domino, principatum in Ecclesia pro multorum salute suscipiant, cum serviendo potius, quam dominando sustolleret, vitæque castimoniam doctrinæ meritis ampliaret. Denique omne opus ejus aut oratio fuisse memoratur, aut lectio. Interdum quoque scribendicuram sumebat, prout causa vel ratio poposcisset, servorumque Dei maxime consortio atque societate gaudebas. Quorum spiritali conlatione,

* comitetur.

Unde aliquæ ad Gelasium inclusive inseruit decreta Patrum.

santo

* fovebatur tanto divini amoris studio, tanta verbi Dei meditatione * fruebatur, ut hinc etiam illud, quod Psalmista cecinit, aptaretur: Beatus homo quem tu erudieris, Domine, & de lege tua docueris eum, ut mitiges eum a diebus malis. Hujus enim seculi males dies, ita Domino mitigante atque gubernante transiegit, ut universas tentationes mira prudentia & longanimitate sufferret, delicias jejuniis sustineret, superbiam humilitate calcaret, tanta misericordia animi alacritate claresceret, ut omnes fere pauperes satians, inops ipse moreretur. Profecto beatus hac inopia, per quam divinis semper laudibus inherebas, sicut Propheta dicit ad Dominum, Pauper & inops laudabunt nomen tuum. Fuit enim vir ingenio luculentus, visa precipuus, auctoritate reverendus. Et ideo tot virtutum ornatus insignibus, ad tam celsum officium non accessisset indignus; bonorem summa dignitatis gravem onus aestimans, parvamque negligentiam Pontificis ingens animarum discrimen esse contestans. Idcirco nullo se desidio otio tradidit, nec luxurioso convivio effusoque servivit, ex quibus rebus & animarum morbi nascuntur & corporum. Hic itaque pater summi atque Pastoris imitator existens, egregius Præsul Sedis Apostolicae fuit, qui divina præcepta fecit & docuit. Unde eum magnum inter Sanctos esse confidimus, juxta promissionem Christi Domini dicentis: Qui fecerit & docuerit, maximus vocabitur in regno caelorum.

P R Æ F A T I O,

In qua plenissime differtur, tam de Metodo, & Auctoritate Collectionis Gratiani, quam reliquarum omnium Collectionum Decretalium post Gratianum; ab Autore Novem Tractatibus in IX. Priores titulos Lib. I. Decretalium præfixa, & edita anno 1641: postea quibusdam possim insertis, & notis adjicis aucta.

URIS Canonici summam quandam cognitionem habere desiderantibus, nihil utilius visum est, quam generales Tractatus quosdam in Decretales tradere. Institutiones enim interpretari, a Lanceloto, Cucco Mediolanensi, Canisio, vel aliis, privato studio confectas, vel novas scribere, periculosum est: quia studiosorum aures ea tantum ab initio debent accipere, quæ certa sint, & auctoritate publica confirmata; ut recte in *Confirmatione Institutionum*. Nam quæ privatim

*Institutionum
Auctoris.*

quilibet, quamvis doctus & ingeniosus scribit, in promptu est non admittere; nec in judiciis ullam vim & robur obtinent. Adde quod hujusmodi Institutionum Auctores, aliam viam & methodum instituentes, quam Pontifices, & Juris Canonici Conditores, a lectione Decretalium, vel omnino avertunt, vel saltem ad eas legendas, animos non preparant. In Paratilis vel longioribus Tractatibus aliter eveniet: nam in his ordinem & methodum Decretalium sequimur; imo & Librorum, & Titulorum connexionem & seriem investigamus, Rubricas interpretamur, & quantum operis modus finit, origines Juris Canonici veteris & novi indicamus. Quin etiam, si quid ulus Gallie non admittat, ex Capitularibus, Pragmaticis, Concordatis, & [Juribus, seu] quas vulgo vocant, Libertatibus Ecclesie Gallicane, [vel etiam privilegiis] adnotamus. Qui enim hæc Institutiones, aut Paratila Juris Canonici scriperunt; vel Juris antiqui Canonici valde periti non fuerunt, vel locis & temporibus infervierunt, in quibus libros suos promulgarunt, insuperbibus & neglectis, tam communis veteris, quam Gallicanæ Ecclesie Juribus, vel privilegiis; quæ recte Gallicanorum Tribunalium Consultissimique, ab antiquo jure communi universe Ecclesie, fere omnia repetita esse verissime contendunt. Reliqui fere omnes populi, qui in Patria obedientie, quam vocant, morantur, immutationes & innovationes posteriorum Constitutionum, quæ frequenter occurrunt in Decretalibus, sapius ultro amplectuntur & recipiunt.

*Libertates
a privilegiis
separandæ,
Coquillius in
præfatione
hujus. Nover-
unt pag. 18.*

Antequam vero materiam aggrediamur, Primo necessarium est præmittere duas summas, & totius Juris Canonici præcipuas divisiones,

*Argumentum
Tractatus.
ad*

Pars Prima.

F

ad

ad quas sapius in progressu recurrendum erit. *Secundo* de Collectione Decretorum Gratiani tractabimus plenius, & definemus in variis Collectionibus Decretalium, earum Auctoribus, tempore, & methodo, explanandis; quia ex illis Collectionibus tandem Gregorius IX. postremam hanc nostram, opera Raymundi a Penna sorti composuit; Cujus gratia, aliquos Tractatus conscribere institimus, majoris operis specimen & *argua*.

Dux totius Juris Canonici partitiones.
• *Prima.*

Distinctiones illas quasdam censent esse fragmenta Gelasii, Blondetii & similium.

Ut a divisionibus incipiamus; *Jus Canonicum dupliciter dividimus*, vel ratione materię, argumenti, sive subjecti; vel ratione formę.

Ratione materię *Jus Canonicum*, vel ad fidem, vel ad mores, seu disciplinam Ecclesiasticam formandam vel componendam pertinet. Quę ad fidem pertinent, continentur symbolis, sive formulis fidei, Synodicis Epistolis, vel etiam Decretis, seu Anathematismis contra hæresim & hæreticos factis. Hujusmodi sunt Nicęnzē *Sanctio* apud Gelasium Cyzicenum; duodecim Anathematismi Cyrilli contra Nestorium in Synodo Alexandrina editi, qui male vulgo in plerisque Codicibus tribuuntur Concilio generali Ephesino; itemque decreta in Synodo V. sub Justiniano edita. Illę omnes species, generali nomine, Dogmata appellantur.

Quę ad mores spectant, Canonum nomine specialiter designantur. Unde frequens in Conciliis & Patribus, Dogmatum, & Politicę distinctionio.

Ex hac divisione, duę regulę certissimę eliciuntur. *Prima*, In his quę sunt fidei, Ecclesias omnes debere convenire: fidem unam integram apud omnes esse oportere: & ut loquitur Tertullianus initio *de Virginibus velandis*, *Regula fidei una omnino est, sola immobilis & irreformabilis; huic nihil addi, vel detrahi potest*. Quare propter ejus dignitatem in Conciliis semper de fide primo tractatur, antequam de moribus & politica queratur. *Secunda Regula*: Quę ad disciplinam & conversationem, seu politicam Ecclesiasticam spectant, vel in totum immutare licet, vel pro parte; vel in gratiam, Regni, Provincię, Loci, vel Temporis, singulari privilegio dispensare: non tamen privata auctoritate, sed publica; eorum nempe, qui Ecclesię præstant; præterea accuratissima causę cognitione præcedente, *can. 14. & 15. & 16. Causa 1. Quest. 7.* Prudentissime veteres sicutus Ivo Carnotensis, in *doctissima præfatione suę Collectionis*; In his quę propter rigorem disciplinę, vel muniendam salutem, posterorum sanxit diligentia, si honesta, vel utilis consequatur compensatio, potest præcedere auctoritate præfidentium diligenter deliberata dispensatio. Idemque sentit Eulogius Alexandrinus Patriarcha in *fragmentis libri de Dispensatione, seu Oeconomia Ecclesiastica*, apud Photium in *Bibliotheca*: ubi notandum, falli Interpretem, qui ubique *Oeconomiam* interpretatur, *Incarnationem*. Quibus accedat Bernardus in *libro de Precepto & Dispensatione, cap. 3.4. & 5.* [In his duobus, fide & politica, verum laborem & studium utile Theologię constituit S. Chrysostomus *lib. 4. de Sacerdotio cap. 4.* & rejicit ac damnat reliquas inutiles & curiosas tractationes, suo tempore sicut & nostro frequentes nimis *speciales*, pag. 73. & *tomo 4. editionis Parisiensis pag. 77.* Et quidem in his, quę ad fidem & dogmata; nulli par-

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 43

parcendum asperissime agunt Apostoli: in his, quæ ad mores; benignius & mitius: idem S. Chrysostomus in 1. ad Corinth. cap. 11. tomo 5. prædictæ editionis, pag. 291. & 292. & in præfatione Canonum Theodoretus in epistola præliminari }.

Secunda divisio ratione formæ: Jus omne Canonicum, vel venit ex scripto, vel sine scripto, & ut ait Isidorus in Canon. 3. *Diff. 1. omne jus legibus, & moribus constat*, Legis nomine latissime sumpto; ita ut omnes species juris scripti compreheodant: ejus duæ sunt partes summa, & generalissima; *Sacra Scriptura*, & *Canones*. Sacre Scripturæ veteri & novo Testamento continentur. Canonum triplex est subdivisio: sumuntur enim vel ex Conciliis, aut Constitutionibus Pontificum, aut ex dictis Patrum, *Leo IV. in can. 1. Diff. 22. ubi huic ordinem servat*. Præferuntur sacrorum Conciliorum *Canones*. Sequuntur *Decretales Epistolæ*, seu *Decretalium regula*, quæ, ut ait, cum *Canonibus apud nos habentur*. Postremo ex Patrum scriptis excerpta subiunguntur; quæ non parem habent vim, qualem *Canones Conciliorum*, vel *Constitutiones Pontificum*. Idem ordo & in veteri Codice Canonum Ecclesiæ universæ servatur, quem *Leo IV. in dicto Can. significat*: eundemque Gratianus sequitur, ut constat ex *Diff. 20. 201. 2011. 20111. 212. & 22.*

Secunda divisio.

Primo enim agit Gratianus de Conciliis. Secundo De Constitutionibus Pontificum. Tertio In *Diff. 22.* de dictis Patrum.

Primus apud Græcos Theodoretus in *Collectione Canonum*, quædam ex *Epistolis* Basilii retulit. Theodoretum Collectores Græci secuti, ex aliis Patribus Græcis multa desumpserunt, Dionysio Alexandrino, Petro Alexandrino, Gregorio Thaumaturgo, & aliis, qui enumerantur in *Can. 2. Synodi VI. in Trullo*. Apud Latinos pariter, in Collectionibus postremis, Burchardi, Ivonis, Gratiani, & aliorum, quæ nondum sunt editæ, multa desumuntur, non tantum ex dictis Patrum; sed etiam ex Jure Civili, *Pandectis*, *Codice & Novellis Justiniani*, *Cod. Theodosiano*, imo & ex *Capisularibus Regum* nostrorum.

Hactenus hæc de variis speciebus Juris Canonici, quod venit ex scripto. Juris non scripti unica est species, Consuetudo, sive Traditio. Traditio vero, aut universalis & totius Ecclesiæ; vel particularis, & propria est unius Ecclesiæ. Nec obstat eas traditiones postea in scripta redactas fuisse, & per consequens Juri scripto videri tribuendas. Origo est inspicienda, quæ hoc jus tacito & illiterato consensu, [ab initio] paulatim receptum est uso: sicut in Jure Civili Jus non scriptum, & moribus introductum dicitur; postea tamen a Jurisconsultis scriptis comprehensum. De quo jure non scripto vide *Diff. 1. & 211.* Unde colligimus male Gratianum in *can. 5. Diff. 1.* distinguere: Consuetudinem in scriptis redactam, vocari Jus; quæ vero in scriptis non est redacta, generali nomine Consuetudinis ceteri.

Nunc de Gratiani Collectione agendum, quæ videtur absoluta tempore Eugenii III. circa annum 1150. vel 1151, ut ait glossa Huguationis veteris Interpretis Decreti, ad *can. post appellationem*, vers. *ego Anselmus* [*Causa 11. Q. 7.*] ibi, *dictis Hugutio*, quod hic est falsa littera. Fortiter etiam in *titulis Jurisconsultarum*, ex ipsius Gratiani tumultu Bononiz,

nix, & Correctores Rom. in *præfatione Gratiani*: quibus adde omnino Antonium Angulinum *Dialogorum de Emendat. Gratiani*, lib. 1. *cap. 1. & fufius lib. 2. cap. 9.* Obſervandum vero, falſum eſſe quod Trithemius ſcribit in *vita Gratiani*, & in *Chronico Hirſaugienſi* pag. 184: quem & alii deinde multi poſtea ſecuti ſunt, Collectionem Gratiani Eugenio III. oblatam fuiſſe, & ab eo confirmatam. Non extat huiusmodi confirmatio. Quare recte nihil de huiusmodi confirmatione Gratiani, in Editione Romana, ſub Gregorio XIII. edita, qui inchoatam Gratiani emendationem ſub Pio IV. & V. feliciter conſummavit, divina quadam providentia, ut qui primo Antecellor Bononiensis Jus Canonicum erat interpretatus; Cardinalis poſtea, a Pio IV. fuerat deſectus inter eos, qui primi Gratiani emendationi vacarunt; tandem factus Pontifex, operi utiliſſimo ultimam manum imponeret. Prodiit itaque & emendatio & melior longe Gratiani Collectio ſub Gregorio XIII. nec ideo tamen ab eo publica auctoritate confirmata eſt; ita ut robur haberet in judiciis, ſicut Collectio Decretalium Gregorii IX., quam in ſcholis prælegimus, de qua deinde dicitur. Ex his colligimus, canones, qui citantur ex Gratiano, non omnes habere eandem vim & poteſtatem; recurrendum eſſe ad originem & fontes, unde manarunt. Alio enim jure cenſentur ea, quæ ex Conciliis, alio quæ ex Conſtitutionibus Pontificum, alio quæ ex dictis Patrum, *can. 1. Diſt. xx.* Quam in rem vide Judicium accuratiſſimum Antonii Auguſtini, in *Præfat. ad Canones penitenciales*. Quin, ut ſupra notavimus, multa ex Jure Civili Gratianus retulit, quod primum in judiciis & ſcholis circa ea tempora reſtitutum erat in Italia, a Lothario Saxone Imperatore, ſuaſione Mathildis Comitiffæ; *Chronicon* Abbatis Uſpergenſis in *fine vite Lotharii*. Poſtremo obſervandum, multa ex incertis, & ſuppoſitiſ ſcriptis inſeruiſſe Gratianum in ſuam Collectionem, quæ occaſionem dederunt emendandi, ut diximus; & doctiſſimo Auguſtino ſcribendi *duos libros de Emendatione Gratiani*. Ante Auguſtinum, & Romanos Correctores, id Ant. Demochares viderat; ſuſe vero Ant. Contius, in *Præfatione ſua* ſignificaverat; quam ideo mutilavit Antuerpienſis librorum Cenſor, qui ex ea breve tantum nobis fragmentum reliquit; qua de re merito conqueritur Contius *lib. 1. Lection. ſubſcriptæ, cap. 10. in fi.* Veſtigia tamen fraudis ſuperiunt in *fine Præſationis Secundæ* Contii, in qua aperte profitetur apocrypha & commentitia plurima Gratianum ſuæ Collectioni admiſiſſe: quod & repetit in *notis ad can. Septuaginta. Diſt. xxi.* & ad *inſcriptionem canonis 2. Diſt. xxi.* ibi: *Item Anacletus.* Ubi quod inducitur Contius, *Majorem ſe requirere probationem* [(quod forte Demochares dixit, vel Antuerpienſis Corrector)]; ipſe præſtiterat in *ſua Præfat.* mutilata poſtea, ut diximus, ſicut ostendunt notata ab eodem, *ad d. can. Septuaginta, ad. can. 1. & can. judicantem xxx Quaſt. 5.* Quibus ex locis illuſtrantur valde, quæ ſcribit doctiſſimus Auguſtinus, *lib. 1. de Emendat. Gratiani, cap. 20. in fine.* Conſtat tamen cum ſallii, cum ait, *ea verba mihi videntur Molini eſſe, non Contii.* Sunt enim revera Contii, & ipſe Contius ea ſibi aſſerit, ſi loca omnia, quæ citavimus ſupra ex editione Antuerpiana diligenter compareantur. Romani Correctores, notas Contii ad dictos canones omiſe-

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 43

omiserunt: cautius sane, quam Antuerpiensis Censor, qui Praefationem quidem mutilavit; notas vero supra citatas imperite reliquit, quibus idem dicebatur, quod in Praefatione. [Notandum Contii editioni notas ex editione Democharis plures admixtas fuisse in editione Antuerpiensi absque defectu; ita ut non raro inter se pugnantia inferantur. Nec enim eadem semper fuit sententia Democharis, quæ Contii; qui Contius & longe eruditior, & ingeniosior erat]. Observandum præterea, quod certe etiam notavit Azo ad tit. ne fideiuss. dol. dentur. Cod. in decretis non licere argumentari ex rubricis; quia sunt ipsius Gratiani, aliter quam in Decretalibus, Dig. & Codice. Imo adde; nec Conciliationes, quas vocat Gratianus, discordantium Canonum, & adnotavit de suo, amplio rem vim habere, quam alicujus Doctoris atque Magistri, non autem Legislatoris. Postremo merito Gratiani methodus improbatu r viris doctis: permixtim enim, & confuse multa tradit. Suam vero Collectionem inscripsit Concordiam discordantium Canonum: componere enim solet, & conferre plures Canones, vel re vera, vel in speciem pugnantes, & eos conciliare.

Vide infra §. Durantes.

Univerſum opus in tres summas partes diviſit. Diſtinctiones, Cauſas, & Tractatum de Conſecratione. Quæ prima diviſio plana eſt & faciliſ, ad exteriorem tantum operis Formam, & ad citationum uſum poſſibilem accommodata: nec habet opus longo ſermone.

Prima Diviſio Collectio nis Gratiani ſeſſione For ma.

Partitinneſ ſecundam, ratione Materiæ, pluribus declarabimus. Majoris eſt utilitatis & difficultatis: continet enim non tantum conſilium, & inſtitutum Auſtrinis; ſed etiam introductinnem quandam ſuppeditat ad opus univerſum, cujus per indicem nobis exhibet cogniti onem. Verum ne videamur nimis ingeni oſi, & anxii in alieniſ nperis enucleanda methodo, Gratiani mentem, ex ipſius verbis, variis ex locis Decreti collectis; itemque ex annotationibus vetuſtiorum Interpreterum, ita breviter indagabimus, ut pauciſſima de noſtro intermi ſceamus.

Secunda, ra tione mate ria.

Diſtinctionibus viginti primis quid Gratianus tractaverit, & quid ſe quentibus, uſque ad centeſimam & ultimam tractaturus ſit, aperte explicat initio Diſt. xx. Decretis ergo Romanorum Pontificum, & ſacris Canonibus Conciliorum, Eccleſiaſtica negotia, ut ſupra monſtratum eſt, terminantur. Viginti diſtinctiones illas explicavimus ſero, Libro ſingul ari in eam rem edito, De Origine, Arte, & Auctoritate Juris Cano nici. Subſicit Gratianus loco eodem. Miniſtri vero Sacrorum Canonum, & Decretorum Pontificum, ſunt ſummi Pontifices, & infra Praſules, & reliqui Sacerdotes: quorum inſtitutio eſt in veteri Teſtamento inchoata; & in novo plenius conſummata, &c. Iterum initio Diſtincti. xxiii. Bre viter quæ inter Eccleſiaſtica officia ſit differentia, monſtravimus. Nunc a ſummo Pontifice incipientes, & uſque ad ultimum gradum deſcendentes, quælibet quiſque eorum debeat ordinari, Sanctorum auctoritatibus oſtendimus. In Can. ult. Diſt. ci. Hactenus de electione & ordinatione Clerico rum tractavimus. Nunc ad Simoniacorum ordinationes tranſeamus. Recte itaque Gratianus, & primæ Collectionis compilator Bernardus Circa, a Diſtinctione vigelima prima, incipere Tractatum ordinandorum aſſerunt; Diſt. de Cle ricis & re-

Argumentum prima partiſ Gratiani, in C diſtinctione: quæ pars vulgo traſtus Ordinatio nis, ſive de Ordinationibus vocatur. Traſtus vero ex primis Diſt. de Origine, & variis Ju rive Canoniciſ ſocietibus; reliquis & re-

vum variis distinctionibus, Dignitatibus, Ordinationibus, Promotionibus, Honoribus, eorumque Officiis. *Secunda Parte, quæ Causas xxxvi. habet, consuevit & promiscuum tractat de rebus & negotiis; criminalibus primam, & deinde Civilibus, & de Iudicialium ordinem.*

Argumentum Obscurius & perplexius digessit Gratianus Secundam partem, quæ in *secunda parte* Causas, & Questiones resolvitur. Glossa seu Interpres vetus supplavit, quod omisit Gratianus initio Causæ primæ, his verbis: *Expedito Tractatu de Ordinationibus, promotionibus, & officiis Clericorum; accedit Gratianus ad negotia, quorum quædam sunt civilia, quædam criminalia, in quorum persecutione, maiora minoribus præponit. Et quoniam omnia crimina respectu Simonie nihil reputantur, ut infra ead. Q. 7. patet; ideo de ea præmittit, querens, An sit peccatum spiritualia emere? &c.* In fine Q. 7. Causa prima ita Gratianus ipse. His breviter præmissis, ad ea veniamus, quæ Ecclesiæ severitate discipline parata est ulcisci, ostendentes quibus accusantibus, vel testificantibus, quilibet sint convincendi; quæ iudice quisque debeat condemnari, vel absolvi: si causa vitiosa sit, quo remedio possit sublevari: si accusatores defecerint, an reus sit cogendus ad purgationem. Et ut facilius pateat quod dicturi sumus, &c. Ita vero Glossa ad d. cau. ult. Transiit utitur; scilicet colore Rhetorico, quo dicta dicendis continuat, & dicenda dictis, summam dicendam perstringens.

Et iterum initio Causæ 11. In superiori Causa actum est de crimine Simonie: & prius de eo, quod gravissimum est: sed quia crimina sine ordine iudiciario puniri non debent; ideo congrue hanc causam amectit. In qua de ordine iudiciario tractat, ostendens quod nemo condemnandus est, nisi convictus, vel confessus; & quod spoliatus præter juris ordinem, sit restituendus; & qualiter puniantur, qui in accusatione deficiunt, qualiter objecta crimina non probata purgentur, & qualiter sententia revoletur per appellationem; & utrum Laici admittantur ad accusationem Clericorum, & qualiter sit accusatio facienda, &c.

Oratio Initio Causæ septimæ, ita Glossa. Supra vi. Q. 3. cap. Denique, facta fuit mentio de Renuntiatione Episcopatus: unde Gratianus nactus occasionem subjicit Causam istam, in qua tractat de Renuntiatione, & an Prelate vivente, alius sit ei substituendus, & de mutatione sedis, & quibuscumque aliis, nempe in Causa septima & octava, questionibus variis excutuntur prædictæ materiæ.

Initio Causæ nonæ ita Glossa. Supra in octava Causa ostensum est de Episcopis, qui usurpant sibi eligere successores. Nunc vero vult tractare de Episcopis excommunicatis, qui præsumunt Clericos ordinare, & de Archiepiscopis, qui damnant Clericos sui Suffraganei, inconsulto illo.

Initio Causæ decimæ ita Glossa. In superiori Causa dictum est quid juris habet Archiepiscopus super suffraganeis suis. Nunc vero supponit decimam Causam, in qua ostendit Gratianus, quid juris habeat Episcopus in Ecclesiis sui Episcopatus.

Initio

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 47

Initio Causa undecima, Glossa. In superiori Causa ostensum est, quod Ecclesia cum omnibus suis possessionibus ad dispositionem pertinet Episcoporum; sed quia posset aliquis dubitare, sub quo iudice Clerici debeant conveniri; sub Ecclesiastico scilicet, an sub seculari; ideo Gratianus hanc undecimam Causam subnectit, in qua, [primum, idest in Quaestione prima] ostendit, Clericos sub Ecclesiastico iudice esse conveniendos. [In 2. vero & 3. plenissime de sententia excommunicationis & censuris agit; cum quibus Causam xxiv. jungere præstabit, ut & Causam xxvi. in qua de reconciliatione excommunicatorum & penis morientium].

Ab undecima itaque Causa redire videtur ad ordinem & formam iudiciorum, quem a Causa secunda inchoaverat, & intermiserat, insertis Causis quatuor alio pertinentibus, septima, octava, nona, decima.

Ad caput
& interrup-
tum ordi-
nem redit.

Argumentum vero, & subjectum Causa duodecima ita Glossa proponit. In undecima Causa, Q. 1. can. Inclita, & ca. Placuit (41. scilicet & 42.) Introduxit Magister Gratianus Clericos litigantes de rebus propriis. Sed quis posset dubitari, an Clerici debeant habere propria, quia predecessores eorum omnia habebant communia; de quibus dicitur: Multitudinis credentium eras cor unum & anima una, nec quisquam eorum aliquid suum esse dicebat, sed erant eis omnia communia: ideo supponit hanc duodecimam Causam, in qua ostendit, An Clerici propria possint habere & annectit, De alienatione rerum Ecclesie, & utrum liceat condere testamenta.

Initio Causa decima tertia, Glossa. Supradictum fuit in duodecima Causa, quod quidam Clerici non debent habere propria: sed aliquis quaereret, unde vivere debent? Ostendit Gratianus, quod de decimis & oblationibus vivere debent. Sed quia de decimis, & oblationibus, & sepulchris, saepe oritur contentio inter Clericos, & etiam Laicos: ideo subnectit Gratianus hanc decimam tertiam Causam, in qua ostendit, quid de decimis & oblationibus, & sepulchris observandum.

Initio Causa decima quarta, Glossa. Supra in proxima Causa Clerici introducuntur litigantes de Spiritualibus. Nunc autem subnectit Gratianus hanc decimam quartam Causam, in qua introducuntur litigantes de Temporalibus, ostendens, qualiter Clericis liceat repetere sua, & an domestici testes sint admittendi, vel assumendi. Addit etiam de usuris, & de turpi quaestu Clericis interdicto, & utrum elemosyna fieri possint de male acquisitis.

Initio Causa decima quinta. Supra in proxima Causa tractatum est de Avaritia, qua obumbrat mentem Clericorum: sed quia Incontinentia item facit, ideo subnectit decimam quintam Causam, in qua de Incontinentia tractat, & de his, quæ sunt mente alienata: & de alijs multis.

Initio Causa decima sexta, Glossa. Magister hactenus de statu Ecclesiasticum egit, & secularium Clericorum: sed quia religione Monachorum multum decoratur status Ecclesiarum; ideo in sex sequentibus Causis tractat de statu Monasteriorum, & Monachorum. In hac ergo prima Causa agit, de officio Monachorum, ostendens, an valeant officia celebrare, & co-

inferre tra-
ctatum
De statu Mo-
nachorum, &
seriem in-
terumpit.
& co-

Et eorum Capella debeant per eos institui. Annēlit etiam generaliter de prescriptione tam Ecclesiarum, quam Monasteriorum; Et quod nullos auctoritate sua rem, quam ad se credit pertinere, valeat usurpare. Addit etiam, quod Laici nullam habent in Ecclesiis potestatem. Omittimus brevitatē causā, quæ in sequentibus Causis, ad statum Monachorum pertinentia specialiter, initio singularum, adnotavit Glossa.

Rediē ad
Clericos.

Initio Causæ vigesima primæ, Glossa. Supra facta interpositione, in quinque Causis de statu Monachorum, revertitur Gratianus ad tractatum de statu Clericorum; continuans suum tractatum, ex fine ultimi capituli Causæ vigesimæ, ubi dictum est, quod Abbas non debet habere plures Ecclesias, sive plura Monasteria. Sed quia idem servandum in Clericis, scilicet et quod non debent habere plures Ecclesias; ideo hanc vigesimam primam Causam subiecit, in qua ostendit, quod Clerici non debent habere plures Ecclesias, nisi in casibus exceptis.

Initio Causæ vigesima secundæ. In superiori Causa tractatum est de obedientia Clericorum erga suos Episcopos: sed quia quandoque quis jurat, se suo Prelato non obedire; ideo Gratianus hanc vigesimam secundam Causam subiecit; in qua de iuramento tractat, Et de mendacio; Et quos comites iuramentum habeat.

De Hereticis
scriptas pau-
lulum am-
ittit.

Initio Causæ vigesima terciæ. Supra tractatum est de Catholicis, Et dictum est, quod non sunt cogendi ad malum. Nunc vero subiecit Gratianus vigesimam tertiam Causam, in qua de Hæreticis tractat, quatenus an Episcopi Officio sint cogendi ad bonum? Item queritur, an militare sit peccatum; Et quod bellum debeat dici iustum, Et quod iniustum, Et an vindicta sit inferenda, Et an peccatum sit iudici malos offendere, condemnando scilicet.

Initio vigesima quartæ, Glossa. Supra in vigesima tercia Causa tractatum est de hæreticis: sed quia Hæreticorum quidam sunt manifesti, quidam occulti, Et quandoque excommunicat Ecclesia hæreticos; ideo Gratianus subiecit hanc Causam vigesimam quartam, in qua tractat de omnibus istis.

Novus tra-
ctatus de Pri-
vilegiis Roma-
næ, & alio-
rum Eccle-
siarum.

Initio vigesima quintæ, Glossa. Expedito tractatu Hæreticorum, subiecit Gratianus vigesimam quintam Causam, in qua tractat de Privilegiis Romanæ Ecclesiæ. Tractatur etiam sæpius in eadem Causa de Juribus Et Privilegiis aliarum Ecclesiarum.

Novus Tra-
ctatus de di-
vinisationibus
reconciliationis
excommunic-
atorum,
&c.

Initio vigesima sextæ, Glossa. Expedito tractatu de Privilegiis, supponitur Causa vigesima sexta: in qua tractatur de divinationibus, Et reconciliatione excommunicatorum, Et de pena morientium.

De Sacra-
mentis, &
primum de
matrimonio

Quis fuerit
Joannes Tru-
phtius? Eius

Initio vigesima septimæ. Gratianus primo tractavit de Officiis Clericorum; secundo de causis Et negotiis eorum; tertio transfert se ad Sacramenta: sed quia Matrimonium ceteris Sacramentis est tempore antiquius, Et usu communius; ideo de illo premittit. Sequitur deinde interpretatio Joannis prolixior, quæ continet brevem & elegantem synopsin totius materiæ de Matrimonio: Et quia de matrimonio sæpe queritur in iudicio, ideo asserendo multiplicia ejus impedimenta, tractaturus de eo, continuat decem Causas. Hæc Joannes: de quo nota lectu digna reperitur, in Paralipomenis seu Auctario, ad Conradum a Liechtenau, vulgo dictum Abbatem Urspergensis ordinis Præmonstratensis, ad annum

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 49

annum Domini 1256. Hoc tempore floruit Joannes Seneca Teutonicus
Juris Doctor, qui Herculeus audacia primus aggressus est glossare Decre-
tum, quod ante eum nemo; & post eum, nullus excellentius fecit. Qui
secutus est aliquot annis postea, circa annum Christi 1266. Bartholo-
mæus Brixiensis, Collector Glossæ Decreti, ex eo plurima ingenue pro-
fiteretur se desumpsisse, & in Notis Joannem absolute ascribit. Celsi ve-
ro animi, & ingenii acuti fuisse, ejus Notæ fidem faciunt, & quæ
de eo subjiciuntur, in dictis Paralipomenis. Hic Clementi IV. Summo
Pontifici, tum per Germaniam, sicut Galliam, decimas a Clero in re-
demptionem terre sanctæ exigenti, appellationem opposuit: sed Papa ex-
communicavit, & Præpositura Halberstatiensi privavit. Sed erant magni in
Germania viri, qui Joannem deferendum non putabant. Mors vero, equo
pulsans pede pauperum tabernas, Regumque turres, hanc litem diremit,
& Pontificem ac Præpositum e medio sustulit. Joannes Andreæ eum re-
liquis, qui ejusdem nominis plures scripserunt in jus Canonicum, cen-
set præterendum, non ex ordine, sed ex fructu, in Præfat. Clementina-
rum in verbo Joannes.

Initio Causa trigesima tertia Glossa. Post Matrimonii impedimenta expedita
superius, supponit Gratianus Causam trigessimam tertiam, in qua tractat
de impotentia coeundi, & de enormitate delicti, & de tempore Feriarum,
& alia quadam amovellit. Et iterum: Tractavit Gratianus supra de im-
pedimento Matrimonii, quod procedit ex animo, & etiam de eo, quod pro-
cedit, tam ex animo, quam ex corpore conjunctum. Nunc tractat in Can-
sa ista, de eo, quod procedit tantum ex corpore. Tractat etiam de quibus-
dam aliis impedimentis, ut de frigidis, & maleficiatis can. 1. & 3. &
enormitate delicti, ut infra, Quæstione secunda Can. de his & sequentibus;
& de tempore Feriarum, ut infra Quæst. 4. per totum.

Ordinis & tractationis interruptæ, si quis alius in Gratiano locus,
hic maxime est observandus. A Causa vigesima septima coeperat agere
de Matrimonio, cui decem Causas, propter materię utilitatem &
ubertatem destinaverat: tamen in Causa trigesima tertia Quæst. se-
cunda, Parte 6. can. 12. desultat. Ita enim Gratianus ante d. can.
præfatur. De penitentibus quoque queritur, an eis generaliter post peni-
tentiam peractam, conjugia concedantur? Generaliter enim Canonica aucto-
ritate, prohibentur penitentes ad secularem militiam redire, vel Matrimo-
nia contrahere.

Aberrat Gra-
tianus.
De Peni-
tentia.

In sequenti Quæstione 3. primæ digressionis occasione levissima
rapta, alienum plane a proposita materia de Penitentia Tractatum in-
terferit; cujus licet nimium longe intercalationis, monitos voluit Gra-
tianus. Ita enim initio d. Quæst. His breviter decursis, in quibus extra
negotii finem, aliquantulum evagati sumus, (nempe in 2. Quæst. d.
Causa xxxiii. incidentes tantum quæstiones, & propositio non plane
coherentes, tractaverat; maxime vero a capite 1x. d. Q. 2. ubi 6 pars
de Penitentibus) ad proposita Causa tertiam Quæstionem pertractandam,
qua queritur, Utrum sola cordis contritio, & secreta satisfactio,
absque oris confessione, quisque possit Deo satisfacere, redeamus. Ita enim
uno ductu in MSS. Gratiani exemplaribus, remota distinctionum nota,
legi, asseruit Contius, & post Contium, Romani Corredtores, his
Pars Prima.

G

ver-

verbis: Initio d. Q. 3. Gratianus, ad explicandam hanc tertiam Quaestionem, multa attulit; quam per longam tractationem, qui cum secus sunt, in septem Distinctiones dividerunt. In antiquioribus enim exemplaribus, nulla est Distinctionum separatio: in aliquibus vero in margine tantum est, Distinctio prima, secunda, &c. & iterum ad hæc verba: Utrum sola. Hæc conjungenda sunt cum superioribus, quemadmodum in pervetustis sunt conjuncta: ab illis enim pendens.

Gratianus non tanquam erro, sed plane fugitivus, post longas moras & evagationes de Pœnitentia, joco, an serio insertas, quia Matrimonium aliquando comes sequitur Pœnitentia; redit ad materiam de Matrimonio, in Quæst. 4. d. Cause xxxiii. usque ad Causem xxxvi. in qua definit secunda Pars Collectionis Gratiani.

Tertia Pars & ultima superest, quæ brevissima: huic titulus, De Consecratione. In cujus initio, Glossa. Expleto tractatu Matrimonii, quod est commune omnium Nationum, explicitis etiam variis Causarum conflictibus; agitur de Sacramentis, quæ necessaria sunt ad solutem, & hoc ordine. Primo, De Ecclesiarum consecratione. Secundo, De Sacramento Eucharistia. Tercio, De solemnitatibus Festivitatum. Quarto, De Sacramento Baptismi. Quinto, De Confirmatione, & divinis Officiis, & Jeuniis, & in fine, De Spiritu sancto: & sic Tractatus iste in quinque Distinctiones est distinctus. Et notandum quod cum in aliis Tractatibus Magister interseruit suos §§. & solutiones, in hoc Tractatu non nisi duos ponit §§. unum, in prima (nempe in fine can. 50.), alium in quarta Distinctione, nempe in fine can. 19. & 20. Hoc ideo, quia de Sacramentis sobrie est loquendum, in quibus etiam vera loqui, periculosum est.

Ordinem supra expositum ratione materiæ, ipse Gratianus, & primæ Collectionis, qui floruit paulo post Gratianum, Collector; itemque vetustissimi Gratiani sequuntur Interpretes. Ipse Gratianus, ad can. 6. Necessaria Causa 1. Q. 7. §. Præcis igitur. Require supra in Tractatu Ordinandorum, intelligit can. 1. Dist. iv. & post can. 48. vii. Q. 1. Tu bonus tolera malum, &c. Infra de tolerandis malis in prima Causa hæreticorum, indicat can. 2. Causa xxiii. Q. 4. Gratianus ad can. 19. de Consecrat. Dist. iv. Diacones quoque propriam, ut supra, in Tractatu Ordinandorum, indicat can. 13. Dist. xix. Iterum ad cap. 20. de Consecrat. Dist. iv. Gratianus. Unde Urbanus Papa II. super quibus consultuit, &c. ut supra in Tractatu conjugii, ubi de Comparibus, agitur indicat can. super quibus 4. Causa xxx. Q. 3. In prima Collect. Decretal. in fine cap. 9. de electione. Illud autem, quod de Episcopi consecratione, indicat can. 1. Dist. lxvi. quod & præstantissimus Antonius Augustinus ad eum locum adnotavit. Plura quique per se poterit exempla perquirere, dignum ad fontem intendisse sufficit.

Quæ de perplexa & sæpius interrupta Gratiani methodo, prolixius & accuratius disseruimus, deprompta sunt ex variis observationibus, quas diversis temporibus, in usus privatos sedulo adnotaveramus; in præsentis publici juris facimus, in commodum studiosorum. Juvabit tamen meminisse Gratianum, Magistrum, Doctorem, & Interpretis tantum, nomen & dignitatem, & apud veteres, & apud recentiores ob-

tine-

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 51

tinere. Stephanus Episcopus Tornacensis, qui sub Alexandro III. floruit, *Magnam Canonum Interpretationem appellat, in Epistola 1. Glossa, & veteres Interpretes, Magistrum, & tanquam in Magistri verba non dicti jurare, nonnunquam ab eo recedunt, & ejus solutiones improbant; quas Canonibus, tanquam emblemata quædam interlerit: negant vero alicujus summi Pontificis auctoritate, Collectionem Gratiani fuisse confirmatam, sicut monuimus supra. Præstabit trium, summæ dignationis & eruditionis Interpretum Juris Canonici, Durantis, vulgo Speculatoris, Joannis Andreae, & Panormitani, de Gratiano sententias, ex ipsorum ore, & verbis referre.*

Durantes *lib. 2. Speculi, part. 2. de disputat. & allegat. in fine, ait Rubricas Juris Civilis, & Decretalium, esse authenticas, & jus facere. Secus autem est in Rubricis Decretorum: tum quia alius fuit Conditor Decretorum, & alius earum: tum quia illa quandoque falsè repèriuntur, &c. Idem, ante Durantem, Azonem adnotasse falsè repèrimus. Joannes Andreae etiam ad citatum Durantis locum observavit, & plenius explicat ad cap. 2. de Rescriptis extra, in hæc verba ultima Glossæ pon. Et in prædictis juribus contraria loquuntur secundum leges, scilicet secundum canones. Et ibi, secundum leges. Ergo Canonizatio, non facit eam, legem, valere in foro Canonico, ex quo canonici contraria repèritur, & est simile, &c. Sit ratio, quia Gratianus, ponendo legem in volumine Decretorum, canonem illi contrarium tollere, vel corrigere non potuit. Non obstat, si dicis Librum Decretorum fuisse per Papam approbatum, quia nec hoc constet. Et dato quod constaret; approbatio fuit, quoad Compilationem, non quoad dicta Gratiani, quæ quotidie reprobamus. Et idem in Libros Sententiarum, de quo vidè dicam de Bigamis, Debitum, super verbo, Cognitam. Non obstat quod notatur Secunda Q. 1. In primis verbis, De Persona Januarii, in Glossa secunda: quia ibi lex canonizata est, idest, in Corpore Canonis per Papam inserta, non per Gratianum simpliciter in volumine Decretorum. Item illa non est contraria canonibus, sed legi. Est simile quod dicam de Libro usus Feudorum: infra De Feudis, cap. 2. Hæstenus Joannes Andreae doctissime. Panormitanus eum sequitur in Proœmio Decretalium. Et Conclusio est, quod, aut queritur de Rubricis Decretorum: & in illis non est licita argumentatio, quia non sunt authenticæ; tum quia non fuerunt edita a Magistro Gratiano, (in quo tamen fallitur: nam plerique edidit Gratianus; imo & illas tanquam suas allegat aliquando, ut supra probavimus) sed a quodam alio (quod in aliquibus tantum locis verum esse supra probavimus); tum quia aliqua repèriuntur falsè, & corrupta, ut dicit Glossa, in can. Charis. iii. Q. 9. quam nota. Et sic excepta prima Rubrica, quæ est authentica, secundum Speculatorem, & Joannem Andreae, ibidem. Sed non video, unde sumant auctoritatem: quia non apparet quod etiam ipsum volumen Decreti fuerit approbatum, ut notat Joannes Andreae in cap. 2. De Rescriptis. & patet etiam ex ipsius inspectione Decreti, ubi nec in principio, nec in fine dicitur, quod fuerit approbatum. Item Rubrica prima Decreti non loquitur disposuisse, sed tantum fuit posita ad Declarationem Libri. Fateor bene, quod illa Rubrica declarat finalem intentionem illius Compilationis: unde potius debet dici*

*Durandus
propre di-
ctus non est
Speculator;
sed Guilel-
mus Dura-
tus.*

vera, quam authentica. Et recte Panormitanus. Quare æquum est benignos Lectores cognoscere, atque ignoscere, quæ veteres factitarunt, si faciunt novi; & nobis condonare, ubi cum ratione a Gratiano recedimus. Postremo, nec adhuc prænitet, summi viri Antonii Augustini iudicium de Gratiano nos esse secutos: in qua sententia pertendimus, quam plenius explicavimus alias; potissimum in oratione habita publice, *De recta Juris Canonici docendi & discendi ratione.* Breviter in eam coniecimus, quæ maxime in Gratiani Collectione cavenda existimamus: ideoque ne quid desit, in fine Tractatum nostrorum iterum curavimus excudi.

Ad Collectionem Decretalium Gregorii IX. devenimus. Sicut enim Justinianus a Triboniano Codicem componi curavit ex tribus Codd. antiquis, Gregoriano, Hermogeniano, Theodosiano, & ex aliorum Imperatorum Novellis Constitutionibus, quæ post tres illos Codd. fuerunt editæ, & ex propriis præterea, quas plurimas postea promulgavit: Ita etiam Gregorius IX. ex Collectionibus quinque præcedentibus, de quibus singillatim dicemus, hanc postremam absolvi curavit a Raymundo a Penna forti. Cui Collectioni multas Constitutiones addidit ipse Gregorius, vel emergentibus novis negotiis, vel proprio motu, pleræque ex Jure Civili petitis. *Sane diversas Constitutiones, & Decretales Epistolas nostrorum Prædecessorum, &c.* Quæ ut intelligantur, observandus ordo Antiquarum Collectionum Decretalium.

olim Cardinalium assensu: sed hodie eorum assensus non censetur necessarius. *Marci lib. 1. de Concordia, cap. 9. §. 7. & 8. Nicolaus de Cusa, lib. 2. cap. 28. & 29.* Imo de majoribus Causis sententiam proferre S. Pontifex non debet, nisi adhibitis Cardinalibus, Offensis ad cap. *sicut univo*, de excess. Prælat. & ad cap. 2. de Cler. non resid. & Joa. Monachi ad cap. *super eum 4. de heret. in 6.*

De prima Collectione. Prima paulo post Decretum Gratiani composita est a Bernardo Papiensi Præposito, quam ipse *Breviarium extravagantium* appellat; quod de veteri Jure & novo Compilasse, in Præfatione proficitur, ordinem fere Justin. Codicis secutus. Supplementum itaque quoddam Gratiani videtur hæc Collectio; ideoque ad Gratianum Collector aliquando nos remittit, ut in cap. 9. de Elect. & Elect. potest. in fin. in prima Collect. ad quem locum vide Notas doctissimi Augustini, & ad verba Præfationis, *De veteri novoque Jure.* Vel enim ex antiquis Conciliis & Patribus addidit quædam Bernardus, a Gratiano omissa; vel novas Pontificum Constitutiones, nempe post Gratianum editas, inseruit. Quare *Extravagantium Liber* appellatur; quia extra Decretum Gratiani hujusmodi scripta, & Constitutiones vagabantur. Eademque forma respectu Gratiani, possunt vocari *Extravagantes*, reliquæ omnes Collectiones, tam antiquæ, quas vulgo appellamus, quam nostræ: imo & Sixtus Bonifacii, & Clementinæ, & reliquæ, ut recte notavit Cujacius ad cap. 4. extra de Sponsalibus. Et quidem recte. Nam omnes illæ Collectiones, sunt quædam Supplementa, & Continuationes Gratiani.

Alexander III. Primæ autem Collectionis Decretales novissimæ Alexandrum, & Lu-

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 53

Luceum III. Auctores præcipuos habent [& alios usque ad Cælestinum III.], Antiquiores paucissimæ. Verum primæ hujus Collectionis propositum, & Methodus, apertius explicari non potest, quam ex *Nota* veteris Interpretis *Collectionis primæ*, cujus partem tantum doctissimus Augustinus exscripsit, & Vincentio Hispano tribuit. Integram representamus ex Tancredi *Glossis in Collectionem primam*, MS. exemplar nacti, beneficio doctissimi viri Claudii Monardi Juliomagi Andium Proprietoris. *Quia non omnia poterant in Decretorum corpore comprehendere, ut Dist. xix. Si Romanorum; ideo Magister B. Papiensis Prepositus hoc opus compilavit; cujus intentio est, diversa extragantia Romanorum Pontificum, & auctoritates Novi & Veteris Testamenti compilare sub titulis. Materia sunt ipsa Constitutiones, seu Decretales. Utilitas, ut sciamus discernere inter æquum & iniquum. Modus agendi talis est. Dividitur opus in quinque partes. In prima, Tractatus de Constitutionibus, & Rescriptis, & Judiciis, & eorum Officiis. In secunda de Judiciis, & cooperantibus ad judicia, scilicet testibus, instrumentis. In tertia, de vita & honestate Clericorum, & rebus eorum. In quarta, de sponsalibus, & Matrimonio, & impedimentis eorum. In quinta, de accusationibus Clericorum, & criminibus & poenis eorum.*

Secunda Collectio ter a tribus confecta est Gilberto, Alano, & Joanne Vallensi. Prævaluit tamen ea, quam ex duabus Prioribus Vallensis composuit, ex ruinis, ut ait Tancredus, duarum Collectionum Gilberti & Alani, quæ intereliderunt. Suspiciatur doctissimus Augustinus eam esse Alani, quæ in Conciliorum editionibus vulgo subjicitur, sine nomine Auctoris, post Concilium Lateranense sub Alexandro III. Hæc itaque [ipsa est] quæ secundæ Collectionis nomen obtinuit; quamvis aliquando vetustissimi Interpretes meminerint Extravagantiam Alani, ut notat Augustinus, in *Notis prima Collectionis ad cap. 13. tit. 1. lib. 3.* quia vel aliquid diversum, vel plenius in ea continebatur.

Gratiani. Continet itaque Constitutiones Alexandri III. & seqq. Pontificum, potissimum vero Cælestini III. qui anno 1198. obiit mense Januario.

Tertiam Collectionem ex Registris Innocentii III. Bernardus Compo-
pelleanus fecerat, quæ non recepta. Itaque tres illæ privata auctoritate, à privatis Magistris composita fuerunt. Primus Innocentius III. aliam, quam vocamus *Tertiam*, confici jussit, & auctoritate publica munivit: quæ sine scrupulo, tam in judiciis, quam in Scholis recipitur. Composita est ex Libris duodecim Registorum Innocentii III. in qua concilienda, opera Petri Beneventani Diaconi & Notarii sui usus est [anno 12. Pontificatus sui], ut constat ex *Præfatione dicte tertie Collectionis*, quæ Confirmationem continet. Meminit etiam hujus Collectionis *Chronicon Uspergensæ*, & Tancredus in optimo fragmento, edito a doctissimo Bosquero in *Notis ad Registrum Innocentii III.* pag. 48. Hanc tertiam Collectionem Glossa in cap. 18. *De Præbendis & Dig.* in verbo, *Confirmationem*, vocat absolute, *Innocentii Compilationem*; ex qua citat cap. 1. *de re judic.* quod reperitur eodem ordine in *tertia Collectione*. Notandum præterea, dubiæ & incertæ fidei primam & secundam Collectionem

sedit annis 22. Lucius III. annis 4. tantum, obiit an. 1185. mense Novembri.

De Secunda, Quæ 12. an. post primam facta est. In ea quædam solum admiserit ex Conciliis, & Patribus, de veteri Jure; sicut & in prima Collectione ad Supplem.

De Tertia.

lectionem. Hoc amplius Tancredus notat quasdam falsas esse insertas Decretales, quæ in Registris non extant. Junge Tancredi notam, quam subiecit Augustinus, in fine *Notarum primæ Collectionis*. Idipsum *Præfatio* tertiæ Collectionis subindicat. Quasdam tamen ex his, quæ falsæ dicuntur a Tancredo, in Decretales Gregorii IX. irrepsisse aliquando probabimus; sicut & præposuere *cap. 14. De Renunciati*, tribuitur Honorio, cum sit Gregorii IX. & contra *cap. 15. De tempor. ordinat.*, tribuitur Honorio, cum sit Innocentii III. Extat integrum in *Lib. 13. Registri Innoc. III. Epistola 194.* Habet enim suos naves postrema Collectio Decretalium. Aliquos in sequentibus Tractatibus indicabimus; sed facile utilium multitudine compensabuntur.

De Quarta
Collectione.

Quartam Collectionem idem Innocentius III. ex Concilii Generalis Lateranensis Canonibus, & sequentibus Libris Registri post duodecimum colligi curavit; cujus opera, non liquet: nec enim Tancredus, in *frag. supra citato*, ait, *se consecisse Collectionem quartam, sed tantum in Glossis tertiæ Collectionis, quas scribere perabat, promittit se adnotaturum, si quid post annum duodecimum Innocentii III. idest, post Collectionem tertiam, immutatum fuit, vel ab ipso Innocentio, vel a Concilio Generali Lateranensi.* Tertia vero, & quarta Collectio Innocentii solius Constitutiones continent. Hæ quatuor Collectiones antiquæ, editæ sunt ab Augustino; quibus manuscriptis ante Augustinum Contius usus fuerat.

De Quinta
Collectione.
Sedit Honorius x. annis & viii. mensibus, & mortuus est anno 1227. mense Aprilis.
Nuper Tolosa edita est ab Innocentio Citronio.

Quinta Collectio promulgata est auctoritate Honorii III. & de ipsius Constitutionibus tantum, ut ipse loquitur in *Epistola ad Tancredum in quinta Collectionis principio*, auctore Contio in *Decretalium Præfatione*. Confirmatur auctoritate Joannis Andrea, initio *Commentarii ad Decretales Gregorii IX.* Collectio quinta nondum est edita, quam tamen manuscriptam Contius habuit; ex qua quædam adscripsit ad Decretales Honorii, quæ repetita sunt, in novissima Parisiensis editione Decretalium. [Bernardum ea etiam usum fuisse constat ex specie, quam proponit ad *cap. penult. de ord. cognit. & cap. ult. de Causa possess. & propriæ*.]. Panormitanus quoque, eam habuit, & Dominus Cujacius, ut constat ex Notatis ab eo ad *cap. 63. de Appellat. & ad tit. de frigid. & malefic.*

Nec obstat quod Othienis in *Summa Decretalium*, numeret octo Collectiones, quæ Gregorianam præcesserunt. Si enim Gilberti, & Alani, & Bernardi Compustellani, tres, quæ non obtinuerunt, quinque reliquis addiderimus; Octo Collectionum numerus colligetur.

De Collectione
Gregorii IX.
quæ solemniter
in Scholis
prælegitur.
Sedit an. 14.
obit vero an.
1241.

Ex Constitutionibus, quæ in illis quinque Collectionibus continentur, vel ex aliis, quæ omisse erant a Collectoribus, & extra eas vagabantur, vel quæ postea editæ fuerunt, ab ipso Gregorio IX. Successore Honorii III. hæc nostra Collectio Decretalium composita est. Quod in Præfatione satis explicatur, cui tantum Matthæi Paridis auctoritatem, in Henrico III. addemus. *Hæc quoque temporibus, Gregorius Papa IX. videns Decretalium radiosam prolixitatem, sub quodam compendio eas eleganter abbreviavit, & collectas solemniter, & authenticè; per totius mundi latitudinem legi præcepit, & divulgavit.* [*Illas autem*

DE METHODO ET AUCTOR. COLLEC. GRATIANI, &c. 55

tem ab auctore ipsarum Gregorianas appellamus, sic incipientes, Rex pacificus, &c. In quibus quadam innovavit, ne scilicet illegitimi in Prælatias vel Ecclesiastica beneficia, nisi adepta a Sede Romana legitimatio-
nis dispensatione obtineant: sciens inde Curia Romana pro impetratione tali multa emolumenta provenire, sicut ex statuto Innocentii pro dispensatione plurimum Beneficiorum obtinendorum. [Intelligit vero cap. ult. Extra de filiis Presbyterorum & cap. de multa de Præbendis]. Usus est autem opera Raymundi a Penna forti sui Cappellani, ut ex Præfatione constat, scripta anno Christi 1230. Martinus Polonus, qui & Innocentii III. & Honorii compilationem meminit, ita de Gregoriana loquitur. *Hic Papa per Fratrem Raymundum Ordinis Predicatorum, Penitentiarium, & Capellanum, ex pluribus Voluminibus Decretalium compilavit unum volumen, mandans ubique Doctoribus illo uti.* Quæritur tamen, cur Raymundus retinuerit plerumque principia & prima verba singulorum capitum antiquarum Collectionum; quamvis sensum non perficiant: & ipse Raymundus in Præfatione significaverat se superflua & inutilia rescasse. Joannes Andreæ ad cap. Nobis fuit De Jure Patronat. apte respondet. *Quare non incepit Compilator hic Decretalium, deciso verbo, Nobis fuit, sicut supra de appellat. infra de sentent. excomm. Inquisitioni Dic ad hoc & simile: illud principium reservatum propter contemporaneos hujus Compilationis, qui prius studuerant, & propter Glossas antiquas, allegantes hac principia.* Unde si, quod absit, hodie mutaretur Gregoriana Compilatio, magna esset nostra confusio mutare principia Decretalium. Factum ergo, ut remaneret in his notitia, nec turbaretur memoria: & sic non obstat Proæmium, ibi, *rescatis superfluis.* Hodie vero editis quatuor Collectionibus, utilitas Principiorum magis apparet.

Antiquarum itaque Collectionum enumerationem facere necessarium visum est. Constitutiones enim integrioris reperiuntur in illis. Nam licet Raymundus dicat, *Ex his superflua se rescasse tantum*; recte tamen Glossa & reliqui accurati Interpretes veteres ac novi, conque-
runtur utilia multa rescuisse; imo aliquot utiles Constitutiones prætermisisse. Origines itaque, & fontes Decretalium singularum juvabit inquirere ex antiquis Collectionibus; quod Contius inchoavit primum in editione Antuerpiensi; adnotatis etiam quibusdam, ut diximus, ex quinta Collectione manuscripta. In Romana vero editione idem Franciscus Pegna vir doctissimus, unus ex selectis Correctoribus Romanis præstitit accuratius, & adnotavit initio cujusque Decretalis: de quo sic Antonius Augustinus in *Indice selectorum Vrorum*, qui Gratiani emendationi præfati sunt a Pio IV. & V. In Notis ad cap. 20. lib. 1. *Dialogorum, de emendat. Gratiani in fine.* Franciscus Pegna Hispanus, cujus sunt Additiones Decretalium, sine nomine; quia Templum Diana incendisse visus est. Doleo tamen & moneo, nec absere, unicum Gal-
lum Arnaldum Pontacum, & sero adhibere. Reliqui omnes fuerunt, aut Itali, aut Hispani. Quinta tamen Collectione Honorii non est usus Pegna. Quare singularia sunt, quæ ex ea Contius adnotavit. Neque tamen, vel Contius, vel Pegna, omnes origines indicaverunt Decretalium editarum ante Gregorium IX. Suppleri possunt ex *Libris Regi-*

Utilitas, quæ
ex veteribus
Collectioni-
bus percipi-
tur.

Registrorum Innocentii postea editis, & aliis Scriptoribus. Nam ad Registrorum literam recurrere debemus, ut vel emendetur Decretalis, vel ejus auctoritas probetur, ut ex Tancredo notavimus supra. Quam viam etiam monstrat Innocentius IV. in *Præfatione Apparatus sui in Decretales*.

De *Sexta Collectione*. Post Gregorium IX. sedit Cælestinus IV. anno uno & 8. mensibus. Post Cælestinum sedit Innocentius IV. Guenensis annis 11 & 6. mensibus, qui in Synodo Lugdunensi excommunicavit Fridericum II. Obiit anno 1254. Bonifacius vero VIII. sedit annos 8. obiit anno 1294.

Collectione Gregorii IX. quæ quinque Libris constat, addidit suam Bonifacius VIII. quam ideo sextum Librum nuncupavit. Continet selectas Constitutiones tam ipsius Gregorii IX. [de ejus extravagantibus videndus Cujacius ad *cap. penult. & ult. & de reſtitibus*], quam aliorum sequentium. In qua Collectione prævalent Constitutiones Innocentii IV. & Gregorii X. & ipsius Bonifacii : [quia sub eorum Pontificatu duo generalia Lugdunensia Concilia habita sunt. Ante tamen Bonifacium VIII. Innocentius IV. Collectionem Decretalium ediderat & promulgaverat, in quam scripsit Ostiensis : quæ appellabatur *extravagantes* Innocentii IV. cujus omnes fere Decretales Bonifacius VIII. in Sextum retulit].

Sic de Sexto Martinus Polonus. *Anno Domini 1297. Bonifacius Sextum Librum Decretalium, quem fieri jussit, publicavit.* Adde omnino, quæ Joannes Andreæ in fine *Commentarii Regularum Sexti*, ad hæc verba *Datum Romæ*.

De *Collectione Clementina*. Sequuntur Clementinæ, quas Clemens partim ex Canonibus Concilii Viennensis; partim ex propriis Constitutionibus confici curaverat, tamen morte præventus non publicavit. De qua Collectione ita Martinus Polonus in *ejus vita*, & Auctor *ejus vita* nuper editus. Anno 1312. die 12. Kalend. Aprilis, in Castro de Montiliis, (Monteoux), juxta Carpentoracum, ubi Curia tunc morabatur, Papa fecit publicari coram se in Consistorio Constitutiones, quas prius fecerat ordinari, ex quibus decreverat Septimum Librum Decretalium fieri : & exinde capie agrotare. Et sic Constitutiones illæ per quadriennium remanserunt suspensæ, nec expositæ ad communiter habendum, nec ad studia generalia, ut moris est, destinatæ ; donec postmodum anno Domini 1317. mense Novembri, per Successorem ejus Joannem fuerunt publicatæ, & sub Bulla ad Studia Generalia directæ. Plenissime ea de re Glossa Clementinarum, in illa *Præfationis* verba : Usuri de cætero in judiciis & Scholis. Placuit ex illa Glossa, quædam verbatim referre, pertinentia ad Canones, quos ex Viennensi Concilio, in Clementinas retulit Clemens V. sub quo Viennense Concilium fuit celebratum. Circa hoc sciendum, quod Constitutiones Concilii licet non omnes fuerint in Concilio publicatæ, tamen postea de facto fuerunt publicatæ, & ipsarum habita copia, & jam habebatur, quod ligarent. Et quia patuit aliquas ex illis ineptæ, aliquas prolixæ, aliquas defectivè compositas, aliquas etiam non expedire : noluit Clemens, quod compositio illa procelaret ; sed ut fertur, sub excommunicationis pena mandavit, quod istas habentes, infra certos dies, restituerent Camera, vel incenderent, vel dilacerarent etiam easdem. Denum per

positiones fecit illas referri, qui aliquas & paucas in totum reservaverunt, aliquas in totum resciderunt, aliquas mutaverunt quoad verba, mente servata; in aliquibus menti & verbis detraxerunt, & addiderunt. Et has, licet non sub his verbis in Concilio publicata fuissent, voluit sub nomine Concilii reservari, & multas Constitutiones utiles addens, de quibus non fuerat in Concilio tractatum, &c. Vide omnino locum integrum. Auctor hujus Notæ Joannes Andreæ, qui in Clementinas scripsit ex professo. Adi eundem in prima verba *Præfationis Clementi*. Quoniam nulla: & iunge quæ idem accurate scripsit ad *Præfationem Sexti*; potissimum ad ea verba: *Earumque Auctoribus dubitatur*; & sequentia: *Abbreviatis, In toto, Mutatis, Correctionibus, Detractionibus, Additionibus, Vidimus*. Ex quibus colligere possumus, quantum sibi Summi Pontifices vindicent, non tantum in suorum Decretorum Constitutionibus, sed etiam in Conciliorum Canonibus, Collectionibus Decretalium inferendis: idem nempe Jus, quod Justinianus, in veterum Jurisconsultorum Libris, & Anteriorum Imperatorum Constitutionibus. Hoc feliciores Juris canonici studiosi, quod fontes & origines Juris canonici veteris & novi, fere omnes, cum cura & solertia, non sine sumptu & labore tamen, deprehendere & scrutari valeant. Juris Civilis studiosi, tam beatis esse non licet.

Collectæ postea fuerunt a privatis Collectoribus, Constitutiones xx. *De Extravagantibus Joannis, & de Extravagantibus communibus.* a Joanne Papa editæ; & Extravagantes quædam communes, nempe a diversis Pontificibus, qui vel ante Joannem XXII. vel postea vixerunt, composuit. Extravagantes vero, tam Joannis, quam communes, sicut & reliquæ Constitutiones Pontificum sequentium, licet a privatis Collectoribus collectæ; tamen habent vim & robur in judiciis, si fides eis adstruatur, vel ex Registris, vel ex Plumbo, & sigilli forma: qua de re vide [*cap. 8. Extra de fide instrum.* & ibi Interpretes, ubi nota ex antiqua hæc verba: *De quibus nec per Bullam constituit, nec ipsa per Metropoles fuerunt insinuata*]. Adde *Præfationem Extravagantium Joannis*, scriptam a Francisco de Pavinis; ubi de *Regulis Cancellariæ*, & *Decisionibus Rotæ*: Quibus iunge doctissimum *Tractatum* Francisci Pegnaz, de *Extravagantibus, in fine Directorii Inquisitorum*.

In Gallia notandum, Sextum Bonifacii non habere eandem vim, atque reliquas Compilationes, propter graves inimicitias, quæ inter Bonifacium & Philippum intercesserunt: quod & observavit Glossa ad *cap. 16. de Electione in vi*. Ita secundum aliquos, Constitutiones istius Compilationis non sunt receptæ in hoc Regno. Quæ verba Glossæ & alia quædam ad Regum nostrorum Regalia pertinentia, Romanos Correctores delevisse, quidam viri docti frustra suspicantur. Nam & in editione Molinzi desiderantur; quæ profecto non omisisset. Verosimilius est ab aliquo Gallo Doctore, Glossis fuisse inserta. Quinimo Decretalium nullæ Collectiones publica auctoritate, in Gallia receptæ fuerunt: & notandum quod ait Molinæus, in *Commentario ad Edictum Henrici II. contra parvas datas*, Glossa 15. nüm. 1209. extare in Registris Regis [sub Philippo Augusto] consilium, ab Eudone Burgundiz Duce Regi datum, ne novas permetteret illas Constitutiones Paparum, in Regno suo admitti. Et certum est nullo modo admitti, in his, quæ ad

Pars Prima.

H

Ja.

Observatio tam ad Sextum Bonifacii, quam ad omnes Decretales.
Cor ergo, inquit, leguntur in Scholis? Solve ex iis, quæ diximus ex Philippo Pulchro in fine Differ-

sationis præ-
cedunt.
De huiusmo-
di consilio
plenius Illust.
Maccab. 4.
de Concor-
dia, cap. 15.
extat. 1000
2. libertatum
Ecclesiæ Gal-
licanæ.

Jurisdictionem secularem pertinent. Imo nec per omnia in spiritualibus, si adversentur Libertatibus & Juribus Ecclesiæ Gallicanæ. Quod mirum non est, cum & Curia Romana non recipiat omnes Decretales; quamvis publicis Collectionibus contineantur. Quæ vero extra Collectiones publicas vagantur, & ab anterioribus Pontificibus sine editæ, nullam vim & robur habent in Judiciis, Bonifacius in *Præfatione sua* in vi. sub finem. Editæ tantum Constitutiones post publicas Collectiones valent, dummodo de earum fide & publicatione constat, Joannes Andreas in *Nois ad dictam Præfationem*. Quo pertinent quæ supra de Extravagantibus diximus: [quibus adde *cap. 8. de fide Instrumentorum*]. Nec apud nos valent, nisi publica auctoritate, vel usu receptæ fuerint; sicut de quibusdam Regulis Cancellariæ notum, [quæ usu & moribus nostris comprobata sunt].

Decretalium
Methodus.

In Decretalibus autem componendis eam methodum est secutus Raymondus, quam in antiquis Collectionibus servatam deprehenderat. Nempe Decretalium Collectores Codicis Justiniani artem secuti sunt. Statim enim, post *tit. De Summa Trinitate*, qui est primus, partes & species Juris canonici, scripti & non scripti, tribus titulis explicantur, de *Constitutionibus*, de *Rescriptis*, & de *Consuetudine*. A quinto vero titulo, usque ad *tit. de Pactis*, de Conditione, Qualitate Clericorum, Ordinationibus, Electionibus, & Dignitatibus tractatur: & pars illa prima, de Personis appellari potest. A *tit. de Pactis*, usque ad finem Libri Secundi, tractatur plenissime de Judiciis Civilibus instituendis, instruendis, & perficiendis: ex qua parte, recte viri docti observant, praxim fere omnem fluxisse. In Tertio, & Quarto Libro, de Rebus Ecclesiasticis agitur, tam Spiritualibus, qualia sunt Sacramenta, quam de Temporalibus, verbi gratia, de bonis Ecclesiasticis, Contractibus, Testamentis. Itemque de mixtis, de Præbendis, atque Dignitatibus, Jure Patronatus, & reliquis. Quia tamen Beneficia Ecclesiastica, & bona, non in personarum gratiam conferuntur, sed propter officium conferunt beneficium, ut vulgo dicitur; Clerici enim, Divino cultui, ministeria Religionis debent impendere, *lege 2. Cod. Theodos. de Episcop. & Clericis*: breviter, antequam de Præbendis, & bonis Ecclesiasticis tractetur, in *quatuor primis titulis Libri Terii* traditur, quid desideretur in Clericis, ut recte munus suum peragant, & officii sui admoveantur. Postremo in Libro Quinto, de criminibus Ecclesiasticis agitur, de Accusatione, de Persecutione, Instructione, & Forma Judiciorum criminalium; ultimo, de Pœnis, seu Censuris Ecclesiasticis. Ex quibus colligitur expressum esse ordinem Codicis Justiniani.

O R A T I O

IN APERIENDIS SCHOLIS JURIS

Habita vt. Non. Octob. Anno M. DC. XXXII. ad IX.
Tractatum Calcem edita anno 1641.

De recta Juris Canonici discendi ratione.

Rudentissime vetus & elegans Poeta in electione arborum, quas in tutelam suam singula Numina suscepunt, Minervæ judicium cæteris prætulisse videtur. Jovi siquidem Quercus: Veneri Myrtus, Phœbo Laurus, Pinus Cybelæ, Populus Herculi placuisse fertur: omnes quidem pulchritudine, proceritate, vel amœnitate gratissimæ, steriles tamen, & infœcundæ. Minervæ autem propter fructus, quos fert, uberrimos & humano generi longe utilissimos Olea gratior & acceptior fuit. Ideoque Sapientis nomen meruit. Stulta est enim & inanis gloria, nisi quod facimus, utilitate commendetur. Eadem plane ratione legitimæ scientiæ Professori conveniens, ac necessarium esse arbitror, in aperiendis Scholis, non umbratiles declamationes aucupari; quibus inescantur homines, & auribus tantum parantur insidæ, animus autem vacuus dimittitur: sed eam orationem habere, ex qua præter animi delectationem & voluptatem, ad auditores aliquis fructus & utilitas redeat.

Operæ igitur pretium duxi, Studiosis Juris Canonici, ejuſ inter-pretatio nobis, ex veteri hujus Academiæ Consuetudine obligit, quantum equidem potero prodesse. Quod ut re ipsa præstemus, hac oratione, quæ nobis videatur brevissima ac certissima Juris Canonici discendi methodus, exponemus. Nec ita tamen, ut omnia argumenta singillatim, & per partes excutiamus; sed summa tantum capita, & in ea materia dominantia perstringamus. Nam si quæcumque ea de re dici possunt, curiosus investigaremus, nullus prope dicendi finis reperiretur.

Sicut in reliquis scientiis ediscendis, ita & Jure Canonico perdiscendo, non admittimus rudem, & imparatum auditorem. In primis edicimus, nihil præcepta, atque artes profuturas, vana, & inutilia fore omnia, quæ deinde præcipientur, nisi natura & incholes auditoris faveat, sensus communis adit, & recta ratio, quam necessario in Jurisconsulto desideramus. Qui sensu communi caret, procul

cul a Scholis Juris efficiendus est: neque enim magis illi præcepta proderunt, quam cultura sterilibus agris & arenæ. Non ideo tamen studiosi statim abicere debent animos: paucissimos enim reperies, quibus non inest vis & facultas quædam, ac naturalis potentia percipiendi ea, quæ traduntur a peritis Doctoribus. Id enim hominibus naturale est: & quemadmodum aves ad volatum, equi ad cursum, ad sevitiam feræ genitali motu feruntur; ita propria est hominis mentis agitatæ & solertia. Hebetes vero & indociles, non magis secundum naturam hominis eduntur, quam prodigiosi partus & monstra. Ex ipsis quippe rerum argumentis discimus, sepiissime non ingenium & naturam, sed laborem & curam defecisse. Liberalissimam naturam omnes experimur. Quod ab ea postulamus, ultero & sponte suppeditat. Verum ei vicissim nos aliquid largiri debemus, nempe Institutionem, & eam quidem non feram, sed maturam & accuratam. Excolenda sunt enim a puero & mitiganda ingenia, studio & cultura humanioris literaturæ, quæ Historiæ & Philosophiæ, Dialecticæ præsertim mediocri cognitione, summo opere adjuvatur. Mediocre cognitionem dicimus: si quis enim exactissimam & perfectissimam quæsierit, vix jam grandævus senes, ac ætate defecti in Scholis Juris mitterentur.

Ab his initiis ad Juris Canonici studium licebit accedere. Cujus studii, duas partes constituimus; *vetus* & *novum*. Veteris principia & fontes in præsentem, non longius accessimus, quam a Gratiani Decreto, cujus Collectio, sicut opus Pandectarum, ex veterum Prudentum libris; ita ex variis Conciliorum, Pontificum, & Patrum scriptis, eventu quamvis & arte multum dispari, compolita est. Jus Canonicum novum, Decretalibus continetur, in quibus Pontificum potissimum, sicut in Codice Imperatorum, Constitutiones & Decreta referuntur.

In utroque, tam veteri, quam novo, quædam studiosis observanda proponemus; non tantum ab antiquis, sed etiam a plerisque recentioribus Interpretibus, vel prætermissa, vel non satis explicata.

In jure novo Decretalium, hoc est in *Collectione* Gregorii IX. quam solemus in Scholis interpretari publice, antiquorum Interpretum, ex quorum scriptis Bernardus Bononiensis Glosas excerptis, diligentia vel industria satis commendari non potest. Haud enim contenti *Collectione* illa, quam interpretandam suscipiebant, ad alias etiam antiquiores animum adjecerunt; sine quibus novas intelligi non posse gerissimè judicabant. Hos Bernardus, Innocentius IV. Joannes Andreas, & Panormitanus, optimi Juris Canonici Interpretes interdum imitantur: reliqui fere omnes imperite neglexerunt. Comparationem illam exactissimam *Collectionum* antiquarum, cum nova Gregorii IX. quam necessariam esse toties inculcamus, ex antiquis Interpretibus, ut diximus, viderunt pauci; neglexerunt plures antiqui & novi ulque ad nostra tempora; quibus felicior genio præditi, Antonius Demochares, Joannes Quintinus, Antonius Contius clarissimum olim hujus Scholæ lumen, & postremo Antonius Augustinus, hanc partem strenue adeo tractaverunt; ut *Correktoribus* Romanis, qui postremam manum operi imposuerunt, tenuissimum spicilegium reliquerint. Diligentiorum exam-

DE RECTA JURIS CANONICI DISCENDI RATIONE. 61

exemplo auditores nostros commonemus, ut in Gregorii Collectione legenda antiquas Collectiones semper adhibeant; in quibus Constitutiones Pontificum integrioris reperient, quas Raymundus a Pennaforti Barcinonensis, Gregorii IX. Tribonianus, passim interpolavit, rescidit, & immutavit; ac sæpe contra mentem Auditorum. Quin & nunquam necessarias neglexit, & quod nobis Gallis observandum est, quoddam in Rescriptis Pontificum, ad honorem & decus gentis nostræ pertinentia, supercilium & typus Hispanicus cum ferre non posset, prætermisit.

Sufficere forte Studioso Juris Canonici comparationem illam antiquarum Collectionum cum nova Gregorii, Glossarum assiduum lectionem, & vivam vocem Doctorum merito quis crediderit; studioso tamen & discipulo. Nam a Magistro, qui lumen præfert & antecedit, aliquid amplius requiritur; exacta nempe cognitio Historiæ Ecclesiasticæ, præsertim a Gregorio VII. nec unius quidem Ecclesiæ, sed omnium, Occidentalium maxime; quæ non ex vulgatis & futilibus quibusque, sed ex æqualibus & coartatis repetenda est. Quam cognitionem, quia propemodum infinita est, in Doctore tantum desideramus; qui nisi eam, si non summam, saltem idoneam & intra modum affectus sit, nihilo præstantior erit Magister paulo diligentiore Discipulo. Hæc de Jure novo Canonico, tanquam per indicem attingere visum est; ne subtilior & curiosior disciplinæ ratio retardet potius, quam promoveat Studioforum impetum.

A Jure novo sensim ad Jus vetus pervenimus, ordine forte docendi præposito, non docendi: Plura enim de Jure veteri præcipienda supersunt. Veteres omnes Juris Canonici Interpretes Latini cognitionem Juris antiqui non aliunde, quam a Gratiano acceperunt; in summa reliquarum omnium Collectionum, tam Latinarum, quam Græcarum ignoratione versati; quarum auctores, nec de nomine eis noti fuerunt: quod eorum scripta produnt nimis. Eam ob rem sicut ex aquæ capite turbato, & ex fontibus limosis, rivi liquidi & illimes manare non possunt: ita doctrina, quam veteres Interpretes hausierunt tantum ex Collectione Gratiani, quæ spuria, falsa, suspecta, & mendosa plurima continet, certa, vera, plana, & aperta esse non potest. Ac ne videamur vagari cum discrimine alienæ existimationis; designabimus, quid præcipue in Collectione Gratiani cavendum existimemus.

Opus suum Gratianus ex tribus Scriptorum fere generibus composuit: ex Conciliis, tam generalibus, quam particularibus, Orientis, & Occidentis; ex Epistolis & Constitutionibus Pontificum; & ex dictis Patrum, Græcorum simul, & Latinorum. In Conciliorum Latinorum Canonibus inferendis, plerumque non inspectis Libris authenticis, aliorum Collectionum fidem nimium patienter amplectitur: unde seges errorum fertilissima. Idem in Græcorum Synodis admisit; in quibus præterea, non una & eadem versio, sed pluribus usus, aliquando supine adeo & imperite, ut unum & eundem Canonem, velut diversum, bis & ter repetat, varietate versionis, vel breviationis delusum. Quod vero periculosum est, rationem componendorum Canonum, vel revera, vel in speciem pugnantium, eam plerumque inire solet, ut anti-

qua

qua Concilia, etiam majora & geeralia, quibus Ecclesiarum, nostrarum præsertim, jura & libertates contioentur, quamvis æquitate summa nitentur, cedant tamen minoribus: & de Conciliorum omnium auctoritate securus, dubia noouquam & falsa pro certis & veris, credulis lectoribus obtrudit. Quin etiam, propter antiquæ disciplinæ ritum, & linguarum ignoracionem, ideotidem celpitas, & labitur.

Hujusmodi autem errores in Coociliis quidem Gratianus, parca maou, raro sparsisse dici poterit, & ut ajunt, *χειρ, αλλ' μη ειν δουλην*. At in Epistolis decretalibus Pontificum, Clementis, Anacleti, Evaristi, Alexandri I. & aliorum, liberalissime, & ειν δουλην: quarum quidem falsas plurimas, suppositas, & mendosas esse, iodicare Studiosis necessarium visum est; quia oon raorum hæc a postremis Gratiani Correctoribus sæpe fuerunt omissa; sed etiam a doctissimo Antecessore pridem obervata, contra mentem Auctoris, & in ejus fraudem, ab imperitis & tagacibus Librariis cootaminata partim, obelo partim jugulata sunt: ut peripicacibus ostendent satis vulnorum cicatrices, quas iocausi mutilatores obducere suot obliti. Hoc uoum equidem io ea re miror, cur Antonius Augustinus Juris Canooici peritissimus, ex incertis hujusmodi Epistolis, excerpta plurima, suæ Collectiõni, tanquam viliissimos pannos purpuræ affuerit.

Noo majore judicio, & diligentia, ex dictis Patrum, & aliis Scripto-ribus desumpsit multa Gratianus. Quæ tamen in his peccavit, sere omnia Romani Correctores accuratissime emendarunt: ideoque superse-derunt. Singula enim persequi, quæ virorum doctissimorum diligentiam effugerunt, brevis orationis modus noo finit. Hactenus de Jure Cano-ico veteri, & novo: quæ diligenter explorata, plurimas tradiciones ve-terum, & recentium Ioterpretum prosligabunt, & inanium Commenta-riorum onere levabunt.

Caterum Natura & Institutio a puero, de qua initio dixi, παιδμαδιαν vocant, & Juris disciplina, qualem modo expressimus, studiosis parum proderunt; oisi præterea labor perpetuus, nec interruptus, sed certo & legitimo temporis spatio continuatus accedat.

Prudentia majorum & communis Populorum consensus, qui ratione & legibus reguntur, Locum opportunum addidit: ut non ubique, sed in certis tantum Civitatibus Juris scientia, publica auctoritate do-ceretur; idque publice, non fortim, in tenebris, & io privatis audi-torils, io quibus pro arbitrio suo doctus, & indoctus quilibet, pa-riter, & ex æquo, docendi Juris fiduciam, io perniciem juvenutis assumit. Quin & eveoit aliquando indoctorum Magistrorum privata Auditoria, majori discipulorum numero celebrari. Quidni oon-quid quotidie videmus agyrtarum, & circulatorum theatra multitu-dine plebis imperitz circumvallari, stupore vulgi, plerisque ex illa face factos nobiles, & potius adiri, quam sapientissimos Medicos? Nimicum sui similes imperiti trahuot imperitos, qui oovam capturam, & novum genus lucri invenerunt, ipsam ignorantiam. *απορουντ ο παιδες, η δεραιορουν, οα απορουν. παιδα γαρ οαι πλανει*. Incautos vero ju-venes, his fraudibus, & dolosis artibus circumveniunt. Catholica præ-cepta,

DE RECTA JURIS CANONICI DISCENDI RATIONE. 67

cepta, Tractatus generales, Compendia, quasdam Species, quasdam Antinomias, avidis Sæctatoribus suis, quasi manna in os ingerunt; adeoque verendum est; ne quod olim picturæ contigisse dicitur, ut perierit, postquam Ægyptiorum audacia tam magnæ artis compendiarium invenit; idem & Jurisprudentiæ, longe majori publicæ rei damno, eveniat, perniciosissimo hujusmodi Breviatorum factio; qui admirabiles Jurisconsultorum libros, & Imperatorum sanctas Constitutiones, in frustra, & Epitomas sacrilège discerpunt & lacerant.

Nos vero, cruda, & præcocia studia prorsus damnantes, laborum gradus statuendos esse profiteamur: & ut totam orationem in pauca conjiciamus, sex in studiosis, sive Juris Canonici, sive Civilis requirimus; Naturam, & Indolem; Institutionem a puero; rectam Juris disciplinam; Laborem indefessum; Tempus legitimum; & postremo locum studiis aptum, & commodum. Scientiarum enim cognitionem, cum lis, quæ terra nascuntur, non inepte comparari posse puto. Natura nostra velut ager est & solum: Doctorum præcepta sunt semina: Institutio a puero tempus opportunum designat, quo semina terræ commendanda sunt: Studium & labor culturæ vicem obtinet: Tempus legitimum hæc omnia confirmat & roborat, ut perfecte enutrientur, & quasi ingenerentur: postremo sicut aer ambiens benignè fruges educat, eisque colorem ac maturitatem inducit; ita & locus ipse ad docendum publice constitutus alit quodammodo, ac promovet studia Juris, eaque saniora ac vegetiora præstat.

His igitur sex, tum ad Juris Civilis, tum ad Juris Canonici disciplinam collatis, nihil ad plenissimam, & perfectissimam cognitionem deerit: nisi usus & experientia; quæ non in Scholis & ab Antecessoribus, sed in Foro a quotidiano Judiciorum strepitu, exercitatione & tritura est expectanda.

D I X I.

MONITUM LECTORI

NOVEM TRACTATIBUS IN LIB. I. DECRETALIU. PRIOR.
RES TITULOS OLIM AB AUCTORE
PRÆFIXUM.

PROPOSITI rationem & methodum aperire tibi, BENIGNE LECTOR, in ipso limine necessarium duxi. Anno superiori, per vices, ex instituto Scholæ, explicatio mihi Canonici Juris obtigerat. Impellebar huc illuc, incertus quam partem aggredere Studiosis utilio- rem. Obverlabantur animo Compendia, Breviationes; Catholica, seu generalia quædam: sæculi genio obsequendum, quo per Indices & Epitomas pium quantum sapere gestiunt. Quin etiam operi me ac-

cinxeram. Desultum progressi, ubertas & difficultas materiæ cohibuit impetum, & statim remorata est: hujusmodi nempe scriptorum plura volitare & circumferri, quæ Decretis etiam publicis aliquando prohibita fuerint. Solidius aliquid ad informandos & imbuendos Studiosorum animos desiderari, viam sedulo muniendam, per quam deducti facilius ad enucleandas Quæstiones difficiles, quæ quotidie veniunt in usum præpararentur. Quares, pleniores potius Tractatus in exemplum conscribendos mihi persuasi: nec parce, doctrinæ caput & fontes tantum; sed etiam ex fontibus plures rivulos deductos consecrandos. Quid est enim aliud Tractatus, quam multarum Quæstionum, quæ communi genere continentur, & latent, latius diffusa, & subtilius explicata comprehensio & expositio, *difficilioris accessus*. Verum, ne rudem & imparatam Juventutem ab initio deterrerem, Præfatione ampla viam monstravi, & aditus alioqui difficiles patefeci. In ea quippe tam de Methodo & auctoritate Gratiani, quam de reliquis post Gratianum Decretalium Collectionibus antiquis & novis, plenissime disputavimus, quæ singularum origo, quis ordo, quæ auctoritas. Quod enim ad Jus Canonicum antiquissimum pertinet, aliquot ab annis, libro singulari comprehendimus: in præfenti, quæ spectant ad Jus Canonicum novum, duntaxat persequimur.

Post Præfationem, Tractatus novem exhibemus, in novem primos titulos Decretalium. Si primum excipias, in quo intima Theologiæ, de *Summa Trinitate, & Fide Catholica* panduntur arcana, quibus me immiscere sacris Theologiæ mysteriis non imbutum, nec valui, nec debui; in reliquis octo, tentavi præstare quod sum pollicitus, & ipsum Tractatus nomen & titulus requirit: quamvis pro materiæ modo, aut quæstionum difficultate, multitudine, vel varietate, aliquando prolixior,

MONITUM LECTORI NOVEM TRACT. PRÆFIXUM. 65

xior, aliquando brevior fuerim. Præcipuam operam io jure veteri Canonico posui, & Historia Ecclesiastica veteri: quia cum vera & inferiori disciplina convenit, ex qua bene multa in mores nostros, & Jure, derivata passim, trasolata, longaque Consuetudine & usu comprobata & confirmata deprehendimus; sæpiusculè licet com novissimo Decretalium jure pugnare consueverint.

Noo ideo minus sedulo laboravimus in investiganda & eruenda vera historia novi Juris, variis ex Scriptoribus, coartaneis præsertim, & in fecernendis veris causis & occasionibus, a fucatis & coloratis. Quod ut accuratius perficerem, difficiliorum & majoris momenti Constitutioom interpretationem ex professo suscepi. Profuit etiam non semel Glossam & vetuliores Interpretes io consilium adhibere; quos fastidiose oimium delicatuli quidam designantur.

Præterea ingeoue profiteor, in universo opere me frequenter adjutum monitionibus, studio, & benevolentia virorum, celebritate nominis, eruditione varia, & utriusque Juris scieotia instructissimorum, quos honorifice semper appellavi. Numero plures fuisse, qui opem ferrent, vehementer exoptassem. Clarissimum virum Joannem a Colla, Toloianum Antecessorem celeberrimum, & de me optime meritum, cujus recitationibus per sex annos assiduus interfui, hoc loco designari & laudari, rara magni viri & exquisita utriusque juris scientia; memoris ad hæc discipuli officium flagitavit: cujus ne quid meritis detere-re, vel inoverecunde scripta, per quæ profeci, suppressere cavilleetur aliquis, bona fide publici juris primum facimus illius Recitationes, cujus eisdem novem titulos, quanta diligeotia & sinceritate licuit ab aliis extricere: neque enim ex ore dictantis excepimus. Pateroi oimiois rerum, scriptorum, famæ heredes, filios spei optimæ insuper rogamus, ne reconditi thesauri usura & fruiipoe, eruditos viros privari tamdiu patiantur; aut æquo animo ferant, quas habemus plurimas Recitationes, in publicum usum, qualecumque nancisci potuimus, propediem promulgari.

Habes Consilii oostri summam, BENIGNE LECTOR: his fructe; dum alia & in Jure Civili, ex quo pleraque mutuamus, & in Jure Canonico meditatur. Si quid miuus arriserit, si quid parum caverim, vel lapsus humanitus fuerim; oec enim dubito: mutabo factum, & lubeotissime monitionibus obtemperabo. Hoc amplius: egomet, si Deus sioar, vineta cædam mea, privatoque studio, ex secundis cogitationibus, non contemnendi Supplementi aliquando accessuri, secunda editio Tractatus de usu *Or. Auctoritate Pallii*, non dubiam faciet fidem.

Postremo si quam vel delectatioem, vel utilitatem perceperis ex his conatibus, gratiam mecum habe, singularis eruditionis & modestiæ amico Ludovico Nublè; qui me noo tantum admonuit io progressu operis sæpius, sed etiam totius editioois fastidium, oauseam, varias operarum moras, stuporem & imperitiam generose concoxit.

Nondum finis. Alius ex alio labor: quid facerem? Obrectatores & malevoli, qui resides in otio, nec electi, nec fortito jodices dati, splendide de scriptis alienis judicia faciunt; forte conquerentur se præ-

Pars Prima.

I

teri

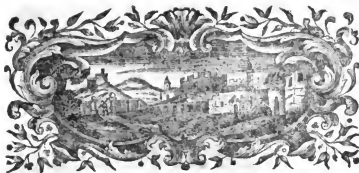
66 MONITUM LECTORI NOVEN TRACT. PRÆFIXUM.

teritos. Exoratos nihilominus velim, supercilium & severitatem frontis exilarent, his lepidissimi Phadri versiculis,

*Alveos accipite, & ceris opus infundite,
Ut ex sapore mellis, & forma savi, &c.*

Quot in Jure Civili loci & nodi vindice digni, post omnium interpretationes superiunt? Interpretum præstantiorum libros, summi potissimum Cujacii, lumine non egere & doctore si quis dissimulet, aberrare turpiter, doctissimorum Antecessorum scripta nupera facient manifestum. In Jure Canonico, omnia sere horrent, & squalent situ, inculcata, incompta, inornata. In utroque jure materię abundat copię. In illo se ludo exerceant *ayado & apic & de spovoni*. Omnem in scriptione laborem versari constat apud veteres & novos Magiströs. Unum allegabo instar omnium, testem omni exceptione majorem, quo vix ullos majore solertia, fide, judicio, & nitore, Literas humaniores, Philosophiam, & Jus Civile publice docuit, & eruditissimis scriptis illustravit. Testimonium juvabit audire. In *docendo quidem, & laboris minus est, & voluptatis multum; & existimationis, si quid peccat, leve periculum; & ingenii cerna ac jucunda laus, si quid acutius paulo cogitasti. Nam neque sollicitam auditor benevolus Doctöris requirit diligentiam; & sponte feret, & ignoscit facile, & laudat perlubenter. Ad minus tamen multos utilitas pervenit, quam si aut scribas ipse, aut ab aliis scripta facias meliora. Contra in scribendo experitur omnia: ubi & labor ingens, ubi voluptas nulla, aut si qua vero est, ad neminem ea minus, quam ad te pertinet: ubi aut pro gloria dedecus, aut frigida, aut fera a posteritate expectanda laus: ubi non cum aquis, & audiendi aridis auribus; sed cum iniquo, & assidientis omnia lectore negotium: unde ob benedicta multa, frustra errati unius vniqm deprecetis, etsi laboris tui senilius im omnes redundes.*

FRAN.

FRANCISCI
FLORENTIS
ANTECESSORIS
AURELIANENSIS PRIMUM
AC DEINDE PARISIENSIS.

*Tractatus IX, in IX. Priores Titulos Lib. I. Decretalium Gregorii IX,
anno 1641. editi; postea ab ipso quibusdam passim insertis,
vel adjectis Notis aucti & emendati.*

AD TIT. I.
DE SUMMA TRINITATE, ET DE
FIDE CATHOLICA.
TRACTATUS I.

D Exemplum Codicis, primum Tit. De Summa
Trinitate, & de Fide Catholica, occurrit; quam-
vis in I. & II. Collectione; imo & in III. quæ
jussu Innocentii III. prima, publica auctoritate est
edita, hic Titulus desideretur. Statim enim inci-
piunt a III. de Constitutionibus. Titulus autem de
Summa Trinitate, qui nuper cum antiquis Collec-
tionibus Antonii Augustini editus est ex MS. Clarissi-
mi Fabri, pertinet ad III. Collectionem, factam a Bernardo Compotel-
lano,

Subiectum
votum Trinitatis

lano, quæ non est recepta; sicut in *Præfatime* diximus. Itaque primus in 1v. *Collectione* hic Titulus collocatus est: in quo dunt *Decretales* continentur, desumptæ ex Concilio Generali, idest, ex Concilio Lateranensi, habito sub Innocentio III. quod absolute Generale appellatur, ad differentiationem antiquioris Lateranensis, sub Alexandro III. Duobus illis *Decretalibus* Sacro-sanctæ Trinitatis mysterium explicatur: occasione rapta ex hæresibus exortis illo tempore, adversus Trinitatem. Deinde, de tribus Sacramentis, Baptismo, Eucharistia, & Pœnitentia tantum, subiicitur aliquid: quia omnino, & omnibus, necessaria sunt ad salutem, & beatitudinem æternam; quam non tantum virginibus, sed etiam conjugatis, patere debuit, contra Hæreticos quosdam, qui exorti erant, non tantum tempore Innocentii III. sed etiam longe antea, ut colligitur ex Concilio Gangrensi: quos & Paulus Apostolus prædixerat.

Historia cap. 2. In *Cap. vero 2.* Abbat Joachimi *Libellus* editus contra Petrum Lombardum, de *Unitate, seu Essentia Trinitatis*, post mortem ipsius Joachimi damnatur. Nec tamen Joachim damnatur, ut Hæreticus, nec reliqua ejus scripta, vel gesta reprobandur: quia se, & omnes Libros suos, Ecclesiæ Romanæ judicio approbandos, & corrigendos assignaverat, & *Epistolam*, ut dicitur hoc loco, *disclaverat de ea re*, sive Protestationem, quæ nuper edita est in *Directorii Inquisitionum Parte 2.* Scripta vero est illa Protestatio, Anno Christi 1020. Quare & post ejus obitum, Innocentius III. laudabilem Joachimi facit memoriam, *Lib. 14. Registri Epistolæ. 99.* Quintimo, & in ista *Decretali* significatur, Institutioni Florentis Monasterii factæ a Joachimo, nihil derogari a Concilio: quod quidem Monasterium in Calabria situm esse constat, ex *disclâ Epistola*. Hoc amplius: cum quidam calumniarentur, Abbatem Florentem, & Monachos, cum colore, quia Fundatoris eorum *Libellus*, ut hæreticus, damnatus erat in Concilio Lateranensi: extat *Rescriptum* Honorii, Successoris Innocentii III. in *disclâ Directorio*, pag. 6. quo declaratur, nihil eis obesse, quod contra Joachimi *Libellum*, in Lateranensi Concilio statutum erat. Vide *Trithemium lib. de Scriptoribus Ecclesiasticis*. ubi hanc *Decretalem* citat, & in *Chronico Hirsaugiensi*, pag. 184. Plenissime vero retulit hanc Historiam Matthæus Paris, in fine Henrici II. & postremo, Franciscus Pegna in 1. *parte Directorii*, pag. 5. & 6. diligenter notavit. Aliud longe de Almarico statuitur in *eodem cap.* Nec enim tantum damnantur Almarici Dogmata, sed etiam Memoria; nec tamen, quæ, qualis fuerit ejus hæresis memoratur, utpote absurdior. Quam & insanam, ait Concilium: quod constat ex articulis aliquot illius hæresis, quos refert Martinus Polonus, in *vita Innocentii III.* ubi & hanc *Decretalem* citat: & maxime Rigordus in *vita Philippi Augusti*; quo loco Historiam omnem Almarici narrat, & Concilium Parisiense adversus eum habitum. Ex quo Rigordi loco apparet, falso Martinum Polonum, & Franciscum Pegnam scripsisse, Almaricum, cum suo Libro & sequacibus, Parisiis combustum fuisse. Ita enim Rigordus scribit. *Predicatum Hæresarcham Almaricum, quia plane constittit, sectam illam, ab eo originem*

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. I. DE SUMMA TRINIT. 69

nam habuisse; licet in pace Ecclesie, ut putabatur, sepultus fuisset, ab universo Concilio (universæ scilicet Gallie, habito sub Philippo Augusto), etiam post mortem fuit excommunicatus, & condemnatus, & a Cameterio sacro dejectus, & ossa, & cinis ejus, per sterquilina sunt dispersa. Ex eodem vero Auctore discimus, sequaces ejus combustos fuisse, paritum tantum mulieribus, & simplicibus. Idem Robertus Monachus Cœnobii Sancti Mariani, apud Altiissiodorum, Ordinis Premonstratensis, verus Auctor Chronici, Altiissiodorensis vulgo dicti usque ad annum scilicet 1211. in quo definit. Congregato igitur Episcoporum Concilio, assidentibus Magistris Parisiensibus, propalantur eorum inepiæ, omniumque judicio reprobandur, & judicati Hæretici, exponuntur PUBLICÆ POTESTATI; ex quibus, decem trahuntur incendio; reliqui quatuor murali reclusione damnantur. Et post pauca. Habuit autem initium hæc adinventio profana verborum, a quodam nomine Almarico, quem non longe ante defunctum, judicaverunt anathemate percussendum, secernuntque corpus ipsius a tumulo erui, & velut hostem Fidei, extra locum Fidelium præcul poni. Librorum quoque Aristotelis, qui de naturali Philosophia inscripti sunt, & ante paucos annos Parisi: ceperant lectitari, interdicta est lectio tribus annis, quia ex ipsis errorum semina, viderentur exorta. Hæcenus Rigordus, & Robertus, qui eo tempore scriperunt; & exortam, & damnatam hæresim, referunt ad annos Christi 1209. & 1210. sub Innocentio III. & Philippo Augusto. Quibus junge sequentes, & huic ætati vicinos, Cæsarium Monachum [Heisterbachensem] Dialogorum de variis Lib. 5. cap. 22. cujus verba Bzovius inserit, ad annum 1209. num. 11. & Vincentium Bellocvacensem, Speculi Historialis lib. 29. cap. 107. Scriptores illos opere pretium est componere; & ex his Synodi illius Parisiensis Historiam conficere; de qua nulla mentio apud Conciliorum Collectores. Præterea explicant, & confirmant, verissimum esse, quod in fine cap. 2. hoc tit. dicitur, Almarici Doctrinam, non tam hæreticam, quam insanam esse censendam MS. versio Gallica, Sa Doctrine ne doit pas être appellée tant seulement hérésie, mais désuërie. Notant postremo, quod ad jus nostrum pertinet, traditos fuisse post degradationem, pertinaces Almarici Sæctatores, Curia Regis Philippi, Publicæ Potestati. Quod decernunt Leges pleræque, tit. de Hæreticis, & de Apostatis. Et quidem l. 4. Cod. de Hæret. & l. 2. C. de Apostat. etiam defunctos, violatæ, atque desertæ Religionis, accusari permittunt, sicut in criminibus Majestatis. Post depositionem, siue degradationem, & excommunicationem minorem, & majorem, καθάρσιον, κρετισμὸν, ἀνάθεμα; cum Ecclesia non habeat ultra quid faciat, ut non possit esse ultra perditio plurimorum, per secularem potestatem comprimendi sunt incorrigibiles, & contumaces, cap. 10. extra de judiciis. Recte Balsamo in eam rem ad Nomencl. Photii, tit. 9. cap. 25. posteaquam Conditores Basilicon, sustulisse ex Libris Digestorum, & Codicis poenam vivi comburii observavit, ut ἀναθρησκὸν δαμάτω; sicut Justinianus contra in honorem venerandæ Crucis, ejus mentione sublata, furcæ poenam substituit: subjungit Balsamo: Μὴ γὰρ διαμαρτυρεῖ, ὅτι ἡ ἐκ Κοινοῦ ἀπολλύου τιμωρία, ἐστὶ τῶν ἡμετέρων τοῦ ἐξυμνοῦμενου Πατριάρχου κυρίου Μιχαὴλ τοῦ Ὁσίου, διότι, καὶ ἐπεὶ οὐκ ἐκινδύνισεν

Radolphus
Forseus
lib. 3. Re-
rum quasi-
dianarum
cap. 17.

γορεῖ-

ρομῖλοι. Εἰκοι γὰρ αἱ μὴ τρακτισθῆναι ποτὶ τοὺς ἄλλους, ἢ μάλλον ἐν ποτὶ ἀποσπένδων ἔχοντες τοὺς οὐκ αἰσῶναι οἱ Βουργῖλοι, οἱ μαρτυροῦντες προσηγορίαν τῶν κατὰ. Ἐγὼ δὲ οὕτως μάλιστα κατὰ ἐντερίαν ποτὶ πᾶσι, ὅτι μάλιστα οὐδὲν ὁ Ἐκκλησιαστικὸς νομὸς συμπεπαισ τοὺς αἰ' ὁ πολυπλοκός. Καὶ οὐ δογματίζω ποτὶ τῶν αὐτῶν διακρίσεων ποτὶ ἡ σύνοδος ἐξέδωκε. Ἐκκοπῶν γὰρ αἱ ποτὶ συμπεπαισ τοὺς ἄλλους ποτὶ αἰσῶναι διδιδυγμένα, ἀπορῶν δὲ αὐτοὺς κατὰ ἡμεῖς, αἱ ἀποσπένδων ποτὶ, παραδιδόναι τῶν πολλῶν νομῶν, ἢ ποτὶ τῶν ἀρχόντων ποτὶ κατὰ αὐτῶν ἀπορῶναι ἐκφρασεῖς: *Interpres male*,

Bogomili, id est Deistarii.

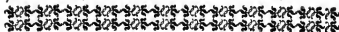
Bogomilum quendam nomine Hæreticum supponit. Bogomili, totius scilicet nomen, cujus Auctor Basilii quidam, Monachus, sub Alexio Comneno, qui & ejus jussu in hippodromo crematus fuit. Hæretici vero, quos hic memorat Balsamo, aliquot post annis, sub Manuele Comneno, vivi combusti fuerunt. De Basilii Hæresiarchæ supplicio, & de Bogomilorum hæresi, præter Zonaram, *Tomo 111. Amalium*, vide eundem Balsamonem ad *tit. x. Nomoc. cap. 8.* sub finem; ubi ait, in Regionibus, in quas secesserant, impune habitare, & tolerari ab Imperatoribus. *Εἰς δὲ ἢ τυχερῶς ποτὶναι αἰσῶναι αἰσῶναι ποτὶ τῶν ἀπορῶναι διακρίσεων, μεγάλοι ποτὶναι κατὰ ἡμεῖς vel unum quemlibet ex his.* *Interpres male, nunc vero, & vilis conditionis.* Iterum eorumdem meminit ad *can. 14. Ancyranæ Synodi*, & ad *can. 19. Synodi Gangrensis*. Plenus de illa hæresi Constantinus Harmenopolus *libro singulari de Hæresibus, cap. 18. & 19.* in fine *prima partis Juris Orientalis Leuclavii*; qui & ait, non multo ante suam ætatem, cepisse illam Hæresim, & esse partem antiquioris Hæreseos Masalianorum, sive Euchitarum: [de quibus vide Theodoretum *lib. 4. cap. 10.*] Appellationem vero Bogomilorum ita explicat, *Εἰς δὲ αἱ Βουργῖλοι κατὰ τῶν αὐτῶν Μύσων γλῶτται, ὅ τινος τοῦ αὐτοῦ πειστωμένους*: Mylorum lingua, qui postea Bulgari.

Ex his duobus Exemplis, & aliis antiquioribus colligitur, post mortem Hæreticos posse damari; quæ quidem questio cum diu in Ecclesia fuisset valde controversa, decisa tandem fuit in Concilio Generali Oecumenico V. sub Justiniano habito, in Causa Theodori Mopsuesteni, *Actione 5.* ut constat, tam ex ipsius Concilii *gestis*, quam ex Justiniani *Edicto, de Fide*. Diximus valde fuisse controveriam hanc Quæstionem; Utrum damnandi sine post mortem, qui in Ecclesia pace defuncti sunt. Ex professo Facundus Hermianensis passim, in *12. Libris, ad Justinianum Imperatorem, Pro defensione trium Capitulorum Concilii Chalcedonensis*, maxime *lib. 8. cap. 5. & lib. 10. cap. 4. & seq.* quos Libros, eruditione multa refertos, sicut & alios multos, debemus diligentia & eruditionis præstantissimi viri Jacobi Sirmondi: ex quibus locis petenda est vera explicatio *can. 3. & 6. Causa xxiv. Quæst. 2.* [Addendum *cap. 2. nobis 28. extra de sententia excom. Nicephorus Callistus lib. 13. Hist. Eccles. cap. 1. p. 342.* ubi de Eunomio, Philostorgius *lib. 11. cap. 5.* & ibi notata. Isidorus in *vita Ferrandi*; & ipse Ferrandus in *Epist.* quæ inter Opera Fulgentii. Nempe eo tempore improbabat Ægyptus, Africa & Hispania Synodum V. Videndæ notæ ad Isidorum in *vita Theodori Mopsuesteni cap. 4. & lib. de viris illustribus cap. 12. 31. & 32.* Et *Oratio* vulgo sub nomine Chrysostomi edita (veram esse Habertus contendit) *Non oportere anathematizare*

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. I. DE SUMMA TRINIT. 71

stare viros & mortuos. Jungendum factum, tum ipsius Chrysostomi, qui mortuorum Origenis & Theodori damnatione abstinuit, tum Flaviani Antiocheni, qui separavit quidem Orthodoxorum Martyrum ossa & reliquias ab hæreticorum ossibus; nec tamen hæreticorum reliquias violavit. Adde eundem Chrysostomum *tomo 5. homiliarum* pag. 595. editionis Anglicanæ, & editionis Parisiensis *tomo 1. pag. 808. & in notis* pag. 116. D. Habertum in *Pontificale Ecclesie Græcæ in notis* pag. 747. *Jus Orientale* pag. 249. & Franciscum Torrensem in *tractatu de actis veris* VI. *Synodi* pag. 12. 13. 14. & seq. fule]. Inter Jurisconsultos constitit facilius, Causas Perduellionis, sive Majestatis, post mortem reorum institui: [qua tamen causa, ut & hæreseos, excepta, non licet accusationem instituere post mortem. Antonius Augustinus *epistomes parte 3. cap. 3. pag. 24. in Causa Formosi: & Doctif. Petrus de Marca in Decretali Vigeli, qua confirmatur V. Synodus* pag. 109. & 110.] Verum ea proprie pertinent ad *tit. de Hæreticis*. Unicum ad hunc titulum addo: quomodo intelligenda sit dictio *Catholica*. Meliorem sane non habemus Interpretem Vincentio Lirinensi, in 1. *Commonitorio adversus Hæreses, cap. 3. & seq. In Catholica Ecclesia magnopere curandum est, ut id teneamus, quod ubique, quod semper, quod ab omnibus creditum est: hoc est enim vere & proprie Catholicum, quod ipsa vis nominis ratumque declarat, qua omnia fere universaliter comprehendit*. Tres condiciones requirit: *Universalitatem, Antiquitatem, & Consensionem*. Reliqua hujus Tituli Fœcologis relinquimus, quos vide; maxime D. Thomam, qui doctissimum Commentarium in duas Decretales hujus Tit. scripsit. Aliorum præterea Theologorum, & Interpretum commentaria in hunc tit. diligentissime collegit Franciscus Pegna, initio *Directorii Inquisitorum*.

AD

AD TIT. II.

DE CONSTITUTIONIBUS.

TRACTATUS II.

Verba Vin-
centii, qui
refert Ant.
Augustinus.

LX Capitulis hujus Tit. statimprehendimus, ve-
rissimum esse, quod in hæc verba *Prefationis Col-
lectionis* 1. de veteri novoque Jure notavimus, ex
MS. Glossis 1. *Collectionis*. Quia non omnia com-
prehendi poterant in *Decretorum corpore*; Ideo Magi-
ster Bernardus Papiensis *Præpositus*, hoc opus, idem,
1. *Collectionem compilavit*: cujus intentio, ut diver-
sa *Extravagantia Romanorum Pontificum*, & aucto-
ritates novi & veteris Testamenti compileret sub titu-

lit. Quam methodum sequi Raymundum, statim apparet ex nostro Tit.
Collectus est enim, tam ex auctoritatibus veteris, & novi Testamenti,
quam ex Conciliis, Constitutionibus Pontificum, & dictis Patrum. Quæ
omnia generali Constitutionum nomine comprehendit: ita ut Constitutio,
sicut in *Prefatione*, Legis nomen late sumptum docuimus. Quinimo,
sub eo nomine veniunt *Statuta* Civitatum, Universitatum, Collegio-
rum, Corporum, Capitulorum, & Academiarum: Itemque Summorum
Magistratum, etiam Laicorum, & Senatorum. Et in hac speciali si-
gnificatione valde notanda, maxima pars hujus Tit. consumitur, nempe
a cap. 6. usque ad cap. ult. ad quæ Interpretes plurima disserunt, ex
quibus utiliora seligemus.

Constitutio-
num nomen
hoc tit. la-
tissime sumi-
tur.

Diviso Ti-
tuli.

Constitutio-
nes vel sunt
generales, vel
particulares.

Constitutiones, vel sunt Generales, vel Particulares. De generali-
bus agitur quinque primis capitulis, & ultimo. Quinque vero prima
capita reperiuntur in 1. *Collectione*. Pontes, ex quibus desumpti sunt,
Contius primum, & post eum Ant. Augustinus plenius indicaverunt:
ex quibus apparet, veteres Collectores, læpius non consuluisse Libros,
ex quibus aliquid sumebant: nam falsis Auctoribus multa adscribunt;
& in isto tit. quæ citantur de Augustino, & Hieronymo, suspecta sunt,
an sint eorum. Recte Antonius Augustinus notat desumpta esse ex
Glossa ordinaria. Ut ordinem itaque institutum sequamur, Constitutio-
nes generales dicuntur, quæ ab his promulgantur, qui publicam
Juris condendi potestatem habent: verbi gratia, Concilia universalialia,
atque Pontifices: vel etiam ab iisdem confirmantur, licet sint scriptæ
ab his, qui non habent jurisdictionem, vel non habent similem; qua-
lia sunt Concilia particularia, & dicta Patrum, quæ passim in his Li-
bris interferuntur, ut initio tit. notavimus. Particulares accipimus, quæ

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. II. DE CONSTITUT. 73

quæ in his Libris, passim, Statuta appellantur : qualia sunt ea, quæ decernuntur ab Universitatibus, idest, Corporibus, Collegiis, & Societatibus, sive Ecclesiasticis, sive secularibus ; Civitatibus, & Academicis : dummodo illa Corpora, seu Universitates, publica auctoritate confirmatae sint. De quibus agitur nominatim *cap. 7. 10. & 11. hoc tit. Junctis antiquis Collectionibus, & cap. Unico de Constitutionibus in 1. 1. Compilatione*. Et quidem ex dicto *Capitulo 10.* Sanctiones & poenae possunt imponere ; & etiam communione & societate privare, ut infra pluribus dicemus. Generales vero, omnes adstringunt : Particulares, illos tantum, qui ejusdem sunt Corporis, Collegii, vel Civitatis.

Observandum vero, Constitutiones a Laicis factas, sive generaliter, Ecclesiarum, vel Ecclesiasticorum mentione non facta ; vel etiam mentione facta specialiter ; imo in gratiam & favorem Ecclesiarum, non valere, nisi comprobaverint eas Ecclesiae, vel Summus Pontifex, sive de Personis, sive de bonis Ecclesiarum, statutum fuerit promulgatum, *locis citatis supra, & can. bene, Dist. xcvi.* Sed illæ Decretales locum habent tantum in locis ditioni Ecclesiasticae subditis : vix autem in Gallia ; præsertim si agatur de Regis Constitutionibus. Notandum enim hæc Capitula, de Statutis tantum Civitatum, vel Magistratuum loqui, non de Constitutionibus Imperatorum, Regum, aut Principum, qui summum Imperium habent. Quod Molinæus vidit *ad Caputulum 10.* Constitutiones vero generales, sive particulares, habent locum in futuris negotiis, non autem in præteritis, *cap. 2. & ult. hoc Tit.* In quo, quod dicitur, sicut in *cap. 2. hoc Tit. Canones & Constitutiones, omnes adstringere* ; ita locum habet in Gallia, si usus & Regis auctoritas accesserit. Advertendum etiam hoc Jure, sicut & Civili, posteriores Leges, priores vel emendare, vel tollere, *cap. 3. hoc Tit.* quod *cap. non potest intelligi*, nisi comparetur cum *capitulo 3. & 5. eodem Tit. in 1. Compilatione* : quæ capita tamen male omisit Raymundus. Bernardus vero ejus Interpres veram speciem ex omisissis dictis capitibus proposuit, quæ est hujusmodi. Præcepta Legis veteris, verbi gratia, Sabbati & Circumcisionis, sublata esse per Legem Gratia ; quia cum Sacerdotium, & Lex antiqua, simul eodem tempore, & sub eadem promissione data fuerint, sequitur, ut transiit Sacerdotio, & novo Sacerdote dato, idest, Christo, per consequens, simul etiam nova Lex daretur, quæ abrogaret antiquam : non tamen per omnia ; sed mystica tantum, & Cæremonialia sublata sunt, quantum ad superficiem, & figuram, non autem quantum ad moralem intelligentiam, Gratianus *Dist. 1x. sub finem, & Cano. 12. de Consecrat. Dist. 111.* Moralia vero, quæ dicuntur, præcepta antiquæ Legis, & ad Jus naturale pertinent, non tantum sunt retenta, sed etiam confirmata & aucta. Eleganter Tertullianus *lib. de Monogamia cap. 7.* Et quoniam quidam interdum, nihil sibi dicunt esse cum Lege quam Christus non dissolvit, sed adimplevit ; interdum, quæ volunt leges arripunt : plane & nos sic dicimus, decessisse legem, ut onera quidem ejus, secundum sententiam Apostolorum, quæ nec Patres sustinere voluerunt, concesserint : quæ vero ad justitiam spectant, non tantum reservata perman-

De mutatione veteris Legis & Sacerdotii Translacione vide Igidorum Pelskotam *lib. 2. epist. 244. Tertullianum lib. 5. adversus Marcionem Cyprianum Testimoniorum lib. 1. adversus Judæos num. 9. 10 & seqq. pag. 145. & 146. editio-*

Pars Prima.

K

nent,

mir Pamelli.
Chryſoſto-
mum homil
3. *adversus*
Judeos pag.
458. u quo
ad 464. edit
Fortienſis
hom. 17. in
Matth pag.
218 & seqq
Hom. 12. 13. & 14. in *epist.* Pauli ad *Hebræos* pag. 819. & seqq. Ambroſium *epist.*
7. & 71. *Irenæus*, & *epist.* 73. 74. 76. & 77. Augustinum lib. 10. de *Civitat. Dei* cap. 5. & 17.
lib. 19. cap. 4. 5. 6. 19. & 32. & lib. 18. cap. 45. & 48. *Epist.* 5. ad *Marcellum*. Et libro
adversus Faustum Manicheum cap. 12. 13. 14. & 32. *tomus* 6. pag. 201. & seqq. Et *tomum* 1.
Concil. *binis* pag. 1. & 3. post Concil. indicem. Adde Gregorium Nazian. *Orat.* 21. ubi de tri-
bus illis tribus Universi mutationibus: 1. ab Idololatria ad Legem. 2. De *Laps* ad Evangelium.
3. De ultimo Christi adventu in *Judicio*.

Observandum etiam, Canones Conciliorum Particularium, non tan-
tum locum habere in suis Provinciis, sed aliquando generaliter ab uni-
versa Ecclesia approbati: quales sunt illi, qui in his Libris inferuntur;
ut statim in *cap.* 1. *hujus Tit.* quod ex Synodo Gallicana Meldensi est
desumptum. Præterea, Synodorum Gallicanarum illius temporis, non
mediocris erat auctoritas in universa Ecclesia. Extat vero illud *caput*
in Concilio Meldensi, *can.* 34. habito sub Carolo Calvo, circa annum
Christi 845. Et quidem, si verba spectemus, & mentem; Canones
Gallicani, & simul Capitula Regum nostrorum, ad Statum Ecclesie
pertinentia, procul dubio intelliguntur; ut constet ex *Canonibus* ejusdem
Concilii 78. 79. & 80. Ex quibus, quanta fuerit auctoritas Regum
nostrorum in Synodis, & earum *Canonibus*, vel *admittendis*, vel *rejecien-*
dis, apparet: maxime vero ex *Capitularibus* Caroli Calvi nuper editis
a doctissimo Sirmondo pag. 45. 46. & sequentibus: in quibus illustre
Exemplum Concilii probati pro parte, & improbi pro parte, propo-
nuntur. Nec omittenda videtur ultima pars dicti *Canonis* 34. Concilii
Meldensis, quæ omittitur a Collectoribus. Sicut in prima parte, in
actionibus, & *judiciis*, *Judices Ecclesiastici* precipiuntur sequi *Canones*:
ita etiam in *explicandis*, & *predicandis* *Scripturis*; *Catholicorum*, &
probatissimorum Patrum sensum: & ibi damnantur acerrime, ut præ-
sumptores, quidam Monachi, qui ut innotescerent, *studio*, (*a dessein*)
vocum novitates, *proferre satagebant*: quibus verbis, Patres Concilii, al-
luisse videntur ad argumentum, & inscriptionem elegantissimi *Libelli*
Vincenſis Lirinensis, *pro Catholica Fidei antiquitate*, & *universitate*,
adversus profanas Hæreticorum novitates.

Quod autem diximus, plures hujus *Tit.* Decretales, pertinere ad
Constitutiones, sive Statuta Civitatum, Capitulorum, Academiarum,
& similium Corporum; notandum tamen, Decisiones ex fontibus Juris
Civilis esse desumptas: quo Jure Collegia, Civitates, atque Corpo-
ra, quæ quidem publica auctoritate instituta sunt, vel comprobata. Res
communes, Arcam communem, Procuratorem, qui speciali nomine
Syndicus appellatur, habere possunt, [& commune sigillum *cap. delecta*
do

de excessibus Prelati. cap. nobis, & ibi Offensis, & cap. Postulasti penult. de Jure Patronatus: itemque Decreta, sive Constitutiones ferre, quas voluerint, dum ne quid ex publica Lege corrumpant. Ambitiosa etiam Decreta rescindi debent, si aliquid, verbi gratia, quibuscumque præstetur, quod reliquis adimatur; vel si ad utilitatem publicam respiciat rescissio prioris Decreti [cap. 6. hoc tit.] l. ult. ff. de Collegiis, l. 4. 5. & 6. ff. de Decretis ab ordine sac. Ex qua l. 6. notandam sanctionibus, & pœnis muniri posse hujusmodi Statuta; ut qui contra fecerit, Ordine, vel Collegio moveatur, & præterea multa ei pecuniaria inferatur. Cujus rei Exemplum habemus in cap. 11. hoc tit. Junge l. 1. & sequentem, ff. quod cuiusque Universitatis nomine, & cap. Unicuique De Syndico, extra: & Joannem Fabrum ad §. Universitatis, Instit. de rerum divisione. Idem, si sine necessitate. Nam omnes Civitates, & Vici, possunt habere proprium in communi, & Bursam communem de Jure, &c. Imo, secundum Innocentium possunt sibi Majorem constituere, qui eos judicet, &c. Credo tamen, quod debeat confirmari, &c. Quo Jure utamur, subijcit statim, Curia Francia de sacro præmissa non permittit, nisi Villa habeant Universitatem approbatam specialiter per Curiam: Imo, nec congregare, &c. Et postea: Item, quod hic dicit de Universitate, intelligo de quibuslibet Corporibus approbatis, &c. Hujusmodi Concessionem, Litera Communitatis solent appellari, quæ a Regibus nostris imperari debent. Inter Regalia enim connumeratur hæc summa Potestas, constituendorum Magistratum, Universitatum, & Corporum, ut supra præbavimus: & confirmatur libro 5. Feudor. ubi de Regaliis, l. un. ff. Ad leg. Jul. de ambitu. Hujusmodi vero diplomatis Regiis, Populo concedebatur electio Majoris, Juratorum, sive Scabinorum; & jus admittendi, & allegandi certis conditionibus in Burgenses & Municipis. Libertates, Privilegia, Consuetudines quædam; imo, & Jurisdictio in Burgenses, certis casibus exceptis, Cas Royaux, tribuebantur. Quæ omnia, cum ex beneficio, arbitrio, & libertate Regum pendeant; Jus certum constitui non potest. Inspiciendum, & servandum stricte, quod Charta Concessionis continetur. Quin & Duces, & Comites antiquos illos, summæ dignationis, & auctoritatis, usurpasse, sicut Regalia pleraque; Ita & concessionem Literarum hujusmodi Communitatis, reperitur. Quod tamen parce sibi arrogaverunt; & tantum, adhibita Regum nostrorum Confirmatione solenni. Exemplis duobus erimus contenti. Rupellani Jus Communitatis obtinuerunt primum a Gulielmo Comite Piëtaviz; Confirmationem petierunt a Ludovico Juniore: quæ de re vide eruditum Syntagma, nuper editum, De ori, & progressu Rupelle. Eoque pertinet cap. pen. infra de Consuet. inscriptum Majori, & Burgensibus de Rupelle: in quo duo articuli Consuetudinum Rupellæ, tanquam Juri contrarii reprobantur. Secundum Exemplum ad Communitatem Divionis pertinet, primum ab Hugone III. concessum, & ab Odone filio ejus, patre vivente, confirmatum; & deinde ab Hugone IV. & Roberto II. Ducibus: quorum omnium Diplomata MS. habemus. In Hugonis vere III. & Odonis ejus filii concessionem prima, data anno millesimo octogesimo septimo, nominatim mentionem faciunt Hugo, & Odo, se petisse Confirmationem,

tionem, impetrasse a Philippo Rege Franciæ: ut Communiam Divionis, ad formam Communis Sueffonis institutam, manuteneodam promitteret: ita quod, si ab institutis hujus Communis resisterent, emendari Commune faciet, (Philippus Rex scilicet) reddendo Capitale, secundum judicium Curie suæ, infra quadraginta dies, ex quo clamor ad eum inde pervenit. Nec pigebit, ipsius Philippi Diploma Confirmationis subjicere, ex eodem *MS.* nec enim passim occurrunt talia Rescripta.

In nomine sanctæ & individuae Trinitatis, Amen.

Philippus Dei gratia Francorum Rex. Novimus Universi Presentes pater & futuri, quoniam Hugo Dux Burgundia, hominibus de Divione dedit, & concessit Communiam in perpetuum habendam, ad formam Communis Sueffonis. Nos vero, ad petitionem ipsius Ducis, & Odonis filii ejus, eam confirmavimus, & ita manuteneodam promittimus. Quod si vel Dux, vel filius ejus, ab Institutis hujus Communis resisterit, nos infra quadraginta dies, ex quo clamor inde pervenerit Communis emendari faciemus, sicut Curia nostra judicabit, reddendo Capitale. Quod ut perpetuam stabilitatem obtineat, presentem paginam sigilli nostri auctoritate, & Regii nominis charactere inferius annotato, præcepimus confirmari. Actum Tornodori, anno ab Incarnatione Domini, millesimo octogesimo septimo, Regni nostri anno octavo, astantibus in Palatio nostro quorum nomina supposita sunt, & signa.

* aliqui
* primo.

Signum Comitis Theobaldi Dapiferi nostri.

Signum Guidonis Budicarii.

Signum Mathei Camerarii.

Signum Radulphi Constabularii.

Data vacante Cancellaria. Hugone nempe Cancellario mortuo.

Longius extenditur, quod in Jure nostro appellatur *κωινον*, Commune Latinis: *Κωινον τω Ορισαντω* l. 37. ff. de judiciis, & l. 5. §. 1. ff. ad leg. Jul. de vi publ. *κωινον τω Ανω* l. 6. §. 2. ff. de excusat. tutor. *Κωινον τω Ορισαντω*, & *Κωινον τω εκ Βουλης Ελκου* l. 1. §. 2. & l. 25. ff. de appellationibus. Commune Afiz Myliadum, & Siciliz, apud Ciceroem, in *Orationibus*: Afconius in 3. contra Verrem, mire, Commune, Republicam. Non tantum urbs, vel municipium, sed etiam, eo nomine, sæpe Provinciæ solidæ continebantur; quibus populus Romanus, Libertatis, & Reipublicæ umbram, & nomen saltem reliquerat: quales Græci potissimum, in quos Romani semper propensiores extiterunt.

Eodem præterea jure summo, & Regio, Academiæ institutæ sunt, & fundatæ: majoribus tamen auspiciis; accedentibus Summorum Pontificum Rescriptis, & auctoritate. Quas etiam pleniori honore, & multis Privilegiis Reges nostri liberaliter, non tantum auxerunt, sed & adoptivo *Filiatum* nomine decoraverunt, earumque singularem tutelam, tuitionem, & Mundebardem in se receperunt. *Primogenita* titulo cense-
tur

tor *Parisiensis*; ad quam pertinet *cap. 11. hujus tit.* cuius Auctor est Innocentius III. qui & in ea profecisse plurimum gloriatur. Multa vero in contextu supplenda sunt ex *integra Decretali*; quæ extat *cap. 12. de Jurejur. in 111. Collect.* Inscriptio sic habet: *Innocentius III. Universis Doctoribus Parisiis commorantibus*. Universis, idest, sacre pagine, Decretorum, & Liberalium Artium. Nam, saltem post Constitutionem Honorii III. idest, *cap. 28. de Privileg. & excessibus*, Parisiis Jus Civile docere, & audire prohibitum: quam Constitutionem & usus recepit, & Comita Blesensis nominatim confirmaverunt. Pertinent insuper ad Parisiensem Academiam *cap. 7. De Procurat. & cap. 9. De Foro competentis*. Post Parisiensem secunda, *Tholosana*; tertia *Auréliensis*. Reliquæ omnes, ad earum formam, procedente tempore, a Regibus nostris, & Summis Pontificibus fuerunt institutæ: ordine tamen, honore, & prærogativis, *Antiquioribus* servatis, sicut Leges, & Canones sanxerunt; quia Junioribus occasionem, & causam legitimi nominis præbuerunt.

Quod vero supra diximus, Universitatibus, & Corporibus legitime probatis, licere Statuta, & Constitutiones condere; earum Conluctudines, & usum admitti, dummodo non Juri contrariæ, vel ambitioſæ, & per invidiam fuerint introductæ, confirmat *d. cap. pen. de Consuetud.* infra, *& cap. 6. hoc tit.* in quo rescinditur ambitioſum Statutum Trecentis Capituli, quod antiqui Canonici, in fraudem juniorum fecerant: [quod & Jure Civili Constitutum supra ostendimus]; itemque *cap. 12.* in quo aliud Canonicoꝝ Statutum rescinditur, qui adversus utilitatem publicam, imminuerant cultum divinum, & numerum Canonicoꝝ; quamvis redditus non fuissent minuti. Nec obstat Confirmatio Apostolica, *in forma Communi*, ut dicitur in *integra Decretali*: quia semper in ea subauditur ejusmodi clausula, quæ conditionem tacite inducit, *sicut provide latum fuerit Decretum*, idest, dummodo recte, & secundum Canones, latum fuerit Statutum. Sicut ponitur pro *si*. Aliud, si Confirmatio facta fuerit, *ex certa scientia, & causa cognita*: tunc enim eadem illa clausula accipitur causalive, ut loquuntur Interpretes, idest, quia provide latum est Statutum; ideo confirmamus: & adversus hujusmodi Confirmationem venire non licet, *cap. 7. & 8. extra de Confir. utili vel inutili*. Junge *cap. 13. infra de judiciis, in integra*. Obſervandum vero, in Confirmatione Statutorum, super certo numero Canonicoꝝ, vel exprimi, vel pro expressa haberi hanc clausulam, (*nisi in tantum excreſcens Ecclesiæ facultates, quod pluribus sufficerent*). Idemque juris est, si postea Canonici contra venerint. *Cap. 8. Cum Martinus, hoc tit.* cui junge *Epistolam 10. & 36. Libri 2. Registri Innocentii III.* Ex quibus etiam constat, frequentes fuisse hujusmodi Constitutiones, de numero Canonicoꝝ, quæ magnæ causæ cognitione opus habent. Licet enim redditus excreverint, non statim, & temere augeatur numerus. *Cap. ult. extra, de verb. signi.* Juncto *cap. 22. de Præbend.* Constitutiones autem istæ, & similes Confirmatione Pontificia firmari solent, hac generali clausula semper intellecta, *si tamen Canonici non obviæ Inſtitutis*, Episcopi etiam consensus sæpe fuit adhibitus. [Nam & in Ecclesiis judicio Episcopi cer-

tus

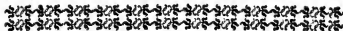
tus Clericorum numerus ordinandus est, pro magnitudine vel celebritate vici l. 33. *Cod. Theod. de Episc. Eccles. & Clericis*; unde sumpta est. l. 33. *Cod. Justinian. Cod. de Episc. & Clericis*. Aliquando tamen omnisus est: neque necessarium esse constat, ex cap. 6. & 8. *hujus tit. & apertius ex cap. Cum Martinus*; in quo cum in *antiqua Decretali*, & in *epistola 96. lib. 1. Registri*, mentio facta fuisset *consensus Episcopi*, eam tamen, ut non necessariam, omisit Raymundus. Postremo, ad plenum intellectum capituli celeberrimi, *Ecclesie sancte Mariae*, junge *epistolam 25. libri 2. Registri Innocentii III.* ex qua discimus, Statutum, de quo in dicto capitulo, emissum & factum fuisse, a *Senatore quadam urbis Romae, Benedicto Corosomo*, qui corrupte vocatur, in *Gestis Innocentii III. B. Carissimus p. 3.* Qui quidem *Corosomus*, Primicerium Judicum delegaverat, idest, primum inter Judices. Ubi enim Clerici sunt actor & reus, *Causas Civiles prosequuntur in urbe, coram Judicibus, per Sedem Apostolicam institutus, ex delegatione Senatorum Jurisdictionem habentium ab eadem Sede Apostolica*; ut totidem fere verbis loquitur Innocentius, in dicta *Epistola*. Quare mirum non est, si Pontifex, ad sollicitudinem suam, totum negotium revocaverit, & Statutum resciderit, ut constat ex dicta *Epistola*, sine qua vix possunt intelligi cap. 3. & 4. *ut lite pendente*. Nam & Senatores teneri fidelitatis juramentum prestat Summis Pontificibus, probant *Acta Alexandri III. apud Baronium*, ad annum Christi 1178. nu. 2. & 3. *Auctor Narrationis Concordie, inter Alexandrum III. & Fridericum I. pag. 197. & 198. Onuphrius Panuinius, in Notis ad vitam Alexandri III. & Clementis III. ad Platnam, Gestis Innocentii III. pag. 3. 142. 143. 146. & 148.* Quibus ex locis constat hujusmodi Senatores saepius tentasse Regalium occupationem, adversus Summos Pontifices; compulso tamen fuisse ea restituere. Occurrit etiam mentio Senatorum, in cap. 17. *de Election. in vi.* Observanda vero valde narratio totius negotii, de quo in cap. 10. *hoc tit.* quam diligenter ex *antiqua Collectione* contexit Glossa, ad d. cap. 3. *ut lite pendente*. [Ad quam adde cap. 7. *hoc tit.* quod de *Terrisina Civitate* tantum loquitur, & cap. ult. *de rebus Eccl. alien.* & maxime cap. *novem 49. & cap. 53. de Sent. excom.*]. Hoc illustri Exemplo confirmatur, quod diximus supra, Constitutiones Imperatorum, & Regum, itemque Principum, & Rerumpublicarum, in res, atque personas Ecclesiasticas, potestatem habere: nec obitare, quae in *hoc tit.* dicuntur. Nam & Basilii Statutum, relatum ab Innocentio III. nihil est aliud, quam editum, promulgatum a *Basilio Praefecto Praetorio Regis Odoacris in Italia, temporibus Pape Simplicii*. Quinimo, multa ex Legibus Romanis, & Regum nostrorum Capitulis, in Jus canonicum sunt relata, & a Pontificibus comprobata: *can. 1. & segg. Dist. x.* quae ad *Capitularia* Regum nostrorum pertinent; juncto cap. *Placuit lib. 3. Leg. Longobard. tit. 37.* [Sicut autem Constitutionibus & juri parere teneatur Clerici atque ac Laici; ita & juri non scripto, sive consuetudini terrae, in qua morantur, si laudabilis sit cap. 3. *infra de eo qui mittitur in possess.* & ibi Glossa & Doctores, & ad cap. *Ecclesia S. Mariae hoc tit. & ad cap. 9. de foro Competenti*].

Non omittendum postremo, quod *Panormitanus* adnotat ad cap. *Ne*

AD LIBRUM I. DECRETAL. TIT. II. DE CONSTITUT. 79

Ne imitatis hoc tit. Papam, si erret corrigi posse per Concilium generale, can. Anastasius; Dist. xix. Item quod Bonifacius VIII. in cap. 1. eod. tit. in vi. statuit; Constitutiones generales Pontificum, licet, ipso Jure, priores revocare intelligantur, quamvis nullam de ipsis faciant mentionem; Consuetudinibus tamen, & Statutis specialium locorum, & personarum singularium, dum tamen rationabiles sint, non aliter derogare, nisi expresse caveatur in ipsa Constitutione posteriori: quod a jure Civili repetitum videtur Constitut. Justiniani: De Justinian. Cod. confirm. §. pen. quem explicavit doctissimus Cujacius, libr. 15. Obs. cap. 37. & in fine Patet. Cod. de legibus.

A D T I T. III.

DE RESCRIPTIS.

TRACTATUS III.

UAMVIS generali Constitutionum nomine, Rescripta venire possint; separantur tamen a Constitutionibus, tam Jure Civili, quam Canonico, *l. 1. ff. de Constitutionibus, & de Rescriptis*. Quod ut intelligatur, observandum ex Jure Civili, Imperatores, quos Pontifices secuti sunt in plerisque, variis modis Jus condere: Per Rescripta, Pragmaticas, Subscriptiones, Adnotationes, Decreta, Interlocutiones, Orationes, sive Senatusconsulta, Edicta, & Mandata; de quibus Theophilus ad §. *Sed & quod Principi, Instit. de Jure Nat. Gent. & Civ. juncta l. 1. ff. de Constitution. & Cujacio Peratit. Cod. tit. 14. & 15. Libri 1.* Pontifices vero, non ita subtiliter, singulas species, propriis nominibus distinguunt: imo sæpe nomina confundunt, quamvis rem ipsam usurpent. Et quidem Edictis aliquando usi sunt, ut constat ex *cap. 3. de Offic. Legati, cap. presenti, de Officio Ordinarii, in vi.* Quinimo regulæ Cancellariæ, quas initio Pontificatus, singuli Pontifices publice proponunt, Edictis Imperatorum, vel potius Prætorum comparari possunt. Decreta etiam faciunt, quando, vel ipsi per se, partibus auditis, vel datis Auditoribus, ad eorum relationem sententias, de consilio Fratrum proferunt. Exemplum celebre extat in *cap. Ecclesia sancta Maria, tit. preced. & cap. Conquerente 16. de Officio Judicis Ordinarii*. Adnotationis, & Subscriptionis verbo quamvis non utantur Pontifices; rem tamen ipsam usurpant, in his, quæ vulgo *Signatura* appellantur: de quibus in *cap. ult. de Penitentis, & remissionibus, in Extravagantibus communibus*. Nihil autem aliud sunt, quam Adnotationes, quæ vel ab ipso Summo Pontifice subscribuntur Precibus, & Libellis, vel a Cardinalibus, aut aliis Prælati, a Pontifice prepositis utrique Signaturæ, vel gratiæ, vel justitiæ. Notandum tamen, diversas esse clausulas, & diversam potestatem, quando subscribit Pontifex, & quando Prælati: de quibus vide Gomeium in *Commentario ad regulas Cancellariæ, Quæst. 15. & 16.* in quibus Compendium utriusque Signaturæ, & praxim Cancellariæ Romanæ compendiose explicavit. Observandam etiam, plerumque Rescriptum sequi præcedentem Adnotationem; ut in specie, *l. 1. Cod. de Precib. Imp. offer. ibi, juxta Adnotationis nostræ Decretum*: quod postea, memoriales implebant; ut loquitur, *l. ult. Cod. de Petitionibus honorum sub.*

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. 81

subl. Mandata vero aliter accipiuntur in Jure canonico, alter in Civili, *tit. de Mandatis Principum*, *Cod. nemppe* Mandatum in his Libris, pro qualibet iustione, vel pro certo genere Rescriptorum, & frequentius pro his quæ vulgo, *de Providendo appellantur*. Sed huiusmodi mandata in hoc *tit.* non separantur a reliquis Rescriptis; sicut nec Pragmaticæ generales.

Itaque Rescripta possunt definiti in hoc *tit.* Constitutiones Pontificum, edicæ ad Consultationes, vel Relationes, & Suggestiones, tam singulorum, in privatis Causis, quam Provinciarum, Civitatum, Capitulorum, Collegiorum, & Corporum, in publicis Causis: quæ proprie dicuntur Pragmaticæ, *l. 7. Cod. de divers. Rescript.* Et causa cognita, in Principis Consistorio, precibus adhibitis, fiebant, ut recte Glossa advertit, ad *Can. ult. Dist. c. 1.* Ex huiusmodi diversis Rescriptis universum fere Jus Civile, & Canonicum est compositum. In hoc vero *tit.* variz eorum species, formulæ & clausulæ exponuntur: quare in antiqua Collectione 1. recte additur in Rubrica, & de interpretationibus eorum. Diximus ad relationem, sive preces Rescripta edi: quare Libelli oblatio precedere debet, quæ Petitio, & Petitoria vulgo, in Libris nostris appellatur, & in *Cod. tres Tituli de Libellis & Precibus*, præcedunt *tit. de Rescriptis*. Aliquando Libellus Rescriptis subiciebatur; vel precum saltem sententia comprehendebatur paucis, etiam in Pragmaticis; ut constat ex *forma Pragmatica, de contractibus Argentariorum*, quæ inter *Edicta Justiniani 7.* loco ponitur, & ex celebri *Pragmatica ejusdem Justiniani in fine Novellarum* edita ad petitionem Vigiliæ Papæ, ad componendas res Italiz, post Gothos expullos. Nihilominus tamen de fide & veritate precum, tam in Rescriptis, quam in Pragmaticis, questio superest, *l. ult. Cod. de divers. Rescript.* Quin & aliquando, ut rei veritas accuratius investigaretur, Libellus una cum Rescripto mittebatur ad Judicem, qui a Principe dabatur, *l. 6. ff. ad l. jul. de vi publ. l. 33. Divus ff. de re judic. & l. 3. ff. de aliment. leg.* Pari ratione, aliquando instrumentorum vis & sensus inferebatur tantum Libellis, *l. ult. Cod. de precib. Imp. offer.* aliquando instrumentorum exempla subiciebantur, *l. 15. Cod. de transactio.* Hactenus de Rescriptis in genere.

Summa Rescriptorum divisio hæc est, ut vel ad lites, vel ab beneficia pertineant. Altera, vel in forma communi, vel nova, seu gratiosa concedantur. In hoc autem *tit.* variz clausulæ proponuntur, & regulæ, quarum plurimæ, utrique divisioni conveniunt. Et quidem statim in *cap. 1. Speciale mandatum derogare generali; quamvis in eo non fuerit facta mentio generalis*: quod & confirmatur *§. 1. cap. 14. Itemque iudicibus delegatis, sive ad lites, sive ad beneficia, causas committi frequentissime*, cum hac clausula, *sublato appellationis remedio, cap. 1. 2. & possim*: quæ clausulam, ita eleganter explicat Arnulphus Lexoviensis Episcopus, in *Epistola ad Gilbertum Londoniensem Episcopum*, sub finem. Porro negotium vobis in expedito Romani Pontificis collocavit auctoritas; sublato nimirum appellationis obstaculo, in quo sibi calumniatore plerumque occasione vexandi constituunt, & refugium evadendi. Nunc enim parebit vobis, licet irrita, quasi quibusdam terminis circumscripta malignitas; cum nec ad præsens, formæ vestrum possis excidere, nec severi-

Adde quæ
infra ad cap.
fines Romana
notamus ex
Pragmatica
& Concordat.

Parti Prima.

L

tatis

tatis vestra sententiam declinare. Illa vero clausula petita est ex Jure Civili. Apponi tamen tantum potest Judicibus datis ab Imperatore, vel a Summo Pontifice, non ab aliis; l. 1. ff. a quibus appell. non licet [cap. 15. & 27. de Officio Judicis delegati, cap. 12. 36. 41. 43. & 47. de Appellation. Cujacius ad cap. 9. 12. & 59. eod. tit. Et Glossa ad cap. 12. de Officio Jud. Ordin.]. Poterit tamen, a sententia definitiva appellari, & iterum causa delegari; si modo a Pontifice secundum Rescriptum obtineatur, in quo primi mentio facta fuerit: & interim suspenditur executio sententiae cap. Pastoralis §. praeterea & seq. de Offic. & potest. Judic. deleg. Itemque generaliter, si iniuste gravatus fuerit appellans. Illae enim tantum appellationes inhibitae sentiuntur, quae in jure non indulgentur: verbi gratia, moratoriae, frustratoriae, & a futuro gravamine; quae passim Jure canonico solebant admitti cap. 33. extra de Appellation. Aliquando etiam, non obitante clausula illa, reprobant appellationes, delegati Judices, ante sententiam definitivam, admittebant appellationes; quando nempe in gratiam impetrantis clausula fuerat appositae, Arnulphus Lexoviensis ad Alexandrum Papam ep. 65. Ego vero, quia nolens agere cogi non poterat, & ad preces ejus, ipsiusque favore, videbatur sublatum appellationis obstaculum, ad lesionem ejus reverti non debui; sed alio, sicut fuerat, in possessione dimisso, literas utriusque requisitas tradidi, per quas eorum, quae apud nos acta sunt, veritas vestris possit innoscere Majestati.

Adde infra
ad cap. fuerit
Romana sub
finem, & cap.
220 de Offic.
Jud. Ord. &
ibi a Colla.

Notanda alia Regula, in secundo Rescripto, primi debere mentionem fieri; alioquin non valet, cap. 2. & 3. hoc tit. [cap. 2. de Dolo & Contumacia, & cap. 14. hoc tit.] nisi secundum Rescriptum contineat jus singulare, ut in specie cap. 1. vel impetratum fuerit ab altera parte, cui primum non innoverit dolo, vel negligentia adversarii Cap. 9. 12. & 16. juncta antiqua, & cap. 32. Intra annum autem, impetranti uti debet Rescripto: alioquin ex secundo conveniri potest, cap. 24.

Clausula etiam sollemnis est, si preces veritate nitantur, quae si omissa sit, subintelligitur Jure canonico: & de veritate precum inquiritur; quae questio semper praepjudicialis est, cap. 2. hoc tit. Jure Civili nullum est Rescriptum, in quo illa clausula deest. Tacita autem veritate, vel falso expresso, si quis Rescriptum obtineat, quid juris sit, explicabimus in cap. 2. & 20. hujus tit. In Rescripto autem exprimi debet nomen impetrantis, Dignitas, beneficium, licet minimum: imo & vires patrimonii; praeteritum si in forma communi Rescriptum edatur, cap. 17. & 42. Itemque in omnibus Rescriptis, sive ad lites, sive ad beneficia, ut fraudes, & doli impetrantium vitentur, mentio facienda est [Ecclesiarum specialiter & nominatum cap. 2. de dolo & contumacia, &] qualitatis Personarum, & Corporum, adversus quae impetrantur. Nec sufficit generalis designatio; verbi gratia, si adversus Monachos petatur, Ordo exprimendus est, cap. 6. hoc tit. Itemque non sufficit, si quibosdam rebus; aut personis specialiter designatis, subiciatur generalis clausula, vel alia res, vel alia persona. Haec enim generalis clausula comprehendet tantum, vel pares res, vel similis conditionis personas, cum illis, quae specialiter expressae fuerunt, cap. 15. & 36. hoc tit. Imo his verbis: non plures quam tres, vel quatuor conti-

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. 83

continentur, *cap. 2. hoc tit. in vi.* Strictissime autem Personæ, & Loca, in Rescriptis, prout sonant, accipiuntur: nec extensio fit ad alia loca, vel personas, *cap. 34. 35. & 36. nec ab uno vacationis modo, ad alium, cap. 6. hoc tit. in vi.*

Super uno etiam & eodem negotio duo Rescripta obtenta, ad diversos Judices non valent; nisi secundum mentionem, & revocationem primi contineat. Quod si dubitetur de revocatione, Judices delegati, tam in primo, quam in secundo Rescripto, judicabunt simul: si non conveniant, recurrendum est ad arbitros, *cap. 14. & 16. hoc tit. juncto capitulo 6. de Rescriptis in 11. Collect.* Quinimo super pluribus negotiis personalibus, non potest actor diversos Judices obtinere, ne reus temere vexetur. Idemque obtinet in reo, si ex pluribus causis reconventionem habeat, *cap. ult. hoc tit. in quo alie fraudes impetantium refecantur, cui junge cap. 10. hoc tit. quo generalis commissio ad futura omnia negotia, & ad certos Judices, quos elegerit, impetrari non valet: junge cap. 3. hoc tit. in vi.* Nemo autem potest in vim Rescriptorum ad lites, ultra duas dietas, ad alios Judices trahi *cap. 28. hoc tit.* Hodie non licet ultra Diocesim, *cap. 2. de Rescriptis in vi. & iis casibus, quibus extra Diocesim; non ultra unam dietam, [cap. 12. Statutum eodem tit. in vi. Pragmatica Sanctione tit. de Causis 9. ult. Ex cujus capitulo 11.] initio constat, committi non posse Causas a Pontifice, vel ejus Legatis, nisi Clericis, Dignitatem, Personatum, vel Canoniciatum in Ecclesia Cathedrali habentibus; & in locis insignibus, ubi copia pistorum haberi possit. Quinimo ex cap. 2. hoc tit. in Clementinis, Officialis foraneus, vel Prior Claustralis, non potest delegari. Præterea, sine speciali mandato Domini, Rescripta impetrari non possunt; nisi a conjunctis personis, a quibus, de jure, non exigitur mandatum, *cap. 28. §. 1. & cap. 35. hoc tit.**

Strictissime vero, ut diximus, Rescripta, tam ad lites, quam ad beneficia accipiuntur: quia sæpissime Ordinatio iura diminuunt, & malignitate impetantium, & avaritia solent obtineri a Pontificibus; qui aliquando fatentur, sibi impositum, propter varias occupationes. Quare aliquando ea revocant, *cap. ult. de Rescriptis in vi.* vel fulminent executionem, & laudant eos, ad quos hujusmodi Rescripta dirigunt, si Pontificem moneant, quoties de fraude, vel dolo aliquid eis subolet, *cap. 2. §. 8. & 10. hoc tit. junctis omnino antiquis Decretalibus [cap. cum tenemus de Prebendis, ibi si non potest sine scandalo, &c. & cap. 7. de Dolo & Contumacia. Vide a Coila ad cap. 5. de Offic. Jud. Ord. & Illust. Marca lib. 3. de Concursu Sacram. c. 15. §. 6. 7. & seqq.]* Quod & ex Jure Civili petiunt, in quo iterantur, vel etiam omnino revocantur Principum iustiones *Novella 17. cap. 4. & ibi Cujacius; juncta Novella 134. cap. 6.* Alioqui obtemperandum Rescriptis Pontificum, vel Imperatorum; vel executionis causæ mittendæ, quibus moti, nonnunquam ea ex causa revocant, & severissime in surreptores animadvertunt, dicto *cap. 2. & cap. ult. hoc tit.*

Generaliter vero, quoties in Rescriptis aliquid dubii, vel præpositi occurrat, recurrendum est ad jus commune, a quo & interpretationem & ordinem recipiunt, *cap. 17. 18. & 20. hoc tit.* Nec enim contra

ius, utilitatem publicam, vel in privatorum præjudicium, impetrata Rescripta valent, toto tit. *si contra ius, vel util. publ.* l. 2. 3. 7. *Cod. de precibus Imper. off. cap. 7. hoc tit. in 11. Collectione.* Celebris etiam est hæc quaestio *hoc tit. an Rescripta tempore finiantur?* Ex quidem Jure Civili, Rescripta, quæ Jus Commune continent, perpetuo durant; nisi nominatim tempus fuerit comprehensum in Rescripto: si vero beneficium, & gratiam, finiantur anno. Quare in his necessario dies & Consul apponi debet, l. 2. *et 4. Cod. de divers. Rescript.* Jure vero Canonico, Rescripta pariter Jussitiz sunt perpetua; nisi dolus & negligentia impetrantis ab adversario arguatur, quæ per annum duraverit. Quod habet locum, sive ad beneficia, sive ad lites, pertineat Rescriptum, cap. 9. 12. *et 23. hoc tit.* Itemque morte Concedentis expirant literæ ad ius pertinentes; nisi lis contestata, vel saltem citatio ante facta fuerit, cap. 19. 20. *cursu de offic. et potest. Judic. deleg.* Possunt tamen novis literis, a Successore obtentis, confirmari priores cap. 7. *in specie capituli 7. hoc tit. in 11. Collectione.* Literæ vero gratiæ, morte Concedentis non expirant; si tamen gratia facta sit, vel res non sit integra, cap. 9. *Si super gratia, de offic. et potest. Judic. deleg. et cap. Si cui nulla de Præbendis in vi.* Quare revocationes gratiarum a Summis Pontificibus, initio Pontificatus sui, emanare solent: quæ ita locum habent, si res sit integra, idest, si nondum ius in re quæsitum fuerit, idest, collatio facta non fuerit: ita enim exponitur, in cap. ult. *sub finem de concessione Præbende in vi.* Hodie in Galliæ Regum nostrorum Rescripta annalia sunt; nisi per secundas literas reparatio temporis impetretur. Jure vero, quo in Gallia utimur, morte Pontificis concedentis non expirant gratiæ; si Papa scilicet vacantem præbendam, aux vacaturam contulerit. Aliud vero, si ipse non conferat, sed simpliciter mandat provideri: insinuatæ tamen Judici, vel executori, ante mortem Papæ, non expirant; licet collatio nondum secuta fuerit: qua de quaestione, vide Glossam Pragmaticam, tit. de Collection. §. Item voluit dicta Congregatio, littera E. in verbo Mandatum, & ibi Probum.

Non omittendum novam speciem Rescriptorum, ad vacantia & vacatura beneficia, referri *hoc tit.* quæ non videntur antiquiorem habere Auctorem Alexandro III. cujus est cap. 7. *hoc tit. et inter Epistolæ ipsius Alexandri nuper editæ, in fine Epistolarum Petri Abbatis Cellensis 7. et 41.* Ex quibus colligimus, eo colore hujusmodi Rescripta esse inducenda, ut pauperibus, & literatis Clericis proficeretur de præbenda, vel beneficio, proxime vacaturo. Sequentes Pontifices eo iure usi sunt, donec procedente tempore, velut odiosa, contra ius commune, & in fraudem Ordinariorum Collatorum recepta, valde restricta sunt. Rationes eleganter explicantur in Concilio Basiliensi, Sessione 31. *et initio tit. de Collection. in Pragmatica.* Huiusmodi vero Rescriptorum sit mentio, cap. 17. 19. 27. 31. 34. 37. *et segg. tribus.* Ex quibus postremis tribus, & secundum formam in illis præscriptam, componi debent mandata Expectativarum, quæ hodie in Gallia, solo Pontifici Romano, non autem ejus Legatis, permittuntur per Pragmaticam, *et Concordata, tit. de Collection. in Pragmatica, et Concordatis, et maxime in Con-*

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. 89

Concordatis, tit. de Mandatis Apostolicis, in quorum fine formula Mandati inferitur, composita, ut diximus, ex *dictis tribus capitulis*, quorum etiam nominatim fit mentio. Tandem Concilio Tridentino, Mandata de providendo, & Gratiae expectativae omnes, sublatae fuerunt, *Sessione 24. cap. 19. de Reformatione*. Praevenciones vero, quas vocant, quibus nempe licet Pontifici per concursum, vacantia beneficia conferre, & eodem jure uti, quo ordinarii Collatores, etiam per *Concordata*, Pontifici nominatim reservatae sunt, *tit. de Mandatis Apostolicis, sub initio*: quod & Basiliense Concilium concesserat, renitentibus tamen, & contradicentibus Ecclesiae Gallicanae Praelatis; quorum sententia habetur in *Pragmatica tit. de Collatione*, & multo post (*Concordata*) in *Ordinationibus Aurelianensibus art. 22.* ita ut verissimum sit, quod adnotavit doctissimus Pithoeus, in *tractatu de Liberi. & Privilegiis Ecclesiae Galliae*, tolerari hujusmodi praevenciones, singulari quodam jure, in solius Pontificis gratiam, non ejus Legatorum. Imo & in persona Papae strictissime accipitur; ita ut inutilis Collatio Ordinarii praevencione impediatur. Non fuerunt autem sublata Mandata Pontificum, quibus pauperibus Clericis, sine titulo ordinatis, ab Episcopo Ordinatore, vel ejus Successore, provideri mandant; quia Jus Commune continent, in penam Ordinantis contra Canones, sine titulo: quae Forma communis, & Forma pauperum appellari solet, *cap. cum secundum Apostolum de Praebendis extra*: de qua plenius ad *cap. 27. inf.* Quod si ad alios, quam ad Ordinatos Episcopos, vel eorum Successores dirigantur, procul dubio sunt odiosa, & sublata, licet in forma *Pauperum*, in forma *communis*.

Hujusmodi Rescriptorum, sive Mandatorum origo, & progressus, hic fuit. Ab initio ne Collatores Ordinarii gravius conquererentur, imminui jura sua; Pontifices non statim, & primis literis, vel mandato, compellebant eos ad conferendum vacans, vel proxime vacaturum beneficium. Primo *Monitorias* scribebant: quibus si non obtemperabatur: Secundo, *Praepetorias*: Tertio, si perlassent in contumacia, dabunt *Executorias*, quibus contumaciam cessantium Collatorum puniebant: ideo *Executorias appellatas*, quia iisdem literis, Executorem delegabant, & concedebant, qui recipi faceret impetrantem, & provideret de beneficio, quod vel tunc vacabat, vel erat proxime vacaturum. Procedente vero tempore, ubi cepit hujusmodi Mandatorum auctoritas invallescere, non amplius tres literas, diversis temporibus, sed unas tantum dederunt; etiam addito statim Executore, qui cessante Ordinario Collatore conferret; exemplo Juris Civilis, quo aliquando Praetor, pro conditione causae, vel personae, vel temporis, adversus contumaces, ordinem & compendium trium edictorum ita moderabatur, ut statim *Praepetorium* daret; quod appellatur, *Unum pro omnibus l. 68. §. 70. & seq. ff. de Judiciis*. Patienter Ordinarii Collatores non tulerunt: iterum querelas veteres geminaverunt, qui-
bus primum commotus Honorius III. ad eas compescendas, plures Decretales scripsit, quarum extant multae in *hoc tit.* Honorium sequentes Pontifices sunt imitati; nec desisterunt Ordinarii Collatores, donec coere, & jure novo Rescriptorum de Providendo, maxime ad vacan-

• Moderata
eo sensu po-
nitur in l.
27. ff. de
Judiciis.

vacatura, sublato, Jus vetus Canonicum Ordinarium restitueretur. Probaunt quæ diximus, *cap. 7. 19. 27. 30. 37. 38. 39. & 40. hoc tit. & cap. 6. 9. 12. & 14. eodem tit. in vi. cap. 4. 6. 22. 27. 38. extra de Præb. & cap. 5. de concess. Præbende.* Quæ per transconam, & per indicem attingere potius, quam subciliis explanare maluimus; ne videmur curiosius inquirere, quam utilius, in reliquis juris abrogati. Subiciemus tamen formulam *Præceptoriarum Literarum*, quam ex MS. Cod. Ecclesiæ S. Albini Andegavensis, communicavit nobis vir doctiss. Philippus Loyauté, in Senata summo Advocatus.

Formula Literarum Præceptoriarum, ut Mandataris beneficium conferatur.

AD hoc, nostrum nos impellit officium, ut Christi pauperibus, proas quemque dignum noverimus, præbeamus adjumentum. Hoc ergo officium timentes transgredi, ut petitioni G. Clerici lateris presentium non præbuissemus auditum, ipsum audivimus; & ei de competenti beneficio providere vos monuimus, nostro scripto. Quia vero, nihil horum factum est præmissis Literis, commoneamus vos iterum subsequentibus, atque Præcipimus, ut Præbenda primo vacantis in vestra Ecclesia, vestituram eidem Clerico concedatis: Sin autem, de vestra contumacia nos penam summo sentietis.

Junge quæ infra, ad *cap. 27. hoc tit.*

Postremo, notandum multa in hoc titulo referri, ad Judices delegatos pertinentia: ut enim Rescripta executioni mandentur, necesse est dari & addici Judices. Quare sæpe Rescripta appellantur *Commissiones*: quia, per ea committitur Judex unus, vel plures, qui vel de causa cognoscant, vel eam exequantur; unde & *Executores* appellantur, & multa in *hoc tit. de forma Commissionum*, officio & potestate Judicum delegatorum admiscuntur, *cap. 10. 13. 14. initio, 16. 20. 24. 29. & 41.* Et quidem, in *cap. 13.* Solemnis illa formula explicatur, si duo vel tres, interesse nequiverint, aut noluerint: ex quo *cap.* notandum, quæ dicitur Canonica excusatio, eandem esse, cum *Literatoria*, idest, in scriptis, *cap. 21. infra, de officio & potestate Jud. delegati.* Generalis enim Ecclesiæ consuetudo scripturam requirit, *can. 9. 11. Quæst. 1. ex quo super plendum, quod deest capitulo 1. extra de Libelli oblatione.* Itemque notandum, delegatos Judices Ordinariis imperare, & mandare posse, licet inferiores sint. Auctoritas enim Pontificis delegantis inspicitur, *cap. 24. hoc tit. & cap. 12. de Sententia Excommunicationis.* Ex quibus apparet, maximam esse affinitatem, inter hunc *tit. & tit. de officio Judic. deleg.* in quo plenius, de Delegati officio & potestate tractandi, proprius erit locus.

Ad Cap. Sicut Romana I.

Extat Rescriptum in 1. Collect. hoc est. & iterum iisdem verbis, in cap. 12. de Appellation. in 1. Collect. sive Compilatione, quæ in Conciliis inseritur, post Concilium Lateranense, habitum sub Alexandro III. quibus inter se comparatis, species ita fingi potest. Prælatio continet auctoritatem, & potestatem Romanorum Pontificum, respondendi, & cognoscendi de omnibus Controversiis, quæ in Orbe Christiano nascuntur; quæ auctoritate fundata, facti species sequitur. Marcius Literas protectionis Apostolicæ impetraverat, quibus generaliter ei concessa fuit libera facultas appellandi. Metuebat ne sibi vis, vel injuria inferretur a Judice, a quo appellaverat; quod sæpe contingebat in Gallia, & alibi, ut deinde dicemus. Postea pars adversa, secundum Rescriptum obtinuit, in quo eadem causa Judicibus delegatis committitur, cum hac speciali clausula, *appellatione remota*. Verum omissa fuerat in secundo Rescripto mentio primi; quare videbatur subreptitium. Respondet tamen Pontifex, secundum Rescriptum prævalere. Licet enim in eo mentio non fuerit facta primi, expressis verbis; vi tamen & potestate derogari primo & generali, ex eo quod specialiter removetur omnis appellatio. Certissima est enim juris regula, per speciem derogari generi. Scriptum est Rescriptum Senonensi Archiepiscopo, cujus Rescripti pars, reperitur in cap. 6. de offic. & potest. Judic. deleg. in 1. Compilatione, & in cap. 5. eodem tit. apud Gregorium: ex quibus notandum, primo pertinere ad Ecclesiam Gallicanam.

In capitis initio, quod extat tantum in antiqua, confirmat Pontifex jus & potestatem suam; quare nempe per universum orbem Christianum rescribere possit: quæ Prælatio iisdem serè verbis reperitur in cap. 15. de officio Judicis delegati; ei quippe erat solemnis, ut constat ex ejusdem Alexandri III. Epistolis, 19. 22. & in fine Epistolæ Petri Colensis, qui & in Epistola 1. ita scribit. In gravissimis questionibus, sicut olim ad Moysen, sic nunc, Pater Venerande, ab omni Ecclesia Dei, recurritur ad beati Petri, & vestram fidem. Recte, & secundum usum Ecclesiæ Gallicanæ, in gravissimis causis; quamvis Decretales supra citatæ, generaliter loquantur de omnibus. Sed in Gallia juxta Conciliorum, & antiquorum Canonum Statuta, de majoribus tantum Causis, ad Sedem Apostolicam referebatur: (reliquæ), in locis ubi ortæ fuerant, decidebantur. Et in hac parte ipsi Ordinarii integram & illibatam remanant, juxta Canon. 4. & 5. Nicæni Concilii, Canon. 3. Constantinopolitanæ 1. & Canon. 22. Concilii Alesianæ: ubi non tantum de Clericis, sed etiam de Episcopis, idem statutum; ut constat ex Epistolis, quæ in fine Collectionis Conciliorum Africanorum subjunguntur: quos Canones Ecclesia Gallicana sæpius in usum revocare tentavit; ut constat ex tribus celeberrimis judiciis Episcoporum, Rotaldi Suesionensis, Hincmari Laudunensis, & Arnulphi Remensis Archiepiscopi, sub Carolo Calvo, & Hugone Capeto. Ex quibus colligitur, non temere, & facile ad Sedem Apostolicam appellationes admisisse Ecclesiam Gal-

Adde infra
de Translatione
Tran-
slationum §.
tandem post
varias.

Gallicanam : nec excommunicationes suas , inconsultis Episcopis , a Pontificibus solvi ; ut constat ex *Epistola* Benedicti IX. quæ reperitur inter *acta* Concilii Lemovicensis , apud Baronium , *tomus undecimo Annalium* , ad *annum* Christi 1034. *num.* 20. Omnino vero frequentes , & levi ex Caula interpositæ appellationes ad Pontificem damnabantur ; quam in rem elegantissima est *Epistola* 82. Hildeberti Cenomaniensis . [*Ivo Carnotensis epist.* 172. 180. & 210. Bernardus *lib.* 3. *de Consideratione* , ad *Eugenium cap.* 2.]. Jus tamen suum Pontifices asserabant , & confirmare solebant , datis Literis , quæ *Litteræ Protectionis* , in *antiqua Collect.* 1. *cap.* 1. *hoc tit.* appellantur , & in *cap.* 24. & 25. *de appellat.* in 1. *Collect.* ad quas pertinet *Epistola* Arnulphi Lexoviensis , ad *Hadrianum Papam* ; cujus verba notanda . *Privata communis causa præponderat : quoniam de Ecclesia Dei libertate tractatur ; nec jam spes ulla restat rejugii , si in irritum deducta fuerit Apostolice Protectionis auctoritas* . His similes erant *Litteræ* ; quas veteres Pragmatici nostri , vocant *Letres de Sauvegarde* , ou de *Garde gardienne* : quibus Reges nostri tuebantur subditos suos , provocantes ab injuriis Ducum , & Comitum , quorum Judices sæpe recusabant appellationes recipere ; & suas sententias , non obstant appellatione , executioni mandabant : & quod gravius , appellantes gravibus injuriis vexabant : quod & dedit occasionem Exemptionibus , quæ , pendente appellatione , concessæ fuerunt in quibusdam Provinciis , & etiamnum hodie retinentur , *Exemptiones per Appel.* Vide *Capitularium lib.* 7. *cap.* 252. & l. 7. ff. ad l. *Jul. de vi publica* , & omnino l. 25. ff. *de Appellation.* [& *edictum* Theodoricæ Regis *art.* 55.].

Ex his colligitur , quamvis appellationis remedium sit juris communis , sæpe tamen in Gallia , & Romæ Summos Pontifices , & Reges , ut sibi jus suum , idest , liberas appellationes conservarent , hujusmodi Literas Protectionis concedere solitos : quod cum non intellexissent Interpretes , ut doctissimus Antecessor I. a Costa observavit , futillia & inutilia , in hunc locum concesserunt . Quænam autem sit vis hujus clausulæ , *Appellatione remota* , in *paratulo* explicavimus . 6. *Summa rescriptorum divisio* . Excluduntur moratorie appellationes & injuriæ ; verbi gratia , a futuro gravamine , ab interlocutoria qualibet : non autem iustæ , idest , ante citationem , verbi gratia , vel notitiam Litterarum delegato intimatam , *cap.* 30. *de Appellation.* infra , junctâ *antiqua Decretali* .

Observandum præterea , hujus *cap.* decisionem proprie pertinere ad *tit.* *de Appellation.* quare & in 1. *Collect.* iterum sub *tit.* *de Appellation.* collocatur 12. Nec mirum : nam & jure Civili sæpius una & eadem lex sub diversis titulis collocatur . Male tamen Raymundus Præfationem Decretalis sustulit , quæ generaliter pertinet , ad confirmandum jus Pontificium in edendis Rescriptis , ad varias Consultationes . Nam ea parte detracta , nihil superest , quod ad hunc *titulum de Rescriptis* pertineat . In Gallia semper hujusmodi Rescriptorum multitudo , sive ad lites , sive ab beneficiis , fuit improbata . Itemque rejectæ appellationes frivolæ , & leves ad Sedem Apostolicam ; præcipue , omisso & spreto medio : quam in rem elegantissimæ sunt Bernardi quæ-

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. 89

relæ ad Eugenium III. *libro de Consideratione ad Eugenium, cap. 4. & 6. & lib. 3. cap. 1. sub finem, & cap. 2.* Ex quibus videtur desumenda explicatio vera clausulæ, quæ Rescriptis solet inseri, *appellatione remota*. Postremo, non habita ratione Decretalium, Ecclesia Gallicana antiquos canones semper retinuit, quos supra citavimus; qui & recentiores in Concilio Basiliensi, in Pragmatica nostra, & Concordatis. Hoc scilicet jure utimur, ut in minoribus negotiis, lites ex ordine, id est, in prima instantia, in locis, ubi ortæ sunt, judicentur: [appellari autem ab interlocutoria non potest, si possit gravamen in definitiva reparari. Quinimo si habeat vim definitivæ, potest ab ea tantum semel appellari, & bis a definitiva: alioqui non obstante appellatione, executioni sententia mandatur], Concilium Basiliense, *Sessione 20. Pragmatica, & Concordata, tit. de Causis, & seg. Cujacius in fine parat. ff. de Appellat. recip. vel non.* Verum hæc materia non est proprie hujus loci. Ad tit. de Judiciis, de Foro competentis, & de Appellationibus, melius & commodius referetur.

Ad Cap. Super Literis XX. & Cap. Postulasti XXVII.

RESTE Interpretes Caput 20. Clavim totius tituli appellant: est enim eorum, quæ sub titulo continentur, brevis admonitio, & comprehensio. Promulgatum vero est ab Innocentio III. ad conciliandas diversis Interpretum sententias, ad l. 1. 2. 3. & 4. Cod. Si contra jus, vel util. quibus jungendæ l. 24. ff. ad l. Cornel. de fals. l. Nec exemplum Cod. eodem. Paulus lib. 1. sentent. tit. 12. §. 3. Ex quibus locis tres Regulæ eliciuntur.

Prima. Qui Rescriptum a Principe impetravit, si per falsam allegationem juris, quod ad se pertinere intendit; si per narrationem facti falsam, vel veritatis reticentiam: commodo Rescripti carere debet indistincte; sive dolo malo; sive per errorem & simplicitatem, mendacium commiserit.

Secundæ. Judex tamen a Principe delegatus, nihilominus super principali negotio poterit cognoscere: at secundum veritatis tenorem, & juris ordinem.

Tertiæ. Mendax vero Precator, si dolus & fraus probetur, poterit tanquam falsarius accusari; vel etiam absque accusatione solemnî, Judex delegatus, adversus eum, extra ordinem animadvertere poterit. Quod si accusatio falsi instituta fuerit, principalis negotii cognitio erit in pendenti; donec de falso pronunciatum fuerit: prius enim debet constare de veritate precum, l. 2. 3. 4. & 5. Cod. Si contra jus, & l. ult. Cod. de divers. Rescript. Quod si per errorem peccaverit, locus non erit accusationi falsi; sed statim sine mora Judex cognoscat de principali negotio, secundum Legum & Juris ordinem d. l. nec exemplum, Cod. ad l. Cornel. de falsariis. Quæ verior videtur conciliatio l. 2. cum l. 3. C. Si contra jus, quam primus Azo ad d. l. indicavit, quem Cujacius sequitur in Parat. C. Si contra jus. Quinimo nulla sunt

Pars Prima.

M

Re-

Rescripta Jure Civili, ut diximus, in quibus deest clausula, si *proces veritate nitantur*: jure autem Canonico subintelligitur. Jure vero Civili, & Canonico valent Rescripta per mendacium impetrata propter auctoritatem concedentium, sed per exceptionem elidantur, præscriptione scilicet mendaciorum opposita, ut loquitur *d. l. 2.* cui adjungi debet *canon dicenti Causa xxvi. Quest. 2.* & quæ Gratianus, & Glossa ad *eum Canonem*. Ex quibus conficimus impetrantem Rescriptum probare debere, & fidem imponere suis precibus, *l. 7. Cod. de divers. Rescriptis.* & argumento *l. 21. Cod. de fide instrum. & l. ult. Cod. ad l. Cornel. de falsis.* Nec tamen ideo impediatur adversarius, qui falsum, vel fraudem allegat, illam probare, & accusationem falsi movere: quod significat verba *cap. 20. postquam sibi super hoc facta fueris fides*, ab eo scilicet, qui falsum vel fraudem objicit.

His ita constitutis, patet, quod diximus, celebrem hanc Decretalem Innocentium III. promulgasse, sicut & alias plures, ad sedandas Interpretum Controversias, tam ad *d. l. 2.* quam ad *d. canonem dicentis*: quibus in locis Interpretes nos remittunt ad hoc *cap. super Literis*; cujus hæc est sententia. Relatis opinionibus Interpretum diversis, ita distinguit Pontifex. Qui per dolum, vel expresso falso, vel suppresso vero, (ita corrigenda summa Decretalis) Rescriptum obtinuit; non tantum carere debet impetratis, sed etiam delegatio, & datio Judicis nihil valet; per omnia est inutile Rescriptum. Si vero per errorem & simplicitatem id contigerit, ita distinguit: vel suppressa est tanti momenti veritas, vel expressa falsitas, quæ Pontificem, vel ad denegandum Rescriptum impulisset, vel difficiliorem reddidisset: vel contra tanti momenti non fuisset, ut propterea Pontifex Literas denegaret; saltem concessisset *Literas*, ut vocant, in forma communi, sive *justitiæ*, de qua formula dicemus. Primo casu, quando Pontifex, vel omnino non concessisset, vel difficilius; cessant partes, ut diximus, Judicis delegati, perinde ac si dolus intervenisset. Secundo casu, Judicis datio manet; qui etiam de negotio principali cognoscet, secundum formam tamen, & Regulas juris communis, & pro tenore veritatis, neglecta forma in Rescripto expressa. Definitio hujus Rescripti locum habet in omnibus Rescriptis, tam ad lites, quam ad beneficia, sive sint Justitiæ, sive sint Gratix, ut pluribus exemplis infra declarabimus.

Duas differentias potissimum in hoc articulo deprehendimus, inter Jus Civile, & Canonicum. Jus Canonicum gravius punit mendacem impetrantem, si dolus & fraus aliqua appareat. Hoc enim casu inutile est per omnia Rescriptum; adeo ut ne Judicis quidem datio valeat: nec de principali causa cognoscitur. Jure autem Civili, primum, ut diximus, Delegatio Judicis integra manet; sed judicat secundum ordinem Juris, non habita ratione formæ, in Rescripto præscriptæ. Secundo Juxta a Principe delegatus animadvertet adversus impetrantem, *l. 1. & si, Cod. si contra Jus, & argumento, l. universa, Cod. de diversis Rescriptis*; quæ Leges Glossa citare debuit ad *cap. 2. hoc tit.* in hæc verba, *ad presentiam nostram*, quam Glossam corruptam esse, recte notavit Antonius Auguili, in *Notis ad dictum cap. in 1. Collectione*, ex Alano

AD LIBRI I. DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. 91

Alano veteri Glossatore *Collectionis* 1. Jure vero Canonico, Judex falsarium punire non potest; sed dilata cognitione, scribet iterum Pontifici, ad quem etiam, si culpa gravior fuerit, impetramen remittere debet puniendum, tanquam falsarium, *cap. 2. 17. 24. 26. & 27. hoc tit. juncto cap. 6. extra de Præbend. in Antiqua*. Mendacium vero committitur, non tantum si falsum dicatur; sed etiam si veritas occultetur, *am. 80. Quisquis*, xi. *Quasi*, 3. quod & *dila l. Prescriptio*, *Col. si contra Jus*, evidenter demonstratur, & ex doctrina Jurisconsultorum Cicero *lib. 3. Officio*. Similiter in *Adlilio* Edicto dantur actiones, ex reticentia, sicut & ex dicto, & promisso, *l. 1. & l. Adiles 38. ff. de Adlilio. Edictis*. Et quidem, ejus & qualis falsi expressio, licet per errorem facta, Rescriptum vitiet, & impediat Judicis delegati cognitionem, exempla habentur in *cap. 32. & 42. hoc tit.* Item quibus casibus nocet veri omisso, vel suppressio, sub qua continetur omnis equivocatio. Ad eam vitandam, licet genus contineat potestate, *et duntaxat*, sub se omnes species generis; tamen mentio sola generis non sufficit; sed specialiter species singulæ, loca, personæ, negotia, eorum qualitates, conditiones, & differentie designandæ sunt, ut in exemplis, *cap. 6. 8. 14. 15. 17. 19. 26. 27. 31. in Antiqua*, 32. 34. & *ult.* Quæ omnia locum habent in Rescriptis omnibus, sive ad Lites, sive ad Beneficia; sive sint iustitiæ, sive sint gratiæ; sive inter Ecclesiasticas, sive seculares personas agatur, & de rebus secularibus. Nam dictum *cap. 38. de secularibus personis*, rebus temporalibus, & ad Galliam pertinet: quod tamen moribus nostris, & Juri antiquo Canonum contrarium est. Nec enim Pontifex, vel Episcopi, ullam jurisdictionem exercere possunt in Laicos de rebus temporalibus.

Superest, ut aliquid adnotemus ad *cap. 27.* ejus inscriptio emendanda est, ex *Registro Innocentii III. lib. 16. Epistol. 165.* unde sumpta est hæc Decretalis, *Episcopo Wratislaviensi*, qui in Silesia suffraganeus est Gnesnensis Archiepiscopi. In illius *cap. specie*, privatur beneficio Rescripti ad beneficia Clericus, qui Rescriptum obtinuerat, *in forma communi*, tanquam pauper, & non habens beneficium: quia cum haberet, & sufficiens patrimonium, & Vicariam perpetuam, utriusque mentionem omiserat. Talia vero Rescripta in *hoc cap. & in cap. 20. supra*, vocantur *in forma communi*, vel, *Cum secundum Apostolum*; idest, secundum formam præscriptam in *cap. 16. extra de Præbendis*, quod ita incipit, *Cum secundum Apostolum*, cujus Auctor est Innocentius III. ad quem pertinet elegans *Epistola* ejusdem 184. *lib. 15. ad Episcopum Pictaviensem*. Junge *cap. 13. infra de etate*, & *qualitate*, & *ordine*, in fine, ibi, *Mandata in forma communi*: ad quod *cap. veteris Interpretis 19. Collectionis* notas adhibere proderit. Appellatur etiam, *in forma pauperum*; quia generaliter pauperibus Clericis tantum conceduntur: & *Littera iustitia*; quia iustum est pauperibus Clericis, qui nullum habent beneficium, provideri. *cap. 30. de Præbendis in vi.* Hoc amplius; veteri Jure Ecclesiæ, solis pauperibus, Ecclesiastica conferri debebant, non autem divitibus, *can. 13. Concilii Sardicensis*, ex quo sumptus est *canon Offus Dist. 15.* quibus junge *l. 6. & 17. Cod. Theodof. de Episc. Ecclæs. & Cleric.*

Wratislavia in Silesia est, non in Polonia, utut Gnesnensis Archiepiscopo subit.

¶ *can. Clericos, & segg. Causa 1. Quest. 3.*

Additur in dicto cap. 27. *Ex patris bonis, &c.* Interpretes vulgo vocant *Titulum Patrimonii*. Unde colligitur, alterutrum sufficere, vel beneficium, vel patrimonium, ex quo se possit Clericus exhibere. Quibus casibus Episcopus, qui ordinavit, non compellitur providere per ejusmodi Rescripta *Iustitia*, sive *In forma communi*, hoc cap. 5. extra de *Præbendis*. Aliud obtinet, in *Literis Gratia*. In his enim non nocet patrimonii omisso, ut recte Interpretes colligunt ex contrario sensu nostri cap. Vide Rebuffum in *Praxi tit. de Rescripto in forma communi*. Quodlibet tamen beneficium, etiam modicum, expriimi debet, sive in *Literis Gratia*, sive *Iustitia*; nisi Papa motu proprio conferat, & in forma, de qua in cap. *Si motu, de Præbendis in vi.*

Postremo explicandum quod dicitur de *Patris bonis*, idest, *Titulo Patrimonii*, quem vocant. Fluxit hic Titulus ex corrupto *canone 6. Concilii Chalcedonenis*, relato in *Canone 1. Dist. LXX.* in quo duo errores veterum Interpretum notandi, ibi: *sua Civitatis*: nampe inferunt Interpretes ex verbo *sua*, quod propter Glossam Romani Coelectores tollere non debuerant, quamvis in Græco non habeatur, extraneos a beneficiis arcendos. Nec enim is est sensus Canonis. Quo tamen Jure in Gallia utimur, tam ex veteribus, quam novis Regum nostrorum Constitutionibus: quod etiam Jus non multum recedit ab antiquis canonibus, & Imperatorum legibus. Secundus error, ibi: *Possessionis*. Ex hoc verbo Interpretes Decreti primo *Titulum Patrimonii* excogitaverunt; cum tamen *Possessio*, illo loco, ut & apud bonos Auctores, aliquando universitatem agrorum, & ædificiorum contineat; Vicum, scilicet, vel Pagum, & opponitur Civitati. In *d. can. 6. Concilii Chalcedon. ΠΟΛΙΣ & ΚΑΡΑ*: cujus canonis sensus est. Eo momento, quo quis ordinatur, non absolute, sed relative debet ordinari Clericus; idest, debet adscribi, & deputari in Ecclesia aliqua certa, sive Civitatis, sive Pagi, sive Monasterii; & ut loquitur eleganter vetus Interpret canonis, *mereatur ordinationis publicæ vocabulum*. Post Ordinationem enim factam ab Episcopo, Archidiaconus statim, in Ecclesia, clara voce, pronuntiabat, *Eligimus talem Lectorem*, verbi gratia, vel *Subdiaconum, ad Tit. sanctæ Mariæ*, vel alterius alicujus Ecclesiæ: quod nomen & Titulum ordinati retinebant; & in qua semel intitulati fuerant Ecclesia, perpetuo perseverabant, & denominabantur a suo Titulo; cujus rei vestigia remanent in Cardinalibus, & Episcopis, ut manifeste apparet, ex *Ordine Romano*, ubi tractatur, de *forma Ordinationum*, & ex subscriptionibus antiquorum Conciliorum, quæ a Pontificibus Romanis sunt habita. Antiquæ Ecclesiæ unus erat hic olim, & solus titulus: ignotus omnino fuit *Titulus Patrimonii*. Nam & *canon. 2. Dist. LXX.* qui est Urbani II. innovat *canonem 6. Concilii Chalcedonenis*. Inductus vero videtur primum, aut saltem confirmatus, ab Alexandro III. in Concilio Lateranensi, *can. 5.* qui extat in cap. 4. de *Præbendis extra*, & deinde retentus a sequentibus Pontificibus. Imo & in Concilio Tridentino, *sessione 21. cap. 2.* in quo, non tantum Patrimonium, sed etiam *Pensio* sufficit. Itemque confirmatur

AD LIBRI I: DECRETAL. TIT. III. DE RESCRIPTIS. 93

matur in *Aurelianensibus Comitibus*, *art. 12.* In Commonitoriis tamen Regum nostrorum ad suos Legatos Tridentini Concilii, postulanda mandatur revocatio hujusmodi *Tituli Patrimonii* contra canones, per abusum sensim inducti. Quod autem passim tribuitur Concilio Chalcedonensi Tituli Ecclesiastici necessitas; Jus tamen illud longe antiquius est, ut constat ex *canone 13.* Concilii Neocæsariensis, ad quem vide omnino Zonaram, & Balsamonem: sed de his alias. Observandum tamen *capituli 2. Tituli de Prabendis*, sententiam esse hujusmodi; ut reprimerentur effusæ Clericorum Ordinationes, (quæ tempore *dicti capituli*, ad certas tantum Ecclesias fiebant; nec erat adhuc cognitus *Titulus Patrimonii*) Episcopi tenentur eos, quos supra statutum numerum in Ecclesiis ordinaverint, propriis suis sumptibus sustentare, ut constat ex *Novella 3. & 6. cap. ult. & Nov. 16.* ex quibus, vel saltem ex *Epistome Juliani*, *dictum caput 2. de Prabendis* scriptum est. Confirmandum etiam est, quod diximus, Rescripta ad Lites valde odiosa esse ordinariis Judicibus, sive Ecclesiasticis, sive secularibus. Quare, quæ de his *hoc titulo* statuuntur, non debent trahi facile ad consequentias in aliis articulis Juris, *cap. 33. 35. 38. & maxime cap. Nonnulli*, §. 1. juncto *cap. 33. hoc tit. cap. 23. ex parte, & sequenti*, juncta *Antiqua Decretali*, *extra de verbor. sign.* quæ omnia capita ad Galliam pertinent.

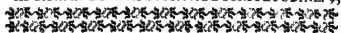
Ex tribus autem postremis, & ex *cap. 5. tit. seq.* colligimus multitudinem Excommunicationum, & Interdictorum, quæ ab Ecclesiasticis fiebant, propter manifestas injurias, & offensas, etiam circa temporalia sibi illatas, majores nostros ægre tulisse; temperatas autem valde fuisse Concilio Basilienensi, *sessione 20.* unde sumptus est titulus *Pragmatica Sanctionis, de Interdictis indifferenter non ponendis*. Recurrendum enim erat ad Judices seculares, ad quos hujusmodi injuriarum cognitio, & Jurisdictio pertinet: nec sibi Jus dicere potuerunt Ecclesiastici in re temporali. Quo Jure hodie utimur. Appellaretur enim his casibus ad Summas Curias Parlamentorum, tanquam ab abusu. Præterea ex *dicto cap. 33.* notandum, Rescripta ad Lites, sine speciali mandato imperata, ipso jure nulla esse; nec opus esse exceptione, utpote contra statuta Concilii Generalis obtenta, *cap. 28. §. 1. hoc tit.* Idemque est si mandatum revocatum fuerit: quam revocationem, in hoc casu, idest in his, quæ extra judicium geruntur, Procuratori tantum sufficit intimare. Revocatio autem in judicio facta, debet etiam Judici & parti innotescere, *cap. Mandato extra de Procuratoribus, & l. 65. ff. de Procuratoribus*. Itemque notandum ex *eodem cap. 33.* Rationabilione non confirmari Rescriptum post revocationem Procuratori impetratum. Præterea in Rescriptis ad beneficia, mandatum non desiderari: penalis est enim Concilii definitio. Itaque restringenda, ut recte Glossa notat ad §. 1. *cap. 28. in verbo, sine speciali*, & in *cap. 8. Quinimo & ad dictum cap. 28. & 33.* adnotatur, ex usu Curiz Romanæ etiam in litibus, speciale mandatum non desiderari, nec admitti appellationes ex hac causa. Quod tamen ad Glossam additum utroque loco, ex pravo usu, contra Legem, notavit Molinæus, & meri-

54 FR. FLORENTIS TRACTATUS

so improbat. Recte notat etiam speciem, five casum, qui in multis Codicibus applicatur ad *dictum cap. 33.* & ineptissimus est, male tribui Panormitano. Nam alius casus in *eodem cap.* longe diversus ab ipso Panormitano refertur, ex Bernardo veteri Interprete *Decretalium*; quem etiam restituit, abbreviatum tamen, Molinæus.

AD

A D T I T. IV. DE CONSUETUDINE. T R A C T A T U S IV.

UPERIORIBUS Titulis, De Constitutionibus, & Rescriptis, partes omnes Juris Canonici scripti explicavimus. Sequitur Secunda pars Juris non scripti. *Tu superpropatere*, Petrus vocavit [*Alt. cap. 1.*] Proprie appellatur Consuetudo, sive Traditio, quæ ut in *Præfatione* diximus, vel est universalis, idest, omnium Ecclesiarum; vel particularis, idest, alicujus Ecclesiæ. Imo & in *hoc tit.* generalius, non tantum Ecclesiasticarum, sed etiam secularium quarundam

Consuetudinum, Regnorum, vel Civitatum, fit mentio; Danæ *cap. 2.* & Rupellæ *cap. 10. hoc tit.* Definiri vero generaliter ita potest Consuetudo, usus inveteratus, deficiente Jure scripto, vel ad ejus interpretationem receptus, suadente ratione, *Can. 4. 5. 6. & seqq. Dist. x1. & can. 7. 8. & 9. Dist. x11.* quæ conveniunt cum his, quæ Jure Civili de Consuetudine traduntur, in *ff. quidem*, sub *Titulo De Legibus, Senatûsq; Consuetis, & longa Consuetudine, l. 32. & seqq. Cod. vero tit. Quæ sit longa Consuetudo*. Non minus autem, quam ea, quæ scripta sunt, Jura, servatur Consuetudo inveterata, *d. l. 32. §. 1. l. 35. & seqq. ff. eodem*. Etiam in rebus Fidei, Traditio universalis Ecclesiæ obtinet [*Basilii lib. de Spiritu Sancto cap. 27. & ibi Fronto*, & in *appendice & notis pag. 24. & 25.* Qui locus refertur in *can. 5. Dist. x1.* & quem Burchardus & Ivo recte ex Basilio citant; Gratianus vero in *d. can. 5.* male hoc modo: unde *Augustinus ex dictis Basilii*: vel, *ex Augustino in libro ex dictis Basilii*. Secunda Particula vera: quamvis & circa hunc articulum optime cum S. Basilio conveniat S. Augustinus, ut constet ex ejus *epist. 85. & 118.* unde sumpti sunt *can. 7. & 8. eadem Dist. x1.* Innocentius I. *can. 11. eadem Dist.* Idem S. Augustinus *lib. 2. de Baptismo cap. 7. 8. o. Irenæus lib. 3. cap. 3. & 4. Ildorus lib. 1. de divinis Officiis, cap. ult.* & Auctor libri de *septem Ordinibus Ecclesiæ* in fine, inter opera S. Hieronymi, his verbis. *Hoc tantum jussu ab omnibus condemnandum, quod aut Consuetudo Ecclesiæ, aut divinarum Librorum scripta non retinent*. Quæ de re alibi pluribus diximus. [Scilicet in *Dissertat. De Origine & Auctor. Juris Can. parte 1. ubi de Jure non scripto*.] Adde elegantes *Epistolas* duas: Waleranbi Numburgensis Episcopi *ad Anselmum Cantuariensem*, & Anselmi *ad Waleranum Lib. 3. Epistolarum* Anselmi, 136. & 137. & Radulphum de Rivo. *Libro De Canonum Observat. propositione 2. 3. 4. 5.* inter Auctores,

ētores, de *Divinis Catholica Ecclesie Officiis*. [Itemque *Epistolam Constantini de Paschate* in fine Concilii Niceni, & Sozomenum lib. 7. cap. 19.]. Quinimo eleganter in l. 3. *Cod. quæ sit longa Consuet.* Consuetudo dicitur legem retinere, idest confirmare legem, & impedire, ne abrogatur. per. non usum, l. 32. ff. *eodem*. Plurimæ enim Leges, quæ etiam in Libris nostris habentur, quia usu non fuerunt receptæ, inutiles remanserunt. Interpretatur etiam Consuetudo Legem, l. 37. *Et seqq. juncto cap. 8. hoc tit.* Non tamen tantum tempore, sed potius ratione niti debet; alioquin vel omnino rejicienda, nisi scandalum metuatur; vel non extendenda in similibus casibus, l. 39. d. tit. l. 1. *Et 2. Cod. Quæ sit longa Consuet.* Quod Exemplis pluribus declaratur in hoc tit. cap. 3. 4. 7. 10. *Et ult.*

Inveteratus usus, sive Consuetudo longa, quo definiatur tempore; non reperitur in Jure. Licet enim in materia usucapionis & præscriptionum, longum tempus, aliquando decem, vel viginti, aliquando triginta, vel quadraginta annorum spatium definiatur; nihil tamen simile dicitur de Consuetudine longa. Quare arbitrio judicantis relinquitur, ut docet Cujacius *Paratit. Cod. Quæ sit longa Consuetudo*. Jure vero Canonico sufficere videtur quadraginta annorum numerus, cap. *Abbat. 25. extra de verb. sign.* & Glossa ad cap. ult. hoc tit. [juncta Glossa *Pragmatica Sanctionis* in tit. de *Causis* §. *Statuit* t. in verbo *Consuetudine præscripta*]. Ex his eliciuntur quædam Regulæ, & earum Exemplum proponuntur.

Consuetudines, quæ vel contra jus Canonicum, etiam positivum, introductæ sunt; vel quæ vergunt in gravamen Ecclesie, aut ejus libertatem imminuunt, rejiciendas esse, cap. 1. 3. 4. *Et ult. hoc tit.* itemque, quibus nervus & vigor Ecclesiasticæ disciplinæ distrumpitur, cap. 5. Et a contrario sensu, quæ Consuetudines, vel Constitutiones, sive ab Ecclesiasticis, sive a Laicis factæ, Canonibus non obviant, nec Ecclesie libertati, comprobandæ sunt; vel etiam si indifferentes sint, ut loquitur, ferendæ sunt. Exemplum habemus in cap. 2. quod indiget explicatione. Sumptum est ex cap. 1. hoc tit. in 111. *Compilatione*, *Et* extat in *Registro Innocentii III. Lib. 1. Epist. 418.* ex quibus Inscriptio ita restituenda; *Archiepiscopo Et Capitulo Lundensi*, sive *Lundunensi*: male in quibusdam, *Lugdunensi*. Quod in errorem induxit Robertum, qui in Gallia Christiana, hoc cap. 2. ad Rernaldum Lugdunensem Archiepiscopum, ait scriptum fuisse. *Lunda* igitur, sive *Lunduna*, est Metropolis Provinciæ Scaniz in Dania, quæ olim Scandia, sive Scandinavia. Urbe vero Lunduna celebratur a Scriptoribus Historiæ Danicæ, Krantzio in *Præfat. Historiæ Danicæ*. Metropolitæ vero Lundensis, sicut & omnis Dania, & Suecia primum suberant Archiepiscopo Hamburgensi: deinde unitis Bremensi Episcopatu & Hamburgensi Archiepiscopatu, Vicariatum etiam Sedis Apostolicæ, in Danos, Suecos, & Slavos obtinuit. Qui summus honos, una cum Episcopatus Bremensis unione cum Hamburgensi Archiepiscopatu collatus est Nicolai I. Rescripto, & Præcepto Ludovici Regis Germaniæ, Equivoci, & filii Ludovici Pii, Angario, quem ante Ludovicus Pius Senior eurraverat Archiepiscopum Hamburgensem constituit auctoritate Gregorii IV. Ham-

AD LIBRI I. DECRET. TIT. IV. DE CONSUETUDINE. 97

IV. Hamburgo vero rapta & vastata Normanorum incurſionibus, vacante Episcopatu Brementensi, in solatium uniri iussit Hamburgensi Archiepiscopatu Ludovicus filius, & Nicolaus I. Verba Rescripti notanda. *Auctoritate Omnipotentis Dei, & beatorum Apostolorum ejus Petri & Pauli, & hoc nostro Decreto, Decrevimus, secundum Reverendissimi Regis Ludovici vocum, ipsas predictas Dioceſes, Hammaburgensem scilicet & Brementensem, non deinceps duas, sed unam esse, & vocari, subdique Sedi, qua Prædecessoris nostri Decreto (intelligit Gregorium IV.) Archiepiscopali est munere sublatâ, &c. Nullus vero Archiepiscopus Colonienſis, ullam deinceps, in eadem Dioceſi, sibi vindictæ auctoritatem.* Guntharius enim Colonienſis Archiepiscopus gravem controversiam de Brementensi Episcopatu, qui ante suberat Colonienſi Metropoli, in invliam Anſgaril conſlaverat: quam tamen Ludovicus filius, & Nicolaus primus composuerant. Nec tamen plane conquievit lis; sed multis post annis, sub Alberto I. Hamburgensi Archiepiscopo summæ auctoritatis & potentiz, pacata tandem fuit. Per unionem vero illam, ut verba Rescripti Pontificii demonstrant, ita *Bremensis Ecclesia in Hammaburgensi Metropolitica est transfusa, ut titulus permaneret Hammaburgensis, & Bremensis interiret.* Præter Literas Pontificias, Præceptum Regis Ludovici processit. Plenissime retulit hæc omnia Adamus Canonicus Brementensis in *Historia Ecclesiastica Hammaburgensis Ecclesia*, scripta ad Liemarum Archiepiscopum Hammaburgensem, Alberti primi Successorem, cap. 12. 17. 21. 27. in quo ita de unionis supradictæ tempore loquitur. *Igitur Brementensis atque Hammaburgensis Parochia coadunatio facta est ultimo sancti Anſgaril tempore.* Vitz ejus annum non ponit. Præceptum autem Regis ponit an. Regni 21. Privilegium Papæ notat anno Domini 858, qui est ab ordinatione Archiepiscopi (Anſgaril scilicet) 28. Quæ Privilegia diligenter adhuc in Brementensi Ecclesia conservari air. Confirmat etiam auctoritate vite Anſgaril, a Scripore coætaneo scriptæ, ut verisimile est; in qua etiam Nicolai Privilegium contineri monuerunt me Viri quidam docti, qui & ex ea excerpta quædam miserunt ex Cod. MS. Plenius vero in *vita MS.* querela Guntharii Colonienſis Archiepiscopi explicatur: Hæc prima ratio. Cum hæc unio inchoaretur; Colonia Civitas, ad quam Brementensis suffraganea erat, eo tempore absque Benedictione Episcopali dagebat. Guntharius itaque postea constitutus Archiepiscopus Colonienſis, Ecclesiæ suæ viduatz, & vacanti, hæc injuriam fieri ægerime tulit. Quæ de causa postmodum, in *Wormacia Civitate, positus duobus Regibus, Ludovico scilicet & Lethario, Guntharius causam egit suæ Ecclesiæ: Justum non esse multipliciter ostendens, ut Sedes suffraganea in Archiepiscopalem Sedem vasteretur; nec se debere, honorem Sedis suæ in aliquo minuire.* Victus tamen precibus Regum & Episcoporum, & rationibus, & necessitatibus, quæ impulerant Ludovicum ad unionem faciendam, angustia Metropoli Hammaburgensis, quæ, ut air Auctor *vite Anſgaril*, non nisi quatuor Baptismales Ecclesias habebat, vastatione, & Barbarorum incurſu recenti; cessit tandem Guntharius, si Apostolica auctoritate firmaretur. Consensu itaque Guntharii interveniente, & solemnî legatione ad Nicolaum primum missa, rite

Part. Prima.

N

con-

confirmatum est, quod a Rege Ludovico fuerat inchoatum. Auctorem vitæ Ansgarii ex eodem Adamo cap. 31. coniecere possumus fuisse Rimbertum Diaconum ejus, & Successorem. Krantzii ex eodem Auctore, præcipue ex Adamo Bremensi, & aliis, diligenter compilavit cap. 19. 20. 36. 37. 38. & 39. lib. 1. *Metropolis, sive Hist. Ecclesiastica Saxonie*. Postrema duo capita continent Literas Pontificias unionis, scriptas a Nicolao primo: junge lib. 4. cap. 32. lib. 5. cap. 18. 31. & lib. 6. cap. 13. Ex his tribus observa rerum vices. Aboletur titulus Hamburgensis: & Bremensis Archiepiscopus coepit vocari, qui ante Hamburgensis: quod post Liemarum, sub Humberto ejus Successore coepit. Ita enim Krantzii lib. 5. cap. 31. initio. *Humbertus per ea tempora, post Liemarum agebat in Archiepiscopatu, jam Bremensi*. Nam Hamburgensis titulus, ex die Constitutorum in Provinciis Aquilonariis Archiepiscoporum, coepit aboleri, quando retraxerunt obedientiam Sedi Hamburgensi: desistitque Legationis superioritas, quæ sub titulo Hamburgensis debebatur. Quin & Hamburgensi Brema tandem subacta, & Coloniensis restituta, auctoritate Formosi Papæ, & Arnulphi Regis, & Triburienſis Synodi, sub Arnulpho, Præsidente Hartone Moguntino Præfule. Propagata etiam multitudine fidelium, non tantum Hamburgensi Archiepiscopo subtractus est Metropolitanus Lundenſis, sub Henrico Egota Rege Danie anno Christi 1105. qui & ob eam rem Romanam profectus est: sed etiam Primatum impetravit Lundenſis in universam Daniam & Sueciam, ab Adriano IV. Hanc dignitatem confirmavit Innocentius III. Absaloni Archiepiscopo Lundenſi, ut constat ex *Epistola* 415. Lib. 1. *Registri*, & ex simili *Privilegio* ejusdem Pontificis, concessio Andreæ Absalonis Successori, quod retulit Isacius Pontanus lib. 6. *Danice Historie*, Krantzii locis citatis. Quæ pluribus ideo sumus executi, quoniam plerique alii locis nobis erunt usui. In cap. vero 2. hoc ita ait Pontifex, *Regnum Danie regi Consuetudinibus suis, & Regum suorum Institutionibus*, quas a Valdemaro I. confiscatas, Scriptores Dani memorant, nec valde differre a jure scripto. Jure autem Danie Testamenta non cognoscantur. Donationes vero dicuntur vulgariter in hac *Decretali*, fieri per *Scotationem*; hac forma. *Glebam, vel medium terra Donator in manu accipiebat, vel in extremitate pallii, quod manu Episcopi, vel cujuslibet alterius Prelati Ecclesia sustinetur, aut super ipsum Altare, &c.* Ita legendum ex antiqua *Decretali integra*, cap. 1. hoc ita. in *Collect.* 112. Aperte versio Gallica vetus *Decretalium*, quam beneficio viri docti Nicolai Fabri in *Senatu Advocati* habemus, *Cil qui donne, prend son poi de terre en sa main, ou el pan de son mantel, & met en la main au Prelat, ou sur l'Autel*. Vulgariter aut appellari *Scotationem*: Danorum forte lingua, coniciebat præceptor meus doctissimus Costa in *Recitationibus ad tit. de Pænis*, ita vocari a *Scotica*, quæ in *Lexico Arabico Latino Vulcanii*, significat instrumentum, quod circa codicem terram aperit. Ita loquitur: *quo express eruitur, & effodiuntur*. Hujusmodi Donationes cavillabantur quidam, quasi non factas solemniter. Corporalem forte & solemnem traditionem desiderabant; scilicet traditiones rejiciebant: sicut & olim jure Civili donatio per traditionem corporalem, in frequentia testium, actus

Franciscus
Pithæus ad
gram sui
Codici ad d.
cap. 2 de
Consuetudin.
Hinc habet
Florent. Sa-
xonienſium
Scot
dicitur, quod
ex diversis re-

AD LIBRUM DECRET. TIT. IV. DE CONSUETUDINE. 99

actis etiam super traditione intervenientibus celebranda erat, l. 1. 6. 7. *et* 8. *Cod. Theodof. de Donatio*, reiecta etiam usufructus retentione; licet postea hoc jus in consuetudinem abiierit. In hac vero *Decretali* confirmatur Consuetudo Daniz, & ficticia hujusmodi traditio, quam Jus Civile tandem agnovit, l. ult. *Cod. Theodof. eodem tit. l. 38. et* 35. §. 5. *Cod. Justiniano de Donatio*. Vide Cujacium libro 19. *Observar. cap. 18*. Recte autem Innocentius, *Gleba oblationem*, esse ait, *argumentum tradite possessionis*; sicut in jure Arrarum datio appellatur argumentum contractus venditionis, *initio tit. de empr. et vendit. Instit.* Hujusmodi vero symbola, atque fictitiæ traditiones, non tantum in Donationibus, sed etiam in venditionibus, & reliquis contractibus, quibus non tantum dominium, sed etiam aliquod jus in re transferatur, frequentissime usurpari coeperunt postremis temporibus. Quod vocant, *vestire*, *vestituram*, sive *investituram facere*, quæ fiebat vel per fultem, sive baculum, festucam, vexillum, ensen, hastam, anulum; vel aliquid aliud simile, in traditione testibus adhibitis, *sub testimonio videntium et audientium*, ut loquitur in hac *Decretali* Innoc. III. Extat similis forma donandi, *Per viridem cespitem*, cui *viridis ramus infixus erat*, super Altare impositum, *Gawon* verd, inter Diplomata Leodiensia, *anno 9. anno Christi 1304*. Vide *Glossarium Legum Antiquarum* in Dictionibus, *vestitura*, *festuca*, *sustes*, *et Laifus*, *Spelmannum* in *Glossario*, dictione, *festuca*, & *investitura*. Hujusmodi vero investitura, differt a traditione corporali; & ad idem efficax, ut compellatur ille, qui investivit, possessionem vacuum tradere *Lib. 2. Fendorum, tit. 3*. Vide Cujacium *ad lib. 2. Feudor. tit. 1. §. Si vero Archiep.*

rebus in unum aggregatur.

De Investituris infra latius ad tit. de Electionibus §. mirum igitur non est.

Confirmatur etiam Consuetudo eligendi Prælatum, de gremio alterius Ecclesiæ, in gratiam Patronorum, & Matricis Ecclesiæ; quamvis jure communi de ipsa Ecclesia sumi debeat, *cap. 8. hoc tit. juncta Antiqua*, ex qua & ex *Epistolis 18. et 19. libri 14. Registri* Innocentii III. historiam, progressum, & finem litis, plenissime discimus. Ipsam Fundationem Andrensis, sive Anderaensis Monasterii habes in *Tomo 2. Donationum Belgii Mirzi*, quæ necessaria est ad hujus *Decretalis* intellectum.

Caput 3. hujus tit. sumptum est ex *lib. 1. Registri* Innocentii III. *pag. 361.*

Cap. vero 4. ex *lib. 2. pag. 522.* in quo non potest introduci per consuetudinem, ut Presbyteri Sacramentum Confirmationis conferant: qui error in Ecclesiam Græcam irrepsit, *Hieron. epistola ad Marcellam*. Consuetudo etiam rejicitur, qua tempore generalis Interdicti. Exempli quidam celebrabant divina officia, pulsatis campanis, & alta voce, apertis januis. Exemplis enim tantum permittitur, ut *Interdicto durante*, *submissa voce celebrent clausis januis*, non pulsatis campanis; *et præterea*, *excommunicatis et interdictis exclusis*, Innocentius III. *lib. 15. Registri, epistola 12.* De Interdictorum autem materia vide *Notas* doctissimi Jureti ad *Ivonis Carnotensis Epistolam*: ex quo multi multa hauserunt, sicut ex aliis *Notis* ejusdem viri scientissimi rerum nostrarum, & recentioris Historiæ Ecclesiasticæ, vix, aut

pudenter, nominato auctore, Jange *lib. 14. Registri* Innocentij III. *Epistolam 3. & libri 12. Epistolam 15.* Suo loco plura de Interdictis dicemus. Non valet etiam Consuetudo, qua Prelatus propria voluntate dignitatem suam deserit, inconsulto Superiore, & ad aliam transiit, *cap. 7. hęc tit.* quod caput ex mentione facta Legati Pontificis in partibus Germaniæ, pertinere colligimus ad Corbejam Saxoniam, in Diocesi Paderbornensi: quæ & Nova Corbeja dicitur, ad differentiationem Corbejæ Gallicæ veteris, in Ambianensi Diocesi: utraque Ordinis sancti Benedicti. Notandum ex *cap. 6. post Episcopum*, novas Dignitates institui in Ecclesiis, ex propriis tamen redditibus, & absque præjudicio & damno veterum Dignitatum. Item circa unam & eandem Dignitatem, sæpe diversas esse Ecclesiarum Consuetudines, etiam in eadem Provincia. In his servanda hæc regula, ut rationabiles servantur, reliquæ reiiciantur [*cap. 6. hęc tit.*] *cap. 7. & 9. de Offic. Archidiacon. can. 11. Dist. 11. Isidorus lib. 1. De Ecclesiastic. Offic. cap. pen.* Regulariter vero quoties variæ Ecclesiarum Consuetudines occurrunt, ad Cathedralis vel Metropolitanæ Ecclesiæ Consuetudinem & normam recurrimus; ita tamen, ut insuper habita dignitate Civitatum, locorum, vel Ecclesiarum, etiam Romanæ, præferendum sit & eligendum sollicite, quod plus Deo placere possit, Gregorius Magnus *can. 10. Dist. 111.* Secundum quam regulam restringendi sunt *can. 3. & 11. Dist. 11.*

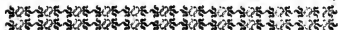
Quod vero dicitur in *cap. 9.* non posse Capitulum novas facere Consuetudines & Constitutiones, vel veteres mutare, sine Episcopi consensu; ita intellige: in ipsius Episcopi præjudicium, ut rectissime ex integra *Decretali* Honorii Contius addidit. Nam sicut Constitutiones Capitulum facere posse, sine Episcopo probavimus, *tit. de Constitutionibus*; ita etiam & Consuetudines: cum hoc tamen temperamento, quod semper supplendum; dummodo Consuetudines non pugnent cum ratione, vel canone scripto, qui nondum in desuetudinem abierit: in quo Canones & Leges conveniunt. Vide Cuiacius *Parat. Cod. Qua sit longa Consuet.* Quare merito in *cap. 1. de Consuet.* in vi. damnatur vetus Consuetudo cuiusdam Ecclesiæ, quamvis iuramento firmata, qua Cancici duos Personatus, Dignitates, Præposituras, duas administrationes, aut duo Officia perpetua, simul cum præbenda licite obtinere, absque dispensatione Sedis Apostolicæ poterant; Cum, ut ait, *sacris sit inimica Canonibus: & de ambitionis vultu processerit.* Non sufficit longum tempus, longa Consuetudo; quoties contraria Legi, vel Canonis Consuetudo, manifeste est iniusta. Quod si longa & diutina Consuetudo invaluerit, & vires acceperit, quæ ratione, & æquitate nitatur, procul dubio præferret Legi & Canonis, Iuri scripto & stricto humanitatis intuitu, non obsequiamur. Exemplum insigne nobis suppeditat Basilius, in *cap. 1. 2. 3. & 4. Epistola ad Amphibochium*, in quibus agitur de poenis canonicis, *περὶ τῶν ποινῶν ἐκκλησιαστικῶν*, atque Consuetudinem, quæ imminuit, & temperat poenas Canonicas, præferendam aliquando ipsis Canonibus: utrumque tamen jus diligenter esse tenendum, *Jus scriptum, & Consuetudinem contrariam, ἀποδοτέον τῷ νόμῳ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ οὐ κατ' ἀρχαίαν, καὶ οὐ κατ' ὅλην.*

Adde S. Chry.
sostomum
*lib. 2. de Sa-
cerdorio cap.
2. 3. 4.* &

Ivo Carno-
tensis in *fine*
Præfationis
ait, *le plu-*
rima ex le-
gibus de-
sumpta con-
junctis.

ut in utroque modo Judex rationem non excedat, l. 13. ff. de *Panis*. Septem autem *aspectus*, & adjuncta, sive ut vulgo vocant, *Circum-*
stantias criminum, sive delictorum, diligenter exponit JC. in l. 16. *aut*
facta ff. de *Panis*. Prudentius, accuratius, & elegantius multo, quam
qui verbosus de Casibus, quos conscientia indigetant, Commentarios
conferibunt; operose & anxie nimis: quorum plerique, Juris Civilis,
vel Canonici, antiqui maxime, fontes integros, nativos, & illimes, ne
primis quidem labris degustarunt. Unde rerum Divinarum & humana-
rum oritur sæpissime maxima perturbatio. Verum penicillatius, & ac-
curatius canones supra citatos, & antiquiores alios similes, excutiemus
Libro singulari, de Dispensatione Ecclesiastica, quem, Deo favente, ali-
quando sumus edituri.

A D T I T. V.

DE POSTULATIONE.

T R A C T A T U S V.

POST expofitas varias Juris Canonici conftituendi formas; confequens eft, ut de perfonis Ecclefiasticis agatur. Non admittuntur autem in Ecclefiam, nifi legitime vocati; five de Clericis, qui fine ulla dignitate, Ecclefiæ inferviunt; five de his tractetur, qui Dignitatibus, & honoribus Ecclefiasticis decorantur. Utrique communes funt duo vocationis modi antiquiffimi, Electio, & Poftulatio. Electio quidem, Juris eft ordinarii; Poftulatio extraordinarii: eorum nempe, quorum electioni aliquid Canonicum oblat. Communes autem diximus, tam in ordinandis, quam in promovendis Clericis. Fiebant enim ordinationes, vel per electionis viam, communi fuffragio Cleri, Ordinis, Plebis, & fub eorum testimonio, vel etiam, per Poftulationem; verbi gratiæ Extraneus Clericus & Peregrinus eligi non debet; poftulari poteft, & confenfu proprii Epifcopi interveniente, ordinari. Conveniunt vero in multis, ut deinde dicemus, Poftulatio, & Electio: imo & aliquando vocabula inter fe commutantur, præcipue in antiquis Canonibus: & Electus dicitur Poftulatus: contra Poftulatus dicitur Electus *can. Statuimus, §. his omnibus, can. Ofius, & feq. Diff. lxi. & can. Valentinianus Diff. lxxiii.* Et qui in *cap. 1. & 2. hujus tit.* Poftulatus; in *Chronico Anftfredr. [pag. 111. & quatuor feqq.]* Electus dicitur: & in *epiftola 322. lib. 1. Regiftri Innocentii III.* eligere dicuntur, qui poftulant. Poftulatio enim nihil eft aliud, quam extraordinaria Electio: quare frequens electionis mentio in *hoc tit.* & contra, in *tit. de electione, Poftulationis*, ut in *cap. 13. 20. 23. 28. 30. & 40.* Unde hic modus eligendi receptus, ut quoties dubitatur, an aliquis eligi poffit, electionis illa forma valeat, *Eligo, & Poftulo, prout melius de jure valere poteft.* Qui tamen fuerit nomen natus, eligere debet, vel Poftulationem, vel Electionem *cap. 11. de Poftulatione in vt.*

Definiri poteft Poftulatio, unanimis petitio, per quam is, qui fecundum Canones, vel ad Clerum, vel ad Dignitatem Ecclefiasticam, etiam regularem, adiungi non poterat; ex difpenfatione tamen & gratiâ, caufa cognita, a fuperiori admittitur. Petitio, five Nominatio unanimis appellatur, ut in *cap. 23. de Electione*. Hoc vero habet commune cum Electione. Omnes perfonæ, quæ jus eligendi habent, debent vocari ad Poftulationem faciendam, five fint Ecclefiasticæ, five Laicæ; verbi gratiæ

Vide infra ad
tit. de Ele-
ctionibus de Ju-
re regio in
Electioibus,
etc.

tia Reges & Principes, quorum saltem assensus requiritur, tam in Electionibus, quam in Postulationibus: qui quidem et si pupilli fuerint, eorum vice, consensus requiritur illorum, quibus tutela & Regni cura commissa est. Quam in rem notatu dignum est *cap. 4. hoc tit. juncta antiqua*: ex qua tamen Collector detraxit mentionem assensus Gubernatoris Regii, *Du Regem*, cujus saepius fit mentio in *antiqua*. Junge *cap. 18. 20. & 28. infra de Elect.* quæ ad Regna Angliæ, Scotiæ, & Siciliæ pertinent, & plenius habeantur in *antiquis Decretalibus*, sicut & *cap. 1. hoc tit.* in quo consensus Philippi Augusti Regis in Postulatione Senonensis Archiepiscopi fit mentio. Qua de re plenius dicemus in *tit. seq.* Notandum etiam, sicut Electionis, ita & Postulationis Decretum, solemniter in scriptis fieri debere, & subscriptionibus postulantium roborari, *cap. 4. hoc tit.* ex quo deprehenditur error Gratiani, qui in *can. 10. Dist. LXI.* ait, *Postulationem simplici petitione fieri, & in eo differre ab Electione*. Dicitur unanims sive concors: omnium enim suffragia, vel duarum saltem partium requiruntur; quamvis in Electione major pars sufficiat, *cap. 1. & 3. juncta antiqua, hoc tit. & cap. 40. tit. seq.* Differt ab electione potissimum; quia quædam impedimenta, quæ electionem morantur, Postulationi non obstant; verbi gratia, Clericus alterius Diocesis, vel rationibus obnoxius, vel bigamus, ad ordines regulariter non admittitur; postulari potest. Itemque Neophytus, illegitimus, filii Presbyterorum, ad Episcopatum eligi non possunt; postulari possunt, *Canonibus supra citatis, & cap. 20. tit. seq.* juncto *cap. 11. de Renunciatione*: sicut & non professus in Abbatem eligi non potest; postulari potest, *cap. 13. tit. seq.* His tamen omnibus Casibus, causa cognita, postulatio admittitur. In eo vertitur causæ cognitio, utrum cum damno disciplinæ, compensari possit communis utilitas & necessitas Ecclesiæ: diligenter attenduntur qualitas & merita Postulati.

Concurrit autem sæpe Translatio cum Postulatione; ut passim *hoc tit. & locis supra citatis*. Quo casu duplici dispensatione opus est: solvendum primo est vinculum, quo Postulatus Ecclesiæ tenetur; deinde expenditur Postulatio, an rite facta sit: quod quidem diligentissima causæ cognitione opus habet. Vide Ivonem Carnotensem in *Præfatione Decreti*, quæ etiam habetur in fine *Epistolarum*, numero 288. *Editionis 2.* Utramque autem, & Postulationem, & Translationem sui juris fecerunt Romani Pontifices, *hoc tit. & toto tit. de Translatione*; ita ut si Postulatio unanimiter facta sit, & Postulati persona idonea; possit tamen ultro & sponte a Pontifice rejici: Pendet enim ex gratia, & indulgentia, non autem ex iustitia, *cap. 3. in fine hoc tit.* Quare nec ante admissam Postulationem a Pontifice, jus ullum acquiritur Postulato, nec etiam si admittatur, præjudicium ullum fit ei, qui vocatus non fuit ad postulationem faciendam, *cap. 5. hoc tit.* Aliud in Electione *cap. 28. juncta antiqua, & cap. 9. tit. seq.* Itemque post oblatam Summo Pontifici Postulationem, Electores nihil innovare possunt: expectare tenentur Summi Pontificis Judicium, *cap. 4. hoc tit.* qui si irritam declarat Postulationem, nec tamen ulla culpa postulantium possit argui, permittere solet, ut iterum per-

AD LIBRI I. DECRET. TIT. V. DE POSTULATIONE. 105

persona idonea eligatur, vel postuletur, *cap. 3. & 4. hoc vit. cap. 20. extra de electione, & cap. 11. de Renunciations*. Quod si culpa postulantium argui possit; verbi gratia, quia indignum postulaverint: sicut ex ea causa, potest Pontifex, electione callata, alium praticere Ecclesie: idem & in Postulatione contingit; nisi Pontifex gratiam faciat postulantis. Quam in rem elegantissima sunt *cap. 1. & 2. hujus tit. juncta antiqua*. In his capit. rejicitur postulatio Episcopi Antistiodorensis: quia interdictum generale in toto Regno Gallie publicatum non observaverat; & propterea suspensionis sententiam incurrerat, quam Legatus protulerat in eos, qui non erant obtemperaturi, Quoniam tamen d. capituli species utilia multa continet, quod & Interpretes observant, præter ea, quæ de Postulatione dicuntur, quæ vix intelligi possunt, nisi Historiæ explicatione diligenti adhibita; ex Scriptoris coetaneis repetenda erit.

Anno Christi 1199. Petrus Capuanus, sanctæ Mariæ in via Lata Cardinalis Diaconus, ab Innocentio III. Legatus missus in Galliam, omnibus modis tentavit Philippo Augusto persuadere, ut dimissa Maria filia Ducis Moravie & Bohemix, quam superduxerat anno 1196. reciperet uxorem suam Ingebergen, Canuti Regis Danorum sororem, quam matrimonio non legitime solute, prætextu consanguinitatis & maleficii dimiserat: & quidem post sententiam quorundam Prælatorum Gallie, quibus præerat [Guillelmus.] Archiepiscopus Remensis. Hanc sententiam, ut nullam, & contra jus latam, appellante Ingeberge Regina, Cælestinus, & Innocentius III. irritam declaraverant. Cum itaque Philippus non posset adducere Mariam dimittendam, & uxorem legitimam recipiendam, Legatus in discessu, Divioni Concilium habuit Episcoporum, Abbatum, & Priorum totius Regni. Et quia Regnum Francie sub Interdicto ponere moliebatur, appellatum est a Nuntius Regis. Cardinalis appellationi non deferens, eo colore quod ab Executore non possit appellari, quo pertinet *cap. 43. de Appellation.* in eodem loco, adstantibus Episcopis universis, sententiam Interdicti protulit, cui non tantum Galliam, sed etiam finitimorum Principum Regiones subiecit: verbi gratia, Comitatum Antistiodorensensem, cui eo tempore præerat Petrus Comes; Episcopatum vero regebat Hugo de Nuceriis, genere, literis & facundia clarus; qui quidem non obtemperavit interdicto, sicut nec alii multi Episcopi: quibus ob eam rem valde offensus fuit Innocentius III. ut in *hoc nostro capitulo* dicitur. Itaque cum eodem anno 1199. decessisset Michael Senonensis Archiepiscopus, Regis & Canonicorum communi consensu Hugo postulatus est in Archiep. Senonensem, Quam Postulationem Innocentius III. irritam declarat in *hoc cap. 1.* in odium Hugonis, qui interdictum non servaverat; & ideo suspensionem, ut diximus, incurrerat. Suspensi autem, & excommunicati, sicut nec eligi, ita nec postulari possunt. In ejus vero locum substituit Petrum de Corbolio, Innocentii III. quondam Magistrum, qui Parisiis in scholarum regimine floruerat, tam in Theologia quam in cæteris aliis scientiis; & de Cathedra Magistrali ad Cameracensis Ecclesie Cathedram, primum promotus fuerat; translatus deinde in

Parti Prima.

O

Me-

Adde & Cap.
Novit de
Off. Legati;

Metropolim Senonum. Quod quidem contigit anno 1207. quo anno missus est Octavianus, Odiensis Episcopus, Legatus in Galliam. Legati admonitionibus motus Rex, uxorem suam in qualemcumque gratiam recepit, & superindultam ad tempus a se separavit. Hic Legatus promotioni Petri vehementer favit, nec tamen transferre eum poterat. Sicut enim diximus, Translatio & Postulatio ad summum Pontificem pertinent; & ne eius quidem Legatus permittuntur, ut manifestetur cap. 20. apparet, & cap. 3. *inf. de Offic. Leg.*

Quamvis autem in Postulatione Antissiodorensis, vel Cameracensis Episcopi, mentio non facta fuerit consensus Regis; certissimum tamen est intervenisse. Et quidem de Cameracensi, *Chronicon Antissiodorense*, his verbis: *Legatus Petrus de Corbolio, tam de assensu Regis, quam Domini Pape, Clero licet, vixit paucos, invito, in Senonensem Ecclesiam inthronisat.* De Antissiodorensis Postulatione, Innocentii III. *Gesta* pag. 36. ita loquuntur. *Vacante Metropoli Senonensi, Antissiodorensis ab universo Capitulo unanimiter est electus, Rege suum praebente consensum: missique sunt Nuntii honorabiles, & solennes ad obtinendam Translationem & Pallium: quod & cap. 1. exprimitur, & confirmatur cap. 4. hoc tit. in fin. & pluribus explicabimus, ad tit. de auctoritate & usu Pallii. Hac omnia valde illustrant capitulum 1. & 2. hujus tit.*

Non omittendum, Episcopum Antissiodorensem, & reliquos Episcopos, gravissimas habuisse causas, non obtemperandi interdicto. Primum, Interdicti sententia non fuerat prolata in Regno: sed in [Burgundiae Ducatu Divioni habitum primo Concilium, in quo regnum Francie sub interdicto positum; neque delatum appellationi Regis ad Sedem Romanam, Rigordus ad annum Christi 1199. & Juretus ad Ivonis Carnot. *epist. 46. sub finem*: & promulgata postea sententia Viennae, ut ex *gestis* Innocentii III. constat]; & sic quasi extra territorium lata, non valebat. Cui difficultati respondet Pontifex in cap. *Novi, de Officio Legati*. Obstat etiam vetus & antiqua Galliae consuetudo, quae nunquam Interdicta generalia, tanquam nova & veteribus Canonibus incognita recepit. Quare Philippus Augustus Episcopos, qui interdicto faciendo consenserant, vel ei obtemperaverant, sedibus expulsi: itemque Parochos & Clericos interdicto parentes erecit, & in eorum bona manus iniecit: ut notat Rigordus, & *gesta* Innocentii pag. 34. Nec tamen excommunicare ausus est Philippum; quamvis interminatum fuisse excommunicationem Rogerius in *Amalib. scribat*, pag. 801. Quippe prudentissimus Pontifex noverat Galliae iura, edoctus scilicet, & institutus in Academia Parisiensi, ut impetrare scetor, scribens Philippo Regi, super hoc ipso negotio, *lib. 1. Registri Epistola 168.* Reges enim Gallorum, nec a suis Episcopis, nec a summo Pontifice excommunicari posse, pluribus auctoritatibus confirmat, qui nuper summa cura, & judicio, Ecclesiae Gallicanae Libertates in unum collegit, & huic materiae tractatus & titulos speciales assignavit. Ex quibus colligimus, gravissimas fuisse causas, cur eiusmodi interdicto non obtemperaverit Episcopus Antissiodorensis. Postquam vero Rex Philippus rediit in gratiam cum Innocentio, & regnum ejus absolutum fuit ab interdicto per Octavianum Legatum; idem Legatus, Petri Corbolii Ca-

AD LIBRI I. DE CRÉT. TIT. V. DE POSTULATIONE. 167

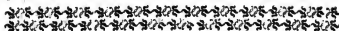
Camertensis Episcopi in Archiepiscopatum Senonensem Postulationem, & Translationem promovit; vehementer id cupiente Pontifice, & Philippo Rege, ut diximus, consentiente: qui & hoc beneficium singulare Hispano Petro de Corbolio, Pontificis olim Magistro, liberaliter indultit; cum non tantum ad apices Dignitatum Ecclesiasticarum, sed etiam ad quolibet beneficia, citra Regum nostrorum concessionem, non pateat aditus extraneis: cujus juris rationem agnoscit & significat Innocentius III. in cap. 4. *huc tit. in fine versic. Quia vero non plenam de Personis, &c.* Omnia vero, quæ super hoc negotio gesta fuerunt ab Octaviano Legato, confirmat Innocentius III. *huc cap. 2.*

Postremo quare Colocenſis Archiepiſcopus in Archiepiſcopatum Strigoniensem tantopere postulari, & transferri studuerit, colligimus ex *Epistola 156. lib. 14. Registri Innocentii, & notis*; in quibus explicatur Privilegia, & jura præstantissima Ecclesie Strigontensis.

Itemque notandum ad cap. 3. ideo Innocentium III. postulationem non admisisse Suffridi, tituli sanctæ Prædix Cardinalis, in Archiepiscopum Ravennatenſem, propter majorem Ecclesie utilitatem: quia nempe destinabat Pontifex eum auxilio & recuperationi Terræ sanctæ, cui toto animo Innocentius incumberebat, & re ipsa Suffridus, sive Soffredus exercitui præiit; ut ex *Gestis ejusdem Innocentii, & integra Decretali nostra* colligimus.

Præterea non solere Pontificem Cardinales invitos compellere ad admittendam Postulationem, vel Electionem, illustri exemplo constat ejusdem Suffridi, sive Soffredi Cardinalis, qui cum Legatum ageret in Orientis partibus, postulatus est, vel electus in Patriarcham Hierosolymitanum, a Clero electus, a Populo expetitus, cum Regis assensu, & Suffraganeorum favore, *Acta* nuper edita in *notis ad Epistolam 104. lib. 14. Registri Innocentii III.* Quæ plane eadem sunt cum iis, quæ in *Gestis* Innoc. III. referuntur, pag. 81. & seq. unde transcripta verbatim fuerunt: erratum tantum in nomine. Quem enim Siffredum, vel Soffredum *Gesta* Innocentii loco citato, & pag. 31. & in *antiqua*, litera singularis S. designat, cap. 3. *de Postulatione*, in III. Collect. Exscriptor in *notis ad d. Epistolam 104. appellat Soffredum, & in indice*. Ad rem *Deliberavit, ergo, summus Pontifex, ut idem Legatus induceretur, si posset, sed non cogereat, si nollet, Patriarchatum recipere, loquitur de Soffredo, Mitens Pallium alteri Cardinali, ut illud ei, si consisteret, conferret: intelligit Petrum Cardinalem Presbyterum tituli sancti Marcelli, Legationis ejusdem Collegam. Sed ille, idest, Soffredus, noluit aliquatenus consentire, unde obtrinit de alterius Electione tractari. Reliqua vide in *Gestis Innocentii*.*

Postremo notandum, quod diximus in definitione, Postulationem a Superiore, causa cognita, admitti debere. Intellige Superiorem immediatum: nec enim Episcopum, vel Archiepiscopum licet negligere, & statim ad summum Pontificem, omisso medio, postulationem referre; perinde ac in electionis confirmatione: præsertim moribus nostris, ut pluribus docebitur *tit. seq.*

A D T I T. VI.

DE ELECTIONE

ET ELECTI POTESTATE.

TRACTATUS VI.

Ad hunc tit.
de Electioni-
bus adde l.
3. & 5. &
6. ff. quod
cuiuscunque
universitatis
nominat, Cui
iurium ad
Electum Pau-
li lib. 6. ad
d. Bar. lepre-
& Joannem
A. Cotta tit.
de Syndico.

ATISSIME diffunditur hic titulus. Comprehendit enim generaliter omnem vocationem legitimam, qua, vel ad Clerum, vel ad Dignitates & Honores Ecclesiasticos, sive Sæculares, sive Regulares, solemus promoveri: quod statim definitione perposita declarabimus. Et quidem ærtior videtur Fulberti Carnotensis Episcopi in Epistola 45. Electionem unius esse de pluribus maxime complaciti, secundum liberam arbitrii voluntatem acceptio. Ista videtur plenior. Electio est ordinaria vocatio idonea persona, ad Clerum, potissimum vero ad Dignitates, & Honores Ecclesiasticos, Sæculares, vel Regulares plurium Suffragiis Canonice facta, Absque enim consensu totius Ecclesie, nullus admittebatur, non tantum ad Dignitates, sed ne ad Clerum quidem. Quod fluxit ab ipsis Apostolis.

5. Chryso-
stomus hom. 1.
in Act. pag.
30.

Et quidem *Act. 1. in fi.* convocata Univerſa Ecclesia Apostoli Matthiam in Apostolum, communi omnium decreto & suffragiis, elegerunt. Significat præter alia, verbum *συγκαταλεγειν*, idest, communi ſententia aliquid conſtituere. Apostolorum autem locum Episcopos obtinere conſtat. Itemque per electionem conſtituerunt Apostoli Presbyteros, *Act. cap. 14. verſ. 25.* ibi *χρηρισταις*. *χρηρις* enim verbum electionem ſignificat, ex eo ductum; quia in Electionibus conſensus ſignificatur, porrectis & extenſis manibus. Diaconos etiam communi totius Ecclesie conſensu conſtituerunt, *Act. cap. 6. verſ. 5.* *καρποκρινομενους*, idest omnium teſtimonio probatos elegerunt. Ubi aper- tiſſime ſeparatur Electio, quæ ab omnibus ſacta proponitur, ab im- poſitione manuum, quæ ſtatim ſubjicitur in *verſ. ſeq.* in quo ab Apoſ- tolis ſolis, per impoſitionem manuum, Spiritus ſancti gratia conſertur *προδεδωκεν*, Apoſtoli nampe, *παρακαλουν αυτους οτις χειρας*: Conſecrationem vulgo vocamus. Quæ quia ſtatim & in continenti lequi ſolebat Electio- nem, aliquando Electionis tantum, aliquando vero Impoſitionis tantum manuum fit mentio, *αυτους χειρας*, & *χειροθετα*: quibus caſibus al- terutra ſubintelligenda eſt, ex jure communi. De impoſitione ma- nuum, vide Amalarium in Fortunatum, in *lib. de Divinis Catholicæ Ec- clesie*

5 Chryſo-
stomus hom. 13.
in Act.
pag. 133.

eclesie officis, parte 2. pag. 165. editionis Colonienfis.

Ex his colligimus, verissimum esse, quod doctissimè, ex *leis Aethiopicis* supra citatis, Divus Cyprianus rescribit, ad Clerum & Plebes in Hispania consistentes, lib. 1. *Epist.* 4. his verbis. *Quando ipsa (plebs) maxime habeat potestatem, vel eligendi dignos Sacerdotes, vel indignos recusandi, cum hoc tamen temperamento; quod & ipsum videmus, de divina auctoritate descendere, ut Sacerdos, plebs praesente, sub omnium oculis deligatur: & dignus atque idoneus, publico iudicio ac testimonio comprobetur.* Ex qua epistola sumptum est *cap. 12. in prima Collectione*, quod emisit Raymundus; sicut & ex *cap. 1. hoc tit.* detraxit hae verba, *Convoctatis eisdem, idest Clericis, etiam Parochianis, atque in animam consentientibus.* Aliae in hanc rem *Epistola* Cypriani occurrunt, etiam de Subdiaconis, & Lectoribus. *Epistola* 53. de Subdiaconis. Et ita Apostolicam disciplinam suo exemplo confirmavit: quod & a Magistro, quem vocare solitus erat, Tertulliano didicerat, in *Apolog.* *cap. 39. Praesens probati quique seniores, honorem ipsum, non pretio, sed testimonio adepti.* Ea denique de re plures extant Canonēs, *Can. 26. & 28. Causa xvi. Quæst. 1. Can. 3. & 7. Dist. xxiv. [& Dist. lxxii. & lxxiii. per totum].*

Insignes loci extant in *d. 49. Cod. Theod.* de *Decurionib.* l. 3. 6. & 17. de *Episcopis, Ecclesiis, & Cleric.* *Cod. rod. Quarum Legum non Julianus, non Valens; sed Constantinus, & ejus Liberi inscribuntur auctores.* Verba *d. l. 49.* Sane si qui ad Presbyterorum gradus, Diaconorum etiam, seu Subdiaconorum, ceterarumque pervenerint, adfessente Curia, ac sub obtutibus Judicis promente consensum (cum totum vitam insignem, atque innocentem esse omni probitate conspiceris) habere debet patrimonium probabilis instituti, ut retineat proprias facultates: maxime si totius populi vocibus exoptatur. Et postea. Quod si forte non Curialibus apud Judicem presentibus, non denique exoptante populo, ad eos (quos diximus) gradus aspirent, aut studio fraudulenta aris irrepserint, patrimonium suum liberis tradam, &c. Apertius in *d. lege 49.* declarant Constantinus & Constantinus, Constantini filii, quod pater ante statuerat in *d. l. 6.* Neque vulgari consensu, neque quibuscumque potentibus, &c. Sed cum defunctus fuerit Clericus, ad vicem defuncti alius eligatur, cui nulla ex Municipibus profapia fuerit, neque ea est opulentia facultatum, qua publicas functiones facillime queat tolerare. Et postea: progenie muni- cept, vel patrimonio idoneus. Opulentes enim saculi subire necessitates oportet; pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari. In *d. l. 17.* Plebes divites ab Ecclesia suscipi penitus arcemus. Concilium Sardie. *Can. 13.* Dist. gentissime tractetis, si forte aut dives, aut Scholasticus de foro, *παῖς, ἢ σχολαστικός ἀπὸ φόρου.* Eximebantur & excipiebantur illi tantum, quos vel Natalium splendor, vel facultatum tenuitas, & mediocritas (patrimonium probabilis instituti vocat *d. l. 49.*); potissimum vero vitæ probitas, & merita commendabant. Ad quæ dignoscenda non tantum Cleri, sed & Populi, & Magistratus contentus assidebatur. Ex quo jure pro parte fluxerunt, quæ traduntur in formula Marculphi lib. 1. *cap. 19.* Synodo Aureliana, 1. *cap. 4.* Capituli, lib. 1. *cap. 120.*

Adde Philo-
borgum lib.
9. ca. 10. &
in *Disserta-
tionibus* pag.
1ra. & Flo-
rum in re-
ceptis ad
calcem Ope-
rum Ago-
bardi.

Adde Germani Antisiodorensis in Clericum ordinationem obtinendam fuisse a Julio Praefecto Pontario Galbarum, in ejus quis licet Theodosiani, quo utebatur Galila.

De Præcepto & Jussum Regali, aut Judicis licentia obtinenda, quoties ad Clericatum, aut Monachatum, aliquis secularium aspirare præsumebat, potestate a populo in principem translata, quod frequentissimum esse solet. *d. capit. 120. verba notanda.* Hoc ideo, quia *audivimus aliquos ex illis, non tam causa devotionis hoc fecisse, quam pro exercitu, seu alia functione Regali fugienda. Quosdam vero cupiditatis causa, ab his, qui res illorum concupiscunt, circumventos audivimus: & hoc ideo fieri prohibemus.* Junge *Can. ult. Causa xx. Q. 3.* Eodem jure nempe, & illisem fere verbis Legum Romanarum usi sunt per longissimum tempus Reges nostri. Prolixius ista, contra nostrum morem, tum quia lucem afferunt his, quæ prius observavit doctissimus Marculphi Interpres, tum quia brevitate nimia quosdam offendimus. Redeamus.

In Ordine Romano similiter. Populo convocato, Ordinandi eliguntur, & eorum ordinatio publicatur, ut diximus ad *cap. 27. de Rescriptis.* Æquum est enim, ut ille, qui præesse debet Clero & Plebi, communibus suffragiis eligatur: quam in rem vide Ivoonis Carnotensis *Sennam, in Synodo, de significatione indumentorum sacerdotalium, inter Scriptores, de divinis Ecclesie Catholice officiis.*

Quoniam vero paulatim abiit consuetudinem Consuetudo illa Ecclesie; ab eo sorte tempore, quo per abutium, ordinationes absolvent, & sine titulo, vel ad titulum patrimonii fuerunt admixtæ: ideo Raymundus, vel omisit omnino, vel detraxit ea, quæ pertinebant ad jura Laicorum, in *antiquis Collectionibus*; præcipue motus 43. & 56. *capp. hujus.* Remansit tamen diutius jus Populi, & Cleri, saltem in Dignitatibus, & Honoribus Ecclesie conferendis, ut exemplis declarabimus in sequentibus; ex quibus reliquis partes definitionis facile erit explicare.

Definitione propozita, convenienter totius tituli argumentum & seriem subiiciemus, & ad certa capita reducemus. Tractatur itaque non tantum, de simplicium Clericorum, vel minorum Prælatorum electionibus, sed potissimum Episcoporum, ut in *cap. 2. 7. & passim, & in c. 9. & 10. in 1. Collect. Archiepiscoporum cap. 4. & 9. in 1. Collect. juncto can. 1. Dist. lxxvi. Ipsi Pontificis, cap. 6. Imo & Imperatoris, in celebri capitulo 34. Abbatum, & Abbatissarum in aliquibus Capitalis.*

Generaliter vero omnis Electio fieri debet canonice, idest secundum formam a canonibus præscriptam, de qua tractatur sæpissime in hoc titulo *cap. 17. 14. 24. 28. 35. & 39.* maxime vero notanda sunt, *cap. 7. 41. & tria seqq.* quia ex Conciliis generalibus duobus Romæ habitis, desumpta sunt. Ad varias etiam observationes, & ritus Electionum pertinent *capp. 45. 46. 48. 50. 55. & 57.*

Triplex vero est forma Electionis, per Scrutinium, per Compromissum, vel per Inspirationem, dicto *cap. 4.*

Ad formam per Compromissum, quia sæpius usurpabatur, pertinent *cap. 8. 21. 30. 32.*

Aliquando etiam Pontifex specialem eligendi formam prescribit, *cap. 52. & ult.*

Post electionem jus aliquod competit Electo, maxime si ultra limites Ita-

AD LIRBI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 111

Italica sit constitutus, *cap. 11. 21. 28. juncta Antiqua: & cap. 44. hoc tit.* quo pertinet pars ultima rubricæ, de *Electi Potestate*: quæ clausula etiam in tribus *antiquis Collectionibus primis* additur; ad differentiam Postulati, qui nullum omnino jus habet, antequam ejus Postulatio fuerit admissa a Superiore, *capp. 23. & 59. hoc tit.* sicut pluribus superiore *tit. confirmavimus.*

Electionis deinde Confirmatio a Superiore petenda est, ad quam pertinent *capp. 3. 4. 7. 9. 11. 19. 21. 22. 35. 44. & 57.* Cum *cap. 3. hujus tit. jungendum cap. 13 eodem tit. in 1. Collectione.*

Confirmationem sequitur Consecratio *cap. 7. & 44. hoc tit. cap. 6. 7. & 9. in Collect. 1.*

In Electione autem confirmanda ante consecrationem, diligenter inquirendum non tantum de forma Electionis, sed etiam tam de personis Eligentium, quam eorum, qui fuerunt Electi. Multa enim in utrisque deliderantur. Quid in eligentibus, tractant *capp. 18. 19. 24. 25. 26. [29. 35. 39. 42. 43. 46. 47. 48. 55. & 57.]* Quid in his, qui sunt eligendi, vel non *cap. 5. 13. 17. 27. & 54.* in quibus hæc Regula notanda, quæ vulgo jactatur, *Regularia Regularibus, Secularia Secularibus tribuenda, cap. 13. 43. & 47.*

Dispositive tamen in hoc articulo, & aliis, vitiosas electiones, causa cognita confirmat aliquando Pontifex *cap. 10. 13. 20. & 27. hoc tit.*

Obiervandum, varias consuetudines Ecclesiarum in Electione, Confirmatione, & Consecratione, esse retinendas; nisi manifeste canonibus obviat, *cap. 8. de Consuetudine, cap. 4. de Postulatione, cap. 30. 47. & 56. hoc tit. cap. 5. 9. & 10. in 1. Compilatione.*

Quod si intra tempus canonibus constitutum, electio negligatur; hi, quibus hoc jus ex ordine competit, propter negligentiam, ea vice, jure suo privantur, & devolvitur ad immediatum Superiorem; & ita gradatim, usque ad summum Pontificem, *cap. 4. 44. 60. hoc tit. & toto tit. de supplenda negligentia Presbiterorum.*

His omnibus subiiciemus aliquid, de usu, & Juribus Ecclesie Gallicanæ, & Regum nostrorum auctoritate in electionibus Episcoporum, & Abbatum. Itemque exemplis aliorum Regum confirmabimus; & aliquid de Investituris Ecclesiasticis aspergemus.

Conveniens est, ut de Episcoporum Electione agamus, quos vices Apostolorum obtinere diximus. Constat autem ex *Actis Apostolorum, & Epistolis* Cypriani, omnium voto factam fuisse; & confirmatur *Siricii Epistola 1. cap. 10. Cælestini Epist. 2. cap. 1. Leonis Magni celebri Epist. 67. ad Episcopos Viennenses promissa.* [Augustini *Epist. 110.* quæ de interdictis: *Acta excerpta a Notariis in designando Eradio Presbytero, Philostorgii Hist. lib. 9. cap. 13.* ubi de Clauensis & Dissertatio. pag. 385.] quibus jungere *canonem 3. Dist. LXXVII. can. 27. Dist. LXXIII.* Quibus explicatur historia *Novella Theodosii, de Episcoporum ordinatione, in Cod. Theodof.* Ex his locis conicimus, in electionibus Episcoporum, expectari vota Civium, testimonio Populorum, Honoratorum arbitrium, & ut Leo loquitur, *tenetur subscripsi Clericorum, Honoratorum testimonium, Ordinis consensus & Plebis.*

De Electionibus Episcoporum.
Vide infra §. Superius, ut, usque ad §. nunc de Metropolitaneorum.

Vide Glossas Legum Antiquarum in verbo Episcopos.

Et

Et omnino ita se res habuit. Defuncto Episcopo alicujus Ecclesiæ admonebatur Metropolitānus, ut Vīsitatorem Episcopum aliquem ex suis Suffraganeis mitteret, qui futuræ Electioni præset; Populum, & Clerum convocaret; hortaretur, & doceret, quid in electione observandum.

Vocabatur autem, non tantum Clerus Ecclesiæ Matricis, sed etiam aliarum Civitatis Parochiarum. Imo & aliquando ex aliis Ecclesiis extra Civitatem: itemque de Monasteriis quidam seligebantur.

Post omnium vota & suffragia perquisita, componebatur Decretum Electionis, quod communi omnium subscriptione roboratum, ad Metropolitānum mittebatur, a quo Confirmatio, & Consecratio, sive Benedictio Ordinandi postulanda erat: qui postea in formam Electionis, & Electi personam sedulo inquirebat; & eam demum confirmabat.

Deinde in præsentia tam eligentium, quam Episcoporum Comprovincialium, examinabatur Consecrandus, & interrogabatur. Quod si idoneus reperiretur; ante Consecrationem, Metropolitāno suo Professionem tradere tenebatur, quæ fidei suæ declarationem, & subjectionem, & obedientiam Metropolitānæ sedi continebat, secundum sacros Canones Conciliorum, & decreta Apostolicæ sedis, ex sacris Canonibus & Legibus, quibus auctoritas Metropolitānorum scilicet constituta est.

Tertio profitebatur se servaturum quædam documenta ex sacris Conciliorum placitis exscripta, quæ ad Officiū Episcopi rite administrandum pertinebant: & secundum Ecclesiasticum morem, ab omnibus Episcopis Comprovincialibus subscripta, [novis Episcopis] tradi solebant.

Postremum, his omnibus peractis, consecrabantur. Post consecrationem Ordinatores, ne obscuritas dubiæ Ordinationis incurreret, Canonicas litteras dabant Ordinato, ad Clerum & Plebem, a quibus electus fuerat, quibus literis omnis ordo rei gestæ continebatur, subscriptionibus omnium Ordinatorum firmabatur, & dies simul & Consul adscribendus erat ex Concilio Milevitano.

Comprovinciales autem Episcopi tres ad minus ordinationi præsentem debent interesse; reliqui vero Comprovinciales, saltem per litteras consentire: quod constitutum est propter hæreses; ne in eo aliquid contra fidem Ecclesiæ, unius tyrannica auctoritas moliretur, Ildorus lib. 2. de Ecclesiast. Offic. cap. 6. & cap. 6. hoc tit. in 1. Collect. Rabanus Maurus lib. 1. de Institutione Clericorum, cap. 4. in fine.

Quæ hætenus diximus pluribus confirmantur, in tome 2. Conciliorum Gallix pag. 633. & seqq. Et ex Ordine Ro. in lib. de Divinis Offic. parte 1. pag. 95. 96. & seqq. ibi: incipit examinatio in Ordinatione Episcopi, secundum Gallorum institutiones. Albinus Flaccus in eodem lib. parte 2. pag. 72. & seqq.

Examinationis autem præcipua capita referuntur in Ordine Rom. pag. 97. & seq. & dicto tome 2. Conciliorum Gallix pag. 651. & seqq. in Ordinatione Villeberti Catalaunenſis Episcopi. Et notandum solenne Capitulum, quod incipit his verbis: *Qui Ordinandus est*, quod traditur

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 113

batur legendum Ordinando Episcopo; cuius etiam nominatim fit mentio in dicta Ordinatione Villeberti, sumptum esse ex *can. 1. Carthaginensis Concilii IV.* Exstat in *can. 2. qui Episcopus, Dist. xxi.ii.* Ad quem locum recte Correctores Romani notant, canones, qui tribuuntur dicto Conc. Carthaginensi IV. esse desumptos ex antiquis statutis Ecclesiarum; nec esse revera ex ullo Concilio speciali: quare in multis editionibus inferibuntur, *Statuta Ecclesie antiqua*. Similiter Ildorus lib. 2. de Ecclesiasticis Officiis, cap. 10. & 13. indistincte ita eos citat, *Sicut in canon. Hincemarus Remensis tamen, & alii Collectores canonum cum Gratiano, euidam Concilio Carthaginensi IV. eos tribuunt. Utunque sit, constat eos esse antiquissimos.*

In Electionibus autem, potissimum impressio, & vis secularis potestatis prohibetur; quae tanta fuit aliquando in primitiva Ecclesia, ut populi invitum Episcopum, & Clerum compellerent, invitos & nolentes, in Episcopos, vel Presbyteros ordinare. Quam vim canones & leges merito damnaverunt. Cleri enim in Electionibus, & Ordinationibus praecipua auctoritas esse debet, & libera ab omni violentia & coactione. Et ita intelligendum videtur, quod dicitur *Laodiceo can. 43. Iudicio Populi Electiones non esse faciendas: recte, οὐκ ὡς, in Graeco, idest, Plebis, & vulgi, ex χρῆμα διπλῶν.* Non enim Ordinis, & Honoratorum suffragia excluduntur, quae supra probavimus admitti, nec tantum in Occidente; sed etiam in Oriente. Recte Dionysius Exiguus & Cresconius οὐκ ὡς, turbant, & multitudinem. In l. 6. C. Theodosius de Episcopis, Ecclesiis, & Clericis, vulgarem consensum; neque vulgari consensu; neque quibuslibet petentibus. Cleri, Ordinis, & Plebis, simul Electionem, & consensum requiri, statim probabimus plenius; praesertim in Episcoporum Electionibus.

Nec excludatur consensus legitimus; sed tumultus, factio & injuria, cap. 10. hoc tit. in antiqua Collect. 1; Novella Leonis, & Majoriani tit. 2. in fine Cod. Theodosius, can. docendus Dist. lxxii. Vide Epitomen Juris Canonici Antonii Augustini, parte 1. lib. 4. tit. 4. & 12. quo etiam pertinent, capp. 2. & 43. hoc tit. [Adde Chrysostomum lib. 2. de Sacerdotio cap. 4. circa medium & finem, & lib. 3. cap. 15. Ubi corruptelas & fraudes, quae in Electionibus a Clero & Populo solebant frequentari, eleganter describit].

Quare Zonaras & Balsamo, ad dictas canones 4. Nic. & 13. Laodiceae, & ad can. 1. Apostolorum, non recte, in Oriente ajunt, omnino desisse adhiberi Populi consensum in Electionibus, etiam temporis Concilii Niceni, & Laodiceo. Ad usum sui temporis potius respexisse videntur, quam ad antiquam observationem.

Quod ad Nicenos canones 4. & 6. Graeci & Latini antiquiores; eos de Consecratione, Ordinatione, & Manuum Impositione, quae solis Episcopis competit, acceperunt; quam saepius per eminentiam *χρησμοῦ* appellant; ut ab Electione distinguant. [Vide Frontonem Ducaum in notis ad canonem 1. Chrysostomi pag. 2. & 3. ubi recte *χρησμοῦ* Ordinationem & Consecrationem significare probat apud veteres Scriptores Ecclesiasticos; ubi plura de Electionibus & Consecrationibus; & de *χρησμοῦ* pag. 23. & 69. Adde Habertum ad Pontificale Ec-

Parti Prima.

P

clesia

Vide infra ad tit. de Translatione cap. 2. de Electione in pr.

113

20

21

22

23

24

25

26

27

28

29

30

31

32

33

34

35

36

37

38

39

40

41

42

43

44

45

46

47

48

49

50

51

52

53

54

55

56

57

58

59

60

61

62

63

64

65

66

67

68

69

70

71

72

73

74

75

76

77

78

79

80

81

82

83

84

85

86

87

88

89

90

91

92

93

94

95

96

97

98

99

100

101

102

103

104

105

106

107

108

109

110

111

112

113

114

115

116

117

118

119

120

121

122

123

124

125

126

127

128

129

130

131

132

133

134

135

136

137

138

139

140

141

142

143

144

145

146

147

148

149

150

151

152

153

154

155

156

157

158

159

160

161

162

163

164

165

166

167

168

169

170

171

172

173

174

175

176

177

178

179

180

181

182

183

184

185

186

187

188

189

190

191

192

193

194

195

196

197

198

199

200

201

202

203

204

205

206

207

208

209

210

211

212

213

214

215

216

217

218

219

220

221

222

223

224

225

226

227

228

229

230

231

232

233

234

235

236

237

238

239

240

241

242

243

244

245

246

247

248

249

250

251

252

253

254

255

256

257

258

259

260

261

262

263

264

265

266

267

268

269

270

271

272

273

274

275

276

277

278

279

AD LIBRUM DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 115

καὶ, ὡς καὶ λατὴν τῶν αὐτῶν πατρῶν : eosque opponit ἐχθροὺς, *seditionum turba*, sicut supra in *can. 13. Laodic.* explicavimus. Anatolius Patriarcha Constantinop. in *d. Actione xi.* ita censet. Dabitur Episcopus Ephesorum Metropoli, ἢ παρὰ Θεοῦ ἀντιδύοντος, ἢ παρὰ τῶν αὐτῶν πατριάρχων τοῦ αἰγιατοῦ τοῦ ἐπισκοπῆς : & in *Actione xii.* εἰ ἀντιδύει τῶν αὐτῶν πατριάρχων τοῦ αἰγιατοῦ τοῦ ἐπισκοπῆς, idem Anatolius, qui & ibi χειροτονίαν, idest Consecrationem distinguit ab Electione apertissime : quam Consecrationem sibi vindicabat, contra Asianæ Dioeceseos Episcopos; & pluribus exemplis Philippus Presbyter Constantinopolitanæ Ecclesiæ confirmat, in fine *dicte Actionis xi.* ad quam jungit Palladium in *Dialogo elegantissimo de vita Joannis Chrysostomi, cap. 7. & 8.*

In fine vero *dicte Actionis xi.* dilata fuisse constat questionem de Privilegio Patriarchæ Constantinop. in ordinatione Ephesini Metropolitani; quæ decisa postea fuit *Actione 16.* licet contradicentibus Paschasino & Lucentio Sedis Apostolicæ Legatis, & confirmatum Constantinopolitano Patriarchæ jus ordinandi, sive per se in urbe Regia Metropolitam Asianæ, Ponticæ, vel Thraciæ Dioeceseos; vel etiam jubendi in suis Provinciis, & Locis ordinari : servato tamen Electionis jure Clericis uniuscujusque Metropoleos, Possessoribus, atque Clarissimis Viris : *πατριάρχῃ, & λαμπροτάτοις* vocat : *Ordinem* Latini, & *Honoratos* vocare solent, & *Plebem*. Omnibus præterea Episcopis Suffraganeis, & Comprovincialibus, vel majori parti eorum Jus eligendi servatur.

De Electione vero tota, ab omnibus Eligentibus Relatio mitteri debet Constantinopolitano Patriarchæ; cui & Jus Confirmationis Electionis antea factæ, & Consecrationis competit. Merito enim illi, cui permittitur Consecratio, per consequentias Electionis inquisitio, & examinatio diligens, concessa intelligitur; sicut plenius in *articulo de Consecratione* dicemus. Vide *can. pen. Chalcedon. Synodi*, cujus vera sententia, ex locis supra citatis elucet : ea verba potissimum, *ἐπισκοπῆς οὐκ ἔστιν ἡμῶν ἐν αὐτοῖς χειροτονίαις, ἀλλ' ἐν αὐτοῖς ἀντιδύοντες* : Adde *l. 16. c. 17. inir. Cod. de Sacrosanct. Ecclesiis, c. l. 29. §. ult. C. de Episcopali audientia*.

Superest, ut in Electionum jure ostendamus convenisse Ecclesiam Orientalem cum Romana, & eodem sensu accepisse *d. can. 4. Nicænum & Laodicenum 13.* ut nempe integrum & illibatum retinerent jus suffragii *Clerus, Ordo, sive Honorati, & Plebs, sive Possessores* : non autem solis Episcopis permissam simul Electionem, & Ordinationem; & adeptam reliquis Electionem.

Et quidem initio tituli confirmavimus, ante Concilium Nicænum, universæ Ecclesiæ Jus eligendi competisse, sive in Oriente, sive in Occidente. Post Nicænum, & Laodicenum, idem Jus in Oriente retentum diutissime probavimus : quin & in Occidente statim, ex Concilio Sardiceni indicavimus. Studium tantum fuit Patribus, scilicet Concilii Nicæni, & Laodiceni, auctoritatem Metropolitanorum conservare; & ne a paucioribus, quam tribus Episcopis, Ordinationes, & Consecrationes Episcoporum fierent : itemque ne prævalerent viles & seditiosæ Plebæculæ in Electionibus, Siricius *Epist. 4. cap. 1. 2. c. 3.* Vide supra ubi

de Electioni-
bus Episco-
porum in gr.

quæ ita Ferrandus citat nu. 4. & 6. Concil. Zellenſe ex *Epistola Paps Siricii*, quam totidem verbis exſcripſit Innocentius I. in *Epistola ad Victiricum Rothomagi.* ex qua *can. extra conscientiam Diſt. LXIV. Conci- lium II. Cathag. sub Genethlio can. 12. Chartag. III. can. 39. & 40. Qui duo canones in Concilio Africano vulgo dicto, in Codice canonum veteri 16. & 17. habentur: diſti vero can. 12. Concilii Carthag. II. par- ticula refertur in *Colleſtione*, vulgo Carthaginenſis Concilii in d. *Codice* appellata, *cap. 13.* quod diſcerptum miſere ex tribus Canonibus d. Con- cilii II. 10. 12. & ult. Quare mirum non eſt, ſi vera mens d. *can.* non fuerit percepta a Zonara, vel Baſſamone; nec poterit percipi, turba- tis fontibus, ex quibus manavit.*

Summorum Pontificum antiquos canones plurimos ſimiles habemus, Bonifacii I. Hilario Episcopo Narbonenſi, in quo, *Clerus, & Ordo, & Plebs Lutubenſis*, petitione ſua ceſſante, conſueruntur *Patroclum Arela- tenſem* eis Episcopum ordinasse. Cæleſtinus univerſis Episcopis per Vien- nenſem & Narbonenſem Provinciam conſtituitis, *cap. 18. in Cod. veteri Eccleſie: Cleri, Plebis, & Ordinis conſenſus, ac deſiderium requiritur.* Leo Magnus æcerimus Nicæni Concilii aſſertor, in *Reſponſionibus, ad Inquiſitiones Ruſſici Narbon. Cap. 1. Tomo 1. Concil. Gal. pag. 112. & plenius in epistola ad Anaſtaſium Theſſalonie. Episcopum, cap. 32. 35. & 36. in d. Cod. veteri Eccleſie: qui locus omnino coniungendus cum verbis ultimis can. 25. Concilii Chalced. ſupra citatis. De perſona autem conſecrandi Episcopi, & de Cleri, Plebisque conſenſu, Metro- politanus Episcopus ad Fratemitatem tuam reſerat; quodque in Provincia bene placuit, ſcire te faciat, ut ordinationem rite celebrandam, tua quo- que firmes auctoritas. Non dedignantur Leges noſtræ canones illos ſe- qui, eoſque ſua auctoritate confirmare: *Novella Theodoſii & Valen- tiniani de Episcoporum ordinatione: Leonis & Majoriani, de Episcopalis iudicio, & de cæteris negotiis, &c. in Cod. Theodoſian. l. 31. & 42. Cod. Juſtin. de Episcopis, & Clericis, ſincero omnium iudicio eligendis Episco- pus dicitur. Nov. 6. cap. 1. Novella 123. cap. 1. & Nov. 137. cap. 2. forma eligendi, & Decreti electionis conſciendi præſcribitur.* Sicut enim invitur Clericus, vel Episcopus; ita nec invitus, & non petentibus Po- pulis, debuit ordinari.*

Ex illis originibus multa in Concilia Gallicana, antiqua præcipue, translata fuerunt. Taurinenſe *cap. 3. Celoberrimum Regenſe in cauſa Armentarii, Tomo 1. Concilior. Galliæ.* Plura exempla ſuppeditabit Le- ſtori doctiſſimus Sirmondus, in *Appendice ad Tomum II. Conciliorum Galliæ, de antiquis Episcoporum Promotionibus.*

Postremis tandem temporibus, in Oriente primo; poſtea in Occi- dente ſerius, Cleri, & Populi conſenſus reſectus, *cap. 56. hoc tit. No- taverat Gratianus ad can. 34. Diſt. LXIII.* Subſtitutus paulatim aſſen- ſum Principum, quem poſt liberam Electionem, Pontifices poſtremi tantum concedunt, *cap. 14. & 28. hoc tit.* [Sed fruſtra: obſtantibus contra, & jus ſuum ſedulo & obſtinate animo aſſerentibus Regibus; noſtris præſertim, ut ex S. Ludovici Pragmatica de liberis Electioni- bus conſtat, & infra docebimus, ubi de *Jure Regio in Electioni- bus*].

Sepa-

AD LIBRUM DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 117

Separandum vero diligenter ab Electione Jus Nominationis, Præsentationis, sive Patronatus, quod etiam hodie Laicis competit.

Item notandum, quod ait Gratianus in *dicto can. 34.* in aliquibus Ecclesiis Electionem Episcoporum pertinuisse ad Clericos tantum majoris Ecclesie, quod probari ait ex Concilio VII. Nicæno; & in Gangrensi, auctoritate Ferrandi Diaconi Carthaginensis in *Breviario Canonum* 2. quem locum recte doctissimus Vithæus notavit corruptum esse, & legendum, *Ex Concilio Septimidentensi, & Idacrianensi* *Extat locus integer*, apud Ferrandum in *Breviario Canonum*, *num. 11.* [Quare recte in *cap. 3. de Causa posses. & propriis*, secundum Statuta Canonum, Electiones Episcoporum ad Cathedralium Ecclesiarum Clericos dicuntur regulariter pertinere. Vide Molinæ *notam ad de cap.* Nec tamen Canones, quos ad eum locum Glossa citat, probant solos Ecclesie Cathedralis Clericos electionibus Episcoporum interuisse, remotis reliquis Conventualium Ecclesiarum Clericis: imo contrarium manifeste probant, utroque nimirum electionibus simul adhibitos.]

Sicut autem Clericorum Matricis, seu Cathedralis Ecclesie precipua est in Electione auctoritas, in qua etiam fieri solet Electio *cap. 28. hoc titulo*: ita æquissimum est, de gremio illius Ecclesie Episcoporum assumi, & reliquis præferri, qui sunt alterius Ecclesie, *can. 11. 12. & 13. Dist. 121. Decreta Gelasii cap. 17. & 18. in Cod. veteri Ecclesie Romanae*. Primum enim illi, inquit Cælestinus, (propterea scilicet Ecclesie Clerici) reprobandi sunt, ut aliqui de alienis Ecclesiis merito præferantur. Vel si non in ea Civitate occurrunt, digni talem peti debent ex eadem Diocesi. Si ex alia; perenda est facultas ab Episcopo proprio, *can. 34. Dist. 1211. vide Hincmarum Remensem Tom. 11. Conciliorum Gallie, pag. 641. 645. sub finem, & 649.* Aliquando enim iustæ sunt causæ, cur eligatur ex alia Ecclesia Episcopus, vel Abbas, *cap. 8. de Postulatione, & cap. 13. hoc tit. & hæc de jure ordinario*. Nam extra ordinem, sive de plenitudine potestatis, Pontifices Romani, Episcopos constituendi, vel confirmandi jus sibi reservant: imo & suis Legatis a latere, vel aliis aliquando conulerunt *cap. 5. hoc tit.* His omnibus adde Sidonii Apollinaris *lib. 4. Epistolam 25.* & Hincmari *Epistolam pag. 585. & seq. Editionis Parisiensis*: ubi plurima ad Electiones Episcoporum Gallie pertinentia, & ad Cleri, Regis, & Populi auctoritatem in dictis Electionibus, tam ex Hincmaro, quam ex aliis, referuntur.

NUNC DE METROPOLITANORUM Electionibus, in quibus etiam Cleri, Regis, & Populi jus idem supra probavimus, quod in Episcoporum Electionibus. Præterea Comprovincialium Episcoporum consensus requiritur: qui omnes simul, in sedem Metropolitanam convenientes, qui omnibus præesse debebat, communibus suffragiis eligebant: ei tantum ordinandi Metropolitanam privilegio servato, quem consuetudo requirebat.

Eligebatur autem ex Presbyteris, vel Diaconis ejusdem Ecclesie; vel etiam ex Episcopis Comprovincialibus *cap. 6. de temporibus Ordinationum, & in hoc tit. cap. 9. in 1. Collect. In fine hæc verba notanda.*

Illud

Chappius
hoc cum ob-
servato, &
gravem la-
psum in li-
bro de Decretis
pag. 290.

De Metropol-
itanorum
Electioibus.

Illud autem quod de Archiepiscopi Consecratione, Ordinatione. &c. ut in tractatu Ordinandorum. Quibus verbis & cetero, nos remittit ad can. 1. Dist. LXVI. Tractatus enim Ordinandorum incipit a Dist. XXIII. usque ad Causam 1.

Vide infra,
ubi de Con-
secrationis &
Privilegio-
rum potesta-
te in Electio-
nibus.

Patriarchæ autem quatuor summi confirmant Electiones Metropolita-
norum: imo & ordinant, idest, consecrant, vel ex eorum præcepto;
eisque Pallium tribuunt, & obedientiam cum juramento exigunt, tam
sibi, quam summo Pontifici. Quæ Privilegia, ex Consuetudine, paula-
tim sibi Patriarchæ vindicarunt.

Pontifex vero, vel ejus Legatus, Electiones omnium Metropolita-
norum Occidentis, qui ejus Patriarchatui sub sunt, confirmat: quæ pro-
bamus *can. 10. & 18. Dist. LXIII.* maxime vero ex his, quæ collegit
Antonius Augustinus *Epitomes Juris Canonici parte 1. lib. 3. tit. 1. cap. 4. hoc tit. & cap. 4. supra de Postulatione*: ubi sub finem notanda hæc
verba: *quamvis honestius videretur, si Suffraganei ad Metropolitam suam
accederent.*

Observandum etiam summe, Metropolitanos in Africa, vocatos
uisse Primates, & Primæ Sedis Episcopos, aliquando absolute *Senes*.
Non enim, sicut in reliqua Ecclesiâ; ita & in Africa jus Metropolitæ
Ecclesiasticum, in una aliqua certa Civitate Provinciæ consistebat: sed
inter Provinciales Episcopos, qui primus ordinatus fuerat Episcopus, ipso
jure erat etiam Metropolitanus. Ratio habebatur tantum temporis,
quo quis Episcopus fuerat ordinatus, non autem Civitatis. Sali Car-
thaginensi Ecclesiæ privilegia multa in reliquis omnes Ecclesias Afri-
cæ tributa fuerunt. Quamnam vero illa fiat, doctissime explicavit pri-
mum V. C. Jacobus Sirmondus in *propemptico lib. 2. cap. 8.* Quæ
privilegia nominatim confirmavit Justinianus, post receptam Africam,
in *Novell. 37. & 131. cap. 4.* ubi legendum, *Episcopo Justinianæ Car-
thaginis, totius Africa Dioceseos male, Civitatis*, legitur in versione.
Dioceseos enim nomen, hoc loco, omnes Africæ Provincias sub se com-
prehendit; quibus, & universo Concilio totius Africæ, præfæcit ait Ju-
stinianus Episcopum Carthaginensem, jussu *Novellæ* integræ, quæ ha-
betur in fine Juliani *Novellarum*; cujus tantum Epitome refertur in
dicta Novella 37. Quare rectissime, secundum hoc jus speciale Africa,
corrigendus est *titulus 5. Nomocanonis Pharii, cap. 1. ex Αγορῆς λειτουργίας*
Πρωτοῦ; ubi male *Πρωτοῦ*: quem errorem Balsamoretinuit. Primas
in Africa, sive Primæ Sedis Episcopus, is est, qui in aliis Ecclesiis ap-
pellatur Metropolitanus, vel Archiepiscopus. Et hi quidem Primates,
ut diximus, constituebantur, non secundum potentiam alicujus Civitatis,
sed secundum tempus ordinationis. Omnibus tamen totius Africanæ Dico-
ceseos Episcopis præerat Carthaginensis Episcopus: quod totidem verbis
expressit Leo IX. *Epist. 3. & 4.*

Subodoratus est Clarissimus & sagacissimus Nicolaus Faber; cujus
notam MS. bona fide exscribimus, ad *suppositiciam Epistolam* cujusdam
Stephani Archiepiscopi, & trium Conciliorum Africa, ad Damascum
Papam de Privilegio, &c. *Suppositicia est hæc Epistola.* Nam tempore Da-
masi novum Pontifex Romanus, summus omnium Presulum Pontifex di-
cebatur, ut *supra sol. 12. 14. 18. & infra 113.* Item, nulliterant Archie-
piscopo.

episcopi in Africa. Is enim Primas uniuscujusque Provinciae confectatur, qui consecrationis tempore antiquior erat, ut apparet ex Epistolis Leonis IX. &c. Sicut olim, & nunc, Primates inter Episcopos Provinciales dicuntur, qui tempore ordinationis priores fuerunt. Ad Primum Africanum pertinet Gregorii Magni lib. 1. Epist. [72. &] 75. ex qua sumptus est *can. 8. Dist. xii.* quem canonem *τοπικον, localem*, propter ignoracionem Consuetudinis Ecclesiae Africae, non intellexerunt Interpretes; & textum corruperunt, hoc loco, *Clericorum ordo deserat*: delenda vox *Clericorum*; ut hic sit sensus. Ad Primum promoveantur in singulis Provinciis, qui priores sunt ordinatione, & tempore Episcopi.

Notandum etiam doctissimum Augustinum in *Epitome Canonum* male inter minores Patriarchas, quos vulgo Primates appellamus, inferuisse titulum, de *Primitib. Africa.* Primas in Ecclesia Africana, appellatur, qui in reliquis Ecclesiis Metropolitanus. Primates autem vulgo dicimus, qui plures sub se habent Metropolitanos, qualis nullus in Africa, praeter *Archiepiscopum Carthaginiensem*, qui universae Ecclesiae Africanae praerat. Vido doctissimum Sirmondum lib. 2. *Proleptici cap. 9.* Mira Paradoxa, & plane singularia de Primitibus Africae, scripsit Abbas Netinus, qui nuper *Notitias Ecclesiarum Siciliensium* edidit. Lege, si ridere velis.

Observandum vero, post Electionem Metropolitanam, & ejus Confirmationem, imo & post Consecrationem; licet Episcopus ea, quae sunt jurisdictionis habeat, nomen tamen Archiepiscopi usurpare non posse, nec consecrare Episcopos, vel convocare Synodum; nisi prius a summo Pontifice Pallii usum obtinuerit, in quo confertur dicitur Plenitudo Pontificalis officii. Praeterea in traditione Pallii, solemne iuramentum tenetur prestare Pontifici, *cap. 4. hoc sit.* quod integrum extat in *notis Antonii Augustini, ad veteres Collectiones*, inter omnia, & apud Baronium, ad annum Christi 1102. nu. 8. & ex eo, in *Tomo 111. Conciliorum, parte 2. pag. 426.* ubi inscriptio aliter se habet: nec mirum. Eodem enim exemplo, ad plures Metropolitanos missam fuisse, varietas inscriptionum indicat.

Reges etiam & Principes, vix admisisse hujusmodi iuramentum in traditione Pallii, quae dicitur fieri per Apocrisarios, id est, Responsales Pontificis, *les Nonces*, ostendimus plenius, ad titulum proprium, de *Usu, & auctoritate Pallii*.

Quamvis autem Metropolitanus, ante acceptionem Pallii, Episcopos non possit consecrare; potest tamen jubere, ut consecrentur a suis Suffraganeis.

Ille enim Jussus est Jurisdictionis, quam habet post Confirmationem Electionis. Et ita Magistratus Populi Romani, quamvis de certis negotiis judicare ipsi per se non possent, poterant tamen jubere judicari.

Notandum etiam huic, quod dicitur in *cap. 4.* quod & confirmatur *tota Dist. xvii.* Pontificem robur tribuere Conciliis Generalibus; illis non teneri; & ut vulgo dicitur, esse supra Concilium; adversari manifeste Concilia generalia, Constantinensia, & Basileensia, quae non

non tantum Ecclesia Gallicana amplectitur, sed etiam multa alia Regna. Quæ de materia vide quæ ad d. cap. 4. hoc tit. diligenter adnotata sunt, in additionibus ad Panormitanum. Qui quidem Panormitanus nonnihil immutavit sententiam, quam in Concilio Basileensi defenderat, pro ratione temporis & loci versatilis. Vide hic notas Molinæ, & can. si Papa Diss. xi. attende Glossam cap. 3. de Electione in vi. ad locum. Et certe cum confirmatio ista, tam utilis, tam Concilii, &c. & quæ nuper collecta Tomo 2. Liberrat. Ecclesiæ Gallicanæ cap. 12. Verum hæc

Vide in Gal-
licanarum
Liberratum
tractatibus in
4. Hotomani
libri 1. pag.
322. & 323.
Vide Co-
quillin Hist. de
Reverentiam
pag. 16.

Nolim tamen Italico aceto perfusus Doctores Sorbonicos, in editio-
ne Aclorum Concilii Florentini Romæ 1638. curante, & adnotante Ho-
ratio Justiniano, Bibliotheca Vaticana Custode Primario, qui in Presa-
tione in Collectionem Aclorum, ita censet de Basileensis Concilii senten-
tia: super hac questione, assertas ab eis veritates (de Concilio Basile-
ensi loquitur) verius falsitates, de Potestate Concilii supra Papam,
damnaverit, scilicet Florentinum Concilium, &c. Quod ne per transien-
tem videatur peritrixisse, plenissime tractat in notis pag. 347. Quia ta-
men Sorbonistarum Clarissimum Theologorum Collegium provocat; ma-
num de tabula Magistri adiunt, & quidem lacesti, quid aliud est,
quam cicadas alis prehendere? Nec proculdubio ei abibit impune, Gal-
lis vigilantibus insultare. Agamus quod agimus,

De Electio-
ne summi
Pontificis.

Ad summi Pontificis Electionem pertinet, c. 6. desumptum ex can. 1.
Conc. Generalis Lateranensis, sub Alexandro III. quod quidem stat-
tim, post pacem inter Pontificem, & Fridericum initam, habitum
est. Occasionem præbuit huic Constitutioni perniciosissimum schisma,
quod octodecim annis duravit, adversus Alexandrum verum & legiti-
mum Pontificem, a viginti tribus Cardinalibus electum. Auctoritate
Imperatoris fretus Octavianus quidam insurrexit, Victoris nomine as-
sumpto, qui a duobus tantum, vel tribus Cardinalibus fuerat electus:
cui mortuo, Guido Cremenensis, & postea tertius Joannes Abbas Stru-
mensis, successerunt. Antipaparam partes secuti sunt Germania, &
Italia pars maxima, quæ Imperatori adhaerebat. Alexandri partes pri-
mum Gallia, cujus exemplum plurima Regna secuta, Constantinopo-
lis, Anglia, Scotia, & reliquis orbis fere, ut narrat Continuator Ai-
moini lib. 5. cap. 55. ad quod schisma pertinet cap. 5. hoc tit. & cap.
1. infra de Schismaticis, sumptum ex cap. 2. dicti Concilii Latera-
nensis. Quin & in Galliam confugere Alexander coactus fuit, sicut &
ejus Prædecessores, Calixtus, & Paschalis II. Quæ de re sic Arnul-
phus Lexoviensis Episcopus scribit ad Archiepiscopos & Episcopos
Angliæ. Benediclus Deus, qui Ecclesiæ Gallicanæ solam misericordiam
benignus impendit; ut eam semper agnitione veritatis illustret, &c. Sic
enim omnes, quos ad oppressionem Romana Ecclesiæ, rabia Testa-
nici furoris provexit invidia, virtus altissimi manifestata deiecit; sic o-
mnibus, quos devotio Gallicana suscepit, victoriam semper contulit &
triumphum. [Insignes eam in rem duæ Epistolæ Theobaldi Cantuarien-
sis Archiepiscopi, quæ inter Joannis Saresburiensis Epistolæ, 44. & 48.
referreduntur. Qui quidem Theobaldus Thomæ Cantuariensis decessor
fuit, & in cujus postrema tempora incidit electio Alexandri III. &
sub

sub quo etiam in Anglia admissa est. Nam in *sine Epist.* 44. ait, se fuisse infirmæ valetudinis, & atatis decrepiti: quod de Thoma Cantuariensi non potest intelligi ex iis, quæ scriptis Matthæus Paris in Henrico II. ab anno 1159. ad annum usque 1163. Itaque in *d. epistolis* littera singularis T. Theobaldum Cantuariensem significat, non Thomam, qui successit Theobaldo. In *dicta* vero 48. *epistola*. Ita loquitur Theobaldus. *Ecclesia vero Gallicana, sicut nobis veridica relatione innouit, recepit Alexandrum; ab Octaviano recessit. Quod autem ad humanum spectat examen, meliori, saniori parti videtur adhasisse: cum omnibus constet, quod persona Alexandri honestior est, prudentior, liberalior, eloquentior; causa ejus ab omnibus inde venientibus sincerior, justior predicetur. Et quamvis neutrius illorum adhuc nuncium, aut scriptum viderimus; scimus tamen, quia omnes Nostrates, si vester consensus adfuisset, proniores sunt in partem Alexandri. Audiuimus autem quod Imperator vos in partem Octaviani trahere conetur: sed absit ut in tanto periculo Ecclesiæ, pro amore & honore hominis sciatis, nisi quod credideritis Domino placitum. Nec deceat Majestatem vestram, si placet, ut in tota Ecclesiæ Regni vestri superponatis hominem, qui sine electione, ut publice dicitur, sine gratia Domini, per favorem unius Imperatoris, tantum honorem ausus est occupare. Nam tota fere Ecclesiæ Romana in parte Alexandri est. Incredibile autem est, quod pars illa possit obtinere, prævalere per hominem, cui iustitia deest, cui Dominus adversetur. Eos vero in humili casu prævaluisse certa recolimus lectione, quos Gallicana recepit ac fovit Ecclesiæ: & infelicem exitum eorum, quos tentationis impetus introduxit. Sic obtinuerunt temporibus nostris Innocentius adversus Petrum, Calixtus adversus Burdinum, Urbanus adversus Wibertum, Paschalis adversus Gregorium, Albertum, Maginulfum, Theodoricum: & multi similiter in diebus Patrum. Quibus ex locis refellitur, quod scribitur in *epistola* 144. inter Petri Blesensis *epistolas*, quæ est Eleonoræ Angliæ Reginæ ad Cælestinum Papam; quod scilicet, cum Reges Franciæ & Angliæ variis ab utraque parte Legationibus tentarentur, cumque Rex Francorum consiliorum varietate, cui Pontifici saveret, dubius fluctuaret, Henricus Rex Angliæ primum Alexandro Papa consensit, multaque cautela Regem Francorum ad easdem partes suis pertraxit consiliis]. Ex [reliquis] Arnulphi, Joannis Saresberienensis, & Petri Cellensis *epistolis* historia totius schismatis potest intelligi: potissimum vero ex Radevico de *Gestis Friderici* lib. 2. cap. 50. 51. 54. 55. 56. 66. & seq. qui tamen Historicus, Friderici, & Antipapæ Victoris tuebatur partes. Addenda, quæ Baronius, & post illum, Binius diligentissime in Conciliis, ex variis Scriptoribus notaverunt: quibus junge Guillelmum Neubrigensem lib. 2. cap. 9. & Petrum Blesensem *Epist.* 48. ad Guillelmum Papiensem Cardinalem; cujus potissimum opera, pax inter Pontificem, & Fridericum tandem facta est Venetiis anno 1177. Neubrigensem lib. 3. cap. 2. *Actuarium Aquinensium Miræ ad Eusebium*: Edita etiam nuper Lutetiz Parisiorum anno 1632. *Historia Concordiæ inter Alexandrum III. & Fridericum I. auctore Felice Comeloro, Bibliotheca Vaticana Custode*, ex optimis quibusque Auctoribus, & MSS. Codd. diligenter collecta. Ex quibus locis illustrantur & expli-*

Parti Prima.

Q

pli-

plicantur non tantum *cap. 5. & 6. hoc tit.*, sed etiam *cap. 1. infra de Schismaticis*; quibus benignitas, & Clementia Alexandri III. commendatur. *Vide Gesta ipsius Alexandri III. ex Cod. Vaticano MS. in fine dicta Narrationis Concordia, inter Alexandrum III. & Fridericum I. pag. 189. omnino.*

Verum, ut ad *d. cap. 6.* redeamus: in eo ius singulare constituitur; ut Cardinales tantum eligant Pontificem: ille vero legitime Electus censetur, quem duæ partes elegerint; quamvis olim, sicut in reliquis electionibus majore & sanior pars sufficeret *can. 10. Dist. LXXIX.* Quod si quis a reliqua tertia parte Cardinalium electus, nomen Pontificis usurpet, ipse & Electores excommunicantur, & deponuntur. Rationem juris singularis affert: quia a nemine Pontificis Electio confirmari potest, qui si quid dubium occurrat, definire possit: ideoque, non sicut in reliquis Electionibus expectatur Confirmatio; sed statim electus Pontifex consecratur.

Dicitur initio *hujus cap. super Electione Pontificis predecessorum Conventus mansisse*, qualia extant in *can. 1. Dist. XXIII. can. 21. 22. 23. 28. in fine. 29. & seqq. quatuor Dist. LXXII. & tota Dist. LXXIX. & initio Registri Gregorii VII. ante Epistolam*, quibus addæ *Epitomen Antonii Augutini, lib. 1. tit. 5.* Et quidem notandus maxime *can. 1. Dist. XXIII. & jungendus cum can. 1. & 9. Dist. LXXIX.* Sumptus est autem ex Concilio Lateranensi, in Basilica Constantiniana, sive Lateranensi Patriarchio habito, præsidente Nicolao II. Hujus vero Decreti meminit Petrus Damiani, qui eo tempore florebat, in *disceptatione Synodali, inter Regis Advocatum, & Ecclesie Defensorem*: & verum & legitimum canonem agnoscit ipse Defensor Romanæ Ecclesiæ. Fidem etiam faciunt omnia Gratiani exemplaria. Quin & Innocentium III. verba ipsius canonis referentem, infra inducemus: adeo ut non recte inspectus videatur illustrissimo C. Baronio. Junge *Acta d. Concilii Lateranensis*, edita nuper a Binio, & quæ in *notis* ex Baronio transcripsit, & *Ivonem Parte V. cap. 79. & seqq.* in cujus inscriptione lege in *Constantiniana Ecclesia*. Anton. August. *Diæl. 13. lib. 2. de Emendat. Gratiani*, Petrus Damiani *Epistola 20. lib. 1. & 11. lib. 8.*

Ex his omnibus colligimus, ab initio Pontificis Romani Electionem, sicut & reliquorum Episcoporum, fuisse penes Clerum, Populum, & Imperatores.

[Et quidem quodammodo Constantinus Imperator suas partes interposuit in Electionibus Episcoporum, ut ex Eusebio constat *lib. 3. de vita Constantini cap. 57. 58. 59. & 60.* Sed & ipsum Summorum Pontificum electiones, Imperatorum & Magistratum auctoritate firmatas Historicarum monumenta declarant. Electionem Damasi Prætextatus, Præfectus Urbi, adversus Ursinum, qua pollebat, notestate tutatus est, ejusque ichilma repressit, ex Ammiano Marcellino *lib. 27. Rufino lib. 2. cap. 10.* Baronio *tom. 4. quibus addæ Appendicem Cod. Theodof. pag. 86. & 87.* Ubi subiicitur Imperat. Gratiani rescriptum. Bonifacii vero electionem, excluso Antipapa Eulalio, firmam esse jussit atque sancivit Honorius Augustus, Symmachi *Actuarium pag. 305. & seqq. & Baronius ad an. 419. num. 34. & 43.* De qua re Gratia-

Florus in
recepit in
sine operum
Agobardi di-
serte ait, suo
tempore Pon-
tificis electio-
nem liberam
fuisse, &
abique Im-
peratorum
Consulta.

AD LIBRII. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 123

us in *can. 8. Diff. LXXIX. Diff. xcvi. initio & tota Diff. xcvi.]*

Quia Carolo Magno Adrianus I. liberam facultatem Pontificis constituendi dedit : cui juri Ludovicus Pius renunciasse [quidem dicitur anno Christi 817. sed resumpsit jus suum decennio post , anno scilicet 827. Quod etiam] iterum , translatum imperio ad Germanos , Leo VIII. Othoni I. concessit. Quæ , quamvis & a Baronio , & a Binio , vel suspecta , vel falsa dicantur , & primum a Sigeberto conficta ; apud Collectores tamen canonum , etiam Gratiano antiquiores , & saltem Sigeberto coetaneos , reperiuntur. Et , quod notandum , Romani Correctores , nihil contra illos canones notarunt . Otho I. liberam Electionem permittit : nec tamen sequentes Imperatores hujusmodi donationem probaverunt , ut colligitur ex Othonis III. *Decreto* , quod ipse protulit in Electione Silvestri , vocati antea Gerberti , quæ extat in *fine Epistolarum* ipsius , sub nomine antiquo Gerberti editarum : in quo & alia notatu digna continentur . Sequentes Imperatores liberam Electionem reliquerunt : & tandem ipse Fridericus I. ut constat ex *Actis Alexandri III. de Concordia inter Alexandrum III. & dictum Fridericum I.* quæ a Baronio primum publicata , postea nuper plenius edita fuerunt , ex Vaticanis Codic. in *historia Concordiæ supra citata*.

Adde Synodum Ravenensem , habitam sub Joanne IX. quæ extat *tomus 3. Concilii perit 2. & Massonius in vita Joannis IX.*

Denique Alexander III. hoc nostro *cap. 6.* ex Concilio Lateranensi , ad solos Cardinales definivit Electionem Pontificis pertinere : quod primum inchoatum fuerat sub Innocentio II. suo quo Populus Rom. & Clerus omnino exclusus est ab Electione Pontificis : & ad solos Cardinales translata est Electio ; a quibus , mortuo Innocentio II. primum Cælestinus II. rejectis suffragiis Populi , & Cleri creatus est , quod confirmatur *dicta Constitutione nostra*. Et hæc omnia ex actis publicis , & Scriptoribus illius ævi probavit doctissimus Onuphrius Panvinius in *notis ad vitas Innocentii II. Clementis III. & Alexandri*.

Commodius etiam visum fuit , Electionis Pontificum formam accuratorem præscribere , & Cardinales Electores æctius constringere , propter magna pericula , quæ ex diutina vacatione Sedis , & Cardinalium discordia , sæpius Ecclesiam turbaverant . Itaque in Concilio Lugdunensi Generali , sub Gregorio X. habito , primum dictum *cap. 6.* hoc *rit.* confirmatum est ; & præterea introducta Conclavis forma , & Electionis solemnia subtilissime definita in *can. 1. dicti Concilii* , ex quo sumptum est *cap. 3. de Electionibus in vi.* qui canon iterum confirmandus fuit , & declarandus in *cap. 2. de Electionibus in Clementinis* , sumpto ex Concilio generali Viennensi sub Clemente V. Posteriores enim Pontifices sensim recesserant ab observatione & forma , a Gregorio X. definita : ut constat ex *notis doctissimi Onuphrii ad vitas Gregorii X. Joannis XXI. & Clementis V.* quibus in locis formam Creationis hodiernæ plenissime exponit : cui jungit *doctam interpretationem Joannis Andreæ ad cap. 3. de Elect. in vi.*

Notanda vero maxima potestas , quam Domini locorum , ubi fit Electio Pontificis , Concilia tribuerunt : ut Cardinales includant , eosque compellant in Electionem consentire , & in numerum definitum convenire .

Ut autem facilius id fiat, admittuntur suffragia Cardinalium excommunicatorum, interdictorum, vel suspensorum: itemque ut non tantum de numero Cardinalium possit assumi Pontifex; sed etiam ex personis cuiuscunque ordinis, & conditionis, etiam secularis, & laicæ. Præterea non expectantur absentes Cardinales, post decem dies elapsos. Quæ omnia aliter se habent in reliquis Electionibus: sed hoc casu, singulari jure sunt recepta; tum propter periculum diutinae vacationis Sedis, tum propter summam auctoritatem Electorum. Qua de re ita eleganter Innocentius III. in *Sermone 3. in Consecratione Pontificis*. Solet dici carna-

Vide infra, ubi de Consecratione in consummatum: initium in desponsatione, ratum in consensu, consummatum in copula: sic & spirituale conjugium, quod est inter Episcopum, & Ecclesiam, initium dicitur in Electione, ratum in Confirmatione, consummatum in Consecratione. Illud autem conjugium, quod ego sponsus (de seipso loquitur Innocentius) cum hac mea sponsa contraxi, simul fuit initium, & ratum; quia Romanus Pontifex cum eligitur, confirmatur; & cum confirmatur, eligitur. Nonne recolitis, quod de ipso legis in canone, quoniam electus, sicut Papa verus, auctoritatem obinet regendi Romanam Ecclesiam, & disponendi omnes facultates illius? Designat Innocentius III. Canonum peritissimus, can. 1. Dist. xxiiii. verba ipsa usurpat auctor canonis Nicolaus II. in Concilio Lateran. ut supra probavimus.

NUNC DE ABBATUM, vel Priorum, & Abbatissarum Electionibus agendum; ad quas pertinent, cap. 10. 13. 16. 28. 37. 38. 47. 49. & 51. hoc tit. In constituendis hujusmodi personis, progressus juris observandus est, qui fuit hujusmodi.

De Abbatibus, Prioribus, & Abbatissarum Electionibus.

Primis Ecclesiæ temporibus, Monasteria, & Monachi, in omnibus erant subditi Episcopis, qui plenam, tam in personas, quam in bona Monasteriorum potestatem habebant, Abbates, Priores, Abbatissas instituebant; indignos removebant, & emendabant Monachos & Moniales, can. 4. & 8. Concilii Chalcedonensis: Septimæ Synodi, can. 13. & 17. can. 12. *Causa xvi. Quæst. 1. can. 1. 8. 11. 12. 13. 28. 29. 30. & ult. Causa xviii. Quæst. 11.* Antonius Augustinus *Epitomes Juris Canonici parte 1. lib. 9. tit. 43. 49. 60. & 61.*

Paulatim vero, Regibus exigentibus & Principibus, vel aliis fundatoribus, coeperunt Monasteria eximi in Fundatione ipsa, ab Episcopis Diocesanis, causa cognita, & sæpius ad id convocato Concilio. Et quidem, in primis istis Exemptionibus libera Electio Abbatis Monachis permittebatur, & dispositio bonorum Monasterii. Electus tantum præsentandus erat Episcopo benedicendus, & installandus: & in installatione Episcopo obedientiam promittebat solemniter, & in scriptis, ut infra dicemus. In reliquis omnibus manebat integra atque illibata jurisdictione & auctoritas Episcopi, secundum dispositionem Juris communis.

Postea a Pontifice Romano Exemptiones concedi solitæ fuerunt, adhuc tamen Episcopi consensu. Notandum autem aliquando Episcopos specialiter expressisse in Chartis Exemptionum, quænam jura sibi potissimum reservarent. Exemplum insignè habemus, in Charta Fundatio-

AD LIBRII. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 125

dationis simul, & Exemptionis Monasterii Andreensis; cujus fit mentio in cap. 8. *supra de Consuetudine*. Charta extat apud Aubertum Miraeum, in diplomatis Belgicis lib. 2. cap. 23. his verbis. *Electus autem, Episcopo Teruanensi consecrandus presentetur, a quo suscepta benedictione, ei debitam promittat subjectionem; excommunicatos nostros, aut penitentes minime recipiant; oleum cum Chrismate, a nobis, per se accipiant.*

Procedente tempore, Pontifices soli, irrequisitis Episcopis, Exemptiones plurimas concesserunt, sub diversâ forma; aliquando adeo prolixas & amplas, ut per omnia ab Episcoporum jurisdictione & potestate colverentur; easque non tantum in fundatione, sed etiam postea, cum libuisset.

Qui autem plenissimum jus Exemptionis habent, in speciales Ecclesie Romanæ filios accepti dicuntur, & nullum Episcopum habere, præter Pontificem Romanum cap. 4. *de Parochiis, & alienis Parochiis*, in 1. Collect. vulgo dicimus, *immediate, sine ullo medio subiecti Pontifici*: quod sapius agre tulerunt Episcopi. Quam in rem insignis est locus apud Glabrum Rodolphum lib. 2. cap. 4. Itemque vide querelas Cantuariensis Archiepiscopi, apud Petrum Blesensem, *Epist. 68. ad Alexandrum III. Ivonis epist. 36. & 195. adversus Goffridum Vindocinensem*; Bernardum lib. 3. *de Consideratione ad Eugenium, & Epist. 42. ad Archiepiscopum Senonensem.*

Hujusmodi vero Abbates Episcopi vocare solebant *Acephalos*; quorum aliqui professionem Obedientie, quæ debetur Episcopis, tam ab Abbatibus, quam Abbatissis, denegare solebant in Benedictione; cuius professionis forma proponitur in cap. *ne Dei Ecclesia, extra de Simoniacis*. Omnino vide Goffridi Vindocinensis *Epist. 7. & 27. & notas* doctissimi Sirmondi: Petrum Cellensem *Epist. 3. lib. 1. Et Antonium Augustinum, locis supra citatis.*

De Benedictione Abbatum infra, ubi de Consecratione & Benedictione §. de Benedictione vera.

Quod si eam denegent Episcopi absque causa, compelluntur auctoritate regia; nullo dato vel accepto. Insigne exemplum apud Ordericum Vitalem lib. 9. Hist. sum. Vide Authorem Libelli, de la puissance Royale pag. 48. & 49.

Colligitur ex his, a longo tempore, Electiones Abbatum, & Abbatissarum, ab Episcopis ad Monachos & Monachas translatis fuisse; Confirmationem solam, vel Benedictionem Episcopo Diocesano relictam: quod & probant, *can. 1. 2. 3. & 4. Causa xvi. Quæst. 11. quibus jungit l. 40. & 47. Cod. de Episcopis & Clericis, Novellæ 5. cap. ult. & 123. cap. 31.* Ex quibus etiam constat, non habita ratione ætatis, seniores, sed probos, & exercitatos in monastica disciplina, esse eligendos. Quare qui in regula peritus non est, qui professus non fuerit, qui non ejusdem ordinis, si eligatur, electio nulla erit: etiam non obstant contraria consuetudine, cap. 27. 37. 38. & 49. hoc tit. & cap. 28. de Electionibus, in vi.

In d. vero ca. 37. hoc tit. pro *Lexoviensi Abbate*, lege *Luxoviensi, Abbatem de Lussèul*, in Comitatu Burgundie. Eiusdem cap. verba hæc subobscura, *Cum nullam spem, vel promissionem habens, ut Abbas fiat, debeat monachari, &c.* Recte versio Gallica vetus: *C ar il deit d'venir Moine,*

Addit. can. 20. xvi. q. 1. 118.

Moine, sans avoir nulle esperance, ni promesse d'estre fils Abbt.

Quamvis autem huiusmodi personæ non possint eligi; causa tamen co-
gnita, a superiore possunt postulari, *cap. 13. hoc tit.* vel etiam propter
utilitatem Ecclesiæ Pontifex, super huiusmodi Electione dispensare potest,
cap. 38. hoc tit.

Eligendus vero ex gremio Ecclesiæ vacantis peti debet potissimum;
non ex altero Monasterio, licet ejusdem ordinis; nisi de consuetudine.
Quibus juxta *can. 3. 4. 5. XVIII. Quest. 11.* & omnino *Epistolam 13.*
lib. 14. Registri Innocentii III. & notas.

Electioni autem interesse debent Monachi, vel Sædlimoniales Mo-
nasterii illius, in quo Superior desideratur; non vero alterius Monaste-
rii: imo nec admittuntur, qui ex illo Monasterio in aliud Monasterium
transierunt; quibus ne in transitu quidem licet hoc jus sibi recipere *cap.*
47. hoc tit.

Laici penitus excluduntur ab Electione Prælatorum, non tantum in
Ecclesiis Conventualibus vel Monasteriis, sed etiam in Collegiatis: &
eis tantum, licet sint Patroni, assensus relinquitor Electioni jam factæ,
cap. 51. & 56. hoc tit. & cap. 23. de Jure Patronatus. Ubi illa verba
notanda. *Nisi aliter de sua jurisdictione obtineat* (Patronus scilicet),
idest, nisi in ipsa fundatione expresserit Patronus, & convenerit no-
minatum, ut Electioni interesset; vel etiam, quod amplius est, nisi
jus præstanti & nominandi Prælatorum exceperit. Quod postea con-
firmabimus: prius enim huc pertinens, *capitis 51. species intelligenda*
est.

Infra ubi de
Electione per
securum
§. exceptis.

In Catalogo Cœnobii Cluniacensis, qui nuper a diligentissimo viro,
in Bibliotheca Cluniacensi, bono publico editus est, inter Prioratus
subditos immediate Cluniacensi, sub titulo *de Provinciis Angliæ &*
Scotiæ, Prioratus memoratur sancti Pancratii Leuvenis, Ciceritensis
Diocesis, in Angliâ: *Quæ*, ut in dicto Catalogo dicitur, *de quinque*
 filiabus secunda filia: & videatur super hoc quedam Provisio facta per Ab-
batem Bertrandum anno 1298. de dicto Prioratu; in qua institutione Prior
 sancti Pancratii Leuvenis juravit sibi plura: licet dicta Compositio hodie
 sit revocata per Decretalem, Sacrosanctæ Ecclesiæ, de Electionibus in
 Authenticis: & constat etiam, per Litteras Apostolicas, quas habemus.
 Et in Statutis ejusdem Bertrandi pag. 1585. Bibliotheca Cluniacensis,
 tertius locus inter Priores assignatur Priori Leuveni, post Priorem
 Claustralem Cluniacensem pag. 1585. Ejusdem ad Generale Capitulum
 convocati excusatio habetur in eadem Bibliotheca, scripta anno 1259.
 ubi se vocat Priorem sancti Pancratii de Leuves. Imo & in quodam
 privilegio concessio ab Honorio II. Petro Venerabili, anno 1125. inter
 Prioratus subditos Abbati Cluniacensi, Cella sancti Pancratii de Leuves,
 qui aliquando præfise, Priore de Leuves, appellatur, Thomas de Val-
 lington sub Richardo II. pag. 1909. Ex quibus testimoniis constat
 Compositionem, de qua hoc nostrum cap. agitur, cujus est auctor Grego-
 rius IX. multis annis post fundatum Monasterium, factam fuisse, una
 cum Patrono, nempe anno 1298. Fundatum enim fuisse a Guillelmo
 Warenzæ Comite in Provincia Suffexia Camdenus in descriptione Bri-
 tannicæ refert. Vide Rogerum Houedenum pag. 599. in fine. Unde in
 hoc

AD LIBRUM DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 127

hoc cap. 51. Comite de Warennia, legendum. Vetus versio Gallica, § le Comte de Varenne; idest, cum Comite, &c.

Quare non pugnat cum dicto cap. nobis de Jure Patronatus. Et sane, rejectis solutionibus reliquorum Interpretum, vera videtur Goffredi sententia, quam ad hoc cap. 51. refert Joannes Andreas: in Prælati Electione in Collegiata, vel Conventuali Ecclesia, interesse, & habere jus suffragii Patronum; vel etiam quod majus est, Jus Nominationis, & Præsentationis Prælati; etiam Laicum, Regem, seu Principem, aut quolibet alium: dummodo hoc jus sibi vindicet, ex vi privilegii in fundatione concessi. Quod ideo receptum, ut facilius Laici invitarentur ad fundandas, & dotandas Ecclesias: cujus rei insignem habemus exemplum in Epist. 21. lib. 13. & 192. lib. 15. Registri Innocentii III. juncto can. 4. xviii. Quest. 11. ibi: *possessio dominus poposcerat.*

Nec multum ab ea sententia recedit Oñiensis, qui hæc verba dicit cap. nobis: de sua jurisdictione, ita explicat, idest, Privilegio a Papa concessio: nullum enim alium ait tale privilegium posse concedere. Itaque tutius est, utrumque conjungere, reservationem primum in fundatione exprimere; & postea confirmationem a Pontifice obtinere; sicut in dictis duabus Epistolis Innocentii. Quamvis stricto Jure ex his, quæ diximus, sufficiat expressio privilegii in fundatione, comprobata a Dionelesano; sine cujus consensu notum est, Ecclesias, Monasteria, & Oratoria non posse constitui.

Posteaquam vero fundatæ fuerunt Ecclesiæ, & dotatæ, non amplius permittendum hoc privilegium, etiam Patrono; nisi forte super hoc, privilegium speciale a Pontifice impetraverit, ex sententia Oñiensis. Quare Glossa ad hoc cap. 51. male improbat generaliter Consuetudinem Bononiensem; qua qui Patroni sunt, eligere dicuntur Prælatus in Collegiata Ecclesia, una cum Clericis: quod jure licet, si Patroni in fundatione sine illud retinuerint.

Aliud in Præbendis, Rectoriis, & Capellis, in quibus jus habet nominationis & præsentationis Patronus, ipso jure, ex fundatione; quamvis nec in continenti, nec ex intervallo, jus illud exceperit.

Quod autem regulariter consensus Patroni Laici requiri dicitur post Electionem: ne inutilis sit assensus; si dissentendi iustas causas habeat Patronus, merito audietur contra Electionem: quæ est sententia doctissimi Oñiensis; cujus verba noranda. *Quia, si a Principe temporali temporalia teneat, & suspectus est, vel Infidelis; merito audietur; sicut in illustris Regis Angliæ privilegio continetur. Idem videtur, & si temporalia non teneat.* [Adde Innocentium IV. in cap. super his de accusationibus in verbo excludatur. Oñiensem eod. tit. num. 5. & Ivonis Epist. 61. 161. aliquorum, Episcoporum scilicet, quia concessionem Regum nondum consecuti fuerant, Consecrationes distulisse, scilicet summon Pontifices. Junge can. Agatho & Joq. Dist. lxxxi. & infra, ubi de jure regio in Electionibus]. Quod jus commune est in Electionibus Episcoporum, & Abbatum: in quibus assensus Regis requiritur, post electionem factam, cap. 14. 18. & 28. hoc tit. Imo non tantum assensum, sed etiam consensum jure desiderari, non autem abusive, contra quod dicitur in dicto capitulo 28. initio hujus tractatus indicavimus, & in fine pluribus confirmabimus.

Eli.

Eligere autem non tantum Laici prohibentur: sed etiam Monachi, vel Clerici excommunicati, interdicti, vel suspensi, eligere, nec eligi possunt, *cap. 16. & 38. hoc tit.*

Itemque Electiones contra privilegia Ecclesiarum, vel formam in fundatione Ecclesie præscriptam factæ, non valent *cap. 27. hoc tit. in Antiqua, & cap. 8. de Consuetudine.*

*Supra tit. de
Postulatione
missi 5. de
mori potest.*

Notandum autem tam in Electionibus Episcoporum, quam Abbatum, non tantum assensum simplicem, sed consensum Regum nostrorum intervenisse: imo sæpe ab eis, facultatem eligendi petitam fuisse, tam in ordinandis Monasteriis virorum, quam feminarum: & ad hanc materiam pertinent *d. cap. 51. & 56. hoc tit. & in cap. 10. in Antiqua* hæc verba notanda: *quamquam Rex penitus inficietur violentiam, & in cap. 34. ibi, Patriarcha, vel Princeps.*

*Vide infra
ubi de Regis
Anglie Jure
in Electioni-
bus. & Orde-
ricum Vita-
lem Hist. Ec-
cles. lib. 3.
ad an. 1059.
cujus locus
infra referetur,
ubi de Inve-
stituris.*

Idemque jus in Anglia servatum, & a Guillelmo Conquestore indictum diligenter notavit statim in *Præfat. Historia sua*, diligentissimus scriptor Eadmerus; & Joannes Saresberienfis *Epist. 227. in electione Prioris Cantuariensis*, & in *Epist. 261. ita Abbas quidam loquitur, se Abbatiam a Ro. Pontifice non habere, sed curam paucorum, de quibus non curabat, animarum: securamque esse de temporalibus bonis; quia ei Romanus Pontifex prædica auferre non poterat, quæ ab alio possidebat. Plura de ea re, in fine hujus tit. ubi de Investituris.*

* NEC TANTUM de Ecclesiasticis Electionibus, sed etiam de Electione & Consecratione Imperatoris, in celebri *cap. 34. hoc tit. & de Electione Senatorum Romanorum in ca. 17. hoc tit. de Electione in vi. tractatur.*

** De Ele-
ctione Imper-
atoris.*

Ut autem intelligamus sententiam dicti *cap. 34. repetendum est sustum ex historia. Mortuo Henrico V. Imperatore & Rege Siciliæ, gravis inter Electores orta est discordia. Alii Philippum, Fratrem Henrici, Ducem Suaviæ; alii contra Othonem, ex Saxoniz Ducibus ortum, elegerunt in Regem Romanorum. Ad controversiam dirimendam Innocentius III. Legatos duos in Germaniam, Sutrinum Episcopum, natione Germanum, & Abbatem sancti Anastasii Cisterciensis Ordinis: quibus in mandatis dederat, ut de Electionis forma, Electorum personis, & de toto negotio diligenter inquirerent; quæ deinde omnia fideliter Pontifici insinuarent. Unde notandum, quod & in hac *Decretali* Innocentius III. expressit, nullam jurisdictionem, & potestatem, Pontificem dedisse Legatis; sed tantum inquisitionem. Hujus mandati fines cum egressus fuisset Sutrinus Episcopus, graviter ab Innocentio III. punitus est, & in Monasterium detrusus, ut nominatim dicitur in *Gestis Innocentii III. pag. 9. Electores vero Philippi tres Legatos ad Innocentium miserunt, qui nominantur in integra Decretali*; quibus coram Pontifice auditis, & plena cognitione causæ habita, improbata fuit Electio Philippi, propter rationes, quæ singillatim enumerantur in hac *Decretali*, scripta ad Bertoldum Ducem Zaringie; qui conventu habito Coloniz, a quibusdam Electoribus in Regem Romanorum electus fuerat: cui tamen juri renunciavit, & in gratiam rediit cum Philippo. Ad hunc itaque Bertoldum scribit Innocentius III. tentans eum dimovere a tuitione Philippi: ideoque eum absolvit a juramento fidelitatis,*

litatis, quod præstiterat. Eo colore, ad obtinendum Imperium Philippo indigno iudicato, atque remoto a Pontifice, amplius Bertoldus non videbatur teneri religione sacramenti, quod non ratione personæ Philippi, sed ratione Regni præstiterat. Sed re vera nunquam Reges & Principes admiserunt hoc licere Pontifici.

Tertius Otho, ut diximus, eligitur in Regem Romanorum Coloniz, a Coloniensi Archiepiscopo, Argentinenſi, & quibuldam aliis Principibus, tam Ecclesiasticis, quam secularibus; qui ægre ferebant se in Electione Philippi fuisse contemptos. Electus est Otho anno 1198, cum adhuc in Anglia versaretur, procurante & promovente huiusmodi Electionem Richardo I. Rege Angliz, Othonis avunculo.

Post Electionem, uterque Aquisgranum, sedem Imperii festinavit. Prior urbem occupavit Philippus; ex qua subito pulsus ab Othone, qui in ea ab Adulpho Coloniensi Episcopo, rite & solemniter, maiorum more, in Regem Romanorum coronatus est; sicut in hac Decretali exprimitur.

Scissum itaque, & divisum est imperium: Schisma pluribus annis duravit. Pars Principum Germaniæ Philippum, & Gallia universa: pars altera Germaniæ, Anglia, & fere totum Belgium sequebantur Othone: imo & ipse Innocentius III. Quare historici Angliæ, & Italiæ sunt propensiores in Othone, ut constat satis, si examinentur ea, quæ scripserunt Rogerus Hovedenus pag. 776. 794. Matthæus Paris pag. 184. & 191. & ex eo Matthæus Westmonasteriensis pag. 261. & 263. quibus junge omnino *Gesta* Innocentii III. pag. 9. & 10. ubi & enumerantur, qui vel partes Othonis, vel Philippi secuti sunt. Contra plurima reperies, quæ ad causam Philippi firmandam pertinent apud alios Scriptores, Rigordum in *Gestis Philippi Augusti* pag. 200. 207. 209. maxime apud Abbatem Urpergensensem pag. 318. 319. & 323. in *vita Henrici VI. Philippi, & Othonis IV.* ubi & nominatim ipsam Decretalem refert: non quidem ex *Compilatione Decretalium Gregorii IX.* qua hodie utimur; sed ex *antiqua Collect.* 121. & eam diligenter excutit. Unde recentiores omnia fere exciperunt, Trithemius in *Chronico Hirsaugiensi*, & Cuspinianus.

Remoto itaque Philippo, imo & excommunicato, coronatus est Romæ Otho, ab Innocentio III. anno Christi 1210. contra voluntatem Philippi Regis Francorum, pro maxima parte Romanis contradicentibus, & multis de magnatibus Imperii non assensientibus: quæ sunt verba Rigordi, in *Gestis Philippi Augusti ad annum 1210.*

Nec sero, sed statim Innocentium III. poenituit. Nam eodem anno contra Juramentum, quod Innocentio solemniter, ut moris est, in coronatione Otho præstiterat de tuenda & defendenda Ecclesia, cujus specialis Filius, & Advocatus appellari solet Imperator; occupavit non tantum patrimonium sancti Petri, sed etiam patrimonium Frederici Regis Siciliæ, cujus tutor Innocentius fuerat a Matre constitutus. Quare ab Innocentio III. in Concilio Romæ habito, anno 1210. excommunicatus est, & depositus.

Postea, ut Rigordus loquitur, *Alemanice Barones, mediante consilio Philippi Augusti, elegerunt Fridericum II. filium Henrici VI. anno Pars Prima.*

R

1211.

Vide totum
2. Hist. Leodienſium
Episcoporum
pag. 166. &
167. & maxime
pag. 176. 181. &
197. ubi de excommuni-
catione Philippi,
& eade Alberti
Leodienſis
Episcopi.

1211. quem antea, adhuc patre vivente, infantem & bimum Principes Germanie pene omnes, assumpservant in Regem Romanorum, & ei fidelitatem juraverant; inter quos Philippus ejus Patrus: cui propterea perjurium in hoc Decretali vere obicitur; quod & Glossa non ignoravit. Vide Abbatem Urspergensem in Henrico V. sub fine, maxime pag. 326. & 327. Rigordum de Gestis Philippi, ad annu 1210. & seqq. Chronicon Antissiodorensis pag. 107. & Gesta Innocentii III. pag. 8.

In hoc vero capitulo Celebri reprobat Electionem Philippi: non propter aliquod vitium Principum Germanie eligentium, quibus jus eligendi competere agnosceit, & culpa caruisse in eligendo; sed propter notoria impedimenta personae Philippi Electi, quae diligenter enumerat. Primo, contempti multi fuerant ex Electoribus, ut supra attigimus. Deinde Philippus excommunicatus fuerat a Caesestino praedecessore Innocentii, propter invasionem & devastationem, tam Apostolici patrimonii, quam Friderici II. Cuius excommunicationis fit mentio in Gestis Innocentii III. pag. 9. & 10. & apud Urspergensem locis citatis, maxime pag. 319. Idem erat periturus; quia, ut diximus, contra fidem datam filio fratris Henrici, se curaverat eligi. Præterea, quod additur in integra, *Marcuardo, sive Marcualdo*, excommunicato fœpius a Pontifice, utebatur; & eum fovebat: quamvis & Pontificem, & pupillum Fridericum opprimere conaretur, ipse licet beneficio Friderici ad summos honores provectus, Urspergensis in Henrico VI. & Gesta Innocentii pag. 10. & seq. Postremum, quam rationem facit plurimi Innocentius III. jus Electionis peritutum, ait, si ex una & eadem domo, aliquis semper ad Imperium assumeretur: ita enim fieret, ut potius ex successione, quam ex electione deferretur. Certum autem erat Friderico I. Henricum successisse ejus filium, cujus frater Philippus electus fuerat. Idem tamen ex post facto contigit. Nam deposito Orthone, in ejus locum sublevis est, atque coronatus ab Innocentio III. filius Henrici Fridericus II. non sine difficultate; quia Innocentius progeniem illam non amabat, ut ait Rignodus loco citato, & Urspergensis pag. 319. qui Urspergensis tamen plus arq. favet Philippo. Edoctus nempe Innocentius injuriis & vexationibus, quas non tantum Ecclesiae, sed etiam universae Italiae illa progenies intulerat, eam merito oderat. Quare statim initio Pontificatus sui conjurationi Civitatum Italiae adversus Germanos faverat, quae inter se conjuraverant: Quod nullum in Imperatorem, & Regem reciperent, nisi quem Romanus Pontifex approbasset, pag. 5. & 8. Gestorum Innocentii. Enumeratis autem injuriis acceptis a quatuor Imperatoribus ex illa domo, ideo Philippum reprobat, quod de genere Persecutorum dicat eum progenitum. Additur & illa ratio in integra Decretali: quod Philippus non ubi debuit, nec a quo debuit, coronam & unctionem accepit. Coronatus fuerat non Aquilgranis; sed Moguntiae: nec a Coloniensi Episcopo; sed a Tarantasiensi, Gesta Innocentii supra citata, & Urspergensis. Postea vero idem Philippus, reconciliatione facta cum Adulpho Coloniensi, iterum ab eo Aquilgranis coronatus est; Vide Chronicon Hirsangense pag. 216. & seqq. Idemque Urspergensis in vita Philippi refert pag. 322.

Re-

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 131

Rectissime autem ex hac *Decretali* & aliis authenticis scriptis, ad eam pertinentibus, contra vulgarem sententiam colligit Baronius, Electorum numerum septenarium, post Innocentium III. inductum fuisse. Multo enim plures memorantur Electioni Philippi, vel Othonis, interfuisse.

Hunc vero progressum observat in eligendo Imperatore: omnes Imperii Magnates & Vassallos majores fuisse adhibitos, sive Germani forent, sive alterius nationis. Primus Otho III. & Gregorius V. ambo Germani, ad solos Germanos jus eligendi transulerunt; nullo tamen certo numero Electorum definito: quem tandem conjicit, vel ab Innocentio IV. in Concilio Generali Lugdunensi, vel ab Alexandro IV. ad septenarium numerum reductum, ex *prætaxatione Principum, atque eorum consensu*. Vide eundem Baronium *tom. 10. num. 38. & 39. ad annum Christi 996. in accuratissima tractatione, de Electoribus, contra librum Matthæi Flacci Illyrici, de Translatione Imperii ad Germanos*. Sententiam Baronii de forma eligendi Imperatoris confirmat omnino Rogerius de Oueden, *pag. 776. 795. & 802.* ex quibus locis constat, omnes Alemaniz Magnates Electioni Imperatoris interfuisse. Imo Rex Angliz, ut idem refert, tanquam præcipuum membrum Imperii, ad eligendum vocatus fuit, & Legatos misit: eoque procurante, quod indicavimus, Otho ex Electis coronatus fuit.

Observare operæ pretium est, quod Innocentius III. adjicit nimis præcise, de Translatione Imperii a Græcis ad Germanos, *omississe Galilæum mentionem*: apud quos, & a quibus constitutum est Imperium in Occidente. Itemque quod ait, de summa potestate, in confirmanda, vel rescicienda Electione, & de Depositione Imperatorum, & Abolutione a Juramento Fidelitatis: quamvis confirmari videatur *can. 4. alius, xv. Quæst. 6. & can. tibi duo, Dist. xxxi. & recentioribus Decretalibus, maxime cap. 1. de Jurejurando, in Clementinis*. Galli enim, Germani, & plerique omnes, testimonia Pontificum, tanquam in propria causa refutarunt: & sibi jus Electionis Germani vindicarunt; spreto aliquando Pontifice. Quæ præcipua causa fuit resciciendi Philippi, ut constat ex *Epist. 1. lib. 3. Registri Innocentii III. quam refert Bzovius tom. 13. ad annum 1199. num. 23.*

Falsissimum vero, quod Glossa, & plerique Interpretes Juris Canonici notant ad hoc cap. *omnes Reges Imperatori subesse*. Si enim quoddam excipias, quorum Regia, tanquam Feuda, ab initio subiecta fuerant Imperio; reliqui omnes, suo jure, & virtute propria nuntur, a Deo nullo mediante, nec Pontifice, nec Imperatore, [constituti].

Quod quidem de Regno Galliz Interpretes Juris Canonici, quamvis additi Decretalibus, agnoverunt. Eaque ratione potissimum confirmatur; quia ipsum Imperium a nostris Regibus fuit constitutum: quibus adempta parte, idest, Imperio ad Germanos translatum, reliquum saltem, jure optimo maximo retinuerunt, sicut pluribus authent-

ticis scriptis confirmavit nuper Collector *tom. 2. Libertatum Ecclesie Gallicane cap. 4. & 7.*

Quatenus vero dicitur in *Antiqua*, Philippum non fuisse coronatum Aquisgranis, ubi, & a quo debuit, confirmatur privilegium Colonienfis Archiepiscopi.

Itemque, quod de examinatione Coronandi in Imperatorem dicitur, singulare est. Quamvis enim reliqui Reges ungantur, & coronentur; nihilominus tamen non pertinet jus examinandi ad Episcopos, quibus ex privilegio, ut deinde dicemus, Jus coronandi competit. Ratio Juris singularis assignatur in hac *Decretali*: Quia, nempe, Pontifices sibi tribuunt Jus & potestatem Imperii transferendi, sicut in dicta Epistola Innocentius III. significat his verbis. Verum ad Apostolicam sedem, jampridem fuerat recursum: ad quam negotium istud principaliter, & finaliter dicitur pertinere: principaliter, quia ipsa transulit Imperium, ab Oriente in Occidentem; finaliter, quia ipsa concedit Coronam Imperii.

In integra *Decretali* mentionem factam notavimus loci, ubi Elestus coronatur in Regem Romanorum, nempe Aquisgranis, & a Colonienfis Archiepiscopo. Deinde iterum Romæ, vel alio etiam loco, jussu Romani Pontificis ab Ostiensi Episcopo consecratur: & postremum Pontifex ipse coronam imponit. Vide Abbatem Urspergensem, in *Coronatione Frederici II.* facta ab Honorio III.

Idem etiam mos in plerisque aliis Regnis obtinet; ut nempe certæ alicui Ecclesie jus consecrandi Reges comoetatur.

In Gallia hoc Jus sibi vindicat Remensis Ecclesia: & a Clodovæo repetit. Se alibi, vel ab aliis Episcopis præsumatur Coronatio, inhibitorias litteras a Pontifice soles impetrare, ad Jus suum conservandum. Quibus tamen non obstantibus, sæpius Reges nostri, publica utilitate flagitante, alibi, & ab aliis Episcopis, se consecrari curaverunt. Quæstio doctissime tractata est ab Ivone Carnotensis adversus Remensem Ecclesiam, in Coronatione Ludovici Grossi, qui a Daimberto Senonensi Archiepiscopo, & ejus Suffraganeis, Aurelianis, ante altare sanctæ Crucis unctus & coronatus est; dictante potissimum sapientissimo viro Ivone Carnotensi: cuius extat ea de re Tractatus, inter *Epistolæ*, num. 189. cui junge *Epistolam* 13. & *notas*; itemque Sugerium in *vita Ludovici* pag. 107. *Chronicon Antiochodorense* ad annum 1154. Andream quemdam Historiæ nostræ veterem Scriptorem, & Continuatorem Aimoini *lib. 5. cap. 50.*

Idem Jus in Anglia Cantuariensi Archiepiscopo competit: cui similiter aliquando derogatum: [& quidem a Guillelmo I. Conquestore: de quo sic Eadmerus *Hist. Novorum lib. 1. initio*. In *Nativitate Domini unctus est in Regem apud Westmonasterium a beate memoris Eadredo Archiepiscopo Eboracensi & nonnullis Episcopis Angliæ*. Quam consecrationem licet ipse Rex & omnes alii optime nossent debere specialiter fieri & proprie a Pontifice Cantuariensi: tamen quia multa mala & horrenda crimina predicabantur de Stigando, qui eo tempore ibi Pontifex erat; voluit eam ab ipsa suscipere, ne maledictionem videretur inducere pro benedictione]. Et Anselmo Cantuariensi exulante; a Thoma Eboracensi Hen.

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 133

si Henricus I. coronatus fuit; Anselmus *Epistola* 90. Henricus etiam II. filium suum Henricum III. in Regem Angliæ coronari voluit, apud Westmonasterium, a Rogero Archiepiscopo Eboracensi, in Provincia Cantuariensi; qui & ideo ab Alexandro III. excommunicatus fuit: & qui cum eo coronationi interfuerunt Episcopi, partim excommunicati, partim suspensi. Quod quidem jus, cum Thomas Cantuariensis acriter urgeret, utriusque odium incurrit; eaque inter cædis causas præcipua memoratur. Quam in rem vide Matthæum Paris *pag.* 117. Rogerium Ovedenum *pag.* 518. 519. & *segg.* Joannem Saresberiensem *Epist.* 277. & 280.

Idem Privilegium in Hungaria Strigoniensi Archiepiscopo competit, *Epist.* 156. *lib.* 14. *Registri* Innocentii III.

Trinovitano Archiepiscopo in Bulgaria, & Blachia concessit Innocentius III. cujus privilegium extat in ejus *Gestis* *pag.* 60.

Pro arbitrio tamen Regum, vel rebus ita suadentibus, ab aliis Episcopis, & alibi potest Consecratio celebrari. Eadem ratione Bela Rex Hungariæ ab Archiepiscopo Colocensi coronatum fuisse tradunt, Innocentius III. *Gesta* *pag.* 67. Quare prudenter in Legibus Regni Sueciæ additum: *quamvis Rex Upsalia soleat coronari, alibi tamen, si necessitas urgeat, posse lib.* 2. *Legum Suec.* *cap.* 7. Nec enim per coronationem Regum, eorum præcipue, quibus, non Electionis, sed Successionis jure, regna deferuntur, aliquod Jus conferri, recte Ivo Carnotensis, *initio Tractatus sui*, insinuat: sed tantum obsequium & reverentia, Deo & religioni exhibetur.

Aliter se habere in Imperatoribus ex his, quæ diximus, colligitur. Ante Coronationem, & suum consensum, Pontifices jus & nomen Imperatoris denegarunt.

Postremum de Jure Electorum, Forma eligendi Imperatoris, de Symbolis, sive Insignibus Imperialibus, quæ Regalia vocantur, vide *auream Bullam* Caroli IV. & doctissimum Marquardum Freherum, in *Originum Palatinarum parte* 1. *cap.* 15. qui & alios ea de re *Tractatus* veterum, excudi curavit.

Corollarium loco juvabit subnectere, quæ de Coronationibus Regum & Reginarum collegit, & adnotavit nuper, ad *Capitula* Caroli Calvi, eruditissimus Sirmondus, & Codinus Curopalata, *cap.* 17. *Παρι ερρηκουαι βασικαι.*

Supereſt, ut quæ latissime exposuimus, in certas Regulas digeramus. Aliæ speciales sunt, & ad subjectam materiam dicti *cap.* 34. pertinent, idest, ad Electionem Regis, vel Imperatoris. Aliæ vero sunt generales, & ad omnes Electiones pertinent.

SPECIALIA SUNT ISTÆ.

I. **R**EGIS Romani Electio competit Electoribus, de Jure, & Consuetudine: cui faciendæ Pontifex non se debet miscere, initio *d. cap.* 34.

II. Tem-

II. *Tempore Innocentii III. incertus fuit numerus Electorum; postea septenarius factus. In personis antem Electorum mutandis, & aliis subrogandis, & Electionis forma, multa Consuetudine irripuerunt: Baronius, & Freherus, locis citatis.*

III. *Electus, a Colonienſi Episcopo, Aquisgranſi, non alibi, debet inungi in Regem Romanorum: & in Coronatione Juramentum fidelitatis, tam ab ipſo Colonienſi, quam reliquis Electoribus, Electo præſtatur.*

IV. *Non poteſt tamen Electus, Imperatoris jus & nomen ſibi vindicare; antequam Confirmationem, & Conſecrationem impetraverit a Pontifice.*

V. *In Confirmatione, & Coronatione, jus ſibi tribuunt Pontifices inquirendi, tam de Electionis forma, quam de perſona Electi: imo & certis caſibus, relatis in hac Decretali, rejiciendi, & Electores religionis Sacramenti fidelitatis abſolvendi. Imo & translationem Imperii, & poteſtatem eligendi, a ſede Apoſtolica proſectam contendunt.*

Quæ hætenus, a Regula iv. ſæpiſſime denegaverunt Imperatores: ut multis teſtimoniis confirmavit Matthias Flaccius dicto Tractatu, de translatione Imperii: & alii ante Flaccium, & poſtea.

VI. *Contra libertatem Electionis tamen fit, ſi in una, & eadem domo ſæpius Imperium continuetur.*

VII. *Longe diverſa eſt ratio Episcoporum, quibus ex Privilegio, vel de Conſuetudine, jus coronandi Reges competit. Nullam enim cognitionem cauſa, vel poteſtatem habent in perſonas Regum; quod eſt evidentiſſimum in Regnis ſucceſſionis jure delatis.*

REGULÆ GENERALES.

I. **P**Relati, quibus Impoſitio manuum, ſive Conſecratio competit, licet teneantur Electionem rite factam, omnino confirmare; inquirere tamen debent in perſonam Electi, juxta illud Apoſtoli: *nemini cito manum impoſueris cap. 3. hoc tit. cap. un. de Scrutinio in ordine faciendo, infra; Ivonis Epistol. 54.*

II. *Unius contemptus plus nocet, quam plurium contradiclio cap. 28. & 36.*

III. *In Electionibus non tantum, quid de Jure, ſed etiam quid*

AD LIBRUM DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 135

quid de Consuetudine obtineat inspiciendum - Quæ Regula infra probabitur.

IV. Eligentes indignum scientes, potestate eligendi, pro hac vice, privantur cap. 7. 20. 25. & seq. hoc tit.

V. Hæreticus, vel Excommunicatus, ad Dignitates, tam Ecclesiasticas, quam Sæculares, ex jure nempe Decretalium, non potest admitti. Aliquid enim de temporali statuendi, sive circa personas, sive bonæ Laicorum, potestatem non admittimus in Gallia.

VI. Dispenfatio Sacramenti, licet illiciti, & injusti; propter reverentiam tamen religionis, impetrari debet.

DE FORMA ELECTIONIS.

Explicatis, quæ in Electionibus Pontificis Romani, Metropolitanorum, Episcoporum, Abbatum, Abbatissarum, & ipsius Imperatoris, jure singulari obtinent: sequitur, ut subjiciamus, quæ generaliter desiderantur in Electionibus rite celebrandis; & quot sint receptæ Electionum Formæ, sive Species. In qua tractatione notandæ sunt præcipue Constitutiones Conciliorum generalium; quæ referuntur in *capituli 7. 42. & 43. hoc tit. & cap. 2. 6. & 7. [apud Bonifacium]*.

Ex quidem, in *cap. 7. hoc nostro tit.* definitur, ut eligatur In Episcopum aliquis scientia, atque moribus conspicuus, qui xxx. annum attigerit, nisi dispensatio interveniat, Zacharias Papa inter *Epistolas* Bonifacii Moguntini Archiepiscopi, *pag. 214.* De legitimo præterea Matrimonio natus.

In reliquis Dignitatibus, & in Rectoribus, sufficit xxv. annum implevisse. Repetendum, ex legitimo Matrimonio natum.

Si qui contra hanc formam elegerint: non tantum Electio irritatur; sed etiam Electores potestate eligendi, hac vice, privantur.

Quinvis autem illegitimi non possint Eligi; Postulari tamen possunt, & cum eis ex iusta causa dispensari *cap. innovis, hoc tit. junctis Epist. 442. lib. 1. Registri Innocentii III. pag. 289.*

In reliquis capitulis citatis de forma Electionis; cum antea variaz forent, tres tantum admittuntur in *dicto cap. 42. quia propter, hoc tit.* quod observandum in Gallia *Concordia præcioant in fine tit. de Electionibus. Per Scrutinium, Per Compromissum, & per Inspirationem:* vel mixta quadam forma, *Per Compromissum simul, & per Scrutinium;* sicut in eleganti specie *cap. 32. hoc tit.* quæ non esse revocatam, recte Bonifacius VIII. definit, in *cap. 39. hoc tit. in vi.*

Antequam vero de singulis dicamus: seorsim communia quædam Electionibus omnibus proponemus.

Ex quidem primum tempore debito fieri debent, id est post mortem & sepulturam Prælati defuncti. [*cap. 36. hoc tit. De quo infra, ubi*

ubi de *Electione per inspirationem §. publice itaque*]. Itemque omnes qui sunt ex Collegio vocari debent, etiam absentes, saltem intra provinciam; [five in *Electione Majorum Prælatorum*, five in *Electione Minorum*, & collatione Minorum beneficiorum *cap. 18. & 35. hoc tit. cap. cum olim in fine de Sentent. & re jud. & cap. cum in Ecclesiis 33. de Præbendis in vi.*] nisi de Consuetudine aliter se habeat: verbi gratia in *cap. 55.* refertur consuetudo Ecclesiæ Gallicanæ, qua de toto regno absentes vocandi sunt. [Quandoque tamen, si ita consuetudo ferat, præsentium tantum habetur ratio, & absentes non vocantur *d. cap. cum in Ecclesiis de Præbendis in vi.*] Præcedere itaque debet legitima citatio, tempore debito; idest post mortem. Debet competens terminus assignari: alioqui citatio nulla est: & pro contempto ita citatus habetur *cap. 36. hoc tit.* Legitime autem vocati, licet venire neglexerint, aut non potuerint, valet Electio. Si tamen per contemptum, vel omissionem, unus non vocetur, nulla est Electio; nisi postea propter bonum pacis, is qui contemptus est, consenserit *cap. 28. 34. & 36.* Pupillus tamen, five impubes, potest contemni; & in Regularibus Ecclesiis, qui non est professus *cap. 32. hoc tit. in vi.* in qua constitutione abusive pupilli vox usurpatur, pro impubere. Rationem addidit; *quia certum animi iudicium non habet*: qua ratione idem testari potest in furioso, & demente, qui sæpissime in iure infantibus comparantur. Idem de Excommunicatis, & interdictis, ut initio *hujus tit.* diximus.

Quia vero Electio est ex actibus legitimis, qui in iure fieri solent, publice & palam, non clam & diem, & conditionem abhorrent, *l. Actus legitimi ff. de Regul. Juris*, [quæ & refertur *cap. 50. de Regul. juris in Sexto*]: imo inter actus legitimos celeberrimus habetur Electio Pontificum & Prælatorum, [Glossa in *d. cap. 50. de Reg. Juris*, ubi & citat *cap. 2. de Electionibus in Sexto*]; clandestinæ Electiones, vota conditionalia, alternativa, vel incerta, penitus reprobantur *cap. 2. hoc tit. in vi. & cap. unico de Postulatione eodem*. Ex quidem *d. cap. 2. in vi.* ex Concilio Lugdunensi Generali desumptum, plenius refertur, sicut & alii quidam Canones illius Concilii a Matthæo Paris *pag. 655.* quod & Binius notavit.

Eadem ratione regulariter Procurator constitui non potest; nisi uno casu: [nempe si quis sit absens in eo loco, de quo debeat advocari, & iusto impedimento detentus, venire non possit; super quo, si opus fuerit, fidem faciat juramento, & uni de Collegio vices suas committat *d. cap. 42. & cap. 46. de Electione in 6.* quod videndum est]. Quo casu unus & idem, habet duo suffragia; alterum proprio; alterum procuratorio nomine *cap. 53. hoc tit. & cap. 45. de appellatio*. Quin & aliquando suffragium unius, pro duobus connumeratur: quod ius, qui dignitates habent in Ecclesiis, sibi vindicant, ut in *cap. 12. extra de Sententia & re judic. & ibi Panormitanus*.

Præterea, omnes Electiones, postquam peractæ fuerunt, ab uno ex Collegio, non a singulis, totius Collegii nomine, publicari debent: *cap. 8. hoc tit. in vi.*

His

AD LIRBI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 137

HIS ITA PRÆMISSIS, Per Scrutinium Electio hac forma debet fieri. Omnibus præsentibus, qui debent, volunt, & possunt interesse commode; assumuntur de Collegio tres fide digni, qui Scrutatores appellantur: quia secrete singulorum vota, & suffragia diligenter inquirunt, eaque in scripta redigunt. Ab hujusmodi leratione & investigatione diligenti, Scrutini nomen huic formæ eligendi impositum est, quod etiam apud alios Auctores invenitur, *Glossar. vetus æquæ, Scrutinatio, & Indagatio, & Censuris, questio, & Scrutinium*. Vetus versio Gallica, Scrutinium, Encherchement. Apulejus lib. 9. Scrutinium vocat exactam furti perquirendi formam, per lancem & licium. Sæpius vero Scrutini nomen in jure Canonico usurpatur. Scrutinia Catechumenorum, idest interrogationes, examinationes, & instructiones Catechumenorum; quæ septem numero fieri solebant in Quadragesima, antequam Sabbato sancto baptizarentur, *Ordo Romanus sub titulo: incipit Ordo vel denunciatio Scrutini ad Electos*; Albinus Flaccus, * de Divinis Offic. tit. de Sabbato sancto; Amalarius Fortunatus lib. 1. de Ecclesiastic. Offic. cap. 8. In Canone 1. Dist. LXXV. fit mentio Scrutini in Ordinationibus Episcoporum, cujus forma refertur in Ordine Ro. pag. 97. & infra tit. de Scrutinio in ordine faciendi.

De Electione per Scrutinium.

Electiois autem per Scrutinium sæpius fit mentio in cap. 50. 57. & 58. hoc tit. & in capp. 7. 8. 21. & 43. eod. tit. in vi.

Excepta itaque a Scrutatoribus singillatim, & secrete suffragia in scripta rediguntur: sive Scrutatores sint de Collegio, ad quod tantum jus eligendi regulariter pertinet cap. 1. hoc tit. sive non sint. Jus enim eligendi potest aliis communicari, qui non sunt de Collegio; vel ab ipso Collegio, ita volente; ut de finitimis Episcopis ex Sidonio supra docuimus; vel ita ferente consuetudine legitime præscripta; vel ex privilegio, aut lege in fundatione Ecclesiæ dicta, qua hoc jus aliquando nominatim concessum Patronis, etiam Laicis diximus cap. 47. & 50. hoc tit. cap. 8. de Consuetudine, & cap. 3. de causa possessionis & proprietatis. In scripta autem debent redigi suffragia: tum ut commodius possint publicari, & recitari, & deinde Collationis tractatus institui; tum ut fraudes vitentur.

Supra p. 126.

Publicatio itaque Scrutini, quæ & Publicatio consensuum vocatur, statim facienda est, nullo extraneo actu interveniente cap. 38. & 48. Post publicationem Scrutini, variare amplius non possunt Electores cap. publicato 58. hoc tit.

Publicationem enim sequitur necessario tractatus Collationis, & Electionis Proclamatio, de qua infra. Collationis tractatus, idest, Comparatio numeri ad numerum, zeli ad zelum, meriti ad meritum, quæ necessario desideratur cap. 42. 46. 48. & 50. & d. cap. 58. hoc tit. In quo, Publicato Scrutinio, Recte vetus versio Gallica, *Après que l'encherchement des volontés est publicé*. Is enim tantum eligitur, in quem, vel omnes, vel major, & sanior pars Capituli convenierit. Utrumque siquidem conjunctim requiritur dd. capp. 42. 54. & 57. hoc tit. & cap. 1. de his qua sunt a majori parte Capituli. Iterum major pars intelligitur, non comparatione numeri eorum, qui præsentés Ele-

Pars Prima.

S

Electio-

tioni interfuerunt; sed totius Capituli: verbi gratia, si Capitulum duodecim constet Canonicis; septem maiorem partem constituunt *cap. 33. cap. 48. & 50. & cap. 23. hoc tit. in vi.*

Sanior autem intelligitur, duobus modis: vel consilio; quando ab ea eligitor dignior: vel ratione Dignitatum & meritorum eligentium *cap. 53. 54. & 57.*

Post Collationis tractatum, eodem contextu Electio solemniter celebranda est; idest pronuncianda & publicanda, in communi, ab uno ex Collegio vice omnium, & coram omnibus. Nec enim differri, vel celari debet: nec ea omissa, deportari, idest, sublimari, vel in thronum, aut in chorum Electus introduci *capp. 42. 48. & 55. hoc tit. & cap. 21. in vi.*

Formula autem Electionis hæc est. Unus ex Capitulo delectus, hæc verba pronunciat, *Ego talem nomine meo, atque Capituli eligo. Eligo*, inquam. Ea enim in re, verbum singularis numeri, non pluralis desideratur *cap. 4. de re Judic. in vi.* Quæ tamen observatio singularis numeri, scrupulosior videtur. Nam ut alias docuimus, Ordinationes per verbum, *eligimus*, & Electionum Decreta in plurali numero concipiuntur. Hujusmodi autem pronuntiatio Electionis communis & generalis est, in omnibus Electionum formis, *ditto cap. 21. hoc tit. in vi.* vide Speculatorem *lib. 4. parte 1. tit. de Electione.*

*De Electione
per Compromissum.*

SECUNDO, in *ditto cap. 42.* Proponitur Eligendi forma, per *Compromissum*. Quia prona est hominum ad dissentiendum natura, ne diutius Electio trahatur, aliquando Capitulum, vel Collegium, sive in Sæcularibus, sive in Regularibus Ecclesiis, virorum, vel sæminarum, transfert potestatem eligendi, in unum, tres, vel plures, juramento plerumque adstrictos *cap. 30. hoc tit.* qui omnium vice eligant perfonam idoneam, & secundum formam Concilii generalis, *capituli 7. hoc tit.* Quæ conditiones licet non apponantur expresse in compromisso, ipso jure inesse censentur; quia sunt de substantia Electionis *cap. 8. 30. & 52. hoc tit.*

Non aliter autem Compromissarii constituuntur recte; nisi singulis, qui jus Eligendi habent, unanimiter consentientibus: ita ut si vel unus dissentiat, compromissum non valeat.

A forma vero compromissi recedere non licet: sicut nec Arbitri, nec Procuratores formam compromissi, vel mandati, egredi possunt *cap. 30. 52. & 52. hoc tit. & cap. 45. constitutus infra de Appellat.*

Major autem pars Compromissariorum eligere potest: & intelligitur major, numero; verbi gratia si in septem compromissum sit, quatuor sufficiunt; nec sicut in Scrutinio, major pars intelligitur, relatione ad Capitulum facta. Præterea unus ex Compromissariis, non tantum potest eligi, sed etiam ejus vox numerum eligentium augeat, ut in specie *cap. 33. juncto cap. 52.* quod locum non habet in Scrutinio. Vide Panormitanum in dictum *cap. 33. n. 5.*

Compromitti autem potest etiam in eos, qui non sunt de Capitulo; dummodo non sint Laici *cap. 8. & 21. hoc tit. & 37. eodem in vi.*

Quod si Compromissarii eligant indignum, scientes, vel ignorantes,

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 139

tes, non nocet Compromittentibus; dummodo ipsi Electionem postea non comprobaverint, sed ad eos eligendi Jus revertitur, dicto cap. 37.

Compromissum autem hujusmodi non potest revocari, re non integra; idest postquam Compromissarii tractatum de eligendo habere coeperint; re vero integra potest cap. 30. hoc tit.

Porro insigne exemplum Electionis Ecclesiasticæ, per Compromissum factæ, reperies apud Sidonium lib. 7. Epistola 9. Et in Collect. 1. cap. 10. eod. tit. ibi: Duo, qui omnium vice funguntur, & in cap. 36. hoc tit. in integra.

Nec tantum in Ecclesiasticis Electionibus, sed etiam in reliquis, maxime in difficillimis negotiis componendis, via Compromissi usurpatur; ut exemplo insigni in Electione Senatorum urbis Romæ Innocentius III. comprobavit, sicut in ejus Gestis plenissime continetur pag. 146. 147. ubi hujusmodi Compromissarii Electores, Mediani vocantur.

SUPEREST TERTIA Electionis forma, de qua in dicto cap. 42. De Electione ibi: nisi forte quæ per inspirationem, sive via Spiritus sancti dicitur fieri, per inspirationem. Quamvis enim moris sit, ut in omni Electione, & ante Electionem.

Spiritus Sancti gratia invocetur, cap. 14. & 18. hoc tit. & cap. 3. de causa possessionis, & proprietatis; quod nominatim cautum in Concilio Basileensi, sessione 12. & in Pragmatica tit. de Electione §. & cum humana: specialiter tamen dicitur illa Electio fieri per inspirationem; quando communiter, & ab omnibus concorditer, quasi divino spiritu afflatis, nullo discrepante, aliquis eligitur, absque aliquo tractatu; ex quo nempe præsumi possit aliqua persuasio, vel suggestio, in gratiam eligendi. Recte enim Panormitanus ait, generales exhortationes, ad Electionem boni Pastoris, vel similes, non excludi.

Hæc sunt tres Eligendi formæ: quibus aliquando justis de causis aliquid addit Pontifex c. 52. & ult. hoc tit. Sicut & valde notandum, quod additur ex Concilio Basileensi dictis locis; ut Electionem sollemnis invocatio Spiritus sancti præcedat; & juramento Electores, vel etiam Compromissarii, stringantur; cujus eo loco formula proponitur. Quod & confirmatur, cap. 30. hoc tit. Et ita post participationem mysterium, accedant ad Electionem. [Sicut etiam servandum est, quod fuerit inductum ex Ordinum Institutionibus, & Regulis a Pontificibus probatis].

Hi sunt modi certi Electionum Jure cogniti, præter quos reliqui omnes rejiciuntur; potissimum vero Clandestina Electiones reprobantur, cap. 42. §. ult. hoc tit. In quo duo statuuntur brevi verborum compendio; ne ab initio clam & furtive fiat Electio; deinde ne Electio recte facta in occulto habeatur, sed statim publicetur.

De vitio Electionum.

Clandestina Electio vocanda, quæ celandi animo, furtive, κερταῖως, peragitur, per privata conventicula, occultas fraudes, & conjunctionum secretas insidias, can. 2. Dist. lxxix. importuno tempore, & loco. Vetus versio clandestinas reddit, in Repositilis: [& Rubricam, de Clandestina dispositione, vertit: de l'Épiscaille sète en repos]; quæ dictio explicatur in Edicto Philippi Pulchri de Duellis, couvenement, & en repos, entrehison Reposte, κερταῖα, καὶ ἐν παραύταις: Qualem fuisse Electionem Magni Artha-

nassi Alexandrini calumniabantur Ariani. [Philostorgius Anomœnus *lib. 2. num. 11.* & Nicephorus Callixtus *lib. 8. cap. 44.* quo loci secutus est Sozomenus *lib. 2. cap. 16.* quem vide]. Sed eum universum Concilium Episcoporum Patriarchatus Alexandrini egregie defendit, in *Synodica*, scripta omnibus ubique Catholicæ Ecclesiæ Episcopis. Habita vero fuit ea Synodus post Nicænam, & ante Concilium Sardicense, in quo omnium calculis absolutus Athanasius. Verba ipsa Synodice operæ pretium erit adscribere. Continent enim perfectam Electionis legitimæ formam, & evidenter confirmant, quæ supra probavimus, etiam Populorum consensum, & suffragia in Electionibus, post Nicænam Concilium requiri. Inserta est *Synodica* in *Apologia 2. Athanasii de Fuga*, cū sit nisi

Vide supra *pag. 100. 103.* *ἡ ἐκ παραβύτου χρηροποιουσι αὐτοὺς. Ταῦτα γὰρ λέγει ὁ βασιλεὺς Ariani, οἱ μὲν δὲ ἑλένην γράφει παρακαλῶν, ὅτι δὲ πάντες πληθεῖς, καὶ τὰς ὁμοίας καὶ δοξαζομένης Εκκλησίας, ὡς περ ἐκ μιᾶς ψυχῆς καὶ σωματός συνελθούσας ἀνίστανται, ἐκράζοντες, αὐτοὺς τὸν Ἀθανάσιον Ἐπίσκοπον τῆς Εκκλησίας. αὐτὸς οὐχ ὄντος δὲ μυστῆρος τοῦ Κελεῖται, καὶ αὐτὸ ἡμᾶς ὁρίσκει ποιεῖν, ἐπὶ πλείους ἡμεῖς καὶ νύκτας, μὴτε αὐτοὶ τῆς Εκκλησίας ἀφίσταμενοι, μὴτε ἡμᾶς ἐπιτίμωσιν ἀφίστασθαι, πῶς οὐ καὶ ἡμεῖς μαρτυροῦμεν, πῶς καὶ ὁ πόλις πάσα, καὶ ὁ πᾶς λαὸς, ὅτε γὰρ λέγει ἡμεῖς, Ariani, κατ' αὐτὴν λέγοντες. πάντες δὲ τὴν βασιλέα, ἀποδείξας, ἀλαβὴν, χρεώσαντες, ἵνα τὴν ἀσκήσαν, κληθεὶς Ἐπίσκοπος οὐκ ἐλάττωται. καὶ δὲ οἱ πλείους ἡμῶν αὐτοὺς ἐχρηροποιῶν, ὑπο τοῖς πατρὶσι εἴσει, καὶ βόαι, μαρτυροῦντες πάλιν ἡμῖν, nos Episcopi scilicet, in Synodo Alexandrina, ἐστεινεντοί, οὐκ ἀποστάν, καὶ ἡμεῖς δὲ, οἱ χρηροποιήσαντες. Ἀλλ' ὅμως Εὐσεβίος τῆς κατὰ τὸν Ἀθανάσιον μεμενητός, &c. Eusebius scilicet Nicomediensis, signifer Arianorum. *Tom. 1. operum Athanasii, pag. 565. editionis Commelin. & Parisiensis ultima, pag. 728.**

Sicut autem constat, falso obiectum Athanasio vitium Claudefini; ita merito & vere obiectum Maximo, qui [ab iis, quos Petrus Alexandrinus, Timothei Alexandrini decessor, Constantinopolim miserat], furte consecratus est in Constantinopolitanum Episcopum, adversus Gregorium Nazianzenum, adhuc sedentem in eo Throno, ex ordinatione, & translatione Meletii Antiocheni, de qua dicemus *tit. de Translatio. & de Renuntiatio*. Inter vitia vero Ordinationis Maximi, claudefini vitium notaverunt historiæ Ecclesiasticæ Scriptores, Sozomenus *lib. 7. cap. 9.* καὶ λέγοντες τὴν χρηροποιῶν, Ἐπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως κατεσκευασμένος εἶσιν ἐξ Ἀπρετίου συνελθούσας. Apertissime Nicephorus Callixtus loco valde singulari. *lib. 12. cap. xi.* [forte ex Gregorio Presbytero, Scriptore vitæ Gregorii Nazianzeni, qui idem scribit: imo & ex ipso Nazianzeno, maxime in versibus de vita sua *pag. 16.*] ἐκ παραβύτου, πάσα πρὸς χρηροποιῶν, πῶς οὐ καὶ Κωνσταντινουπόλεως ποιεῖται ἐχρηροποιῶν: quam Consecrationem claudelinam Concilii Constantinopol. Patres irritam & nullam declaraverunt, *can. 4.* Synodi Constantinop. cui pro commentario Sozomenus *loco citato*, Μαξιμὸν δὲ, μὴτε γυναικῶς, μὴτε πρὸς Ἐπίσκοπος, &c. Irrita & inanis fuit Consecratio Maximi, non tantum quod Claudefini; nec enim sufficeret: sed præterea quia Maximus, erat, ut recte Theodoretus observat, οὐκ Ἀπολιθήμενος ἀπὸ βλαβῆς. *Historia Tripartita lib. 9. cap. 13.* Adde Gregorium ad-

AD LIBR. II. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 141

huc in eadem sede constitutum, necdum remorum, abdicantem, aut cedentem. Maximus tamen, cujus versutos, & Aegypto dignos mores, ad vivum Gregorius, ipse a Maximo deceptus, expressit in *versibus de vita sua*; iisdem dolis & artibus illisit Ambrosio, & reliquis Episcopis, in Concilio Italiae.

Publice itaque in Ecclesia, vel loco consueto, vocatis opportune & commode vocandis, libere & non per impressionem, fieri debet Electio, tempore, [& loco conducto], & opportuno, post exequias defuncti Episcopi, vel Praelati, rite peractas, non antea, *cap. 36. hoc tit. can. 7. nullo Dist. LXXIX.* Unde tanquam valde singulare, in Procli Translatione notatur, quod statim post Maximiani mortem, translatus est Constantino-polim: *καταμαρτυρηθη αυτω εν τη Διακονικη*: Maximiani corpore nondum sepulturae tradito. Quin & funus Maximiani curavit Proclus, ornatus insignibus Patriarchalibus, utilitate Ecclesiae id exigente, Socrates *Histor. Eccles. lib. 7. cap. 39. Historia Tripartita lib. 12. cap. 10. in fine.* Nicephorus Callistus *lib. 14. cap. 37. in fine, Catalogus Patriarcharum Constantinop. in Jure Orientali Leunclavii, pag. 298. & initio tractatus de Translationibus in eod. Jure Orient. pag. 293.* Plenius in *tit. seq. de Procli translatione.* Addamus tantum, & firmemus exemplo Procli sententiam Glossae, quae ad *d. cap. 36. hoc tit.* non ideo irritam esse Electionem ex eo, quod noudum sepulturae tradito corpore defuncti, Praelati, alius fuerit Electus: dummodo nihil aliud canonicum obstat, & Electi persona idonea sit.

Post celebratam Electionem, secundum aliquam ex legitimis formis; io Episcoporum, & Abbatum Electionibus assensus Regis, vel Patroni requirendus est; non autem ante factam, vel publicatam Electionem. Solemnis enim Electio, idest, completa & absoluta, debet eis praesentari jure Decretalium, *cap. 14. 28. & 51. hoc tit.*

Itemque ipsius Electi consensus, post Electionem, non ante, exploratur *cap. 34. hoc tit.* ibi: *dummodo Electioni de se facta consentiat, & cap. 46. hoc tit.* Ex *cap. vero 6. hoc tit. in vi.* statim praesentari debet Electio Electo, qui a tempore praesentationis, intra mentem, consentire debet: alioquin jure suo cadit.

Per hujusmodi autem mutuum consensum Eligentium, & Electi, quasi conjugale vinculum spiritualiter contrahitur: & Electores amplius resilire non possunt *cap. 21. & 22. hoc tit.* Nam invitis Electoribus, potest Electus Confirmationem obtinere a Superiori: & ut vulgo loquuntur Interpretes, jus habet ad rem.

Aote Confirmationem tamen, nec in spiritualibus, nec temporalibus, per se, vel per alium, quolibet colore, immiscere se potest: aliquin jure ipso, quod ei Electione quassum fuerat, privatur. Exci-piuntur Episcopi, & Abbates, extra Italiam constituti, qui vel immediate pendunt a S. Pontifice, vel ab ipso Confirmationem obtinere tenentur: quibus ob distantiam locorum benigne permittitur, ut in spiritualibus & in temporalibus interim administrent *cap. 9. & 28. juncta Antiqua & cap. 44. §. Episcopi, hoc tit. & cap. 5. hoc tit. in vi.*

Electores autem, intra tres menses eligere debent. Alioquin jus de-volvi-

volvitur ad proximum Superiorem . *Novella Just.* 123. sex menses concedebat Electoribus .

Electus autem , ut diximus , intra mensem consentire debet ; & intra tres menses sequentes confirmationem petere *can. postquam Dist. 2. cap. 41. & ult. hoc tit. plenius cap. 6. & 16. eodem tit. in vi.* Quibus ex locis constat , tempora supradicta a canonibus statuta , non esse continua , sed utilia , nempe a die notitiæ currere ; & præterea iusto impedimento cessante , *cum scierim , potuerintque* . Alioquin devolvitur jus ad Superiores ad supplendam negligentiam Prælatorum & Electorum .

Ex aliis etiam causis Jus devolvitur ad proxime Superiorem : nempe propter dolum & malitiam Electorum , qui scientes indignum elegerint , vel illiteratum , vel turpem moribus , vel illegitimum , vel ætate minorem *cap. 7. & 20. hoc tit.* Quibus tamen casibus si in eodem Scrutinio & Electione major pars Capituli indignum ; minor dignum elegerit : minoris partis Electio prævalet , & confirmabitur *cap. 22. 23. & 53. hoc tit.* nec illo casu ad Superiorem jus eligendi devolvitur .

Quod si omnes indignum eligant , ipso jure poenam canonis Electores incurrunt , citra sententiam Judicis , poena ab ipso canone lata . Hoc enim significant verba *cap. 7. §. penult. Eligendi tunc potestate privati* , & ibi Glossa : quod aperte explicavit postea Innocentius III. in *cap. 20. hoc tit. in integra Decretali* , ibi : *Electionem per ipsum canonem irritam* . Hoc amplius : poena suspensionis a beneficiis per triennium irrogatur *dicto cap. 7.*

Aliud dicendum , quoties in Electionis formis peccatum est ; de quibus egimus . Tunc enim sententia opus est , per quam priventur Electores *dicto cap. 42. ibi : priventur* , & *cap. 50. Cum una Ecclesia hoc rit.* Diligenter itaque separanda sunt Electionis vitia : si per dolum , verbis gratia , quando scientes indignos eligant ; vel per imperitiam : vel utrum in forma Electionis peccatum sit . Quod si per negligentiam non elegerint intra tempus ; vel si dolus arguatur ; statim jus devolvitur ad proxime Superiorem : si vero in forma eligendi tantum , plerumque redit jus eligendi ad Electores . Excipiendum tantum , nisi jus Confirmationis , ad Sedem Apostolicam pertineat ; velut in Exemptis , vel in illis Electionibus , quæ per appellationem , ad Sedem Apostolicam deducuntur . Tunc enim jus omne devolvitur ad Summum Pontificem immediate : qui aliquando ad Ordinarios Electores remittere solet ; aliquando ipse Prælatorum constituit , *cap. 16. cupientes ; hoc tit. in vi. & cap. 20. 22. & 23. & passim hoc tit.*

Quæ supra explicavimus de Electionum variis formis , licet ex verbis *cap. 41. & 42. hoc tit.* videantur pertinere tantum ad Electiones Episcoporum , & aliorum Prælatorum , qui Cathedralibus Ecclesiis , vel Regularibus præfunt ; æquitas tamen suadet , extendi debere ad reliquas inferiores Dignitates electivas . Quod & *Concordata nostra* significare videntur *tit. de Electionibus in fine* . Itemque notandum , ex *initio dicti cap. quia propter* , per appellationis obtentum canonicas Electiones non posse impediri ; & confirmatur *cap. 18. & 19. hoc tit.*

COC.

Vide *cap. 5. §. 1. ut litter non contrahatur & cap. 6. & 7. de Dolo & Consummatio* .

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 143

CONSEQUENS EST, ut de *Confirmatione* Electionum dicamus. Electionum inquam. Nam in omnibus Electionum speciebus necessaria est confirmatio. Excipitur sola Pontificis Romani: de qua; itemque de Electione, & Confirmatione Episcoporum, Metropolitanorum, Abbatum, Priorum, & Abbatissarum, imo & ipsius Imperatoris, separatim tractavimus. Addemus tantum, quatuor elegantes Epistolae Sidonii *ultimam lib. iv. 5. 8. & 9. lib. vii.* Ex quibus, & ex *Collectis* a quodam Floro, qui sub Ludovico Pio, [& ejus filii] vixit, de *Electione Episcoporum, & Metropolitanorum*, in *fine Operum* Agobardi, confirmantur ea, quae diximus; nempe ab initio in Gallia, Electionem Cleri, & Populi fuisse, quam Confirmatio, & Consecratio ab Episcopis facienda sequebatur.

De Confirmatione Electionum.

Confirmatio autem omnis a proxime Superiore obtinenda est: nisi aliud vel Privilegio, vel Consuetudine obtineat; verbi gratia in Exemptis, quorum Confirmatio immediate ad Summum Pontificem spectat. Quam vel personaliter, si fieri possit, aut saltem per idoneas personas, ad id specialiter destinatas, petere tenentur *cap. 44. §. 1. hoc tit.* Ad Confirmationem potissimum referenda sunt *cap. 3. juncto cap. 13. in 1. Collect. hoc tit. 4. 7. 9. 19. 20. 22. 28. juncta antiqua, 35. 44. & 57. hoc tit.* ex quibus colligitur, Confirmationem fieri, causae cognitione diligenti habita. Et siue aliquis impugnet Electionem, siue non, ex officio confirmantis inquisitio diligens instituitur, tam de Electionis processu, & forma, an canonica fuerit, & secundum ea, quae diximus, solemniter celebrata; quam de persona Electi potissimum, an idonea sit: in qua quatuor praecipue requiruntur, aetas legitima, mores honestas, litteratura sufficiens, & ut de legitimo Matrimonio susceptus sit. Si Electio rite peracta sit & Persona idonea, Superior non potest Confirmationem denegare *cap. 3. hoc tit.*

Per Confirmationem autem confertur libera administratio, tam in temporalibus, quam in spiritualibus, exceptis his quae sunt ordinis: quae per Consecrationem accedunt. Ante Confirmationem omnis administratio interdicitur Electo. Excipiuntur tantum Electi, qui extra Italiam constituti, Electionis suae Confirmationem a Pontifice tenentur obtinere. His enim cum hac limitatione, *si concursus facta fuerit Electio, non ullus se opponat*, administratio dispensative permittitur interim in spiritualibus & temporalibus, propter necessitates viduarum Ecclesiarum, [*cap. 44. de Electione*], & *ut citius Regalia recipiant*, ut nominatim additur, in *cap. 28. hoc tit. in Antiqua*. Quae vero sint Regalia, dicemus, ubi de *Jure Regio in Electionibus*.

Observandum vero in hoc articulo statuendam differentiam inter Electum, & Postulatum. Postularius, etiam extra Italiam, & antequam confirmationem obtinuerit; in spiritualibus, vel temporalibus ministrare non debet: alioqui Postulatio de ipso facta, irrita declaratur; & Electores, si consenserint hujusmodi administrationi, potestate eligendi privantur: quae ad reliquos, licet pauciores devolvitur, in eleganti specie *cap. 23. hoc tit.* in qua concurrit Postulatio cum Translatione. Ratio differentiae inter Electionem & Postulationem: quia Electio juris est Ordinarii; Postulatio jure non nititur;

sed

sed ex mera gratia, & dispensatione Pontificis pendet. Itaque cum in admittenda Postulatione Pontifex jus conferat potius, quam antea datum confirmet; inconsulto Pontifice Postulatus non debet administrare.

Notandum autem in *d. cap. 23.* Postulationem Lupoldi, antea Wormaciensis Episcopi, a Canonicis Moguntinensibus, tribus tantum exceptis, fuisse factam, post mortem Conradi. Quam hac potissimum ratione, suppressa tamen a Raymundo, Innocentius III. rescidit: quia fuerat facta, adjuvante, & presente Philippo Duce Suaviae, nuper electo in Regem Romanorum; cui insensus erat Innocentius, quia partes Othonis turbatur. Quod nec Glossa inficiatur, in verbo, *metuebant*, & pluribus docuimus, ad celebre *cap. 34. hoc tit.* Quare Suffridi Electionem, qui antea fuerat Sancti Petri Moguntinensis Praepositus, comprobavit *haec Decretali*; licet a tribus tantum factam, qui metum & vim pratendebant, arrepta occasione de praesentia Regis Romanorum. Quod nec Bernardus ignoravit, *loco citato*. Quare, ut initio *hujus capituli* in Glossa notatur ex *antiqua*, qui per impressionem Laicorum aliquem postularunt, ipso jure privati sunt potestate eligendi, quae ad pauciores, qui non consenserunt, devolvitur. Tamen advertente Philippo, Siffridus, cujus Electionem Innocentius III. confirmat *haec Decretali*, nunquam potuit acquirere temporalium administrationem. Conradus Urspergensis in *Philippo*, ubi de hac Decretali locutus, audacter subjicit, *Super Electione hac, fecit non judicium, sed injuriam*. Praeterea in *integra Decretali*, quam MS. habemus ex *lib. 5. Registri nu. 14.* notanda haec verba. *Nobilem virum, Philippum Ducem Suavia moneatis, ut se praedicto Archiepiscopo, idest Siffrido, non opponat, quominus Moguntinam Ecclesiam, tam in spiritualibus, quam in temporalibus, salubriter valeat gubernare*. Super eadem re sequuntur Epistolae duae, quarum altera Siffrido Electo scribitur; cui etiam jus Pallii concedit, quod deinde Romam profectus, ab ipso Innocentio accepit. Multa ad historiam hujus Decretalis pertinentia reperiuntur in *Chronico Monasterii Hirsaugiensis ad annum 1200. pag. 213.* ubi a Guidone Cardinali Pranesino, tunc in Germania Legato, Siffridum in Sacerdotem, & Archiepiscopum Moguntinum, ait fuisse Coloniam ordinatum. Ex his omnibus explicanda verba subobscura Decretalis nostrae: *etsi ei de vi, quam ipse, & sui metuebant, constaret*.

Appellatio vero, cujus fit mentio, interposita fuerat a Siffrido, & quibudam Canonicis, qui eum postea elegerunt. Forma autem appellationis hujusmodi fuit, *ne sine ipso ac factis ejus, Canonici Moguntia residentes, haberent in Electione processum*. Nam dictus Siffridus, & ejus socii, in oppidum Bingen, metu Philippi secesserant; & ibi Siffridum elegerant, post appellationem. Qua non obstante, iustas causas eligendi habuisse, propter vim scilicet majorem, Innocentius probat.

Quod autem generaliter notat Glossa, si utraque pars indignum eligat, jus devolvi ad Pontificem, non autem ad proximum Superiorem

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 145

periorum; saltem esse supra diximus. In casu tamen nostrae Decretalis, ideo ad Pontificem immediate jus devolvitur; quia nullus erat superior Moguntinensis Ecclesiae, praeter Romanum Pontificem. Est enim specialis Ecclesiae Romanae filia: ita eam appellat Innocentius in *integrali Decretali*; idem, immediate pendet ab Ecclesia Romana, ab eo scilicet tempore, quo Bonifacius a Zacharia Pontifice missus Apollolicus in Germaniam, fidem collapsam in illis partibus instauravit, & primus illius Sedis Archiepiscopus constitutus fuit. Quam postremam rationem in decisione *capituli* Innocentius praetulisse videtur. Hoc enim posito, quod utraque pars deliquisset, indignum eligendo; Pontifex utriusque partis Electione neglecta, potuit alium praehicere. Itaque Siffredi Electionem; a paucioribus factam, aut qua alia ratione vitiosam confirmando, proprio suo jure usus est: idem, potius praefecit & constituit Archiepiscopum, quam confirmavit Electionem: quae decisionis ratio venior est.

Imo Magdeburgensis Archiepiscopus est superior: sed Ecclesia Moguntinensis est exempta.

Notandum etiam quod dicitur in *dicto capitulo* eum, qui contra appellationem aliquid fecit, non posse adversario objicere, si pariter delinquat *cap. 23. de appellatione*.

Itemque quod dicitur, *ubi quid notorium publicum, & manifestum occurrerit*, nec testibus esse opus, nec accusatore, nec vocacione partis; imo nec appellationis, nec reculationis obitare oblaquum: praeterim in criminibus excessus notorius examinatione non indiget: confirmatur *cap. 13. 14. 24. & 25. infra de appellationibus*. Ad majorem tamen cautelam, tutius est servare juris ordinem. Nam ut prudenter ait Alexander III. in *dicto capitulo 14. cum multa dicantur notoria, quae non sunt; providere debes, ne quod dubium est, pro notorio videaris habere*. Quot autem modis dicatur quid notorium, vide *cap. 8. & ult. de cohabitatione mulierum*: ubi Publicum, vel Notorium ex rumore publico, ex fama, rejicitur, quam etiam inter caeca testimonio Rhetores locant. Junge *Pragmaticam tit. de Publicis concubinariis §. Publici autem, & notas, [&]* Jo. Fabrum in *Praefationem Institutionum*].

Verum ut absolvamus, diximus in Confirmatione causae cognitionem necessariam esse; item qui confirmat, potestatem confirmandi habere, & juris solemnitates observare debere: alioqui Confirmatio declaratur irrita: rata tamen manente Electione, si canonice facta fuerit; cujus a proximo Superiori, petenda erit Confirmatio, *lepp. 10. 39. 44. §. verum, & cap. ult. hoc tit. in vi.*

CONFIRMATIONEM sequitur Consecratio, sive Benedictio. Nam ut *De Consecratione* diximus [*pag. 124. ubi de Electione summi Pontificis*], ex Innocentio III. spirituale conjugium, quod est inter Episcopum & Ecclesiam, initium dicitur in Electione, ratum in Confirmatione, consummatum in Consecratione.

Saepe vero, ad quos Confirmatio Electionis pertinet ad eos etiam pertinet Consecratio: quo casu statim post Confirmationem, celebrari consecratio.

Si ad alium pertineat Confirmatio, ad alium Consecratio; non

Part. Prima.

T

teme-

gemere tamen, & absque causæ cognitione, Consecratio debet perfici, *disto cap. ult. de Electionibus in vi.*

Ad Consecrationem autem pertinent *cap. 7. initio, 15. 28. §. 1. & 44. in fine hoc tit. cap. 4. eodem tit. in 1. Collect. cap. 7. de temporibus Ordinationum, cap. unicum de sacra Unctione; quibus iunge can. 1. Dist. LXXIV. can. 1. & 2. Dist. LXXV. & can. 1. Dist. C.*

Ex his locis conficitur, Consecrationes Episcoporum, post tres menses, a Confirmatione numerandos, fieri debere, Anselmus Cantuar. *lib. 3. Epistola 149.* Non tamen, sicut in Ordinationibus Clericorum, certa tempora sunt præfixita, [in quibus tantum peragi debeant Consecrationes Episcoporum].

Peraguntur vero a Metropolitano, aut saltem ejus mandato, omnibus Comprovincialibus Episcopis convocatis, vel saltem tribus presentibus, & reliquis consentientibus in scriptis [*can. 4. & 6. Conc. Nicæni, de quibus supra, ubi de Electionibus Episcoporum §. quod ad Nicænos, & infra tit. de Translatione ad cap. 2. de Electione initio.* Nec vero Suffraganei debent a Metropolitano contemni; aliis Episcopis vocatis, Fulbertus *epist. 28. 31. & 81.* ad quarum intellectum addæ quæ habentur *tomo 4. Historia Francorum pag. 387. in fine, 440. & 446.* Ex quibus locis constat, Senonensis Metropoleos primum suffraganeum olim fuisse Carnotensem Episcopum, eumque absente Metropolitano, vel sede vacante, Metropolitani vices gessisse; sicut eas Augustodunensis Episcopus gerit, Lugdunensi Sede vacante].

Quin & aliquando, ut solemnior æctus foret, finitimi Episcopi invitabantur *d. can. 4. & 6. Concilii Nicæni* : quos Latini omnes de Consecratione accipiunt; quamvis quidam ex Græcis, eos ad Electionem referant.

Quod si nulli, vel pauciores Episcopi in ea Provincia supersint, ubi ordinandus est Episcopus, finitimi vocantur, *can. 5. Concilii Sardicensis, εὐσεβέως* : ex quo *canon ult. Dist. LXV.* & ad eum Romani Correctores. In Concilii Constantinopolitani I. *Synodi. ea in fine, episcopos.* Confirmatur præterea eleganti *Epistola Sidonii 5. lib. 7. & canonibus 19. Antiocheni, 12. Laodiceni, & Carthaginensis II. in vulgatis, cano. 12. Ferrandus Diaconus Carthaginensis num. 4. 5. & 6.*

Porro hæc Ferrandi verba notanda, *cum confirmatione Metropolitanæ, vel Primatis*. Loquitur secundum consuetudinem Ecclesiæ suæ, idest, Africanæ: in qua Episcopos ordinatione antiquior, in singulis Provinciis Metropolitani vice fungebatur, & appellabatur Primas, & primæ Sedis Episcopus, vel senex; idemque erat, qui in aliis Conciliis, atque Scriptoribus Metropolitanus dicitur. Ex quibus notandum, in *Epistola 4. Siricii scripta, Episcopis per Africam constitutis*, hæc verba esse interpolata, *ut extra conscientiam Sedis Apostolicæ, hoc est Primatis: legendum, extra conscientiam Primatis.* Nempe usus est Pontifex Primatis verbo usitato Africanis. Ferrandus loco citato, obscuritatis vitandæ causâ, addidit, *Metropolitani, vel Primatis; eoque comparat: imo citat Episcopum*

*solum dictam Siricii, ex Concilio Celsenſi, vel Zellenſi. Scilicet in illo Concilio Africæ, ſuſcepta eſt dicta Epistoſa Siricii, & comprobata; & quæ in ea decreta erant, inter canones dictæ Synodi relata fuiſſe omnia, probari poteſt ex Ferrando. Nec enim recte inter ſuppolititias. Epistoſas Summorum Pontificum nuper inſerta fuit. Quintimo Innocentius I. qui quatuor annis tantum poſt Siricium vixit, in Epistoſa ad Victricium Rothomagenſem cap. 1. ait ſimpliciter, *extinſe conſcientiam Metropolitani*: quod & Concilio Arelatenſi II. tempore [Leonis Magni circa an. 452.] habito can. 5. & 6. continetur: [qui Leo editos a Conciliis, Valone anno Chriſti 442. & Araſtice anno 447. congregatis, Canones ſancivit]. Eoque ſenſu vox Primatis accipienda eſt in can. 5. Diſt. LXV. qui ſumprus eſt ex can. 12. Concilii Carthagenenſis II. ſub ipſius Siricii Pontificatu habiti: quo loco Gratianus, propter uſum vulgarem, deceptus eſt. Primatem enim alium eſſe ibi putat a Metropolitano, nempe pro eo, qui in plures Metropolitanos habet auctoritatem. Ita enim ſummam conſtituit can. 4. & 5. Diſt. LXV. *Absque Primatis conſenſu Metropolitani Episcopum non ordinet*. In inſcriptione Diſtinctionis, dixerat, *conſentiente Primat*. Quamvis in illa Diſtinctione unus can. 4. ſententiam Gratiani juvare videatur; reliqui omnes impugnant. Sed dictus can. 4. ad Conſuetudinem & Privilegium Eccleſiæ Romanæ pertinet, cujus vices Theſſalonicenſis Episcopos, ad quem ſcribit Leo Papa dicto canone ratione ſux Eccleſiæ gerebat: ut ex pluribus ejuſdem Leonis Epistoſis, & aliis locis conſtat.*

Certum itaque maneat, in Episcopis conſtituendis, Metropolitanis præcipuam eſſe auctoritatem, & irritas eſſe Episcoporum Ordinationes, quæ abſque ejus conſenſu, & a paucioribus, quam tribus Episcopis fiunt.

Excipit Ferrandus num. 6. Eccleſiam Romanam: quod ex dicta Epistoſa Siricii probat, & ex Ferrando ſupplendum. Nihil enim tale, in ea Epistoſa reperitur. Confirmatur tamen ex Ordine Rom. ubi ab uno Oſtienſis Episcopo conſecrari Pontifex dicitur. Irrita eſt reliquorum Conſecratio ab uno, vel duobus Episcopis facta: nec valet conſuetudo contraria contra canones, quos ſupra retulimus. Quam in rem notatu digna Anſelmi Caſturienſis Epistoſa 147. lib. 3. in qua reprobat Hiberniæ conſuetudo, qua Episcopi, ſine certo loco conſtituebantur; & ab uno Episcopo, ſicut quilibet Presbyter, ordinabantur. (Vide Topographiam Hiberniæ Silveſtri Giraldi parte 3. descriptionis Hiberniæ cap. 17.

Et hic nota ex cap. 7. de Dolo & Consumacia, & ex Urbani Epistoſis, inſerſis initio Epistoſarum Ivonis, in provincia & in partibus peragendam Conſecrationem, non Romæ. Itemque adverte privilegium Carthagenenſis Eccleſiæ, & Anglicanæ in Orchadas Inſulas, Scotiam & Hiberniam, ex notis ad epistoſ. Anſelmi 149. lib. 3. & ex iis, quæ ad 8. Ivonis epistoſ. notavit Doctus Jureſas. Ex quibus conſtat non paſſim hanc poteſtatem ſibi vindicare debere Romanos Pontifices].

Conſecrationis autem formæ & cæremoniz variz ſunt, pro Conſue-

fuetudine locorum: necessario tamen desideratur manus Impositio, & Unctio *sic. de sacra Unctione infra*. [De Impositione manus, vide Ignatii Antiocheni *Homiliam de Laudibus* tomo 1. edit. *Parisi*. pag. 300. initio, & Doctif. Habertum *ad Pontificale Ecclesie Græcæ*].

De variis solemnibus, quæ Consecrationem antecedunt, vel sequuntur, videndus *Ordo Romanus*, & *Auctores rituum simul edii*; qui & Gallicanæ Ecclesiæ formam in Consecrando referunt. Observatione dignum, non tantum manus Ordinatorum, sed etiam Codicem sacrum Evangeliorum, capiti Consecrandi Episcopi imponi, Palladius in *Dialogo de vita Chrysesti*. cap. 15. [Quod ideo fit, ut intelligat Episcopus se, licet aliis imperet, Evangelio subesse, ut ait S. Chrysostomus *Sermone de uno Legislatore*, tomo 6. editio. *Parisi*. pag. 10. & ibi Fronto Duxus in *notis*. Librum quoque Canonum, & Regulam Pastoralem Gregorii Consecrandis Episcopis a Metropolitano tradi consuevisse notat Hincmarus in *Præfatione Operis* LV. *Capitulorum* pag. 4. & 5. editionis in 4.]

Imo aliter ut Blondellus sentit. Adnotandum etiam locum corruptum Albiini Flacci, in cap. *qualiter Episcopus ordinetur in Romana Ecclesia*, ita restituendum: *Tunc Pontifex jubet inquiri eum, de quatuor Capitulis canonicis; hoc est Arsenioquita, pro ancilla Deo sacra, pro quadrupedibus, aut si conjugem habuit ex alio viro, quod Græce dicitur ἀποσπαραγία*. Quæ quatuor capitula recte vocat canonica; idest ex antiquis canonibus desumpta. Verba satis indicant, a Græcis petita: quorum hic est sensus. Interrogatur, utrum *ἀποσπαραγία*; masculis; aut *ἀλογονομασί* bestiis, aut sanctimoniali, se commiscuerit; vel viduam duxerit. Ad veterem illum morem alludit Bonifacius Martyr, primus Archiepiscopus Moguntinus in Epistola 19. ad Eribaldum Regem Mercuriorum in Anglia. Apud Græcos & Romanos, quasi blasphemiam Domino irrogasset, qui hoc reus sit; ut *proprie de hoc peccato, ante Ordinationem interrogatus, si reus inventus fuerit, ut cum velata & consecrata Domino Norma concubisset, ab omni gradu Dei Sacerdotii prohibetur*. Deinde subicit, *divino mysterio altaris abicit*, illud scilicet peccatum; sicut & alia tria supra memorata, licet ante peracta penitentia, reconciliatus sit Deo. Quare super illis quatuor capitulis Consecrandus purgare se iuramento tenebatur, nunquam fuisse inquinatum. Nec enim, ut ait Bonifacius, potuisse sufficere. Major integritas in Episcopo desideratur. Albinus Flaccus loco citato. *Esi de his inculpabilis inventus fuerit, jurat Archidiacono super quatuor Evangelia; deinde confirmat super corpus B. Petri, de his inculpabilem se fore*. Partem Epistolæ Bonifacii Ivo retulit *parie VII. cap. 129. in Decreto*.

Consecrationis autem effectus hic est; ut consequatur per eam Episcopus ea, quæ majoris inquisitionis discussionem exigunt, quæ vulgo dicuntur esse Ordinis; possit Clericos ordinare, Sanctimonialia velare, Benedicere Abbates, vel Abbatissas, Ecclesias, vel altaria dedicare, consicere Chrisma, & alia quæ notantur *cap. 15. & 28. §. 1. hoc tit. & can. quævis Dist. LXVIII.* Quæ omnia tamen denegantur Archiepiscopo ante Pallii postulationem, & impetrationem, *disto §. 1. quævis ei concedatur, consecrandi Episcopi munus*

nus demandare Suffraganeis. Hujusmodi quippe mandatum est Jurisdictionis, quam habet post Confirmationem: sed & Consecrationem simul cap. 11. hoc tit. ubi recte Glossa Consecrationem Archiepiscopi desiderat. Nam ante Consecrationem non haberet potestatem hujusmodi, ut in eleganti Epistola Anselmi Cantuariensis, scripta Thome Electo Eboracensi Archiepiscopo lib. 3. Epist. 149. quia non pertinet ad eum, dare, vel concedere alicui curam animarum, quam nondum accepit. Accipit enim per Consecrationem.

De Benedictione vero Abbatum, quæ multum differt a Consecratione Episcoporum, supra diximus, [ubi de Abbatum Electionibus]. Quibus addimus Epistolas 41. 73. & 78. Ivonis Carnotensis, ex quibus colligitur, in hujusmodi benedictionibus Abbatum, non fieri manus impositionem; sed simplicem orationem; & ea accepta, vel non accepta, debetur a fratribus Abbatis obedientia: nec enim promotionem Abbatis facit Episcopalis Benedictio; sed potius fratrum communis Electio. Quare in illis Epistolis etiam excommunicati Episcopi Benedictio non improbat, cum ejus omissio non noceat.

Quin & ante Benedictionem, Episcopus ab Abbate Professionem obedientiæ exigere potest.

Sumptus vero, & expensæ, quæ necessario faciendæ sunt; ut præficiatur Prælati vacanti Ecclesiæ, vel Monasterio: non ex defuncti Prælati bonis, sed ipsius Ecclesiæ viduatæ redditibus solvuntur: nempe quia Ecclesiæ ipsius negotium utiliter geritur cap. 45. hoc tit.

HACTENUS DE ELECTIONUM variis speciebus, Confirmatione, & Consecratione tractavimus, secundum Juris Canonici veteris, & novi regulas. Superest, quia in singulis articulis & partibus hujus Tractatus, sæpius fit mentio *Consuetudinis, & Privilegiorum*; ut quædam subjiciamus breviter de utrisque. Statim in ipso Concilio Nicæno canone 6. Patriarchalium Sedium Consuetudines, & jura, seu prærogativæ, in constituendis Episcopis ab antiquo receptæ, in apostolica, in apostolica, in apostolica, confirmantur: cui adde can. 2. Constantinopolitani I. & Synodicam, ejusdem Concilii in fine, can. ult. Ephesini Concilii, de Episcopis Cypri; juncta Epistola Innocentii I. ad Alexandrum Antiochenum in Cod. Canonum Ecclesiæ Romæ. cap. 45. & 46. & can. pen. Concilii Chalcedonensis: quibus tam jura Patriarchalium Sedium, quam Exarchorum; qui locum obtinent eorum, quos Primates vocamus, in constituendis & ordinandis Episcopis, & regimine suarum Diocesium, constituuntur: quorum prolixior explicatio est petenda ex doctissimis Commentariis, qui nuper de Suburbicariis sunt editi.

Ex eodem fonte, idest Consuetudine antiqua fluxit, ut non quidem contra, sed præter jus commune, Primates in Occidente obedientiam, vel Consecrationem, aut utrumque simul; imo & aliquando Electionem Metropolitanorum sibi vindicarint: verbi gratia, in Gallia Lugdunensis Primas; de quo præter ceteros, Ivo Carnotensis, Epist. 50. 60. 65. & 237. In Angliâ, Cantuariensis; quam in rem extant Anselmi Cantuariensis Epistola 149. 152. 153. & 155 lib. 3. Eadmerus *historia Novor, lib. 4. sub finem, pag. 102. & seq. in Henrico I.* & ite-

De Consuetudinis & Privilegiorum potestate in Electionibus, Confirmationibus, Consecrationibus, vel Benedictionibus.

Vide supra, ubi de Metropolitanorum Electionibus in p.

& iterum plenissime pag. 126. 127. & seq. Ex quibus colligitur, non sine controversia, Eboracensium Cantuarienses obtinuisse Primatum: quem deinde semper retinuisse, doctissime probat Matthæus Parkerus in 1. parte *Antiquitatum Britannicæ Ecclesiæ*, & in *vita Richardi inisio*. Ex quibus constat, Jura Primatus, partim ex antiquitate Civitatum, aut Ecclesiarum; partim vero ex specialibus Privilegiis Pontificum, & Regum, vel Consuetudinibus antiquis, fuisse constituta. Specialibus etiam Privilegiis plurimæ in Occidente Ecclesiæ Cathedralis exemptæ sunt a Metropolitanis. Quod quidem, non simpliciter Juri Patriarchico, sed potius plenitudini potestatis, quam in omnes Ecclesias Pontifex exercet, attribuendum est. Adhibendus est tamen consensus Imperatorum, & Regum, sine quibus hæc omnia fieri non debent.

Ut redeamus ad auctoritatem Consuetudinis antiquæ in Electionibus: interesse possunt Electioni, vel eligi, qui jure communi excluduntur, si consuetudo ita ferat; verbi gratia, qui non sunt de Capitulo, vel Collegio cap. 8. de *Consuetudine*: itemque in eligendo Metropolitanum, Suffraganeis exclusis, quibus Jure Communi competit Electio cap. 9. & 10. *hoc tit. in 1. Collectione*, Cathedralis Ecclesiæ Capitulo tantum jus eligendi competere potest cap. 4. & 5. *supra de Postulatione*, & cap. 13. *hoc tit.* quod tamen jus Comprovinciales Episcopi egre sibi tulerunt adimi. In eam rem notata digna controversia, inter Episcopos Comprovinciales Cantuariensis Episcopatus, & Priorem & Monachos sancti Augustini Cantuariensis: quibus tandem, remotis Suffraganeis, causa cognita, Pontifices attribuerunt jus eligendi. Unde frequentes rixæ in Anglia. Vide Petrum Blesensem, *Epist.* 27. Matthæum Paris pag. 205. & 206. qui & *Rescriptum* Innocentii III. inserit. Sententiæ hujus rationem Innocentius III. Privilegio speciali a Pontificibus concessio, & Consuetudini tribuit, Matthæus Paris pag. 206. & 213. *fine*, & ex *Matthæo Florilegus ad annum 1206*. Lis gravius renovata est, post mortem Huberti Cantuariensis Archiepiscopi, in Electione Stephani de Langue-ton, de qua vide *Gesta* Innocentii III. pag. 240. & Parkerum in *vita Balduini* pag. 140. & 141.

In plerisque aliis *Capitulis hujus tit.* Consuetudinum frequens mentio; quarum aliz probantur, quæ nempe addunt aliquid Canonibus & Juri communi, nec obviant Canonibus cap. 28. 14. 24. & 31. aliz reproban-tur, nempe vel utilitati Ecclesiasticæ, vel Canonibus contrariæ cap. 18. 34. 47. 56. *hoc tit.* & cap. 7. & 8. de *Consuetudine*.

Privilegia etiam specialia quadam a Pontifice Romano, contra jus commune Electionum concessa sunt, ut supra diximus; quæ pendent a plenitudine potestatis: qua etiam auctoritate derogant Conciliis. Atque ita, mixto jure, Electiones celebrantur: non tantum jure communi; sed etiam consuetudine, vel privilegiis.

Quin & aliquando concurrunt jus commune, & Consuetudo: item-que Privilegium, & Consuetudo cap. 10. & 27. juncta *antiqua*, & cap. 34. *hoc tit.* Consuetudo debet esse legitime præscripta, nec obviare canonibus. Contra, Privilegia sæpe derogant juri communi: nitun-

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 153

nituntur gratia, & auctoritate concedentis; qui, sicut dicitur dispensare contra canones *cap. 4. & 22. hoc tit. ita* & privilegia, contra ius indulgere solet.

Sicut autem ejusmodi derogationes, praesertim quae ad statum publicum Ecclesiae pertinent, qui potissimum in Praelatorum Electionibus consistit, non admittit Gallia, ut supra diximus; ita nec privilegia, nisi Regia auctoritate, causa cognita, probata fuerint, & confirmata.

Notanda vero consuetudo, de qua in *cap. 31. hoc tit.* qua nempe Canonico- rum Electio pertinet ad Capitulum solum, irrequisito Episcopo. Nam de jure communi, conjunctim pertinet ad Episcopum, & Capitulum. Vide Glossam *ibidem*. His, quae de potestate Consuetudinis in Electionibus diximus, adde *lib. 15. Registri Innoc. III. Epist. 115. 153. 154. 155.*

SEQUITUR, ut de Jure Regio tractemus, in Praelatorum Electionibus, Postulationibus, Translationibus: itemque in Episcopis, Metropolitanis, vel Primatibus instituendis. Consequenter aliquid de Investituris, & Regalibus addemus, quae cohaerent Electionibus. De his enim frequens occurrit mentio in hoc tractatu, tam in Decretis, quam in Decretalibus.

POSTREMA quidem Concilia & Decretales concedunt tantum Regibus assensum Electioni jam factae, non autem faciendae. Sed pugnat cum jure communi veteri, quod multi Reges, in primis nostri, perpetuo retinuerunt; jure novo Decretalium neglecto. Ad hunc tractatum pertinent *cap. 10. hoc tit. juncta antiqua, 14. 18. in fine, 20. 23. 28. 32. adhibitis semper antiquis Decretalibus, & 43. hoc tit. quibus junge cap. 5. eodem tit. in Collectione 1. cap. 12. & 4. de Postulatione supra, & cap. 7. de Dolo & Contumacia: itemque Distinct. LXII. & LXIII. in qua notandus canon. 25. ex Concilio Toletano XII. cau. 6.*

Ex his constat in Imperio, tam Occidentali, quam Orientali, in Gallia, Anglia, Hibernia, Sicilia, & Hispania, maximam Imperatorum, & Regum, in constituendis Episcopis potestatem fuisse: nec post factam demum Electionem, nudo illo assensu fuisse contentos, quem eis recentiora Concilia, & Decretales relinquunt; quae nunquam obtinuerunt in Gallia. Nec in Anglia quidem, ab eo saltem tempore, quo Guilelmus primus, statu regni immutato, Gallicanas Leges & Jura intulit in Angliam, ut infra dicemus.

Idem in Hungaria probat *cap. 4. de Postulatione*, & ipsius Hungariae Regis Epistola ad Alexandrum III. quae extat inter *acta Alexandri III.* nuper edita in *fine Navigationis Concordiae*, inter Alexandrum III. & Fredericum I. pag. 195. & 196.

Idem de Polonia, in *Epistola 89. libri 14. Registri Innocentii III.* De Dania, in Translatione Absalonis in Lundensem Archiepiscopum: de qua vide Saxonem Grammaticum *lib. 17. sub finem*. Quibus ex locis colligitur, assensum Electioni jam factae Pontifices tantum concessisse; ante factam Electionem denegasse. Adde *cap. 14. hoc tit. Epistolae 202. & 204. lib. 15. Registri Innocentii*, quae ad Regnum Cyprum pertinent in quo

De Jure Regio in Electionibus, Postulationibus, & Translationibus.

Vide supra tit. de Postulatione in pr. & hoc tit. ubi de Absalonis Electionibus & quod autem regulariter & fere.

De Anglia vide d. §. quod autem regulariter, & infra ubi de Regis Angliae Jure in Electionibus.

quo obtinebat contraria Consuetudo. Nemp̃ Regis consensus præcefferat Electionem.

Pertinet ad
2. stirpem
Regum no-
storum.

Eodem jure semper usa est Gallia : ut non tantum Electionibus factis Reges nostri assensum accommodarent ; sed etiam ante ab eis eligendi facultas impetraretur. Agnovit Nicolaus I. *Epist. 66.* Quin & sæpius offerebant e Palatio Clericos, qui si digni forent, statim post examinationem Metropolitanis consecrabantur, Concilium Valentinum *can. 7.* [*tomo 3. Conciliorum Gallia. Sed & si a servitio pii Principis nostri aliquis Electionum venerit, ut alicui Civitati proponatur Episcopus, timore casto sollicite examinetur, primum cujus vita sit, deinde cujus scientia : & vigore Ecclesiastico sub oculis omnipotentis Dei agat Metropolitanus in hac parte, Episcopis sicut Dei Ministris adiutorium ferentibus, ne maculate vita, & pompis sæculi turbidus, & simoniacæ hæresis pollutus, humilibus & mundis membris Christi, Ecclesiæque ipsius superponatur. Et Clotarii II. Edictum tomo 1. Concil. Gallia. Ita ut Episcopo decedente, in loco ipsius, qui a Metropolitanis ordinari debet, cum Provincialibus a Clero & populo eligatur : & si persona condigna fuerit, per Ordinationem Principis ordinetur : vel certe si de palatio eligatur, per meritum persona, & doctrina ordinetur]. Qua de re accurate disseruit doctissimus Sijmonodus in fine tomi 2. Conciliorum Gallia: adijunge Tomum 2. de Privilegiis Ecclesiæ Gallicanæ tit. 15.*

ADDAMUS pauca: Primum ex Floro, qui sub Ludovico Pio, [& ejus filiis floruit], in fine operum Agobardi ; quandiu Romanis Gallia paruit, Clero & Populo Electiones permittas. [Sed & requisitus consensus Magistratus ex electione Germani, & formula Marculphi colligitur, de quibus supra pag. 103. in fine & seq. nota 1.] Postea, sub Regibus stirpis primæ, sæpius sola auctoritate Regum, & electi, & constituti fuerunt Episcopi. Inter *Epistolas* Bonifacii, notanda est *Epistola 92.* & *tomo 1. Conciliorum Gallia, Concilium Leptincense pag. 537. can. 1.* [quem vide], Concilium Sæssionense *can. 3. pag. 344.* iungendus Auctor *vite Bonifacii Martyris cap. 7. 8. 9. 10.* Bonifacii Moguntini *Epist. 97.* Quibus locis constat sub [tribus postremis Regibus Merovingiis], Majores domus consensum suum, vice Regia, in Electionibus Episcoporum præbuisse.

Vide supra
tit. de Postu-
lar. terre ini-
rio, & hic
infra ubi de
Regis Anglia
jure in Ele-
ctionib. 6.
non tantum
& seq.

Parcus vero sub secunda stirpe. Nam sæpe permittæ fuerunt Electiones Clero, & Populo. Consensus tamen Regis, ante & post Electionem requirebatur. Imo & Juramentum fidelitatis ab Episcopis præstatur. Quod de seipso Agobardus Lugdunensis Archiepiscopus fateatur, in tractatu de *comparatione utriusque regiminis pag. 362.* Eadem de re Florus. Quod vero in quibusdam Regnis postea Consuetudo obtinuit, ut consultu Principis Ordinatio fieret Episcopalis, valet utique ad civilem fraternitatem, propter pacem & concordiam. Vide Lupi Ferrariensis *Epistolas*, [maxime 81. & notata a doctissimo viro ad *tomum 2. Liberti. Ecclesiæ Gallic. cap. 15.*]

Sub tertia stirpe idem observatum constat, ex *Epistolis* Fulberti Carnotensis Episcopi, qui sub Roberto Rege floruit. Ivonis, & aliorum, frequentes super ea re *Epistolæ*, & testimonia supersunt. [De auctoritate Regis Gallia in Electionibus vide Igneum. in *repetitione 9. non alias*

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 153

alias ff. de S. C. Syllan. num. 382. & segg. & n. 608. & segg. ad 620.]

Jus simile in Hispania, sub Regibus Visigothorum. Nam in Concilio Toletano XII. cap. 6. constitutum, ut omnibus Episcopopatibus præficiendos Episcopos Rex eligeret, & Toletanus Archiepiscopus Electos probaret, & ordinaret; cum antea consensu Cleri, & Populi, Electiones Episcoporum celebrarentur, secundum formam traditam in Concilio Toletano IV. can. 19. & ex tribus formulis in fine dicti Concilii additis: in quarum prima, hoc loco, quod convenientia servorum tuorum fuit pro tali, legendum, convenientia. Nam Scriptores illius ævi, convenientiam, pro consensu accipere solent; Juretus ad Irenæi Epistolam 220.

Regis Hispanie Jus in Electionibus.

Post varias mutationes, quæ in Hispania contigerunt, revocatum & retentum fuit Constitutum dicti Concilii Toletani XII. ut notat ad dictum Concilium Garrias; & in singulari Tractatu ejusdem de Primatu Toletane Ecclesiæ, edito in fine dictæ Synodi Toletanæ. Quæ Synodus non est in Canone. Ita enim distinguit Rodericus. Aliæ Synodi sunt in Canone, idest, in Collectione veteri; aliæ non habentur, inter quas ista de Primatu; quia jus singulare & revocatum continet.

SUMMUM etiam Jus in Electionibus Angliæ Reges retinuerunt, Regis Angliæ exemplum & imitatorum nostrorum. Unde statim in Præfatione & Jus in Historiæ Eadmeri Cantuariensis, ita de Guillelmo I. Conquestore. Ex Electionibus. eo quippe tempore, quo Guillelmus Normanis Comes, terram illam de bellando sibi subegit, nemo in ea Episcopus, vel Abbas, ante Anselmum factus est, qui non primo fuerit homo Regis, ac de manu illius Episcopatus, vel Abbatis investituram, &c. Ipse Anselmus Epistola 139. Anonibus in ita loquitur, de Electione Thomæ Eboracensis Archiepiscopi. Quoniam autem Regi placuit, consilio Baronum suorum, & nostra concessione, ut vestra persona eligeretur ad Archiepiscopatum. Confirmant patrum Joannis Saresberienfis Epistola 292. 295. 297. & sequentes; ubi de Richardi Cantuariensis Archiepiscopi Electione. Licet enim post eadem Thomæ Cantuariensis, liberas Electiones vacantium Ecclesiarum fieri concessisset [Henricus II.] tamen ab eo facultas eligendi petebatur: quod jus nominatim confirmatur a Lucio III. in cap. 5. hoc sit, in 1. Collectione. Et Electus in locum Thomæ Cantuariensis Richardus, fidelitatem Regi juravit, salvo ordine suo ante Consecrationem, quam postea ab Alexandro III. accepit.

Quin imo & Henricus Juvenis, post suam Coronationem factam vivo Patre, Electionem Richardi, & aliorum, irritas esse contendebat, quia consensus ejus non fuerat requisitus, Joannes Saresberienfis Epist. 298. Vide Mattheum Paris ad annum 1173.

Tandem obtinuit Electionum forma, quæ præscribitur in uno ex xvi. Capitulis Consuetudinum, sive Libertatum, quæ tot turbas concitaverant in Anglia. Extant apud Mattheum Paris ad annum 1164. Richardus enim Cantuariensis Archiepiscopus, Successor Thomæ, & illius exemplo cautior factus, per omnia in Electionibus Episcoporum, atque Abbatum, morem gessit Regi: eamque ob rem Alexandri III. increpationes meruit in cap. 25. de Appellation. juncta antiqua: Paris Prima.

V

nee

nec omisit diligens Parkerus initio *vite Richardi*.

Non tantum Regum consensus desideratur; sed & eorum, quibus vires Regiæ concessæ sunt: sive generaliter; quo casu speciali mandato non est opus; sive etiam specialiter. Possunt enim Reges singulariter, vires suas in Electionibus, & Regalium jure, committere alicui: reliquam vero administrationem alteri demandare. Quod solet evenire, propter longas peregrinationes, captivitates, & morbos. [Vide quæ nos *supra ad Tit. de Postulatione initio. Tomum 2. Libertatum Eccles. Gallie, pag. 363. p. 367. num. 12. p. 369. n. 17. p. 343. n. 34. & Aimoinum de Brunichilde lib. 3. cap. 55.]*

Primo casu, quando generaliter, Ruzzus 2. *partie tractatus juris Regaliorum, privilegio* 16. facitur quidem, in solum Delphinum, & Regis Filium primogenitum, cum universa & libera administratione, illa jura transire; & exemplis probat: in extraneos, negat; ut alii quidam. Contrarium tamen videtur verius, pluribusque exemplis evidenter confirmamus.

Supra diximus, Majores [domus Carolomanum] & Pipinum in constituendis Episcopis consensum adhibuisse.

Tria præterea illustria exempla, ab Interpretibus non animadverta, notabimus.

Primum in *cap. 4. de Postulatione*, Regis assensus in Strigoniensis Archiepiscopi Postulatione petitus est ab Andrea Duce, qui in antiqua *Decretali* ita designatur, *Andreas tunc Dux, & Regni Ungarici, Ludovici Nepotis sui Regis nomine*, cuius tutelam & Regni curam, ipsi, frater ejus commiserat, *Gubernator, Regent*. Alterum extat in *cap. 17. hoc tit.* si conferamus cum *Epistola 172. libri 2. Registri*, ex qua dictum capitulum sumptum est. Agebatur de Electione Episcopi Pennensis, qui in Regno Neapolitano situs est, in Apprutio. Additur in dicta *Epistola* subfinem, quod in dicto *capitulo 17. & in antiqua*, est omisum, *a nobis, ut dignum fuerit, vice Regia, petitori Consensum: & Confirmationem, auctoritate Apostolica. recepturi.*

Tertium extat in *cap. 18. quod conjungendum est, cum cap. 19. Utrumque enim pertinet ad Electionem Metropolitanam Capuensis. Et ita restituenda inscriptio cap. 19. Archidiacono, & Capitulo Camano: sic antiqua & vetus versio Gallica. Absurde in quibusdam Codicibus, Archiepiscopo, & Capitulo. In fine dicti cap. 18. ita loquitur Innocentius III. ad audientiam nostram nuncios idoneos transmissuri, per quos a nobis, vice Regia, postuletis Assensum, & Apostolicæ confirmationis gratiam requiratis. Quare Innocentius III. præter confirmationem, quam ait sibi competere in vicinis Sedes Archiepiscopales, addit postulandum a se assensum vice Regia? Omnes Interpretes, hunc Nodum solvere non potuerunt. Propius ad veritatem accedit vetus versio Gallica, his verbis. *Et si potueris noster que l'Apostolicale a en aucunes Eglises cette dignité, que les Princes ont en celles qui sont sans eux, que l'on appelle, Regale*. Primus doctissimus a Colta, Præceptor meus, veram huius loci interpretationem indicavit, ex Hilflorix fide. Constantia vidua Henrici VI. Imperatoris, & Regis Neapolitani, [sive Regni Neapolitani Invasoris], testamento tunc*

Hæc Electio incidit in annum 1. Innocentii III. Christi vero 1199. mense Septembri. Vide integram Epistolam 177. datam mense Octobris, & 161. lib. 2. Registri Innocentii III.

Vide Confirmationem Baroni ad 4. 11. 1179

AD LIRBI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 155

lam * Friderici filii sui impuberis, Innocentio III. & Sedi Apollonice commiserat *. Itaque in universo Regno Neapolitano, & Principatu Capuae, vices Regis, & Domini gerebat: & sic per consequentias suum assensum praebuit in huiusmodi Electionibus. Probabat doctissimus Antecessor ex lib. 2. *Registri* Innocentii III. *epistola* 232. ad populum Capuanum, & *epistola* 244. ad populum Civitatemensem: quibus addimus veram speciem d. capituli 17. hoc tit. Auctorem Gestorum Innocentii III. pag. 10. & 20. *epistolae* 551. 552. 553. [554. 555. 556. & maxime 557. & 558.] lib. 1. *Registri*: & pleraque ex libro 5. *MS.* quas beneficio doctissimi & humanissimi Andreae du Chesne, nacti sumus, *Balium Regni Imperatrix Constantia Domino Pape dimisit*, ab omnibus iuramento firmandum, quoniam ad eum spectabat, tanquam Dominum * principalem. Regnum enim Neapolitanum, [Siculum, Apuliam], Campania, [& Melitanus Principatus], Feudi iure concessa fuerunt a summis Pontificibus. Et paulo ante mortem Constantia postulaverat ab Innocentio III. ut regnum Siciliae, Ducatum Apuliae, ac Principatum Capuae, sibi, & filio suo, concedere dignaretur. *Gesta* Innocentii III. pag. 9. quod & nuper adnotavit Auctor *Notitiae Ecclesiarum Siciliensium*, in *Chronologia Regum Siciliae*, quem adi si lubet pag. 15. 16. 17. qui *epistolam* 507. Innocentii refert ex lib. 1. *Registri* editionis Basileensis: alio tamen ordine citatur a dicto Auctore *Notitiae*; mendose forte; [vel ex Romana editione *Registri*].

Christi 1198. num. 64. usque ad num. 69. & iterum ad an. 1211. num. 5. ubi de Electionum Confirmatione. * Hoc corrigi anno Christi 1198. quo obiit Constantia 17. die Novembris anno primo Pontificatus Innocentii. De cuius Constantiam matrimonio cum Henrico filio Friderici Aenobarbi, vide Monachum Calfinicum

Scriptorem anonymum *historia Siciliae* pag. 146. 147. & 155. ibi: *Constantia Imperatrix filium parit in Marca Anconitana*, &c.

* Vide *Epistolam* 79. lib. 14. *Registri* Innocentii II. ubi de Policastro Episcopi Electione in irritum data. Natus in eadem *epist.* pag. 125. *Epistola* Innocentii III. pag. 8. & Baronii *Tractatum de Monarchia Siciliae* pag. 77. De forma vero Electionum Episcopatum in Regno Siciliae, Neapolitano, Apulia, & Campania vide *epist.* 408. & 409. lib. 1. *Registri* Innocentii III. cap. 18. & 19. hoc tit. & *Notitiam Siciliensium Ecclesiarum* pag. 38.

* Alibi Dominum Capitalem vocat, infra *Tract. de usu & auctor. Pallii* ad cap. 4. de Electione in fine.

Speciali vero mandato, posse cuilibet, vice Regia, demandari Jura omnia Regia circa Electiones, Collationes, Praesentationes, atque Nominationes Beneficiorum, constat: quia sunt in fructu. Potest enim a fructuario, non quidem jus ipsum; sed facultas percipiendi fructus, durante jure usufructus, demandari.

Hujus mandati specialis plura exempla nuper edita sunt *tomus* 2. *Libertatum Ecclesiae Gallicanae* tit. 16. num. 3. 12. & 17. [quibus addde Igneum in *repetitione* 3. non alias ff. de S. C. Syllaniano num. 330. & *legg.*

Nec tamen transeunt huiusmodi jura Regalia, una cum universitate, id est, Concessione alicujus Ducatus, vel Comitatus, in quibus, vel Episcopatus, vel Abbatiae sunt sitae: quod recte loco citato probat Ruzzus. Coronae enim inhaerent, nec ab ea separari possunt. Quam in rem notandus locus Rigordi in *vita Philippi Augusti*; ubi de bello inter Philippum, & Hugonem Ducem Burgundiae pag. 172. *Reges Franco-*

rum predictas Ecclesias, Episcopatus, & Abbatis præcipue intelligit, in sua libertate semper custodire cupientes, quibuscumque Principibus terras custodiendas tradidissent; tamen Ecclesias, sub potestate sua, & protectione, retinuerunt. Quod & notat vetus Auctor Tractatus de Exemptionibus, qui tempore Concilii Basileensis scripsit sub Eugenio IV. ut in fine sui Tractatus prodidit.

Vide infra
sub finem
§ Postea jus
Cleri.

Notandum etiam, huiusmodi Consensum, & auctoritatem Regum, tam in Electionibus, sive Episcoporum, sive Abbatum, quam in Collationibus Beneficiorum, habere locum, etiam si Prælati decesserint in Curia Romana; quamvis Pontifices, & Interpretes contrarium sentiant: Quam in rem notanda est insignis controversia, inter Innocentium III. & Joannem Regem Angliæ, super Electione Stephani de Langton Angli Cardinalis, in Cantuariensem Archiepiscopum, quæ facta fuerat in Curia, iussu Papæ, a quibusdam Monachis Cantuariensibus, pro tempore in Curia, super Electione litigantibus, Matthæus Paris ad annum 1207. Cum enim Monachi responderent, sibi non licere, præter consensum Regium, & sui Conventus, canonicam celebrare Electionem; respondit Pontifex, in Electionibus celebratis apud Sedem Apostolicam, non solere assensum Principum expectari. Unde gravissimæ turbæ a Rege Angliæ excitatæ, ut ex Scriptoris illius fastidii constat. *Gesta Innocentii III. pag. 191. & Parkerus in vita Stephani.*

Nec tantum Electiones; sed etiam Consecrationes, in Curia a Pontifice fieri, Metropolitani Galliæ ægre tulerunt, Ivo Episc. 1. 2. 8. & 12. de se ipso ita loquitur. *Dicent me in Majestatem Regiam offendiße, qui a Sede Apostolica præsumpsim Consecrationem accepisse.* Nam Ivo ab Urbano II. Papa, consecratus fuerat, [Fulbertus Carnotensis episc. 30. Leuthero Archiepisc. Senonum. Aurelianensem Odolricum ego quidem ad Episcopatum non elegi, sicut vobis dictum est; sed a Clero & Populo sua Civitatis electum sacra Presbyterum. Quod cum Romam ire velle audisset, & ibi creari Episcopum, dissuasi vestri honoris gratia. Sed & ipse grateranter dissuadenti paruit, suggerentibus fidelibus suis, Rodolpho scilicet & Herfrido. Adde tomum 2. Probationum Libertat. Eccl. Gall. pag. 404.]

Vide Pinhæi
Tractatum
de Libert.
Eccl. Gall.
& quæ nos
infra sub
finem hujus
tractatus.

Nec etiam habet locum in Beneficiis vacantibus in Curia, quorum scilicet Collatio, jure Regaliæ, ad Reges nostros pertinet. Idque Gregorius X. declaravit; cujus extat Bulla nuper edita, Tomo 2. Libertatum Gall. tit. 16. num. 18.

Ex his colligimus, quanta fuerit Regum nostrorum, & aliorum, auctoritas & potestas in Electionibus Episcoporum, & Abbatum, etiam vigente jure communi: quo Electiones, communi consensu Cleri, & Populi peragebantur. Quod Jus Regibus competit, tum propter præcellentem eorum dignitatem, tum propter specialem Tutionem, & Protectionem, seu Custodiam, quam Ecclesiis impertiuntur. Accedit hæc summa ratio, quæ in privato quolibet Patrono locum habet: quia Ecclesias, & pleræque Abbatis, & Prioratus dotaverunt, & ditaverunt, non tantum amplis possessionibus & redditibus eis assignatis; sed etiam Civitatibus & Ducatibus. Notavit Rigordus loco citato.

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 157

MIRUM IGITUR NON EST, si propter huiusmodi liberalitatem & munificentiam Regum, maxime propter utilitatem publicam, & securitatem; olim quidem, per anulum, & virgam *, Inveſtituram Episcopatum, & Abbatiarum, per manum Regis acciperent; & Inveſtituræ tempore, hominum, & fidem jurati, in ſcriptis præſtarent. Conſequenter, quoties opus foret, obſequium atque ſervitium præbere tenebantur: ſi deſuiſſent, Regalibus eorum confiscatis, emendare cogerentur, & per omnia ſere, cum reliquis Vaſſis dominicis, æquo jure cenſebantur.

Eadem ratione, deſuncto Epifcopo, vel Præſbitero, Regalia Vacantia, ſicut reliqua Feuda, quoties vacant, nomine Regis occupantur: & donec a Rege novus Præſbiterus, Sacramento præſtito, Regalia receperit; interim fructus omnes ſuos Rex facit. Fructus, inquam, omnes: & per conſequentias, Collationes etiam Beneficiorum, quæ tempore mortis Epifcopi, vel jure tantum, vel facto tantum, vacant.

Excipiuntur tantum Parochiales Eccleſiæ, jure noſtro, & conſtitutionibus Regum noſtrorum: niſi forte Canonici, vel Præbendæ Parochialis Eccleſiæ ſit annexa.

Hoc quidem Jus Regium, cum ſit antiquiſſimum, ſimul cum Regno natum. Huiusmodi Collationes præjudicium non patiuntur, per jura recentiora: nec eis poteſt derogari, per Decretales, Statuta particularia Eccleſiarum, Pragmaticas, Concordatas, Indulta, vel Mandata Apoſtolica. Imo, quoties lis de Jure Regaliarum oritur, omnibus Judicibus interdicitur cognitio, etiam in prima inſtantia. In hoc enim Jure diſceptando ſolos Judices experimur, qui Curiam in Parlamento Pariſienſi conſtituunt.

Nec tantum ratione, & jure communi, inducta ſunt Jure Regalia, ſed præterea diuturno uſu, & longa conſuetudine confirmata fuerunt, vel ipſorum Pontificum teſtimoniis & auctoritatibus, quorum pleræque fuerunt omiſſæ ab his, qui de Regalibus ſcripſerunt: cum tamen hoc præcipue fuiſſet probandum. Nam qui adverſus Regalia ſcripſerunt, omnes ſere Canoniſtæ, uſurpationem & novitatem obijciunt. Quidam eorum temere nimis, corruptelam potius, quam conſuetudinem: qui modèſtius, referunt ad privilegium & indultum Pontificum.

Omnes autem ſimul veteres & novi, inveſtuntur adverſus Inveſtituras, quæ fiebant per traditionem annuli, & virgæ paſtoralis, ante Conſecrationem Epifcopi, vel Abbatis futuri: ſicut Jure Feudorum, Inveſtitura fiebat, per ſiſtitiæ traditionem, Fuſſis verbis gratia, Annulli, Enſis, Vexilli, vel alterius ſymboli, Vaſſalo factam: & per eamſdem Feudi conceditur, ideſt, obligatio & actio acquiritur, per quam Dominus poſſeſſionem corporalem feudi, cujus inveſtituram fecit, tradere compellitur exemplo emptionis: nec liberatur ſi paratus ſit ſolvere quod intereſt, tit. 1. de Feudis 8. ſi Archiepiſcopus lib. 4. tit. 15. & cap. 5. infra de Devotionibus: quibus ex locis aperte Inveſtitura, a traditione corporali, & inductione in poſſeſſionem ſeparatur.

Eadem ratione Inveſtitura uſurpatur, non tantum in Epifcopatibus, & Ab-

De Inveſtituris Epifcopatum, Abbatiarum, Prioratuum, & aliorum Beneficiorum & Inveſtituram.

* De virga multiplici ſignificatione vide Chryſoſtomum tom. 1. edit. Pariſienſis pag. 325.

Vide ſupra ad cit. de Conſecratione pag. 99.

& Abbatibus; sed etiam in minoribus Dignitatibus, & Officiis, in quibus *per Annulum*, ut in *cap. 4. de Concessionis Præbendis*, vel aliud Symbolum Investitura fiebat. Canonicus investitur *per librum & panem*, in *integra epistola* Innocentii III. lib. 5. *Registri MS.* ex qua sumptum *cap. 7. de Concess. Præb. & cap. 4. eod. tit. in 3. Collect.* In *cap. 3. de his que sunt a majori parte Cap.* in signum Investituræ Præposituræ Augustinæ, *Annulus aureus mittitur*. Junge *Epistolam 6. libri 1. Goffridi Vin-*
docinensis, & notas doctissimi Interpretis ad d. epistolam 6. & ad episto-
lam 25. lib. 5. in tabulis Concessionis Decimarum, quas Adelardus de Castro Gunterii obtulit sancto Albino. *Donum Investitura porrigere in*
cap. 46. de Appellationi.

Investituras hujusmodi, sive fictitias & imaginarias traditiones, a possessione corporali recte separant Interpretes *ad cap. 22. de Præbendis*; quæ quidem corporalis possessio, in Beneficiis *Institutio* appellatur; de qua *tit. de Institutionibus infra*. Male tamen ibi, cum *investitura*, ab Osiensi, & aliis quibuidam confunditur. Institutio namque est indutio corporalis in possessionem; verbi gratia in Præbendis in *cap. 22. cum ea*, quæ ad Canonicarum pertinent, cum Stallo Chori, & Loco Capituli assignantur.

Hujusmodi autem jus, & consuetudo investiendi Episcopos & Abbates, *per Annulum, & Virgam*, post Electionem, ante Consecrationem, *Inoleverat fere per universam Europam*: eoque Imperatores per Germaniam & Italiam urebantur. Imo & Pontifices Romanos, & instituti, & investiendi potestatem sumebant. In Gallia, Anglia, Hungaria, & Polonia, idem usurpatum.

Mortuo nempe Episcopo, vel Abbate, Baculus, Ferula, vel Virga pastoralis, & Annulus, deferbantur ad Imperatorem, vel Reges: qui post Electionem, quam & sæpe pro arbitrio suo fieri curabant; vel omnino etiam, præcipue in Germania, omittebant, futuro Episcopo, vel Abbati dabant; eumque investiebant. Cum verborum, & rerum compendio Historici, & alii Scriptores loquuntur, *Episcopatus, & Abbatis, per manus Imperatoris, vel Regum accipere*.

Verum hujusmodi Investituras, quæ per concessionem & traditionem Episcopallium Insignium peragebantur, in pluribus Conciliis damnaverunt Romani Pontifices, [inter quos præcipuus merito] nominatur Gregorius VII. quem secuti sunt proximi Successores, maxime Urbanus II. & Paschalis II. sub Henrico IV. & V. Imperatoribus, [quorum plures Canones referuntur a Gratiano in *Causa xvi. q. 7.*] Unde Investitura vocabatur passim, *Henriciana heresis & Simonia*.

Donec tandem, sub Callisto II. in Concilio Lateranensi [I. Generali IX. anno 1119. convocato, & anno 1122. celebrato cujus *Præfatio* omnino legenda], pax & concordia inter Pontificem, & Henricum V. Imperatorem, composita est; ea conditione nempe, ut Imperator in omnibus Ecclesiis, & Monasteriis, liberam fieri Electionem, & Consecrationem concederent: itemque, ut non amplius investituras facerent, tradito annulo, vel virga Pastorali; sed ut Regalia & eorum fictitiam possessionem traderent, *per Sceptum*; eisque ab Episcopis, & Abbatibus hominum & fides, per juramentum exhibe-

AD LIBR. II. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 159

hiberetur. Plurissime concordiam illam retulit Conradus Urspergensis ad annum Christi 1122. & Anselmus Gemblacensis ad eundem annum. Adde omnino Othonem Frisingensem lib. 7. cap. 16. & 17. Wilhelmum Malmeburgh. lib. 2. pag. 166. 167. & seq. Martinum Polonium in *Henrico IV. Imperatore*, & *Paschali II.* ex quibus desumpta sunt, quæ notaverunt Baronius, & Binius in *Conciliorum* tomo 3. parte 2. ad Concilium *Lateranensem*, sub *Callisto II.* [Præcipue videnda *historia d. Concilii Lateranensis I.* & quæ habentur tomo 1. *Hist. Francica* pag. 89. 288. 289. & 366. in fine].

Has autem atque alias de Investituris controversias; earumque progressus, & eventus, plenissime & doctissime retulit doctissimus Juretus ad *epistolas* Ivonis 8. 60. 237. 236. 237. 238. & seq.

In huiusmodi difficillimis temporibus, præsentissimum Gallie auxilium Vnde supra fenderant Pontifices: pulsi nempe ab Imperatoribus Urbanus II. Pascha- hic, ubi de Electio- lis II. & Gelasius II. in Galliam confugerunt: ubi & multa Concilia summi Pon- habita super investituris. Vide Goffridi Vindocinensis *Epistolas*; & inter tificis, in- ejus opuscula, *res de Investituris tractatus*.

In illa quæstione Goffrido convenit cum Ivone. Non recte quidam dissentientes Ivonem, & Goffridum inducit. Nam in opusculo 4. agno- scit, aliam esse investituram, quæ perficit Episcopum, in Consecratione scilicet, quæ jure divino Episcopis solis permittitur, Laicis nunquam: aliam quæ pascit, & ex jure humano habetur [quæ scilicet exterior In- vestitura dici potest]. Possè autem Reges sine offensione, post Electionem canonicam, & Consecrationem, per Investituram Regalem, in Ecclesiasticis possessionibus, concessionem, auxilium, & defensionem Episcopo dare: quod quolibet signo factum extiterit, Regi, vel Pontifici, seu Catholice Fidei, non nocebit.

Doctissimus Ivo *Epist.* 60. Dominus quoque Papa Urbanus Reges tantum a corporali Investitura excludit, quantum intelleximus: non ab Electione, in quantum sunt Caput populi, vel Concessione; quamvis VIII. Synodus, (vide *Can. 1. Dist. LXIII.*) solum prohibeat eos interesse Electioni, non Concessioni. Quæ Concessio, siue fiat manu, siue nutu, siue lingua, siue virga, quid refert; cum Reges nihil spirituale se dare intendant; sed tantum, aut votis petentium annuere, aut villas Ecclesiasticas, & alia bona exteriora, quæ de Regum munificentia obtinent Ecclesie, ipsis Electis concedere. Iterum Ivo *Epist.* 236. in fine. Si vera congrua nomina rebus dare volumus, possumus dicere, quod illa manualis Investitura, per Laicos facta, alieni juris est permissio, & sacrilega presumptio, quæ pro Libertate Ecclesie, & honestate, salvo pacis vinculo, si fieri potest, funditus abscindenda est. Ubi ergo sine schismate auferri potest, auferatur: ubi sine schismate auferri non potest, cum discretæ reclamatione differatur. [Joannem Lugdunensem ad Ivonem *epist.* 237. circa finem. Et licet exteriores Investituras, per Laicos factas, non satis propriæ hæresis nomine conseruamus: sentire tamen ac defendere fieri debere, indubitata hæresis est. Adde Notas Jureti ad *Epist.* 60. 236. Ordericus Vitalis *Hist. Eccles.* lib. 3. ad an. 1059. loco insigni pag. 477. Anno ab Incarnatione Domini 1059. Indictione 12. Utinenses Rætherici de Gentemaisnillo sibi elegerunt Abbatem, rationabiliter consuecrantes in

pre-

presati viri electione multimedam commoditatem, tam propter ejus clarissimam generositatem, quam ardentem Monastica vel procuraticnem, & in agendis rebus efficaciam & strenuitatem. Hunc itaque confirmato totius Congregationis consensu Ebroas duxerunt, ibique Willelmo Duci presentaverunt, eique Monachorum electionem atque petitionem intimerunt. Dux autem eorum petitioni acquievit, & presato viro, qui electus erat, per Cambrian Ivois Episcopi Sagienfis, exteriorem Abbatia potestatem tradidit. Willelmus vero Ebroicensis Episcopus interiorem animum curam per Pontificalem benedictionem x. Kal. Julii spiritua liter commendavit. Ab his non valde differunt, quæ Eadmerus lib. 5. histor. novor. sub finem. Aliquando Reges Angliæ, annulum tantum tradebant; baculus autem super altare positus, ab Episcopo sumebatur.

Prudenter Ivo: nam tandem precibus Pontificum, & Episcoporum, plurimi Reges indulti, Investituras, per annulum & virgam, restituerunt Ecclesiis: hominibus vero, & fidelitatis Sacramentum retinuerunt. Et quidem Ivo epist. 190. semper in Gallia obtinuisse ait, ut omnes Episcopi, Regibus nostris, per manum, & sacramentum, fidelitatem facerent in scriptis. Adhibe Juretum. Multæ hujus sacramenti formulæ nuper fuerunt editæ Tomo 2. Libertatum Gallicæ cap. 17. [Quod quidem fidelitatis Sacramentum, ante quam Regalia cesseret, debet Episcopus perionaliter, non per procuratorem Regi exhibere].

Occurrit mentio juramenti præstiti a sancto Patriarcha Ignatio apud Nicetam, in vita Ignatii, quem his verbis loquentem exhibet, ὁ δὲ πατριάρχης ἡμετέρος, scilicet Ignatius, ἀδελφὸν μοι πᾶσι πῖνον, &c. Τὸ γὰρ Ἐκκλησίᾳ τοῦ σῶματος τοῦ ἀρχιεπισκοπικοῦ, ὑποτάσσον ὅπως εἶπαμεν, μὴ δύνανται οἱ βασιλεῖς ἡμῶν ἐπιβάλλειν, ἢ οἱ αὐτοὶ ἐπὶ τῇ ἐκτὸς διατάσσοντας, &c. Orientis ergo & Occidentis Ecclesiæ in hoc articulo conveniunt, ut in fine hujus tituli pluribus confirmabimus. Redeamus ad Investituras.

Angliæ etiam Reges Investituras, post gravissimas controversias, & exilia Lanfranci, & Anselmi Cantuariensis Archiepiscoporum, & aliorum Episcoporum, tandem restituerunt: quam in rem insignes sunt ipsius Anselmi epistola lib. 3. epist. 70. & seqq. epist. 88, 104, 105, 121, 134, 140. & 153. quibus jungenda, quæ in vita Anselmi scriptæ Eadmerus Anselmi comes individuus, & Guillelmus Malmesburienfis in Henrico I. pag. 163. 164. ex quo potissimum colligitur, Henricum I. tandem remisisse Investituras, per annulum & virgam; retinuisse hominibus, jus in Electionibus, & Regalia.

Nec tamen ejus Successores perstitisse semper, erudite notat doctissimus Seldenus initio notarum ad Eadmerum; & confirmatur, epist. 48. lib. 13. Registri Innocentii III. In qua tractatur, de suscipiendis omnibus Ecclesiis, seu Episcopatibus Hiberniæ, sub protectione Apostolica. Epistolæ illa verba notanda. Adiciamus quoque, ut cum te, vel aliquem Suffraganeorum tuorum, mori contigerit, Baculus Pastoralis, & Annulus, in Ecclesia remaneant propria, sub fidei custodia constituti, ad successoris usum, cum Deo favente Consecrationem acceperit, conservandi.

In

AD LIBRII. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 161.

In Regno Scotiæ, Investitura Episcopatum, saltem per annulum, a Regibus factas fuisse, auctor optimus est Eadmerus *lib. 5. historia pag. 130. 131. & seqq.* ubi notanda sunt verba cujusdam Eadmeri electi ab Alexandro Scotiæ Rege, in Episcopum sancti Andree. *Annulum, ait, quem de manu Regis suscepi, libens reddam, ea re, quod nihil possitis, quæ in eo significatur, in illo accepi; Laico scilicet dante, cui tale quid nihil attinet. Baculum autem, quem super altare, presentibus duobus Episcopis sumpsi, ponam ubi assumpsi, & eum dispositionis Jesu Christi commendabo.*

Reges Hungariæ pariter Investitura Episcoporum, & aliorum Prælatorum remiserunt, quas usque ad tempora Paschalis II. facere consueverant, Martinus Polonus in *vita Paschalis II.* In Electionibus tamen, Depositionibus, vel Translationibus Episcoporum, jus suum retinuerunt: imo & jus Regaliæ, cujus nominatim mentio fit in diplomate Belæ Regis Hungariæ ad Alexandrum III. anno 1169. Extat inter acta ejusdem Alexandri III. nuper edita *post Concordia Narrationem, inter Alexandrum III. & Fridericum I. pag. 196.*

Tardius in Polonia, hujusmodi restitutionem factam fuisse reperimus: vix sub Innocentio III. ejus Pontificatus anno 14. ex *epist. 89. lib. 14. Registris Innocentii.* In qua præterea notanda cautio, & *supra* Ecclesiæ Posnaniensis. Cum enim tantum post Consecrationem annulus & virga tradi solerent; statim post Electionem, ante Confirmationem, Electus annulum & virgam acceperat: adeoque meditate & consulto, ad abolendam Consuetudinem, imo Corruptelam potius: quia antea Duces Poloniæ Episcopatus consueverant pro sua voluntate conferre, insignis hujusmodi assignatis.

Quinimo Imperatores Germanorum, Reges Angliæ, & Scotiæ, statim post mortem Prælatorum, antequam de Electione tractaretur, jubebant ad se deferri annulum, & virgam. Passim confirmatur, tam ex *Historia Ecclesiastica Archiepiscoporum Hamburgensium, scripta ab Adamo Bremensi*, quam ex *Chronico Cameracensi*, a Balderico Noviomensi Episcopo scripto: ex quo notandum *lib. 3. caput 63. in fine, & 64.* ubi mortuo Gerardo Episcopo Cameracensi, cum Casatis, seu Vassalis, reportasse dicuntur Baculum Pontificalem, atque nunciasse Episcopi sui depositionem Henrico II. Imperatori. Præterea in *dicto cap. 64.* dicitur, Henricum II. Imperatorem donasse Episcopatum Cameracensem, & Archiepiscopum Lietberto, qui postea fidelitatem Imperatori promisit, idest, fidelitatis Sacramentum. Passim etiam in *dicta historia Archiepiscoporum Hamburgensium*, Imperatores donare Episcopatum, *per serulam, virgam, vel cambucam* dicuntur.

Idem de Angliæ, & Scotia, Eadmerus statim in *Prefatione historia, & lib. 5. pag. 132. & seqq.* ubi de Episcopatu sancti Andree in Scotia disputatur, ut modo diximus. (De Hibernia, quam Scotiam maiorem vocatam pluribus nuper confirmavit Jacobus Ulsterius Archiepiscopus Armachanus, & totius Hiberniæ Primus in *Antiquit. Eccles. Britan. cap. 16.* paulo supra diximus ex Innocentio III. *lib. 13. registris epist. 48.* quibus adde quod supra notavimus *pag. 147. & infra §. Antiqui-*

Pars Prima.

X

tiqui-

siquitatem autem]. Vide Spelmanum in *Glossario*, dictionibus, *Cambruca*, & *Ferula*.

Hæcenus de Investituris, & donationibus Episcopatum, & Abbatiarum factis ab Imperatoribus, & Regibus; quibus illustrantur plurimi canones, quos Gratianus retulit, *Dist. LXII. & LXIII. can. 1. a. 22. & seqq.* maxime vero, *can. 11. 12. 13. 14. 16. & 17. Causa XVI. Quest. 7.* quibus explicari potest, quod dicitur in fine capituli unici, *de sacra unctione: Romanum Pontificem non uti baculo Pastoralis, propter historiam*, quam explicat idem Innocentius III. *Mysterium Misæ lib. 1. cap. 62.* & Glossa tangit. Nec tamen abs re videbitur, si dicamus in odium Investiturarum per virgam, quam damnaverunt semper Pontifices, eos abiecit baculum Pastoralem. Constat itaque jure & exemplis retinuisse Imperatores & Reges, in Episcopatibus, & Abbatibus; jura Electionum, ac Regalium.

De Jure Regalium.

SUPEREST UT DE REGALIBUS ordine, & methodo certa tractemus. Sed primum ambiguitatis vitandæ causa, diversæ significationes distinguendæ sunt.

Primum, Regalium nomine latissime sumpto, res & jura omnia Regia, & ficalia continentur; ut *legibus Neapolitanis Friderici II. lib. 1. tit. 6. lege 1. & lib. 3. tit. 1.*

ALIQUANDO vero Regalia apud Scriptores historię Germanicę, significant insignia Imperii, Ensem, Globum, Sceptum, & Coronam, de quibus doctissime Freherus in *Origimibus Palatinis*. [Insignis locus initio libri 2. *Regum*. Amalecites, qui mentiebatur se occidisse Sautem, ita loquitur. *עליון על בראדמור, & עני את כרסו אתי. Et sumpsi regale, quod erat super caput ejus, & armillam de brachio illius, & attuli ad te Dominum meum huc.* Vulgata: *Et tuli Diademata, quod erat in capite ejus, &c.* Junius & Tremellius, *Coronamentum*. Eadem figura loquendi, Corona oblata a Rege Clodoveo Papæ Hormisdæ, regnum appellatur, *Pontificale in vita Hormisdæ. Eodem tempore venit Regnum cum gemmis pretiosis, a Rege Francorum Clodoveo Christiano, donum beato Petro Apostolo*]. Significant etiam Regalia, jura quædam eximia, quæ solis Imperatoribus, & Regibus competunt: qualia sunt ea, quæ in *Constitutione Friderici* numerantur *lib. 5. Feudorum*; ad quam vide Cuiacium.

De Diademate, & Imperii insignibus, quæ Imperatores Ecclesiam ingressi deponabant, vide Frontonem Ducum *tom. 4. Chrysostomi editio Paris. pæc. 78. in fine Notarum.*

Præterea Regalia dicuntur, Feuda & possessiones, quæ munificentia Imperatorum, & Regum, tam Ecclesiis, quam Xenodochiis, & reliquis venerabilibus locis fuerunt concessa: quorum ratione subiciuntur communi juri, & conditionibus Feudorum omnes eorum Possessores, licet Ecclesiastici. Ideoque obsequium, hominum, & juramentum fidelitatis præstare tenentur. Hoc sensu pia loca dicuntur *Regalia*, & per Beneficium Regis haberi; esse in Regis Mundo, sive custodia: quod jam inde sub Pipino obtinuisse leges Longobardorum probant *lib. 3. tit. 1. lege 19. & 30.* [Regalia in eadem significatione sic explicat Ivo *epist. 60. Villas Ecclesiasticas, & alia bona exteriora, quæ de munificentia Regum obtinent Ecclesia.* Vide *cap. 8. de rebus Ecclesia non alien.* ubi Regalia appellantur res a Regibus in Eccle-

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 165

Ecclesiam collatz, ad differentiam aliorum bonorum Ecclesiæ. Eodem spectat data Henrico V. Imperatori a Callisto II. Regalia per sceptrum Investiendi facultas, in refutatione Investiturarum facta ab eodem Henrico V. sive in Concordia inter ipsum & Callistum II. inita, quæ habetur in fine Concilii generalis IX. sub Callisto II. vulgo Lateranensis I. dicti, de qua supra, ubi de *Investituris*. Adde Othonem Frisingensem lib. 2. de *Gestis Friderici* cap. 12.]

Eadem forma, & figura verborum, *Regalia sancti Petri* vocantur, quæcunque libertate Imperatorum, & Regum; nostrorum maxime, Romano Pontifici concessa fuerunt. In hunc sensum Regalia accipiuntur in *celebri epistola Friderici ad Adrianum*, & in *Compositione* supra citata inter Henricum V. Imperatorem, & Callistum II. in formula juramenti solemnæ a Gregorio VII. tradita, & ab omnibus Episcopis præstanda, his verbis. *Papatum, & Regalia sancti Petri, adjutor ero ad defendendum*. Ita legendum videtur Antonio Augullino in cap. 20. de *Electione* in 1. *Collect.* ex quo sumptum est cap. 4. *extra de Jurejur.* Confirmat aperte formula juramenti ab Innocentio III. præscripta Trinovitano Archiepiscopo, quæ extat in *Gestis* ejusdem Innocentii pag. 64. In illa formula ita explicantur Regalia, [*latius paulo*], *honores, dignitates, & rationes Apostolica Sedis, defendam pro posse*. In juramento a Comite Hildebrandino præstito Innocentio III. in fine lib. 2. *Registri: Papatum Romanum, & Regalia beati Petri, & nominatim Montem altum, & quicquid aliud teneo de ipsius Regalibus.* Tomeba.

Mirum itaque non est, cum Feuda possideant Episcopi, & reliqui Prælati; si ratione bonorum, servitium & obsequium compellantur præstare. Olim cogebantur & personaliter in bello interesse, cum hominibus suis: nisi iusta ex causa excusationem a Regibus impetraverint; ut per vicariam personam hujusmodi muneribus defungantur: quod jus antiquissimum esse colligitur ex *tomo 2. Libertatum Gallia tit. 39. num. 1. & 2.* & ex *Notitia omnium Monasteriorum Gallia, & Germania*, facta præcepto Ludovici Pii, qua continentur, quænam Monasteria debeant Regi; vel *simul Militiam, Dona, & Orationes*; vel *Dona & Orationes*; vel *Orationes tantum*. Notitiam illam edidit doctissimus Sirmondus in *Notis ad tomum 2. Concil. Gallia pag. 685.* Frotharius Tullensis Episcopus, qui ejusdem Ludovici Pii tempore scripsit in *epistolis 24. & 25.* quas *tomo 2. Scriptorum Historie nostra* diligentissimus Du Chesne primus publicavit. [Adde Concilium ad Theudonis Villam sub filiis Ludovici Pii post obitum Ludovici *tomo 2. Concil. Gallia pag. 14. & Capitularia Caroli Magni in voce Pontium Restauratio*]. Idem servitium præstitum Germanis Imperatoribus ab Episcopis, propter Regalia docebit Otho Frisingensis lib. 2. de *Gestis Friderici I. cap. 2.* Dubito reliquos Reges hujusmodi exempla secutos. Huc forte allusit in *inscriptionibus sacrarum epistolarum ad Henricum I. Anselmus Cantuariensis humile servitium, & orationes*. Denegabant enim hominum.

Reges vero nostros feudalialia servitia, etiam personalia in bello retinuisse, Historici nostri, & exteri confirmant. Extat insigne exemplum

plum Philippi Belluacensis Episcopi, sub Philippo Augusto, apud Guilelmum Neubrigensem *lib. 5. cap. 30.* qui tamen insultat acerbius capto: sed Episcopum excusat satis Jus & Consuetudo Feudorum, & natalium splendor. Extat & aliud notatu dignissimum, sub eodem Philippo Augusto, apud Rigordum *ad annum 1209.* de Regalibus Aurelianensium Episcoporum, & Altiiodorensium Episcoporum, a quibus emendari petebat Philippus Augustus, quod ab exercitu milites eorum defecissent: eo colore, quod se non teneri contenderent ire, vel mittere; nisi quando Rex personaliter interesset. Consuetudine autem generali contra eos faciente, atque nolentibus emendare, Regalia eorum confiscavit, & per biennium occupavit.

Notandum hoc amplius. Innocentius III. saepius a dictis Episcopis interpellatus, noluit tamen Consuetudinibus, Juribus Feudorum, & Regni derogare: adeo ut tandem coacti fuerint, antequam a Rege occupata Regalia per biennium recuperarent, emendam Regi persolvere. Ad hanc insignem controversiam pertinent multae Innocentii III. *Epistolae*, maxime 39. & 40. [52. 106. & 107.] *lib. 15. Registri*, & reliquae, quae ab Interprete notantur, quibus junge *tom. 2. Libertatum Ecclesiae Gallicanae tit. 22. num. 2. & tit. 39. num. 5. 6. & 7.*

Quibus ex locis; potissimum vero ex *Epistolis 39. 40. & 52. lib. 15.* & ex Rigordi loco, explicatur postrema Regaliorum significatio, & usus eorum in Gallia. Nempe vacantibus Episcopatibus, non tantum temporalia Episcopatum, quae a Regibus concessa fuerunt, sed etiam omnes omnino redditus occupari. Ita enim perite & secundum usum, Rigordus loco citato. *Rex Regalia confiscavit; scilicet, ea tantum temporalia, quae ab eo feudaliter tenebant: Decimas, & alia spiritualia, eis in pace dimittens, &c.* Innuit satis hoc loco, *Decimas, atque alia spiritualia*, Regalium nomine generaliter comprehendi in vacantibus Episcopatibus. Innocentius similiter *epistola 40.* *Illud forte, cum Sedem Episcopalem vacare contingit, fieri tantummodo consuevit: & tunc, non solummodo domos; verum etiam Decimas, & Oblationes, & alia quae inveniunt, facis omnino saisiri, & in quibusdam Ecclesiis confectis praebendas vacantes.*

Notandum quod utroque loco dicitur nominatim de Decimis, evertere omnino contrariam Ruzzi opinionem, quae recte postremis Senatus Decretis improbata est. Choppinus *Monast. lib. 2. tit. 3. num. 6. & lib. 2. de Doman. tit. 9. art. 16.* Itemque probatur manifeste ex dictis *epistolis* Jus Galliae, quo Reges nostri manus injectionem habent, & rei controversae occupationem, ipso jure, lite pendente; nec adversus eos locum habere jura de restitutione spoliatorum: *le Roy plaide main garrée.*

Praeterea nullos alios Judices agnoscere Reges nostros, quam Patrum Curiam. Quae jura cum dictis *epistolis* Innocentius impugnaret ab initio; cedere tamen coactus est, postquam de re tota certior factus fuit.

Vide quae supra de Hibernia confirmantur *cap. 28. hoc tit.* juncta antiqua quae ad Hiberniam pertinent,

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 165

net, & 32. cap. iuncta etiam antiqua, quod ad Galliam, ubi mentio Regalium, sicut & in cap. 2. de Concess. Preb. & in cap. 1. de his que fiunt a maiori parte Cap. in 3. Collect. a Raymundo detracta fuit. Quibus addere licet Rescriptum quoddam Innocentii III. Tom. 2. Libertatum Gallie tit. 16. num. 3. in quo Jus Collationum Præbendarum, Ecclesia Laudunensi vacante, dicitur pertinere ad Regem, secundum antiquam & approbatam Consuetudinem. Idemque in [Anglia] apertissime confirmat cap. 6. de Jure Patronatus in 1. Collectione. Quare, ut rem notissimam, antiqui Interpretes ad canonem Imperium Dist. x. notaverunt.

Disti vero cap. 6. de Jure Patronatus auctor Alexander III. cujus tempore in Anglia idem jus obtinebat. Apud Matthæum Paris inter xvi. Capitula libertatum, recognitarum Clarendoniæ sub Henrico II. anno Christi 1164. hoc caput inferitur. Cum vacaverit Archiepiscopatus, Episcopatus, vel Abbatia, vel Prioratus; in Dominio Regis esse debet, in manu ipsius, & inde percipiet omnes redditus & exitus, sicut dominicos redditus suos. Quod Jus in Anglia cepisse sub Guillelmo II. qui vulgo Rufus, notat Guillelmus Malmesburiensis lib. 4. Nam Guillelmi patris Conqueritoris tempore, post decessum Episcopi, vel Abbatis, omnes redditus integre custodiebantur, substituendo Pastori, resignandi. Successores tamen Guillelmi II. constantissime, sicut fieri amat, Regalium jura conservarunt. [Adde cap. 3. de Institutionibus, scriptum ab Alexandro III. Thomæ Cantuariensi, acerrimo Regalium & similium jurium impugnatori; & quæ præterea ad illud cap. & ad cap. 1. ut lite pendente notavit Molinæus de Jure Regalium apud Gallos nostros].

Idem jus Hungariæ Reges sibi vindicasse confirmat diploma supra citatum ipsius Regis ad Alexandrum III. Hoc amplius mobilia Episcoporum ab intestato decedentium Reges Hungariæ sibi vindicare solebant, epistola 43. lib. 14. registri Innocentii III.

In Gallia non tantum Reges, sed etiam aliqui ex Ducibus & Comitibus, in quorum provinciis Episcopatus erant positi, idem jus præsumebant, Tomo 2. Libertatum Ecclesiæ Gallicæ tit. 16. num. 1. & 4. Ivo Carnotensis epist. 94. ad quam vide Juretum.

Hujusmodi mobiliū occupationes ab intestato, concessionibus singularibus certis Ecclesiis ab initio remissæ, tandem in desuetudinem abierunt, tanquam Canonibus & æquitati contrariæ. Jure enim veteri communi Canonico, non tantum bona intestatorum Episcoporum vel Clericorum; sed etiam vacante Ecclesia, redditus omnes servandi erant successoribus ean. 25. Concil. Chalcedonenfis, quem Gratianus retulit Dist. lxxv. can. Quoniam, quidam, plenius can. 43. 46. 47. & 48. xli. Quest. 2. [qui ad explicationem & confirmationem d. can. 25. pertinent]. Quibus locis omnimodo direptiones mobiliū defuncti Prælati ab intestato, non tantum Laicis, sed etiam Episcopis, Capitulis & Clericis interdiciuntur; non obstantibus cujusvis temporis Consuetudinibus.

Cum vero rapacitas & licentia in multis Ecclesiis prævaluisse; idem jus iterum renovandum fuit cap. 40. hoc tit. in vi. & cap. 6. de Electionibus in Clementinis.

nia addidimus, ubi de investituris in fine. Adde de Capit. super his de consecrationibus, & igneum in repetitione §. non alias ff. ad S. C. Syllanionum pag. 163. num. 325. & pag. 164. & seqq.

Vide H. le Maître in Traicté de Regalibus cap. 1. in fine.

Vide Supplémentum Matthæi Paris fol. 190. & veterem Philippi IV. Constitutionem de Regalibus anni 1301. ubi de modo utendi fruendi, & conservandi boni viri arbitrio, aperte statuitur.

Plu-

Plurimum ab illa corruptela differunt Regalium jura, vacantibus Ecclesiis, Regibus & Principibus competentia, summis rationibus munita, quas supra exposuimus: ideoque sæpius Pontifices Romanos probasse ostendimus, & tandem generaliter in Concilio generali Lugdunensi sub Gregorio X. confirmata fuerunt *cap. generali 13. de Electionibus in vi.* Hujus Gregorii duas speciales Constitutiones habemus, quibus Regum nostrorum Regalia comprobavit, in *Tomo 2. Libertatum Ecclesiæ Gallicæ cap. 16. num. 18. & 19.*

Hactenus per multa sæcula, jura Regalium intacta & integra Reges nostri retinuerant, etiam in Collatione Beneficiorum: donec Bonifacius VIII. insensu Philippo Pulchro, *Regalia*, præsertim circa Collationes Beneficiorum, irritò licet conatu, revocare tentavit. Cujus contentione occasione rapta, utrinque vehementer de Juris Regaliorum originibus & causis certatum est.

Controversiæ insignis Acta nuper edita fuerunt, [cura & studio D. Vigor in Magno Consilio Senatoris,] ex quibus quædam adscribuntur ad *dictum cap. 13. in veteri editione Juris Canonici Parisiensis, anni 1520.* unde in quasdam alias postea derivata: quæ tamen in antiquioribus editionibus, maxime extra Galliam, imò & in editione Molinæ, desiderantur. Quare imputandum nihil Romanis Correctoribus.

In dicto *cap. 13.* Glossa in dictione, *Regalia*, quæ tribuitur Joanni Andreæ, manca est. Omittit enim veram in illo *Capitulo* Regaliorum significationem. Sic restituenda ex Archidiaconi integris Commentariis, quem Joannes Andreas sequitur. *Dic Regalia, idest quæ capiunt Reges, vacante Ecclesiâ, ut patet in Franciâ Regno & Angliâ.* Nam illic vocantur *Regalia*, jura Regi in quibusdam Ecclesiis vacantibus competentia; quibus de *Præbato ordinatis*, illa percipiunt *Prælati*, & non *Rex*. Quæ postrema explicatio vera: omissa tamen in *d. cap. 13.* Reliqua alio pertinent. Adde *cap. hoc consultiſſimo de Rebus Ecclesiæ non alien.* in *vi.* cuius auctor idem Gregorius X. *Speculator lib. 4. tit. ne sede vacante:* [quod quidem postea frustra Bonifacius VIII. infringere tentavit, præcipue quod ad Collationes pertinet, sicut constat ex libro *Actionum inter Bonifacium & Philippum Pulchrum.*]

Observandum summe, diverso longe jure quam Regaliorum (licet quidam confundant male) nempe jure fundationis [lege dicta in fundatione,] *Regibus & Principibus Patronis*, non autem *Patronis privati*, competere plenum jus conferendi Dignitates & *Præbendas* [in Ecclesiâ Collegiata, v. g. in omnibus Sanctis Capellis regijs,] inconsulto etiam Episcopo: cujus juris mentio fit in *cap. 5. de Consuetudine in Antiqua*, [quam vide. Pertinet vero ad Ecclesiâ sancti Petri de Curia Cenomanensis. Glossa ad *Can. Imperium Diss. x.* male de Decanatu Andegavensi intelligit, cujus errorem reliqui sequuntur Interpretes. Vide *Selvam de Beneficiis parte 2. num. 1. & 23. Quest. 23. pag. 426. & 438.* Eiusdem quoque juris meminit [*cap. dilectus 34. de Præbendis*, [& ibi Cujacius,] & *cap. ult. de Concessione Præbende*, in quo verbum, *Donationis*, sicut & in *d. cap. Deſectus*

AD LIBRI I. DECRET. TIT. VI. DE ELEC. ET ELEC. POT. 167

Dilectus, non simpliciter jus presentandi [& nominandi]; sed plenum jus conferendi significat: quibus jungit *cap. 40. de testibus & cap. 9. de renuntiacione*. Quo jure hodie nostri Reges utuntur. [Vide *legem in repetitione ad §. non alias ff. ad S. C. Syllan. num. 354. & seq. & num. 383. & seq. Coquillium ad Nivernensis Consuetudinis articulum 58. & Mareschal Hum de Juribus honorificis pag. 27.*]

Quin & in hujusmodi Collationibus, jus praeventionis, & Regulae Cancellariae cessant; nisi quatenus illa nova congruunt cum jure antiquo, & cum ratione.

Quod ad Electiones vero pertinet: paulatim, & per partes juri communi derogatum fuit.

Primo Populis omne Jus ademptum suffragii, & Regibus solis assensus a Pontificibus, post Electionem factam relictus, ut diximus.

Postea, Jus Cleri valde imminutum, per reservationes, quae primo quidem in casu vacationis in Curia irreperunt, ex antiqua Consuetudine: quam etiamnum hodie sibi Pontifices vindicant, non expectato assensu Regio: [sed frustra; nostris Regibus jus suum acriter retinentibus].

Hujusmodi vero reservationum in singulari casu vacationis in Curia, prae ea, quae diximus, extant Constitutiones Clementis IV. & Gregorii X. in *cap. 2. & 3. de Praebendis in v1.* quas per interpretationem extendit Bonifacius VIII. *cap. 34. eodem tit. & Joannes 22. cap. 4. de Electione in Extravaganis communibus.*

Ad alios casus idem Joannes XXII. & Benedictus XII. reservationes produxerunt *cap. 4. execrabilis, & cap. 4. ad regimen de Praebendis in Extravaganis communibus*, quae a sequentibus Pontificibus receptae sunt: eisque primum locum, inter Regulas Cancellariae dederunt. [Paulatim etiam specialis alicujus Ecclesiae Cathedralis provisionem sibi reservare ceperunt, etiam ex quavis causa, ut loquitur Bonifacius VIII. in *cap. 45. de Electione in v1.*] Postremo generaliter omnium Cathedralium Ecclesiarum, & Monasteriorum Dignitates sibi reservarunt 2. 3. & 4. *Regula Cancellariae in antiquis*, [quarum in Gallia nulla unquam fuit auctoritas].

Concilio vero Basileensi *Sessio 12. & 23.* hujusmodi novae reservationes sublatae sunt, & Electionum jus commune restitutum.

In Gallia jus Electionum semper retentum fuisse, supra docuimus: nec unquam novae illae Constitutiones, vel Reservationes locum habuerunt. Quin etiam in Pragmaticam Sanctionem translatae fuerunt Decreta Concilii Basileensis: & secundum Pragmaticam Ordinationes Ecclesiarum per plures annos factae; eligendi facultate prius a Regibus impetrata, [*Tomo 2. Libertatum Ecclesiae Gallicanae tit. 13. num. 10. & 11. & tit. 15. num. 59. & seqq.*]

Pragmaticam sapientius evertere conati fuerunt Pontifices *cap. 1. de Treuga & Pace in Extravag. commun.* Tandem perfecit Julius II. in Concilio Lateranensi novissimo: cui eodem tempore Concilium Pisianum oppositum. Unde natae graves controversiae inter Pontifices & Reges nostros, qui strenue, & diu jus suum asseruerunt,

Vide Mollanum ad Parisien. Consuetudinis art. 422. Glosa 1. num. 10. 11. & 12.

Vide supra pag. 156.

tam

tam *Ordinationibus*, quam *Decretis* summi Senatus; quæ commodius re-
petes ex tomo 2. *Libertat. Ecclesiæ Gallicanæ* tit. 13. num. 10. & 11. &
tit. 15. num. 59. 60. 61. 62. & seq. Consule excerpta ex *Oratione* Pru-
dentissimi viri Joannis Juvenalis des Ursins in *Notis ad Historiam Caroli*
VI. nuper editam.

Corruptelas
& fraudes,
quæ in ele-
ctionibus a
Clero & Po-
pulo solebant
frequentari,
elegantè de-
scribit S.
Chrystosto-
mus lib. de
Sacredotio

His litibus finis impositus per Concordata inter Leonem X. & Franciscum I. plenitudine potestatis Regis tandem recepta; non habita ratione contradictionum, protectionum, & appellationum ad futurum Concilium. Notandum in *cap. 4. de Ordine Sessione 23. Concilii Tridentini* manifeste derogari Concordatis, ibi, *fine est juri irrita ordinatio*. Contrarium enim in Concordatis manifeste exprimitur in *tit. de Electionibus* in fine, *decernentes Electiones, contra premissa atque statuta, nullas & invalidas existere*. Quod quidem præjudicium Regis Nominationibus illatum pluribus persequitur Molinæus in *Consultat. super Concilio Tridentino* num. 34. 35. & *segg.*

Quare non male hodie uni tantum Regi & Pontifici Electio permittitur.

* Poterit tamen commodius hic locus Concilii explicari, si Petri Gregorii Tolofani responsum ad Molinam confulas, & excutias diligenter.

Quinimo Jus vetus, etiam post Concordata, in *Aurelianensibus Comitiis* revocatum fuit *art. 1.* [secundum Novellas Justiniani : quem *articulum*] illustrant valde ea, quae supra notavimus [ex *dictis Novellis* pag. 116. & cap. 14. de Electione:] & quae doctissimus Habertus notat ad Pontificale Ecclesiae Graecae pag. 482. & *seqq.*

Vide eundem
Habermam ad
Pensile
Eccelesiae Grae
ca pag. 43
& pluribus
seqq. maxi-
me pag. 470-
& 485.
& seqq. ubi
propono
praefatio. In-
ferentiam in-
ter prophetas
& christos
explicat recte
ibidem Ha-
bertus pag.
491. & seqq.
** Vide Phi-*
listorg. ii. cap.
10. & in Dis-
sertationibus
pag. 182.

pag. 351.

* Vide quæ in Pontific. Eccl. Græcæ ad ritum Elefthinum idem Habertus scripsit.

* Vide quae notavit idem Habertus ad *d. Pontificale* pag. 34. & 35.

Addendum

Addamus locum Antiqui Scriptoris, relatum a doctiss. Bongarsio in *Præfatione ad Gesta Dei per Francos*. Agebatur de Electione Patriarchæ Hierosolymitani: *juxta morem universi Orientis*, ait, *Regi nominatos duos fuisse, Guillelmum Tyrium, & Heraclium* quendam: qui postremus, a Rege probatus, & prælatus Guillelmo. Quæ omnia conveniunt optime cum his quæ supra de Electionibus, & Inveltituris disservimus.

[Quæritur quoniam sint beneficia vere electiva, & quænam electiva & collativa simul. Quæ quæstio tractatur ad *cap. 41. ne pro defectu*, & ad *cap. 42. quia propter hoc sit*. maxime vero ad *cap. quam sit* 6. *cod. tit. in vi. quod capis*. sumptum est ex Concilio generali Lugdunensi sub Gregorio X. Et quidem passim ajunt Interpretes, electiva vere dici ea beneficia, quorum vacatione adveniente dicitur Ecclesia viduata sponso, quales sunt non tantum Episcopatus, sed etiam Decanatus & Præposituræ, sive primæ Dignitates Ecclesiarum, seu Cathedralium, seu Collegiarum, seu Conventualium, in quarum Electionibus supra dicta *capitula 41. & 42. de Electione & cap. quam sit* servari debent. In reliquis vero Dignitatibus inferioribus dictarum Ecclesiarum non tanta requiritur solemnitas; nec in his confirmatio requiritur, nec forma dicti *cap. quia propter*. Quamvis enim per Electionem minus solemnem conferri aliquando soleant; Collativæ tamen potius, vel Electivæ & Collativæ simul dicuntur. Et hanc distinctionem ex mente dictorum *cap. 41. & 42.* primus induxit Innocentius IV. *initio d. cap. quia propter* Et merito. Illud quippe beneficium, vel Dignitas, ad cujus electionem simplicem, seu nominationem quis assumitur sine solemnitate, seu confirmatione Superioris, non debet dici proprie electivum, sed potius collativum; cum in talibus per electionem minus solemnem jus plenissimum quærat. Vide *Decisiones Rotæ antiquæ in tit. de Electionibus pag. 367.* & in *novis cod. tit. pag. 58 & seqq. Glos. Pragmaticæ sanctionis tit. de Elect.* in verbo *pro quocumque Prælato*; & apertius in *d. tit. §. quibus*, ibi. *Collegiis Ecclesiis*: ubi ait, illas tantum inferiores Dignitates, & præbendas, quæ sunt electivæ & collativæ, Nominationibus & Graduatibus esse obnoxias; in primariis autem Dignitatibus & vere electivis jus Graduatorum cessare. Ita enim intelligit ea verba *Dignitatibus electivis* in *d. §. quibus*. In *tit. de Collationibus §. in Dignitatibus* restringit ea verba, in *Dignitatibus electivis*, quæ de Graduatibus loquuntur. In his enim liberam manere electionem voluit Pragmatica. Et certe illa verba, *Dignitatibus Electivis*, secundum titulum *de Collationibus*, sub quo ponuntur, explicanda sunt de Electivis & Collativis simul; in quibus tantum Dignitatibus inferioribus scilicet, & Præbendis locum habet Nominatio, *Glossa Pragm. Sanctionis ibid.*

Postea in *Concordatis* omnis dubitationis tollendæ causâ, Electivarum verbum sublatum est in *tit. de Collationibus §. præfatisque Ordinariis*, & notat Probus ad *Pragmaticam dicto loco*; ubi in additionibus Ecclesiæ Gallicanæ ad Concilium Basileense in *d. tit. de Collatio. §. item placuit*, etiam Dignitatum electivarum omissa est mentio. Rebuffus in *Concord. tit. de Regia ad Prælaturas Nominat.* verbo, *vere electivis*, &

Part Prima.

Y

in

*De Beneficiis
Electivis &
Collativis,
& de hujus
differentia
origine.*

in *Præxi de Electione*, ubi sic loquitur. *Altera est electio, qua non exigit Confirmationem, sed Canonici, vel alii eligendo conferunt: Et hac viam Collationis habet.* Quod ex Glossa Pragmaticæ sumptit *tit. de Electione §. sed quod per Electiones*. Vide eundem Rebuffum plenius in eam sententiam in *Concord. tit. de Collationibus §. Præfatique Ordinarii* in versiculo, *omnium Dignitatum*; ubi de Collationibus omnium Dignitatum, idest Collativarum, vel Electivarum & Collativarum simul, de quibus tantum agitur eo titulo; cum de vere electivis actum sit *tit. de Regia ad Prelaturas nominatione*. Quod & idem Rebuffus confirmat ad *d. §. Præfatique Ordinarii*, verbo *Dignitates*. Observa præterea præventiones & mandata Apostolica habere locum, sicut & resignationes, in Dignitatibus non vere Electivis, v. g. in majoribus post Pontificales ex *Concordatis. §. per præmissa tit. de Regia ad Prælat. Nominat.* & ibi Rebuffus, Nec contra Papam conqueri possunt Electores: quod decretis Curie firmatum, Rebuffus *ibid.* & Choppinus *lib. 1. de sacra Potestate tit. 2. Legato* ramen Apostolico idem non conceditur, sed soli Pontifici *cap. 6. de officio Legati*, Pirhæus *Libertatum Ecclesiæ Gallicanæ art. 63. Or segg.*

A D T I T. VII.

DE TRANSLATIONE

EPISCOPI, (VEL ELECTI.)

T R A C T A T U S VII.

CHERET hic Titulus cum precedentibus. Tractat generaliter de Translatione Episcoporum, vel consecratorum; vel electorum, & confirmatorum tantum, nondum tamen consecratorum: de quibus specialiter statim in duobus primis capp. hujus tit. agitur. In titulis precedentibus de Postulationibus, & de Electione saepius mentio fit Translationis, ut attigimus in tit. de Postulationibus: item in tit. de Electione saepe occurrit mentio Translationum cap. 2. 4. & 13. quod desumptum est

ex epistola 14. libri 5. Registri Innocentii III. nondum editi; in qua jura Translationum, his verbis exponuntur. *Nobilem virum, Philippum Ducem Sueviae moneatis, ut se predicto Archiepiscopo non opponat, quominus Moguntinam Ecclesiam, tam in spiritualibus, quam in temporalibus salubriter valeat gubernare: alioquin cum nullus Princeps Episcoporum Translationi se unquam presumpserit immiscere, Ecclesiasticam libertatem in hoc, & Sedis Apostolica dignitatem, qua a Praedecessoribus nostris ad nos haereditus emanavit, nullatenus patiemur infringi: qua de re infra videbimus.*

Quin & aliquando concurrunt simul Postulatio, & Electio, & Translatio, ut in eleganti specie cap. 40. de Electionibus; quam post explanationem capitulorum hujus tit. subiiciemus.

Hunc vero ordinem sequemur. Incipiemus a jure veteri. Progressum, & immutationem subdemus. Desinemus in explicatione usus, tam Galliarum, quam aliarum quarundam Ecclesiarum.

AD TRANSLATIONES, & mutationes Sedium, pertinent antiqui canones multi. Sed primus omnium occurrit can. 15. Concilii Niceni, cujus sententiam explicat factum * egregium Eusebii Pamphili Caesareae Episcopi, qui noluit transferri Antiochiam, licet a Populo peteretur, & Imperatoris Constantini, & Episcoporum gratia niteretur. Obiecit scilicet dictum can. 15. Concilii Niceni, in Concilio quodam Antiochiae celebrato, paulo post Concilium Nicenum, ante aliud Concilium ibidem celebratum, quod vulgo in Eucenis appellatur, & ante Sardicense, Sozom. lib. 2. cap. 18. Theodoretus

*Origenes, & progressus Translationum, in Ecclesia Occidentali & Orientali. * De qua vide alia epistola Constantini*

lib. 3. de ejus
vita cap. 57.
58. 59. &
60.

lib. 1. cap. 22. Niceph. lib. 8. cap. 45. sub finem. [In eo priori Concilio Antiocheno cum praevalerent Ariani, Eustathius Antiochenus Episcopus depositus est, & in exilium ejectus sub Constantino, ac deinde iterum in exilium pulsus sub Constantio. Quin & in ejus locum, cum Eusebius Pamphili in Sedem Antiochenam transferri recusasset, suffectus quidam Euphronius. Qui quidem Eustathius tertio tandem Bisyam Thraciae relegatus est a Valente. Plura quippe Eustathii exilia distinguenda sunt. Quare fallitur Baronius, qui Eustathium vult depositum; & ejectum fuisse sub Constantio, non sub Constantino. Tria namque exilia passus est Eustathius, sub Constantino, sub Constantio, & sub Valente. Adverte vero Eusebium lib. 3. de vita Constantini cap. 57. & seq. ne ipsius quidem nominis Eustathii per odium meminisse. De quo Eustathio vide Athanasium pag. 547. & 629. tomo 1. & quae ad Philestorgium notavit Gothofredus pag. 14. 48. & 50. & in notis pag. 60. 61. 62. 155. & 165.] Graeci porro Interpretes dictum canonem 15. Concilii Niceni, non intellexerunt liquido.

Ad firmandam & faciendam illius can. 15. observationem, videntur iterum promulgati cap. 1. & 2. Concilii Sardicenis.

Hoc cap. 2.
iterum expli-
catur ad cal-
cem hujus
Tractatus.

Ex hoc cap. 2. desumptum est ex cap. 2. supra de Electione, quod ad Electiones non pertinet, sed ad Translationes Sedium: quibus junctae canonem 17. Concilii Ancyran can. 16. 18. & 21. Concilii Antiocheni, & can. 5. Concilii Chalcedonensis, juncta omnino Actione 11. ejusdem Concilii: & canonem 17. & 18. Synodi in Trullo; quorum plerique referuntur a Gratiano Causa vi. Quest. 6. can. 19. 25. 26. 27. & passim: ex quibus colligimus, Concilio Niceno, & Sardicensi, generaliter & absolute, omnes Sedium mutationes, Translationes, & migrationes fuisse prohibitas: non tantum Episcopis; sed etiam Presbyteris & Diaconis. Sardicensi autem graviore sanctione, & poena coercitas, in odium maxime Arianorum, qui crebris mutationibus, & Translationibus, eo tempore, omnes Orientis Ecclesias perturbabant; tum ambitione, tum avaritia ducti; tum etiam, ut haesim suam latius spargerent: exemplum secuti ducis Eusebii, qui primum Beryti Episcopus; deinde Episcopatum Nicomediae; postea Constantinopolis ambivit & obtinuit, ope Imperatoris Constantii, apud quem gratia plurimum valebat.

Eudoxii po-
ta. Demo-
philii & alio-
rum, de qui-
bus vide his-
toriam Phi-
loforgii, &
ejus Differ-
tationes pag.
384. & 385.
Itemque Ha-
bertum in
Pomificali
Ecclesia Gra-
ea, ubi de
Electionibus
sub Constan-
tino.

QUIN ETIAM depositis Episcopis Orthodoxis, aliquando relegatis, imo & necatis, in eorum Episcopatus transferrebat Ariani suorum partium Episcopos: ut constat ex Epistola Synodi Alexandrinae, relata ab Athanasio in 2. Apologia de Fuga sua, & in epistola ad vitam solitariam degentes tom. 1. quibus adtipulantur, post diligentem causae cognitionem, Episcopi Concilii Sardicensis, in Synodici Epistolae Graecae & Latinae editis, praecipue sub finem; in quibus etiam poenam gravissimam dicti canonis 2. in Eusebium, & aliquot Arianos, communi sententia Patrum pronuntiata reperimus. Ita Patres loquuntur in Synodica Graeca, ενωρισται μη μόνον αὐτοὶ Επισκοποι, μη αὐτοὶ, ἀλλὰ καὶ κοινῶς πάντες οἱ τῶν αὐτῶν κατὰ τὴν ἐκκλησίαν: in Latini, quam conjiciunt authenticam, separari ab Ecclesia Catholica, & alienum esse a nomine

AD LIBRII. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 173

mine Christiano. Quod & in dicto can. 2. ne Laicam quidem communio-
nam habere.

Quare frustra Auxilius, Auctor MS. quem in Bibliotheca Papyrii Mas-
seni natus V. C. Andreas Du Chesne, benigne nobis communicavit, in
Tractatu, quem scripsit eo tempore Leoni Nolano Episcopo, tam ad
defendam causam Formosi Romani Pontificis, quam Ordinatorum
a Formoso, qui translatus fuerat e Portuensi Ecclesia in Romanam;
in illo, inquam, Tractatu frustra Osium increpat, & tanquam No-
vationum traducit, & reliquos Episcopos, quorum communi con-
sensu canones illi fuerant editi. Nam in Conciliis Romæ, & Raven-
næ habitis, eodem tempore, sub Joanne IX. in ipsius Formosi causa,
nominatim probantur illi canones, & verba referuntur; illa maxi-
me, quæ notavit Auxilius, non solus, sed & alii multi, & pars
maxime Interpretum ad d. capitulum 2. de Electione: cujus cap. 2.
interpretationem in fine hujus Tractatus subiiciemus. Verba Pa-
trum in causa Formosi hæc sunt. *Quia necessitatis causa, de Por-*
tuensi Ecclesia Formosus, pro vita merito, ad Apostolicam sedem prove-
huitur est; statuimus, & omnino decernimus, ut id in exemplum nullus
assumat: præsertim cum sacri canones hoc penitus interdicit, & præ-
summet tanta feriant ulione, ut etiam in fine Laicam eis prohibeant
Communione.

Antiochenæ vero Synodi canones, non abscisse & generaliter, Trans-
lationes omnes & mutationes rejiciunt, sed cum temperamento aliquo.
Referuntur & Nicæni, & Antiocheni canones in Synodo Romana
anni 853. sub Leone IV. in depositione Ananiasii, Presbyteri Cardina-
lis Tituli sancti Marcelli; cujus mentio in cap. 2. infra de Cleric. non resid.
qui & Leo IV. Antiochenos canones probavit, can. 1. Dist. xx. ut alio
loco ostendimus.

Notandum tamen Synodum Antiochenam, in qua illi canones edi-
ti, habitam fuisse ab Orientalibus tantum Episcopis Semiarianis:
nullos ex Occidente interfuisse. In qua Synodo depositus Athanasius,
& multi canones oblique compositi, tam in Athanasium, quam in
alios Orthodoxos: quibus postea Patres Sardicenses canones con-
trarios ediderunt: ut ex hoc articulo, & ex comparatione canonum
utriusque Synodi colligere facile est; potissimum vero ex Nicephoro
lib. 9. *Histor. Eccles. cap. 13. pag. 701.* Nec alia solutio querenda vi-
detur: pugnant enim manifestissime canones Antiocheni, cum Sardicen-
sibus.

Non omnes
Arianis imo
ex 27. tri-
triginta sex
tantum Arianis
infestis adhae-
runt, Julius
in epist. ad
Orientales,
Athanasius
apologia 2.

Et Hilarius
de Synodis

Synodum Sanctorum vocat Antiochenam, & Basilium, qui interfuit, sanctissimum virum: Postea
tamen sententiam mutavit Hilarius. Vide infra, ubi de origine & causa dissidii inter Orientalem
Ecclesiam & Occidentalem.

Et quidem merito improbatas fuisse Translationes omnes illo tem-
pore, iudicabit, quicumque perpendet tumultus, & turbas ex depo-
sitionibus, Translationibus, & mutationibus Episcoporum exortas; sicut in Oc-
cidentali, ita & in Ori-
maxime in dicto Concilio Antiocheno. Qua de re vide Socratem lib. 2. cap.

Translatione
num abusus
sicut in Oc-
cidentali, ita
& in Ori-

tali Ecclesia
frequenter
relect Alla-
tius de Ec-
clesia Occi-
dentalis &
Orientalis
consequens
p. 11. 47. &
seq.

2. cap. 5. & 6. & Sozomenum lib. 3. cap. 4. & 5. & ex his constatam
Tripartitam, & Nicephorum.

Sicut autem Occidentis Episcopi Antiochenos canones in plerisque
respuerant; ita Orientis Episcopi Sardicenses canones non admittebant
facile.

Quin etiam non multo post Sardicense Concilium, Gregorii Salimo-
rum primum Episcopi, ut ipse Gregorius docet *epist.* 42. in Sedem Con-
stantinopolitanam Translatio, licet ex iusta causa, & communi decreto
plurimum Episcoporum, improbata tamen fuit a plerisque Episcopis, in
Concilio Constantinopolitano I. ut ex Socrate, & Sozomeno discimus.
Et ex *Catalogo Constantinopolitanorum Episcoporum*, apud Leunclaviu
in *jure Orientali*, nominatim Aegyptios Episcopos eam improbasse con-
stat: imo & Occidentales in Italia Synodo habita post Synodum Con-
stantinopolitanam, cui praeerat Ambrosius. Ita enim loquuntur Patres
in Synodica. *Revera adventebamus Gregorium nequaquam, secundum tradi-*
tionem Patrum Constantinopolitanam Ecclesiae sibi Sacerdotium vindicare.

Epistola Con-
cilii Italiae
ultima, in
appendice Co-
dicti Theo-
dosi.

De spontanea abdicatione Gregorii Nazianzeni, ex ipsius scriptis, vide
quae plenissime collegit illustrissimus Baronius ad annum 381. num. 53.
54. 55. & seq. Adversarii Gregorii allegabant canones Nicenae &
Sardic. Synodi, quibus indistincte omnes Translationes prohibebantur:
quos canones Ecclesia Gallicana olim agnovit, & retulit in Concilio
Arelatensi IV. can. 13. *Nullus cuiusque ordinis Clericus, non Diaconus,*
non Presbyter, non Episcopus, quacumque occasione faciente, pro-
pria re relinquat Ecclesiam; sed omnimodis excommunicetur, aut redire co-
gatur.

FUERIT HÆC VERA, & simplex Conciliorum distortum sententia.
Temporum necessitati, & imminentibus periculis, accommodata est
postea indulgentia quaedam; ut tam secundum Antiocheni Concilii ca-
nones, quam usum veterem, ante Nicenam Synodum aliquando usurpa-
tum, ex iusta causa, Translationes admitterentur; causa diligenter co-
gnita, quoties necessitas, vel utilitas Ecclesiarum flagicaret. Alioquin re-
jiciebatur, & ad priorem Sedem, tanquam fugitivus retraheretur, Libe-
ratus in *Breviario cap. 21. Perentibus Principibus*, ut *Anthimium Papa*
(Agapetus) in salutatione & communicatione susciperet: ille fieri inquit
posse, si se libello probaret Orthodoxum, & ad Cathedram suam revertere-
retur. Impossibile esse assebat, Translatum hominem in illa Sede permane-
re. Vide Nov. 41. de Depositione Anthimi.

Causae autem cognitio habebatur, in Concilio perfecto, sive pleno,
omnium *Sacrorum*, idest totius Provinciae, praesente Metropolitano, secundum
canones Antiochenos supra citatos: quos notandum fuisse confirmatos,
canonem 5. Concil. Chalcedonenfis, si comparatur cum *Actione XI. & XII.*
eiusdem Concilii, in qua recitati sunt dicti canones Antiocheni, in cau-
sa Stephani & Bassi, & secundum illos pronuntiatum.

Eadem reconomiz, seu dispensationis ratione, recte Ivo Carnotensis,
in *Præfatione* doctissima Decreti ait, *Romanos Pontifices, Translationes, quae*
districte Apostolicis, & Canonicis sanctionibus prohibita ante fuerant, majori
Ecclesiae utilitati consulentes, fieri permisisse. Rectius, & sincerius, ut con-
stat ex his, quae diximus, quam Balsamo, & Graeci recentiores, qui com-
men-

Ex iusta cau-
sa Transla-
tiones istas
comprobat
Nazianzenus
in *versibus*
Scholia 255.
pae. 13. 43.
etiam 2. in
notis.

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 175

menti sunt distinctionem, inter *translati* Invasione, *mutati* Mutationem, & *translati* Translationem. Nec enim ex canonum verbis distinctio potest elici.

Accommodata tamen est posterioribus canonibus: nec tantum ab Interpretibus Græcis, & Latinis; sed etiam multis *Epistolis* Pontificum, & Conciliis comprobata fuit.

Quamvis tandem hæc ita constituta sint, & usus recepta; non tamen sine gravissimis controversiis hujusmodi Translationes, contra Canones admittæ fuerunt. Exemplum insigne supra retulimus de Gregorio Nazianzeno, cujus Translationem improbatam fuisse, tam ab Occidentalibus, quam ab Episcopis Aegyptiis diximus: ideo ab Aegyptiis, quia sicut Meletius Patriarcha Antiochenus & Salimorum Episcopatu Gregorius, Nazianzenum dictum transfulerat Constantinopolim; ita & [Petrus], * Maximum quandam Episcopum Constantinopolitanum ordinaverat. Videntur Socrates lib. 5. cap. 5. in fine, & cap. 7. ubi Interpres non intellexit hæc verba, *ut in iepyptis*. Ita vertit, *quod fines Diaceseos sua transfuisset* Gregorius, translatus Salimis Constantinopolim. Idem Socrates cap. 8. *eiusdem libri* 5. vim dictionis satis exprimit aperte; & canon 2. Concilii Constantinopolitani: quibus adde Sozomenum lib. 7. cap. 9. *Catalogum Patriarch. Constant. in Jure Orientali* Leunclavii, & Nicephorum lib. 12. c. 10. 11. & 13. Tripartita etiam *historia* fallitur in illa dictione, *iepyptis*. Per factionem tamen non tantum Aegyptiorum, sed etiam quorundam Occidentalium, quorum non semel supercilium perfringit, queritur (æpius hæc omnia peracta Gregorius Nazianzenus, & Canonum Nicænorum, & Sardicensium auctoritatem non obicere elevat, mentem, & sententiam potius, quam verba inspicies; sicut & Meletius, qui Gregorium transfulerat, Socrates lib. 5. cap. 7. & 8. apertius Theodoret. lib. 5. cap. 8. Sozom. lib. 7. cap. 7. & Nicephorus lib. 12. cap. 10. & 11. Salimorum Episcopum ordinatum fuisse Gregorium diximus ex ejus *epistola* 42. & plenius, *versibus de vita sua*; Nazianzi nunquam; sed tantum in Episcopatu Nazianzeno, patris sui Gregorii Adjutorem fuisse, recte adversus vetulum errorem illustrissimus Baronius probavit *Tomo 4. Annal. æd. annum* 371. num. 106. & 107.

Iterum eadem controversia renovata est in Translatione Procli, qui prius Cyzicenus fuerat Episcopus. Bis enim petita fuerat, & tandem obtenta. In qua obtinenda notandum Cælestini auctoritatem plurimum valuisse, ut docet Socrates lib. 7. cap. 34. 35. & 40. & ex eo Nicephorus: cui tamen loco ut veritas constet; ponendum est, Cælestini litteras scriptas fuisse statim post depositionem Nestorii, ante Maximiani Ordinationem, qui prælatus est Proclo ab illis Episcopis, qui obiciebant Proclo canones supra expositos, quibus Translationes prohibebantur: mortuo vero Maximiano, Theodosii Junioris auctoritate & gratia, qui pruden-
tior factus, ob primam repulsam, repentinam Electionem, & Translationem Procli fieri curavit, ut superiori titulo diximus; nondum humanum Maximiano. Qua in re Cælestini, licet demortui, literas & auctoritatem obtendit Theodosius. Hæc verà videtur mens Socratis, quam etiam expresseit Nicephorus lib. 14. cap. 37. & 39.

Nec tamen inficiandum, ante Gregorium & Proclum, multos Episcopos

Non transfulerat; quandoquidem nunquam Salimis sedit: imo ea nec salutarit. Vide infra ad cap. 2. de Electione circa initium.

* Supra pag. 140.

Procli proprie loquendo Translatio nulla fuit. Destinatus enim Cyzico a Sifonno Episcopo Constantinopolitano, a Cyzicenis admittus non est, nec sedit unquam, Socrates lib. 7. cap. 18.

scopos, per universum orbem, iustis ex causis, fuisse translatos. Refert aliquos Socrates *lib. 7. cap. 55.* & ex eo *Historia Tripartita*, ex qua Auxilius in *Tractatu speciali, de Formosi Translatione*, Burchardus *lib. 1. cap. ult. Ivo in praefatione Decreti*, & Anteri, [supposita] *epistola can. 34. Causa vii. Quæst. 1.* quæ & refertur in *epistola Adriani II. ad Synodum Duraciensem* *tom. 3. Conciliorum Gallie.*

Multo plura exempla addiderunt Anonymus Auctor in *Jure Orientali* Leunclavii, & Nicephorus *Ecclesiastica historia lib. 14. cap. 39.* qui & in fine meminit *Epistola Anteri*, & Calisti Romani Episcopi in *suis Decretis cap. 2.* ita enim legendum; male apud Nicephorum, *Celestinus in suis Decretis*: locus integer extat apud Gratianum *can. 39. dicta Causa vii. Quæst. 1.*

Notandum tamen, falsam esse, & suppositam Anteri Epistolam. Quod enim ait, Eusebium de quadam parva civitate, Apostolica auctoritate, mutatum fuisse Alexandriam, falsum est. Nullus enim inter Alexandrinos Patriarchas eo nomine appellatur in *Catalogo*, qui in fine Theodoretii *historie* subijcitur, in *MS.* Nec reperitur in fine *Chronologia* Nicephori. Præterea Eusebius, cujus meminit, fuit Signifer Arianae factionis. Ita enim nominatur ab Hieronymo, in *supplemento Chronici* Eusebii; quem in Concilio Antiocheno in locum depositi Athanasii, Episcopum Alexandrinum Ariani constituerant. Sed cum intelligeret, se non acceptum fore Alexandrinis, recusavit Episcopatum Alexandrinum, & in Emisenum Translatus est. In *dicta* vero *epistola* præpostere fingitur ab Emisa Translatus Alexandriam. Præterea illa Translatio post Anterum mortuum facta est; nempe sub Julio Pontifice: nec Apostolica auctoritate, sed Eusebii tunc Constantinopolitani Episcopi. Felicis autem Translatio Ephesum, cujus *dicta Epistola* meminit, incognita est. Clausula vero illa, *auctoritate hujus sanctæ Sedis*; & in fine, *non tamen sine Sacrosanctæ Sedis Romana auctoritate*, insititia est, & desideratur, tam in *dicta epistola* Hadriani apud Burchardum *lib. 1. cap. 77.* quam apud Ivonem *parte 5. Decreti cap. 183.* & Nicephorum: quod & Romani Correctores notaverunt. Legitur simpliciter, *Sacerdotum, & Populorum Concilio Translatus est Episcopus.* Falsæ similiter videntur merito Calisti II. & Pelagii II. *epistolæ*, quæ referuntur in *eadem Causa, & Quæstione.* Vide Socratem *lib. 2. Historie Ecclesiastica cap. 6.* & ex eo Nicephorum *lib. 9. cap. 5.* Erroris causam dedit Pseudanthero *Tripartita*, quæ *lib. 4. cap. 9.* generaliter, *Eusebium cognomento Emisenum, constituerunt Episcopum in Alexandria*; quasi fuisset Episcopus Emisenus, priusquam transferretur Alexandriam.

Ex locis itaque *supra citatis*, & ex *canonibus 22. 35. & 37. Causa vii. Quæst. 1.* Colligimus progressum huius Juris, qui est huiusmodi. Ante Nicænum Concilium, circa mutationes, & Translationes Episcoporum, & Clericorum, iure incerto utebatur Ecclesia: quoniam ad constituendam, firmandam, & propagandam fidem, plurimum conducebant huiusmodi Translationes: quo referenda exempla Petri, qui ex Antiochia, se transtulit Romam; Narcissi Episcopi Hierosolymitani, qui non tantum transtulit alterius Ecclesiæ Episcopum, sed etiam

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 177

sibi in Episcopatu socium conjunxit, teste Eusebio *lib. 6. cap. 9. Ecclesiastica Historia.*

Quæ duo postea canonibus Nicænis prohibita fuerunt, 8. *in fine*, 15. & 16. Multa enim primis sæculis, divina gratia, & dispensatione fiebant, quæ deinde in exemplum trahi non oportere, docuerunt pericula de novo emergentia, ut supra ostendimus.

Postea modus certus impositus est Translationibus. Admissæ fuerunt iustis ex causis, propter utilitatem, vel necessitatem Ecclesiarum, causa prius cognita in pleno Concilio Provinciæ, Metropolitano præsentē, & totius Provinciæ Episcopis, ad petitionem eorum, quibus jus eligendi competeat.

Procedente tempore, Patriarchæ primum confirmandi, deinde faciendi Translationes potestatem, consuetudine, & longo usu sibi vindicaverunt. Hujusmodi Translationum, a singulis Patriarchis, intra fines sui Patriarchatus exempla passim occurrunt, locis citatis, longe ante schisma inter Ecclesiam Occidentis, & Orientis.

Potiori ratione Romanus Pontifex, qui reliquis Patriarchis præsidet, similem in suo Patriarchatu auctoritatem exercuit ab antiquo. In suo inquam Patriarchatu, qui latissime patet; adeo ut non tantum Occidentem, sed etiam utrumque Illyricum, Occidentale & Orientale contineat. In utriusque Illyrici provinciis Sedes Apostolicæ vices Thessalonicensis Episcopus gerebat.

Est autem Thessalonica, Macedoniæ primæ, sive Consularis, Metropolis; quæ postea cum multis aliis Provinciis, a Sede Apostolica, [licet ei subiecta ab anno Domini 378.] auulsa fuit, potentia & auctoritate Imperatorum Constantinopolitanorum, qui Patriarchæ Constantinopolitano attribuerunt: sicut antiquæ *Notitiæ Græcorum* notaverunt, & Miræus in *Notitiis Episcopatum Orbis Christiani*; caute tamen legendus, quia sæpe labitur: jungit Leunclavius in *Jure Orientali* pag. 101. & Sirmondum in *Propemptis parte 2. cap. 10.*

Adde Leunclavius *lib. 6. de Consensione Occidentalis & Orientalis Ecclesiæ* pag. 181. & in 181. & in anno Christi

ter addenda pag. 236. & seqq. ex MS. Concilio Romano sub Bonifacio II. an. 530.

Ex his constat, Translationem Perigenis a Patrensi Ecclesia in Metropoli Corinthum, cujus Socrates, & alii supra citati meminerunt; a Romano Pontifice factam fuisse: intellige, *Jure Patriarcho*. Patras quoque, & Corinthum Patriarchatu Romano subiectas fuisse, Græci vel post Schisma fatentur.

Quod vero Socrates, & post eum reliqui, narrant de auctoritate Cælestini in Translatione Procli Constantinopolitani Patriarchæ, confirmat, auctoritatem summam; qua potiores fuerunt reliquis omnibus Patriarchis, Romani Pontifices. Ne tamen dicas confirmatam fuisse a Cælestino Translationem Procli. Nam, ut supra docuimus, ante factam Translationem decesserat Cælestinus.

scripsit, sed Translationes Episcoporum aliquando utiliter fieri posse consuit: quod auctoritate fuisse potiores non arguit.

Pars Prima.

Z

Hoc

Anno circiter 420. Arianus Translatus, & Contradictionis vide apud eundem Arianum pag. 237. & seq. Cælestinus de translatione Procli nihil

Hoc amplius. Confirmat Pontificis auctoritatem Translatio Germani, Cyzici primum Hellepontii Metropolitanani, ad Sedem Constantinopolitanam, auxilio Artemii, sive Anastasii Imperatoris: quod exemplum refert Auxilius *Tractatu de Translationibus cap. 22.* Addit Auxilius Decretum ipsum Translationis a Michaelis Presbytero Apocryphario, sive Responsali Romanæ Ecclesiæ pronuntiatum fuisse. Desumptit ex *Historia Miscella lib. 20. cap. 23.* in quo Decretum ipsum Translationis, notatu dignissimum inseritur. *Electio, & approbatione religiosissimorum Presbyterorum, & Diaconorum totius venerabilis Cleri, sacrique Senatus, & amantissimi Christi Populi, divina gratia transfusus, &c.* Ita ut, per quos fieret Electio, per eosdem etiam & Translatio. Additur tamen in fine. *Facta est præsens Translatio in præsentia Michaelis, & reliquorum Sacerdotum, & Presulum, sub Artemio Imperatore anno Christi 730.*

Fasta Trans-
lationis anno
Christi 715-
P. 101. a
Leone Ger-
manus. a. no
710. mens
Januarius.

Quo vero jure Græci recentiores in Translationibus usi fuerint, vide quæ Zonaras, & præcipue Balsamo notant ad *can. 15. Nicænum, inter omnia, in Appendice editionis Parisiensis pag. 110. ad can. 14. & 15. Apostolorum, maxime ad canonem 16. Antiochenum*; ubi Balsamo, notat Imperatorum auctoritate, & mandato opus fuisse. Pluribus exemplis confirmat Nicephorus *lib. 14. cap. 39. in jure Orientali Leucilavi cap. de Translationibus sub fine pag. 193.* Quibus adde, si lubet, Constantinum Harmenopolum in *Breviatione canonum tit. 4. in jure Orientali pag. 5.* ubi & refert Synodicam Michaelis Oxitæ Patriarchæ Constantinopolitani sub Emanuele Commeno.

Maneat itaque, jure veteri & novo Translationes in Oriente factas fuisse, vel Metropolitanorum auctoritate, vel Patriarcharum: adhibitam præterea fuisse Imperatorum auctoritatem, præteritum in Majorum Ecclesiarum, Metropolitanarum scilicet, & Patriarchalium Translationibus: quod & supra, Theodosii Junioris, in Procli, & Artemii, sive Anastasii exemplis, in Germani Translationibus, docuimus.

Vide supra
pag. 87.

Non hæc vo-
luit Julius
cujus episto-
la etiamnum
extat, sed
noxit Socra-
tes *lib. 3.
cap. 13.* Blon-
dellus.

Origines
causa primi
diffidii, in
ter Occiden-
talem, &
Orientalem
Ecclesiam.

Tandem post varias & longas mutationes, omnes omnino Translationes per univærsum orbem Pontifices Romani vindicarunt; eo jure, quo majores omnium Ecclesiarum causas ad Sedem Apostolicam referendas esse contendunt: imo & Canones, & Concilia; generaliter, ad statum Ecclesiæ pertinentia quælibet negotia, absque Romani Pontificis consensu, tractari non posse Julius Pontifex acerrime propugnavit, contra Orientales Episcopos Antiochiæ convocatos, sub Constantio, in causa Athanasii.

IMO IPSUM Athanasium, & reliquos Episcopos depositos in Synodo Antiochena, suis Ecclesiis; causa cognita, *inconsultis Orientalibus, & contradicentibus resistit, auctoritate propria.* Socrates *lib. 3. cap. 11. & 13.* Sozomenus *lib. 2. cap. 7. & 9.* Nicephorus *lib. 9. cap. 8. & 9.* quo nullus extat insignior, & illustrior locus, ad probandam summæ Pontificis, in universa Ecclesia potestatem, & auctoritatem, quæ postea Sardicensi Concilio plenissime confirmata fuit *can. 3. 4. & 7. contradicentibus tamen Orientalibus.* Hæc prima & antiquissima occasio divisionis inter Ecclesiam Romanam, & Orientalem,

ut

AD LIRBI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 479

ut constat ex locis citatis, maxime ex Nicephoro *lib. 9. cap. 10.* quibus junge, quæ notavit Antonius Augustinus *lib. 1. Epiromes Juris Canonici, tit. 9. 10. 11. & 12.* ubi latissime tractat de Majoribus negotiis ad Pontificem Maximum referendis, & de Episcoporum mutatione.

* Imo laqueit Blondellus nihil alienius ab ea, quam sibi hodie arrogat, potestare.

* Nihil tale in Sardicæsum Patrum mentem venit, inquit Blondellus; sed male.

* Athanasium restituit, ut judex a partibus delectus, non ut orbis Papa, inquit Blondellus; sed male, nisi occasionem ex eo deducere velit, quod Orientales ad Julium primum scripserant; ejus iudicio quodammodo omnia committentes. Sed id non satis expressum in epistola.

Observandum tamen, quæ in hac materia, tam apud veteres Collesores Canonum Latinos, quam apud ipsum Augustinum, tribuuntur Julio epistolæ, falsas esse & suppositicias. Illæ enim veræ tantum & germanæ Julii epistolæ, quas Athanasius suis scriptis inseruit; vel quas Græcæ Historiæ Scriptores, in locis supra citatis retulerunt.

Summam vero illam Pontificis Romani auctoritatem ingenue agnovit Justinianus in *celebri epistola*, quæ inseritur in *l. 8. Cod. de summa Trinitate*, cujus fidem & auctoritatem Alciatus primo, deinde Cujacius confirmavit *lib. 12. Observat. cap. 26.*

Græci Patriarchæ nihilominus retinuerunt semper Transferendi potestatem, sicut & plenam Ecclesiæ suarum administrationem, jus depnendi Episcopos, & admittendarum renunciationum, inconsulto Pontifice: quam potestatem & auctoritatem defendunt auctoritate Conciliorum Nicæni *can. 4. 6. & 7.* præcipue autem Constantinopolitani *l. can. 2. Ephesini can. 7. & Chalcedonenfis can. 29.* quibus jura Patriarchalium Sedium constituuntur, & describuntur; contradicentibus licet Pontificibus Romanis, ut videre est, in *duabus ultimis Actionibus Concilii Chalcedonenfis.*

Ad Anriocbenum autem Patriarcham pertinet *cap. 1. hujus tit.* sumptum ex *111. Collectione*, quæ Prima, auctoritate publica, idest, Innocentii III. promulgata est, qui & omnium Decretalium *hujus tit.* est Auctor. Reperitur vero integra in *lib. 1. Registri epistol. 48. pag. 31. edition. Colonienfis*, quibus jungi debent ejusdem *libri epistola 49. & 498. pag. 519. & Gestis ejusdem Innocentii III. pag. 30.* quæ ad idem negotium pertinent.

UT VERO species *disti Cap. 1.* intelligatur, status Ecclesiæ Antiochenæ breviter perstringendus, qui eo tempore ita constitutus erat. Orientis pars magna erepta fuerat Saracenis, & Turcis, a Latinis Principibus, duce Godofrido. Omnes Provincias, quas acquisiverunt, in quatuor Principatus diviserunt: in Principatum Antiochiæ, ita nominatum, a Boamundo primo Principe, qui in exercitu Princeps ab omnibus vocitabatur; in Comitatus duos; Edessitanum, & Tripolitanum, quæ tres Dynastiæ, in spiritualibus, Antiocheno Patriarchæ subiciebantur; & postremo in Regnum Hierosolymitanum, Jacobus de Vitriaco *Historia Hierosolymitana cap. 30.*

Status Ecclesiæ Antiochenæ & Patriarchatus Antiocheni, sub Latinis, Tripolitanus Comitatus ex veteris iudicii & se.

plena prae-
scriptio An-
tiocheno Pa-
triarcha sub-
dendus fue-
rat; sed Hiero-
solymitano de
festo subdi-
tus est ma-
xima ex par-
te. Nec aliud
factum te-
statur Tyrus

& sequentibus. Specialiter autem *caput. 32.* continet statum Patriarchatus Antiocheni, sub ea tempora: at distinctius & apertius explicatur a Guillelmo Tyrio *lib. 14. cap. 12. 13. & 14.* qui & ipse Tyrus, primus numeratur inter Metropolitanos *xiii.* vel *xiv.* qui olim suberant Patriarchae Antiocheno. Uterque tamen fallitur, in reddenda ratione, cur Antiochia, Theopolis postea fuerit appellata: nempe post ingentem terrae motum divina gratia sedatum, Antiochiam restitutam Iulianus Theopolin cognominavit, Procopius de *Aedificiis Justin.* *cap. 48. & Miscella historia lib. 16. cap. 2. in fine.*

• Recte alius: id est quandiu stetit impetium: nec Latini novae in Oriente sedes fixerunt.

Non tamen Patriarcha Antiochenus omnes Ecclesias statim recuperavit; sed eas tantum, quae numerantur in veteri *Notitia*, a Miraeo, & aliis edita *pag. 8. & seq.* Reliquae Ecclesiae, vel a Graecis, vel a Saracenis detinebantur. Quae a Graecis retentae, Patriarcham Graecum, Antiochenum agnoscebant; qui tamen, Antiochia a Latinis occupata, alibi coactus erat morari. Latinus vero, Antiochiae sedebat, & Pontifici Romano obtemperabat; qui Innocentii III. tempore Radolphus II. nominabatur. Itaque omnia Rescripta Pontificum, quae in Decretalibus habentur, & ad Ecclesias Orientis pertinent, referenda sunt ad id tempus, quo Latini rerum potiti sunt in Oriente, [& ad Latinos ipsos].

Explicatio
Cap. I.

IN SPECIE ITAQUE dicti capituli primi, Patriarcha Antiochenus, Apameensem Archiepiscopum a se confirmatum, necdum tamen consecratum, transfulerat in Tripolitani Episcopatum, auctoritate propria, & inconsulto Innocentio III. quod factum irritat Innocentius III. ea ratione, quam supra [*pag. 87. & 178.*] explicavimus: quia cum ex numero majorum Causarum censeantur Translationes, de his referri debuit ad summum Pontificem, qui *solus divina potius, quam humana auctoritate, tanquam Dei Vicarius, vinculum spiritualis matrimonii dissolvere potest.* Praeterea, immunitatem Majestatem Sedis Apostolicae severissime vindicavit. Nec enim tantum infirmavit Translationem; sed etiam Patriarcham Antiochenum ab Episcoporum Confirmatione suspendit, & Tripolitani Episcopum Translationum, ab executione Pontificalis officii. Egerime tulit Patriarcha: multis enim rationibus, quas ex supra citatis Innocentii III. *epistolis* licet colligere, recte factam Translationem contendebat: primum jure communi, quo omnibus Patriarchis in suis Diocesis Translationes permissas esse ostendimus: deinde exemplo Praedecessoris sui, qui motu propriae voluntatis, *Mamisanensem* ita legendum. Archiepiscopum in Tarcentem Archiepiscopatum transfulerat. Uterque autem Archiepiscopus in Provincia Cilicia situs est: de quibus vide Guillelmum Tyrium *lib. 3. cap. 21. & 24. & Notitiam supra citatam.* Moverat praecipue Patriarcham, quod ante Consecrationem Translatio facta fuisset: nusquam vero expressum aiebat, de Electo Con-

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 181

Confirmato, quod de Episcopo . . . Agnovit ipse Innocentius III. in *cap. 2. hoc tit. usque ad nostra tempora de Electo non est expressum, quod de Episcopis fuerat institutum. Gesta Innocentii id nominatim significant pag. 30. imo & in Canonibus, Ecclesia dicitur viduata ante Consecrationem Episcopi. Ergo nullum erat vinculum matrimonii spiritualis impediens Translationem. His argumentis singillatim, & per partes, Innocentius respondet in hac Decretali, & in sequenti.*

Quare dicitur conjugii spiritualis fortius esse vinculum, quam

carnalis in *cap. 2. hoc tit.?* An quia non moritur Ecclesia; morte vero mulieris solvitur matrimonium? Episcopatus unus & individuus; Ecclesia una, & individua; nec excisa Ecclesia solvitur a vinculo?

Siquidem *caput 2. hoc tit.* quod pertinet ad Galliam, in eadem se-
re quæstione versatur. Agebatur de Translatione Electi & Confirma-
ti, nondum tamen Consecrati. Ingenue fatetur S. Pontifex, quod cau-
tum fuerat de Episcopis, non fuisse expressum de Electis. Celesti-
nus tamen apud Socratem *lib. 7. cap. 4.* utrumque casum complexus
erat, posse transferri, vel existentem, vel nominatum tantum Episco-
pum: *ἢν καλῶν, ὅτι αὐτοὶ πολλοὶ ὀνομαζόμενοι, καὶ οὐκ Ἐπισκοποι, αἱ αὖτε μετακινούμεναι.* Secutus vero videtur Innocentius Tripartitam His-
toriam, quæ multis nominibus merito suspecta est, & mendosa. Et qui-
dem in *lib. 12. cap. 10.* alterum tantum casum existentis Episcopi ex-
presserat: melius Nicephorus Callistus, qui utrumque ex Socrate reti-
nuit.

Explicatio
cap. 11.

Observa ele-
ctum vocari
Nominatum.
Vide a Costa
ad *tit. de
Postulationes.*

Primum autem *capitulum* differt a 2. Nam in eo agitur de Trans-
latione Archiepiscopi valde nova: nempe Archiepiscopi Apameen-
sis in Episcopum Tripolitatum, qui est Suffraganeus Archiepiscopi Ty-
rii: de Translatione majoris Dignitatis ad minorem; cum soleant fieri
de minori ad majorem, *cap. 1. de Clericis non residentibus*. Itemque
Archiepiscopatus, & Episcopatus suberant Patriarchæ Antiocheno. In
cap. vero 2. sicut & in *duobus sequentibus*, de Translatione a pari ad
parem. Nam in *capitis 2. specie* agitur de Translatione Abrincensis Ep-
iscopi in Episcopatum Andegavensem. Episcopatus autem Abrincensis
subest Metropolitano Rothomagensi. Utrique vero peccaverant: Rotho-
magensis; quia Electum, ac Confirmatum, a vinculo, quo tenebatur
alligatus Ecclesie Abrincensis, absolverat; Turonensis, quia in Ande-
gavensem Ecclesiam translulerat, & consecraverat: uterque præter
& citra mandatum Pontificis Romani. Quare uterque pariter suspenditur a
Confirmatione & Consecratione Episcoporum: Translatus vero ab exe-
cutione Pontificalis officii. Desumptum est *d. caput 2. ex epist. 527. li-
bri 1. Registri pag. 334.* cum qua jungi debent *epistola 438. 439. &
443. ejusdem libri.*

Non fuit
subditus Ty-
rio, quando
Latini Palm-
estram posside-
bant.

Ex quibus, & ex *cap. 2. hujus tit. in antiqua Decretali*, apertissi-
me deciditur, quod & in *cap. 1. hujus tit.* Electum & Confirmatum,
tam in temporalibus, quam in spiritualibus ministrare posse, confir-
mare Episcopos, ut in *specie dicti cap. 1. hoc tit.* in quo legendum, ex
Noti-

Notitius supra citatis, Valanenſem Episcopum, unum ex Suffraganeis Apameenſis Metropolitanis.

Notandum tamen; Poſtulatam & Translatam Metropolitanam, in-
conſulto Pontifice, non poſſe confirmare Episcopos: *Gesta Innocentii III.*
pag. 31. Confirmatus itaque pleniffimam habet adminiſtrationem; exce-
ptis tantum his, quæ ſunt ordinis.

Solent autem Translationes fieri, vel de minori ad majorem, atque
adeo ad Sedem Romanam; vel de pari ad parem. Hujusmodi Transla-
tionum diverſarum exempla plura reſert Innocentius III. in *elegantis epi-
ſtola 498. lib. 1. pag. 317. & 318.*

Clementer vero agit in utroque capitulo Innocentius III. quia licet
gravibus, & pluribus rationibus videretur idem juris eſſe in Electis
confirmatis, quod in Episcopis conſecratis; nondum tamen fuerat ex-
preſſum: tum etiam, quia erroris & imperitiæ veniam a Pontifice Epi-
ſcopi humiliter petiverant, & obtinuerant: ideoque auctoritate Ponti-
ficis Translationes benigne confirmatæ fuerunt, *priore conſenſu theſaurariorum
perdente, ſicut per litteras intimatum eſt Pontifici*; idem, Electori-
bus, qui primum poſtulaverant, iterato adhuc in eadem ſententia man-
nentibus.

Ex his apparet, Poſtulationem cum Translatione ſæpiſſime concurre-
re: quod omnibus capitulis hujus tit. confirmatur, & ſupra indicavimus
ad Tit. de Poſtulatione.

*Explicatio
cap. 111. &
ult.*

SUPERSUNT Cap. 3. & 4. quod eſt ult. hujus tit. in quibus tracta-
tur de Episcopo Hildeſemenſi, qui proprio motu, reſiſſa ſua Eccle-
ſia, tranſierat ad Herbipolenſem; inconfultis, tam Moguntinenſi Archie-
piſcopo, cui uterque Episcopatus ſuberat, quam Romano Pontifice. Hoc
negotium per aliquot annos exercuit aulam Romanam: & argumentum
dedit non tantum duobus Decretalibus poſtremis; ſed etiam capitulo 3.
de Majoritate & Obedientia, & cap. illud de Clerico excommunicato mi-
niſtrante: quæ ab Innocentio III. prodierunt.

Caput autem 3. hujus tit. ſumptum eſt ex lib. 1. *Regiſtri epiſtola 331.*
Caput ultimum ex lib. 2. *epiſtola 262.* ex quibus aliqua plenius referun-
tur in antiqua Colleſtione 111. eodem tit. quibus jungi debent lib. 1.
epiſtola 568. & lib. 2. epiſtola 52. 262. & 272. Conradus Abbas Urſper-
genſis de bellis Philippi & Orthonis, & ad annum Chriſti 1125. Ple-
nius *Gesta Innocentii III. pag. 30. & ſeq.* Krantzius in *Metropoli lib.*
7. cap. 9. & 17. & Tritheimius in *Chronico Hirſaugienſi ad annum 1201.*
pag. 224.

Ex his locis, veram ſpeciem hujus capituli repetimus. Conradus,
vir potens & induſtrius, Cancellarius aulae Imperialis, ſub Friderico
I. & ejus filio, rebus geſtis clariffimus, Lubecenſis primum
Episcopus electus fuit, & confirmatus, nec conſecratus; quia ma-
jorem Dignitatem ambiebat. Quare Episcopatu Lubecenſi ſponte re-
nunciavit, & poſtea Hildeſemenſem obtinuit: quo non contentus,
Capitulo induto ad Poſtulationem, ad Episcopatum Herbipolenſem,
qui & Wirtzburgenſis appellatur, titulo Dueatus Franconie inſi-
gnem,

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 183

nam, proprio motu transiit: & sæpius monitus ab Innocentio III. non obtemperavit; sed in utroque Episcopatu, temporalibus, & spiritualibus se immisquit.

Perturbatissimus enim erat eo tempore status Ecclesiæ in Germania, propter bella inter Imperatores duos, Philippum & Othonem.

Othonem, ut supra diximus tit. de Electionibus, Innocentius III. Imperatorem constituerat, ejecto Philippo, cujus partes Conradus turbatur: quamobrem mirum non est, si cum eo egerit severe Innocentius III. sicut & cum Vormaciensi Episcopo translato in Moguntium, auctoritate Philippi, spreto Innocentio III. de quo in cap. 23. *titulo superiori*, juncta *anigma*.

Conradum itaque contumacem, & sæpius admonitum, secundum canones, utraque Ecclesia privavit: ut secunda careret, quam avare, & per ambitionem cupiverat; & prima etiam, quam per superbiam despexerat. Qui enim motu proprio ad aliam Ecclesiam transiunt, primo compelluntur redire ad primam. Quod si contumaciter retinere vel secundam, vel utramque contendunt; utraque spoliatur: quod hoc nostro capitulo, & dicto cap. 23. de Electione, juxta canones fieri dicitur, qui extant *Causa VII. Quest. 1. can. 31. C. 32.*

Tuebatur autem se Conradus, prætextu dispensationis, sive veniæ cuiusdam, quam a Cælestino Prædecessore Innocentii obtinuerat; per quam ei in antecessum data erat facultas, transeundi ad majorem Ecclesiam: cui dispensationi addita fuerat hæc clausula: *dum tamen, nihil ei de canonis statutis obviaret.*

Verum dispensationis tenorem Conradus non servaverat, qui servandus est exactissime; in his præsertim, quæ contra canones conceduntur. Ad majorem enim tantum permissum transire, non ad parem, vel minorem. Transiverat autem Conradus ad parem. Quamvis enim ampliores sint redditus & proventus in temporalibus; omnes tamen Episcopatus, titulo & dignitate pares existimantur.

Requirebantur præterea, tam Confirmatio Postulationis, quam personæ examinatio: quæ si desideretur in Electione, multo magis necessaria est in Postulatione, quæ est extraordinaria, & contra regulas Juri Communis. Dispensatio enim Cælestini, ad id tantum proderat impetranti, ut Postulationem admittere posset, & ejus Confirmationem pro arbitrio obtinere, vel a proximo Superiore; verbi gratia, in nostro casu, a Moguntino Archiepiscopo; vel a summo Pontifice, ut recte notavit Innocentius IV. & post eum, Joannes Andreas *ad hanc Decretalem*: quæ tantum haberet locum, servatis verbis dispensationis, si ad majorem Ecclesiam, non autem ad parem transisset: [Si enim ad parem]; solius Pontificis Confirmatio necessaria fuit; [dispensationis verbis stricte sumptis, & prout concepæ est, de facultate transeundi ad majorem Ecclesiam, non ad parem].

Negotii exitus hic fuit. Contumacem & renitentem Conradum, & utriusque Episcopatus reditus occupantem, in injuriam & damnum

nim Hildesheimensis, qui jussu Innocentii III. electus fuerat, tandem excommunicavit Innocentius. Cum postea resipisset Conradus, per Episcopos, & Optimates Germaniæ, Innocentium flectere tentavit: sed frustra. Coactus est enim ipse Romam proficisci, & veniam petere: quam tandem obtinuit. Quamvis enim Herbipolensis Episcopatu ita privatus fuisset Conradus, ut etiam Canonici Herbipolenses privarentur, pro hac vice, jure eligendi, quia Conradum illicite postulaverant, & administrare permiserant, tam in spiritualibus, quam in temporalibus: prudenter tamen Innocentius III. distulit Ordinationem Ecclesiæ Herbipolensis; locum veniæ & penitentia relinquens. Itaque post annum, ex licentia Pontificis, iterato postulante Ecclesiæ Herbipolensi, transtulit Conradum, & eundem humiliatum erexit, quem exaltatum deiecerat. Uno verbo obedientiam sibi præstari volebat Innocentius, ut in hoc ipso negotio clare exprimit in *cap. 5. infra de Majoritate & Obedientia*: vide *Gesta* ejusdem Innocentii *pag. 31.* ubi corrupte, Conradus appellatur *Castellanus Imperialis aulae*; lege *Cancellarius*. Vitæ vero Conradi finis infelix, cujus cædes crudelissima refertur a Conrado Urspergeni *pag. 325.* plenius a Trithemio, *loco citato*; qui & refert Innocentium III. *Bulæ*, quibus continetur penitentia injuncta cardis patriarchibus, datas Romæ anno 1204.

Ad Cap. XL. de Electione.

ANIMAVERTIMUS SUPRA, aliquando concurrere Electionem cum Translatione, & Postulatione; ut in specie *Capituli 40. de Electione*, & in *Rescripto* quodam Elegantissimo Eugenii III. relato ab Othone Erlingensi *lib. 2. cap. 6. 8. 10. de Gestis Frederici I.* ubi tractatur de Translatione Guicmanni Cicensis Episcopi in Magdeburgensem Archiepiscopatum. Cicensis autem, sive Citicensis Episcopatus subest Magdeburgensi Metropoli, & postea Neoburgensis, vel Nauburgensis, [sive Naumburgensis], appellatus est, sed translata Neoburgum. Translationem autem illam Otho loco citato, potissimum auctoritate Frederici I. ait factam fuisse, & prælatam tandem Electioni partis adversæ: ubi e re nata tractat de auctoritate Imperatorum in Electionibus, Translationibus, & Investituris Episcoporum.

At ut redeamus ad dictum *cap. 40. de Electione supra*: sumptum est ex *epistola 154. lib. 15. Registri* Innocentii III. Vacante Sede Patriarchali Constantinopolitana, post mortem Thomæ Mauroceni Veneti, qui primus fuit Patriarcha ex Latinis, post occupatam Constantinopolim: pars Electorum Plebanum sancti Pauli Venetiis, elegerat: pars postulaverat Metropolitatum Heracleensem, qui primus est inter Suffraganeos Constantinopolitani Patriarchæ, & eum consecrat. Nam & olim ipse Patriarcha Constantinopolitanus suberat Heracleensi Metropolitano.

In hac itaque controversia dirimenda, quæ per tres fere annos duravit, hanc commissionis formam præscribit Maximo Notario, Legato,

AD LIBRII. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 185

gato suo Innocentius III. *epistola* 153. *libri* 15. ut si duplo major pars Electorum postulaverit, præferatur Postulatio Electioni minoris partis: dummodo nihil obstat Postulato de canonicis institutis. Præterea de eius persona diligenter inquiri mandat. Ex quo notandum, licet dictus Metropolitanus antea probatus fuisset; iterari tamen inquisitionem; quoties aliquis ad maiorem dignitatem promovetur.

Quod si indignum postulaverint, vel si non fuerit duplo maior numerus postulantium; præferri debet Electio Postulationi, si persona Electi fuerit idonea. Observa quod ait *tam de electo, quam de postulato, esse inquisitionem faciendam Venetiis, ubi nati fuerint, & diutius conversati.*

Ita quippe convenerat, occupata Constantinopoli a Latinis: ut Imperator ex Francis; ex Venetis vero eligeretur Patriarcha. Et quidem primus electus est Thomas Maurocenus. Sed eam conventionem postea improbavit Innocentius III. ita ut coactus fuerit novus Electus Romam proficisci, & ab Innocentio potius novam concessionem, quam Confirmationem obtinere, dispensative. Patriarcha vero Constantinopolim repetens, in transitu, per vim coactus est a Venetis jurare, se neminem facturum esse Canonicum in Ecclesia sanctæ Sophiæ, nisi Venetum natione, vel qui per decennium Venetiis moratus fuisset; præterea se omnibus modis facturum, ut semper in Ecclesia sanctæ Sophiæ esset Venetus Patriarcha: quo pertinet *cap. 5. de Institutionibus infra*: quæ est vera dicti *cap. sententia*, quam primus olim indicaverat Franciscus Roaldesius Antecessor celeberrimus; ex quo deinde clarissimi viri, Joannes a Costa, & ex eo Berterius in *libris Pithanon*, & deinde reliqui certatim, eam tradiderunt. Vide *epist. 10. lib. 13. Registri Innocentii III. & Notas.*

Innocentius ait in *d. cap. 40. Vici nostra, postulationem admittas*. Speciali enim jure Pontificet, Episcoporum Translationes, Cessiones, sive Renunciationes, & Depositiones sibi reservaverunt: adeo ut ea potestas Legatis eorum, etiam a Latere, & cum summa auctoritate, non competat; nisi nominatim in mandatis comprehensa fuerint hujusmodi negotia, vel speciali concessione, & singulari mandato delegata; ut in specie proposita, Maximo Notario. Sed cum pervenire Constantinopolim non potuisset, iterum Pelagio Cardinali Legato a Latere specialiter hoc negotium commissum fuit ab Innocentio III. *epist. 112. lib. 16. Registri*. Per tres enim annos lis protracta fuit, super qua plures epistolæ rescriptis, quæ adnotantur ad *epistolâs 154. lib. 13. & ad 112. lib. 16.*

Confirmat apertissime opus esse mandato *caput 3. de Officio Legati*, qui postea de re tota referre ad Pontificem debet, ut Postulationem & Translationem ratam habeat *cap. 2. & ult. de Postulat. & cap. 3. de Usu & auctoritate Pallii*. Nec hoc Jus immutatum fuisse existimandum est *capitulo 36. de Electionibus in vi.* nullum enim in eo verbum de Translationibus Episcoporum; sed de Electione tantum ordinaria.

AD TRANSLATIONIS materiam pertinent Incardicationes, De Incardicatione differunt a Translationibus, licet pariter ad Dispensationis materiam.

Parti Prima.

A a

riam

*modo differat
a Translatione
et de
origine Com-
mendarum.*

Incardinari
Gregorio dicitur
quicunque
modo licito
Sedi alicui
affigitur, sive
electus, sive
postulatus,
sive transla-
tus, sive pri-
mo loco exactus.

De his tractatur in *canone Fraternitatem Dist. LXXI. Can. Pastoralis 42. Causa VII. Quæst. 1. can. 5. Et ult. Causa XXI. Quæst. 1. qui loci omnes ex Gregorii Magni epistolis sumpti sunt, [juncta epist. 43. lib. 1. ejus registri] : quibus addo *can. qui plures, eadem Causa & Quæstione* ; cuius auctor inscribitur Leo IV. quem prave, corruptelæ Commendarum auctorem veteres & novi Interpretes faciunt, quos retulit Ruzzus initio *Tractatus de Commendis*. Eodem spectant Adriani II. & Joannis VIII. *epistolæ*, quas suo loco explicabimus, ubi de *usu Ecclesiæ Gallicanæ*. Græci vero, Zonaras, & præcipue Balsamo, hanc materiam tractant ad *canones Antiochenos 16. Et 18. maxime in versione Herueti in Supplemento ultimæ editionis Parisiensis pag. 1127.**

Hinc Cardinalis sive Episcopus, sive Presbyter, qui Incardinatur, idest radicatur ; prout mentem suam aperit Gregorius ; quibus credim Ecclesiæ propriæ Pastore censetur. Cum igitur vocabulum *Incardinationis* nullatenus sit ; de sola commendatione ad tempus intelligi non debuit, prout hic fieri videtur.

Canonum illorum sententia est. Vacanti Episcopo vel Clerico cuiuscumque gradus, ad tempus, Episcopatus, vel locus vacans commendabatur, idest, ad tempus concedebatur, auctoritate pleni Concilii Provinciæ. Sicut supra diximus, Translationes eadem auctoritate factas fuisse : nec enim proprio motu, Episcopi vel Clerici, Ecclesiæ vel locum, mutare possunt.

Vacans autem, hoc est *εχολαζουσα* Ecclesiæ, vel Titulus dicitur, quoties viduata est Ecclesiæ, vel Titulus. Episcopus vero, vel Clericus *εχολαζου*, *vacans* dicitur, qui ab Hostibus, Paganis, vel Hæreticis Sede vel Titulo expulsus est, vel quem contumaces Populi non admittunt, nec morari patiuntur in suis Ecclesiis, & Titulis. Si enim Hostes, Paganis, vel Hæreticis, in Provinciis, & Civitatibus, & Titulis suis patiuntur morari Episcopos & Clericos, & ministrare, sicut hodie in Oriente Turci, & ante Turcos Romani ; tunc Episcopi vel Clerici *Vacantes* dici non possunt : nec per consequens, cadit in eos iusta causa dispensationis, nempe ut vel transferantur omnino, vel quod minus canonibus obstat, commendentur eis administrandæ ad tempus Ecclesiæ, vel Tituli ; quæ commendatio ad tempus, propriæ *Incardinationis* vocatur, idest, depositum Ecclesiæ vacantis, ad tempus, vel ex causa. Eleganter Niceph. Callistus *lib. 12. cap. 11. Hist. Eccles. de Gregorio Nazianzeno* *ταπεινωμένῳ τῷ ἐπισκόπῳ τὸν πρεσβύτερον.*

Si quis Me-
terialiorum-
que Orienta-
lium Grego-
rium Con-
stantinopoli-
tanæ Eccle-
siæ presbiter-
ium men-
tem spectet,
perpetuum

Ad tempus, & ex causa, diximus. Nam finito tempore, vel cessante causa, verbi gratia, hostili metu, & periculo evidenti, redire compellebantur ad priorem Ecclesiæ, vel Titulum, quem jure quodam postliminii recipiebant ; nec enim secundæ Ecclesiæ, quæ Commendata erat, Titulum usurpabant, nec appellabantur Episcopi, vel Diaconi illius Ecclesiæ, cui incardinabantur ; sed tantum *Cardinales Presbyteri*, vel *Cardinales Diaconi* : quia incardinabantur tantum, idest constituebantur in secundæ Commendatæ Ecclesiæ, ut ibi ad

tem-

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 187

tempus inservirent, in eodem gradu, iisdemque Ordinibus, & Ministeriis, quibus in prima, ex qua expulsi erant, & cujus Titulum & nomen retinebant; nec ab ejus vinculo atque matrimonio spirituali, soluti intelligebantur.

IN QUO maxime a canonica Translatione differebat Commendatio Ecclesiarum, sive Incardinatio. Nam in Translatione absolvuntur omnino a vinculo, quo adstricti erant priori Ecclesie, & cum secunda, in quam transferebantur, novum matrimonium dispensative contrahant: in Incardinatione vero primæ Ecclesie vinculum & matrimonium durabat; secundæ autem administratio & ministerium concedebatur tantum ad tempus, ut diximus. Quare non debuit a Correctoribus Romanis Incardinatio confundi cum canonica Translatione, in dicto *can. fraternitatem Dist. lxxi.* ad quem tamen diligenter annotaverunt Correctores, *epistolas* Gregorii, ex quibus dicti canones desumpti sunt.

Quoniam autem facile in pejus ruere, & labi solent omnia: partim ex imperitia; verius ex ambitione & avaritia, sanctissimos canones, quos humanitas extorserat, Interpretes infestare cœperunt ad *Commendas*; quarum auctorem ajunt, optimum Pontificem Leonem IV. cujus re vera non alia fuit mens, quam Gregorii I. Nempe propter irruptionem & invasionem Saracenorum, & depredationem Siciliæ, & maximæ partis Italicæ, in gratiam Episcoporum, & Clericorum, qui suis Ecclesiis expulsi erant, *Commendationis*, sive *Incardinationis* remedium excogitaverunt: retinentissimi quippe fuerunt antiquorum canonum, quibus Translationes atque mutationes prohibentur.

suis depositionem: si eorum; ad tempus commendatum; sed ex accedenti.

Vera differentia inter Incardinacionem, & Translationem.

Canonici Abbates se fieri contentisse etiam temporibus Gregorii Magni colligitur ex *can. 17. 38. & 39. Cause xvi. Q. 1:* si cum integris *epistolis* jungantur.

Et sub Carolo Magno Clerici Palatii venabantur ejusmodi Abbatis. Locus insignis in *vita* Benedicti Aniani *pag. 29. & 30.* & in *notis pag. 43. & 44.* Quomodo vero, qui laici concedebantur Monasteria, per Abbates sui Ordinis internum ordinarentur, Episcoporum Dissensionum causa, vide Concilium ad Theodanis villam *anno 3. Concil. Gal. can. penult.*

Et quidem Scriptores *vite* Leonis IV. de hujusmodi irruptionibus Saracenorum meminerunt, & Leonis pietatis in restaurandis Ecclesiis. Tantum vero abest, ut Episcopo, vel Clerico Ecclesiam habenti commendaret aliam: ut in celebri Concilio Romano Anastasium Presbyterum Cardinalem deposuerit, quia in alienis Parochiis morabatur, propria relicta; ut constet ex dicto Concilio Romano, *tomo 3. Conciliorum sessione 2. pag. 393.* unde petenda vera explicatio *capituli 2. de Clericis non residentibus.*

Duobus autem modis hodie abutimur canonibus antiquis. Incardinatus Episcopus, vel Clericus; in Ecclesia commendata, eo gradu, & ordine tantum inserviebat, in quo in prima, ex qua pulsus fuerat: atque id quidem non nisi ad tempus. Hodie vero non solum majora, & secularia, quæ vocant beneficia, commendantur: verum etiam quæ Sacerdotalia vocantur; nec Sacerdotibus, sed Clericis tantum. Imo quod pejus: Regularia, etiam non professis & Monachis: contra

Imo aliquando in perpetuum, ut Agardus Nanctensis Turonibus.

Protharius
Bordigallensis
Bisui agibus
Praeul ab
Adriano de-
sus.

saecularia Monachis commendari solent; & quidem in perpetuum, non ad tempus.

Secundus abusus longe perniciosior est. Qui enim contra canones, duo beneficia invadit, quae vulgo vocantur incompatibilia; in fraudem canonum alterum in Commendam mutari curat, alterum in Titulum retinet: quamvis utroque pacifice uteretur, frueretur, nec ullum ex his ab Hostibus, vel Pagani occupetur. Quod primum occasione Translationum irrepere cepit. Qui enim transferebantur saepius a minori ad majorem Ecclesiam, non contenti una dispensatione Translationis, aliam superadjiciebant. Nam Commendationis commento adhibito, retinebant priorem. Exemplum hujus novitatis primum in Germania Krantzius lib. 3, cap. 37. in Metropoli, sive Historia Ecclesiastica Saxoniae, refert ad Giselerum Mersburgensem Episcopum, qui Othonis III. Ruffi Imperatoris gratia & favore translatus est in Magdeburgensem Metropolim, & simul retinuit in Commendam Episcopatum Mersburgensem. Subjicit Krantzius. *Id vero aetas nostra jam desit pro frequentia mirari, quod passim certimus, alteram alteri Ecclesiae, in una persona accedere; ut habeat alteram in Titulum, alteram in Commendam. Sed non potuerat tum proci novitate placari homines.*

Alterum exemplum. Abfaloni translato in Lundensem Archiepiscopatum, simul administratio Roskildensis Ecclesiae, cujus erat Episcopus ante Translationem, fuit permissa, id expetentibus Populis, & utilitate publica; & accedente Summi Pontificis, causa cognita, dispensatione Iohannis, Saxo Grammaticus lib. 14. *Historiae Danicae.*

Invallescere paulatim, & crescere privilegia personalia creperunt: utilitas & popularis res visa est. Unde ex Jure novo, contra Jus vetus, nova Regula facta est. Ex qua tamen regula jus sumi periculosissimum; sicut ingenue praestantissimus Baronius adnotavit, in Abfalonis facto. Regula illa nova refertur in cap. 54. *supra de Electione*: ubi de duabus Ecclesiis Paroecialibus, quas constat esse incompatibiles, unam intitulatam, alteram commendatam habere licet. Vetus Gallica versio, *une antitulle, & l'autre baillie comme en garde.*

De Origine
& Ufu Transla-
tionum
Incardinationum
& Commenda-
rum
in Gallia.

EX HIS CONSTAT, quam parce, & raro Translationes admitterentur, potissimum in Gallia, ubi ab initio plane incognitas fuisse ostendimus. Post longi temporis lapsum gravibus ex causis, causa plenissime cognita, aliquando admixtae sunt; sicut & Incardinationes, sive Commendationes Ecclesiarum. Qua de re in *Capitularibus lib. 1. cap. 137. Ne de uno loco ad alium transeat Episcopus, sine decreto Episcoporum; vel Clericus sine iussione Episcopi sui.*

Exempla duo insignia excutiamus Translationum, & Incardinationum, quae sub Carolo Calvo factae fuerunt.

Primo, Aetardi Nannetensis Episcopi, qui auctoritate Episcoporum Galliae, & Caroli Calvi, in Synodo Duziacensi, interveniente decreto Adriani II. translatus est in Turonensem Archiepiscopum. Extat decretum *tom. 3. Conciliorum Galliae pag. 398. Sicut Synodus ex-*

postulavit, & Turonicus Clerus eum elegit concorditer; per nostrae Apostolicae, id est licet Sedis auctoritatem, constitimus Cardinalem Metropolitatum, & Ar-

Archiepiscopum Turonica Ecclesia, atque Provincia. Nota quod ait conjunctim Cardinale Metropolitanum: respicit ad *Incardinationis*, de quibus supra. Addit statim *Metropolitanum*, & *Archiepiscopum*: sed titulum, quibus verbis significat, non tantum commendare Ecclesiam, sed etiam transferre omnino; ita ut Aſtardo superſtite, nemo poſſet ordinari Archiepiscopum Turonicæ Eccleſiæ, ſed tantum poſt ejus deceſſum. Conjunxit *Incardinationem cum Translatione*: nec propterea Nannetenſis Eccleſiæ jura poteſtatemque ſubtraxit: imò univit Nannetenſem Episcopatum, (ſeu potius reliquias laceræ & a Barbaris deſolatæ Eccleſiæ) jntroniſatus, cum Archiepiscopatu Turonenſi, exemplo Gregorii I. *can. 5. & 6. xxi. Q. 1.* quam tamen unionem neceſſitatis vocat. Paganorum nempe Normannorum deſtatio exigebat; adde & Britonum, qui nomine tenus, eo tempore, Chriſtiani vocantur a Pontifice Leone IV. Nam ſub Carolo Calvo Normanni, & Britones rebellaverant adverſus Carolum Calvum, univerſam Britanniam occupantes.

Sicut autem debitum obsequium Carolo denegabant; ita & obedientiam Archiepiscopo Turonenſi, cui Britannia in ſpiritualibus ſubſeſt.

In Turonenſis vero injuriam, auctoritate propria Nomenſis Dolentem Archiepiscopatum inſtituerat, & expulerat antiquos Episcopos, novis in eorum locum ſubſtitutis. Et quidem in locum Aſtardi, Giſlardum quendam ſuſſecerat; quem ideo Leo IV. in *can. 10. Cauſa 111. Quaſt. 1. ſuſtem atque laſonem vocat*: in cujus inſcriptione recte viri docti reſtituerunt *Nomenſis*, pro *Vernoni*; qui locus in *editione Romana* mendoſus eſt.

Quin ad huiusmodi anguſtias Turonenſis Archiepiscopatus reſtaſſerat, ut duos tantum Suffraganeos vix retineret, Andegavenſem, & Cenomaſem, qui multum vexabantur a Britonibus: a quibus injuriis; nec ipſa Turonenſis Eccleſia ſuit immunis.

Eadem ratio hoſtilitatis, & vaſtationis ſuaſit, ut olim Bremenſis Episcopatus uniretur Hamburgeniſi Archiepiscopatu: de qua unionem ſcripſimus ad *tit. de Conſuetud.*

Conſirmantur vero ea quæ diximus, de ſtatu Britannicæ Eccleſiæ in ſomo 3. Conciliorum Gallicæ *pag. 69. 74. 140. 276. & 398.* quibus illuſtrantur & explicantur *canon. 5. Cauſa 1. Quaſt. 7. can. 10. Cauſa 111. Quaſt. 6. & dictus can. 10.*

De Aſtardi vero Translatione, ſeu Incardinatione, ita Flodoardus *lib. 4. cap. 6. commemorans*, quod geſtum reminiſcatur, ſuper Aſtardo Nannetice urbis Episcopo, quod enim Nicolaus Morinenſis Eccleſia poſtea conſuevit præficiendum; ac demum in Archiepiscopatu Sedis Turonica Adrianus II. decreverit incardinandum. Vide quæ nuper de mente eſſe, ſtatu publico & Eccleſiaſtico Britannicæ noſtræ ſcriptis doctiſſimus Sirmondus ad *Capitulare Caroli Calvi pag. 12. 54. & ſeq. 106. & 113. in Noſis*; & quæ antea in eruditiſſimo *Synagmate Vignerius, De l'Eſtat de la petite Bretagne.* Quibus adde, quæ in *ſine Tractatus, de Uſu & Auctoritate Pallii.*

Ex his præterea locis comprobatur, Metropolitanum ſimul, & Concilii Provincie auctoritate, ad Regis, atque Electorum petitionem, Pon-

proprium; non Commendatum, ſed titulum, prout nunc loquimur.

Incardinationis dici poſſeſt, quinquæ, quocumque id fiat modo.

Commendatio igitur inthronizationis ſpecies eſt alia; alia translatio.

Hinc Adria- no Incardina- tio & Conſtitutio acqui- parantur.

Adde & aliud exemplum in *Codice pium donationum Miri cap. 66. pag. 218. & ſeq.*

Vides idem ex Flodoardi præficere, & incardinare.

veteri Incardinationum ritu, inducto sub Gregorio I. & Leone IV. Cum sub Gregorio Incardinatione multiplex fuerit, multiplex etiam titus fuit.
 quis ad tempus factas fuisse probavimus: hac conditione nominatim ad-
 dita, ut cessante metu hostili, ad primam redire compellerentur.

Imo nec Ecclesie, cui Incardinati erant, vocabantur Episcopi, vel Archiepiscopi: sed tantum Presbyteri Cardinales. Adrianus tamen II. & Joannes VIII. utrumque permiserant: Incardinationis nudum nomen, & umbram retinuerant; rem & effectum neglexerant.

Sed dicto Concilio Trecensi iterum in usum revocati antiqui Canones: quos etiam paulo ante eadem tempora, & propter eandem causam, irruptionis scilicet Normannorum, Nicolaus I. exacte servaverat *can. 47. Causa VII. Quæst. 1.*

Inter canones autem, quos lectos fuisse in dicto Concilio Trecensi, ex Aimoino *lib. 5. cap. 37.* & Conciliis Gallie *d. pag. 486. tom. 3.* docuimus, numerantur Africani, quorum sententiam retulerunt. Extant vero integri in Concilio Carthaginiensi III. *can. 38.* in vulgari Collectione, *sub tit. Concilii Africani can. 15.* in postremis & optimis editionibus *Canonum Africanorum* doctissimi Justelli *can. 48.* apud Zonaram & Balsamonem *tit. 52. & 53.* Multum enim juvat comparatio variarum hujusmodi Collectionum.

Inferuit Gratianus *d. can. Africanum in can. 106. de Consecratione, Dist. IV. & can. 18. Causa 11. Qu. 1.* ex quo præterea colligitur, si Episcopus, qui contra canones translatus fuerit, & sæpius monitus ab Episcopis, ex forma disciplinæ, redire tamen per contumaciam ad primam Ecclesiam contemplerit, *permitteri Episcopis, adversus contumacem adire Rectorem Provincia, ut auctoritate judicatis proximis excludatur.* Nec opus est depositione præcedente, antequam ad Præsidem Provincie eatur; sicut ad hunc canonem, ex textu corrupto, Graeci comminiscuntur. Frequentissimus enim erat, præsertim in Ecclesia Africana, adversus contumaces Episcopos, vel Clericos, ad Imperatorem, vel ad Rectores Provinciarum aditus & refugium.

Colligimus etiam, non facile admissas in Gallia Translationes, nisi magna ex causa. Quod diu servatum fuisse confirmat Translatio Galonis Bellovacensis Episcopi in Episcopatum Parisiensem: cujus Translationis causa summe notanda.

Quia Philippo Rege inconsulto, electus, & confirmatus fuerat in Bellovacensem; juravit Philippus, eum nunquam obventurum Episcopatum. Intercessionem tamen Episcoporum placatus postea Philippus, in Parisiensem Episcopatum vacantem, communi auctoritate Episcoporum, & Paschalis II. transferri Galonem curavit; Ivo *epist. 144. 145. 146.* ad quam vide Jurem.

In dictis vero *epistola 146.* ita loquitur Ivo. Translationes Episcoporum, *necessitate urgente, Metropolitano auctoritate; & summi Pontificis dispensatione, fieri oportet.*

Regium etiam consensum intervenisse, ex eisdem *epistolis* constat, & supra probavimus *tit. de Electione, & tit. de Postulatione*, in *specie capituli 1. & 2.* Eodem enim fere jure in Postulationibus, Electionibus, & Translationibus utimur, quod ad Personas eligentium pertinet *can. 27. Concil. Carthag. IV.* vulgo dicti. *Ut Episcopus de loco igno-*

ignobili ad nobilem per ambitionem non transeat: nec quisquam inferioris Ordinis Clericus. Sane si id utilitas Ecclesie fiendum poposcervit, Decreto pro eo Clericorum & Laicorum Episcopis porrecto, in presentia Synodi transferatur, nihilominus alio in loco ejus Episcopo subrogato. Inferioris vero gradus Sacerdotes, vel alii Clerici, concessione suorum Episcoporum, possunt ad alias Ecclesias transmigrare.

A Populis in Principes, sicut in Postulationibus, & in Electionibus; ita & in Translationibus jus Suffragii & Consensus transiisse probavimus. Addimus Translationem Archiepiscopi Narbonensis in Rothomagensis, quæ habetur *tomo 2. Libertatum Gallicana Ecclesia tit. 16. pag. 385. & 986. in fine.*

Hodie, post Concordata, sicut Electiones, ita Translationes, solius Regis & Pontificis auctoritate perficiuntur.

Eodem jure usos fuisse alios Reges, non dubito. Et quidem in Anglia, id quam constat mores, & leges nostras illatas a victoribus; nempe Regis auctoritate, consilio & assensu Archiepiscopi, atque Episcoporum Provinciarum, in quam transferrebat, accedente auctoritate Apostolica, & cum abolitione Archiepiscopi, & Episcoporum Provinciarum, id qua primum sacratum fuerat. Quod non passim & temere; sed cum magna causæ cogitatione fiebat, Anselmus Caotuariensis Archiepiscopus ex professo, *epist. 126.* qui quidem diu oblitit postulationi Hervæ, qui a Bangorensi Episcopatu transferri desiderabat in Ecclesiam Lexoviensem; ex preterito, quia ejus Episcopatus ita destructus erat, ut in eo maoere non posset.

Post obitum tamen Anselmi, gratia Regis fretus, tradatus fuit id Episcopatum Heliensem, de novo ab Heonico I. Rege, Paschalis II. & Anselmi auctoritate constitutum, diviso Episcopatu Lincolnensi, propter nimiam amplitudinem, in duos. Cujus creationis Acta retulit Seldenus in *Notis ad Eadmerum pag. 209. & ipso Eadmerus pag. 95. 96. & 104.*

Translationis etiam Galtheri cujusdam ex Lincolnensi Episcopatu in Rothomagensis Archiepiscopatum, meminit Guillelmus Neubrigenfis *lib. 3. cap. 9. in qua ait, ambitum loci celsioris de amore commodi largioris triumphasse.*

De aliis Translationibus in Anglia, vide Thomam de Walsingao *pag. 139. & 376. in fine.*

Tanta fuit etiam quorundam Regum auctoritas & potestas in Translationibus, ut aliquando, inconsulto Pontifice, eas facerent; quamvis eas irritas declararent Pontifices *cap. 4. in integra, & 23. de Electione cap. 4. & 5. supra de Postulatione*: ad quorum intellectum junge *Diploma Bedæ Regis Hungariæ inter acta Alexandri III. relatum*: quo confirmat Institutionem Patris sui, qui Alexandro III. concesserat, quod absque auctoritate, vel consilio Successorum Alexandri Depositiones, seu Translationes Episcoporum non faceret, vel fieri sineret.

POST TRANSLATIONEM Personarum, non alienum est ali-
De Transla- quid subungere de Translationibus Sedium: utrum oempe liceat Epi-
tionem Sedium. scopo, Sede principali, idest, Matrice, sive Cathedrali Ecclesia re-
 licta,

lita, ad aliam Ecclesiam, vel ejusdem Civitatis, vel in Dicecesi constitutam: transferre Sedem, sive Cathedram: qua de questione, quia nihil omnino reperitur in *hoc tit.* aliunde repetemus ex Conciliis, & aliis Scriptoris, potissimum ex Gratiano. Ad eam pertinent *canones 21. & 44. vii. Quæst. 1. & Glossa can. 48. & 49. xvi. Quæst. 1. & Glossa can. 41. xvi. Quæst. 7. [can. ult. xiv. Q. 2. can. si quis 10. & can. Collectione, tribus 36. Dist. 1. de Consecrat.]*

Ex Græcis vero Zonaras ad *can. 74. Concilii Carthaginensis*, & plenius Balsamo ad *canonem 15. Concilii Nicæni in Supplemento pag. 4. & ad d. can. 47. Concilii Carthaginensis*: quibus locis statuitur, non liceisse Episcopo mutare Sedem, & Ecclesiarum Privilegia, nisi causa plenissime cognita in Concilio. Addit Balsamo, Imperatoris Decretum necessarium, *ἡτοι βασιλεὺς προσέειπε, ὅτι οὐδὲν ἔμελλεν διατάξαι.*

Diximus, *causa cognita*: nec enim facile permittitur. Cause vero iustæ sunt, si diruta fuerit, vel ab hostibus occupata Civitas, in qua Sedes Cathedralis fuerat: tunc enim æquissimum, Sedis Translationem admitti, saltem ad tempus: sicut & ex eadem causa contingit aliquando duos Episcopatus uniri, & Episcopo liberum relinqui locum, in quo tutius & securius commorari possit. Civitati tamen, & loco, quem relinquit, ubi primum constituta erat Sedes principalis, prospicere debet, quantum tempora sinunt; ne quid cultui divino desit. Et ita explicanda puto vexata verba *canonis 44. Causa vii. Quæst. 1. cujus auctor Gregorius I. ibi: illic consuetudinem solemnium festivæ disponas. Illic, idest in Sede, quam relinquis: ut idem Gregorius plenius in cap. 48. xvi. Quæst. 1. Ita sane ut alteram Ecclesiam, cui præsens non es corporaliter, sollicita &c. Confirmatur can. si quis vult 41. Causa xvi. Quæst. 1. ubi agitur de Translatione Monasterii in alium locum: quæ quidem cum consilio Episcopi, & Fratrum, idest Monachorum fieri debet. Præterea in priori loco relinqui debet Presbyter ad ministeria Ecclesiæ.*

Notandum autem falli Balsamonem, qui *canonem 15. Concilii Nicæni* existimavit pertinere ad Translationes Sedium. Evidentissime enim probavimus supra, ad Translationes personarum pertinere.

Translatarum vero Sedium exempla plurima occurrunt: & ne abeamus Gallia; Elusa diruta, translata est Sedes in Metropolim Ausciorum. E Magalonensi insula Sedes translata est in Montem Puellarum, *Montpellier*, auctoritate Francisci I. & Pontificis, de qua Rebuffus in *Præxi pag. 139. & in Concordatis pag. 494.* Ex Antipoli Sedes translata est Grassam. Tarevanensis, sive Morinorum urbe diruta, Sedes translata est Boloniam Maritimam, & Morinensis Episcopatus in tres divisus. In Britania nostra ex Aletensi translata est Maclovium.

In huiusmodi autem Translationibus, sicut olim apud Græcos Imperatoris; ita apud nos Regum rescryptis & auctoritate opus est; quia potissimum ad eos spectat protectio & defensio Ecclesiarum & Monasteriorum: vide *tomum 2. Libertarum Ecclesiæ Gallicanæ tit. 35. litem 36.*

Idem in Anglia fastitatum. Nam Lundini Sedem Metropolitanam primo constitutam, Augustinus Doroverniam, sive Cantuariam transfudit.

Pars Prima.

B b

Apud Balsamonem *num. 76. recitatur; in Græca vero Collectione, 71.*

Add. *can. 16. & 39. Dist. 1. de Consecrat.*

tulit. In Devonia provincia, quæ primùm Cridiæ, sive Creditonæ Sedes Episcopalis constituta fuerat, Excestriam, quæ & Exonia, translata est circa annum 1409. Selsensem Sedem transiit Cicestriam, sub Guillelmo Conquestore, & ejus auctoritate Stigandus: & sub eodem & Lislefeldia Sedes translata est Cestriam a Petro quodam Episcopo; cujus successor iterum Conventriam transiit. Quare non obstantibus hujusmodi mutationibus, illius Dioceseos Episcopi passim & promiscue Lislefeldenses, Cestrenses, vel Conventrenses appellantur [Unde merito Robertus de Monte Navali in *Supplemento Sieberti* ait, hunc Episcopatum habere tres Sedes, Cestrensem, Conventrensem & Lislefeldensem. Ita locus legendus pag. 164.]. Vix autem aliud Regnum plures mutationes Sedium suppeditat; nempe propter immutatum sæpius publicum Angliæ statum: qua de re videndus diligentissimus Parkerus in *Prælegomenis de Antiquitate Britannicæ Ecclesiæ*, & obiter doctissimus Simonidus in *Notis ad epistolas Petri Cellensis* pag. 13. & 20. [quibus adjuuge nuperum editorem Matthæi Paris in *adversariis* & *notis* ad pag. 319.]

Adde exemplum ex cap. 9. de foro competentis in 3. Cellensium, quod scriptum est Turritano Episcopo.

Notandum etiam aliquando, non novæ Sedis, sed primæ, sive antiquæ tantum nomen retineri. Insigne exemplum in Ecclesiâ Hierosolymitana. Christianis post excidium Hierosolymorum migrantibus Pellam civitatem Decapoleos trans Jordanem; Episcopi tamen, qui ibi diutius morati sunt, nomen antiquum & successionem Hierosolymitanorum Episcoporum, & seriem non interruptam conservaverunt: ut ex Eusebio, & aliis Scriptoribus, docuit doctissimus Scaliger in *Animadversionibus ad Chronicon Eusebii*. Idem Scaliger observat, Antiochenum & Alexandrinum Patriarchas, antiquum nomen retinere, quamvis in aliis urbibus Sedes suas constituerint.

Postremo de Translationibus Canonicorum Regularium, Monachorum, Monialium, & Monasteriorum, alius erit locus dicendi *lib. 3. Decretal. tit. 31. 35. & 36.* Interim super ea quæstione studiosis excutiendis judicamus *canones 40. 41. Causa xvi. Quæst. ult. can. 2. Causa xix. Quæst. 2. & canones 2. 3. & 4. eadem Causa Quæst. 3. & Causa xx. Quæstionem 4.* Quibus junge omnino Stephani Tornacensis *epistolam 1. & Ivonis epistolam 70. & in eam notas doctissimi Jureti*. Super ea materia D. Bernardi, Petri Venerabilis, Petri Cellensis, Goffridi Vindocin. [*lib. 4. epist. 1. & in notis pag. 68.*] & aliorum sententiam, & Tractatus scrutabimur aliquando accuratius.

Ad Cap. II. De Electione.

FUGITIVI hujus capituli sententiam exposuimus, [*supra hoc tit. initio*]. Interpretatione tamen accuratiori videtur indigere, sive verba, sive sententiam spectes, sive vexatam sæpius a viris doctissimis quæstionem, de *Peregrina communionem*; an eadem sit, cum *Laica*, an diversa?

QUOD AD VERBA: *Populi literas accepit: Græca, αὐτοὶ οὐκ ᾔσαντες*. Deinde, *plures eorum, qui sinceram fidem non habent, premio & mercede corrupti, ut clamarent in Ecclesia*, &c. quæz lectionem Dionysii

sius Exiguus retinet. Contra Codices multos, editi, & MS. legunt *pan-*
eas; sicut & Græca editio, ex qua clausulam integram adscribimus,
αὐτοὺς αὐτὸς ὑψώσας μετὰ τῆς αὐτῆς διαδοχῆς, ἢ τῆς ἑκκλησια-
στατικῆς, ὡς ἴδμεν ἀποφασίαν, πρὸς αὐτοὺς ἀπὸν. Ἐπιστάσαν.

Sequitur in contextu, ita ut nec laicam in fine coniungitur, (*nisi*
de hoc penitueris), talis accipiat. Omissa parenthesi, breviter in omni-
 bus editionibus Concilii Sardicensis, Græcia, & Latine: & ita *medice*
penitens, unde et quod videtur, *ἡλικὸς γὰρ ἀφένθαι καὶ πένιτος*; Græci Inter-
 pretes, et quod videtur explicanti, et quod videtur *τον σῶν*, et quod *δαρὰ*. Per-
 nam acerbissimam, & valde singularem notavit Aristenus, docente viro
 summo Antonio Augustino, a quo reliqua petenda. Nam ex Concilio
 Nicæno *can. 13. ἐπὶ τῇ, ὑπάρχοντι*, in extremis posito nemini denegatur.
 Præter veteres, addendos Alcuinus *libr. de divinis Officiis cap. 49. pos-*
trema editionis sui manus Andreæ Du Chesne. Adde ideo a recen-
 tioribus verba, quæ parenthesi includuntur, *nisi de hoc penitueris*, de-
 sunt in antiqua Collectione 1. edita, & MS. quam habemus. Adnotat
 doctus supra sæculi sui captum Joannes Andreæ: *nisi de hoc: istud olim*
erat Glossa. Alanus, Vincentius & Goffredus non advertentes hanc Lite-
ram, posuerunt illam Glossam. Retinuit Raymundus. Versio Gallica
MS. ex eo; Si que cil ne ses de sa penitence, que il ne soit pas com-
uide à la fin. Hactenus de verbis.

Alterius re-
 centioris esse
 ex stimat
 Blondellus.

QUOD AD SENTENTIAM. Tam in Electionibus, quam in Transla-
 tionibus, Cleri, Ordinis, & Plebis Suffragia iusta & legitima interve-
 nisse, & ante & post Concilium Nicænum, etiam in Oriente probavi-
 mus: & *can. 4. Nicæni Concilii de Consecratione Electi*, a tribus Epi-
 scopis faciendâ, esse intelligendum. In quo *χωροτομία* verbum, non de
 Electione, sed de Consecratione, sive Ordinatione Episcopi accipien-
 dum, confirmat locus insignis Gregorii Nazianzeni ex oratione 19. in
 funere Patris, ab eo habita coram Basilio Magno. De ipsius Basilii
 Electione & Consecratione loquitur. *Ἐγχαίρει, ἀνδρῶν, συνηρμοσὶ πρὸς*
ἡμᾶς, τοὺς ἁγίους, τοὺς τε κληρὸς, καὶ οὗτοι τε βυμβητοὶ, &c. quæ ad Ele-
ctionem spectant. Subiicit deinde ea, quæ ad Consecrationem: Ἐταδὴν
κατοικίαν ἐν τῇ γυνέσει τῆς χωροτομῆς αὐτῆς, ληγουμένη ἰσοῦ τοῦ ἀρχιερέως αὐτοῦ
ἀνεκκληροδοτῶν, &c. Intelligit Concilium Nicæni, d. can. 4.

Vide supra
 tractat. de
 Elect. pag.
 113. & 114.

Sicut autem iusta Suffragia comprobata, Synesius *epist. 67. & 76. &*
ad eas Interpres: ita etiam seditionis populi voces, acclamationes plebe-
 culæ, & factiones reiectæ semper & damnatæ; de quibus in *hoc cap.*
παῖδες, οὐχλοὶ, plebeculæ, vulgus ignobile significat. In 1. *can. Sardi-*
centi mutationes Sedium, per avaritiam, aut ambitionem factas, Patres
 damnaverant: in 2. ex quo *caput nostrum* sumptum est, gravius coercēt
 Mutationes Sedium, quæ per Simoniam, redemptis plebeculæ votis, &
 per acclamationes populares fiunt, data pecunia.

Huiusmodi acclamationes, quæ vim, dolum, & metum admixtum
 habent, etiam Legibus improbantur, & per eas facta irrita sunt. Quin
 & munitiones inutiles l. 17. ff. *qui & a quibus*. Vetis flagmentum
 in fine Cod. Theod. Nec per eas Innocentes condemnari debent, vel

noxii crimine absolvi l. 12. *Cod. de Panis*. Quam in rem observatio-
ne dignissimum *Rescriptum* Hadriani *pro Christianis*, *Minucio Funda-*
rio Proconsuli Asia, a Justino Martyre primum relatum in *sine Apolo-*
gia 2. Ipsa verba *Rescripti* Latine retulisse Iustinum scribit Eusebius
lib. 4. Historia Ecclesiast. cap. 8. in fine, & ea Græce vertit *cap. 9.*
Latina perierunt. Superest Eusebii versio in *d. cap. 9.* quæ postea subje-
cta est in *sine d. Apologia* 2. Et quidem ex *Epistola* Proconsulis, &
Relatione ad Hadrianum hæc notanda, *ἵσται δὴ καὶ χαρίζομαι ἀκούων*
κείνων; & ex *Rescripto*, *πρὸς βίβλατος, πρὸς τριβυνάλι, & in Jure, καὶ*
ἀκροασιον, αὐτὸς μοι καὶ ἵσται κειμένων. Rufinus eleganter vertit: (for-
te in autographum Latinum inciderat) *Precibus autem in hoc solis, &*
acclamationibus uti, eis non permitto. In l. 12. ff. *de Appellat. & Relat.*
ipso Jure nulla declaratur Duumviri creatio, nullo actu ex lege
habito solemniter; sed tantum vocibus popularium: licet factiosæ postu-
lationi consensisset Proconsul.

Mirum itaque non est, si Elecciones, vel Translationes, & similia
extorta ad acclamationes plebis, irritæ sint; præcipue si pecunia interve-
nerit. Exempli extant insignia apud Scriptores *viz.* Chrysostomi, de
depositis Episcopis sex Asiæ Diceseseos, qui data pecunia fuerant ele-
cti a seditiosa plebe. Accurate Palladius iudicium & cognitionem Chry-
sostomi retulit *cap. 12. 14. & 15.* Itemque in Concilio Chalcedon.
Actione 11. in causa Bassiani, & Stephani, de qua pluribus infra.

Reliquum est, ut Sanctionem canonis explicemus, quæ severissi-
mam poenam infligit; viatico, laica communione, etiam in fine inter-
dicit.

Suasit, ut initio hujus Tractatus ostendimus, summa perturbatio, &
confusio Ecclesiarum ab Arianis inducta, qui subinde Sedes mutabant te-
mere, erroris spargendi cupidi. Novæ itaque poenæ adversus nova cri-
mina fuerunt excogitandæ. Verum, quod amat fieri in prenis, leges
hujusmodi severiores, & earum poenæ temporales sunt, & mortales;
& ex iusta causa, cessante periculo, & utilitate Ecclesiarum requi-
rente, mutationes Sedium usurpatæ fuerunt; serius tamen apud Occi-
dentales, adversus quos Gregorius Nazianz. *versibus* invehitur, præci-
pue adversus Egyptios, duce [Petro] Alexandrino, qui Maximum
Cynicum Constantinopolis Episcopum, clam, & *σὺ παρὰ δουρην*, ordi-
naverat: qui deinde remotus & depositus fuit in Constantinopolitana Syno-
do I. Huc referendi *versus* Gregorii de *vita sua* pag. 29. alioquin
obscuri.

Supra pag.
140.

Ἡλθον γὰρ καὶ οἱ ἄλλοι ἐκκλησιαστικοὶ κληρικοὶ, &c. & qui sequuntur.
Νόμους ἐρεβόρασι τοὺς πάλαι στυγνοῦσι
Ὡς πλάτων ἡμεῖς, καὶ σαρκεὶς ἀνιδρυσι.

Vide Notam
supra pag.
175.

Intelligit procul dubio *canones Nicænos, & Sardicenses*, conditos ad-
versus Mutationes Sedium: adversus quos tamen nihil commississe pro-
bat Gregorius; quia nunquam Salimorum Episcopatum susceperat, quem

AD LIBRI. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 207
quem invito Gregorio contulerat primum Basilius. Quæ injuria Basili,
ut vocat, nunquam excidit ex animo Gregorii. Ita vero de Salsimorum
Episcopatu loquitur *pag. 9.*

Τὴν μὲν δαδόναι, ὡς ἴσως Ἐκκλησίαι
Προσέλαβον, ὡς ὅσον λειτουργίας μίση
Θεὸν προσεγγίζει, ἢ συνιέναι κατὰ
Ἡγούμενος δὲ πλεονεχίει ἐν τῇ γῇ.

Quos versus recte doctissimus Bilius explicavit. Nazianzi vero nunquam
se fuisse Episcopum; sed patris tantum senis auxilium & Coadju-
torem subiecit. Itaque cum nec Salsimorum, nec Nazianzi foret Episco-
pus, nihil vetabat eum a Meletio Patriarcha Antiocheno constitui Con-
stantinopolitano in Throno. Quibus verbis, quos contra Maximum
scripsit, habebis plenam Apologiam Gregorii adversus *epistolam Synodi-
cam* Ambrosii, & reliquorum Episcoporum Italæ, quam primus edidit.
nuper doctissimus Sirmondus. Quid faceres? Dissidebant Orientales, &
Occidentales Episcopi. Meletius, qui Gregorium in Throno Constan-
tinopolitano collocaverat, ab Arianis ordinatus fuerat Antiochenus Epi-
scopus, contra Paulinum, qui Antiochiæ ab Orthodoxis ordinatus fue-
rat. Præterea Maximum imposuerat Occidentalibus. Quidni? cum ipsum
Gregorium prius sefellisset: qui & orationem in laudem Maximi scripsit
sub Heronis Philosophi Alexandrini nomine, & extat inter Gregorii
orationes, ordine 23. Quare mirum non est, si & Gregorius hos versus
in carmine de *vita sua* effundat.

Φυσσῶντες ἡμῶς ἐστίμεθα πρὸς καὶ πρὸς
Τὴν δ' ἀπεστειλὴν δὲμοι ἀλλοφροσύνῃ.

Non etiam mirum, si Basilius summus Gregorii amicus, *δοκίμῳ ἔργῳ*
perstringat *epistola 10. ad Eusebium Samosatensem Episcopum.* Hæc plu-
ribus explicavimus; tum quia non cuique sunt obvia, & dictæ *Synodica*
Ambrosii Commentarii loco esse possunt; tum quia *Tractatus de Transla-*
tionibus coherrent.

Postremo de Pæna tractandum: *Nec in fine Laica communio con-*
cedatur. Quid sit *Laica communio*, Vetus Interpres 1. *Collectionis*
Laurentius MS. *Viaticum* recte explicat: quem secutus est Joannes An-
drez. Bernardus in *Glossa* omisit. *Glossa* Decreti ad *can. 21. Distinct.*
1. & can. Clerici xiiii. Q. 2. in quibus Peregrinæ communionis sit
mentio, *Peregrinam* explicat, *que alias dicitur Laica extra de Elect. cap.*
2. (citatur capitulum hoc nostrum): & iterum: *Peregrina*, idest, *com-*
municabitur inter Laicos; vel *Peregrina*, idest, *cum recedit, vel peregrina-*
tur de hoc mundo. Viaticum scilicet *Glossa* intelligit. *Peregrinæ* item
communio mentio extat in *additione 14. Capitularium* Ludovici *cap. 99.*
ex Concilio Agathensi I, ex quo pariter canones duo, supra relati ex
Gratiano, desumpti sunt.

Obervandum vero in *cap. 98. dictæ Additionis*, tractari de Formatis
faciendis, & ut sine Formata nullus proficiatur Clericus. Doctissimus

Non ordina-
tus contra
Paulinum,
sed Paulinus
contra eum.
Ordinatus
enim, vel
verius Be-
roza trans-
latus Mele-
tius anno
Domini 360.
Ordinatus a
Lucifero
Paulinum an-
no 362.

Pi-

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 209

COMMUNIO ORATIONIS & precum : quæ aliquando non denegatur illis, qui vel ab Oblatione, vel Eucharistia perceptione arcentur ; de qua *can. 11. Nicæno in fine*, *χωρὶς προσφωκῶς κοινωνήσουσι οὐ ληψάντων προσφωκῶν*. Ex quo etiam constat huiusmodi communione privatos, audientes, & penitentes : addamus & hæresis suspectos, licet nondum damnatos, Euseb. *lib. 5. Histor. Eccles. cap. 3.* de Origene loquens, quem, licet admodum juvenem, adeo fuisse tenacem ait Canonis Ecclesiæ, ut non potuerit adduci orare eum Paulo quodam hæretico ; *ὅτι πάντοτε προτρέπει κατὰ τὴν ὁχλὴν ἀπορροῦναι, φιλοῦντος ἑαυτοῦ καὶ τὸν κατὰ τὴν Ἐκκλησίαν*. Quis fuerit hic canon, explicat Irenæus *lib. 3.* cujus verba retulit Euseb. *lib. 4. cap. 14. d. Histor. Eccl. Τούτων αἱ Ἀποστολὴ, καὶ οἱ μὲντοι αὐτῶν ὡς οὐκ ἐλάμβανον, πρὸς οὐ μὲν μὴδὲ λόγῳ κοινωνοῦντες αὐτῶν τῶν παραχρημασάτων τῶν ἐλαθύναν, ὡς καὶ Παῦλος ἱεροῦ, Ἀριστοκλῆος ἀδελφοῦ, μετὰ μὲν καὶ θούτου τοιοῦτον ἱεροῦ, ἔδειξεν ὅτι ἐξερρατὸν ὁ ποιεῖν καὶ ἁμαρτάνει, ὡς ἀποκτακτοῦτος*. Ruinus *lib. 4. versionis Eusebii cap. 13.* ita interpretatur. Tanta tunc Apostoli, atque eorum Discipuli, in religione cautela utebantur, ut ne verbi quidem communionem, cum aliquibus eorum, qui a veritate deviauerant, habere paterentur ; sicut & Paulus dicit, hæreticum hominem, post unam & alteram correptionem devota, sciens quia perversus est huiusmodi, & peccat, cum sit a semetipso damnatus. Palladius, Gregorius, & alii Scriptores vitæ Joannis Chrysostomi, in referenda historia quatuor fratrum Monachorum Egypti, (Μακρίος, idest, Longi, a statura vulgo vocabantur) quos a Tcophilo Alexandrino iniuste excommunicatos, humane & benigne susceperat Chrysostomus, societatis & sermonis, imo & orationis communione dignatus erat ; tamen communionem Eucharistia, ante cognitionem causæ denegaverat. Socrates *Histor. Eccles. lib. 6. cap. 9.* Μάδων δὲ πάλιν ὁ Ἰωνάτης ὅτι πρὸς μὴν ὡς οὐκ αὐτῶν ἀδελφῶν, καὶ οὐκ ὡς οὐκ ἀδελφῶν, κοινωνοῦντες δὲ τῶν μετῴρων, καὶ οὐκ ὡς πρὸ διακονίας μετέδωκεν αὐτοῖς. Sozomenus eadem de re *lib. 8. cap. 12.* ὡς οὐκ ἐστὶν Ἐκκλησίαν καὶ διακονίαν. Nicephorus *lib. 13. cap. 2.* Triperita *lib. 10. cap. 10.* ex Socrate. Hæc Joannes agnoscens, honorabat principio viros, eorumque fruebatur orationibus : Communionem vero facta cum eis, ante causæ cognitionem, participare non voluit. [Quam Communionem Peregrinam fuisse, male Baronius extitimat in hujus Historiæ relatione ad annum 400. num. 67. & 68. ubi male perstringit Palladium Scriptorem vitæ Chrysostomi, quem suspicatur scripsisse Origēnistam : sed falso].

COMMUNIO TERTIA, Oblationis occurrit ; cujus in *d. can. 11.* Concilii Nicæni, & alibi sæpius mentio fit, ab aliis satis explicata est.

QUARTA COMMUNIO, quæ & perfectissima ; Sacrorum Mysteriorum, & Eucharistia. Quare per eminentiam Communio solet appellari.

PLURA nuper de his quatuor speciebus viri docti scripserunt. Ad rem, quam paramus, ista sufficiant.

RATIONE VERO Perionarum, quæ admittuntur ad Communionem, tripliciter dividitur, in Clericalem, [sive Clericalem], *cap. 10. extra de iudiciis.* Laicam, & Peregrinam. Ecclesiastica versatur inter eos, qui sunt de Clero.

Vide Cujacium ad *cap. 10. extra de iudiciis.*

Clero; quorum nomen in Canone, Matricula, & Catalogo Clericorum comprehenditur: Laici inter Laicos tantum: Peregrina vero, que peregre cum Formatis advenientibus Ecclesiasticis, vel Laicis, concedi solebat. Commercio enim Formatarum, totus orbis in una Communionis societate concordabat, Optatus *lib. 2.*

Major autem exhibetur honor Clericis, quam Laicis, sive confessum, sive locum communicandi species. Nam *quatuor genera Capitum sunt in Ecclesia, Episcoporum, Presbyterorum, Diaconorum, & Fidelium, Optatus d. lib. 2.*

Apices dignitatum Episcopi in Cathedra sedebant in Abſida posita, tanquam in honoratiori loco, Augustinus *epistola 203. & 225.* Praesidebat Episcopus Civitatis; considebant Episcopi peregrini: post Episcopos Presbyteri; *epistola* Catholicorum Episcoporum totius Africae in *Gestis Collationis Carthag. cap. 16.* Poteris quippe unusquisque nostrum, honoris sibi socio copulato, vicissim sedere eminentius, sicut peregrino Episcopo, juxta consuetudo Collega. Quam Epistolam retulit etiam Angustinus libro *singulari, de Gestis cum Emerito.* Peregrinus vero Episcopus adire tenebatur Civitatis Episcopum, qui Conventum, Collegam, & Synaxim habebat, sacram Eucharistiam, idest, Christi sacrum corpus conficiebat, & Peregrino Episcopo, & postea reliquis Presbyteris porrigebat; sicut in *can. 18. Conc. Nicæni* dicitur. Ita enim intelligendum patet Eusebium *lib. 5. cap. 24. sub finem*; in quo de celebri Controversia Paschatis inter Victorem & Polycarpum tractatur ex Irenæo: *ἐκκοινωνήσαντες ἑαυτοῖς, καὶ ἐν τῇ Ἐκκλησίᾳ παραχρησάμενοι ὁ Ἀνακτορ τῆς Εὐχαριστίας καὶ Πολυκάρπῳ, κατ' ἐντροπὴν λόγου.* Quem locum nec Rufinum, nec

Magis placet
secunda Inter-
pretatio.

Polycarpo

conferret, ut

Eucharistiam

in Ecclesia

conficeret ac

hæc enim

aliquando

concedi sole-

bat peregrino

ab Episcopo Civitatis:

imo & ad Sacrorum

celebrationem

quandoque peregre

venientes

Episcopi. Vide

Ant. Augustini.

Epistomen

partie 1. de

Episcopis. Peregrino

Episcopo locum

se-

crificandi datur.

Conc. Arelas. 1. can.

20. Carthag. IV. can.

53. Synodi in

Trullo can. 20.

Capitular. lib.

cap. 2. ex Synodo

Tranconcordensis,

circa medium.

Socratem

lib. 6. *h. j.* cap. 13.

quo insignis

hanc in rem

habetur locus,

occasione

inter & Epiphaniu

Sicut autem Episcopi Peregrini cum Episcopo Civitatis communicabant; ita Peregrini Presbyteri, & Diaconi, secundum sui gradus prerogativam singuli: omnes tamen intra Altare, ad differentiam Laicorum, qui & in sedendo, & communicando separabantur Cancellis

AD LIBRI I. DE CR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 211

cellis & Velis a Cleco. Presbyterium vero & Altare communicando Cancellis & Velis muniebatur, ut arcerentur Laici, tam in sedendo, quam in communicando. Cancelli & Vela ea in re nota: *πικυλλίδαι, & Κρυκταύροι, & βλάα* usurpare solent Concilii Chalced. *acta*. Athanasius in *epistola ad Solitariam vitam agentes*, *ἀφαισταντι τὴν συμ-βλήην, ἢ τὴν θρόνον, ἢ τὴν θρανίαν, ἢ τὴν ἐκκλησίαν*, &c. *Rapientes subcellia, & Cathedram, & Mensam: erat enim lignea*. Vela Ecclesiae male *tabulas* pro Velis vertit Interpres. Statim etiam subiicit Cathedram Episcopalem, sicuti diximus, in interiori parte templi positam. Et iterum in *eadem epistola* de Militibus Syriani ita loquitur, *ἵσταται αὐτοὶ ἐν ἑσθῇ, αἱ τοιαύται τοιαύται ἀνερχόμενοι, αἱ δὲ ἐν τῇ πύλῃ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἕλκοντο*. Gregorius Nazianzenus apertissime in *versibus ad Episcopos* pag. 82. *fine*,

Græce το βλα-
μας. De qua
voce vide no-
tas Fronto-
nis ad totum
1. Chrystos-
mi pag. 68.
& plenius ad
totum 4.
pag. 12. 48.
& 52. Beza-
dum unica
voce appellat
Chrystos-
mus in Mat-
th. hom. 24.
apud Dura in
cap. 16. Mat-
thæi. Adde
notas in Pa-
lini *epist.* pag.
79. ibi; per-
fucine tran-
senna, & pag.
849 & seq.
ad hunc ver-
sum.

Το σκεπτο τοιαυτὴν σόφον ἵδον ἵπκον ἀνέων,
Βλάα το δ' Ἀγγελοῦ χοροστασίον ἑσθίας,
Κρυκταύροι τῶν μεματῶν κοσμοῦ ἐνός, αὐτοὶ μενοῦντες,
Τοῦτο πικυλλιαῖοις, δὲν ὅροι, ἀνέων τῇ, &c.

Plura de Cancellis & Presbyterio notavimus ad cap. 1. de *vita* & ho-
nestate Clerici. Synesius *epistola* 67. conjungit *πικυλλίδας, & κακτοστάσιον*
μυσταῖον.

Eadem forma Consistorium Principis, & Summorum Magistratum
Tribunalia Cancellis erant inclusa; & Vela præterea obtendebantur.
Sidonius *lib. 1. epistola* 2. & in *l. 5. Cod. de Naufragiis: de submersis*
navibus discernimus, ut levato velo *istæ causa* cognoscantur: ubi dominus
Cujacius locum, qui ad rem facit, refert ex Comœdia Quæculo, *isti*
sunt, qui in sanis & sacellis observant vela.

Intra Altare itaque communicabant Clerici, sive ipsius Civitatis, si-
ve Peregrini. Nihil præterea Peregrinis Clericis concedebatur; nisi spe-
ciali jussu & mandato præcedente Episcopi Civitatis, in qua moraban-
tur. *υπεροφία* districte prohibebatur. Convantum agere, ordinare,
concionari, ea, quæ sunt jurisdictionis, vel ordinis, aut ministerii exer-
cere non licet Peregrino Episcopo, vel Clerico, injussu Episcopi, ad
cujus Diocœsin accedit: Communionem tantum orationis, & Eucharistiæ
fruitur, si Episcopus Metropolitani literas; vel reliqui Clerici, & Lai-
ci Formatas habeant a proprio Episcopo.

Et hæc est, quæ Peregrina Communio appellatur *can. 8. Nicæno*
can. 14. & 15. Sardic. & can. 2. Concil. Constantinop. I. Exem-
plum ad d. can. 14. Sardic. pete ex Socrate lib. 6. cap. 10. & segg.
& quæ alieno loco in *fine ejusdem libri* 6. ubi de contentione inter
Chrystostomum, [Epiphanium,] & Severianum. Quibus locis præ-
sumptiones coercerent eorum, qui extra Diocœsin aliquid audent.
Frequentia ea de re in *Historia Ecclesiastica* exempla occurrunt. Mul-
ta unus Chrystostomi *vita* suppeditat, adversus Epiphanium, & Ecclesiæ por-
Theophilum, quæ ex Palladio, & reliquis ejus *vita* Scriptoribus re-
st.

Avitus Vien-
nensis *epist.*
9. Calario
Avictensi E-
piscopo, in
qua Maxi-
mianum Epi-
scopum com-
mendat. Pe-
regrius Sa-
vidas dici
non potest,
ubi Consti-
tuta reperti-
& Ecclesiæ por-

Pars Prima,

C c

peti

peti possunt. Quibus adde Socratem *lib. 6. cap. 12.* Sozomenum & Nicephorum.

Ad instar Peregrinæ Communionis proprie dictæ, penalis quædam Communio dicta est Peregrina, rei effectus inspecto, [& dignitate personarum spectata. Sicut & Laica Communio pro pena aliquando sumitur, & penitentia Laici videtur appellari ab Hilario sub initio libri ad *Constantium Augustum*, quem librum ipse Constantius tradidit. Si indignum aliquid non modo *Episcopi* *favitate*, sed *etiam* *Laici* *integritate* *gessisse* *doceret*; non jam *Sacerdotium* *per* *veniam* *expellet*, sed *intra* *penitentiam* *Laici* *confecram*. Peregrinæ itaque Communionis penalis exemplum proponi potest, verbi gratia] quoties Episcopo admittitur Episcopatus, ad quem ordinatus est, administratio; nomen vero, ordo, & dignitas relinquitur. Sedet, communicat cum Episcopis; nullam habet executionem officii sui. Exempla supra attulimus ex Synodis Regensi, Agathensi, Ilerdensi. Et quidem in Regensi *canones Nicæni* citantur in exemplum. *Canonem* 8. intellexisse diximus Patres, in quo Novatianis Episcopis, in eadem Civitate cum Catholicis constitutis, Catholicus retinet dignitatem; Novatianus, sive Catharus regradatur in ordinem Presbyteri; benignius tamen facturum Episcopum Catholicum, si nominis Episcopi honorem ei permittat, aut saltem locum Chorepiscopi, *quævis* *ei* *operetur*. Et in *Epistola* ipsius Concilii ad *Ecclesiam Alexandrinam*, Meletio omnis *æque* *adversus* *admittit*; *Julian* *omnem* *que* *pauca* *relinquitur*. In Concilio Chalcedon. *Actione* 11. Episcopatus Ephesinus admittitur Bassiano, & Stephano, qui contra Canones occupaverant Ephesinam Sedem: nominis tamen honor relinquitur; & solatii, & alimentorum loco ex redditibus Ecclesiæ Ephesinæ singulis ducenti aurei assignantur. Paschasius & Lucentius Episcopi Legati Papæ utrumque ita distinguunt. *Bassianus* *&* *Stephanus* *non* *potuerunt* *episcopatus*, *potuerunt* *que* *non* *traxerunt* *excommunicationem*, *quietem* *habebant*, *cessantes* *ab* *operatione*, *vel* *administratione* *eiusdem* *Ecclesiæ*; & in eorum loco alius ordinatur Episcopus: eis tamen relinquitur *æque* *que* *potuerunt*, *æque* *quævis*, *æque* *persecutio* *si* *prosequantur*, *Communio*, *&* *ne* *cessaria* *salaria*, *sive* *decus* *solatiis*. Breviter in Synodo Regensi, *Peregrinæ* *Communione* *fovetur*. Peregrinis enim Episcopis vel Clericis, humanitatis causa & Communio in suo cuique ordine convenienter, & alimenta tribuantur.

[Et Concilium Nicænum in *can. 8. sub finem* nomen Episcopi separa-
to a Chorepiscopato, tanquam penam minorem a majore : & tertio
loco subicit Presbyterii locum. Alia & gravior pena inter Clerum ad
Laicos relegari *can. 18. & 19. Conc. Sardi.* Apud Græcos gravissima
pena Laica Communionem privari *can. 1. Sardicensi.* Media inter duas
extremas regradari.]

Major autem plena, Episcopum in ordinem Chorepiscoporum regradari, ut diximus. Nota est enim differentia inter Episcopos, & Chorepiscopos. Multo major, [ad Presbyterorum gradum redigi]. Nam sicut Chorepiscopos omnibus Episcopis est inferior; superior est Presbyteris. Et munia Chorepiscoporum in *communi* superantur a muneribus Episcoporum. Omnia, quæ Chorepiscopo per-

Exempla
etiam in ju-
re superflunt
ex l. specio-
sas 100. ff.
de verbo. si-
gnificat. ibi:
qui ornamen-
tis Senatoriis
utitur.

AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 213

mittuntur, Episcopus exercere potest: non contra Chorepiscopus. Vide dictam Synodum Regensem *can. 3. 4. & 5. can. 12. Ancyr. & can. 10. Antioch.* & quæ ad eos *canones* Græci & Latini de Chorepiscopis notantur.

Non debuit itaque Peregrina Communio confundi, & ita explicari; cum ab Episcopi dignitate & ordine in Chorepiscoporum gradum summovetur Episcopus. Nam aperte ea duo separantur in *d. can. 3. ant Chorepiscopi nomine, aut Peregrina communione fovetur.*

[Stulte vero Chorepiscopum dicunt aliqui Peregrinam habere Communionem, quia extra urbem versatur, quasi Peregrinus. Nam Peregrinus Episcopus intelligitur proprie, qui ex aliena Diocesi accedit: cui comparatur ille, cui nomen Episcopi permittit habere Episcopus verus. Perinde enim atque quilibet alius Episcopus Peregrinus, nullam in ea Diocesi, in qua prius tanquam Episcopus se gesserat, auctoritatem & Jurisdictionem obtinet.]

Multo minus in *can. 16. Concilii Ilerdensis, Anathematis* nomine, continetur Communio Peregrina. Integram enim Communionem & illibatam in suo ordine retinet, ut diximus, Episcopus vel Clericus, cui pro pena insignitissimo peccato sacrilegii; & quod augeat peccatum, Clericis sacrilegis imponitur merito: non ut Peregrinam; non ut Laicam Communionem tantum inter Laicos accipiant, quæ summa est pena Clericorum; sed ut omni omnino Communionem priventur, idest, alieni fiant a nomine Christiano. Et *vix quoque*, addit canon, *Peregrina Communio concedatur*; idest, post longam Pœnitentiam vix dispensabitur eum eis: non ut restituantur executioni & administrationi, vel ministerio gradus sui; sed tantum nudo nomine & dignitate fruantur, & postremi Communionem accipiant inter eos, qui sunt ejusdem gradus.

Depositum
Episcopum
Laicam Communionem
tenere probat
can. 18. & 19. Concilii Sardicenis in Græcis, qui in Latinis non

estant, in quibus de depositione Musæi & Eutychiani agitur. Vide Palladium in *vita* Chryso-
sti, VI. Synodi in Trullo *can. 20. & 21. & inter Africanos can. 47.*

Tanti etiam faciebant Communionem Ecclesiasticam, [sive Clericalem] accipere intra Altare, inter sui Ordinis Clericos: ut depositis Episcopis, & non tantum executione, administratione, & auctoritate; sed etiam ipso nomine nudo privatis, summi beneficii loco humaniter concesserit Chrysostomus, intra Altare communicare quibusdam Episcopis; quamvis ne nominis quidem Episcopalis honorem eis concessisset, Palladius in ejus *vita pag. 26.* eo loci, ubi tractat de Depositione Episcoporum Asiæ Diocesis, qui pecunia data constitui fuerant, *προσέθηκεν ἡ ἐκκλησία τοῦ μὲν χρόνου αὐτοὺς λαβεῖν, παρὰ τοῦ κληρονομίου Ἀσιατικοῦ, καὶ οὕτως ἐκ ἐνδὸς τοῦ θυσιασθίου: πάλιν δὲ καὶ ἑαυτοῖς.* Communicare quidem intra altare permisit; privavit vero omnino Sacerdotio: [existimaverim, & omni gradu Ecclesiastico]. Gratiæ & indulgentiæ loco, quia sponte crimen Simoniaci confessi erant, a Chrysostomo petierant *οὐκ ἐν τῇ λειτουργίᾳ ποιεῖν ἐκκλησίας*, & a Curie onere li-

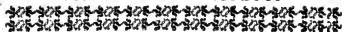
AD LIBRI I. DECR. TIT. VII. DE TRANSLAT. EPISC. &c. 215

καὶ ποικιλίας, idest ordinationes injustas faciunt, & sere, & sere ex Ethimis Episcopos deliquit].

Confirmari possunt, quæ de Immunitate a Curia diximus, per Episcopatus adeptionem ll. [12. 16. 19.] 21. 38. & 53. C. de Episcopis & Cleric. l. 26. & 60. C. de Decurion. [l. 5. Cod. qui bonis cedere possunt. Nov. 81. cap. 1.] & Nov. 127. cap. 4. ll. 67. 99. 104. 123. 167. & 187. C. Theod. de Decur. Novella Leonis & Major. de Curialibus. [l. 3. 7. & 9. Cod. Theod. de Episc. Eccles. & Clericis. l. 4. Cod. Theod. de Instralis auri Collat. Nov. de corporatis urbis Roma, & Novel. de successione Curial. in Cod. Theod. & Juretus in notis ad Symmachum pag. 327. editionis 2.]. Verum de his commodius alio loco. Modus servandus, & finis imponendus, si prius pateris, Lector, medicinam fieri elegantissimo Athanasii loco, qui citato proximus est, & ad Meletianos pertinet. In Græco corruptissimus est, nec ab Interprete intellectus: Τὸν μὲν οὐκ ὑποκρίνεται Ἐπικουριανὸν, ἀλλὰ Μελετιανὸν ὃ προδίδει αὐτῷ, καὶ ὃ ἀποκρίνεται. Corrige. Ἐπικουριανὸν, Epicurarianorum. Antea ostenderat Meletianos, qui in Concilio Nicæno ab Ario recesserant, iterum ad eos rediisse, esse Chamæleontes: quare ἀποκρίνεται. Iterum, statim antea, voluptatem Meletianos veritati antepone, & solum hoc habere in ore, φερόμεν, καὶ τιμῶμεν, αὐτοὺς γὰρ ἀποδρασκόμεν: quod est dictum Epicureorum solema. [Quin & Philostorgius lib. 10. hist. cap. 3. scribit Eunomianos, qui & ipsi ab Ario fluxerant, obiectisse reliquis tribus Arianorum sectis, χρηματίζοντες καὶ τοὺς ἱεροῦς καὶ διδόντες καὶ λαμβάνοντες, καὶ τοὺς ὑπερδιδόντες, καὶ σαρματικὰς ἰδρύσας μοναδικὰς]. Eleganter itaque [Athanasius Arianos] composito nomine Epicurarianos appellat, qui utrorumque mores; sub falso tamen nomine larva & persona Meletianorum, abscondebant id, quod erant, Epicurarianos veros.

Conjecturam nostram confirmat Savin Eusebii & Erii Laodæotæ.

A D T I T. VIII
DE USU ET AUCTORITATE
P A L L I I.

T R A C T A T U S VIII.

RECTISSIME cohaeret hic titulus cum tribus praecedentibus, cum *titulo de Postulatione*; quia saepius in Postulatione Episcopus in Metropolitanum constitui petitur: nec tamen, licet approbata fuerit Postulatio a Summo Pontifice, poterit Metropolitanus nomen vindicare, antequam impetraverit Pallium *cap. 3. hoc tit.* Aliquando simul confirmatur Postulatio, & Pallium tribuitur *cap. 4. in fine de Postulatione*. Itemque electus in Archiepiscopum, post Confirmationem & Consecrationem, jus Pallii obtinere tenetur *cap. 4. & 11. de Electione*. Aliquando simul confirmatur Electio Archiepiscopi, & Pallium conceditur, ut in integra specie *cap. 23. eodem tit. de Electione*, in qua, cassata postulatione Wormacienis Episcopi in Moguntinensem Archiepiscopum, confirmat Pontifex Electionem Sifridi, & ei Pallium concedit.

Cum *titulo de Translatione* cohaeret; quia saepissime fit de minori Ecclesia ad maiorem, verbi gratia de Episcopatu ad Archiepiscopatum.

In hoc vero Tractatu Primo omnium Capitulorum brevem summam conficiemus, quid sit Pallium, qua Forma, & Benedictio. Secundo de Origine & Antiquitate. Tercio qui petere mereantur, quibus concedi, & qui concedere soleant. Quarto de Juramento in traditione Pallii, quis Pallii effectus, & utilitas. Postremo de Pallii concessione Episcopis quibusdam singulari privilegio indulta.

1. Pars. OMNIA capitula hujus tit. ad duo summa capita referimus, quae Rubrica significantur: ad Usus vel Auctoritatem Pallii.

Ad usum: nam Pallium utendum datur Personae, nec eam egreditur, commodari non potest, & cum mortuo sepelitur. Quare pallium in hoc tit. usus, & utendi verbum usurpatur, & nominatim in ipsa traditione & concessione *cap. 1. 2. 4. & 5. hoc tit.*

Hq.

AD LIBRI I. DÉCR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 217

Hujusmodi vero usus non ita plenus est, ut pendeat ex arbitrio utentis: certus modus utendi jure definitus est, qui potissimum ex solemnibus formulis concessionis interpretationem accipit. Pontifex tamen aliquando formam & modum utendi latius extendit: quo casu forma in privilegio expressa retinenda est, nec ultra producenda.

Regulariter vero permittitur usus Pallii non ubique, sed tam intra Cathedralē Ecclesiam, quam intra quamlibet aliam Provinciam, in qua jurisdictionem habent Archiepiscopi; non autem extra Ecclesiam, vel Provinciam *cap. 1. 4. & 5.* & ita restringendum est *cap. 6. hoc tit. ubique*, idest, in qualibet Ecclesia Provinciae.

Speciali tamen privilegio Pontifex indulgere potest usum Pallii extra Provinciam, petita tamen facultate utendi ab Episcopo, ad quem Ecclesia pertinet *disto cap. 5.* quia Pallium signum est & symbolum jurisdictionis, & per illud plenitudo Pontificalis officii significatur *cap. penult. hoc tit.* nec quotidie, sed certis tantum & solemnibus diebus, qui numerantur a Glossa in *cap. ad honorem hoc tit. & in imago*: vel his diebus, qui nominatim in concessionē expressi fuerint.

Præterea in certis tantum actibus Pallio licet uti; verbigratia in Missarum Celebrationibus, Consecrationibus Suffraganeorum, Ordinationibus Clericorum, & intra propriam Ecclesiam, non extra *cap. 1. 4. 5. hoc tit.* convenienter antiquis *canonibus 6. 7. & 8. Dist. c. & Synodo generali VIII.* sub Adriano II. *can. 27.*

Quamvis autem Personæ specialiter concedi dicatur Pallium; ratione tamen Ecclesiæ datur, Metropolitanæ scilicet. Aliis quam Metropolitanæ tribui non solet, nisi rarissime, ut infra dicemus: exemplum extat in *cap. penult. de Presumptionibus*. Quare in *cap. 4. supra de Postulationibus* Pallium tribui dicitur Personæ ad nomen & usum Ecclesiæ. Quod confirmat eleganter Hincmarus Remensis in *epist. 2. sub finem editionis Parisiensis*. Et hæc de *Uso Pallii*.

Ad Auctoritatem Pallii quod attinet. Post Electionis, Postulationis, vel Translationis in Archiepiscopum Confirmationem; imo & post Consecrationem, ne quid ad executionem Pontificalis officii desit, Pallium conceditur, in quo officii plenitudo cum Archiepiscopalis nominis appellatione confertur. Nec enim ante impetratum Pallium potest nomen Archiepiscopi sumere, convocare Concilium, consecrare Suffraganeos, ordinare Clericos, conficere chrisma, dedicare Basilicas *cap. 21. de Electione initio in 1. Collectione cap. 28. juncta antiqua, & 44. tit. de Electione, Innocentius III. libro 1. de mysteriis Missæ cap. 63. in fine, & cap. 5. de Consecratione Ecclesiæ, juncta antiqua*.

Metropolitanus tamen aliquando in Gallia temporibus Joannis VIII. antequam Pallium a Sede Apostolica fulciperent,

consecrationem facere presumebant. Quod damnavit Joannes VIII. *epistolis ad Rastagium Araratensem Episc. & universos Episcopos Gallia*, qui extant *remo 3. Concil. Gallia*.

Itemque ex *cap. 11. tit. de Electione* notandum, licet ante Pallii impetrationem consecrare non possit Episcopus Metropolitanus, mandare posse Suffraganeis ut consecrent. Hujusmodi enim mandatum

est Jurisdictionis, quam Confirmatio Electionis Metropolitanæ transfert, ut *Tractatu de Electione* diximus: quod tamen jus non semper certum fuisse, nec apud omnes de eo constitisse, supra *eodem tit.* indicavimus. Consecratio vero Episcopi est Archiepiscopi propria; cui non nisi post imperationem Pallii competit, ne post Consecrationem quidem. Nam Consecratio jus proprium & rem ipsam, sive potestatem confert Dignitatis Metropolitanæ: sed executio & nomen permittitur post imperationem Pallii.

Ita in jure Legatus Proconsulis, quamvis a Senatu vel Imperatore potestatem habeat & jurisdictionem; non tamen potestatem exercere, nisi a Proconsule ei mandata sit, l. 1. ff. de Officio Proconsulis, Cujacius lib. 7. *Observationum* cap. 21.

Quod autem diximus supra, solum Pontificem Romanum semper in Missarum solemnibus uti Pallio, novum est. Nam olim omnes Archiepiscopi sine Pallio Missam dicere non præsumebant, Concilio Matificonensi I. *can.* 6.

Itaque pro summo privilegio & præter consuetudinem legimus apud Surium, Agapetum II. misisse Pallium Brunoni Colonienſi Archiepiscopo, quo præter consuetudinem, quoties vellet, indui permiffus.

Itemque Leo IV. ad interventionem Lotharii Imperatoris, Hincmaro Remensi Pallium ad quotidianum usum concessit: quod idem Pappas in epistola ad Hincmarum directâ ait, nulli Archiepiscopo se concessisse, vel deinceps concessurum esse; Flodoardus lib. 3. *historia Ecclesiastica Remensis* cap. 10. Hoc privilegium tamen Nicolaus I. improbare videtur epist. 47. in fine: subiratus quippe Hincmaro, ut epistolæ totius contextus declarat, cui doctissime idem Hincmarus respondet epist. 2. *editionis Parisiensis*.

Ad id autem quod in cap. ult. quaeritur, an pro defunctis cum Pallio celebrare liceat? Respondemus regulariter non licere, ut exprimitur in *Pontificali Romano tit. de Pallio*. Nam dies solemnes, qui exprimuntur a Glossa in dicto cap. ad honorem Dei, ex Vincentio veteri Interprete Collectionis 111. ut notat Antonius Augustinus ad cap. 21. de Electione in 1. Collectione, non faciunt mentionem Missarum pro defunctis. Vincentius vero ex integra Decretali d. cap. ad honorem suam notam exscripsit, quæ extat in gestis Innocentii III. pag. 64. Innocentius IV. ad cap. ult. hoc tit.

Sed neque tempore jejunii: & multo minus extra Ecclesiam Pallium deferri debet, Gregorius I. epist. 93. lib. 1. Registri, ex qua sumpti sunt *canones* 7. & 8. *Dist.* c. quæ valde illustrant cap. ult. hoc tit.

Hactenus explicavimus mentem & sententiam omnium Capitulorum hujus tit. Sequitur ut videamus, Quid sit Pallium, quæ Forma, & Benedictio.

Et quidem definitur Pallium ab Innocentio III. in cap. 23. extra de Privilegiis plenitudinis officii Pontificalis insignis; vel apertius, Archiepiscopalis dignitatis insigne. Proprium est enim Archiepiscoporum & Metropolitanorum, quo Majores utuntur Episcopi, sive Archiepiscopi, ut lo-

AD LIBRI I. DECR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 219

ut loquitur Idem Innocentius lib. 1. *Mysteriorum Missæ cap. 62.* ubi Pallii forma describitur. Pallium sit de candida lana contextum, habens desuper circum humeros constringentem, & duas lineas sive fascias ex eodem panno, ab utraque parte dependentes; quatuor autem cruce purpureas, ante & retro, a dextris & a sinistris: sed a sinistris Pallium est duplex, simplex a dextris; cui in tres partes conciso tres acus insiguntur, (Spinæ vocant alii) quibus confuitur. Humeralis vocatur a Latinis; sicut a Græcis ἀμφορέων.

Fuse vero de Materia, Forma & Benedictione Pallii Anonymus Auctor Rituum, sive Sacrarum Cærimoniarum SS. Ecclesiæ Romæ, qui se sub Sixto IV. Magistri Cærimoniarum officio functum fuisse dicit lib. 1. sect. 10. cap. 5. de Pallio & quom. trad. Ubi etiam docet, quare dicitur passim Pallium sumi de Corpore beati Petri: nempe quia per Canonicos Basilicæ sancti Petri ponuntur Pallia super corpora Petri & Pauli Apostolorum sub Altari majori; ubi factis ex more vigiliis per noctem dimittunt.

Ostiensis tamen ad hunc tit. notat, de quocunque etiam altari sumi posse, de mandato tamen domini Papa: quia, ut ait, non ubi Roma est, ibi Papa est; sed e converso: unde & de altari Cappella domini Papa sumuntur. Qui vidit & recepit, testimonium perhibet, &c.

Plura de Pallio qui scire cupit, adeat Onofrium Panquinum in explicatione vocum obscuriorum Ecclesiasticarum; & Innocentium III. loco citato.

Græci, ut diximus, vocant ἀμφορέων, de quo Meursius in dictione ἀμφορέων: male tamen ἀμφορέων, & φερειον confundit. [Vide Frontonem Duceum in notis ad 4. tomum Chrysostomi pag. 39. De Pallii Episcopalis usu apud Græcos vide notas ad Euchologium pag. 312. & seq. & de Monachorum Pallio; idem Euchologium pag. 495.]

Rectius in dictione πολυαυρεων Meursius εαυρεων & πολυαυρεων docet esse synonyma apud Græcos. Quin & Σακκος appellatur. Accedunt Bulengerus libro singulari de veste Pontific. & Gretserus ad Codinum. Φερειον supra τυχρεων, idest tunicam, injiciebatur. Φερειον multis crucibus infernum erat: unde πολυαυρεων nomen. Saccus etiam nominabatur πολυαυρεων, quia sacci formam habebat. Nulla in eo μυρτινα, tanica, sicut nec in Colobio.

Juriconsultorum distinctione & verbis utamur. Ornandi & regendi corporis causa φερειον inventum: Pallium non tegendi, sed ordinandi; tanquam insigne Dignitatis gestari solitum probavimus.

Longius aberrant, qui Phrygium confundunt cum Pallio. Phrygium, sive Lorum, capitis integumenta, Mitram, Tiaram, vel Diadema significant, opere Phrygio contexta. Quamvis non inficier, a veteribus Palliola, sicut παλιδία, inter capitis tegmina numerari. Sed plane alio sensu Pallium in hoc tractatu accipitur. In ficta Donatione Constantini Επακρια δὲ αὐτῷ τὸ διὰ δέμας, ὅτι τοὺς ὑπερὸν τοῦ κεφαλῆς ὅμιον, αἶμα καὶ τὸν λαιμὸν, καὶ τὸ ἀμφορέων, ὅτι κυκλὸς καὶ βασιλικὸς τραχηλὸς: Recte. Ex Græca, transpositio, quæ in Latina remanet, restituenda est. Deinde Diadema, videlicet coronam capitis nostri simulque Phrygium, videlicet lorum Petri Prima.

D d

& su-

Et superhumeralē, quod imperiale &c. Confirmant hanc interpretationem, quæ sequuntur in eadem *Donatione Græca*, ἡ ὑπεροπαστὴρ ἡγορεῖται, &c. ἡ ὑπὲρ ὤμων ὡς, ἡ αὐτὴ χρυσὴ στέφανος: in *Latina*, *Phrygium* vero, candido nitore splendidum, &c. *Lorum* & *Phrygium*, velut synonyma usurpantur. Glossemata vetustissima, etiam in *Græciani emendatione Romana* adscripta, *Phrygium*, id est *Mitræ*, explicant ad cap. *Constantinus* 14. *Dist. xvi.* Nec est quod quis requirat, cui contextui *Donationis* potius credendum, *Græco*, an *Latino*: utriusque idem fabricator, *Nuperum* vero *Commentatorem* merito notavit doctissimus *Salmasius* in vera notatione vocis *Aureæ*, in *Commentario ad Scriptores Historia Augustæ*, & ad *Tertullianum de Pallio*.

Constat itaque, *Pallium* esse insigne proprium *Majorum Episcoporum*, id est summi Pontificis, *Patriarcharum* & *Archiepiscoporum*, quo insigni distinguuntur ab *Episcopis*, cum quibus reliqua insignia *Episcopalia* habent communia, *Mitræ*, *Anulum*, *Virgam*, sive *Ferulam*, *Chirothecas*, & *Sandalia*.

Pallii ademptionis, Depositionis signum.

Et sicut traditio *Pallii* perscribat *Archiepiscopum*; ita & *ademptio* *Pallii* signum erat *exaltationis* & *depositionis*, vel *abdicationis*, sive *renunciationis*. *Acta Metrophanis* in *Photii Bibliotheca*. *Contra Episcopis*, *Constantino Magno* rogante, *Metrophanes Episcopus Constantinopolitani* ex morbo decumbens *Successorem suum designat Alexandrum Presbyterum* absentem; & in signum *abdicationis*, dicitur *maioris deposuisse super sacram mensam*, mandans illud *servari Successori suo*: ὅτι οὐ μνηροῦν, ἢ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ πρῶτον, ἐκκλησίας οὐκ ἐφελκυσσάμενος οὐ διαδύχην: *Concilium Chalcedonense*. *Actio* xi. de *Basiano Ephesino* *Metropolitano*, μετὰ βίας ἀρπαγῆς μὴ οὐ περιβόλαιον οὐκ ἔχοντες, καὶ πάντα οὐκ ὑπακούοντες μοι, καὶ ἀπὸ τῆς ἐκκλ. ἐξ αὐτῆς αὐτοὶ οὐκ ὀφείλουσι, ἐτοιμασθαι αὐτὸν *Episcopum*. *Theodori Lectoris excerpta lib. 2.* loco ab *Interprete* non intellecto. *Euphemio Patriarcha Constantinopolitano expulso*, & *relegato ab Anastasio Imperatore*, *Macedonius* invitatus *Patriarcha constitutus est ab Imperatore*. Sed ut *restitueretur Macedonius*, se non sponte *admittere Patriarchatum*, *aditurus Euphemium* & *vale dicens*, sibi iussus ab *Archidiacono* adiri οὐκ ἐπακούοντος *maiorος*. Qui locus comparari debet cum veteri *Interprete Nicephori Monachi*, una cum veteri versione *Eusebii* a *Rhenano* edito.

Reliquos errores *Interpretis* in *historia* memoria dignissima, breviter adnotavimus in *studio* *forum* *gratiam*; nec displicebit *ἐπιμνησθαι*. *Joannem Pricium*, lege *Patricium*; *πρῶτος*; error ex compendio *Litterarum*. *Μετατροπὴ*, dictio *latina* origine: *Metata* quid sit, notum. Significatur hic pars domus *Episcopalis*, in qua salutaturi *Episcopum* admittebantur, & *advenæ*, seu peregrini excipiebantur. *Episcopum* oportet esse *φολέρον*. Inde occasio rapta *sicarii* immittendi, velut ignoti, qui *Euphemium* adoriretur: male apud veterem *Nicephori* *Interpretem* *Martyrium* legitur. *Paulus* *defensor Ecclesiæ*, *ἐκκλησίας*, *ἐκκλησιαστικός* vibreatur in *Patriarcham* *gladium*, casu potius, quam sponte excepit: proceritas *staturæ* ei nocuit. *Sicarius* tamen ab *Ecclesiastico* viro, qui in *Comitatu* *Episcopi* aderat, arrepta fortuito

tuito ferra, occisus est. Anastasius non destitit. Euphemium, nullo convocato Concilio, ab Episcopis quibusdam, qui pro tempore & more in urbe Regia versabantur, deponi curavit. Et ne quid deesset, in exilium relegavit ad *Euxinum*. Substitutus est in ejus locum vir bonus & pius Macedonius. Per Macedonium ab Imperatore petit Euphemius *τοπος* obtineri, *verbum*, *fiduciam*, *in sanctum*; ut absque vitæ discrimine in locum exilii abduceretur. Impetravit Macedonius. Præterea sumptas scenori pecunias in viaticum Euphemio largitus est. Nec ista quidem notaremus ab Interprete non intellecta, nisi & illustrissimus Baronius eum secutus fuisset; & asperius nec semel Euphemium perstrinxisset.

Exciderat *Nov. 28.* Justin. quæ declarat *Εὐχάριτος* situm, de quo non convenire video: *οὗτος μὲν ποτὶς συνελθόντων τῶν Ἐκκλησιαστικῶν, καὶ τῶν Ἀρχιερέων, καὶ τῶν Ἱερέων, καὶ τῶν Εὐχάριτων.* Qui locus exilii Euphemii: cujus & non semel Nicephorus Callistus meminit.

Confirmat etiam *d. Nov. cap. 2.* quod de Ordinatione Metropolitanorum Ponticæ Dioceseos diximus in *tit. de Electione*, eos fuisse a Patriarcha Constantinop. ordinatos, secundum definitionem Concilii Chalced. & antiquum morem, *καὶ οὕτως μὲν ὡς ἐν.* Julianus Antecessor aperte, *Duarum autem istarum Civitatum Episcopi, in Constantinopolitana Civitate consecrantur, & sint & ipsi Metropolitanani, & Municipiorum Episcopi singuli ipsi consecrent.* *χρηστούς, χρηστούς* verbis utitur Justinianus; Julianus Consecrationis & Consecrandi: vetus Interpretis ordinandi verbo: quæ eodem recidunt. Longius aberravimus. Pallio nos deinceps involvamus.

Liberatus in *Breviario cap. 21.* *Anthinus videns se Sede pulsum, Pallium, quod habuit, Imperatoribus reddidit & cap. 23.* ita de Paulo Alexandrino Patriarcha: *auserventes Paulo Pallium, deposuerunt.* Anastasius in vita Silverii. *Joannes Subdiaconus tulit Pallium de collo ejus, & expoliatus eum induit veste monachica.* In VI. Synodo sub Agathone *Alione 8.* Macarius Monothelita Antiochenus Patriarcha deponitur; & nudatur circumposito ei Pallio: & in Synodica ejusdem Concilii ad *Agathonem*. *Pastoritia pelle merito ipsum denudavimus.* *Μακαρίου τοῦ μοναχικοῦ ὁπὸς κατ' αἴαντα περιχρυσώσασθαι. Pelle vocat ὁπὸς;* quia Pallium illud mystice contextum intelligebatur, quasi ex vellere ovis deperditæ, quam Christus humeris impositam gregi suo reddidit. Isidorus Pelusiota *lib. 1. epist. 136.* & Germanus Patriarcha Constantinopolitanus in *Theoria rerum Ecclesiasticarum*, Nicetas in *vita Ignatii* scribit in depositione ejus Photii iussa in Pseudosynodo solemniter facta, primum *οπισθοποῦς* detractum a Procopio quodam Subdiacono. Apud Flodoardum *lib. 4. cap. 35.* ita loquitur Artaldus Remensis Episcopus. *Qui postquam me in potestate sua conspiciunt, quæretæ caperunt, ut eis Pallium a Sede Romana mihi collatum traderem, & Sacerdotali me ministerio penitus abdicarem.* In Concilio Romano de excommunicatione Benedicti V. a Leone VIII. & Othone Imperatore facta. *Pallium sibi abstulit, quod simul cum Pontificali Ferula, quam gestabat, domino Papa reddidit: quam Ferulam idem Papa fregit, & Israël populo ostendit.* Ex quo loco præterea confirmatur, quod supra

As. Domi-
ni 569.

Regionalis
Cooperator,
non Regino.
Defuit enim
Regino ad
Christi 908.

ad tit. de Elect. Pontifices Romanos etiam gestavisse Baculum pastorem, sicut & reliquos Episcopos: quod nec doctissimum Costam fugit. Sed eum fugit Regino, qui utrumque confirmat *Chron. lib. 2. Tunc Leo Apostolicus, coadunata mulierum Episcoporum Synodo, eundem Benedictum Romana Sedis invasorem iudicio omnium ab invaso gradu deposuit, & Pontificale Pallium, quod sibi imposuerat, abscedit, Ferulamque Pastorem manu ejus arreptam coram omnibus in frustra confregit: & ad preces Imperatoris diaconatus ei tantum gradu uti concessit.* In Electione Paschalis II. Anonymus ejusdem temporis Scriptor apud Baronium ad annum 1100. num. 3. Est locutus in utrisque Curulis, sedibus scilicet eburneis: data est ei Ferula in manu.

Ex his colligimus, Pallii usum per universam Ecclesiam tam Occidentis quam Orientis usurpatum, & insigne proprium Patriarcharum & Metropolitanorum fuisse.

Part II. &
III. Pallii
origo & antiquitas.

PALLII autem Origo est antiquissima: moribus tamen & consuetudini, idest juri non scripto adscribenda; non juri scripto & canonibus antiquorum Conciliorum. Agnoscit Paschalis II. in cap. 4. de Elect. Qua in re ab auctoritate, dignitate & jure Patriarcharum & Metropolitanorum distinguitur *Jus Pallii*. Quamvis enim plenitudinem Archiepiscopalis officii; imo & appellationem Archiepiscopi conferre dicitur Pallium; ad executionem tantum id referendum. Nam per Consecrationem jus & res ipsa, Dignitas Patriarchalis vel Archiepiscopalis accipitur; quæ jure scripto, idest quatuor Generalium Conciliorum canonibus definita & confirmata fuit, & Pontificum *Decretis* approbata; ut preclare disputat Hincmarus Remensis Archiepiscopus *epist. 6. editionis Moguntinensis*: qua etiam probat Romanos Pontifices Legatis suis vices suas committere solitos sub hac conditione vel clausula, *salvis semper privilegiis, quæ Metropolitanis decrevit antiquitas*. In *epistola* vero 2. edit. *Parisi.* sub finem Hincmarus ait Pallium & privilegia se ideo petiisse a Sede Apostolica: *quia veteres Constitutiones*, quibus nempe jura Metropolitanorum sunt constituta, *eam quasi pro vili apud quosdam habentur; his novis Decretis carnales & animales homines magis terrentur.*

Ejus usus
tam in Occidente, quam
in Oriente.

Diximus antiquissimum fuisse Pallii usum, etiam in Oriente. Præter loca supra citata confirmat Liberatus in *Breviario cap. 18.* ubi qui chartam damnationis, a Felice Pontifice scriptam adversus Acacium Patriarcham Constantinopolitanum detulerunt; quia Patriarcha noluerat chartam suscipere, per quemdam Monachum, dum ingrederetur ad celebranda sacra, curaverunt suspendere in ejus Pallio & discere.

Anno circiter 410.

Hic addimus ex supra citata Isidori *epistola*, Episcopos, quibus Pallii jus competit, non toto tempore Missæ illud gestasse, sed tantum usque ad recitationem Evangelii. Tunc enim adurgere solebant & deponere Pallium, quasi adveniente vero pastore Christo. *To δὲ χειροτονίας ἐξ ἑνὸς τοῦ αὐτοῦ λαοῦ, &c. διακονοῦντες δὲ μὴ ἐν σχήματι, (gestationis & habitu, χειροτονίας). οὐ μάλιστα οὐ καὶ ἀγαθὸν καὶ μεγάλον ποιεῖν, καὶ προσχεῖν κερύσμεν.* Ex postea valde. *ἀπὸ ὑπαρχίας αὐτοῦ, ἀπὸ ἀποστολῆς αὐτοῦ*

AD LIBRI I. DECR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 223

σχημα τῆς μεμνημένης ὁ Ἐπισκοπος. Diligenter attende: & assurgit, & habitum imitationis deponit. Quis autem ille habitus, nisi Pallium? Sicut ante dixerat, attentionem & observationem requirit: ut illa duo poterint diligenter & sequarentur, assurrectio Episcopi, & depositio Pallii eo tempore, quo incipit recitatio Evangelii.

Cujus moris intermissi, & restituti mentio fit in Synodo VIII. contra Photium *actione* 10. *can.* 27. in Latinis, & in Græcis *can.* 14. quo non tantum prohibetur usus quotidianus Pallii ad reprimendum fastum quorundam; sed etiam prohibetur omni tempore divini Sacrificii & omnis alius Ecclesiastici mysterii, hunc inepte portantes. Lege missilem. In Græco *ὅτι πᾶσι τοῖς τῆς ἁγίας μετὰ τὴν ἑορτήν, καὶ τῶν ἁγίων ἁγίων Ἐκκλησιαστικῶν λειτουργίῶν.* Nam statim atque recitabatur Evangelium deponendum erat Pallium.

In eodem Concilio *can.* 16. & 17. fit mentio Pallii, & in *Actione* 9. *sub finem.* Nec ante reperimus in generalibus Synodis quicquam nominatim cautum de Pallio. Itemque licet deprehendere differentiam fuisse in forma Pallii, & modo utendi inter Orientis & Occidentis Ecclesias. Imo & Occidentalem Ecclesiam circa formam & usum Pallii variasse, pridem viri docti notarunt.

Verissimum est autem, quod ait Paschalis *cap. 4. de Elect.* in *integra Decretali: ab Apostolica Sede per universam Europam impetrari Pallium solitum.*

An. Christi
869.

Per universam Europam Pallium a Summo Pontifice pontificali solet. Gallia consuetudo circa ius Pallii. Non per universam absolute, sed per universum i. hildoberti in Gallia regnum Auxanum Commisissim vices. Nullos vero Vicarios Symmachum in Gallia, Francis subdita habuit, sed in Gorbica Celsarium anno Christi 811. Nul- lum etiam in Gallia Vicarium instituit Leo. Arelate non

A Gallia incipiamus. Arelatenfis civitas Metropolitico jure donata est jam inde a temporibus Leonis Magni sub Ravennio Metropolitano, post celebrem controversiam inter Leonem & Hilarium Archiepiscopum Arelatensem: & per consequens ius Pallii concessum. Quod tributum Casario a Symmacho Papa, Auxanio a Vigilio, post requisitum tamen Justiniani Imperatoris assensum; & eis præterea per universas Gallias Sedis Apostolicæ vices fuisse commissas, docent Leonis, Symmachi & Vigili *epistola*, quæ *tomo* 1. Conciliorum Galliarum inferunt [*pag.* 84. 85. 89. 90. & tribus seqq. 99. 100. &] 270. In Synodo generali V. *Collatione* 7. fit mentio literarum Vigili ad Aurelianum Successorem Auxanii his verbis, *alias scripserat ad Aurelianum Religiosissimum, qui præsidet Arelati veneranda Ecclesia, quæ prima est sanctarum Gallia Ecclesiarum.* Nominatim Gregorius I. in *can.* 3. *Causa* xxv. *Quæst.* 2. Exstat *integra epistola* Gregorii in *fine Registri*, & apud Bodam libro *Historia Ecclesiastica gentis Anglorum*: ubi ab Ætherio Arelatenfi Episcopo consecratum Augustinum Archiepiscopum Angliæ secundum iussa Gregorii memorat. Ætherii vero Successori Virgilio idem Gregorius I. *lib.* 4. *epist.* 31. ad petitionem Regis Childeberti concessit Pallium: quem Virgilium idem Gregorius *lib.* 5. *epist.* 58. Metropolitanum Galliarum vocat. Ex quibus constat antiquissimam esse Metropolim Arelatenicam; imo & ante Leonem I. qui veterem controversiam inter Viennensem & Arelatensem Ecclesiam composuit, divisit & assignatis cuique suis parocciis: cuius Sententiam, sicut & antecedentium Romanorum Pontificum, Zosimi †, Bonifacii & etiam sequentium, nempe Hilarii, Anastasii, & Symmachi, quibus confirmatur Sententia Leonis, inseruit vir omni laude

sedit Ætherius, sed
Lugduni.
Arelatensem metz Honorii & Theodosii Junioris, quæ jus Metropolis Arelatensi Ci-
Ecclesiam re- vigati primum tribuit. Vide doctissimum Salsasium *Tractatu de Subu-
bicariis parte 2. cap. 4.*

Ætherio Beda

concludit p. Listero vero, non Ætherio successit Virgilius.

† Bonifacii & Zosimi Sententia e Diametro pugnant.

Hæc ideo pluribus, ne quis forte auctoritate Josephi Scaligeri ductus, existimet Arelatum Metropolim esse recentissimam; & Arelatensem Episcopum Metropolitanam honore & jure donatum fero. Nec erit alienum adungere Joannis VIII. *epistolas* 93. 94. 95. 98. & 191. *ad Rostagnum Arelatensem Archiepiscopum* pertinentes, qui sub [Carolo Calvo &] Ludovico Balbo vixit.

Circa annum
849.

Superioribus addimus, per Bonifacium Moguntinensem Legatum Sedis Apostolicæ per Gallias, Rothomagensi, Remensi, & Senonensi Metropolitanis Pallia fuisse concessa in *epistolis* ejusdem Bonifacii 143. & 144. *lib. 4. Capitularium cap. 39. & Glossarium Legum antiquarum* in voce *Pallio* sublimari. Exempla recentia frequentissima sunt; quare superfedemus. Vide *notas* Jureti ad *epistolam* 250. Ivonis Carnotensis.

Anglia con-
suetudo.

Quod ad Angliam pertinet. A Gregorio I. Augustinus totius Angliæ Metropolitanus constitutus est, & ab eo jus Pallii accepit; sicut & ejus Successores a sequentibus Pontificibus, Beda *Historia Ecclesiastica gentis Anglorum lib. 1. cap. 29. & lib. 2. cap. 8. 17. & 18.* Bonifacius Moguntinus *epist. 140.* cui magis ea in re fides est habenda; quia in Anglia, quam transmarinam Saxoniam vocat, natum se & nutritum ait in *epist. 132. ad Zachariam Pontificem Romanum*. Notanda etiam Canuti Regis *epistola* apud Malmesbur. de *Gestis Anglorum lib. 2. cap. 11.* Quem morem continuatum in Anglia non dubito; & recentatum fuisse post Guillelmi I. victoriam; convincent Eadmeri *Historia novorum, & Anselmi epistola* 36. 132. & 153. quas exserpsit Eadmerus p. 99. & *segg.* qui locus explicat *dictas epistolas*. [Præterea apud eundem Eadmerum observa solemnem Pallii delationem in Angliam ab Anselmo Abbate ad petitionem Regis & Conventus Cantuariensis *lib. 5. pag. 113.* his verbis. *Presatus Anselmus Pallium in vase argenteo honorifice perferens, &c.*] Postremo ex plerisque locis *Historia Ecclesiastica Britannia* doctissimi Parkeri colligitur; qui hunc morem durasse refert usque ad postrema tempora in vita Henrici Deani Cantuariensis Archiepiscopi sub Henrico VIII. anno 1500, ubi & formam concessionis Pallii ab Alexandro VI. præscriptam, & simul formulam juramenti in traditione Pallii præstiti ex *Archivis publicis* transcripsit.

Hibernia.

[Quid de Hibernia? Illa olim, sicut & Scotia, Cantuariensi Archiepiscopo suberat tanquam Primati, ut constat ex Anselmi Cantuariensis *epist. 147. lib. 3.* quam scribit Hiberniæ Regi, quo promoveat emendationem vitiatorum, quibus Hiberniæ Ecclesia erat infecta; & ex

AD LIBRII. DEGR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 125

& ex Eadmeri lib. 1. novorum sub Wilhelmo II. initio, ac Seldeni notis ad eam locum. Scotia tamen Jure Metropolitico Eboracensi Archiepiscopo erat subdita, ut discimus ex ejusdem Anselmi lib. 3. epist. 149. qua vetat, ne Eboracensis Electus prius quandam in Scotia Episcopum consecraret, quam ipse Cantuariam consecrandus accesserit; itemque ex Roberto de monte Navali in Supplemento Sigeberti pag. 1156. in fine. Postea constituta in Hibernia sedes Metropolitica, una primum, deinde & altera, ut ex S. Bernardo constat in vita Malachie cap. 10. 15. 16. & 30. ex quibus capp. maxime 16. & 30. patet Malachiam Romam profectum, ab Innocentio II. sibi & alteri Metropolitae Pallium petiisse: quod ab Innocentio dilatum, cum iterum petiturus ab Eugenio III. Romam pergere vellet, non obtinuit, morte praeventus, ut ex dicto cap. 30. discitur. Quibus etiam in locis id observatur, ante Pallii concessionem eas Metropoles in Hibernia fuisse constitutas. Quatuor postea in ea erectas notat Matthaeus Paris ad annum Christi 1151. Duorum quidem nomina occurrunt lib. 13. Registri Innocentii III. epist. 48. & 194. Cassellensis scilicet & Armachanae: reliquae citatis locis non nominantur. Qua quidem epist. 48. Innocentius Ecclesiam Cassellensem sub protectionem Sedis Apostolicae recipit; & Donato Cassellensi Archiepiscopo Pallium mittit, ut eo utatur iis diebus, quibus usus fuisse ejus decessores cognoverit. Prima porro & sola ab initio Metropolis Armachana fuit. Vide quae diversis locis scripsit Husserius Primas Armachanus libro antiquit. Britan. Ecclesiarum, maxime cap. 16. Quibus adde Giraldum Cambrensem parte 3. descriptionis Hiberniae cap. 17. 27. 28. & 29. Stanhurthum de rebus Hibernicis pag. 256. & quae nos supra pag. 147. in fine).

In Cap. 10. notatur a S. Bernardo abusus in usuris eligendis Episcopis, & Episcopatus jure sanguinis delatandis.

De Germania idem censendum: nam Bonifacius a Gregorio II. primum Episcopus Romae consecratus, & postea Legatus per Germanias Sedis Apostolicae constitutus, tandem a Gregorio III. per Nuncios Archiepiscopatus dignitate & Pallio honoratus est, Auctor vita Bonifacii cap. 8. Ipsi Gregorii III. epistola habetur inter Bonifacii epistolas num. 123. Bonifacius ipse agnoscit epist. 105. qui & generaliter ait, se in Synodali conventu decrevisse, ut omnes Metropolitanii Pallium a Sede Apostolica quaerere.

Germania.

De Septentrionalibus populis Daniae & Sueciae idem statuendum: qui quidem primum perierunt in Spiritualibus Bremensibus & Hamburgensibus Metropolitanis; & Pallium a Sede Apostolica obtinere solebant, ut constat ex Historia Adami Canonici Bremensis. Postea in Dania Lundensis & in Suecia Upsalensis Metropolitanis novis, a Pontificibus Romanis constitutis Pallium etiam concessum, ut colligitur ex Historia Saxonis Grammatici, maxime lib. 13. sub fine, & cap. 4. de Elect. in insigna.

Dania & Suecia.

Quod autem Guillelmus Neubrigensis in Praefatione Historia ait, Septentrionales populos Danos & Gothos contentos fuisse Episcopis, nec Pallium vel Metropolitanos desideravisse; fallitur. Nam Dani & Gothi primo tulerant Metropolitano Bremensi; cui postea post propagatam fidem in illis partibus subtrahi petierant a suis Regibus & Epi-

& Episcopis: quorum precibus Metropolitanos cum jure Pallii Pontifices inlittererunt, ut supra diximus.

Hungaria. Idem de Hungaria colligitur ex *cap. 4. de Postulatione in fine*, & ex dicto *cap. 4. de Electione in integra*.

Italia. Multo magis idem in Italia obtinuit. Et quidem constat Gregorium I. Ravennatenfibus Metropolitanis concessisse Pallium; tempus & modum utendi præscripsisse; & usurpationes & abusus Joannis Ravennatenfis Metropolitanus coercuisse *lib. 2. Registri epist. 54. lib. 4. epist. 10. 14. & 18. & lib. 5. epist. 1. 2. & 8.* Ex quibus explicandi sunt *canones 7. & 8. Dist. c.*

Sicilia, & Sardinia. Idem jus in Sicilia & Sardinia Pontifices habuerunt jam inde a temporibus Gregorii I. ut ex variis *epistolis* ejusdem constat, & aliis *Scriptoribus*, quos collegit nuper Auctor *Dissertationis de jure antiquo Ecclesie Sicule*. Vide *cap. 4. de Electione*, & *cap. 3. hoc tit.* & Gregorium VII. *lib. 1. Registri in fine*, qui neglectam & intermissam a Metropolitanis Pallii impetrationem in usum revocavit; severe coercitis Metropolitanis non obtemperantibus.

Hispania. In Hispania Gregorius I. ad petitionem Recaredi, Leandro Hispanensi Metropolitanus jus & auctoritatem Pallii concessit *libro 7. Registri epistola 125. & 126.* quo pertinet *caput 5. hoc tit.*

Illyria. Idem jus per universon Illyricum obtinuit. Nam Thessalonicensi Metropolitanus, deinde Metropolitanus Justinianæ primæ, & postremis temporibus Trinovitano jus Pallii concessum est. In quo concedendo, sicut de Arelatenfibus diximus, vires suas per Illyricum, Pontifices concedere solebant, Justinianus *Novella 1. & 16. cap. 3.* Gregorius I. *lib. 4. epist. 15.* ad quam in *editione Romæ* plures aliz similes adnotantur. Ad ea vero, quæ de tribus istis Metropolitanis viri doctissimi scripserunt in *Teatibus de Suburbicariis*, juncge potissimum Nicolai I. *epistolam ad consulta Bulgarorum cap. 73. & in appendice epist. 1. & 2. ad Photium*; eademque de re Joannis VIII. *epist. 174. 175. 176. 199. & 201.* Innocentii III. *lib. 15. Registri epist. 18.* ad quam de Thessalonicensi plenissime doctissimus Bosquetus, & ejusdem Innocentii III. *Gesta pag. 50. 51. & sequentibus*, & iterum *70. & 71.* Ex quibus locis præterea discimus, Statum publicum tam imperii Bulgariae & Blachiae, quam Ecclesiae: de quo plenius dicendum ad *cap. unicum de sacra Unione*; in cujus fine mentio fit in *integra Pallii missi ad Archiepiscopum Bulgariae*.

Corinthi. Idem de Corinthiorum Metropolitanus Gregorius I. *lib. 4. epist. 57.* Quamvis paulatim Patriarchæ Constantinopolitani potentia & auctoritate Imperatorum pollentes, has primum Metropoles, sicut & Siciliæ, & aliquot alias sibi vindicaverunt, in injuriam Romani Pontificis, cui ab initio suberant, sicut & in ipsis Græcorum *Noitiis* adoratur. Quæ de re sæpius conquesti sunt Romani Pontifices; maxime Adrianus I. Nicolaus I. & Joannes VIII. *locis citatis*: qui & postea invitæ & contradicentibus Constantinopolitanis, Bulgarorum Ecclesiis primum, & tandem Siculas omnes receperunt.

Quod magis est; eodem jure, nempe Patriarchico Pontifices Romani

AD LIBRIL. DECR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 227

mani usi sunt in Constantinopolitanum Patriarcham. Byzantium enim ab initio Episcopatus tantum erat sub Heraclensi Metropolitano Europæ: [de cuius jure vide Philostorgii *hist. lib. 9. cap. 10.* Quamvis enim Constantinopolitano Concilio primum; deinde Chalcedonenli constitutus fuerit Patriarchatus Constantinopolitanus: juri tamen Romanæ Sedis derogari non debuit. Unde merito Luitprandus Cremonensis Episcopus in Legatione a Constantinopolitana ad Nicephorum Phocam nomine Othonis I. quæ extat apud Baronium ad annum Christi 968. Scimus, imo videmus Constantinopolitanum Episcopum Pallio non uti, nisi sanctis Patris nostri permissu. Deinde ait: Cum Albericus in urbe Romana tyrannidem exerceret, & Apostolicum Dominum, quasi servum proteritum in Conclavi teneret, Romanus Lacapenus Imperator filium suum Theophylactum Eunuchum Patriarcham constituit, & muneribus apud Albericum effecit, ut ex Papa nomine Theophylacto Patriarcha litteræ mitterentur, quarum auctoritate tum ipse tum Successores ejus absque Paparum permissu Pallis uterentur: ex quo turpi commercio vituperandus mos inolevit, ut non solum Patriarchæ, sed etiam Episcopi totius Græciæ utantur Palliis.

Id falsum probat Habertus ad Pontificale Ecclesiæ Græcæ.

Constantinopolitanus Patriarcha olim Pallium obtinebat a Summo Pontifice.

Ex superioribus per enumerationem probavimus, ex inveterata Consuetudine Pontificem Romanum, per universum Patriarchatum suum, jus concedendi Pallii habuisse.

Patriarchæ autem, solo Constantinopolitano excepto, ut diximus, videntur sibi auctoritate propria Pallium sumpsisse.

Patriarchæ auctoritate propria Pallium sumebant.

Et Romanus quidem Pontifex in sua Consecratione propriis manibus Pallium in se transfert; nec ab alio accipit. Anonymus, qui Electionem & Consecrationem Paschalis II. scripsit, apud Baronium tomo 12. ad annum Christi 1100. num. 6. Primus in Consecratione Oddo Ostiensis, qui ad hoc utitur Pallio, & benedixit & iunxit chrismate. Catholice igitur a Catholicis & Orthodoxis Episcopis in Pontificem consecratus, TRANSLATO in se Pallio, expletiisque iis, quæ restabant, &c.

Neque obstat, quod ex veteri Ordine Romano, qualiter ordinetur Romanus Pontifex, colligitur, Archidiaconum mittere, hoc est iudicare, sive aptare ei Pallium: nec quod Anonymus ille Magister Cemoniarum, jam supra laudatus, scribit lib. 1. sect. 2. de Consecratione, Benedicere & Coronare Romanum Pontificem; Priorem Diaconorum, secundo adjuvante, capere Pallium de Altari, & imponere Pontifici: & sect. 10. ejusdem lib. tit. de Pallio, & quomodo trad. ipsi Romano Pontifici in sua Ordinatione, & Consecratione; neminem imponere Pallium, nisi Priorem Diaconorum. Nam certe summus Pontifex Pallium assumere ipse censetur, quod imponi ei consuevit, non ab illo quidem, a quo Consecratur; sed a Ministro, nimirum ab Archidiacono, sive a Priore Diaconorum, qui nulla omnino in tota illa celebritate pollet auctoritatis specie.

De Patriarchæ vero Alexandrini Ordinatione, Libertatus in Brevario cap. 20. sic loquitur. Consuetudo quidem est Alexandria, illum, qui defuncto succedit, excubias super defuncti corpus agere, manumque dexte-

Vide Leontium libro de Scitis, & Habertum

Pars Prima.

E e

dexte-

ad Pontifi-
catus Ecclef.
Græcia pag.
460.

deutorem ejus capiti suo imponere; Et sepulto, manibus suis accipere collo suo B. Marci Pallium; Et tunc legitima scilicet.

Idem de Antiocheno tentari potest; ex antiqua nempe consuetudine, Rodolphum, secundum ex Latinis Antiochiæ Patriarcham, Pallium de Altari B. Petri, nulla ad Ecclesiam Romanam habita reverentia, propria auctoritate assumpsisse, Guillelmus Tyrus *lib. 14. cap. 10. & lib. 15. cap. 13.* quo loci scribit Rodolphum Romæ accusatum, coactum fuisse resignare Pallium, quod in injuriam Sedis Apostolica, ut dicebatur, summasenat: eoque Cardinalibus tradito, aliud Pallium sumptum de corpore B. Petri, more solenni per Priorem Diaconorum traditum esse.

CONSTAT AUTEM ex can. 17. Synodi VIII. in Latina versione Anastasii, ad Patriarchas omnes Metropolitanorum, qui sibi subsunt, promotionem pertinuisse, sive per manus impositionem, sive per Pallii dationem fieret.

Circa an. D.
8098. Et
1099. Quan-
da fuerit
constitutum,
ut amos Pa-
triarchæ a
Summo Pon-
tificis Pal-
lium impo-
nerent. Sed

Postquam vero Francorum & Occidentalium armis subacta fuit pars Orientis maxima, & ipsum Constantinopolitanum Imperium ex parte occupatum; quæ bella auspiciis & consilio Pontificum potissimum gesta fuerunt: sicut status publicus valde immutatus fuit; ita & Ecclesiasticus: & constitutum, ut sine consensu Pontificis Romani Patriarcha non constitueretur: a quo præterea tenebantur Pallium impetrare, præstare Fidelitatis & Obædientiæ Juramento.

Illi omnes Patriarchæ & Latini, & Latinoque fuerunt; non aliorum.
* An. D. 1204.

Ita etiam vicissim Patriarchis in concessione Pallii permittitur a Pontifice, ut Metropolitanis suis Pallium concedant, & sibi professionem canonicam, Et pro Romana Ecclesia sponsonem obædientiæ juramento interveniente exigant, cap. antiqua, extra. de privilegiis, Gesta Innocentii III. pag. 102. in qua inferitur epistola Innocentii III. Patriarchæ Constantinopolitano: in cujus fine notandum est, licet dixerimus supra ex eap. ult. hoc titulo, regulariter Pallii usum prohiberi, cum celebrantur Missæ pro defunctis; speciali tamen privilegio posse concedi usum Pallii, diebus etiam non expressis in concessione & traditione Pallii, ut in epist. 38. lib. 6. Registri Gregorii VII. Quod tamen persone tantum, non Loco concedi ait.

Notandum autem Minoribus Patriarchis, sive Primatibus non absolute permitti, ut concedant Pallium Metropolitanis, qui eis subsunt; sed cum hac forma. Per Nuntios tam Primatis quam Ecclesiæ simul, cui præest Electus, Pallium peti solet, per Primatem deinde conferendum. Quod si Legatus vel Nuntius Pontificis interfit, pariter cum eo Primas collationem Pallii exsequitur. Gesta Innocentii III. loco citato; ubi de Primatæ Bulgaricæ.

Quin & Metropolitanis, invito Consecratore, Patriarcha scilicet proprio vel Primatæ, recta via possunt a Pontifice obtinere, Guillelmus Tyrus *lib. 13. Belli sacri cap. 23.*

Ut

AD LIBRI I. DE CR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 129

Ut tandem unicuique jus suum servetur, antequam Metropolitani consecrarentur, & obedientiam Patriarchis vel Primatibus præditerint; idque significatum fuerit Pontifici: per eorum litteras: non solet Pallium concedi. Quam in rem notandæ sunt *epistolæ* Anselmi Cantuariensis 152. & 254. quibus pro Commentario erit *Eadmerus lib. 4. Historia Novorum pag. 99. & seqq.* qui & *epistolæ* Anselmi, & ipsius Paschalis II. *Rescriptum* inseruit.

Metropolitanis vero necessitas imponitur petendi Pallii per se, vel per Procuratores aut Nuncios ad id specialiter deputatos, intra tres menses continuos, 1 die Consecrationis numerandos *can. Dist. c. Petrus Damiani lib. 7. epist. 4.* nomine universi Collegii Cardinalium scripta *ad Agnetem Imperatricem, Epist. 1. lib. 9. Registrum Gregorii VII. & epist. 116. lib. 1. Registrum Innocentii III. juncto cap. 2. de Translatione:* Nec aliter recte peritur, nisi simul Fidei suæ expositionem mittat, qui petit: in qua non tantum Conciliorum, sed etiam suarum *Decretalium constitutionum* mentionem fieri volunt Pontifices; dicto *can. 1. & 4. Dist. c. Zacharias epist. ad Bonifacium num. 144.* inter Bonifacii *epistolæ*.

Potissimum autem propter unitatem atque concordiam servandam cum Pontifice videtur Pallii usus excogitatus. Quare & in eo concedendo Juramentum Obedientiæ & Fidelitatis exigitur a Pontifice, vel ab eo qui Pontificis nomine Pallium tradit: & in ipsa traditione præstatur Juramentum. Major enim sollicitudo Ecclesiarum & cura Populorum, propter Pallia credita & recepta, Metropolitanis incumbit, quam cæteris Episcopis, qui proprias tantum Parochias procurant, ut ait Bonifacius Moguntinus *epist. 105.* & per hoc arctius astringi & obligari solent Ecclesie Romanæ.

Hujus autem Juramenti pro temporum diversitate & ratione variae fuerunt Formulæ: quarum exempla quatuor adnotabimus; quæ inter se comparari operæ pretium erit.

Primum extat in *cap. 4. de Jurejurando extra;* quod in *Collectione 1.* reperitur sub titulo *de Elect.* num. 20. eique rectissime in ea *Collectione* subjicitur *caput 21.* longe plenius, quam in *cap. 4. de Elect. apud Gregorium:* in quo, ut infra dicemus, de Pallio tractatur & de Juramento solemniter in traditione Pallii.

Secundum extat in *Gestis Innocentii III. pag. 64. & 102.* ubi proponitur Formula hujusmodi Sacramenti exigendi, tam a Patriarchis & Primatibus, quam a Metropolitanis in concessione Pallii. Et quidem in dicta *pag. 64.* refertur integrum *caput ad honorem hoc nostrum tit.*

Tertium suppeditat ex *Archivis publicis Angliæ* Parkerus in *vita Henrici Deani Cantuariensis Archiepiscopi* sub Alexandro VI. ad annum 1508.

Quartum & postremum reperitur in *Pontificali Romano* Clementis VIII. jussu edito & restituto.

[Addere licebit nuperam Jurisjurandi Gregorio XV. præstiti Formulam a novo Archiepiscopo Parisiensi, quam edidit nuper vir

Part IV. De
Juramento
in traditione
Pallii, &c.

Doctus Andreas du Saussai libro de *Misticis Gallie Scriptis*, pag. 226, & seqq.]

Auctor primæ Formulæ, idest *dicti cap. 4.* Gregorius VII. quamvis generaliter inscriptio concepta sit, *Gregorius Petro Subdiacono*. Edita videtur in Concilio Romano VI. sub eodem Gregorio VII. habito anno 1076, *Indictione 2.* ubi & illud jurasse Henricus Aquilejensis Patriarcha scribitur, scilicet in confirmatione sua & impetratione Pallii. Præcedenti quippe anno *Indictione 1.* in locum Sicardi electus fuerat Henricus a Clero & Populo Aquilejensi, & postea Pallium petierat, ut constat ex *lib. 5. Registri Gregorii VII. epist. 6. & lib. 6. epist. 38.* Ex quibus etiam notandum, quamvis ex *Electis* quidam *Schismatici* fuerint, vel *Electus ipse Schismaticus* fuerit; si tamen Electio facta fuerit canonice, solere per dispensationem confirmari, dummodo *Schismatici* ad Catholicam unitatem redire parati sint *cap. 5. sit. superior*.

Formula Juramenti *dicti capituli 4.* septem continet articulos, five clausulas; quæ quamvis sub generali Fidelitatis & Obedientiæ nomine comprehendi possent: quia tamen laterent sub genere, Fidei partes & munia specialiter enumerari placuit atque designari: ne postea qui jurasset ulla tergiversatione adversus Juramentum se tueri posset. Tres primi articuli ex Feudis desumpti videntur *tit. 5. & 6. Feudorum lib. 2. de forma Fidelitatis*. Reliqui quatuor propius spectant ad Canonicum jus.

Et quidem quarti verba notanda, *Papatum sanctæ Romanæ Ecclesiæ, & Regulas sanctorum Patrum*. In Concilio Romano & in antiqua; imo tam in recenti *Formula Alexandri VI.* quam in *Pontificali Romano* novissimo, *Regalia sancti Petri* legitur: quæ est vera & antiqua lectio. *Regalia* autem, idest patrimonium sancti Petri, ut explicavimus in fine *Tituli de Elect.* Innocentius III. loco supra citato explicat, *Papatum Romanum, honores, dignitates, & rationes Apostolicæ Sedis*. Idem exigebatur a Magistratibus Laicis, qui suberant Pontifici, Innocentius III. in *fine lib. 2. Registri*.

Nec tamen dubitamus veterem esse sectionem *Regulas sanctorum Patrum*. Nam Innocentius IV. & Joannes Andreas & Panormitanus, & editiones fere omnes eam retinuerunt; quam ita recte explicant, *canones esse servandos ab Episcopis, & eos pejerare, qui canones nec norunt, nec observari curant*. Quare & in Consecratione Episcopi canones inculcari solebant: ne quid contra facerent, ut docuimus *tit. de Electione*. Desiderantur tamen ea verba in antiquis, & in Alexandri VI. *Formula*. In *Pontificali* vero Clementis, latissime extenduntur; *Regulas sanctorum Patrum, Decreta, Ordinationes, seu Dispositiones, Reservationes, Provisiones, & Mandata Apostolica, totis viribus observabo, & ab aliis faciam observari*. Quæ sane clausula latissime patet; nec eam usus noster admittit in plerisque: [ideoque omissa est in *Formulis Gregorii XV.*]

Quod vero ait, *totis viribus*, in antiquis cum temperamento, *pro posse meo. Salvo ordine meo, contra omnem virulentem*. [Quæ verba desunt quoque in d. *Formula Gregorii XV.*] *Salvo ordine*, idest quatenus

AD LIBRII. DECR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 231

tenus decet Episcopum. Glossa explicat, *non cum armis*, ex Ambrosio. Quibus verbis, *salvo ordine*, Henricus II. Angliæ Rex valde commotus fuit adversus Thomam Cantuariensem, qui in Juramentis & Tractatibus cum Rege hæc verba solebat addere: nunc, *salvo honore*; nunc, *salvo honore Ecclesiæ*; quasi conditionaliter, non autem absolute concordiam iniret; Matthæus Paris in *Henrico II.* & Joannes Saresberienfis *epist.* 186. Victus tamen tandem Henricus II. Richardi, Successoris Thomæ, Fidelitatis juramentum admisit, cum hac clausula, *salvo ordine suo*, nulla prorsus mentione facta de observandis prioribus Consuetudinibus Regni, nempe *Clarendoniæ habitis*, in præjudicium Libertatis Ecclesiasticæ; Matthæus Paris ad annum 1173. in *Henrico II.* ubi de Henrici III. Coronatione.

Tres reliqui articuli pertinent ad *vocationem ad Synodum*, *Legatorum Apostolicorum susceptionem*, & *professionem Romanam*, live quam vocant, *visitationem liminum sancti Petri*. Idem tamen intelligendum de quocumque loco, ubi Papa moratur.

Illæ tamen tria ita commode & recte ab Episcopis præstari possunt, dummodo consensus Regum & Principum interveniat; præsertim in Gallia nostra, in qua abique *Regis consensu & facultate*, nec Legatum Pontificis adire, excipere & comitari; nec regni finibus excedere, vel ad Synodum vel ad Pontificem licet proficisci. [Ideoque velut læzæ Majestatis crimen imputatum Hincmaro Laudunensi *tom.* 3. Concil. Galliæ *pag.* 482. & 486.] Quod nec hodie, nec heri; sed ab antiquo receptum fuisse constat ex pluribus *epist.* Bonifacii Martyris. Ivo *epist.* 274. & ibi doctissimus Juretus, maxime in *notis postrema editionis pag.* 782. & 824. Guillelmus Neubrigenfis *lib.* 1. & *tom.* 2. *Libertatem Ecclesiæ Gallicanæ tit.* 19. num. 1. 2. 3. 4. & 5. & accurate notata ad 4. numerum.

Ex quibus præterea discimus, in Angliam translatum fuisse hunc morem. Quin & inter Libertates & Consuetudines Regni ea de re articulus inertus est, Matthæus Paris *pag.* 96. Licet hunc articulum, sicut & alios quosdam, Alexander III. improbaverit, teste Baronio ad annum 1164. num. 37. art. 4. Imo & ante Guillelmum Conquistatorem Regi Canuto gravis admodum visa est professio Romana, etiam pro Pallio recipiendo, ut ex ejus *epistola supra citata* constat. Quare paulatim clausula, de *visitatione liminum beati Petri*, temperata est; multis adhibitis distinctionibus in gratiam Episcoporum, dicto *Pontificali Romano*, & tandem illam Consuetudinem exolevisse apud nos, atrociori stylo Molinæus notat ad hunc Titulum.

Addita est postea clausula *prohibitionis alienationum honorum Ecclesiæ*, inconsulto Pontifice, [de qua in *cap.* 8. *extra de rebus Ecclesiæ alien.* cujus Auctor Celestinus III. & in *cap.* 2. *de Fendis*, cujus Auctor Innocentius III.] Quam & reperimus appositam ab eodem Innocentio III. in ejus *Gestis pag.* 107. repetitam deinde a sequentibus Pontificibus: planius declaratam & extensam in *novissimo Pontificali* [Deest tamen in *d. cap.* 4. *de Jurejurando*. Quare incertum post Gregorii VII. tempora constat].

Reliquas differentias non erit inutile colligere ex comparatione illarum

larum quinque Formularum. [Ex quibus constat nihil notabilius illis Formulis, quibus pro libito vel addunt, vel detrahunt Pontifices: adeoque periculosissimum ex illis jus sumere. Sed potius sicut Regula; ita & Formula ad jus referenda & secundum jus explicanda est].

Et sane verissimum est, Sedis Romanæ obedientiam tam Archiepiscopos, quam Episcopos, sive in concessione Pallii, sive in Consecratione Pontificali solitos præstare, juramento etiam & scriptura interveniente: quam in rem notatu dignissimus indiculus Sacramenti præstiti Gregorio II. a Bonifacio Moguntino, quando a Pontifice Episcopus consecratus est & missus in Germaniam. Extat inter ejusdem Bonificii *epistolas*, ordine tamen præposito pag. 163. suo vero ordine *tomo 2. Conciliorum Gallie pag. 512.* Et ipse Bonifacius in *epistola 132. ad Zachariam Summum Pontificem*, & in *ejus vita cap. 8. sub finem*, postquam nempe Archiepiscopus Moguntinus creatus fuit, & jus Pallii accepit. *Sicut predecessorum vestrorum, pro auctoritate sancti Petri servi devoti, & subditi obedientes, & subditi jure Canonico.*

Nam sicut initio jure Canonico; sic & antiquissimo jure feudorum, Formulæ juramenti simplicissimæ fuerunt, ut notat Cujacius ad *tit. 5. lib. 1. de Jure Feudorum*. Vide *Glossarium antiquarum Legum*, in voce *fidelis Regis*, ubi varix fidelitatis Formulæ jam olim sub Pipino & ejus Successoribus, tam ab Episcopis, quam a Laicis præstari solite referuntur; & nos supra *ibi. de Electione*

Quare merito Glossa ad *can. 22. Causa XLII. Quest. 5.* notat Imperatori. (idem & de Regibus dicendum) *Fidelitatem jurare Episcopos*. Et sane verissimum est *canonem* illum, qui pugnare videtur, pertinere ad Purgationem canonicam. Mirum itaque videri non debet, si nec in *ordine Romano veteri* apud Alcuinum, Amalarium, Rabanum Maurum; imo nec apud Rupertum, qui longo post eos tempore vixit, quidquam de hujusmodi Juramento reperiat; quamvis omnes ex professo scripserint *de Pallio*, & Galli vel Germani fuerint, vel Scoti.

Itemque apud nos sero receptum fuisse hujusmodi Juramentum colligimus, tot scilicet clausulis & articulis implicatum.

Quæ omnia confirmant videri Gregorium VII. auctorem fuisse: & probatur *cap. 4. de Elect.* cujus est auctor Paschalis II. qui paucis annis post Gregorium VII. sedit: ubique multis rationibus, *quasi rem novam*, adstruere nititur hujus Sacramenti introductionem. Quod quidem *caput non pertinere ad Panormitanam Ecclesiam*, adversus Baronium recte Scriptor *de Jure antiquo Ecclesiæ Siculæ* probavit *partie 2. cap. 17. & 18.* Deceptus fuerat Baronius ex corrupta inscriptione, & male existimaverat *duas Decretales epistolas* ea de re scriptas a Paschali. Nec tamen *ad Poloniensem, vel Coloniensem*, sicut legitur in quibusdam *M. S. Archiepiscopum* scripta est. Sed corrupta lectio nos deducit ad veram. Legendum *Colocensi* vel *Colociensi Archiepiscopo*; & ad Hungariam pertinere integri verba *Rescripti* convincunt, quæ Baronius ad annum 1102. numero 5. 6. & sequ. & Antonius Augustinus retulit *Inter omnia notarum Collectionis 1. ibi: nunquid Hungarici Principi datum est?*

Dein.

Cap. 4. de
Elect. plenif-
sime expli-
catur.

AD LIBRI I. DECR. TIT. VIII. DE USU ET AUCTOR. &c. 233

Deinde quod dicitur in *Integra*, *damnationes*, *sive depositiones*, & *translationes* Episcoporum, *nisi regio apud eos presumi*, designat *consuetudinem Regni Hungaria*, ubi Regis auctoritate hæc omnia fiebant: imo & *Electiones* & *Institutiones*, ut supra ostendimus *tit. de Elect.* Concessit vero Alexandro III. Bela Rex de consilio Optimatum & Episcoporum, quod *absque auctoritate & consilio ejus*, vel *Sucessorum suorum*, *depositiones seu translationes Episcoporum non faceret*, vel fieri *permitteret*. Belæ Diploma extat inter *Acta Alexandri III. pag. 196.* in *sine Traslatus* nuper editi, *De Concordia inter Alexandrum III. & Fridericum I.* emendatius, quam apud Baronium *ad annum 1169. num. 40. & 41.*

Postremo ad Hungariam pertinere probant hæc verba, quæ in *integro*. Nunquid non ultra vos Daci consilium, &c. Dacorum exemplum Colocensi Archiepiscopo objicit, velut finitimorum, ab Urbe tamen Romana remotiorum. *Colocia* in Pannonia, sive Hungaria inferiori ad ulteriorem Danubii ripam, Dacis proxima, iis maxime qui vulgo Transylvani. Næm & quidam Episcopatus in Transylvania parent Colocensi Metropolitano.

Qui nuper Notitias Siciliensium Ecclesiarum scripsit vir doctus Abbas Netinus, anxie laborat ut ad Panormitanum Archiepiscopum dicta verba referat: sed frustra. Pluribus paginis hoc egit, ne d. cap. intelligeret.

Quod vero objiciebatur in d. cap. 4. *Pallii concessionem futuram conditionalem, sub conditione Juramenti*, & per consequentias irritam: spiritualia enim & actus legitimi non recipiunt diem neque conditionem: rectissime Glossa notat, & exemplis confirmat, tum juris civilis, tum canonici, *ea quæ sunt de natura & substantia alicujus actus*, quamvis offerantur verbis conditionalibus, non tamen facere conditionem. Tacite enim insunt, & ipso jure. Quod ex *Collectionis* 1. *Interpretibus M. S.* sumptum. Hujusmodi vero est illud Juramentum, cum nihil in eo contineri dicat Pontifex, quod non etiam, præter exactionem, debeat ab omnibus Episcopis observari, qui sub Apostolica Petri & Pauli obedientia decurrunt & unitate persistere. Quæ verba Paschalis II. male a Raymundo detracta. Eamque in rem utilis Ivonis *epist. 73.* Quæ culpa est, inquit, si exigatur quod debetur, & quod debetur exhibetur? Calumniabantur enim quidam Ivonem, quod ante Benedictionem Abbatibus, Obedientiam exigi posse contenderet. [Adde præterea explanationem loci ex Evangelio, *Si amas me, pascere oves meas*, ex S. Chrysostomo & Theophylacto].

Observandum similem presumptionem Panormitani Archiepiscopi notari in cap. 3. *hoc tit.* cum quo debet jungi *canon 3. & 4. extra de offi. io Legat.* Species est hujusmodi. Gualterus Trojanæ primus Ecclesie Episcopus, & Regni Sicilia Cancellarius, apud Cencium Cardinalem Sedis Apostolicæ Legatum effecerat, ut de Trojana Ecclesia transferretur in Panormitanam Ecclesiam, inconsulto Pontifice: & ita de facto translatus est; quia de jure non potuit transferri a Legato, sine mandato speciali Pontificis *cap. 1. in 111. Collectione de Offi. Legati*, & *supra tit. de Translatione*. Antequam vero approbasset Inno-

cen-

centius III. irritam huiusmodi Translationem, & Pallium de more concessisset; Archiepiscopi & nomen & dignitatem præsumpsit Gualterus, & tam spiritualia quam temporalia administravit. Quare adversus eum commotus Innocentius irritam & nullam esse Translationem declaravit: ita enim legendum ex antiqua, *Nolumus ratam haberi: male in quibusdam editionibus, volumus ratam haberi*. Postea vero cum in contumacia persisteret Gualterus; & sperneret frequentia Pontificis monita: non tantum Archiepiscopatu Panormitano; sed etiam Trojano Episcopatu in perpetuum privatus est. Et ne ullam spe in veniæ relinqueret, in utraque Sede Episcopos Innocentius III. constituit. Quamvis in exemplum trahi non debere hanc severam animadversionem, sicut Electionem, & Consecrationem Episcoporum autu proprio Pontificis factam in vacantibus Sedibus doceant *Gesta* Innocentii III. quibus evidentissime multa alia delicta, maxime perfidia Gualteri explicatur: & *iustissimum* motum fuisse Innocentii III. ut ipse loquitur, tam adversus Gualterum, quam Legatum ipsum declarat eadem *Gesta* pag. 13. 17. 18. 20. & 24. Præterea notavimus supra, Innocentium III. *Ballium*, sive tutelam Friderici II. Regis Siciliæ gestisse: tum jure legitimæ tutelæ; quia *capitalis dominus fendi*: tam etiam testamentariæ; quia testamento Constantiæ matris Tutor datus fuerat.

Suæraïn,
quam etiam
Dominum
Principalem
vocavit supra
pag. 155.

Addamus & quartam. In concessione & investitura Regni Siciliæ a Pontificibus Romanis facta, ex quatuor capitulis exceptis, unum illud erat, ne ullus Episcopus, antequam auctoritate Pontificali confirmatus foret, administrationi se ullatenus immisceret, Innoc. III. *lib. 1. Registri* epist. 408.

In Concessio-
ne Pallii,
vel confir-
matione ve-
tera privile-
gia, vel no-
va concedun-
tur.

IN CONCEDENDO vero Pallio, præter nomen Archiepiscopi, antiqua Privilegia Ecclesiæ confirmantur: quare de consuetudine, & usu constare debet Pontifici *can. 9. 10. & 11. Dist. c. Gregorius I. epist. 116. lib. 7. Registri*, Nicolaus I. *epist. 47. Fulbertus lib. 1. epist. 47.* Unde clausula solemnis in Concessione, *secundum veterem Consuetudinem*, per desuetudinem & negligentiam Privilegia amitti solent, Leo IV. *loco singulari*, de Altheo Episcopo Augustodunensi apud Ivonem *part. 4. cap. 210.*

Vetus tamen concessio Pallii & Privilegia aliquando concessa, licet per desuetudinem abolita; facile reparantur & reformantur Gregorius I. in *sine dicta epist.* & Joannes VIII. *epist. 24.* ubi de restituto privilegio Adalgario Episcopo Augustodunensi, de quo Ajmoius *lib. 5. cap. 33.*

Ex quibus etiam locis, primam Concessionem Pallii & Privilegorum difficilem esse colligitur, & confirmatur Bernardi *locis in vita* Malachie Armachani Metropolitani *cap. 10. 11. & 16.* ubi ita Innocentius II. loquitur: *De Pallii autem oportet solemnius agi, convocatis Episcopis, & Clericis, & majoribus terra. Convocabitis generale Concilium, & sic convenientia, & communi voto universorum, per honestas personas requiretis Pallium; & dabitur vobis.*

Privilegia vero, quæ solent concedi, sunt huiusmodi. Vices suas aliquando Pontifex concedit; vel quædam sibi specialiter reservavit

buit;

buit: quæ quia ab arbitrio Summi Pontificis pendent, definiri non possunt, ut constat ex locis supra citatis.

Quia & aliquando Metropolitanus vel Episcopus, cui conceditur Pallium, eximitur a jurisdictione Primatis & Metropolitanis, præcipue in causis criminalibus; & soli Romano Pontifici subijcitur, ut in *epistola* 47. Nicolai I. *Epist.* 15. Adriani II. *Actardo Nannetensi*. Theodulphus Aurelianensis Episcopus in *epistola*, scripta ex carcere ad Modolum Episcopum Augustodunensem, ex qua constat evidentissime, in crimine lætæ majestatis hujusmodi privilegia Exemptionis cessare. Iosimulatus enim fuerat apud Ludovicum Pium conjurationis adversus eum initæ a Bernardo Rege Italiæ: nec obitante privilegio Exemptionis a Pontifice in concessione Pallii concessio, Synodali Decreto Episcoporum Galliarum depositus fuit cum duobus aliis, & Monasterii inclusi fuerunt: & quidem Theodulphus Andegavis, Eginhardus pag. 262. tom. 2. *Historia nostra*, Aimoinus lib. 4. cap. 106. Theganus p. 280. Omnes iudicati sunt ad mortem, præter Episcopos, qui postmodum depositi, in confessione eorum facti sunt. Quæ postrema verba notatæ digna alio loco explicabimus, in jure confessi, & damnati sunt: quo pertinent hi versus Theodulphi,

Non ibi testis inest, iudex nec idoneus ullus:

Non aliquod crimen ipse ego passus eram.

Esse forem passus; ejus censura valeret,

Dedere judicii congrua fræna mihi?

Solus illud opus Romani Præsulis extat,

Cujus ego accepi Pallia sanctæ manu.

Notavimus tamen supra, ex sola concessione Pallii exemptionem a jure Metropolitanorum vindicari non posse; ne in criminis causa quidem, secundum jus commune Ecclesiæ; quod renovatum & firmatum est *can. Nicen.* 7. & *Chalced.* 22. junctæ *Actionis* 6. Quibus ex locis constat, concessa alicui Episcopatus prærogativa honoris, & ipso nomine Metropolæos, intelligi concessam tantum *αρχιεπισκοπικῆς* *ἐκκλησίας*, post Metropolitanum, inter & supra reliquos Suffraganeos Episcopos. Ad hoc tantum vindicare potest *αἱ Μητροπολιτικὴν προνομίαν*, *ἐποικία μόνος*, ergo cum reddebat, *ἐξουσίαν* *ἢ καὶ ἀρχιεπισκοπικῆς* *Μητροπόλεως*, *αὐτὸν οὐκ ἔστιν ὁμοῦς* *αἱ οὐκ οὐκ ἐξουσίαν*.

Convenienter huic juri piissimus Imperator Marcianus in Chalcedonenſi Synodo in fine *actionis* 6. a Patribus Concilii benigne imperpetravit Episcopatus Chalcedonenſis nomen & honorem tantum dignitatis Metropolitanitæ; non immutato jure antiqui Metropolitanitæ, *αὐτοκρατορὶα* *ἢ Νικομηδείας* *Μητροπόλεως* *ἢ ἐν αἰγιόματι*.

Opus foret singulari concessione & Privilegio; in quo obtinendo consensus antiqui Metropolitanitæ, & Principis desideraretur; quæ nunquam adversus seipſos privilegia concedere intelliguntur: præcipue cum de perduellionis crimine agitur, in quo, cessantibus privilegiis omnibus, æqua conditio est *l. 3. c. ad leg. Julia majest.*

Parti Prima.

F I

Io-

Ab Eleſſia ſcilicet Judici-
bus & Con-
teſtoribus, in
Synodo Remenſi adver-
ſus Arnul-
phum pag. 96.
& 97. cap.
40. & quæ-
ſtor ſeqq. Et
nota hæc,
verba Arnul-
phi autem in
ſui promo-
tione eun-
tem & bacu-
lum acceperat,
quod-
damque ge-
nus Orarii
quod per diſ-
ſerentiam
Pallium di-
citur. Hæc
ergo cum red-
dere debet.

Indicavit Theodulphi versus doctissimus præceptor Costa; illustravit discipulus.

Recentiori exemplo superiora confirmamus, ex sola concessione Pallii Episcopos nullam posse obtendere exemptionem in qualibet causa adversus Metropolitanum. *Rescriptum* ea de re Gregorii XI. ad *Carolum V. Regem nostrum*, vel certe veterem ejus versionem Gallicam, bona fide, ex *Registro M. S. Epistolarum Gregorii XI.* beneficio doctissimi & humanissimi Quercetani exhibemus. Rex a Pontifice duo simul, exemptionem a Senonensi Metropolitano, & jus Pallii postulabat.

Typi d'oraison par deux temps, d'oraison d'oraison.

Exemptionem denegavit; Pallii ulum concessit.

En *Rescripti* verba lectu dignissima.

REGI FRANCIE.

GREGOIRE *Ec. Tres-cher fils en Dieu. Comme par ton Chevalcheur porteur de cestes, en nous cusses moult affectueusement écrit que l'Eglise de Paris voulsissions exenter de l'Archevesché de Sens, & oïrroyer à l'Evesque de Paris qu'il pust user de Palle. Plaise savoir à ta Serenité, que combien que nous voudrions à toy complaire sur tous autres Princes, & ayons aussi especial affection à ladite Eglise de Paris, & à la personne dudit Evesque: néanmoins considert que l'Eglise de Sens est moult ancienne & noble, que jadis fut illuec le principal Siege du Royaume, comme est de Present à Paris; attendu aussi que de sainte memoire Pape Clement nostre predecessur & oncle fut Archevesque d'icelle, & nous y tenismes jadis nne des meilleures Dignitez: nous n'avons pas en conseil, quant à present, de la grever, ne de faire ladite exemption; & mesmement que l'Archevesque ne superbabeunde pas en richesse, & aussi que l'Eglise de Paris est encore bieu petitement doute. Toutefois pour contemplation de ta Royale Serenité, qui fait à Paris communement son siege & residence, considerans la preminence du lieu, qui est Chef de tout le Royaume, & la noblesce de l'estude tres-excellente; nous avons otroyé audit Evesque, pour luy & ses Successeurs perpetuellement, que à la reverence de Dieu & de sa glorieuse Mere, & à l'honneur & exaltation d'icelle, ils puissent user du Palle, en la forme accoustumée, si comme par nos Lettres patentes peut apparair, &c. Donné à Anagnin le viiii. jour d'Octobre.*

Consulat præterea ex hoc *Rescripto*, quod & supra observavimus, in hujusmodi Pallii & privilegiis, Imperatorum & Regum consensum desiderari a Pontificibus; ne quid eis inconsultis innovetur contra publi.

publicum statum Ecclesiarum: cujus, ut agnoscent ipsi Pontifices, Imperatores & Reges, nostri *presertim*, Advocati appellantur; Defensores, & Protectores.

Iisdem etiam privilegiis excidunt Episcopi, nisi Pontificum *jussione*. *bus* & *mandatis* obediens fuerint; ut nominatim exprimitur in *dicta* *epist.* 47. Nicolai I. cui respondet Hincmarus *epist.* 2. editionis *Parisiensis*. Exemplum illustre habemus in *Actis* Alexandri III. nuper editis ad *calcem* *Narrationis* *Concordie* inter Alexandrum III. & *Frider.* I. *pag.* 474. in qua clementissimus aliqui Pontifex, *Papientem* Episcopum *Crucis* & *Pallii* dignitate privavit, eo quod *Crovas* ejus *Oclaviano* *Heresiarcha*, ac *Friderico* Imperatori *excommunicatis* adhaesit: & post *satisfactionem* *prestata*, eundem *Fridericum* in *gravem* *jacluram* *Ecclesia* ac *Lombardorum*, *presumpsit* in *Italian* revocare.

Quia autem in Pallio conceditur nomen & dignitas Archiepiscopi, & per consequens aliquid spirituale; simoniacum est aliquid accipere pro concessione. Quod primo constituit Gregorius I. Ante illum non nisi dato commodo dabatur, Gregorius ipse *lib.* 5. *Registri* *epist.* 15. & 55. ex qua *can.* 3. *Dist.* 6. Joannes Diaconus in ejus *vita* *lib.* 3. *cap.* 7. Quam Constitutionem innovasse Leonem II. in ejus *vita* refertur. Et postea Zacharias, eo nomine a Bonifacio Moguntinensi admonitus *epist.* 143. inter *Bonifacianas*: in qua pluribus verbis hujusmodi simoniae suspicionem procul a se amovet. Xenia duntaxat modici pretii tolerantur; quæ tamen Gregorius statim erogavit pauperibus *dicta* *epist.* 15. *lib.* 4. *in fine*; quibus valde illustratur *cap.* 18. de *Simonia*. Quælia vero sint illa xenia, memorat Auctor sacrarum caeremoniarum *cap.* de *Pallio* *in fine*.

Non dissimile abusum Patriarcharum Constantinop. in confirmatione Metropolitanorum objecit in Synodo Chalcedonensi Eusebius Ancyrae Metropolitanus in *sive* *Actionis* 16. Majorem & intolerabilem abusum Patriarchæ Alexandrini Theophili severissime reprehendit Scriptor elegantissimus *vita* Joannis Chrysostomi Palladius *cap.* 15. cui ad stipulantur Socrates & Theodoretus.

Hactenus de Pallio, quod diximus fuisse proprium insigne majorum Episcoporum, Alcuinus *lib.* de *divinis* *Officiis*, Pallium ait nihil aliud esse, nisi discretionem inter Archiepiscopum & ejus Suffraganeos. Pallii largitionem, missionis a beato Petro & Sede Apostolica signum, ait esse Rupertus *lib.* 1. de *divinis* *Officiis* *cap.* 27. Initium ergo fidei habentes ab Apostolica Sede, regulam hanc Metropolitanæ observant Ecclesiæ; ut nomen habeant Pontificem, nisi ab eadem Sede missum, a qua primus illis Predicator fidei missus est. Illa autem missio supradicti Pallii largitio est. Itaque ante impetrationem Pallii denegatur Archiepiscopi, vel Metropolitanæ nomen & Dignitas.

QUAMVIS hæc ita se habeant regulariter; ex singulari tamen privilegio Pontifices usum Pallii quibusdam Episcopis concesserunt.

Et quidem Olliensi Episcopo concessisse Marcum Pontificem, omnes qui de Pallio scripserunt narrant: ita tamen ut anonymus Scriptor

Imo; Alius recentior.

P. & ult.
Petr.
De Pallio quibusdam Episcopis concessit.

Consecrationis Paschalis II. supra citatus, & Robertus de Monte in *Supplemento Sigeberti ad annum 1181.* testes sint, Episcopo Othienensi non nisi in Consecratione Summi Pontificis, & ad hoc tantum Pallio uti licuisse.

Verum quid universo hoc caeremoniarum & rituum genere mutabihus? Sane Anonymus ille caeremoniarum Magister, quem sub Sixto IV. eo munere functum diximus *d. tit. de Consecrat. Benedic. & Coronat. R. Pont.* postquam confirmavit Consecrationem Romani Pontificis ex antiquis Patrum Constitutionibus ad Othiensem Episcopum olim spectavisse, eumque in illa Consecratione Pallio usum fuisse; & ei Portuensem Albanensemque Episcopos adstare consuevisse; paucis interiectis subiicit, *Jampridem introductum esse, idque ad tollendas, ut arbitrat, contentiones: ut prior Episcoporum Cardinalium, cum duobus ex senioribus Episcopis, id munus obire debeant, &c.* sicque suis temporibus servari se vidisse; *ut non habeatur ratio Ecclesiarum, sed prioritatis Episcopalis.*

Inter ceteros autem Episcopatus, quibus usum Pallii summi Pontificis indulerunt, Durandus *c. 17. lib. 3. Rationalis divinorum Officiorum* recenset Aniciensem in Gallia; Othienis in Summa §. *cui concedendo, hoc tit. cum Anicienfi Papienem in Lombardia, & Massanum in Regno Neapolitano; ex veteri, inquit, consuetudine Ecclesiarum suarum:* Anonymus ille Magister caeremoniarum *cap. 5. lib. 1. & Aubertus Mirreus in 4. & 5. parte Notitia Episcopatum totius orbis, & Lucenem in Thulcia, & Papiensem, seu Ticinensem in Lombardia, & Bambergensem in Germania:* quibus adnumerari potest ex *cap. cum in juvenute extra de Presumpt.* Quinqueecclesienfis in Hungaria: [in specie cuius tamen Capituli non Ecclesie, sed personae concessum propter prudentiam & probitatem singulare dici potest].

Antiquissimum Auggustodunensis Ecclesie Privilegium.

Ego vero exempla longe antiquiora addo: quorum praestantissimum est, de concessione Pallii facta a Gregorio I. Siagrio Auggustodunensi Episcopo, ad petitionem Brunehildis Reginae, & propriis meritis ipsius Siagrii erga Sedem Apostolicam, quae Gregorius agnoscit *epist. 119. 112. & 113. lib. 7. Registri*; ex quibus sumpti sunt *canones 2. 5. & 9. Dist. c. & canon Episcopus Dist. xvii.* Cujus privilegii meminit Petrus Damiani *epistola supra citata, epistolam 5. libri 7. Gregorii I. innuens.* Quare Siagrii & Ecclesie Auggustodunensis privilegium eorum numero censetur, quae vulgo dicuntur inclusa in corpore juris; & per consequens probatione non indigent.

Notavimus etiam supra, confirmationem hujusmodi privilegiorum longo post Gregorium tempore Adalgarium Auggustodunensem Episcopum obtinuisse a Joanne VIII.

Privilegium vero non tam fuit personale in gratiam Siagrii, quam reale in gratiam Auggustodunensis Ecclesie ratione Sedis: ideoque perpetuum, ut *Metropolita suo per omnia loco & honore servato, Ecclesia Civitatis Auggustodunae post Lugdunensem Ecclesiam esse debeat, & hunc sibi locum ac ordinem ex nostra auctoritate indulgentia vindicare, dicta epist. 112. ad Siagrium: recte, salvo privilegio & jure Metropolitani.*

Idem.

Idemque reperio Metensi Ecclesie concessum ; quod tamen , in-
 consulto Treverensi Metropolitano , a Papa non potuisse concedi con-
 tendit Bertolphus Treverensis adversus Walonem Metensem Episco-
 pum , qui a Joanne VIII. Papa non tantum impetrare Pallium , sed
 etiam gestare præsumerat , absque Metropolitani sui consilio & li-
 centia : quamvis additum fuisse *q̃ salva tamen in omnibus Metropolita-
 ni jurisdictione* . Quam controversiam Hincmarus Remensis compo-
 suit . Compulsus est enim Metensis Episcopus præstare obedientiam Me-
 tropolitano suo , ut plenius constat ex *fragmento historia Treverensis
 Ecclesie* , quod ex *M. S. Cod. exscriptum* habetur ante *Opuscula ipsius
 Hincmari Lutetia edita , & Tomo 2. Libertatum Ecclesie Gallic. cap.
 12. numero 2. in notis* : & ex *Historia Metensium Præsulum in vita
 Walonis* : ubi hæc verba notanda sunt . *Ex cujus rei enarratione , id-
 est ex Pallii impetratione , ait explicandum , cur Metenses Episcopi no-
 mine Archiepiscoporum intulati leguntur* : salvo tamen in omnibus Ec-
 clesie Treverensis privilegio . Quod multo post Calistus II. in con-
 cessione Pallii Stephano Metensi Episcopo facta nominatim addidit ,
dicta Historia Episcoporum Metensium in Stephani vita , Constantissime
 enim Treverenses Metropolitani jus suum adversus Metenses Episco-
 pos defenderunt , qui non tantum occasione Pallii , sed etiam splendore
 natalium , & Apostolicæ Legationis prætextu , sese subducere jurisdi-
 ctioni Metropolitani frustra tentaverunt , *dicta Historia in Drogonis &
 Stephani vita* . Nam *Drogonis Legationem sine effectu fuisse , & ab Epi-
 scopis Gallicanis rejectam* , testis est Hincmarus Remensis *epist. 6. cap. 30.*
 Et Calisti II. *Rescripto* a Stephani Metensis , quamvis Legati Aposto-
 lici , potestate Bruno Treverensis est absolutus , *dicta Historia in vita
 Stephani* . Nec dubitamus tamen aliquibus Episcopis Metensibus una cum
 Pallio nomen Archiepiscopi tributum , ut de Angilramno , & aliquibus
 aliis Synodus Francford. *can. 55.* & Paulus Diaconus *de Episcopis Meten-
 sibus , Angilramno Archiepiscopo* .

Adversus similem præsumptionem quorundam Gallie Episcoporum ,
 qui Pallium indebite a Romana Sede poscebant , Metropolitanos suos
tali spernentes tenore , non contemnendum superest vestigium in qua-
 dam *epistola Adriani I. ad Bertericum Viennensem Archiepiscopum in
 antiquitatibus Civitatis Viennæ* , de qua nos admonuit vir amicissimus
 & doctissimus Ph. Loyaulté . Unde unde fuerit excerpta , redolet an-
 tiquitatem . Inter alia monimus eam , idest Carolum Magnum , *de
 Metropolitanorum honore , & de Civitatibus , quæ laicis hominibus tradi-
 ta erant* . Et quia jam Archiepiscopalis Dignitas per octoginta annos a
 Francis esset concitata . Et post pauca . *Nec præterea præjudicium ulla
 Metropolis patitur , si alicui Suffraganeorum aut nos , aut Prædecesso-
 res nostri , rogantibus Pius Ducibus Francorum , Pallium largiti sumus .
 Nec debet Ecclesia ullam dampnum sustinere , si per sexaginta aut septua-
 ginta , &c. Cum hac epistola Adriani valde conveniunt quæ Hinc-
 marus in epistola 2. editionis Parisiensis sub finem . Prævaluit ambitio &
 corruptela , de qua postea conquestus est graviter Fulco Remensis Ar-
 chiepiscopus epistola ad Formosum Pontificem scripta , & huiusmodi
 irrationabili petitioni , ait , tam se , quam omnem Ecclesiam precari , ne Pon-
 tificem*

ixfex sine generali assensu & litteris consentias : generali, totius Ecclesie Gallicanæ, vel Metropolitanæ saltem & reliquorum Suffraganeorum Provincie, Flodoardus lib. 4. *Ecclesiastica Historie Remensis cap. 1. in fins.*

Jure enim veteri antequam Pallium concederet Pontifex ad petitionem Regum, diligenter inquirebat, num Episcopus, cui a Rege petebatur, sub alicujus Archiepiscopi jurisdictione esse videretur. Quam in rem locum insignem indicavit nobis V. C. & doctissimus Petrus Puteanus ex epistola quadam Adriani Papæ ad Carolum Magnum. Juvabit integrum adscribere. *Reperimus quippe in regalibus assensibus vestris, ut Præfato Ermenberto Episcopo, Pallium Sacerdotalibus insignibus decoratum, ex Apostolica auctoritate concederemus; quia Civitas Metropolis in Aquitania videtur esse patria, quæ Bituricus nuncupatur, ubi nunc præfatus venerabilis vir præfisse demoscitur, curamque pastorem de votis exercere videtur. Quatenus ignorantes, si canonice in Provincia patribus illis jam ordinatus, tam a Prædecessoribus nostris, quamque a nobis fuisset, enucleatius eum indagari curavimus, ne usurpationis locus antiquis Sacerdotibus in alterius jure concedatur. Qui præfatus sanctissimus vir nobis confessus est, ut sub nullius Archiepiscopi jurisdictione esse videretur.*

Eandem ob rem Anselmus Cantuariensis intercessit apud Paschalem II. ne Londinensi Episcopo concederetur Pallium, tum propter nimiam ejus potentiam; tum quia Domine urbis erat Episcopus, in qua primum Sedes Metropolitana constituta initio ad Auguilino; tum etiam quia Londinensis Episcopus est Decanus Ecclesie Cantuariensis. *Quidam namque concinabant, sub hac specie boni Primatus Cantuarie dignitatem humiliate, Anselmus lib. 3. epist. 152. quam & Historia sue inseruit Eadmerus lib. 4.*

Insignis etiam controversia super eodem negotio diu fuit agitata inter Archiepiscopum Turonensem & Dolensem Episcopum, qui vario prætextu, maxime vero occasione Pallii se gerebat pro Archiepiscopo Britannie. Imo clausulam hanc solemnem, de qua supra, eraserat ex Gregorii VII. *rescripto*, in datione Pallii, ut tam idem Dolensis, quam ceteri Britannia Episcopi perpetuam deinceps subjectionem & obedientiam exhiberent Archiepiscopo Turonensi. Ildeberti tum Turonensis Archiepiscopi epistolam super ea lite, quam ex Cod. M. J. mihi communicavit idem amicus noster Ph. Loyaulté, qui reliquis breviter edidit, repræsentare commodius putavimus. *Justum est eum sperni de reliquis amittere beneficiis, qui gratiarum actione nec primum prosequitur nec secundum. Unde & ego, quia quas debui, gratias non egi de præteritis, minus spero de futuris. Ut autem sperare debeam vestra facit benignitas, cui solemne est benefacere vel ingratias. Præterea non vestram latet prudentiam, venialiter eum esse ingratum, qui cum ex impossibilitate benefactorum vicem non reddi, habet plenam reddendi facultatem. Licet igitur ingratitudinis merere argui, tamen adhuc post Christum Domini clamo, post patrem Turonensis Ecclesie lachrymas sic expono. Bandricus Episcopus, vel Archiepiscopus Dolensis Ecclesie discipuli.*
Eum

Vide Joannis X. epistolam, & aliam Leonis IX. super ea controversia, & præterea Remensis Concilium sub Leone IX. tomo 3. Concil. Gal. parte 2. pag. 312. & pag. 388. & seqq. in appendice ejusdem tomi. Item quæ tomo 1. Historie Franc. Scribit Duchesne de statu Ecclesiarum

Eum indebitè Pallium habuisse Occidentalis Ecclesia non ignorat. Dicitur hoc etiam Pontificali Catalogo Ecclesiarum, nullam omnino faciens de Dolenſi Ecclesia mentionem. Unde diligentius intuenti manifestum est totam Britanniam intra limites Turonenſis Ecclesie contineri. Nec ego tamē super hac re, quasi discutendam suscito querelam, quam dudum in Romana decessam Ecclesia religiosa novorum & testantur Personæ. Testatur idipſius venerabilis Papa Urbani privilegium Turonica Metropoli collatum: in quo qui legit, intelligit totam Britanniam ei, tanquam sue Metropoli subiectam; Palliumque non Dolenſi Ecclesie prerogatum, sed Personæ. Quapropter ego cum tota Turonenſi Ecclesia vos exoro, quatenus ad debitum præſata Metropoli respiciatis, eique suam reformare dignemini dignitatem. In quo bene nos cognoscimus exauditor, si ei, qui in præſata sede est eligendus Episcopus, usum Pallii vel omnino denegeris, vel nobis & illi diem ad agendum statueris.

Litem illam a multis Pontificibus ventilatam & tractatam tandem perennatorio decreto terminavit Innocentius III. ut scilicet Dolenſis Ecclesia, perpetuis semper temporibus suffraganea plene subiaceat Ecclesie Turonenſi. Quæ nec unquam Dolenſis Episcopus ad Pallii usum adspicit. Quæ sunt verba Innocentii epist. 79. 80. & 81. lib. 2. Registri. Gesta ejusdem Innocentii pag. 29. ubi merito laudatur Innocentii prudentia & solertia in litibus perplexissimis dissolvendis.

In hac vero lite dirimenda potissimum emicuit, quæ aliquando adversus Lucium Pontificem animum Philippi Augusti exacerbaverat; qui strenue auctoritatem Ecclesie Turonenſis totatus est. Quamvis enim Lucio Pontifici & Curie Romanæ Cardinalibus parum acquiesceretur, Majestatem tamen suam & illustres Ecclesie Turonenſis dignitatem non est passus imminui, scriptis gravissimis ad Pontificem & Cardinales literis, opera & studio usus Stephani Tornacensis, Consiliiaril Philippi Augusti merito vocati. Extant inter ejusdem Stephani epistolæ num. 129. 126. 127. 128. Quare fallitur Miræus, qui & Dolenſem Episcopum exemptum, & jus habere Pallii scribit. Vide quæ sup. Tract. de Translatione.

Minus periculi vertitur in Concessione Pallii, quæ sit ad usum & vitam tantum quibusdam Episcopis; vel propriis meritis exigentibus; vel ex gratia Pontificis: qualem fuisse Theodulphi Aurelianensis & Quinquecclesiensis, supra ostendimus. Similis etiam, quæ Aſtardo Nannetensi, de quo supra, ab Adriano II. epist. 11. 15. his verbis. Decus tibi Pallii solo miserationis affectu consulimus; quod non aliter tibi, nec cuiſlibet absque Metropolitæ concederemus; ut scilicet habeas pro exilio & catena Pallii ornamenta; non ad Ecclesiam, cui incardinandus es, perpetuum institutum, sed ad tuum specialem, certique temporis usum.

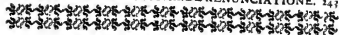
Eximitur præterea speciali clausula, in causa criminis, a judicio Metropolitanorum & Episcoporum, & Sedi Apostolicæ immediate subjicitur; sub hac tamen conditione, nisi Apostolica Sedi ingratus extiteris: quod aliquando Nicolaus I. obijcit Hinemaro, cui simile exemptionis privilegium concessum fuerat, ut supra notavimus. Vide notata in fine lib. 1. Registri Gregorii VII. Et hæc dicta sunt exempli gratia tantum: nam plurima exempla occurrere non dubitamus.

Sive

Britanniam
notum: &
quæ habentur
in nupera
Britannicarum
Ecclesiarum
Archimachi
Primatis Hibernie.
Adde
Præfationem
Conciliorum
Britanniae,
ubi agitur de
Eboracensi
quodam Archiepiscopo,
qui Dolenſem
Civitatem
conſtituit,
& in eam
Pallium
seu
translavit.

Sive autem petatur Pallium de novo a Metropolitanis, vel Episcopis: non tantum Episcoporum, sed etiam Regum consensum & preces requisitas fuisse probavimus; tum propter juramentum; tum propter privilegia & exemptiones tribui solitas in concessione Pallii. Pertinet enim ad Reges, ne quid innovetur adversus antiquum ordinem & statum publicum; qui non tantum in Magistratibus, sed etiam in Sacris & Sacerdotibus consistit.

A D T I T. IX.

DE RENUNCIATIONE.

T R A C T A T U S IX.

RENUNCIATIONIS, Cessionis, & Resignationis dictiones promiscue usurpantur *hoc tit. & passim in his libris*. Aliquando conjunguntur, ut se mutuo explicent *nam tempore Antiquior*; in c. 5. *hoc tit. in antiqua*, *Renunciatio, sive Resignatio*; & Titulus *De Ordinatis ab Episcopo, qui Renunciavit Episcopatu* infra; in *antiqua Collectione* concipitur, *qui Resignavit Episcopatum*.

Renunciare vero, Resignare, & Cedere dicuntur, qui dimittunt Episcopatum, Ecclesiam, Dignitatem, Præbendam, vel quodlibet Beneficium, Sæculare, vel Regulare. Diffunditur enim latissime hic Tractatus.

Eadem forma Jure civili abdicare se Magistratu, tutela, vel Cedere sæpe idem significant: & cedentes separantur ab abactis & remotis Magistratibus, vel Tutoribus, Festus; *Abacti Magistratus dicebantur; qui coacti deposuerant imperium*, Isidorus *abactos* explicat, *ab actis remotos*.

Artissime autem coheret hic Titulus cum superioribus. Postquam de Postulationibus & Electionibus tractatum fuit, quibus præcipue modis non tantum summos apices Dignitatum Ecclesiasticarum, sed etiam inferiores omnes, imo & quoslibet ordines in antiqua Ecclesia conferri solere, *initio tit. de Electione* probavimus: consequens erat, ut de modis amittendi, vel dimittendi tractaretur: sicut in jure civili eadem consequentia ordinis de acquirendi dominii, possessionis, vel hæreditatis modis primum quæritur; postea de modis amittendi: primum quibus modis constituitur obligatio; deinde quibus tollitur. Imo & aliquando sub eodem *tit.* conjunctum de acquirendi & amittendi modis; sicut in *hoc tit.* aliquando simul de Renunciatione & Electione tractatur in *cap. 1. hoc tit.* juncta *antiqua*, & in *cap. 2.* In locum enim ejus, qui renunciavit, alius aliquando per Electionem substituendus est. In *tit. de Translatione* cedat oportet & renunciet Episcopatu primum, qui vel in Archiepiscopatum, vel in alium Episcopatum transfertur: & tam in Renunciatione, quam in Translatione vinculum, quo Ecclesie tenentur, per Superiorem dissolvi debet. Perinde ac Jure Civili Magistratus abdicando se non amittit imperium. l. 20. ff. *de Offic. Præsidis*. Iussu, consensu,

Part. Prima.

G B

senſu, vel auctoritate Principis, ſicut invicti munera & honore ſuſcipiunt; ita & deſungi coguntur. In cap. 2. de *Translatione* Translatio, Ceſſio & Depoſitio Episcoporum conjunguntur: quæ fieri non debent propria auctoritate, ſed ſolius Pontificis; & non tam Conſtitutione canonica, quam Conſtitutione divina ſoli Pontifici Romano reſervata dicuntur, *toto tit. de Translationibus*.

* Adde exemplum inſigne abdicatorem Ebboni & Areolphi Rementum Archiepiſcoporum. Cohæret vero hic Titulus cum *tit. proximo de Pallio*: in quo probamus, Abdicatorem, Ceſſionem, vel Depoſitionis ſignum fuiſſe *adempnitionem ſolemniem*, vel *abjectionem Pallii*. Sicut in *epiſt. 6. Goffridi Vinodocini lib. 1.* in qua Archembaldus Abbas ſancti Albaſi Andegavenſis dicitur in *Capitulo ſuo inter manus Andegavenſis Episcopii*, cum *Regula ſancti Benedicti* Abbatiam dimiſſiſſe, id eſt in ſignum abdicatorem * librum Regulæ porrexerat, & qualiſ remanſerant Abbatiam. Item in *cap. 9. hoc tit.* Archiepiſcopus, qui ex juſta cauſa, ab hoſtibus nempe ejectionis, renunciavit Archiepiſcopatu, licet a vinculo Eccleſiæ abſolvatur, retinet tamen honorem & dignitatem: imo & Pallium; quo tamen uti non poteſt in alterius Metropoli *cap. 5. tit. ſuperiori*. Quin & diximus *tit. ſuperiori*, ejectione Episcopii ab hoſtibus vel paganis in ſolatium juſ Pallii conceſſum fuiſſe.

Vide Viſigotici initio *hiſtoria Hugonis Capetani*, Fulberti *epiſt. 8. Urbani II. episcopii* quæ eſt *tit. inter episcopos* Ivoſis, ubi de depoſitione Gaufridi, in cujus locum, conſenſu regis interveniente, ſuſſectus eſt Ivo, eiſdem *epiſt. 2. & 12.* jungit quæ Zonaras habet ad *Con. ult. Synodi Epheniſæ*, & ad *epiſt. eiſdem Synodi de Euſtathio Metropolitano Pamphiliis*, & Baſilano ad eandem.

Definitio Renunciatio defini potest, Actus legitimus, quo quis Honorem, vel Beneficia ſecularia, vel regularia, ex certis & legitimis cauſis, ſpontè, vel coactus dimittit in jure, apud ſuperiorem cum cauſa conſuetudine.

Origine, & progressu bene origine & progressu tam in Orientis quam in Occidentis Eccleſiis auſpicabitur, & deducemus ex illis Scriptoris, qui omnes ſere Alexandrum III. præceſſerunt; quo nullus antiquior Pontifex auctor eſt Decretalium, quæ tam in noſtro *tit.* quam in antiquis Colleſionibus, ſub eodem *tit. de Renunciatione* referuntur.

Orientalis Episcopii ſunt *tit. 10. Episcopii Concilii Epheniſi inter Oecumenica III.* quæ ſubjici ſolent canonibus Concilii Epheniſi *parte 2. Actione 7.* eodemque ordine apud Zonaram & Baſamoniem; *Episcopii Cyrilli ad Dominum Antiochenum Patriarcham*, apud Baſamoniem; *can. 76. Apoſtolorum*; *can. 5. & 16. Synodi Conſtantinopolitane ſub Photio*; *Harmenopolus in Breviatione canonum tit. 8. Catalogus Patriarcharum Conſtantinopolitane*.

Vide Habentem in Pontificiſ. Eccleſiæ Græcæ ad hunc *tit.* Libro 7. retulit Libellum abdicatorem Theodori Metropolitani Heracleniſi.

Ex his colligimus, ſecundum vetera inſtituta, Eccleſiæ Renunciationes vix eſſe admiſſas. Si enim digni ſunt, retineantur etiam nolentes & inviti; ſiquidem perpetuum loci ſtabilitatem & Episcopii & Cle-

AD LIBRUM DECRET. TIT. IX. DE RENUNCIATIONE. 245

& Clerici cujuscumque gradus servare tenebantur; ut docuimus superius: vel si indigni sunt, deponantur omnino. Quod scilicet vel accusati, vel convicti, vel conscientia criminis ducti, tanquam indigni, renunciaverint Episcopatus; non tantum sede, sed etiam nomine & honore Episcopi privantur.

Idemque dicendum, si spontanea Renunciatio fuerit admissa. Recte enim Zonaras & Balsamo ad *dictas epist.* Concilii Ephesini & Cyrilli observant, non posse regulariter in Renunciatione separari nomen & dignitatem Episcopi a Sede & Ecclesia. Qui enim renunciat, neque nomen neque rem retinere potest; nisi ex dispensatione & venia nominatim a Synodo permittatur, sicut in *dicta epistola* Concilii Ephesini. Canones tamen permittunt Episcopis & Clericis, qui vel a Populo & Plebibus pravis & contumacibus non admittuntur, vel ab hostibus & Paganis ejiciuntur; ut quamvis coacti Ecclesia sua careant, nomen tamen & dignitatem Episcopi, & Clerici gradum & ordinem suum retineant *cap. 36. Apostolorum & can. 18. Antiocheni Concilii.*

Exempla quorundam illustriora seligemus. Primum. Milles sub Constantino in quadam Perfidi civitate constitutus Episcopus; ubi post varia tormenta & cruciatus, nihil tamen se proficere sentiens, sponte cessit, Sozomenus *lib. 2. cap. 14. Tripartita lib. 7. cap. 2. in fine*, & ex ea Petrus Damiani *lib. 1. epist. 9.* & Nicephorus Callistus *lib. 8. cap. 37.*

Meletius Magnus, primum Sebastæ in Armenia Episcopus sub Constantino, propter contumaciam Plebis Sedi renunciare coactus est, Theodoretus *lib. 2. Historia Ecclesiastica cap. 32.*

Notissima Gregorii Nazianzeni Renunciatio spontanea Patriarchatu Constantino, de qua supra.

Insignis etiam Renunciatio Martyrii Patriarchæ Antiocheni sub Leone: cujus Sedi cum oculis adjecisset Petrus Fullo, Cleri & plebis male sentientis de fide, & potissimum Zenonis potentia, abdicare coactus est; & in abdicationis formula, quam ipse pronuntiavit coram universa Ecclesia, excepit sibi nomen & dignitatem Episcopi, *Excerpta Theodori Lectoris lib. 1.*

Plenus vero Historia refertur a Nicephoro quodam Monacho Græco, cujus vetus versio subijci solet Tripartitæ, ex qua versione refertur in *dicta epistola* Damiani: qui ait, *illam Historiam Ecclesiasticam*, quæ multa continet utilia, a *Scriniario quodam Romano scriptam*: verum iam dicere debuerat. Nicephorus Callistus *Historia Ecclesiastica lib. 15. cap. 28.*

Tolerantur itaque est his casibus & similibus, ut renunciantes retineant nomen & dignitatem Episcopi, Presbyteri, Diaconi, Subdiaconi, Lectoris; quamvis Ecclesia & loco cessissent, & alii in eorum locum substituti fuissent. Quin & alimenta suppeditabantur aliquando ex Ecclesiæ redditibus, quam reliquerant, vel qua pellebantur: & ita res ad eum casum deveniebat, a quo non poterat incipere: nec enim sine Ecclesia vel certo loco Episcopus, Presbyter, Diaconus, vel quilibet e Clero potuit secundum canones antiquos ordinari.

Colligitur præterea Renunciationes coactas, vel omnino non admittendas ab initio, vel admittas facile revocari: nempe quoties suspicio doli, vis, aut metus subest, Cyrillus *dicta epist. ad Domnum*.

Insigne exemplum præter superiora in Patriarcha Ignatio habemus, de quo plenissime Nicetas in ejus *vita*.

Canon, 16. Synodi Constantinopolitanae sub Photio passim & temere Renunciationes quaslibet admittere videtur. Nec mirum: per factiones enim Photii ille canoa adversus Ignatium compositus. Quod Balsamo non attendens, vel dissimulans laborat in componendo illo novo canone cum antiquis. Recte tamen concludit, non esse admittendas Renunciationes quaslibet, sed cum magna causæ cognitione; & damnat contrariam consuetudinem, que irrepsit in Ecclesiam Orientis; quam & ait non debere cujuslibet temporis tractu sanctis canonibus prævalere. Vide eundem ad *dictum canonem* 16. & inter omnia *pag.* 1116. & Harmenopulum *dicto titulo* 8. in *Breviatione canonum*.

Offerendus autem erat Libellus Renunciationis ab Episcopo, qui renunciare Episcopatus volebat, Provinciali Synodo, in qua causa plenissime cognoscebatur; quæ iterum in Synodo Patriarchica retractari poterat, ut ex *dicta epistola* Cyrilli *ad Domnum*, quem Antioch. Patriarcham fuisse inscriptio docet, & contextus *epistola*, ibi, *assistentibus, quæ manu subsunt, Episcopis*.

Nec quidquam in ea *epistola* de appellatione ad Sedem Romanam; quamvis & ad Pontificem Romanum, si quis injuste, per vim, vel metum se abdicasse, renunciasse, vel depositum esse conquereretur, proclamare liceret.

Nec Patriarchis tantum, qui Superiorem non habent præter Pontificem & Synodum generalem, hæc facultas proclamandi ad Summum Pontificem competit: sed etiam Episcopis, ut docent Athanasii, Chrysostomi, Cyrilli, Theodoret, maxime vero Ignatii exempla, quem Photius, ut diximus, per vim potentia Imperatorum fretus, abdicare coegit, Joannes VIII. *epist.* 199.

Imperatorum quoque auctoritatem intervenisse in hujusmodi Renunciationibus constat exemplo Gregorii Nazianzeni, tam in ejus *vita* a Gregorio Presbytero scripta sub finem, quam ex ipsius Gregorii *oratione* & *elegantissimis de vita sua versibus*, quibus alloquitur Theodosium, & ab eo missionem impetrat, a quo se ait fuisse promotum.

Non ait, se impetrasse.

Ignatii exemplo præterea, & formula supra citata Renunciationis Theodori Heracleensis Metropolitanus colligitur, perinde ac in Electionibus, in Translationibus etiam & Depositionibus Episcoporum, adhiberi consensum Imperatorum & Regum.

Hujusmodi vero Libelli Renunciationis a Græcis vocantur *συνοδικαί, αποσυνοδικαί λόγοι, αποχωρητικοί, εξουσιαί, εξόρισμματα, πορισμματα*, qui a renunciante scribi & in acta referri solebant.

Occidentalis Ecclesiæ

Ad Occidentalem vero Ecclesiam pertinent Evaristi, Liberii [*Supposititæ*], Gregorii Magni, Zachariæ, & Nicolai I. *epistolæ*, ex quibus

AD LIBRUM DECRET. TIT. IX. DE RENUNCIATIONE. 147

bus *can.* 1. 2. 3. 4. 8. 13. 47. 48. (ad quem multa notat Gratianus) *circa Renun-*
& *can. ult. VII. quast. 1.* Quibus jungit quæ ex Leone Magno, Gre- *ciationem.*
gorii VII. *Epistolis*, & aliis collegit doctissimus Antonius Augustinus
Epitomes Juris Pontificii lib. 4. tit. 79. Ne Episcopus dimittat Episco-
patum.

Addimus locum singularem ex Concilio Milevitano, universali totius
Africae, in causa Maximiani Bagaïensis. Exstat in *Collectione Latina*,
sub Concilii Africani nomine num. 55. & in *postrema Collectione Gra-*
eco-Latina Codicis canonum Ecclesie Africanae num. 88. & a doctissi-
mo Justello recte explicatur, *Gloriosa cessio Maximiani*, qui, ut ait
Augustinus, *pacifica motus pietate deposuit Episcopatum* (sicut & ante
ea Gregorius Nazianzenus, & Martyrius Antiochenus) *ne propter*
eum perniciosa in membris Christi dissensio nasceretur. Prudentius Ju-
stellus quam Græci, qui canonem, quasi *postulat* & personale,
non indigere Interprete notaverunt. Hincmarus in *Traictatu de Di-*
vorio Lotharii pag. 321. & 322. Petrus Damiani ex professo *lib. 1.*
epist. 8. 9. & 10. Eadmerus *Historia novorum lib. 5. pag. 132. & lib.*
6. pag. 138. & 139. de Eadmeri Monachi coacta & violenta renuncia-
tione post Electionem, antequam consecraretur, Electus quippe fue-
rat sancti Andreæ in Scotia Episcopus: Alexander tamen Rex Scoti-
æ, mutata voluntate, coegit eum renunciare: in qua renuncia-
tione hæc verba notanda. *Venientes Cantuariam diversi Episcopi cum*
Ecclesiam, quam canonice Electus regendam susceperat, nulla ratione,
juxta scita canonum, indemnatum dimittere posse concordî sententia af-
feruerunt, licet consecratus non fuerit: Electionem videlicet quodammodo
Consecrationem prestare contestantes. Eadem ratione, qua nec transfer-
ri propria voluntate, vel alterius auctoritate, quam summi Pontificis
Electum, licet nondum consecratum Innocentius III. statuit *cap. 1. de*
Translatione.

De Renunciationibus etiam Episcoporum variis ex causis Ivo *epi-*
sola 30. 104. 110. & 176. ex quibus constat, multos Episcopos illis
temporibus conatos fuisse, vel omnino non admittere Episcopatus,
vel sæpius petiisse missionem. Quod mirum non erat: quia plerique
nolentes & inviti compellebantur, auctoritate Summorum Pontificum,
quibus solis jus compellendi competit, subire onera Episcopalis.
Præter Ivonem vide Anselmum *lib. 3. epist. 1. 2. & 7.* & Petrum
Blesensem *epist. 44. ad Arnulphum Lexoviensem Episcopum*; qui tan-
dem dimisso Episcopatu obiit Parisiis in Monasterio sancti Victoris,
Robertus Abbas de Monte Navali in *Supplemento Sigeberti ad annum*
1181.

Comparatione itaque facta discimus eodem fere modo, tam in Orien-
te, quam in Occidente factas fuisse Renunciations; Libello scilicet
oblato in Synodo, causa cognita: quæ si justa videbatur, facultas eoden-
di permittebatur.

Aliquando etiam renuncianti relinquebatur nomen & dignitas Epi-
scopi: nec tamen administratio & executio ministerii Episcopa-
lis libera erat; nisi prius rogatus, vel vocatus foret ab aliis Episco-
pis *cap. 2. de Translatione, cap. 9. & 11. sub finem, & cap. 1. de Or-*
dina-

Ultima edi-
tione.

ordinatis ab eo, qui renunciavit Episcopatus, dicta epistola Concilii Ephesini in fine.

Paulatim præcipue in Occidente invaluit, ut facta in Synodo Renunciatio, vel Metropolitanæ auctoritate, esset tamen irrita; nisi Pontificis confirmatio accederet, *canonibus supra citatis, & cap. 1. de Renunciatione in 1. Collectione.*

Tandem inconsultis Synodis, statim & recta via ad Summum Pontificem, præsertim ex universo Patriarchatu suo Renunciationes eo colore referri cœperunt, quia sunt ex *majorum Causarum* numero. Non tamen ad primam petitionem, sed post iteratas & frequentes interpellationes Episcopis cedendi facultatem indulgeri solere, probant *loci supra citati, & cap. 1. & 10. frequentissime in epistolis Gregorii I.* Quare generaliter nimis Joannes Diaconus in *eius vita lib. 4. cap. 39. Pontificibus voluntarie renunciantibus Sedibus successores Gregorius nullo modo denegabat, eosque postmodum de redditibus relicta Ecclesia nutriendos esse consuebat.*

Sicut autem in Oriente in Renunciationibus Episcoporum, Patriarcharum maxime & Metropolitanorum, auctoritatem Imperatorum intervenire supra notavimus, ita & in Occidente, Illustre extat exemplum Arnulphi Metensis Episcopi, qui a Clothario II, sæpius petitam, post multas moras, & minas inentatas a Dagoberto ejus filio, tandem renunciandi facultatem obtinuit, & in eremum Vogeli montis Monachismi causa secessit, *Historia Præsulum Metensium in ejus vita.*

Aliud extat in *cap. 5. hoc tit. in parte decisa*, in cujus fine ab Alexandro III. Archiepiscopus Lundenis in Dania, tam de sua renunciatione, quam de Successoris Electione, *una cum Principe terra, Regni Optimatibus, & Religiosis viris tractare jubetur.* Quod & executioni mandatum fuisse, elegantissima narratione tradidit, qui eotempore vixit Saxo Grammaticus *lib. 14. sub finem*: ex quo loco vera species hujus capituli petenda est, ut infra notabimus.

Tertium desumi potest ex Roberto Abbate de Monte in *Supplemento Sigeberii. In capite jejunii*, ait, *apud Cenomanos Hugo Archiepiscopus Dolensis, caritate debilitatus, Henrico Regi Anglorum & duobus Legatis Romane Ecclesie reddidit Archiepiscopatum.*

Initiis & progressu hujus tituli explicatis superest, ut Decretalium, quæ collocatæ sunt sub *hoc tit. & in vi. & Clementinis* brevem Summam conficiamus: quæ ad tria capita summa redigi potest: ad Personas, quæ cedunt & renunciant; ad Renunciationis Formam; ad Causas Renunciationum.

Summa capitulum hujus tit.

QUOD AD PERSONAS, diffunditur latissime. Comprehendit enim non tantum omnes, qui in Clero sunt constituti; sed etiam Monachos. Imo Summus Pontifex, qui Superiorem non habet, renunciare potest Papatui, ejusque oneri & honori, vel in Concilio generati, sicut aliquando factum est, vel de Cardinalium consilio & consensu *cap. 1. de Renunciatione in vi.* De consilio, inquam: nam ultro & sponte, sicut Imperator, ita & Papa cedere Imperio & Papatui possunt: nec opus est auctoritate vel consensu alterius, cum superio-

AD LIBRUM I. DECRET. TIT. IX. DE RENUNCIATIONE. 249

periores non agnoscant, Cujacius in *Poethum. ad l. 20. ff. de Officio Præsid. Glossa & Interpretes ad d. cap. 1. de Renunciat. in vi.* Cardinales auctoritate Papæ, & in ejus manibus: quam in rem vide Petri Damiani *epistolæ supra citatas*.

De Archiepiscoporum & Episcoporum renunciatione *cap. 1. §. 10. 11. & Clementina unica hoc tit.* De reliquis, qui minores Dignitates, Canonicatus, Præbendas, vel Beneficia obtineant *cap. 2. §. 4. 5. 7. 8. 13. hoc tit. cap. 2. eodem tit. in vi. & cap. unico eodem in Clementinis*.

Ad Abbates, Monachos, Canonicos Regulares, & generaliter ad omnes, qui Regularium nomine censentur, sive sint exempti, sive non, pertinent *cap. 4. 6. & penultimum hoc tit. & cap. 3. eodem in 111. Collectione, & Clementina unica eodem tit.*

FORMA Renunciationis, Libelli oblatio sive scripta Renunciatio; Confessio in iure; vel factum ipsum: verbi gratia, si Clericus sumat habitum Monachalem *cap. 2. 3. & 5. hoc tit.*

Debet autem esse spontanea. Vis enim & metus, dolus sive fraudulenta persuasio, oppressio, interventus pecuniæ, vel promissio quolibet remouentur, & irritam faciunt Renunciationem. Quare diligentissima causæ cognitio in Renunciatione requiritur *cap. 5. 7. & 13. hoc tit.*

Præterea licentia renunciandi a superiore impetranda est. Et quidem qui minores habent dignitates post Pontificatum, reliqui Clerici omnes, & Abbates sive Monachi ab Episcopis vel Archiepiscopis facultatem cedendi obtinere debent; nisi sint exempti: tunc enim a Pontifice, vel ejus Legato a latere tantum debent eam obtinere *cap. 3. in 111. Collectione & cap. 36. de Electione in vi.* Legati tamen a latere, nisi specialiter a Pontifice mandatum fuerit, Episcoporum vel Archiepiscoporum Renunciationes non possunt admittere; sicut nec Translationes.

Quia vero sæpe conjungitur Renunciatio cum Electione; hoc speciale in Abbatibus, ut non tantum renunciandi, sed etiam admittendi Electionem facultatem obtineant, eamque Congregationi suæ insinuent; a qua munitionem petere debent: nec enim propria auctoritate possunt. Imo consuetudo contraria non valet. Vide *epistolam Ivoonis 31. & 32. & Anselm. lib. 1. epistolam 33. & lib. 3. epistolam 1. 4. 6. 7. & 8.* Voluntatis enim proprium arbitrium per ingressum Monasterii & obedientiæ votum tam Abbates quam Monachi amittunt.

Monachis vero & renunciandi & admittendi Electionem Abbas licentiam concedit: & quidem solus, non adhibito Fratrum consensu *cap. 27. de Electione in vi.*

Generalis tamen concessio, potissimum ante factam Electionem, ut ambitiosa reprobatur *cap. ult. eod. tit. in vi.* Ambitioni etiam & avaritiæ Monachorum obviam itum est, & certus modus eorum Electionibus impositus est *cap. 34. de Electione in vi. & cap. 6. eodem tit. in Clementinis*.

In his tamen omnibus casibus, quoties Superior licentiam denegar,

ad proxime Superiorem recurrat, Glossa & Interpretes ad *cap. 4. hoc tit.* a iugmento *capit. nullus de Jure Patronatus.*

Episcopi & Archiepiscopi renunciacionis, quam in Synodo prius obtinuerunt, confirmationem tantum a Summo Pontifice requirunt: vel quo jure utimur, recta via renunciandi facultatem a Pontifice impetrant dicto *cap. 1. in 1v. Collect. & passim hoc tit.*

Non autem ex quolibet actu facile renunciatio præsumitur. Certum animi judicium & liberum voluntatis arbitrium desideratur. Non sufficit juramentum; non sufficit Literarum beneficialium, ut loquuntur, traditio, vel in alterius arbitrium collatio, vel absolutio subditorum ab obedientia *cap. 2. 3. 7. 13. & 14. hoc tit.* Pura enim, libera, propria, & simplex Resignatio esse debet: non recipit diem, vel conditionem; non Successoris designandi facultatem, cujuslibet commodi prætextu, vel affectu carnali erga proximos *cap. 10. in integra hoc tit.* In qua hujusmodi conditiones & modos detestari canones, ait Innocentius.

Post Renunciacionem autem rite factam, & confirmatam, nullum omnino jus retinetur in Episcopatu, Ecclesia, vel Beneficio quolibet seculari, siue regulari *cap. 3. hoc tit. Ivonis epist. 131.*

Potest tamen iterum eligi, vel postulari, qui semel renunciavit *cap. 2. & 11. hoc tit. & cap. 2. eod. in antiqua Collect. 11. cap. 26. de Simonia infra;* quo siquid probatur, per secundam Electionem non recuperari locum vel ordinem, qui competeat ratione primæ Electionis, vel adeptionis Beneficii, cui renunciatum ante fuit.

Aliquid etiam ad vitæ subsidium renuncianti, præsertim ex iusta causa, vel humanitatis ratione sola in Resignationibus & Cessionibus, imo & Depositionibus tribui solet, Concil. Chalced. in causa Stephani & Bassi *Actione 11. & 12.* Qua in re opus est auctoritate summa *cap. 1. in Collectione 11. hoc tit. & cap. 3. eod. tit. in Collect. 111.* Regulariter enim omnis Renunciatio, cum sit actus legitimus, debet esse pura & simplex.

Præterea Resignatio desiderat causæ cognitionem, & legitimam causam. Causæ autem Renunciacionum certæ sunt, quæ referuntur & explicantur doctissime ab Innocentio III. in *cap. 10. hoc tit. infirmitas corporis, vel mentis, de qua & in cap. 1. hoc tit. in Collect. 1. Innocentius III. lib. 15. Registri epist. 140. Goffridus Vindoc. d. epist. 6. lib. 1. extrema senectus: defectus scientiæ: malitia plebis: irregularitas persona: vel conscientia criminis.*

In integra vero *Decretali* magno ingenio & judicio Innocentius III. distinguit omnes causas cedendi in tres species, in *veras, falsas, & verisimiles;* sicut in omni negotio diligenter causa a prætextu & colore est separanda: qualiter & Petrus Blesensis dicta *epist. 44.* eas distinxerat.

Additur septima in *cap. 9. hoc tit. si absque presenti moris periculo in Episcopatu, vel Ecclesia morari non liceat:* in quo capitulo legendum *Ecclesia de Malitros*, quam sitam esse in Diocesi Eboracensi probatur ex Bernardo in *vita Malachie cap. 10.*

Ubi

AD LIBRII. DECRET. TIT. IX. DE RENUNCIATIONE. 251

Ubi autem a Summo Pontifice petita fuerit instantius Renunciatio, variare amplius non licet, & ad cessionem Renuncians omnino compellitur; ne illudatur Pontifici *cap. 12. hoc tit. dict. epist. 142. lib. 15. Innocentii III.* Imo cessio facta, seu petita per Procuratorem valet, si revocationem postea factam Procurator, vel Superior ignoraverint *cap. unico de Renunciatione in Clementinis.*

Ex supra dictis constat, Resignationes hodiernas, quæ sine causa sub conditione, vel pensione retenta, in gratiam vel favorem certæ personæ solent fieri, antiquis canonibus omnino improbari: quas tamen propter auctoritatem Summi Pontificis solam usus nollet recepit. Itaque ubi aliqua difficultas occurrit, prout esse debemus ad eas restringendas, & strictissime interpretari adversus Resignatarium, Rebus in *Praxi tit. de Renunciationibus.* Spiritualia enim facilius construuntur quam destruantur *cap. 2. de Translat. nisi renunciantis manifestus dolus arguatur, argumento cap. 2. de Renunciat. in vi.* Nec immerito Reges nostri Legatis suis Tridentinum missis, non semel hujusmodi Resignationum revocationem in mandatis dederunt.

AD CAPUT PRIMUM.

VARE concepta est *hujus capituli* inscriptio. Vera læsio occurrit in *antiqua Collect. 1. Lundunensi Archiepiscopo.* Lunda autem, Lundona, sive Lunduna est Metropolis Danicæ: de cujus statu Ecclesiastico tempore Alexandri III. diximus *supra tit. de Consuetudine.* Scribit Alexander III. Eskillo Metropolitano sive Archiepiscopo, quem & Legatum per Daniam & Sueciam constituerat. Petebat autem sibi tantam emerito, & corporis & animi debilitate fracto dari missionem. In Monasterium autem & solitudinem volare satagebat, & suam meditabatur ad Cistercienses professionem: quam tandem victus iteratis precibus hoc Rescripto concedit Alexander, ut colligitur tam ex *integra Decretali*, quam ex Saxone Grammatico: ex quo præterea discimus, in ejus locum Abalonem Roschildensem Episcopum fuisse substitutum; & postremo tam Renunciationem, quam Translationem Abalonis confirmasse Alexandrum III. Nam, ut ait, *Abaloni invito & recusanti Lundunensem Pontificatum assumere jussit, eique Roschildensem Episcopatum, quem præfate deserere volebat, administrare simul permisit. Ita geminum Ecclesiæ regimen in ejus jus ditionemque concessit; alterum præcepto, alterum indulgentia sustentis.*

Subjicit deinde Saxo, quod pertinet ad *tit. præcedentem*, & variusque continuationem ostendit. *Recusanti Pallium ingestum; insignique, quod petentibus agere præstari solet, repugnanti violenter imprimitur, per Galandum Legatum a Pontifice in eam rem missum. Regulariter enim vel præsentis & petentis instantius, post exactam inquisitionem de fide & moribus Electi, conceditur: vel per Legatum Pontificis, quem adibat examinandus Electus: sicque accipiens Pallium dignam in Legato suo Pontifici exhibebat reverentiam, Petrus Damiani lib. 7. epist. 4.*

Parti Prima.

H h

Sed

Sed ut ad Eskillum redeamus, obtinuit missionem, & Monachi habitum assumpsit in Cisterciensi Monasterio, ubi & tandem mortuus est; vide *epistolas Petri Cellensis lib. 1. epist. 23. lib. 7. epist. 17. & lib. 8. epist. 1.*

Neque tamen inde colligere debemus, Monachismum iustum esse causam renunciandi Episcopatu. Præstat enim optimos Episcopos, etiam invitos retineri in Episcopatibus, in quibus plurimis profunt, quam indulgere missionem, ut sibi solis profint: quamvis aliquando, victi nimia postulantium instantia, eos propriæ conscientie relinquunt Pontifices, ut in *cap. 10. hoc tit. Petrus Damiani epist. supra citatis.*

In reliquis vero Clericis & Canonicis Monasterii causa renunciandi non tanta est difficultas. Facultatem tamen renunciandi & ingrediendi Monasterium a proprio Episcopo impetrare debent: quam nec denegare debet; alioquin ad proximum Superiorem recurratur *cap. 3. & 10. hoc tit. cap. 10. & cap. licet inf. de Regularib. Anselmus Cantuariensis lib. 8. epist. 12. & 13. quibus adde Antonium Augustinum in Epitome Juris Canonici lib. 9. tit. 30.*

AD CAPUT VIII.

QUERUNT Interpretes, an qui sponte & libere renunciavit Beneficio in manum Laici, ipso facto privandus sit Beneficio? Breviter respondemus, non privari: quod satis significant hæc verba *capituli, Resignationem ejusmodi, nullam obtinere firmitatem.* Est enim Renunciatio actus legitimus, qui apud Superiorem, in jure & causa cognita fieri debet: aliter factus irritus est; nec prodest, nec nocet.

Idemque dicendum, si in manibus Patroni, vel Advocati Ecclesie Renunciatio fiat *can. Gonsaldus Causa xvii. Quæst. 2. Ivo parte 6. cap. 428. ubi integrior habetur.* Sicut enim in collatione Beneficii, præter Patroni consensum & nominationem, requiritur Episcopi vel Prælati auctoritas & Institutio *tit. de Institutionibus, & de Jure Patronatus, & cap. 9. hoc tit. ibi. Beneficium, quod de liberalitate Regia ac concessione tua est collatum.* Multo magis idem dicendum est in Cessione & Renunciatione. In dicto vero *cap. 8.* ideo Renuncians privatur Beneficio, quia post Renunciationem Laico factam, iterum a Laico illud susceperat. Canones autem eos maxime detestantur, qui spreta seu contempta Episcoporum & aliorum Prælatorum auctoritate, ad quos proprie pertinent collationes Beneficiorum, a Laicis Beneficia secularia, sive regularia nituntur obtinere *can. 12. 13. 14. 17. & sequentibus xvi. Quæst. 7. Antonius Augustinus in Epitome lib. 6. tit. 11. lib. 10. tit. 10. & lib. 15. tit. 7. Quod non omisit Petrus Blesensis dicta epist. 44.*

AD CAPUT XI.

QUÆRITUR in hoc capitulo, an Episcopus (idem & de Clerico quolibet dici potest), qui renunciavit Episcopatu vel Beneficio,

AD LIRBIL DECRET. TIT. IX. DE RENUNCIATIONE. 253

neficio, ut Monasterium poenitentiae causa ingrederetur, iterum possit assumi & eligi in Episcopatum, & Clericus ad aliud Beneficium.

Et quidem ita distinguit. Si propter crimen aliquod grave descendere ad vitam monasticam, iterum ad Episcopatum vel Beneficium non posse ascendere.

Plures autem casus adfert, quibus Monasterium ingressis Episcopis, post Renunciationem iterum patet eis aditus ad Dignitates Ecclesiasticas.

Quod ut intelligatur, observandum plurimos Episcopos inculpatae vitae renunciasse Episcopatu, & secessisse in Monasteria, Petrus Damiani xxxi. Episcopos commemorat in *epistolis supra citatis*. Paulus Constantinopolitanus Patriarcha Episcopatu renunciasse, & vitam monasticam ultro & sponte elegerisse traditur in *epistola* Constantini & Irenaeus ad *Synodum generalem VII.* dictae Synodi *Actione 1.*

Episcopi etiam & Clerici ex gravibus criminibus convicti vel confessi in Synodis, post abdicationem vel depositionem, detrudebantur in vitam in Monasteria poenitentiae agenda causa; & haec erat ordinaria & sollemnis poena; quia Episcopis & Clericis publica poenitentia non poterat imponi.

Quaestum vero fuit, an post aliquod tempus a perpetrata poenitentia ex Monasteriis educi, & Episcopatu vel loco & gradui restitui possent, aut etiam de novo promoveri.

Pro temporum, rerum, atque personarum & locorum diversitate varie constitutum est. Cum enim huiusmodi poena successisse videretur in locum publicae poenitentiae: sicut *Expositantes*, idest qui publicam poenitentiam aliquando egerunt, ordinari non possunt; multo minus ad Episcopatus & honores Ecclesiae promoveri: ita nec illi, qui propter grave crimen semel in Monasteria detrusi fuerunt *can. 24. 25. 55. 56. 57. & 60. Dist. 1. can. 7. 8. 9. 10. & 11. Dist. LXXXI.* Quae quaestio plenissime excussa fuit in causa Contumeliosi Episcopi Regensis, ob admissum adulterium depositi, in *Tractatu*, quem Cezario Arelatenfis tribuit, & nuper edidit doctissimus Sirmondus *Tomo 1. Conciliorum Gallicae pag. 233. 234. & sequentibus.* Ex quo *Tractatu canones 29. & 58. Dist. 1.* sunt corrigendi tam in inscriptione, quam in textu, Bonifacius Mogunt. *epist. 73.*

Concluditur vero in dicto *Tractatu*, convictis in gravi crimine Episcopis & Clericis redeundi ad honorem aditum perpetuo intercludi. Quibus confirmatur distinctio Innocentii III. in *hoc capitulo* fufe explicata, quam valde illustrat Ivo Carnotensis *epist. 88.*

Valde tamen urgebat Innocentium *can. hoc nequaquam 45. Causa 1. Quest. 1.* qui & apud Ivonem reperitur *parte 7. cap. 149.* Generaliter enim statuit, quicumque de Pontificali Dignitate ad Monasterium vitam descenderit, non posse ad Pontificatum resurgere; & 366. sine ulla distinctione causae, propter quam Monasterium ingressus fuerit.

Mirum autem est, Innocentium III. credidisse hunc canonem de-
sumptum fuisse ex Constantinopolitana generali Synodo, quae inter quatuor primas ordine secunda. Deceptos forte fuit ex inscriptione imper-
fecta, in *Synopsi*

H b 2

fecta,

*Decretalium
vix. de Statu
Monachorum
pag. 333. &
seq.*

secta, quæ indistincte notat canonem sumptum ex Synodo Constantino-
politana, non adscripto numero. Sed nihil simile reperitur in canonibus
Concilii Constantinopolitani I. Extat in falsa Synodo VIII. in qua
corruptis Legatis Joannis VIII. Papæ, Photius potestate Imperatorum
fretus, per vim & varias vexationes Ignatium Patriarchatu se abdicare
compulerat, & invitum in Monasterium quasi poenitentiae agendæ causâ
relegerat, ut ea ratione in posterum omnis spes restitutionis ei præci-
deretur. Adversus Ignatium, inquam, hunc canonem Photius edi-
cavit, vel potius ipse supposuit, sicut & *can. 16.* alterius Synodi Con-
stantinop. de quo supra. Græci tamen post schisma Photii utrumque re-
tinuerunt cum aliis duobus: quorum primus contra Romanum Pontifi-
cem oblique; & hic secundus contra Ignatium: qui deinde ex aliquo-
rum *versionibus Latinis* irrepsit in *Collectiones Ivonis & Gratiani*. Quæ
fucum fecerunt Innocentio non semel: nec soli; sed etiam aliis Ponti-
ficibus, qui post Gratianum Decretales condiderunt. Quippe Gratiano
Magistro contenti, ad fontes & origines canonum non recurrunt sæpius.
Vide Nicetam in *vita* Ignatii Patriarchæ Constantinop. & doctissimum
Antonium Augustinum *lib. 2. Dialogor. de Emendatione Gratiani cap. 6.*
num. 3. & 4. quo loci accuratius, quam Romani Correctores *d. can.*
hoc nequaquam, & quod ex *illo can.* refertur in *cap. 11. hoc tibi.* ex
ipsis fontibus & vera origine rectissime explicavit.

DISSERTATIO
IN CAP. AUDITIS
DE PRÆSCRIPTIONIBUS.

*Et Strictim ad Cap. Auditis. De Restitutionibus, Et ad Cap.
xvii. de Privilegiis, anno 1632. ab Autore edita:
Postea ab ipso quibusdam passim insertis, Et
notis adjectis aucta.*

IN CAP. AUDITIS de Præscriptionibus, quod ex professo interpretandum suscipimus, actoris partes sustinet Episcopus Wigorniensis; rei vero Abbas & Monasterium Eveshamiz. Uterque & actor & reus subfunt Archiepiscopo Cantuariensi Metropolitico & Patriarchico jure, sive de veteri sive de novo jure quæritur. Nec enim Lichfeldiensis Ecclesia ab Offa Rege subtrahita Cantuariensi, cui ut novæ Metropoli assignatus fuerat Wigorniensis Episcopus, diu novo Metropoleos honore potita est. Restituta est enim a Successoribus Offæ pristina dignitas Cantuariensi Ecclesiæ. Subfunt itaque Episcopus & Monasterium, de quibus agitur, Archiepiscopo Cantuariensi, & illi nominatim Abbatiz Eveshamensis tutela reservatur in cap. 17. de Privilegiis. Quare secundum morem ordinemque judiciorum solemnem, apud Cantuariensem Archiepiscopum veluti competentem judicem lis erat instituenda: cur tamen cæperit apud Pontificem, infra exponetur.

Sed ut aliquid de Abbate Eveshamiz addamus, celebris fuit & magnæ auctoritatis in Anglia. Primum enim locum in Synodo Episcopali post Wigorniensem Præiulem ex privilegio Constantini Papæ obtinebat *dicto cap. 17. de privilegiis*, & in Parlamentario confessu Regni Anglici quintum vel sextum inter Abbates, qui simul cum Proceribus publicis regni negotiis tractandis adhibebantur, ut constat ex *Registro* anni 1514. a Francisco Godeuvino edito in *commentario de Præsulibus Angliæ*, & ex *Glossario* Henrici Spelmanni in dictione *Abbatēs Mirati*. Exemptum præterea fuit hoc Monasterium & libertate donatum in ipsa fundacione ab antiquis Regibus Angliæ. Privilegia Regum plures Pontifices confirmaverunt: primo quidem Constantinus, qui Offæ regis tempore sedebat, & deinde Innocentius, Alexander, Clemens & Calixtus prædecessor Innocentii III. auctoris hujus *nostri cap.* Nec tamen tot & tanta privilegia & immunitates efficere potuerunt, ut nomen Monasterii integrum & incorruptum ad nos perveniret. Corruptum est enim in *nostro Cap.*

Capitulo, & omiffum in *cap. 9. extra de judiciis*, & *cap. 24. de jure Patrum. in prima Collezione*. Sed hæc menda fublata funt partim a Correctoribus Romanis, partim a doctiffimo Cujacio. Superest etiamnum hodie unum in *cap. 17. extra de privilegiis*, cujus infcriptio fic habet. *Innoc. III. Abbati & fratribus Eveshamenfis canobii*. Alii, *Eveshamenfis* legunt. Nec ut in *cap. de judiciis* facile fuit ex antiqua emendatione repetere: eft enim æque corrupta. Nec melius fuit acceptus Wigornienfis Epifcopus in *illo cap.* Ubique enim Wigornienfis appellatur. Sic autem infcriptio & contextus emendari debent, ut ubique *Abbas Eveshamenfis*, vel *Eveshamia*, & *Epifcopus Wigornienfis* legatur. Et hæc menda licet non videantur effe magni momenti, omnes tamen Interpretes in plurimos errores induxerunt, ut infra notabitur. Continet enim dictum *cap. 17. de privilegiis* decretum five fententiam ab Innocentio III. in cognitionibus prolatam fuper ea lite, de qua hoc *noftro cap.* Non inutile ergo, imo & utile maxime, ex præcepto divi Auguftini Codicibus emendandis primitus invigilare Interpretis foletiam, ut emendatis non emendati cedant, & veros & germanos Authorum fensus introfpicere poffimus. Pluribus exemplis bujuimodi emendationum neceffitatem oftendimus. Mirum enim quot erroribus & mendis pars ifta Juris Canonici, quam tractandam fufcipio, foedata fit & deformata; five illud cafa contigerit, five arte effectum fit.

His ita conftitutis, quæ vice protheoriz neceffario fuerunt præmittenda, ad fpeciem *noftri cap. feror*, quæ conficienda eft ex aliis duobus *capp.* in unum collectis, fcilicet ex *cap. Auditis de reftitut.* & *cap. 17. de privilegiis*. Hæc eft. Inter Wigornienfem Epifcopum & Abbatem & fratres cenobii Eveshamenfis fuper Monafterii Eveshamie fubjectione ac libertate tam in capite quam in membris, ut exprimitur in *dicio cap. 17. controverfia* vertebatur. Epifcopus Wigornienfis afferebat Monafterium & Ecclefiam ad Monafterium fpectantes fibi fubjectas effe jure communi & lege diocesana: Abbas autem & Monafterium & Ecclefiam ab Epifcopi jurisdictione libera & exemptas, privilegiis a Regibus primo, & deinde a Pontificibus conceffis. Exemptionis & privilegii fola mentio manifeftum facit fummum Pontificem effe judicem competentem. Itaque lis inchoatur ex ordine, non appellatione: in prima, ut ajunt, inflantia apud fummum Pontificem judicium accipitur, & judices delegantur. Et hæc prima delegatio colligitur ex ferie & contextu trium capitulorum. Refcriptum tamen five mandatum, quo delegati fuerunt, non extat: nec qui fuerint illi judices delegati, nofcitur, an fint iidem, qui hoc *cap.* fuerint fecundo delegati, an alii. Delegationis autem primæ, ficut & forte fecundæ hæc fuit formula, ut judices de lite cognofcerent ufque ad calculum fententiæ definitivæ, ut loquitur Innocentius III. in fimili refcripto; eamque litem fufficienter inftitutam ad fummum Pontificem remitterent; certum partibus terminum præfigentes, quo cum inftumentis & atteftationibus confpectus Pontificis fe præfentarent, fententiam definitivam accepturi. Hæc eft delegationis formula, de qua in *his capitulis*. Variæ namque fuerunt delegandi formulæ, ut conftat ex *tit. de officio jud. deleg.* Ad dicti formulæ judices delegati cognofcunt de negotio; ex utraque parte legitimis probationibus lis inftituitur, teftes exhibentur, edun-

tur

tur instrumenta, allegationibus & rationibus jus suum astruere conatur uterque. Episcopus jus commune & legem dicecesanam proferit: Abbas exemptionis privilegia, & sub alternatione præscriptionem allegat. Excipit Episcopus in plerisque articulis præscriptionis usurpationem & interruptionem. Lite instructa; officio functi iudices delegati litem terminandam ad Pontificem remittunt. Auditis causæ meritis, vel ut apertius in *aniqua*, auditis & intellectis attestationibus, instrumentis & allegationibus in causa, constitit utramque partem necessariam probationem omisisse.

Oritur primo hæc difficultas, quomodo utrique parti subveniretur, quæ in probatione necessaria defecerat. Renunciatum enim erat ab utraque parte & in causa conclusum, (quod idem est & uno *arompe* nomine designatur in *Nov. de testibus*) idest utraque pars probationibus & allegationibus ultro renunciaverat, & mutuo consensu partium eo res deducta, ut protinus iudicium ferendum esset. Quia tamen inter duas Ecclesias lis erat, quæ jure minorum funguntur, summus Pontifex utramque ex indulgentia restituit, & ad omisas probationes necessarias proponendas admittit. Primæ nempe delegationis instructio Pontifici imperfecta visa est; ideoque litem non discingit & terminat, sed utramque partem in integrum restituit, & ad omisam probationem admittit. Et hæc est species *cap. Auditis. de restitutione*.

Ad excipiendam secundam illam probationem, quæ licet necessaria fuerat tamen omissa; Heliensem & Rossensem Episcopos iterum delegat; & hæc est secunda delegatio. Necessariæ probationes omissæ sunt hujusmodi, de locis & Ecclesiis exemptis, ubi fixæ essent, non constabat inter litigantes; nec utrum sedes Episcopalis intra quadraginta illos annos vacavisset. Præterea negabat Abbas Episcopum Wigornensem in singulis articulis & juriibus Episcopalibus usurpasse & interrupisse præscriptionem. Observandum tamen in interruptionibus variis, quas allegabat Episcopus, Innocentium III. interdicti & censuræ Ecclesiasticæ maxime habendam esse rationem censuisse, quod infra fusius explicabitur.

Secunda ista delegatio & instructio causæ hoc *nostro cap.* discutienda committitur Helieni & Rossensi Episcopis. Impletam & peractam remittunt ad summum Pontificem; qui ea diligenter perpensa, & intellectis causæ meritis, simul & partibus per idoneos procuratores auditis, litem, quæ diu protracta fuerat, tandem dirimit, & sententiam pronunciat, quæ hactenus fuit incognita; continetur tamen *cap. 17. Extra de privileg.* Et quia scilicet ab utraque parte, idest ab Episcopo & Monasterio præscriptio per testes probata est (ad præscriptionem enim & ad interruptionem probandam simul utraque pars admissa fuerat; quod & fieri solitum ostendit *cap. 8. de præscript.*): decernit Pontifex exemptionis privilegii standum, & Monasterium liberum esse in capite, & ab omni jurisdictione Episcopali prorsus exemptum, soli Romano Pontifici & Ecclesiæ Romanæ subiectum; tutelam tantum Archiepiscopo Cantuariensi reservata: tutelam reservatam, idest defensione, protectione & mundebarde, in Concilio Sueshion. III. in *privil.*

privilegio concessio Monasterio Solemniciensi. Sub tuitione atque, quam trito sermone vocant, mundeburde Dagoberti Regis. Et in eodem privilegio, tutelam ac defensionem, & tutelam defensionis & tuitionis appellant Patres Concilii. In membris vero, quæ scilicet Abbas non probavit exempta, omnia integra Episcopo manere; secundum, tamen formam privilegiorum & concessionum. Nec enim una & eadem ratione conceduntur Ecclesiæ Monasteriis, eam. v. s. xvi. Q. 2. cap. Constitutus h. cum autem & cap. Cum venerabilis, de religiof. domib. extra.

Hæc est vera & brevis summa trium illorum Capitulorum, ex qua licet colligere lapsos in pluribus Interpretes, varios saltem; incertos & inconsistentes fuisse in interpretatione istorum capitulorum, ut hic breviter & ut *et rursus* demonstrabimus. Primo ordinem & constitutionem iudicii non animadverterunt, nempe quare apud summum Pontificem; non autem apud Metropolitanum iudicium institutum sit: quia scilicet, ut attigimus, de interpretatione privilegiorum summorum Pontificum quaeritur. Principes autem sue beneficia interpretantur *cap. 12. de iudiciis*: sicut & soli sunt competentes iudices in causis eorum, qui nullo medio pendent a summo Pontifice: *cap. Conquerens de offic. Ordin.* Exempti enim sunt speciales Romanæ Ecclesiæ filii, qui nullum habeant Episcopum, præter Romanum Pontificem, ut loquitur Alexander III. *cap. Licet de Parochiis, in antiqua Collectione prima.* Secundo aliqui ex Interpretibus causam restitutionis, tanquam indicisam ajunt committi delegatis iudicibus examinandam: atqui constat aperte a summo Pontifice terminatam in *cap. Auditis de restitutionibus*: sicut & Prætor non dat iudices in edicto de minoribus, quibus in dicto *cap. Auditis* Ecclesiæ comparantur; sed ipse animadvertit, & liem dirimit. Facilius etiam Pontifex in ista causa restitutionem indulget; quia in hujusmodi exemptionum causis non tam jus Monasteriorum, quam jus summi Pontificis vertitur, ad quem illa Monasteria nullo medio pertinent *cap. 2. de Restitution. & cap. 14. de privilegiis extra.* Tertio geminam & repetitam delegationem, de qua supra, non observaverunt omnino vel obscure tantum. Quartus error est maximi momenti, libertatum & exemptionum causas & origines non intellexerunt; præsertim Glossa, quæ Regum exemptiones ait in temporalibus tantum, non in spiritualibus consistere, quod enucleatius & fusius postea exponemus. Hoc enim fundamento nititur *cap. nostrum*, & pleraque alia, quæ perversè & imperite passim exponuntur. Quia in privilegiis enumerandis, loco *Celestini prædecessoris nostri*, non est reponendum ex antiqua, *Constantinus*, sed retinendum, *Celestinus*. Origo erroris ex eo nascitur, quod Officij Regis tempore, qui liberavit Monasterium Eveshamiæ, Constantinus Papa sedebat, non Celestinus: nihil tamen immutandum, sed ita res expedienda est. Observandum, confirmationem privilegiorum Crenobii Eveshamiæ a pluribus Pontificibus, ut a solet fieri, impetrasse: primo a Constantino; deinde ab Innocentio II. Alexandro III. Clemente III. Celestino III. quem prædecessorem suum vocat, sicut & in *cap. 5. de restitutione*. Rationem addamus ex utroque jure, privilegiorum confirmationis sæpius postulari; quoniam in utraque politica Principes viri,

quæ

quæ a prædecessoribus suis concessa fuerunt privilegia, plerumque aliter non habent rata, quam si eadem iisdem & ipsi dedissent, ut instauratis privilegiis, sibi potius quam decessoribus habeatur gratia. Prætulit itaque Raymundus de Pennaforti Cælestinum reliquis, licet ultimum tempore, quia antiquiora privilegia recentioribus cedere debent. Potuerunt enim antiquiora facile inusu abrogari. Retinendus itaque *Cælestinus*; & hic error ex ignorance *dicti cap. 17. de privilegiis* ortus est, in quo *cap. singillatim* enumerantur Pontifices, qui privilegia confirmarunt. Ex eodem *cap. 17.* constat errasse Interpretes, qui præscriptionem impletam fuisse asseverant; cum tamen a neutra parte in *dicto cap.* impletam fuisse dicat Innocentius III.

Superest antiquum & vetus commentum Interpretum de lege Diocesana, quam diversam esse ajunt a lege jurisdictionis, ita ut Monasteria omnino a lege diocesana solvantur, lege vero jurisdictionis teneantur. Quod commentum, quia diutius invaluit, & auctoritatem juris obtinuisse videtur, accuratius erit prosequendum.

Hactenus remota caligine & officiis Interpretum, claro lumini reddidimus hanc Decretalem, maxime in his quæ ad ordinem & formam judicii, vel ad facti quæstionem pertinent. Restat ut agamus de jure singulorum tam actoris quam rei. Sed ne quis conqueratur nos confusam & miscellam quandam exponendi rationem secutos, singulis allegationibus partium singula capita dicabimus: ita enim fiet ut facilius & exactius omnia discutiantur,

C A P. I.

De lege Diocesana, seu de jurisdictione Episcopi in Monachos.

ORDINE naturali incipiemus ab Actoris jure. Episcopus Vvigornien-
sis, qui partes actoris in *hoc cap.* sustinet, contendebat Monasterium & Ecclesias spectantes ad Monasterium, ei nempe concessas ab Episcopis, vel Episcoporum consensu, esse sibi lege Diocesana subiectas. Itaque dispiciendum occurrit, quid per legem Diocesanam Innocentius III. hic intelligat. Non alio interprete utemur quam eodem Innocentio. Legem diocesanam jus Episcopale vocat, & absolute jurisdictionem *hoc cap. & dicti cap. 17. de Privilegiis*. Apertius in *cap. 9. de majorib. & obedientia*, Abbates & Sacerdotes lege diocesana Episcopo subditi dicuntur. Subjectionem & obedientiam idem Innocentius III. appellat *cap. 2. de in integr. restitut.*, *cap. 2. de sententia & re jud.* Ideo diocesana, quia in universa Diocesi Episcopi locum habet, nec ultra extenditur. Unde absolute jus Diocesani; & explicatius potest, quam habet Episcopus, tanquam Diocesanus *cap. 20. & 21. extra de sententia & re judic.* [Videndus idem Innocentius in *epist. 464. lib. 1. Registri*, & *lib. 2. epist. 170.*] Apertissime in *cap. Constitutus, de Religio. domib. extra* jus Episcopale peti dicitur; quoniam Ecclesia sita erat in Diocesi, & ideo jure communi tenebatur in Episcopalius Episcopo respondere. Ex quibus liquido constat, legem diocesanam, jus Dico-

Adde quod, habentur infra in tractatu de Origine & antiquitate Juris Patronatus ad *can. 1. 2. Q. 1.*

Parti Prima.

I i

cesani,

Vide Antonium Augustinum lib. 14. tit. 3. § 4.

eesani, jus Episcopale & Jurisdictionem pro eodem sumi; sicut & Justin. in Nov. 120. *Immunos*, pro universa potestate Episcopi accipit. Nec tantum ab Innocentio lex dioecessana usurpatur eo sensu; sed etiam ab antiquioribus, maxime in can. 3. Concilii Ilerdensis, ex quo desumpti sunt can. 1. x. Q. 1. & can. cum pro utilitate xvi. Q. 1. Contrarium tamen sensum vetus Interpret decreti Joannes, & recentiores aertant omnes ex illis duobus Canonibus eliciunt; quibus abutantur, ut efficiant diversam esse legem dioecessanam a lege jurisdictionis. Verba, quibus nituntur, sunt hæc. *Ea quæ in jure Monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo dioecessana lege ab Episcopis contingantur*, quasi ea mens foret Patrum, ut per omnia & in omnibus Monachi lege dioecessana solvantur: [cum iis duntaxat prohibeantur Episcopi Monasteria gravare, ut constat ex d. can. cum pro utilitate & can. 64. xvi. Q. 1. & mox ostendimus].

Vide infra cap. 5. sub finem.

Quia vero inficiari non possunt, & hoc Concilio & reliquis, Episcopis Monachos esse subditos, ita distinguunt, ut lege jurisdictionis quadam commentitia teneantur Monachi, quæ contineat ea quæ sunt ordinis & jurisdictionis proprie dictæ; reliquis vero jurebus Episcopabilibus liberentur, quæ specialiter legis dioecessanæ nomine comprehenduntur. Longe tamen alius est *hujus Canonis* sensus; hic scilicet, ne occasione potestatis & legis dioecessanæ quicquam in oblationibus, quas Monachis ultero fideles conferunt, aliquid presumant Episcopi; ne scilicet *versantur* *tempore* existiment, & Religionis prætextu prædam aucupentur: quod in summa paupertate veterum Monachorum, jure singulari potuit tolerari circa oblationes in provincia Tarraconensi, in qua Concilium Ilerdense habitum est. Si tamen integrum canonem excutiamus, tantum abest, ut lege dioecessana Monachi in omnibus soluti intelligantur; quin potius altringantur maxime. Hoc tantum scilicet statuitur, ne oblationibus, quæ sunt Monachis, Episcopus participet. In reliquis omnibus lex dioecessana & auctoritas Episcopalis integra & illibata permansit, ut ex primis Canonis verbis constat, quæ summe observanda sunt; *De Monachis vero id observari placuit, quod Synodus Agathensis vel Aurelianensis nescitur decrevisse: hoc tantum adiciendum ut pro Ecclesia utilitate*. Primo hæc verba (*hoc tantum adiciendum*) notanda sunt, ut intelligamus, quæ sequuntur de oblationibus, jure singulari contra generales definitiones esse recepta; in reliquis omnibus Agathensis & Aurelianensis Synodi canones esse servandos. Intelligit autem Agathensis Synodi canones 27. 28. & 38. ex quibus constat Monachos Episcopis omnino esse subditos; in res & in Monachos plenam habuisse potestatem. Idem & Aurelianensis sub Clodovecho primo statuitur can. 19. 20. 21. 22. ex quo Concilio de jure Episcoporum in oblationibus statuitur, & certa pars eis assignatur can. 14. & 15. Ex his omnibus facile colligitur sensus horum verborum canonis Ilerdensis (*hoc tantum adiciendum*). Ex eo enim, quod adiciendum, non obtinebat antea. Jus tantum est *commune*, & singulare non trahitur ad consequentias: habet tantum locum in oblationibus: in reliquis jus commune continetur, Agathensi & Aurelianensi Concilio definitum.

Vide infra cap. 1. § sequitur verum & cap. 3. sub finem.

Adde cap. 1. de statu Monachorum.

Hæret.

Hæret tantum hic scrupulus, cur Agathensis & Aurelianus Concilii, Patres Ilerdenses meminerunt, cur Hispani Gallicanos citant Canones. Hoc ex historia lucem capiet, si memoria repetamus Agathense Concilium fuisse convocatum in Gallia Gothica, in qua Episcopi Galliarum tantum interfuerunt, qui suberant Alarico, qui cum parte Galliarum, Hispaniarum etiam regnum obtinebat, & scripsisse ad Concilia Hispaniarum Episcopos Gallicanos vocabat, qui ejus ditioni parebant. Potuerunt ergo noti esse Synodi Agathensis, idest Galliarum Gothicarum Canones Hispanis Episcopis, utpote sub ejusdem Regis potestate & Imperio constitutis. Imo & ante Ilerdense Concilium, in Tarraconensi commemorantur ejusdem Concilii Agathensis canones. De Aureliani eadem fere ratio: nam habitum est anno tantum quinto post Alaricum devictum, & magnam Galliarum Gothicarum partem a Clodovecho primo acquisitam, convocatis Episcopis ex omnibus Galliarum Provinciis, quæ suberant Clodovecho primo, inter quos Galliarum Gothicarum nuper subactæ Episcopi aderant, per quos Hispanis Episcopis vicinis potuit innotescere Aurelianus Concilium. Accedit præterea quod in Narbonensi provincia post victoriam Clodovechi Gothi diu sederunt: nec enim a Clodovecho superati Narbonenses Gothi, aut expulsi. Per Narbonenses itaque, qui Conciliis Hispanis adesse solebant, etiam diu post victum Alaricum Canones Aurelianeses potuerunt esse noti Hispanis finitimis, sicut & Agathenses, de quibus supra.

Quia vero ab Hispanis Conciliis ad Gallicana transivimus; Agathensi & Aureliani Epauensis Synodi Canones, qui de Monachis idem statuunt, sunt adnectendi: ex quibus efficimus, quod observandum, in soliditate Galliarum idem jus receptum, ut scilicet Episcopi plenam in Monachos & Monasteria potestatem haberent. Agathense nempe Concilium id primum in Gallia Gothica statuit: Aurelianus sub idem fere tempus in universo Clodovechi primi regno (plenissimum enim fuit) idem statuit. Consentit Epauense eodem tempore in regno Burgundionum sub Sigismundo convocatum. Quod ergo in universa Gallia jus obtinuit, non debet unico Concilio Ilerdensi cedere, quod & tantum provinciale a Sergio Tarraconensi Metropolitano convocatum: quamvis, ut antea notatum, illo Concilio non solvatur in omnibus lex dicecesana, sed in oblationibus tantum; in reliquis illibata & integra mansit Episcoporum auctoritas & lex dicecesana, ut ipsa Concilia Hispaniarum post Ilerdense habita liquido probant: Barcinonense nempe, quo generaliter statuitur de Monachis id observari, quod Chalcedonenis Synodus statuit: Toletanum IV. *can. 1. C. xviii. Q. 1.* & Hispanense secundum, Denique si lege dicecesana *illo canone Ilerdensi Monasteria generaliter soluta sunt per orbem universum*; cur toties Gregorius I. Monachorum res & bona eximit post Ilerdense Concilium? Cur in *can. pen. O. ult. xviii. Q. 1.* pro rebus Monasterio oblatis xenia, eulogie & servitia præstantur? Cur postremo in 1. Marculphi *formula* reliqua Monasteria, præter exempta, muneris loco aliquid Episcopo præstare pro oblationibus tenentur, sicut & parochie, ut ibi exprimitur.

[Quin & ipse Honorius III. quamvis primus distinctionem inter legem Dicecesanam & legem Jurisdictionis a veteribus Interpretibus, & maxime Hugutione ad *can. 1. x. Q. 1.* excogitatum usurpaverit in *cap. dilectus de Offic. Jud. ordinarii*: ad cujus sensum in *cap. 1. de verbo signis. in vi.* aliquid exigi dicitur legis Dicecesane nomine: in *Cap. tamen ult. de Capellis Monachorum* agnoscit quosdam Monachos lege dicecesana, idest Episcopali jure Archiepiscopo Burdegalensi subiectos. Quo loci male Glossa legem Dicecesanam, legem Jurisdictionis interpretatur.]

Itaque ut concludamus, five de Clericis, five de Monachis & Laicis quærat, nihil aliud esse constat legem Dicecesanam, quam jurisdictionem & potestatem Episcopalem, jus dicecesanum, jus commune, quod in spiritualibus habet in universa dicecesi Episcopus. Eadem figura loquendi in *cap. Pastoralis de Offic. Jud. ordinarii. Lex Metropolitana*; in *l. 16. C. de Sacros. Ecclesiis, privilegium Metropolitanum, vel Patriarchicum*; *jus Metropolitanae auctoritatis* apud Hincmarum in *opusculo contra Hincmarum Laudunensem cap. 36.* Quibus verbis universum jus, vel Episcopi, vel Metropolitanum, vel Patriarchæ comprehenditur: τα πρῶτον vocant Concilium Nicæm. *can. 6. & Constantinop. I. can. 1. C. 2.* Et hæc de lege Dicecesana sufficiant, quam ideo, prolixius explicavi, ut illas vocum novitates devitarem, quibus a lege jurisdictionis lex Dicecesana separatur. Et ne de verbis tantum certasse nos quisquam existimet; pessimo exemplo ex nominum confusione & ignorantia, rerum & disciplinæ exorta est perturbatio: ita ut hodie vulgo credatur, Monachos lege Dicecesana solutos esse, non autem jurisdictionis. Quam distinctionem merito Innocentius IV. doctissimus Pontifex admiratur, ut novam & incognitam ad *d. Cap. dilectus extra de Offic. Judic. ordinari.* Indicavit primus hunc errorem doctissimus Antecessor Joannes a Costa præceptor meus, a quo plurima in utroque jure singularia me didicisse, nisi lubens & bona fide agnoscerem, ingratiſsimus forem. Illustrandæ & confirmandæ præceptoris sententiæ gratia, multa collegi partim ex jure Canonico, partim ex certa fide & veritate historię Ecclesiasticæ, præsertim Gallicanæ; ita ut omnis in posterum dubitandi occasio sublata videatur.

Obeiuit opinio Hugutionis generaliter; & sic error loci ius.

C A P. II.

De Exemptionibus.

TRACTATUS de libertatibus & exemptionibus Monasteriorum ad benignitatem, stricta juris ratione insuper habita, vergit & inclinatur. Sicut enim jure Civili placuit in omnibus rebus præcipuam esse justitiæ æquitatisque, quam stricti juris rationem; ita & jure Canonico aliquoties rerum temporumque ratio rectores Ecclesiarum quædam indulgere compellit, συγγνωστικὴ ἢ ἀνθρωπινὴ ἔνστασις, [ut Cyrillus ait in *can. 15. 1. Q. 7.*] III. epist. 336. Et hæc est illa dispensatio συγκαταβασις, quam antiqui Patres adeo cele-

celebrant; per quam sæpe difficillimis temporibus in Ecclesia pax & unitas servata est.

lib. 1. Regi-
stri, & lib.
2. epist. 130.
211. & 270.

cap. cum inter 5. extra de Consuetudine in antiqua, Cujacium ad cap. 12. de Præscript. Chon-
pium lib. de sacra Politia tit. 5. num. 8. A Costa ad cap. 12. de Offic. Jud. ord. Libertatum
Ecclesiarum Gallicanarum tomum 2. p. 1045. & seqq. Eorumdem Tractatus in fol. pag. 348. & seqq.
De Marca lib. 3. de Concordia cap. 16. Adde de recentibus exemptionibus Innoc. III. epist.
217. 171. 193. 196. 280. 318. 338. & 480. Libri 1. Registri. Lib. vero 2. epist. 71. 76.
90. 92. 97. 98. 99. 108. & 109.

Huic dispensationi & œconomiz, exemptionum jura merito tribue-
rimus: quod & Goffridus Vindocinensis ostendit in tractatu ad Calli-
stum Papam, qualiter in Ecclesia dispensationes fieri debent, his verbis.
Possunt etiam & debent fieri dispensationes, quibus Ecclesiarum & Mo-
nasteriorum Consuetudines immutentur &c. Ad illas exemptiones perti-
nent dictum cap. 17. de prescriptionibus, & cap. 17. Ex ore extra de
privileg. & excess. quæ interpretanda suscepimus. Sed ut ordinem ab
initio propositum observemus, capite primo docuimus jure communi
& lege Diocesana Episcopum Wigorniensem Monasterium Evesha-
miz, & Ecclesias spectantes ad Monasterium sibi vindicasse. Contra
vero Abbas & Cœnobium exemptiones & privilegia, sibi concessa du-
dum a duobus Regibus Angliæ in ipsa fundatione, ut loquitur dict.
cap. 17. de privileg. allegabat, & a pluribus Pontificibus diversis tem-
poribus confirmata. Regum itaque simul & Pontificum privilegiis muni-
ti Monachi Eveshamenses Episcopo proprio se subtrahebant. Similia
privilegia Regum & Pontificum in Anglia Monasterium sancti Albani
& Weitmonasteriense sub Henrico III. sibi vindicabant, ut ex Mat-
thæo Paride constat. Imo & Henricus III. lite exorta inter Dunelm-
ensem Episcopum, & Abbatem sancti Albani eam composuit, ut ex eodem
auctore colligitur.

Plura hujusmodi privilegia deprehendere licet in Historia Ecclesia-
stica Angliæ. Frequentissima enim fuerunt in Anglia: qua de re con-
queritur Archiepiscopus Cantuariensis in epistola 68. apud Petrum Ble-
sensensem. Quin & venalia, sicut & S. Bernardus: imo & falsa plera-
que ait fuisse his verbis in fine epistolæ. Falsariorum præstigiosa mali-
tia ita in Episcoporum contumeliam se armavit, ut falsitas in omnibus in-
ferre Monasteriorum exemptione prævaleat; nisi in decisionibus & exami-
nationibus faciendis iudex, veritatis exactor districtissimus intercedat:
qualis memoratur Innocentius III. in eleganti specie cap. 6. de fide
instrumentorum; & Godefridus Episcopus Ambianensis in contumelio-
na Monachorum sancti Walerici, cujus meminit doctissimus Juretus
ad epistolam Ivoonis 65. Mirum tamen nemini videri debet plurima
Monasteria in Anglia fuisse exempta, si summorum Pontificum in
illo Regno jus & potestatem expendat, & in memoriam revocet Aq-
guilinum a Gregorio primo in Angliam relictum: Religionis cau-
ta missum, Monachum fuisse, plurima Monasteria fundasse; imo &
in plerasque Cathedralis Ecclesias Monachorum, non Canonicorum
vel Clericorum Collegia induxisse: unde aliquando idem erat

Adde quæ
dicimus in-
tra hoc cap.
5. adnotat.
de canonibus
a Gra-
tiano falsa-
ris & so-
spectis.

Adversus
Monasterio-
rum exem-
ptiones &
immensa pri-
vilegia, vi-
detur de Tracta-

Ab-

sum Gallicum, inscriptum : *La Roman de la Rose, en la description du Faus Semblant*, Guilelmum Neubrig. lib. 4. cap. 25. Guilelmum Tyrrium lib. 18. cap. 3. & 6. Vincentium Bellvacensem in *Speculo lib. 29. cap. 71.*

Ivonomem Car-

notensem *epist. 95.* & Aurelianensem Constitutionem *articulo 11.*

* Vide quæ diximus ad cap. 9. & 11. *de vita & honest. Clericorum.*

† Vide Alexandri privilegium in *Notis Seldeni* in *Eadmerum* pag. 265. & 266.

Quia vero torpe est ingenio & liberaliter educato viro jus Civitatis, in qua versatur ignorare; exemptionum jura, earum initia & progressus in Gallia nostra exponemus. Antiquæ exemptiones, privilegia, seu libertates Monasteriorum hac ratione & forma solebant peti & concedi. Ad petitionem Regum, vel fundatorum Episcopus, in cujus diocesi Monasterium situm erat, adhibito Cleri & fratrum consilio & consensu, libertatis privilegium primo concedebat; quod deinde frequentissimo Episcoporum Concilio, aut saltem plurium Episcoporum, Clericorum, & aliquando etiam Abbatum subscriptionibus firmabatur. Hujusmodi vero privilegiis hæc forma impetratis & confirmatis, Reges nostri consensum accommodabant & concessionem largiebantur, in quibus singillatim & per partes singuli articuli recenscebantur & confirmabantur: qui tamen articuli permittebatur, & ad liberam rerum & bonorum Monasterii oblatorum administrationem & dispositionem: Regula, quæ a fundatore ipsius Monasterii constituta fuerat, in omnibus custodita; salva Episcoporum in reliquis omnibus competenti & canonica jurisdictione in Monachos. Regum itaque simul & Episcoporum liberalitate & auctoritate exemptiones concedebantur, juxta constitutionem Pontificam per Regalem sanctionem, ut Marculphus ait in *forma prima*. Nullius præterea consensus & auctoritas desiderabatur. Probantur ea, quæ diximus, auctoritate veterum exemptionum Gallicanorum Monasteriorum, quarum aliquas edidit doctissimus & nunquam satis laudatus Interpres Marculphi. Plures ex *M. S. Codicibus* erutas debemus clarissimo Sirmondo, quarum aliquot peritissime inter Synodos collocavit; quia in Synodis concedi solebant: imo & aliquando Synodi ad id tantum specialiter convocabantur. Ex illis libertatibus & exem-

& exemptionibus quatuor antiquissimas attingam, ex quibus reliquæ deinde prodierunt, & in referendis singulis ordinem temporum sequar.

Occurrit primo Lerinensis, quæ generaliter Concilium Arelaten-
se III. in causa Fausi inscribitur; & specialiter Institutio, sicut in
appendice Gregorii Turonensis initio; & apud Goffridum Vindocinensem
Sermonem ultimum sub finem his verbis. *Sapientis vero Benedicti Institutio
sancta, suavis & levis est, & matre virtutum discretionis videlicet pla-
na. Antiquorum sanctio Patrum quasi veteris legis cultores habuit.* Ex
his locis satis intelligitur, cur Institutionis titulo notetur illud Conci-
lium, quia nempe illa formatur Monasterium Lerinense. Confirmat au-
tem Concilium istud Arelatense, quod supra diximus, in concedendis
hujusmodi privilegiis Concilio fuisse opus, non quolibet, sed frequentio-
ri. Celeberrimum enim fuit, convocatum a Ravennio Arelatenſi Epi-
scopo, cui plures Episcopi adfuerunt, inter quos primus numeratur Ru-
sticus Narbonensis. Causa vero agitabatur inter Episcopos Theodorum,
Valerianum & Maximum, & inter Faulum Abbatem Lerinensis insulæ.
Licet autem inter illos tres Episcopos agitari causa videatur, in senten-
tiæ tamen prolatione solius Theodori fit mentio. Difficultas oritur,
cujus sedis Episcopus, sed ex *epistolis* Leonis Papæ, & aliis non inani-
bus conjecturis Forojulienſem fuisse non dubito; sicut & Leontius, qui
eius decessor vocatur in hoc Concilio, celebris famæ Episcopus, Hila-
rio Arelatenſi post ejus præſumptionem consiliarius & inspector apposi-
tus a Leone, *epistola* 89. Leonis in fine. Theodorus autem iste Fo-
rojulienſis Episcopus, antiquus Abbas nominatur, quod & confirma-
ri videtur a Cassiano *prefatione in septem ultimas Collationes*, ubi &
Leontii decessoris Theodori meminisse videtur his verbis. *Toidem
& nunc vobis, o sancti fratres Joſuiane, Minervi, Leonti & Theo-
dore, credidi consecrandas; posterior siquidem vestrum illam cœnobiorum
sanctam atque egregiam disciplinam in provinciis Gallicanis antiqua-
rum virtutum distractione fundavit, &c.* De Ravennio Arelatenſi Epi-
scopo, qui Synodum convocavit, eique præfuit, ex ejusdem Leonis
epistolis & ex Hilarii *vita* conſtat, eum successisse Hilario, & post
ejus obitum Arelatenſem Ecclesiam rexiſſe. Quatuor istorum Episco-
porum sedibus indicatis, aliorum, qui Concilio interfuerunt, sedes
conſpicere non erit operosum, videlicet Maximum Rejorum; Valeri-
anum forte Cemeliensium fuisse Episcopos, sed de his satis. Opus au-
tem ideo fuit aliquot Episcoporum & sedes & tempus, quo vixerunt
investigare, quia in hoc Concilio Arelatenſi III. sola Episcoporum no-
mina inferuntur, sedium & temporis mentione omiſſa: plurimum autem
interest, in originibus Ecclesiasticæ disciplinæ excutiendis utriusque ra-
tionem habere.

Sequitur inspicienda litis origo & causa, quæ in Concilio non tam
explicatur, quam consicienda relinquatur. De remedio enim scandali,
quod in Monasterio insulæ Lerinensis obortum fuerat, inter Episco-
pum & Monachos Episcopo subditos pertractantes prudentissimi Pa-
tres, memoriam omnem jurgii & domesticæ contentioniſ potius quam
litis

litis auferendam & abolendam aequius esse duxerunt, quam posteris prolixius & accuratius tradendam. Ex tenore tamen & contextu, sed præcipue ex ipsa sententia colligitur, quæsitum fuisse de auctoritate & potestate Theodori Forojulienfis Episcopi in sanctum Abbatem & Monachos Lerinenfes. Non satis morigeros & obsequentes esse conquerebatur Episcopus. Contra vero Abbas & Monachi non ita benignum & liberalem esse rebus ipsis, quam verbis Theodorus Episcopum innuebant. Querelæ & jurgio a peritissimis medicis hoc adhibetur remedium, ut Theodorus ad recipienda satisfactionum remedia properaret, & sanctum Presbyterum Faustum Abbatem Monasterii supradicti, indulta si qua illa esset culpa venia, in pristina pace toto charitatis affectu reciperet; & vice mutua Abbati & Monachis solitam collationem, ut piam ac necessariam, solatia scilicet & præbita, in quo usus exigeret, plenissime exhiberet. Solebant enim Episcopi ad victum necessaria non tantum Clericis, sed etiam Monachis liberaliter suppeditare, *can. 38. Concilii Toletani IV.* Postea enumerat jura, quæ in Monachos Episcopus compertur: item ea quibus per exemptiones solent liberari; in quibus hæc distinctio observatur, ut laica omnis Monasterii multitudo & congregatio ad solam ac liberam Abbatis proprii curam, ordinationem, dispositionem pertineat; Clerici vero ad ordinationem Episcopi debita subiectione respiciant; quibus verbis Monachos nondum promotos, laicos vocat, ut antiqua Consilia.

Operæ pretium esset in singulis verbis elegantissimi Concilii immorari: spirat enim antiquitatem veram & sinceram; sed ea in aliud tempus omitemus. Adnotasse sufficiet pleraque jura, quæ ibi recententur, repeti in sequentibus exemptionibus & privilegiis Monasteriorum, & a doctissimis viris explicata fuisse.

Aganenſis privilegio quædam, antiquiora sunt a Clodoveo primo Conſeſſa, v. g. Miciaſente in *Annalibus Avelanienſibus*, S. Joannis Reomaenſis, vulgo Monſter S. Jean, quod eſt antiquiſſimum Burgundium Cœnobium, & S. Petri viſi Senonenſis.

Post Lerinenſis cœnobii privilegium, Aganenſis Monasterii mentionem fieri ratio temporum expollet, quod Monasterium S. Mauricii Aganis vocat Clodovus II. in præcepto de libertate Monasterii sancti Divysii. Hoc Monasterium solerti cura cum domibus basilicisque ædificavit Sigismundus rex Burgundionum, Gundobaldi filius; & ab Avito Viennenſi cæterisque Episcopis, qui erant in regno Burgundionum, privilegium, quod Aganenſi Monasterio conceſſerat, iuſſu confirmari, ut docet Gregorius Turonenſis lib. 3. cap. 5. & expreſſus Auctor ſupplementi hiſtorie Gregorii initio. Concilium vero illud, quo confirmatum eſt privilegium cœnobii Aganenſis, non extr. [Chartarum vero foundationis fit mentio apud Avitum Viennenſem in *Notis* pag. 26. Meminerunt quoque And. Du Cheſne in *Sigismundo*, & Joſias Simlerus in Valeſiæ deſcriptione; ubi & dicitur filios Clodovæi confirmaffe Sigismundi foundationem].

Sequitur tertium privilegium, quod continetur in Concilio Valentino ſecundo. Obſervandum autem occaſionem convocandi Concilii referri ab Auctore ſupplementi hiſtorie Gregorii Turonenſis his verbis. Anno viceſimo quarto regni ſui (Guntheramnus rex ſcilicet) divino amore Eccleſiam beati Marcelli, &c. ædificari juſſit, ibique Monasterium cœnſtituit, ipſamque Eccleſiam rebus plurimis ditavit, Synodum quadra-

quadraginta Episcoporum fieri precepit, & ad instar institutionis Monasterii Sancti Agaveni, &c. Hujus Synodi conjunctione Monasterium sancti Marcelli Guntherammi institutione formandum curavit. Hæc institutio habetur in Synodo Valentina secunda, quæ juxta imperium gloriosissimi Guntherammi regis convenerat. Decernit autem, ut si quid Basilica sancti Marcelli, vel sancti Symphoriani, vel quibuscunque locis, vel serventiis ideo per quascunque auctoritates, vel scripturarum Epistolæ præfatus dominus Rex & filius ejus contulerint in quoscunque Monasterii usus, vel conferre voluerint, neque Episcopi locorum, neque potestas regia quocunque tempore successura, de eorum voluntate quidquam minoret aut auferre præsumat. Ibi quod de locorum Episcopis dicitur, convenit plane cum Ilerdensis Concilii can. 3. *Et quæ in jure Monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo Diocesana lege ab Episcopis contingantur.* Utriusque loci comparatione constat verissimè esse, quæ capite primo de lege Dicecesana disseruimus. [*Consule Historiam Romanis Canonibus*].

ULTIMO loco Luxoviensè privilegium connumeratur tam a Marculpho, quam Bertefrido Episcopo Ambianensi in privilegio ab eo concessio Monasterio Corbeiensi, & plurium Episcoporum subscriptionibus firmato. Recte vero ultimo loco refertur, quia Luxoviensè Monasterium, post illa tria Monasteria supra numerata, fundatum est. Auctor vero & primus Monasterii institutor reperitur sanctus Columbanus, qui ex Hibernia in Galliam profectus sub Siegberto primo, ex cujus præcepto petiit Ereum in partibus Burgundionum, quæ Vosagus appellatur. Et cum jam multi Monachi se in ejus contubernium & societatem adjunxissent, in ea Eremita commodum locum elegit Monasterio condendo, quod Luxoviensè appellatum a Luxovio castro nobilissimo, quod in ea Eremita olim munitissimum erat. Sanctus Columbanus Monachos ibi instituit, & canonem sive regulam, quam sequerentur, præscripsit. Privilegium tamen Luxoviensè Monasterii, cujus Marculphus & Bertefridus mentionem faciunt, & hodie non extat. Concessum vero videtur, si conjecturæ locus sit, a Clotario secundo; impetratum vero ab Eustasio, quem Monasterium Luxoviensè in Italiam secedens Columbanus præfecerat. Clotarius enim secundus erga Columbanum & Eustasium fuit optime affectus, & precibus Columbanum incitatus, omni præsidio Luxoviensè Monasterium communire studuit, annuis censibus ditavit, fines ejus undique pro venerabilis Eustasii voluntate auxit. Imo & cum Episcopi nonnulli & Monachi, inter quos præcipuus Agrestinus Luxoviensè Monachus, Columbani regulam calumniarentur, Clotarius diu eos redarguere & reprimere tentavit; sed cum prævalere non potuisset, statuit ut Synodali examinatione probaretur: ideoque regali auctoritate emanante, Episcopi Matikonen conveniunt, & causa cognita regulam Columbanum confirmaverunt. Et hæc omnia colliguntur ex scriptis Jonæ Monachi Bobiensis [in Bibliotheca Loringensi], qui Columbani & Eustasii vitam conscripsit, & eodem fere tempore floruit.

Para Prima.

K k

Ex

Columbani regulam, alia quædam opuscula inter Auctores panegyricos edidit Goltzius ex Biblioth. Ger-

manus, ex cuius Columbarii discipulis fuit S. Gallus, qui celeberrimum sancti Galli Monasterium condidisse vulgo creditur.

Similem exemptionem vide Straden-
sis Monaste-
rii in pago
Bitoricensi,
vulgo S. Gre-
gorii, in vita
S. Genulphi
lib. 2. cap.
6. 7. 8. 9.
pag. 31. &
32. in Bi-
blioth. Flo-
rentinæ. Ad
de recentior-
um in vita
Ivonis Car-
potensis, da-
tam in fun-
datione Mo-
nasterii Ca-
nonicorum
regularium S.
Quintini, qui-
bus Ivo præ-
positus fuit.
Adde &
exemptionem
Abbatum de
Ribodimon-
te, cuius Au-
thor Philip-
pus I. anno
Ch. 1082
pag. 62. Gal-
lie Christiani-
smi.
* Adde Char-
tam Ludovici
Regis filii an-
910. ubi hæc
verba notan-
da. *Appesti-
ca Sedi ad-
tendum, non
ad dominan-
dum subin-
gavit.* Bi-
blioth. Clunacensis pag. 6. & ibidem observa illud privilegium confirmatum ab Agapeto Pa-
pa. Junge exemptionem Faldensis Monasterii a Pipino concessam inter Bonifacii Moguacini Epi-
scopi, 151.

Ex illis privilegiis & libertatibus Marculphus formulam primam con-
texuit, cui & adiecit Concessionem, seu præceptum Regum, quo hu-
iusmodi libertates recensentur, ut ait, & confirmantur. Ex quibus
constat verissimum esse, quod asserimus, Regum edictis & concessioni-
bus præmuniri privilegia, ab Episcopo proprio & deinde a Synodo con-
cessa, vel confirmata: falli vero & errare juris Canonici Interpretes,
qui concessionem Regum in temporalibus tantum, non autem in spiri-
tualibus locum habuisse volunt. Frustra enim si tantum ad temporalia
pertinerent, post concessionem Episcopi proprii, post Synodi confirma-
tionem impetrantur: frustra in eis tam anxie jura Episcopalia singula
recensentur. Et ut omnis materia & occasio cavillandi præcidatur, alia
erat formula, & alia observabantur in concedenda immunitate in tem-
poralibus tantum; alia longe, si concedenda foret immunitas a Regibus
nostris tam in temporalibus, quam in spiritualibus. Unde a Marculpho
illa formulæ apertissime ita separantur, ut *Prima libri primi*, quæ Epi-
scopi proprii privilegium continet, de spiritualibus tantum loquatur,
ideit de juribus Episcopo, jure Canonico competentibus. *Secunda* con-
tinet concessionem Regis ad hoc privilegium, & in ea non tantum de
temporalibus, ideit de fisci juribus remittendis agitur; sed etiam de spiri-
tualibus *, ideit de juribus ab Episcopo Diocesano remissis. Tertia,
quæ vocatur confirmatio de immunitate, ad jura fisci & ad temporalia
tantum pertinet. Quin & in *Cap. Auditis, de prescriptionibus* supra
exposito, ubi de juribus Episcopalibus agitur nominatim, ait Innocen-
tius, *si Ecclesiæ, de quarum exemptione agebatur, foret illa, de quibus
mentio fiebat in privilegio Regum, non esse dubitandum de libertate &
exemptione illarum.* Addamus ex Concilio Sueffonico III. sub Carolo
Calvo, Abbates regiam clementiam & Synodalem adire pietatem soli-
tus, pro privilegiis Monasteriis impetrandis, quibus sub tuitione Regia
atque Apostolica & Synodali defensione, perpetuo munirentur. Atque
nemo mirabitur, si attendat Canones Concilii Chalcedonensis, qui ad
statum Religiosorum pertinent, non ab ipsis Patribus Concilii primum
emanasse; sed a Marciano Imperatore Patribus oblatis, & exceptos hæc fi-
laudatos ab omnibus Episcopis cum huiusmodi acclamationibus; *Hæc fi-
de digna sunt, Sacerdoti, Imperatori multos annos, ut conit ex Actione
sexta Concilii Chalcedonensis.* Legitimam istam Principum potestatem,
ut indicavimus, in hoc cap. Innocentius III. in Regibus Aaglie agno-
vit: in nostris vero Regibus plures Summos Pontifices eam & laudasse
& probasse ostendimus.

Diximus ab Episcopo proprio & Synodo concedi primo privilegia & libertates, deinde a Regibus confirmari: quo jure, ut supra ostendimus, diu Gallia usa est. Sed ut major auctoritas accederet, non crederent aliqui Abbates se satis esse munitos adversus jus commune & legem Dioecesanam; nisi & Summorum Pontificum præsidium, tutio & confirmatio accederet, quam ab initio quidam tantum & parce, deinde certatim fere omnes exquisiverunt. Licet autem liquido non constet, quo tempore hujusmodi confirmationes cœperint peti: non levis tamen est suspicio post Gregorium primum, vel primam, vel inter primas esse numerandam illam, quam Adeodatus Papa Monasterio sancti Martini Turonensis concessit ad petitionem Ægyrici Abbatis, Romam in hanc causam profecti. Oritur suspicio ex his verbis. *Parumper autem ambigimus, utreque quod nos atque traditis sanctæ nostræ Ecclesiæ plus non suppetat a regimine Episcopalis providentiæ Religiosæ loca fecerere, &c.* Ex his verbis & sequentibus, quæ sunt notatu dignissima; discimus ordinem & formam concedendarum exemptionum superius expositam, & antiquam esse & solemnem, & Pontifici summo Adeodato valde probari. Nec enim abscessisse & indicta causa statim confirmationem indulget, sed matura deliberatione habita. Primum enim ait Pontifex ab Ægyrico Abbate Crotberti Turonensis Ecclesiæ Præfultis Monachicæ libertatis scripto concessæ exemplaria prolata, in quibus Gallicanorum Episcoporum ad id consensum præbentium subscriptiones subter annexas, se inposuisse Pontifex asserit, & in fine addit. *Est ergo quod & præcellentissimi totius Gallie Reges, ut scripso comperimus, ad reprimendas laicorum inquisitiones, edicto præmunire idem venerabile Monasterium regali pietate dignati sunt.* Observandum religiosissime cavisse Pontificem, ne quis allegaret rumoribus & suggestionibus Ægyrici Abbatis aures patulas præbuisse. Ubique enim inenleat Pontifex in singulis articulis ex scripto comperisse ea, quæ proponebantur, secundum morem Ecclesiæ solemnem, maxime in Gallia usurpatum, ut ex scripto omnia peragerentur, ut constat ex cap. 1. de libelli oblatione. Tandem his omnibus concessionibus motus Pontifex, *Propterea & nos* (inquit Adeodatus) *erga quod inleam fratres nostri reverendissimi presentes conferre providerunt, simili censura ex auctoritate profecto Apostolorum Principis idemdem firmari concessimus.*

privilegio Turonensis Ecclesiæ loquitur, quo specialem habeat Episcopum. Sed hunc morem, Episcopo illo decedente, sustulit Urbanus II. & iussit eorum omnes causas Romæ dici in potestatem, illo speciali Episcopo sublato.

Huic privilegio & confirmationi plures aliæ confirmationes adjungi possunt, quas non ita difficile est investigantibus reperire, in quibus omnibus Episcopi proprii & aliorum Episcoporum concessionis, simul & Regis auctoritatis nominatim fit mentio; quibus præcedentibus non denegat Pontifex confirmationem. Tot auctoritatibus & concessionibus roboratæ exemptiones non possunt amplius convelli, & Monasteria propriam suæ libertatis habere munitionem, & Pontificale

In rema ac
Concil. Gal-
lia Fuldrado
Abbati S.
Dionysii
concessum est
habere Epi-
scopum spe-
cialem. Item
S. Martini
Turonensis
Abbati, cu-
jus quidem
meminit Ma-
lactius ad
cap. 1. de
privilegiis.
& c. c. c. v. v. v.
Malactius etiam
in vita Adeo-
dati de pri-
vilegio

decretum, Regumque immunitates; Romanique Pontificis constitutum, inviolabilem perpetuis obtinens temporibus firmitatem, ut loquitur Nicolaus I. in fine *privilegii libertatis* Monasterio sancti Karilei concessi, in cujus initio Caroli Regis pietatem in defendenda libertate illius Monasterii commendat. Ideo vero ex pluribus privilegiis illud eligo, quia contradicto iudicio, renitente Episcopo Cænomanensi Roberto editum est, & accurate concedendum exemptionem formam complectitur: cui adjungi potest ejusdem Nicolai doctissimi Pontificis privilegium Monasterio Corbeiensi concessum. Ex his constat eadem privilegia sæpius renovari & instaurari solere. In *privilegio enim Corbejensi* Nicolaus I. ait, idem privilegium concessisse decessorem suum Benedictum III. in *privilegio* vero dicti Monasterii S. Karilei accuratius Pontifex enumerat privilegia antea concessa dicto Monasterio; *Quia*, ut ipse loquitur, *Episcopalis ambitio Monasterium illud in servitutis jus evindicare conabatur*. Quæ ratio potest addi his, quæ diximus, cum de geminata imperatione privilegiorum ageremus. Hæc sufficiant de modo & forma obtinendæ & concedendæ libertatis Monasteriorum.

Antiquioribus privilegiis electionis tantum facultatem, & liberam rerum dispensationem permitti, salva in reliquis omnibus generali & canonica jurisdictione Episcoporum, certum est. Ostendimus in *primo capite*, lege Diocesana Monasteria non esse liberata; quod & hic apertissime confirmabimus. Si enim exempta Monasteria non omnino lege Diocesana solvuntur per omnia & in omnibus, sed in quibusdam tantum articulis, scilicet in electione Abbatibus, & libera rerum dispensatione; multo minus ea quæ non sunt exempta, non poterunt hanc libertatem præsumere. Exempta vero Monasteria in duobus illis tantum articulis liberari lege Diocesana & jure communi, probamus ex ipsa serie & verbis privilegiorum, quæ superius enumerata sunt. In reliquis Canonicus ordo & regularis Episcoporum potestas integra & illibata remanet. In recensendis vero privilegiis ordinem temporum sequemur. Et primo quidem in Lerinensi, laica omnis Monasterii congregatio Abbatibus proprii habet electionem; regula quæ a fundatore ipsius Monasterii dudum constituta fuerat, in omnibus custodita. Jura vero Episcopi Foro-Julienensis nominatim conservantur & exprimuntur, ut constat ex Concilio Arelateni III. In Concilio Valentino II. quidquid rex Guntheramus, vel ipsius uxor & filix Monasterio sancti Marcelli, vel sancti Symphoriani quomodocumque contulerint, vel conferre voluerint, *neque Episcopi locorum, neque potestas Regia, quocumque tempore successura, de eorum voluntate quidquam minuat, aut auferre præsumat*. Quod ad privilegia Monasteriorum sancti Mauricii Agaunensis & Luxovii pertinet, licet non extent, idem tamen jus statutum fuisse ex Marculpho & Berthefridi privilegio, & ex his, quæ retulimus *capite superiori*, colligere licet. Sed ut inhæreamus ordini temporum, quem nobis ipsi præscripsimus, in formula Marculphi apertissime congregationi Monachorum electio Abbatis permittitur, & ea quæ Monasterio, Regi munere aut privatorum conlaturis, ut ait, offeruntur, integra & il-

IN CAP. AUDITIS DE PRÆSCRIPT. LIB. II. DECRETAL. 271

& illibata manent. Nec hujusmodi oblationum occasione aut prætecto de Monasterio exempto, sicut de Parochiis aut exteris Monasteriis, non exemptis scilicet, Episcopus aut Archidiaconus, vel ceteri Ordinatores quidquam audeant sperare aut ferre. Quibus exceptis, Episcoporum iura in eadem formula, & in reliquis exemptionibus conservantur, & ut difficultatis causa tollatur, singillatim exprimuntur.

Ad instar illius formulæ reliquæ fere omnes exemptiones antiquiores compositæ sunt, quas brevitate causa prætermittimus, Monasteriorum sancti Martini Turonensis, sancti Dionysii Fontanellensis, Corbejenfis, sancti Karilei, Solemniacensis, & pleraque aliæ. Apertissime vero in Concilio Parisiensi, Monasterio Corbejensi electionis gratia, & rerum suarum dispensatio conceditur. Quod & Summi Pontifices probaverunt in confirmationibus privilegiorum. Adeodatus evidenter in confirmatione privilegii sancti Martini Turonensis, liberam dispensandi licentiam, & Abbatis electionem relinquit. Zacharias, Benedictus III. & Nicolaus idem exprimunt.

Privilegiis & libertatibus enumeratis, Gregorii Magni exemptiones adungere operæ pretium foret, quarum etiam aliquas Gratianus in decretis retulit in *can. 5. 6. 7. Causa xviii. Quæst. 11.* Plures aliæ in ejus *Registris* supersunt, quæ singularem tractatam merito desiderant. Aliquid tantum adnotasse nunc sufficiat. Non aliud jus in Gregorianis exemptionibus, si recte intelligantur, quam in illis omnibus, quas supra enumeravimus, constituitur. In hanc rem utilissimum est, quod eruditissimi Romani Correetores monent ad *dist. can. 5. xviii. Causa Quæst. 11.* canonem illum desumptum esse ex decreto Concilii Lateranensis sub Gregorio primo, & ejus magnam partem referri libro 7. *registri* indictione prima epistola 18. scripta Mariniano Episcopo Ravennati, [quæ continet privilegium Monasterii SS. Joannis & Stephani in Classeana civitate, quæ est in Æmilia prope Ravennam]. Nec frustra viri prudentissimi illius epistolæ, & Mariniani mentionem iniecerunt. Ex illa enim epistola in Concilio Lateranensi locum corruptissimum restituere licebit, ibi. *Si qua causa* Hic Myr-
forte inter terram venientem ad partem suarum Ecclesiarum & Mona- nus primum
steriorum evenierit, & pacifice non potuit ordinari apud electos Abbates fuerat Mo-
& alios Patres timentes Dominum sine voluntaria dilatione, &c. Le- nachus, in
gendum ex illa epistola, Sed si qua forte causa inter Ravennatem Ec- eodem, quo
clesiam & præfatum Monasterium evenierit, & pacifice non potuerit or- Gregorius I.
dinari apud electos a partibus timentes Deum sine voluntaria dilato- Monasterio
ne, &c. conversus,
& ex Abba-
te postea
Episcopus
Ravennatum

communem concordantique voce sapienter petitis, & a Gregorio I. confirmatis, ut ipse Gregorius refert lib. 4. *Registri* epist. 43. circa annum Christi 591. ut notat Baronius ad an. 595. num. 75. qui & numero 76. scribit eundem Marianum a Gregorio notari, ut quem honor Episcopalis ex optimo Monacho & Abbate non bonum Episcopum fuerat, ut pater ex *epist. 20. lib. 5. Registri*. Cui tamen reconciliatus est deinde Gregorius, ut 32 pluribus *Epistolis* *Registri* constat.

Ad-

Adnotant præterea Romani Correctores sub finem *canonis* 5. addendam esse *epistolam* 43. *libri* 4. *Registri*; non inutiliter. Si quis enim recte perpendat, quæ in illa *epistola* scribuntur, legendum deprehendet. Et *Monasterium* illud nulli ulterius alii, quam generali *canonicarum jurisdictioni* deferens, &c. Nicolaus I. in privilegio Corbejensi hoc ita exprimit. *Episcopus* vero *Ambianensis* nullam ex eis accipiat vel *exposcat portionem*, &c. deinde excipit; nisi quantum *Canonicus ordo* permittit. Sed ne alios Interpretes præter Gregorium primum requiramus, quam in illa *epistola* generalem *Canonicarum jurisdictionem* appellavit; *lib. 7. epist. 33.* districtam & regularem emendationem vocat; competentem regularemque moderationem *libro 7. epistola 65.* quod confirmatur *epistola 67. lib. 9. & lib. 11. epistola 54.* initio. Et ut omnis scrupulus excutatur; *Canonica illa & regularis jurisdictione* Episcopo *Ravennatenſi* competere dicitur in illud ipsum *Monasterium*, licet exemptum, ut constat ex *epist. 22. lib. 10. Registri*. Sed ne quod verum & sincerum est, incruſtemus; Concilium illud *Lateranense*, quod Gregorio primo tribuitur, commentitium esse non dubito, ex duabus Gregorii *epistolis* contextum: quod & in quibusdam *MS.* Episcoporum subscriptiones ex aliis Conciliis, sub eodem Gregorio habitis, repetitæ indicant: & ex eo confirmatur quod non reperitur in *Registris* Gregorii. Quo argumento Tancredus vetus Interpretis juris *Canonici*, falsa esse deprehendit quædam rescritta, quæ tribuebantur Innocentio III. a quo postea rem ita se habere comperit. [Polycarpo tamen, Anselmo, Ivoni, Gratiano, & etiam] illusterrimo Baronio, & Interpretibus hactenus impostum est. [Adde quæ supra hoc *cap. 3. plura hujusmodi* de falsariis Monachis notavi, & Gregorii *MS. epist. 69. lib. 9.*]. Perpetuo autem hoc observandum regulam a Fundatoribus *Monasteriorum* constitutam custodiendam esse, ubi scilicet semel probata est; siue sint exempta *Monasteria*, siue non exempta, Concilio *Arelatenſi* III. in fine, & *lib. 6. Registri* Gregorii *epistola 32.* & in Concilio *Mariscanenſi*, in quo de regula *Columbani* actum fuisse superius diximus.

Hactenus de jure antiquo Exemptionum, in quo diutius immorati sumus, quia fere nulla illius vestigia in Decreto & Decretalibus supersunt; licet Galliam eo jure usque ad annum millesimum, & quod excurrit, usam fuisse reperiamus. Imo & anno millesimo quadagesimo, regnante Henrico Francorum Rege, anno nono, *Monasterio Vindonensi* privilegium sub eadem pene forma concessum est. Goffridus Martellus Comes *Andegavensis*, & uxor ejus Agnes in fundatione *Monasterii Vindocinensis* a Theodorico Carnotenſi Episcopo, convocatis multis aliis Episcopis & Abbatibus, petierunt confirmari exemptionem dicti *Monasterii*, quod construxerant, dotaverant, & ut ipsi loquuntur, *Beato Petro & ejus Romane Ecclesie in patrimonium & alodinum obtulerant*. Episcopus Carnotenſis Clericorum suorum assensu & concessione, in conventu plurium Episcoporum, Abbatum & Clericorum, qui subscripserunt, perpetuam libertatem indulget. Plures deinde Pontifices illam Episcopi concessionem probaverunt, quorum aliquot privilegia accuratissimus Interpres Goffridi retulit. Eadem

fere

Ivo parte 7.
cap. 11. ita
incutit.
Gregorii 5.
Gregorii Pa-
pa, & no-
tant Corre-
ctores Rom.
haberi in
Polycarpo,
& apud An-
selmum. Vi-
de omnino
Petrum Ve-
nerabilem
pag. 676. &
1693.

fere formula Guillelmus Dux Aquitaniz Cluniacense Monasterium paulo ante fundaverat. Elegimus Vindocinensis Monasterii privilegium, quia & nullum aliud in Gallia tot & tam insignibus privilegiis ornatum reperitur : & præterea libertatis & immunitatis privilegia integerrima extant, ex quibus constat sicut in antiquis, ita & in recentioribus exemptionibus præcessisse Episcopi proprii & aliorum concessionem, quam deinde summi Pontifices subsequuntur.

Non dubiro tamen Summos Pontifices hunc consensum non semper necessarium fuisse arbitratos ; imo & reluctantibus & contradicentibus Episcopis, solos exemptiones frequenter concessisse, ut infra dicitur : maxime vero in Anglia, ad quam pertinet dictum Cap. *Auditis, de præscriptis*, ita ut Henricus Spelmanus Anglus in *Glossario* in dictione, *Abbat*, ex actis publicis viginti novem Abbates, & quatuor Priores exemptos in Anglia referat, inter quos primus collocatur Abbas sancti Augustini Cantuariensis. Frequentissimas etiam fuisse illas exemptiones in Anglia notat Archiepiscopus Cantuariensis apud Petrum Blesensem in *epistola sexagesima octava ad Alexandrum III.* Similes extant notæ Gallicanorum Episcoporum & aliorum, ut Ivonis *epist.* 36. & 195, contra Goffridum Vindocinensem, ubi & alia exempla doctissimus Juretus refert. [Unde & exemptos Episcopi vocabantur Acephalos, in *notis Sirmondi ad Goffridum* pag. 39.] Bernardus etiam ea de re ex professo scribit *lib. 3. de consideratione ad Eugenium*, & *epistola 42. ad Henricum Archiepiscopum Senonensem*. Ex quibus locis Petrus Blesensis, nomine suppresso, verba & sensus mutasse videtur in *dicta epistola 68. & in epistola 90.* [Adde Glabrum Rodolphum *lib. 2. hist. cap. 4.* & Biblioth. Cluniacensem pag. 6. & 7.]

Novissimarum autem exemptionum jura fere sunt hæc. Inter exemptos & Summum Pontificem nulla media est persona : res & personæ quæ omni jure Episcopi liberæ sunt : Abbates exempti ad Concilium ire non coguntur : post benedictionem & consecrationem, professionem & promissionem fidelitatis seu obedientiam Episcopo non præstant : insignia Pontificalia gerunt : Pontificum more, mitra, annulo & sandaliis utuntur, etiam in Synodis : denique nullum alium habent Episcopum præter Romanum Pontificem. In indicium vero perceptæ libertatis a Romana Ecclesia solvebant aliquem censum. Hujusmodi vero exemptiones in foundationibus plerumque concedebantur ; unde & aliquando Institutiones absolute vocantur. Nec illas improbat sanctus Bernardus his verbis. *Nomnulla tamen Monasteria sita in diversis Episcopatibus, quod specialius pertinuerint ab ipsa sui fundacione ad Sedem Apostolicam pro voluntate Fundatorum, quis nesciat ? sed aliud est quod largitur devotio : aliud quod molitur ambitio impatiens subjectionis.* Liberalitatis provocandæ gratia, conniventibus oculis, aliquid fundatoribus indulgendum esse, æquitate suggerente, fuit receptum. Hæc omnia colliguntur ex variis foundationum & exemptionum Chartis, ex Decretalibus, maxime ex *titulis de privilegiis*, ex *litteris citatis S. Bernardi & Petri Blesensis*, ex *Goffridi epistolis 8. 27. lib. 1. libri 2. epistolis 27. 28. 29. & opusculo decimo.* Quia tamen illæ exemptiones

nes

nes ab arbitrio & potestatis plenitudine Summorum Pontificum pendentes, diligenter sunt observanda privilegia. Quid illis concedatur, quibus verbis concipiantur sedulo est attendendum, ne quis ea in re fallatur. Nec enim si qui tantum in proprios & speciales filios Ecclesie Romanæ fuerint assumpti; vel simpliciter Ecclesie Romanæ annum censum solvant; [vel eis protectio, Mundeburde, Cusodia, patrocinium, aut tuitio promissa sit] : ideo exempti ab Ordinarii potestate dicentur. Idem jus erit, si certi articuli specialiter enumerentur, a quibus eximantur. Item si generales illæ duæ clausulæ conjungantur, quod in speciales Romanæ Ecclesie filios sunt assumpti, & ad indicium perceptæ libertatis annum censum solvunt. Prosumt enim illa quidem ad protectionem, non autem ad plenam libertatem: & in certis articulis privilegiati Ordinariorum jurisdictioni, quantum ad alia, sunt subiecti *cap. 7. 8. 18. extra de privilegiis, & cap. 10. eodem tit. in vi. [cap. 18. de excep. Prælatorum, & cap. 1. de verb. signif. in vi.]* Addamus nec usum mitræ, quem sanctus Bernardus & Bleicensis valde improbant, certum esse & perpetuum exemptionis signum *cap. 6. de privileg. in vi.*

Vide lib. 1.
Registri Innoc. III.
epist. 194.
& Simonem ad Goffridum Vin-
doc. p. 39.

Causas exemptionum antiquarum & recentium Summi Pontifices tribuunt vexationibus Episcoporum, quas frequentes fuisse olim pluribus epistolis scripsit Gregorius Magnus. Has exactiones & prælationes Episcopi & Clerici honestis nominibus seniorum, munerum, eulogiarum & consuetudinum prætexuisse, ait idem Gregorius lib. 7. *Registri epist. 33. & aliis*, quæ ad Marinianum Ravennatensem Episcopum scriptæ sunt. Speciosa nomina non placent illis quos onera premunt, *το παρανομον ον προσημασι, ηχι τας νομιμας εκκαλις τας δεχονται*, ut in re simili contra Monasteriorum Exarchos Græci Patres dixerunt. Hujusmodi vexationum & gravaminum causis moti Pontifices eximebant primo Monasteria, libera tantum rerum dispensatione relicta: nec ideo sibi Monasteria applicabant. Quia vero eo remedio senserunt morbum non perianari; tandem ab omni jure Episcopali quædam tantum, & sero liberaverunt, ut diximus. Ab his initiis indistincte, etiam sine ulla alia causa, nisi liberalitatis exercendæ, non adhibito Episcoporum consensu; imo & inconsultis & invitis, privilegia plurima Summi Pontifices concesserunt: quod potissimum frequentasse videntur Leo XI. Gregorius VII. Victor III. Urbanus II. Paschalis II. Alexander III. & sequentes Pontifices. Fuerunt etiam aliz concedendi causæ. Sed istas indicasse sufficiat, quas nec placuisse Episcopis ex eo satis constat, quod plerique eorum contradixerint & insuperhabuerint, in exemptos nihilominus Episcopalia jura exercentes; ita ut contradictio judicio recentia ista privilegia, sicut & vetera, necesse fuerit firmari. Episcopi autem semper causa ceciderunt, dummodo de veritate privilegiorum constaret. Præter ea, quæ in Decretalibus ad hujusmodi judicia pertinent, quæ facile inquiringibus occurrent, celeberrima duo judicia in Gallia contra Episcopos in gratiam exemptorum adnotabo. Primum inter Rodolphum Turonensem Archiepiscopum, & Bernardum Abbatem majoris Monasterii, quod tandem absolutum est, pronunciantie sen-
tentiam

INCAP. AUDITIS DE PRÆSCRIPT. LIB. II. DECRETAL. 273

tentiam Urbano II. in octavis beati Martini, in Concilio Claromontensi anno millesimo nonagesimo tertio, regnante in Galliis Rege Philippo, præfente Archiepiscopo cum Clericis ejus, & assilente Bernardo Abbate. Totius litis narrationem proluxit retulit Auctor de *tribulationibus & angustiis & persecutionibus majoris Monasterii*. Secundum judicium in eodem Concilio reperitur, quod Arvernense vocat Goffridus Vindocinensis; Peractum autem fuit inter Ivonem Carnotensem & Goffridum Vindocinensem Abbatem, quem sibi parum faciliem & æquum sæpius indicat Goffridus. Initium, progressum & exitum litis infelicem Ivoni ex *dictis epistolis* licet repetere; cui judicio Goffridus Ivonis successior egre, sed tandem acquievit. Plura hujus generis exempla in Decretalibus, & apud alios Auctores extant. Summorum tamen Pontificum auctoritate, & rebus judicatis adduci non potuerunt Episcopi, ut juri suo cederent, & ab exemptionis fatigandis abtinerent, ut colligitur ex *cap. 16. & 17. de excessibus Prælat. extra*. Et contra ut fieri solet, exempti vix se continebant. Utrisque modus fuit imponendus in Conciliis generalibus, Lateranensibus duobus, sub Alexandro & Innocentio III. nec tamen destiterunt. Renovata est querela, & Vienneſi Concilio terminata. Nondum tamen pax firmari potuit. Iterum enim in Constantiensi & Basileensi de ea re, summa contentione utrinque certatum fuit; quod & aliquando accuratius juvabit excutere. Nec certe tractatio ista de exemptionibus multum abhorret ab usu & moribus nostris. Invenit enim locum inter Ecclesie Gallicanæ libertates a prudentissimo & peritissimo rerum nostrarum Petro Pithæo digestas; qui & monita quædam publice ea de re commemorat, edita tempore Basileensis Concilii, [nomine Auctoris suppresso; quia pro conservandis exemptionibus contra Episcopos & Clericos Inclementius & acerbius, ne quid amplius dicatur, præcipue in fine tractatus invehitur]. Superest ut moneam agere me tantum de Religiosorum, non de Clericorum exemptionibus: item exemptiones Monasteriorum strictè adeo concludi, ut nec pertineant ad Ecclesias Monasteriis concessas; nisi nominatim in privilegiis vel concessionibus Ecclesiarum exprimatur, ut pleno jure, [sive ut utroque jure] idest tam in temporalibus, quam in spiritualibus Monasteriis applicentur, *cap. Conquerente de Offic. Judicis Ordin. cap. 3. §. in Ecclesiis, cap. 16. 17. & 21. extra de Privileg. [juncto cap. 2. de supplicanda neg. possid. Prælat.]*. Et hoc est quod hoc nostro Capitulo dicitur, *Pleno jure possidere*. [Quod quidem fusius explicatur ad *cap. 10. & 12. de Præb. ab Joanne a Colla, & a Cujacio ad cap. 31. eodem tit. junctis can. 1. xvi. Quest. 2. cap. 15. & 18. de Præscript. cap. 1. de Capel. Monach. cap. Constitutus, de Religiosis domibus, cap. 11. Conc. Trid. sess. 25. de Regula, & maxime cap. 13. de sent. & re judicata, quod sumptum est ex *epist. 280. lib. 1. Registris Innocentii III.* In quibus explicatur, quid per plenum Jus intelligendum sit. Vide quæ scripsimus ad *cap. 10. 12. 30. & 31. de Præbendis*]. Hactenus de origine, causis, forma, progressu & vario usu exemptionum antiquarum & recentium, maxime in Gallia nostra.*

Part. Prima.

L I

CAP.

Add. epist. 14. & 15. Alexandri II. quæ exstant inter Geberti Epistolæ & quæ de Cluniacensi, in Biblioth. Cluniacensi. Ecclesia exempta non potest in præjudicium exemptionis a Pontifice sibi concessa, eo inconsulto, transgredere vel compromittere cap. 5. c. de Arbitris.

C A P. III.

De Prescriptionibus.

POST expositam narrationem *cap. Audis de Prescriptionibus*, cujus interpretationem ex professo suscepimus; ne quid in juris questionibus, quæ oriuntur ex facto, perturbata & confusa traderemus, singulis allegationibus partium singula capita destinavimus. In prima allegatione, de *Lage Diocesana*; in secunda, de *Exemptionibus* diximus; in tertia, de *Prescriptionibus* agemus. Sed more nostro factum præmittendum est. Abbas Eveshamiz ab initio litis exhibet exemptiones & libertates a Regibus Angliæ & summis Pontificibus sibi concessas. Postea vero ecclesias ad Monasterium spectantes, de quibus potissimum agebatur, pleno jure a se possessas allegat. Incipit ab exemptionibus & a jure titulo, antequam ad possessionem veniat. Si enim a possessione incepisset, & deinde titulum & causam possidendi nactus fuisset, non poterat præscriptio procedere hoc jure. Si enim consummata fuisset, quando privilegium impetratum fuit, juri præscriptionis renunciassse videretur: si vero nondum consummata fuit, post impetratum hujusmodi privilegium bonam fidem non habuisse præsumeretur. Qui enim sincera fide & animo domini possidet, certus esse debet de jure suo; non debet ambigere, & titulum, quo jus suum confirmet, aliunde emendicare *cap. 19. hoc titulo*. Ex quo, ut & ex *cap. vigilanti* & *cap. ult. cod.* requiritur, ut qui hoc jure præscribit, in nulla temporis parte rei alienæ habeat conscientiam; quam habere videtur qui privilegium impetrat, quo non erat opus, si sibi conscius non fuisset. Recte ergo & perite ab Abbate Eveshamiz titulus & privilegium proponitur, quasi origo, principium & causa possessionis suæ. Eadem forma in celebri causa Monasterii sancti Karlesii & Episcopi Cenomanici Nicolaus primus ait, Abbatem Regum nostrorum & summorum Pontificum privilegio præmississe, quæ sequenti possessione confirmabat. Locus in hanc rem summe notandus in privilegio concessio dicto Monasterio a Nicolao primo Pontifice. Præterea in dicto privilegio tempus ad præscriptionem necessarium liquido exprimitur his verbis. *In legibus habemus ut omnes questiones infra triginta annos terminum accipiant. De Ecclesiasticis autem causis post quadragesimum annum nulla querela moveri possit, si non intra hoc spatium annorum mota fuerit*. Ad leges recurrit, sicut & antiqui Canones *can. 2. 3. 4. 5. 6. & passim xvi. Q. 3.* in qua questione & sequenti Collectorem & Interpretem labi & errare paucis demonstramus. Ecclesia leges publicas suscipere & sequi sapientissime non aspernatur, quod in hac parte juris apparet maxime. Legibus autem publicis, idest [in Oriente primum celeberrima] constitutione Theodosii junioris, [ut verisimile est, & inscriptio ipsa legis indicat, quæ extat unica sub titulo de *Actionibus certo tempore finiendis* in *Cod. Theod.* & in *Cod. Justiniani l. sicut. 3. de Prescript. 30. vel 40. an.*] Et deinde in Occidentis partibus, tri-

Explicatur
Questiones
2. & 4. Cap.
sa xvi.

triginta annorum præscriptio ante nescita [propter Joannis Tyran-
nidem], proquirata fuit [a Valentiniano III. post receptum Oc-
cidentis imperium, *Novella Constitutione de Præscript.* 30. *annor. omni-
bus Causis opponenda*, quæ habetur ad calcem *Cod. Theodosiani*], quæ-
que peremptoriis rubricis omnes lites extinguit, [ut loquitur Sido-
nius *lib. 8. epist. 6.*] Postea in gratiam Ecclesiarum Justinianus centena-
riam induxit, [*l. ut inter divinum 23. Cod. de sacros. Ecclesiis & Nov. 9.*] quam deinde sustulit ipse *Nov. 131.* aliqua tamen præro-
gativa Ecclesiis indulta, ut scilicet adversus Ecclesias non triginta,
sed quadraginta annorum possessio necessaria foret : [ne Romana
quidem excepta Ecclesia, *Nov. 111. & 131. Cap. 6.* Cujacius ad *d. Nov. & lib. 5. Observat. cap. 5. & Tractatu de Diversis & tempor. præscript. cap. 31.* Quibus locis merito veterum quorundam Interpre-
tum sententiam, qui Ecclesiam Romanam eodem Jure pariter quadra-
genariæ præscriptionis usam fuisse censuerunt, solidissimis rationibus
confirmat].

Eodem fere progressu juris nsam fuisse Ecclesiam reperio. Et tri-
cenariam quidem admittit Concilium Chalcedonense Oecumenicum *can. 17.* [qui extat *primus Quæst. 3. C. xvi.*] & plerique Canones, quos
supra retulimus. Quadragenariam vero, quæ est Justiniani, Canones
alii agnoscunt, *can. 1. 2. & 3. Causa xvi. Qu. 4.* quam a *Quæstione*
tertia, quæ tantum tricennalis mentionem facit, Gratianus hoc com-
mento imperite distinguit, ut scilicet in *Quæstione tertia*, Ecclesia ad-
versus Ecclesiam triginta annis ; in *Quæstione vero quarta* Monasterium
adversus Ecclesiam non nisi quadraginta annis præscribere permittatur.
Nullum tamen discrimen inter Ecclesias & Monasteria in præscriptio-
nibus Auctores supra dicti legum & Canonum constituunt. Vera itaque
differentia a temporibus & locis desumenda est. A Theodosio juniore
usque ad Justinianum in Ecclesia præscriptio tricennalis obtinuit. Sub
Justiniano centenaria parum probata in quadragenariam mutata est, &
passim recepta in Ecclesia ; a qua Gregorius I. non excepit Romanam
dict. can. 2. xvi. Quæst. 4. [Gregorii tamen Successores, Joannes VIII.
primum in *can. ult. Qu. 3. Causa xvi.* Innocentius in *cap. 13. & 14. Ex-
tra de præscript. & Bonifacius VIII. in cap. 2. eod. tit. in vi.* centena-
riam tantum probaverunt in gratiam Romanæ Ecclesiæ]. Hæc de tem-
pore, jure & vario præscriptionum usu rata sunt.

Obstant *canones 3. 4. 6. & 10. d. Causa xvi. Qu. 3.* omnes post
Justinianum editi, quibus tamen tricennalis tantum præscriptio ad-
mittitur ; nulla mentione quadragenariæ facta, nulla distinctione
inter Ecclesias & Monasteria adhibita : ut non immerito generaliter
Alexander III. in *cap. 8. extra de præscriptionibus*, spreto Gratiano
reſcribat, quosdam Canones comprobare tricennem ; Romanam
vero Ecclesiam non admittere minorem, quam annorum quadragin-
ta. Innuit tacite, quod & monuimus, rationem diversitatis a Jo-
cisse respectandam, quod verissimum esse ostendo. Canones nempe
illi, [qui tricennem præscriptionem probant], ex Conciliis Hi-
spanis desumpti sunt, in quibus non Justiniani, sed Theodosii Codex

Suidas in opo-
ta. *Præscrip-
tione* .

Adde omni-
no *can. 12.*
Concilio A-
relisensis
III. anno v.
Conciliorum
Gallie, ubi
fuit *capituli contra-
raria est sen-
ſu* .

ex Alarici præcepto collectus, vim & auctoritatem obtinebat. Quod & aperte colligitur ex *can. 6.* qui repetitur ex *l. 1. C. Theod. de actionibus certo temp. fin.* maxime vero ex *l. 4. cod. finium regund.* cujus ipsa verba in dictum canonem translata sunt, sensu tamen paululum inflexo. [Idem fere dicere liceat ad *can. 12. Conc. Aurelianensis III.* in quo tricennaria tempora repetitioni rerum ablatarum competere dicitur Ecclesiis. Quamvis enim circa tempora Justiniani fuerit habitum; Gallia tamen, ad quam pertinet, non Leges Justinianæ, sed Theodosiani Codicis agnovit].

Ne quid autem ad omnium illorum Canonum intelligentiam desideretur, observandum est in actione generali finium regundorum, seu in actione limitis, quæ per agrimensores & inspectores dirimi solet, varias controversias speciales incidere, de modo, de proprietate, de jure territorii. Incidunt & alix, de quibus doctissimus Cujacius *lib. 10. Obs. cap. 2.* tractat, arte & judicio singulari: sed ad illorum canonum explicationem sufficiunt illæ. Controversia de modo, ad quam pertinet dictus *can. 6.* inspectis per mensores terminis publicis, & forma agris publica decidebatur. Nec erat locus præscriptioni contra illa monumenta publica, sive de paræciarum limitibus, sive de provincialibus ageretur, sive majores, sive minores termini; dummodo publici, non privati & comportionales; [quia res voluntaria est. Vide Cujacium ad *l. 7. ff. Fin. regund.*] Status enim publicus antiqua dispositione ordinatus, nulla ratione divelli debet *d. can. 6.* juncto *can. 5. & 7. d. Q. 3. & cap. 4. de Parochiis.* Et hoc jus in Ecclesia universa videtur ubique obtinuisse ab initio. Quia tamen varietate successionum, & arbitrio possessorum fines, vel additis vel detractis particulis sæpiissime confunduntur, obscurantur, immutantur: quod in civili administratione evenit, ut paulatim agri limitati ad occupatorum conditionem reciderint; idem & in Ecclesia per partes videtur evenisse. Ideoque quod primum in Concilio Hispal. II. *d. can. 6.* statutum [fuerat secundum jus commune]: quod Concilium tantum fuit Provinciale, Bæticæ scilicet provinciæ, cui Isidorus Metropolitanus Hispalensis præfuit: in Concilio Toletano IV. Generali totius Hispaniæ nempe & Narbonensis Gallix, cui & Isidorus præfuit, iterum & accuratius retractatum; & [hæc distinctio introducta primum], ut intra unam & eandem provinciæ Episcopus alterius Episcopi diocæsim per triginta annos præscriberet; extra provinciæ vero nullo modo: ne, ut ajunt, Patres Concilii, dum diocæsim defenditur, provinciarum termini confundantur: Provinciarum termini, quod notandum. Nam de Paræciarum [& Episcopatum intra unam & eandem provinciæ] terminis non curaverunt. Et hoc jure usæ est diu Hispania contra jus vetus, de quo in dicto Concilio Hispalensi II. *can. 5. xvi. Q. 3.* ut constet ex Concilio Emeritensi *can. 8.* in quo nominatim derogari videtur dicto *Canoni quinto*, cujus auctor dicitur Gelasius. Tandem post multas juris varietates abrogata videtur omnino auctoritas dicti Concilii Toletani IV. & Emeritensis, ab Urbano III. & jus antiquum restitutum,

Nota hæc de quo supra; ita ut media illa Jurisprudencia Hispaniæ sublata, juri-

Siculus Flacus pag. 17.
& 18. &
Hygeum
pag. 222.

Vide Joannem Fabrum
ad § præterea
quod per
silvionem
Iust. de re-
rum divisio-
ne.

iuribus apud omnes populos in unam consonantiam redactis ex *cap. 4. de Parochiis*, cujus est Auctor Urbanus III. limites tam parochiarum quam provinciarum Ecclesiastica unctione publice statutos præscribere nec liceat; nec aliter præscriptioni locus esse possit, quam si limites legitimus non concludat illam Basilicam, de cujus præscriptione agitur. Ubi vero præscriptioni locus est, tunc vertitur proprietatis quaestio, quæ potius ad jus ordinarium quam ad artem menioris pertinet; sicut vice mutua controversia de modo, sive de finibus & limitibus, ad peritos artis, & ad inspectores magis pertinet, (quorum passim mentio in *dictis canonibus*) quam ad iudices. Et hæc ad controversias de finibus & de proprietate. Succedit tertia de jure territorii. * Sicut enim in jure civili adempta & assignata proprietate alienius prædii, non adimebatur & immutabatur jus publicum territorii & jurisdictionis, sive districtus; ita & jure canonico, licet tricennalis possessio diocesim tollat, non admittit tamen territorii conventum, quem scilicet antiquus Episcopus retinet, cui per præscriptionem diocesis adepta est ab alio Episcopo *dicto can. 2. xvi. Qu. v. can. 3. & 5. in fine xvi. Qu. 3.* in quibus conventus mentio ostendit canones ad Hispaniam pertinere, quam notum est per conventus divisam fuisse: & absolute conventus pro territorij accipitur in *dicto Concilio Tridentino IV. can. 52.* in cujus initio legendum; * *Religiosi propria Religionis*, nempe qui semetipsos a congregationibus cenobiorum sequestrant, & nulli Abbati subiecti sibi cellulas constituunt, easque Monasteria nuncupant, suo in eis jure ac libertate consistentes, ut loquitur Cassianus.

Sed ab hoc diverticulo in viam redeamus. Diximus initio tricennalis præscriptionis Auctorem esse non Theodosium magnum, sed juniorem. Argumentis, quibus hoc confirmant viri doctissimi, unicum addo, quod nondum notatum est: & eo validius est quia suppeditat ab ipso Theodosio juniore in *l. 7. C. Theodos. si certum petat. de chiragra.* In illa lege, quæ triennium edita est ante d. l. 1. C. de actionibus certo tempore fin. deciditur præscriptio triginta annorum a reo non repelli agentem conditione certi ex chirographo: quod secus foret, si vel a Theodosio juniore dicta lex prima, vel a Theodosio magno lex aliqua de præscriptione triginta annorum datum fuisset perlatæ. Hoc tantum beneficium reo præstat, si neget suam manum esse, & probet triginta annos emensos sub silentio iudicialis conventionis; ut ab actore prius debitum probetur, quod post probationem tunc repositur; remota sequestratione pecunie postulatæ, quæ omnino necessaria erat actione ante triginta annos inter viventes instituta, ubi reus manum suam negabat litigaturus ex falso. Intra civiles istos & legitimos terminos hæc nostra observatio videtur coercenda: sed ne quis eos avellere, vel exarare præsumat, Alexandri III. auctoritate muniamus, qui *cap. 8. de præscriptionibus* statuit his verbis. *Licet quidam canones tricennalem præscriptionem comprehendunt; Ecclesia tamen Romana minorem præscriptionem, quam quadraginta annorum non admittit.* Ita fit ut in hoc præscriptionum jure omnia cohereant, & summorum Pontificum aucto-

annorum (pa-
tio præscripti
ex cap. 9.
extra de præ-
script. quod
vel Gregorius
1. Sed de fi-
nibus perva-
torum perva-
torum inter
duo Monaste-
ria loquitur;
non de fini-
bus publicis
Parochiarum
vel Episcopatu-
rum vel Provincia-
rum
Territo-
rium impro-
prie accipitur
pro ipsa pos-
sessione in
fine d. can. 5.
Sed ea verba
proculdubio
non esse Ge-
lasi Auctoris
canonis mo-
nuimus ad
*Quæst. 5.
C. xvi.
* Execlod. 34.*

ritate

ritate & diligentia sublata sit omnis diversitas . Et revera in *disso. cap. 8. Alexander III. temporis* ; post Alexandrum vero Urbanus III. [*cap. 4. de Parochiis*] limitum differentias sustulit, ut supra ostendimus . Nec tamen inficior in hac observatione , sicut & in aliis , illas spicas jacere, quas si non occupaverint alii, suo tempore legemus .

C A P. IV.

De Interruptionibus Præscriptionum.

CONTRA exemptionem & præscriptionem, quas *cap. præcedenti* Abbatem Eveshamiæ conjunxisse diximus, Wigornienſis Episcopus interruptionem, contrarium usum, & contrariam etiam præscriptionem allegabat . Sex autem interruptionis & contrarii usus modos probare nitabatur in locis, quæ dicebantur exempta: processionem Pentecostalem, receptionem & procuracionem Archidiaconi, solutionem denariorum sancti Petri, cognitionem causarum matrimonialium, Capellani suspensionem, postremo interdictionem . Tentari potest ex illis sex modis tres tantum ultimos justos esse & legitimos; reliquos minus esse solemnes . Hæc quaestio difficilis est & impedita, quia tamen utilis est & erudita, illam accuratius excutimus . Observandum præscriptionum interruptionem & usurpationem multis modis contingere, vel amissa possessione ante præscriptionem impletam, vel interpellatione, vel usu contrario domini . Speciales modi interruptendi supra enumerati ad usum contrarium pertinent antiqui domini, idest Episcopi, qui juribus Episcopalibus usum se contendit in locis, quæ dicebantur exempta . Contrarium usum dixi: opponitur quippe interruptio præscriptioni, ut contraria . Itaque si usus ille præscriptioni non sit omnino contrarius, sed tantum diversus, non proderit ad interruptionem . Sicut enim jure civili qui alia servitute, vel alio tempore, vel aliter utitur, quam in constituenda & imponenda convenerit, usus hujusmodi nihil ei prodest; & nihilominus servitutem amittit, quasi omnino non fuerit usus *l. 10. §. 1. l. 11. 17. C. 18. D. Quomodo servit. amit.* Ita qui usu non contrario, sed alio quolibet interruptit, nihil egisse omnino, non interruptisse censetur . His cognitis ad *cap. nostrum* redeamus . Abbas per quadraginta annos post impetratam exemptionem emensos, Episcopum juribus Episcopalibus usum esse negat. Contradicit Episcopus, usum se affirmat, & singula jura recenset. Superest disquirendum in singulis . Primo, an sint vere & proprie Episcopalia jura; deinde an Abbatibus exemptioni aut præscriptioni, non genere quodam contrarii, sed exquisitissimo & per eminentiam *ver. antiquis* opponantur, ita ut directio exemptioni, vel præscriptioni obstat.

*expressas in
veteri inscrip-
tione ex Ba.*

Primum interruptæ possessionis argumentum proponitur Pentecostalis processio, quam a civitate Wigornia in loca, quæ dicebantur exempta, duxerat Episcopus . Quid per processionem intelligatur

itur videndum. *Publica processio*, ait doctissimus Cujacius; *quæ sequitur* apud Justin. Nov. 67. Explicatio idem in Nov. 123. sub finem, *sequitur*, apud Nov. 67. *publicas rogationes*, dicitur, *litanias* l. 3. C. de heret. inventum recens Mamerti in Gallia: hæc Cujacius. Ut res intelligatur plane & ex arte, notio varia nominis distiñcte est explicanda, & homonymia removenda. Et quidem processus & procedendi, in veteri jure civili & apud antiquiores Auctores, remotiores sunt significationes, quam ut hic congerantur. Quæ propius huc spectant, & ex jure civili novo repetuntur, doctissimi Glossographi ad Julianum exposuerunt, Ex jure illo civili novo, licet Auctores canonum suam publicam processionem, & procedendi verbum repetierint; sensum tamen immutarunt: imo aliter antiqui canonēs, aliter novi & decretales accipiunt. Gelasius in *can. certum de Consecratione* Dist. 1. publicam frequentationem interpretatur: [*nostris est preceptionibus constitutum, ne quis in Ecclesia, aut in oratorio, quod sedis nostra non legitur permissione dedicatum, processionem publicam putare impendat*]. Idem vocat processionis aditum *can. 26. & 27. xvi. Qu. 7.* juncto *can. presbyteri* Dist. xxiv. Et quod notatu dignum in *can. 7.* Concilii Laodiceni, *ovatur* vetus Interpret antiquior Gelasio, processionem vertit; Dionysius Exiguus conventum. Et contra in *can. 56.* ejusdem Concilii, *ovatur* Dionysius processionem vertit; vetus Interpret, introitum. Quæ dicitur publica processio in *epistola 41. libri quartii Registri* Gregorii I. in *epistola 43. ejusdem libri* explicatur popularis conventus; populorum conventio in l. 10. C. de heret. Eadem notione in *veteri Ordine Romano* procedere, & processionem passim usurpantur.

Ex his constat antiquitas in Ecclesia publicam processionem *sequitur* *ovatur*, *ovatur*, *ovatur*, publicam frequentationem, popularem conventum, processionis aditum, introitum in Ecclesiam, pro eodem sumi, etiam in *dicta* Nov. 67. si recte intelligatur, junctis Nov. 5. cap. 1. 57. cap. 2. & 131. cap. 7. Apud recentiores autem ut plurimum processio ita specialiter accipitur, cum ab una Ecclesia in aliam Clerus simul & populus progrediuntur supplicationis & orationis gratia: quo casu fateor quidem, opus esse prius publico conventu & congregatione: ad conditum debent omnes prius convenire in aliquam Ecclesiam, a quo deinde in aliam labaro Crucis prælato, Clero præeunte, populus procedat orandi causa. Quæ forma ut necessaria præscribitur Nov. 123. cap. 32. Ita per partes factum est, ut nomen generis speciei vulgo tribuatur. Eadem forma litanix primo dictæ sunt quilibet preces & supplicationes, quæ in cæteris publicis celebrandis in Ecclesiis rite fieri solent, *dicta* l. 3. C. de heret. juncta l. 30. C. Theod. eod. Deinde ad eas, quas vulgo processionem nominamus, *dicta* Nov. 123. postremo ad solemnes & statas [certis anni temporibus] rogationes tractæ sunt. Eadem etiam varietate synaxis, communio, collecta, concio & Missa, pro temporum, rerum & usus mutatione diverse intelliguntur.

apud Justin.
Mamertius
Arundelianus
p. 18. ad lo-
co a Seldene
non intelle-
cto.

Arund.
nisi producto
vocabulo:
Parabolani
inflexione
Romana.

Vide Grego-
rium lib. 2.
intro, ubi
inditionis

Ita

forma pro-
ponitur : &
notata ad Si-
donii *epist.*
24. lib. 5. &
1. lib. 7. de
orationibus
a Blamerto
laudatis.

— Ita verborum vetus interit atas,

Et juvenum ritu florent modo nata, vigentque.

Sed ut ad processionem publicam redeamus, sive generaliter pro qua-
libet congregatione & conventu populorum, sive specialiter sumatur, ut
nunc fit, pro processione in publicum ab una Ecclesia in aliam; jus
non videtur immutatum, quia eadem ratio & causa manet, orandi &
supplicandi scilicet. Itaque quod in *dist. can. Frigentius, can. Pia men-
tis, & similibus* de antiqua processione dicitur, *Processionis aditum Chri-
stianis omnibus in commune deberi*; idem in nova processione statuendum
est. Ex his colligitur processionem, de qua in *dicto Cap. Auditis*, non
esse jus aliquod Episcopale, sed ad omnes omnino Christianos pertine-
re; nisi poenis Canonicis inhibeanur, nisi banno Christianitatis inno-
dentur. Monasteria tamen specialibus privilegiis a publica processione &
populari conventu solebant eximi; ut eorum quieti consulere-
dictis epistolis Gregorii, & aliis plerisque exemptionis privilegiis antiquis
& novis. Eadem etiam jura Ecclesiis, quæ ad Monasteria pleno jure
pertinent, sensim ceperunt concedi, ut supra diximus. Et his casibus,
obstante titulo exemptionis, privilegio scilicet, interruptio & contra-
rarius usus non sufficiebat, nisi tempore legitimo, idest ad contra-
riam prescriptionem necessario juvaretur; ut ita jus antiquum privile-
gio ademptum Episcopus reciperet. Quare rectissime in *cap. 17. de
privilegiis*, quod supra explicuimus, non tantum interruptionem, sed
etiam prescriptionem Wigorniensis Episcopus allegavit, ut aperte con-
fiscitur ex his verbis decretalis, *Quoniam a neutra parte prescriptio pro-
bata est*. Ut absolvatur hæc quæstio, breviori tempore contra privile-
gia & exemptiones præscribitur, triginta scilicet annis: res enim fa-
cilis ad suam redeunt naturam *cap. 6. de privileg.* Cui non obstat *cap.
15. eod.* in quo res non redit ad naturam; sed exemptus adversus
exemptionem præscribit. Et hæc de primo interruptendi modo per pro-
cessionem.

Secundus ad receptionem & procuracionem Archidiaconi pertinet,
quod jus competit Archidiaconi tanquam Episcoporum vicariis:
ideoque Archidiaconi interruptio & factum prodest Episcopo. De
hoc jure Archidiaconorum agitur passim *titulo de officio Archidia-
coni*, *privilegiis* suos habuerunt Græci, quibus hoc munus injun-
ctum, sicut & aliquando apud Latinos visitatoribus. Quin & Epi-
scopi visitare solent: & illis omnibus ratione visitationis subdi-
um, solatium, impensis necessariæ & procuraciones ab Ecclesiis, quas
visitant, exhibentur. Quod jus adeo singulare est, ut nec possit præ-
scribi. Speciali tamen privilegio procuracionis onus potest remitti,
non tamen ipsum jus visitandi, quod & nominatim in exemptioni-
bus concedendis, Episcopis solet reservari, Gregorii I. *epist. 18. lib.
7.* & aliis, *cap. 11. & 16. de præscript. cap. 14. 17. 24. 25. de cen-
sibus & cap. 1. de Offic. judic. Ordin. in extravag. communibus*. Non
semper ergo sufficit interruptio, sed etiam aliquando perficienda est
prescriptio contraria; quando vel speciale privilegium, vel præscri-
ptio

tio legitimo modo completa veteri domino obijcitur, ut in hoc casu.

Tertius modus sequitur de solutione denariorum sancti Petri, quod jus Episcopis lege Diocesana & jure communi non competit. Pertinet enim ad summum Pontificem ex concessione & liberalitate Regum Angliæ. Solebat autem summus Pontifex ad illam collectionem Episcopos delegare *cap. 12. de Censibus*. Hoc jus quale sit ex historia Angliæ facile est repetere; maxime ex *notis & spicilegio* doctissimi Seldeni ad Eadmerum, in quibus refert *epistolam* Guillelmi primi ad Gregorium VII. qua jus illud confirmatur. Pertinet etiam ad hujus veshigalis exigendi modum & formam *articulus 18. in legibus Angliæ* veteri lingua Gallica conscriptis, & nuper ab eodem Seldeno ibidem editis, quæ Guillelmo primo tribuuntur. Aliquando vero Episcopi minus erant attenti in hoc munere obeundo, quæ de re conqueritur Innocentius III. in quibusdam rescriptis nuper editis a clarissimo Senatore Divionensi Paulo Mayo: ideoque cogeantur summi Pontifices alios quætores & collectores committere. Non absimile jus exigendi denarii in singulas domos Albigensibus hæreticis ereptas, in iisdem rescriptis Innocentius III. committit Simoni Comiti Montisfortis. Ex quibus apparet hoc jus proprie non esse Episcopale. Quia tamen sæpissime Pontifices Episcopis hanc curam injungebant; non improprie ad officium & jus Episcopale refertur ex Angliæ consuetudine: quo casu interruptioni locus esse potest, si collectionem alii sibi arrogent; si vero ab initio aliis concessa sit, poterit etiam ab Episcopo præscribi.

De tribus reliquis juribus Episcopalibus, de quibus *hoc capite*, nulla est difficultas. Constat enim inter omnes cognitionem casuum matrimonialium, jus interdicendi & suspendendi, ad Episcopalem jurisdictionem ita pertinere, ut in illis præscriptioni & interruptioni locus sit. Ideo vero singillatim enumerata sunt illa jura; quia, ut ostendimus, non idem jus est receptum in singulis: deinde quia, ut monuimus, in his quæ non sunt nominatim concessa vel præscripta, Episcopo jus manet integrum. Totius itaque disputationis brevis hæc sit conjectio. In his juribus, quæ adversus Episcopum præscribi possunt, ante impletam præscriptionem necessaria est interruptio. In his quæ præscribi non possunt, sed tamen specialiter possunt concedi (& revera concessa fuerunt), ut procuratoris onus, interruptio non sufficit, sed contraria præscriptione est opus. Postremo, quia quedam nunquam possunt præscribi, nec concedi nisi rarissime, ut visitatio, de qua supra; in his & interruptio & præscriptio non desiderantur: sunt enim hujusmodi, ut Episcoporum æterna sit auctoritas.

C A P. V.

De antiquo statu Religiosorum in Gallia.

EXEMPLO juris Auctorum, superioribus dissertationibus hanc De vite Multimam subijciemus; quia communia quædam omnibus com. adicis origi
Pars Prima. M m plecti.

Vide Anselmum Cantuariensem lib. 3. *capitulum 85. & notas pag. 120. ut & quæ habet Marth Paris de vita Osa Merciorum Regis. Itemque alia in proditores pulverariorum conjurationis Angliæ pag. 190. & 191.*

Nicæphorus
lib. 8. cap.
39. 40. &
41. & lib.
21. cap. 34.
35. usque ad
44. Theodo-
retus l. 4.
cap. 24. &
25. & 101a
historia sine
religiosa. 16.
dorus Peto-
lota epistola
87. ad Mo-
nachas
Sandalarias.
De Monachorum
& Cœnobite-
rum conti-
nentis & mo-
deratione in
Ecclesia. S.
Augustinus
lib. vide mo-
nibus Ecce-
sæ Cæsal.
cap. 24. 31.
& seqq. &
epistola 109.
quæ seorsim
nuper edita
& illustrata
fuit. Item
Ivonia epis-
tola 192. Ili-
dori Palusio-
tu lib. 3.
apost. 351.
Vide Chryso-
stomum li-
beris adversus vituperatores vite monastica.

pleclitur. Frequentem enim de Monachis & eorum institutis fecimus mentionem. Generalis tamen tractatio infra certos fines consistet: nec enim Gallia nostra excedimus; alioquin si produceretur ultra, propter copiosam rei varietatem, non unica dissertatione, sed libro esset opus. In hac autem dissertatione servabimus hunc ordinem, ut primum aliquot antiquiora & celebriora Monasteria recenscamus: deinde Institutiones & Regulas singulorum indicemus. Non incommode incipiemus a quodam capitulari interrogationum Caroli Magni, quod anno imperii sui undecimo edidit, & habetur tom. 2. Concil. Galliar. Continet enim totius nostræ disputationis summam. In cap. 12. proponitur hæc questio. *De conversatione Monachorum, & utrum aliqui Monachi esse possint, præter eos, qui Regulam sancti Benedicti observant.* Inquirendum etiam si in Gallia Monachi fuissent, priusquam tradita Regula sancti Benedicti in has parochias pervenisset. In alio vero capitulari interrogationum, quod sequitur proxime, eandem consultationem ita proponit, ut responsioni viam paret cap. 12. *Qua Regula Monachi vixissent in Gallia, priusquam Regula sancti Benedicti in ea tradita fuisset, cum legamus sanctum Martinum & Monachum fuisse, & sub se Monachos habuisse, qui multo ante S. Benedictum fuit.* Auctor ergo & fundator Monasteriorum primus in Gallia nostra S. Martinus, qui ab Auxentio Episcopo Ariano, decessore Ambrosii, Mediolano exturbatus, ubi Monasterium sibi statuerat, in Gallias rediit: & amicitia & insigni pietate Hilarii magni incitatus, non longe a Pictava civitate sibi Monasterium collocavit. Postremo apud Turones duo Monasteria, duorum alterum quod majus Monasterium dicitur, duobus fere extra civitatem millibus sibi constituit. Primum itaque Monasterium Martini Mediolani: secundum prope civitatem Pictavam: tertium & quartum apud Turones fuisse colligitur ex ejus discipulo Sulpicio Severo lib. 1. de vita Martini cap. 3. & 7. Gregorio Turonensi hist. lib. 1. cap. 43. ex Abbate Jona initio vite Columbanii, & ex Anonymo scriptore de gestis Episcoporum Turonensium & Abbatum majoris Monasterii: qui tamen Sulpicii & Gregorii mentem non videtur percepisse.

Nimie curiositas Monachorum eis obest: ob eam damnatus Eortyches in Concilio Chalcedonensi, vide Photium pag. 878. in excerptis Eusebii. De privilegiis Monachorum & Monialium, ut impuberes tellari possint Sozomenus lib. 2. cap. 9.

* Sozomenus lib. 3. cap. 13. cit. *conventus*, seu conventus Monachorum fero in Europa inventis. Vide Haymo. Halberstat. in breviori hist. Eccles. lib. 20. cap. 8. pag. 136. obi de S. Martino.

* Adeo can. 22. Concilii Cabilon. sob Carolo Mag. anno 2. Concil. Galliar pag. 312.

* De S. Martino vide Sozomenum lib. 3. cap. 13. in fine, & lib. 37. 28. & 29. Unde non male Sulpitius in Dialogis Martinum Græci notum ait. Adde Paulini epistolam 28. ubi de Vidricio quoque Ruthomagensi, qui Monasteria quoque instituit, & Gallionem de Monachis S. Gregorii pag. 29. & seqq. & pag. 64. Ubi nota facimus Gratiani, qui sancti Martini mentionem in can. Sicut nonnulli 221. Q. 2. sustulit. Vide & quæ de eo diximus in præfatione ad Tractatum de Statu Regularium.

Non

Non multo post Martini tempora, in insulis maris Gallici plura Monasteria eodem tempore extiterunt. Inter reliqua Leronis & Lerini fuerunt celeberrima, in quibus Caprasius senex, & Honoratus prima Monasteria instituerunt; Honorato Maximus, & deinde Faustus successerunt: ex Abbatibus omnes Episcopi. Ad sanctos illos Patres in insulis Angelica conversatione degentes, septem ultimas gollationes scribit Joannes Cassianus, qui & ipse apud Massilienses multa fundavit Monasteria, quæ inter antiquissima recte numerabimus. Non longo intervallo Grinincenses sunt a Lerinensibus separandi. Conjungit enim utrosque Sidonius, ut emendatioris & ætioris Regulæ observatores *lib. 7. epist. 17.* Grinincenses autem in provincia Viennensi doctissimus Interpres collocat. In eadem epistola Monasterii urbis Arvernorum meminit; quod Gregorius Turonensis *lib. 2. cap. 21. B. Cyrici Monasterium* vocat. Et sane in ea parte Galliarum quæ remansit ultima sub Romanorum imperio, plures insigni pietate illustres vixisse constat, ex quibus Episcopi solebant eligi; quibus vix ulli eo tempore morum sanctimonia & eruditione pares extiterunt, ut pridem aliis notatum. Præter enumerata, Jurensia Monasteria memorat in Burgundia idem Sidonius *lib. 4. epist. ult.* Non erit alienum, alia plura in Burgundiarum regno animadvertere, veluti sancti Mauricii Agrensis a Sigilmundo ædificatum, Augustodunensis & Luxoviensis, de quibus *cap. 3.* dictum est, quæ ante Benedictum fuere notissima. Quin & alia * reperiri posse non dubito: sed hæc sufficiant, ut indicetur origo: & satisfiat primæ parti Consultationis Caroli Magni, utrum aliqui Monachi fuissent in Gallia ante Benedictum.

Stracodibus scilicet, Calfinus in præfatione ad Hieronymum & Eucherium in hæc, & in præfatione posteriorum ad Jeronimum & Minervium.

De Monachis qui in suis Monasteriis fuerunt Episcopi, Socomenus *lib. 6. cap. 12.* & Nicephorus *lib. 1. hist. Eccl. cap. 29.* & *lib. 9. cap. 14.* & *lib. 15. cap. 17.* &

lib. vi. cap. 22. & 40. Nota ex S. Chrysostomo *lib. 3. de Sacerdotio cap. 15.* non omnes bonos Religiosos esse bonos Episcopos. Adde eundem *lib. 6. vero*, ubi de differentiis inter Episcopum & Monachum. Contra eos vero, qui Chrysostomum nolunt Monachum fuisse, Suidas in *disticha Lorum*, narrat quod ait. Vide post quantam Synodum, Justiniani edictum de fide, & in *Jure Orientali* pag. 524. Ubi Justinianus ait Chrysostomum in eodem Monasterio vitam monasticam coluisse, in quo & Theodorus, qui postea Mopvestinæ Ciliciæ Episcopus fuit, qui in 5. Synodo damnatus est; & ad quem spectat oratio Chrysostomi inscripta ad Theodorum lapsum.

* Monasterium puta S. Eugendi, vulgo *saint Oyan*, de quo Avitus *epist. 17.* Monasterium Reomacense in Tornodoresi Archidiaconatu, sub Episcopatu Lingonensi: Micacense sub Clodoveo I. apud Aurelianenses ab Eulipio conditum, cui successit S. Maximianus: Aurdiodivense conditum a S. Germano: Segellente a Sequano: item S. Benigni Divionensis, cujus primus Abbas Eustasius.

Sequitur secunda pars majoris momenti, *Utrum aliqui esse possint, & qua Regula vixissent.* Utriusque quæstionis proponendæ quali de re dubia & ignota temporibus Caroli Magni, causa reperitur in Concilio Cabilonensi secundo *can. 22.* his verbis, *De Abbatibus vero & Monachis idcirco hic pauca scribimus, quia pene omnia Monasteria* Idem in Aa-
M m 2 Regu-

glia conti-
gisse obler-
vat sedenus
ad *Estimurum* in No-
tis pag. 200.

Regularia in his Regionibus constituta secundum Regulam sancti Benedicti se vivere satentur. Ajunt Patres Concilii: *Pene omnia.* Quendam enim etiam post Benedictum antiqua Patrum statuta retinebant, quod esse licebat. Præclarum illius libertatis habemus exemplum in privilegio concessio a Bertefrido Ambianensi Episcopo Monasterio Corbejensi, cui liberum relinquitur sanctorum Benedicti, vel Columbani Regulam observare.

Inquirendum nunc est eodem ordine de Statutis & Regulis antiquis, quo de Monasteriis egimus supra. Observandum prius generaliter in Occidentis Galliarum partibus Monachorum Regulas, vel ab ipsis Occidentalibus Patribus repertas, vel ab Orientalibus Monachis fuisse repetitas, vel mixto quodam jure temperatas. Ita Martinus certam vivendi rationem suis Monachis præscripsit, de qua Sulpicius in ejus *vita cap. 8.* qui Sulpicius una cum Pothumiano in Orientem profectus est, ut cognosceret, *Qualiter in Oriente fides Christi floreret, quæ Sanctorum quies esset, quæ instituta Monachorum.* Peregrinationis suæ historiam edidit ipse *dialogo primo*, quem de virtutibus Orientalium Monachorum inscripsit, quos Occidentalibus ubique præfert. Honoratus etiam, cui Caprasius Orientalium disciplina institutus, Græcus origine ut ajunt, merito est adjungendus, Lerinensibus regulas dederunt simul. Honoratus etiam, sicut & Sulpicius in Orientem peregrinationes suscepit, ut si qua probaret ex Orientalium institutis in sua transferret. Eminent tamen inter omnes Joannes Cassianus, qui libros elegantissimos de Institutis Renunciantium conscripsit post longas in Oriente moras, & frequentes conversationes & collationes cum Monachis Orientalibus.

Vide *historiam* Ren-
nensis Mo-
nasterii in
Dionysii Lin-
gonensis ho-
die *Monaster*
S. Irenæ, pag.
466. & seq-
ubi de variis
Regulis Mo-
nasteriorum.
* Idem Cas-
sianus lib.
2. cap. 3.
initio o.

Adnotandum etiam in Occidente & maxime vero in Gallia, varia fuisse statuta, varias regulas. Pro unius cujusque scilicet instituentis Monasterium arbitrio, vel diminuebatur, vel addebatur aliquid. Unde sicut statuta Lerinensium, & statuta Grinincensium, ut diversa, memorat Sidonius *dicta epistola 17. lib. 7.* ita & Martini & aliorum per Gallias diversa fuisse non dubito. Qua de re conqueritur Cassianus *præfatione in 12. libros de Canobiorum institutis*: & ut huic malo occurreretur, ad scribendum ab Episcopis quibuscumque Gallie inductum se dicit *. *Per universam*, quippe, *Ægyptum, Thebaidem & Palestinam*, non pro uniuscujusque renunciantis arbitrio, instituantur Monasteria; sed per successiones ac traditiones majorum usque in hodiernum diem vel permanent, vel permansura fundantur: ita loquitur Cassianus. Rationem vero varietatis Regularum in Gallia & in Occidente ita reddit. Ideo diversitates typorum ac regularum per ceteras provincias cernimus usurpatas; quod plerumque seniorum institutionis experti Monasteriis præfisse audeamus: Et Abbates nos, antequam discipulos professi, quod libitum fuerit statuimus; promptiores nostrorum inventorum custodiam exigere, quam examinatum majorum servare doctrinam lib. 2. de Renunciantium instit. cap. 3. Sed nec suorum librorum elegantia & doctrina salubri, nec Episcoporum diligentia obtinere potuit Cassianus, ut unam & eandem vivendi rationem sequerentur omnes Monachi. Pro cujusque fundatoris arbitrio, Basilii, Lerinen-
sium,

sum, Grininensium, Cassiani & aliorum Abbatum regulæ accipiebantur, ut ex *dicta* Sidonii *epistola* conitat, & ex Gregorio Turon. *lib. 10. cap. 29.* Imo & novæ instituebantur, ut Cæsarii & Columbani, de quibus *cap. 2. & aliorum.* [Verum Cassiani sententiam probaverunt tandem summi Pontifices in *cap. ult. de Religiosis domib. & cap. un. ved. tit. in vi. vide Nov. 67. initio, & can. 1. Synodi primæ secundæ]. Sed ne quis obiciat importune nos aliquid alienum a Jurisconsulto trahere; meminerit ipsos Principes Monasteriorum disciplinam ad suam eorum revocasse, ut ex nostro jure constet; maxime vero ex eruditissimis Justiniani *Novellis*, ex Regum nostrorum *Constitutionibus* & Conciliis Gallicanis, ex quibus antiquos & novos Monasteriorum fundatores hausisse optima quæque facile demonstraverimus. Et hæc ad secundam partem consultationis Caroli Magni, de regula & disciplina, qua utebantur in Galliis Monachi ante Benedictum. Concludemus auctoritate Gosfridi Vindocinensis *Sermone undecimo in festivitate beati Benedicti* pag. 408. *Fuerunt ante sanctum Benedictum Abbates, & Abbatum institutiones, sicut ante Christum Legislator exstitit Moyses.* Imo & in Italia ante Benedictum, *eodem sermone* Romani ejusdem Monachi meminit, quem consiliatorem & adiutorem Benedicti, eique Religionis habitum ait tradidisse. Eundem Romanum in initio conversationis sancto Benedicto adiutorem ac cooperatorem extitisse refert Adrevaldus Floriacensis *libro de Miraculis S. Benedicti cap. 8.* Fuisse alia plurima in Italia Monasteria multo ante Benedictum, præcipue in insulis & secessibus fundata, vel ex scriptis Gentilium constat. Latebras enim & solitudines solebant captare; unde & nomen, & ab obreptatoribus convitia. Frequentia Monachorum in Italia notæ insulæ Gorgon & Capraria, vel ex aculeatis verbis Rutilii Numatiani, [& ex scriptis Gregorii primi].*

Venimus tandem ad Benedictum, de cujus origine, vita & institutis plenius scripserunt. Ad propositum nostrum spectat, quo tempore & per quos ejus Regula innotuit in Galliis. Regnante in Gallia Theodeberto filio Childeberti & Brunichildis, Berthramnus Carnomanie urbis Episcopus Legatos misit ad Benedictum, ut ei perfectissimos in Religione fratres dirigeret, qui Monasterium secundum Regularem ordinem instituerent. Benedictus Maurum cum aliis quatuor fratribus misit; Mauro discipulo tradito Regulæ libro, quem propria manu scripserat. Nec omittendum ante Mauri adventum in Gallias, Romanum, quem supra diximus Religionis habitum Benedicto tradidisse; relicta Italia in Gallias transisse, & in pago Austriodorensi contituisse, quem Maurus statim adiecit, mandata omnia Benedicti ei communicaturus. Hæc Adrevaldus Floriacensis *lib. 1. capp. 6. 7. & 8.* ex Fausto Mauri socio referre se asserit *d. cap. 6.* Romanus ergo primus; deinde missi a Benedicto labantem Monasteriorum disciplinam in Gallia restituerunt tantum, non autem induxerunt. Regula autem Benedicti nova non est, & antiquis incognita, sed eam ex omnium præcedentium Patrum scriptis composuit, Cassiani & aliorum exemplum secutus, qui ab Orientalibus suas institutiones

Equitibus scilicet, & alii plerique, de quibus vide *Apolog. Galloni de Monachatu S. Gregorii. Quin & Columbanus transiit in Italiam, & Monasterium Bobiense fundavit, & ibi mortuus est anno uno post foundationem, Jonas Auctor vite Columbanæ cap. ult.*

Adde vitam Romæi & Fausti.

Petierunt. Gofridus d. *Sermone de Benedicto* pag. 410. *Antiquorum statuta Patrum, tanquam dura legis austeritatem temperans, nova gratia filios proceperat: illa quasi vetera pene vel penitus omnia transferunt, & ecce a S. Benedicto facta sunt nova*, &c. Usus vero est maxime Benedictus scriptis Basilii & Cassiani: ex aliorum vero Regulis etiam quendam transtulit, & omnia temperavit. Unde non mirum si omnia fere Monasteria eam Regulam fuerint amplexata, in qua omnes aliquid suum agnovissent; adeoque brevi tempore per Gallias propagata est, ut in Concilio Galliarum, quoties de Monachorum statu agitur, frequentissima sit Benedicti mentio; reliquorum prope nulla, Concil. Francoford. *can.* 13. 14. 16. Moguntiaci *miris* & *cap.* 11. Rheimensi *II. cap.* 9. Cabilon. *II. cap.* 22. & in Conventu Aquilgranenſi Abbatum Franciarum cum suis Monachis. Ex quo apparet Ludovicum Pium perficere conatum, quod antea multi frustra exoptaverant, ut scilicet per omnia Monasteria uniformis & immutabilis mos traderetur, secundum Regulam tamen sancti Benedicti; quod Auctor *ejus vite* confirmat.

Itaque procedente tempore, videtur obtinuisse ut omnes Monachi & Monasteria Regulam sancti Benedicti susceperint. Quin & post tempora Ludovici Pii, Canonici Regulares & eorum Abbates, qui a Monachis perpetuo distinguuntur, & in Concilio Aquilgranenſi diversam a Monachis habent Regulam, non tantum singuli, sed integra eorum Collegia, sprete regula laxiori, nonnunquam archiori Benedicti se altribuebant. Ita Monachorum tandem unus & idem vitæ, & vestis color diu permansit. Exortis postea Cisterciensibus, Roberto & Alberico ducibus, coepit & vitæ & vestis distinctio. Monachi divisi sunt in Nigros & Albos in Gallia; in Cluniacenses & Cistercienses. Et quæ ratione veteres Monachi novam Benedicti Regulam ceperunt profiteri; eadem Cluniacenses plerique laxata disciplina, regulam Cisterciensium severiorem sunt secuti. Unde & æmulatio, & frequentes rixæ inter Bernardum & Petrum Venerabilem, ut ex utriusque *epistolis* discimus. Extant etiam illius mutationis vestigia in *cap. 6. de Rescriptis. C. cap. Recolentes de Præbend.* Aliæ plures post Cistercienses institutiones Monachorum, non tantum colore vestis & tunica distantes, sed etiam vitæ genere. Denique post varias vicissitudines & post multa annorum curricula, juxta antiquum Galliarum & Occidentis aliquatenus videtur revocatum; quo varia fuisse statuta & institutiones diversas pro arbitrio Renunciantium ostendimus. Sed de his, intelligentibus satis.

Nondum plane munere suscepto defuncti sumus. Hæret adhuc scrupulus de Jurisdictione in Monachos. Certum est enim varias illas institutiones & statuta pertinere tantum ad disciplinam, non ad Jurisdictionem, quæ ut *cap. 1.* notavimus, competit Episcopis in Monachos, Laicos & Clericos, licet non eodem modo. Lege Diocesana pertinet in Monachos, etiam exemptos; sive exemptiones illæ sint antiquæ, sive mediæ. Illis enim tantum electio & libera rerum dispensatio relinquuntur, quod multis privilegiis confirmavimus *cap. 2.* Addimus Floriacensem a Joanne VIII. concessum in Concilio Trecenti, generali provinciarum Galliarum; quo privilegio nihil amplius continetur, sed tantum, ut ait Pontifex, antiquiora privilegia multorum Episcoporum confir-

man.

INCAP. AUDITIS DE PRÆSCRIPT. LIB. II. DECRETAL. 289

mantur super electione Abbatis; & bonorum dispensatione: nihil hic de Jurisdictione. Novissimas tamen exemptiones, ne circumscribamur, excipimus. De jurisdictione quod superest absolvamus paucis, & in re difficili ~~perduramus~~, non ~~perduramus~~ confectemur. Jurisdictionem suam in Monachos defendunt Episcopi Concilii Chalced. *can. 4. 7. 8. 18. 23. & 24.* quibus jus novum non continetur, sed verus Ecclesie traditio conservatur. Quid vero tam multis Canonibus promulgandis occasionem dederit ex *actis* Concilii discas, & ex Liberati *breviario cap. 10. 11. 12. & seq.* Chalcedonenses illos Canones perpetua serie temporum in omnibus Ecclesiis, in Gallicana vero potissimum receptos, probatos, & sæpissime repetitos, colligo ex Andegavensi I. *can. 8.* & aliis notatis ad *cap. 1. Epistola Zachariæ Papæ ad Pipinum cap. 9. & 10.* Vernensi Concilio sub Pipino *can. 10. 12. 13.* Aquisgranensi sub Carolo Magno *can. 23.* Ad eosdem Canones recurrunt Hincmarus Remensis, & Fulbertus *Epistola ad Richardum Abbatem & Monachos sancti Medardi*, & ad eos alludit *Epistola ad Gauslinum Abbatem*. Quare Ivo Carnotensis prudentissime *Decreti sui septimam partem de Monachis* incipit a *2. §. ultimo dicto can. 4. Concilii Chalcedonensis*. Gratianus ~~verum~~ illum *canonem, loco, in fine*, & bis *can. 8.* ejusdem Concilii inserit *can. 10. Causa XVIII. Quesl. 2.* utrumque imperite. Hæc postrema nequid in nostris Dissertationibus hiet, ne quid protuberet; sed ut principium & finis conveniant, ad legem Dioecesanam commode revocabantur.

Adde probationem regulationem ad Episcopos permissam ex *supradictis cap. 2. §. ultimo*

AD LIBRI III.
 DECRETALIUM
 TITULUM I.

De vita & honestate Clericorum.

TRACTATUS.

*Inter Dissertationes Juris Canonici ab Auctore anno 1632. editus :
 Postea ab eo quibusdam passim insertis, & notis
 adjectis auctus.*

Ad Rubricam Tituli.

NTEQUAM propositam *tertii libri Decretalium* interpretationem aggrediamur; quædam præmittenda sunt generaliter de arte & methodo *Decretalium* Gregorii IX. Et quidem in *Tractatu* de origine Juris Canonici ostendimus Gregorium IX. compilationem istam collegisse ex quinque antiquioribus Collectionibus: exemplo sumpto à Triboniano, qui ex Codicibus Gregoriano, Hermogeniano & Theodosiano, aliorumque Imperatorum novis Constitutionibus postea promulgatis Codicem Justinianum composuit. Cujus etiam methodum Gregorius IX. non quidem primus secutus est, sed ab Auctore Collectionis primæ usurpatam, & à Collectoribus sequentibus repetitam, postremo nobis repræsentavit. Eadem enim fere omnium Collectionum ars est, nempe jus omne Canonicum in personas, actiones sive judicia partiuntur. Et quidem *primo libro* de personis, & earum qualitatibus, & dignitatibus diversis agitur potissimum; in *secundo* de judiciis Ecclesiasticis, eorumque ordine & executione; in *tertio* & *quarto* de rebus tam spiritualibus quam temporalibus & mixtis; *postremus liber* ad criminum persecutionem pertinet. Nec alius est ordo *Sexti, Clementinarum*, & aliarum Collectionum.

Sed ut veniamus ad *Librum III.* quem explicandum suscepimus, observandum est in eo libro jus omne fere Canonicum proprie dictum contineri. Quod enim ait Ulpianus in *l. ult. ff. de legibus*, totum jus consistere, aut in acquirendo, aut in conservando, aut in minuendo, illa tria simul reperiuntur in hoc *3. libro*. Agitur enim de Præbendis & Di-

AD LIB. III. DECRET. TIT. I DE VITA ET HON. CLER. 291

& Dignitatibus & institutionibus; itemque de variis contractibus, testamentis & successione; quibus nobis acquiri, retineri, vel amitti res spirituales & temporales solent. Agitur etiam de residentia, de variis Sacramentis, & reliquis officiis & muniis Ecclesiasticis, propter quæ ab Ecclesia sumptus & stipendia suppeditantur, & beneficia conservantur.

His ita præmissis, sequitur ut ad rubricam accedamus tituli primi de *vita & honestate Clericorum*. Incipimus autem a personis, quia earum causa iura omnia constituta sunt. Clericorum nomen, sicut & Clericaliſſime patet, Ecclesiam enim omnem complectitur & Christianos omnes, sicut & Sacerdotis nomen aliquando, Petrus in *Catholica* 1. cap. 2. v. 9. *cap. 5. v. 2. & 3.* Quod ex aliis docuit Cujacius ad *parvulum Codicis de Episcopis & Clericis*. Omnes quippe sunt heredes Christi Patris, *συναληγορευται τῷ ἀνθρώπῳ*; unde & fratres mutuo se appellabant. Distinctionis tamen causa in duas species dividuntur a Paulo Apostolo. Prima species est Cleri *τῶν διακόνων*, idest ministerii, *Act. c. 1. v. 25.* sacer Ordo. Nam passim *διακονία* apud Paulum & reliquos antiquiores Ecclesie Patres generaliter tribuitur omnibus, qui ut loquitur *lex* 2. *Cod. Theod. de Episcopis & Clericis*, divino cultui Religiosis ministeriis impendunt; qui in Clerico ministerio dicuntur constitui a Cypriano, nulla differentia gradus vel dignitatis adhibita. Alia species eorum est, qui, ut ait idem Paulus in *epistola ad Colossenses* cap. 3. v. 12. *ἡ τῶν μετὰ σε κληροῦντες ἀγίου ἐν ᾧ ἡ χάρις*, digni facti sunt in partem fortis Sanctorum in lumine: & convenit etiam fidelibus Laicis. Hæc divisio confirmatur ab Hieronymo & Augustino in *can. duo sunt xii. Quest. 1. & in can. ult. Dist. xv.* Species tamen prima, idest pars illa Cleri, quæ mancipata est divino officio, quam dignitas Ecclesiastica gradus ornat *dicto can. ult.* præstantior & nobilior est secunda, quæ Laici continentur, qui ab Optato Milevitano *lib. 1. nulla dignitate in Ecclesia dicuntur suffulti*. Et eleganter in *Constitutionibus*, quæ dicuntur Apostolorum, *lib. 2. cap. 28.* Ecclesia navi comparatur, in qua Presbyteri & reliqui ministri comparantur illis, qui navem gubernant; Laici vero vectoribus. Qui locus translatus est in *epistolam*, quæ tribuitur Clementi *ad Jacobum fratrem Domini*, sed corrupte. Et quidem de Laicis nominatim *hoc titulo* non agitur, licet aliqua mentio eorum fiat in *capitulo 1. & capitulo 8.* sed tantum de Clericis.

Cleri vero *διακονες*, idest ministerii, variæ iterum sunt distinctiones, quas enumerat Paulus in *epistola prima ad Corinthios* cap. 12. 13. *& 14. ad Timotheum* cap. 3. 4. 5. *& ad Titum*, quas ideo sæpius inculcat; tum ne quis deciperetur, quia Apostolus Episcopi, Presbyteri & Diaconi nomen promiscue sæpius usurpaverat; tum etiam quia suo tempore plurimi status hierarchici perturbatores exoriebantur, qui nec hodie desunt. Diaconie vero sive ministerii in Ecclesia plures gradus & ordines, quos Paulus & antiqua Concilia *βαδμοὶς & ταγμετα* appellant. Primi sunt Episcopi, qui Apostolorum locum obtinent: Principes & apices dignitatum in primo Sacerdotio. In primo Ordine constituti dicuntur ab Optato *lib. 1.* Facundo. Hermianensi

Pars Prima.

N n

lib.

Vide epist. 7. Pauli Nolan. pag. 328. & p. 310. & 311. S. Hieronymi & epistol. de vita Clericorum ad Rusticum.

V. Hieronymi. Dialogo adversus Luciferianos pag. 412.

lib. 12. cap. 3. Sidonio Apollinari lib. 4. epist. 25. Sequuntur Presbyteri proxime, qui ab iisdem auctoribus in secundo Sacerdotio, & secundo Ordine numerantur: [& in Ordine Romano pag. 94. sequentis Ordinis, & secundæ Dignitatis viri appellantur. Et locum Presbyterii appropinquare Episcopatui, quamvis maligne contra mentem Augustini, vere tamen interpretabantur Hipponenses quidam, quando ordinatus est Presbyter Augustinus, Possidonius in ejus vita cap. 4.]. Et de Presbyteris forte intelligendum, quod habetur Rescripto quodam Constantini ad Christum Syracusanum Episcopum, quod extat apud Eusebium lib. 10. cap. 6. *δὸς γὰρ ὡς καὶ οὐδὲν ὁρῶς*; non de Episcopis, qui in primo ordine, primo Sacerdotio, sunt constituti. Elegantissima est etiam in hanc rem lex quardam Theodosii & Valentianiani a doctiss. Sirmondo edita primum in appendice Codicis Theodosiani ordine 20. his verbis. *Audemus quidem sermonem facere, solum plus timore capis, de sanctis & venerabilibus Sacerdotibus, & secundis Sacerdotibus, vel etiam Levitis, & eos cum omni timore nominare, quibus omnis terra caput inclinat. Et in fine legis apertius explicat Episcopos, Presbyteros, Diaconos. [Innocentius I. epist. ad Decentium Eugubinum cap. 3. Presbyteri licet sint secundis Sacerdotes; Pontificatus tamen apicem non habent. Gregorius Nazianz. versibus de vita sua, quos *δευτέρους ὁρῶς* vocat & Heiricus in vita S. Germani de quodam, ab Amatore Augustodunensi in Presbyterum ordinato, ait, *Promoveantur julit esse gradus in honore secundis*]. Quin etiam Presbyteri Apostolorum locum dicuntur obtinere lib. 2. Constitucionum Apostolicarum cap. 2. [juncta Ignatii epistola ad Trallianos]: & Episcoporum Comites, Confessores & Consiliarii vocantur, *Ἀποστολῶν, ἢ καὶ κατὰ τὴν φύσιν αὐτῶν, καὶ ἐκείνων καὶ ἐπισκόπων καὶ πρεσβυτέρων καὶ διακόνων, καὶ ἐκείνων καὶ ἐκείνων*, quos & Apostoli adhibebant in consilium, ut constat ex Actis Apostolorum, & Pauli Epistolis pluribus in locis. Unde Presbyterii nomen in epist. prima Pauli ad Timotheum cap. 4. v. 14. pro Episcoporum Senatu & consilio. Eodem sensu in can. Ecclesiæ 7. xvi. Q. 1. in Ancirano Concilio can. 18. [in can. legimus 24. Dist. xciii. can. ecce ego, & can. olim Dist. xcv. can. videntur xlii. Q. 1. & can. 51. & 58. ead. C. Q. 2. & ibi Glossa], accipitur. Eademque societas contrahi Presbyterium dicitur ab Episcopis, idest convocari Presbyteros, consilii causa in epistola Papa Cornelii inter Cypriani Epistolæ [numero 46. ad quam vide Pamelium]. Prudentissimum vero propositum Cypriani in fine epistolæ 39. Presbyteris & Diaconis fratribus scriptæ, continetur. Ad id vero, quod scripserunt nobis Compresbyteri nostri, &c. solus referbere nihil potui: quod a primordio Episcopatus mei statuerim, nihil sine consilio vestro, & consensu plebis, mea privata sententia gerere. Et quod notandum maxime in epistola 53. ad eosdem scripta se excusat; quod urgente causa Optatum Subdiaconum, & Saturnum Lechoem constituit, abiectionibus Presbyteris & Diaconis. Quin etiam causam excommunicationis legitimam allegat; quia jampeidem communi consilio, Clero proximis esse severat: eleganti verbo, idest jam designatos ordinationi, & proxime promovendos, utpote jam probatos. Confirmatus ultimis verbis illius*

De dignitate
Episcoporum
& Presbyterorum
eorumque Institutione,
comparatione
& distinctione,
vide D. Hæbert lib. 1.
Pontifici
Ecclesiæ Græcæ
pag. 172.
& seqq.
Lucæ cap.
21. Presbyterium &
Synedrium
idem: & Act.
22. Paulus
Presbyteros
convocat.

*lius epistola : quod jampridem communi consilio omnium nostrorum carpe-
ret, necessitate urgente promotum est.* Omnium nostrorum : non tantum
Presbyterorum, sed etiam Diaconorum, ad quos pariter scribebat, qui
locis Pauli & Cypriani citatis, semper adiunguntur Presbyteris. Et
in antiquis quibusdam Conciliis, Occidentalibus maxime, post Epi-
scopos Presbyteri & Diaconi consentiunt, constituunt, & subscribunt.
Quare hi duo gradus passim in scriptis Apostolorum, & in antiquiori-
bus Conciliis conjunguntur, in quibus *ἱερωσύνη* distinctionis causa appel-
lantur : quo verbo soli Presbyteri & Diaconi proprie continentur *can.*
5. 24. 27. 30. 36. 41. 42. 54. & 55. Concilii Laodicensi; quos recte
vetus Interpres Altaris Ministrors, & in Sacerdotali ordine constitutos
exponit : male Ferrandus Diaconos, & Dionysius Exiguus aliquando
absolute, Sacerdotes, interpretantur. Inferioris gradus reliqui omnes,
nempe olim Subdiaconi, & hodie Lectores, Cantores, Exorcistæ, &
Ostiarii nomine Clericorum comprehenduntur, ut constat ex *dictis Ca-
nonibus*. Singulis autem ministeria & officia certa Canonibus definiun-
tur; ne quis ordinem & regulam Ecclesiasticam temeraria presumptione
violaret. Quod apertissime statuitur *Canonibus* 20. 21. 22. 23. & 27.
dicti Concilii Laodicensi; quos Canones omnes fere Collectores retu-
lerunt. Hunc ordinem eleganter Gregorius Nazianzenus *oratione pro
patre suo* *ακροθύνος* vocat; qui adeo necessarius & utilis visus est, ut
semper obtinuerit in Ecclesia : eumque pluribus in locis aliquandiu in-
termisissim, in usum revocari, ne tanquam otiosæ traducantur func-
tiones illæ ab hæreticis, prudentissime statuit Synodus Tridentina *sessione*
23. *cap. 17. de reformatione*. Et tunc optima illa consilia in juris ne-
cessitate converti, Ecclesiæ foret conducibile.

Ex his colligitur quis fuerit Clerus *ἱερωσύνη*, & in quot gradus dis-
tributus. Generali vero nomine in *Canonibus antiquis* omnes consti-
tuitur dicuntur, *ἐκ κληρῶν, ἐκ ἱερωσύνης, ἐκ πνεύματος*, sive *πνεύματος ἐκ-
κλησιαστικῆς, ἐκ κατὰ νόμον, ἐκ κατὰ τοὺς ἁγίους* unde & *κατὰ τοὺς ἁγίους* in *can.* 15.
dicti Concilii Laodicensi; quibus verbis proprie & per eminentiam con-
tinentur, qui ab Episcopo consecrantur; quos a Laicis dignitate &
gradu ministerii separatos diximus. Observandum tamen generalius
aliquando illa verba sumi, ut etiam comprehendant omnes, qui in
notitiam, indicem & catalogum Ecclesiæ referantur, quibus scilicet
sumptus ab Ecclesia suppediantur : in quo ordine post Clericos
primæ recensentur Diaconissæ, quæ licet consecrationem non ha-
beant, ut Clerici, sed tantum manus impositionem *can.* 15. Chalce-
donensis Concilii; tamen specie tenus & habitu videntur esse de
Clero *πνεύματος*, ut loquitur *can.* 19. Nicæni Concilii : ita enim
schema accipitur *can.* 3. & 4. Ancyranæ Synodi : Nam in rei verita-
te omnino inter Laicos computantur *dicto can.* 19. & *can.* 11. Conci-
lii Laodicensi; cuius mentem intellexisse & expressisse optime solas In-
terpres vetus videtur, & ad disciplinam Occidentalis Ecclesiæ retulisse.
Vetus tamen mendum ex illo Canone tollendum est, quod re-
manet apud omnes Collectores & Interpretes in his verbis : *Univaria
& matriculæ appellantur, quasi habentes curam de rebus Ecclesiæ, ut ve-*

rus Interpres Decreti inepte exposuit in *can. ult. Diss. xxxii.* qui desumptus est ex *can. 11.* dictæ Synodi Laodicenæ. Reponendum vero Matricariæ a matrice, idest catalogo & notitia Ecclesiæ, in quam referebantur. Et confirmatur ex Paulo *ad Timotheum prima cap. 5. v. 9.* in verb. *καταλογισθῶν*. Plures enim erant matriculæ & notitiæ in singulis Ecclesiis, ex quarum ordine & præscripto solebant erogari ad vi-ctum necessaria non tantum illis, qui erant de Clero, vel qui inter eos numerabantur, ut diximus; sed etiam pauperibus, qui eadem forma matricularii absolute vocantur; quia in matricula erant positi, ut in Testamento B. Remigii dicitur: [Et in Glossis Isidori Matricularius, pauper, inopi: hinc Mereau a matricula, & Marrelle]. De quibus addè notata clarissimi Interpretis Marculphi in expositione formula 11, inter veteres additæ. Quibus addere licet varia Capitula Hinemari, quæ extant tom. 2. Conciliorum Galliarum pag. 624. & 638. eademque forma in Novella 13. de Prætoribus plebis, Matricarii pro collegiatis & corporatis intelliguntur. Sed ut redeam ad Clericorum catalogum, sive matriculam, cujus fit mentio in Concilio Agathensi *can. 2. & can. 13.* Aurelianensis IV. omnes, quorum nomina in illis tenentur inscripta, sunt sub Episcoporum dispositione & potestate dicto *can. 13. & cap. ult. libri de septem Ordinibus Ecclesiæ*. Quibus recte adnoscere possumus, qui in Conciliis & in legibus vocantur Copiatæ, Fossiores, Decani, & Juniores Ecclesiæ.

Observandum est Monachos & Sæcristianos ab illis omnibus distinguere; ideoque nihil expresse nostro titulo de Monachis agitur, sed seorsim titulo 31. 32. & sequentibus: sicut in Codice & in Novellis a Clericis & omnibus Ecclesiæ ministris separantur Monachi. Episcopis tamen subditi sunt in omnibus, ut Clerici *can. 4.* Concilii Chalcedonensis, & *can. 13. & 17.* Synodi septimæ; nisi specialiter exemptionum privilegiis muniantur, de quibus diximus. Clericorum autem cæteris longe præeminet cœtui Monachorum; ita ut aliquando bonus Monachus vix bonum Clericum faciat, ut loquitur Alexander III. in *cap. 5. de conversat. conjugatorum in prima Collectione*: quæ verba desumpsit ex Augustino *can. 36. Causa xvi. Q. 1.* Et de ea re ex professo Philippus Abbas Booz spei de institutione Clericorum. Eaque ratione Abbas notiorum majoris dignitatis & superioris ordinis Clericis; sed etiam inferioribus & Ollario subditus dicitur *can. 5. Diss. xciii.* quod & ad *can. 40. xvi. Q. 1.* Gratianus, & ipse Monachus adnotavit meliori fæne fide quam Raymundus in *d. cap. 5. de conversat. conjugat.* Ex quo factum est, ut elatione avida sæpius antiquiores Monachi ad Clericatus militiam aspirarent, quam cœodoxiam & ambitionem optimi Episcopi & Abbates cohibere tentaverunt sæpius *can. 8. 9. 10. 12. 13. 26. 27. 28. & seq. Causa xvi. Q. 1.* Multiformis autem, variis atque subtilis cœodoxiæ & inanis gloriæ morbus ille fuit; eoque adeo periculose Monachi laboraverunt aliquando: ut qui Clericorum dignitatem & habitum assequi re ipsa non poterant; simulacris tamen & umbris, tanquam gratissimo mentis errore, seipsos deciperent, . ut elegantissimis exemplis describit Cassianus lib. 11. de spiritu cœodoxiæ *cap.*

Vide respon-
sionem con-
tra Spongiam
Petri Aurelii
pag. 515 &
seq. & pag.
400. & seq.

AD LIB. III. DECRET. TIT. I. DE VITA ET HON. CLER. 295

cap. 13. 14. 15. & seq. Potuerunt tamen Monachi, ut & hodie, ad Clericatum ordinari, post examinationem Episcopi, & intervalla legitima can. Monachos quoque, can. de Monachis 26. 28. & seq. xvi. Q. 1. Confer Ivo-
Zosimus in decretis cap. 1. initio, & can. si quis de Religioso, Dist. & 215. que
lxxvii. Quid contra hunc ordinem & uenerunt tam Clerici quam Mo-
nachi apotactici moliti sint diversis temporibus; & quomodo Ecclesiz
auctoritate repressi fuerint, alius erit dicendi locus.

Hactenus de Clericis, de quorum vita & honestate agitur hoc titulo, præcipue de his, quæ ad cultum exteriorem pertinent. Oportet enim Clericos bonum testimonium, idest opinionem & famam integram habere ab his qui sunt extra, Paulus ad Timotheum 1. cap. 3. non tantum ab infidelibus, hæreticis vel schismaticis, sed etiam a Catholicis secularibus & Laicis, ut vulgo loquuntur. Et eleganter in re admodum simili l. 10. in dicta appendice Cod. Theod. fama contaminat, datque sinistris rumoribus locum, &c. cum foris positus ac publico jure viventes ad illecebram criminis trahit obscena suspitionis exemplum. Postremo de vita & honestate Clericorum generalem & sanctam illam regulam Paulus proponit in dicta epistola cap. 4. v. 7. & 8. τοις βιβλικοις και γραμματις μετ' ουκ ολιγοις σιγαις ωφελειται, & ει ενωπιον των ανων ωφελειται, &c. Ad cujus interpretationem pertinet [locus Liberii in Fragmentis Hilarii epistola ad Episcopos in Italia consistentes. Pietatem ad omnia utilem esse legimus, cui cedis corporalis exercitatio, quamvis & ipsa utilitatis retineat fructus: & aliter] locus incerti Auctoris libelli de duplici martyrio, in quo licet agatur de Monachis, potest tamen aliquatenus Clericis accomodari. Non locus desertus, sacculus pro veste, legumen pro cibo, neque jejunia Monachum absolumus. Sub his involucribus interdum latet animus valde mundanus; quod ita deprehenditur, si ad munus aliquod Ecclesiasticum vocentur. Ibi videas quosdam ex illis facillime vinci deliciis, impatientiores injuriarum, appetentiores vindicta, quam quivis alius sit ex media plebe. Quid causa est? quoniam corpus exercuerunt magis, quam animum; cum beatus Paulus doceat, quod exercitatio corporalis ad modicum utilis sit, pietas ad omnia valeat, &c. In quibus actionibus utraque illa exercitatio singillatim spectanda sit, in Clericis potissimum, ostendemus in singulis capitulis. [Contra honestatem, de qua hoc tit. olim & hodie, sæpius peccaverunt Clerici. Aleuins lib. de divinis Officiis tit. de Tonsura Cleric. pag. 72. Inde Clerici dicti, eo quod de sorte Dei & hereditate sint, si regulariter vivunt: si autem non vivunt regulariter, sicut maximi Clerici, qui totum laicalem habitum sequuntur, cingentes arma, & cetera facientes, quæ ordo Canonis prohibet, illi tale, non sunt Clerici]. Ideo vero fusius & accuratius hanc Rubricam exposuimus; quia generalis est, & communia pleraque reliquis partibus juris Canonici continet.

IN hoc capite & sequentibus, quæ indigebunt explicatione diligenti, hanc formam & methodum servabimus, ut primo breviter Capituli sensum proponamus, secundum mentem Gregorii IX. sive potius Raymundi a Penna forti, cujus opera usus est; qui ad instar Triboniani sæpe antiquorum Canonum verba ad usum sui temporis inflexit & detorquet. Secundo juris antiqui originem & progressum investigabimus, & ad utriusque juris tam veteris, quam novi confirmationem ex Historia Ecclesiastica, Conciliis & scriptis Patrum quædam desumemus. Postremo si quid commode & ad rem Glossarum Collector attulerit, si qua in re lapsus videbitur, in Elenchi modum recenserebimus & adnotabimus, exemplo Marcelli, Ulpiani & Triphonini, qui ad veterum Jurisconsultorum libros notas, non tantum studio reprehendendi (quod hodie plerique faciunt), sed etiam illustrandi & confirmandi gratia scripserunt. Quod & optimos, & antiquissimos Criticos, Græcos & Latinos fecisse ex eorum Libris cognoscemus: non tantum obelis & notis, falsa, suspecta & dubia consignantes; sed etiam utilia Lectori præmonstrantes. Hujus vero Capituli hic est sensus apud Raymundum: Prescribitur ordo servandus in Ecclesia inter Clericos & Laicos, dum celebrantur divina mysteria, & differentia locorum statuitur; quæ est ejusmodi, ut Altare per cancellos a Choro separatur, & Chorus a reliqua majore parte Templi. In altari autem locus assignatur Presbyteris & Diaconis assistentibus, quos omnes *παρῳκούς*, & Altaris Ministros Canones vocant. In Choro, qui cancellis, ut diximus, vel transmissis, ut Paulinus loquitur in *epistola* 12, dividitur ab Altari, reliqui omnes qui sunt de Clero, quos in *paratulo* enumeravimus, sedebant. Laici vero ab illis duobus locis excluduntur, non semper, sed ut dicitur in hoc capite, quando sacra Mysteria celebrantur. Sacra Mysteria, dicebantur *ταύρα*, Agendæ, Desideratæ, *καταρτυαί*, sacre Missæ: tot enim nominibus incurientum illud & venerabile Sacrificium designatur. Tempore, quo peraguntur sacra Mysteria, stare vel sedere inter Clericos, non tantum intra septa Altaris, sed etiam secus Altare, idest intra Chorum, qui psallentibus Clericis tantum patet, ingredi Laici prohibentur. Post peracta vero mysteria ad orandum & communicandum admittuntur Laici & femine, non tantum ad Chorum; sed etiam ad ipsum Altare, quod vocatur Sancta Sanctorum, ut hic dominus Cuiacius docuit. Huic ultimæ clausulæ hæc verba adduntur (*sic ut mos est*), quæ summe notanda sunt. His enim verbis declaratur, totum hoc genus distinctionis locorum & sedium in Ecclesia, de quo agitur hoc capitulo, moribus esse receptum & jure non scripto.

Desumptus est autem hic canon ex Concilio Turonensi II. *can.* 4. in quo plenus quidam habetur; quamvis in omnibus Collectionibus inscriptio sit aliter concepta, nempe ex Concilio Moguntino: forte non mendose. Sæpius enim contingit, ut idem canon in pluribus

ribus Concilii referatur. Juris autem, de quo agitur *hoc capite*, fuit hic ordo & progressus; ut solis Presbyteris & Diaconis ad Altare ingredi, & communicare liceret. In Choro vero, Clerus; & extra Chorum, populus & Laici orabant, & communicabant *can. 9. Laodicensi*, in fine, *can. 31. Concilii Bracarenensis*, *can. 17. Concilii Toletani IV. cap. 1. in fine titulo sequenti*. Ex quibus colligitur locorum differentia & distinctio triplex in Ecclesia. Altare, quod cancellis clausum erat, & Sancta Sanctorum appellatur in *hoc capite*. Post Cancellos Chorus & Presbyterium solis Clericis patebat, ut recte hic Gloissa notat; cui debet adungi Theodoretus *lib. 5. Hist. Ecclesiastica cap. 18. sub finem* (*επισκοπὴ οὐκ ἀνακτορική*,) & *cap. 57. lib. 2. Constitutionum Apostolicarum*. Aliquando tamen Altare generaliter sumitur etiam pro Presbyterio, ut ex dictis locis constat, & ex *l. Pateant, Cod. de his qui ad Ecclesiam confugiant*, quæ extat Græce & Latine in *Cod. Theodosiano lib. 9. titulo 45. Præterea in Abidâ*, ad quam per gradus ascendebatur, tanquam in honoratiori loco, Episcopos confestim colligitur ex *epistolis Augustini 203. & 225. in qua gradatæ Abidæ vocat*. (De qua sic etiam Prudentius in *passione Hippolyti Martyris ad Valerianum Episcopum* sub finem.

Fronte sub adversa gradibus sublime Tribunal
 Tollitur, Anistiles prædicat unde Deum.) Adde Glossarium legum antiquarum in dictione *Abdis*. (In *Collatione Carthagini*, pag. 19. inter Episcopos confidentes Episcopus Civitatis eminentius sedet peregrino. Et in *lib. Augusti de Gestis cum Emerito* initio: ubi de Episcopo advena & peregrino agitur ibi: Et ad Communionem simul cum reliquis admittitur quam Emeritus Donatista recusat.) In tertia parte Laici omnes confidebant, nec ad Altare etiam communicandi causa admittebantur, ut ex dictis Canonibus constat. Solus Imperator oblationis causa tantum ingrediebatur *eo finis*, Sanctuarium, & peracta oblatione recedebat. Theodoretus *lib. 5. cap. 17. Sozomenus lib. 7. cap. 24. & canon 69. sextæ Synodi*. Inter Laicos vero specialis locus Imperatori assignatur; eique soli: Quod Theodosius Magnus ab Ambrosio munitus primus constituit, ut ait Sozomenus *dicto loco*, *Moris erat ut Imperator, dum sacris interesset, in sacro sederet, majestatis & dignitatis causa a populi consortio separatus*. (Et in *vita Chrysostomi de Theodosio* dicitur: *ut qui inter Sacerdotes sedet*.) Ambrosius autem considerans eam consuetudinem, vel ex assentatione, vel ex ordinis perturbatione, *αὐτὸν ἐξουσιάζει* esse natam, Imperatori in Ecclesia locum assignavit ante sacrarii Cancellos; ita ut populum Imperator, Imperatorem Sacerdotes ordine sedendi præcederent *αὐτοὶ πρῶτοι*. Hanc autem optimam traditionem, *καταβόρῃ* Theodosius Imperat. approbavit, & ejus successores confirmaverunt; & nos ex eo usque tempore servatam cernimus, ut & multis post annis ostendit retentam *dictus canon 69. Synodi sextæ*; in quo oblationis tantum causa Majestati Imperatoris intra cancellos* Altari ingredi permittitur: quod nec Ambrosius in Theodosio reprehenderat; sed hoc tantum, ne post oblationem peractam intra Altaris septa, usque ad participationem sacrorum Mysteriorum consisteret. Et hæc est mens dicti Canonis,

Vide Luitprandum in *vita Leonis IV. initio*, & *can. 32. Synodi Romanæ* pag. 109. ad Calicem Anastasii Biblioth. adde D. Hæbert in *Pontificali Ecclesiæ Græcæ* pag. 270. & 271.

* De Cancellis Judicibus & velis vide *Noces Simonis* ad *Sidonium* pag. 14. & ad *summum* 1. Concil. Galliarum pag. 416. & *Allectorum* ad *Protoprium*. De Cancellis vero Ecclesiasticis, qui *αρχαῖοι* vide quæ notavimus ad *Tit. de Translatione*, ubi de Communione Ecclesiastica, laici & peregrini, & *lib. relatum Gregorii Nazianzenis* locum in *versibus* ad *Episcopos*, ubi Cancelli vocat finem & terminum inter deos, id est viros divinos, & homines reliquos constitutum.

Adde in il-
lum *Notas*
pag. 1962.

† *Notas* *De*
cap. 47.

quo vide qu
scripsit Leo

Allatius *Tractatus de Penitentiis*.

* De Imperatoris ingressu in *re Regni*, live sacrum, vide *Notas* Frontonis Ducei pag. 69. in
Tom. 1. *Chrysostomi*: forte quia per gradus ascendebar.

Precedente tamen tempore, ut ex *notis* Balsamonis, & ex dicto loco Nicephori constat, in Ecclesia prerogativæ quædam novæ & jura singularia Imperatoribus concessa fuerunt. Idemque in Occidente paulatim receptum: & differentia aliqua cœpit constitui, & haberi ratio perforarum; non tantum in ordine sedendi, sed etiam in oblationibus accipiendis, & in communicandis, ut ex variis locis ex ordine Romano collectis colligimus. Et quidem a solo Pontifice summo, qui in Senatorio sedent, communicantur; reliquis ab Episcopis, de quibus ita loquitur. *Descendit Pontifex a sede, tenentibus ei manus, qui eum duxerunt, ut communicet eos, qui in Senatorio sunt, &c. Postea Episcopi communicant populum: & alibi. Deinde descendit Pontifex cum primicerio notariorum & primicerio defensorum, ut communicet Principes populorum & matrefamilias eorum.* Ex quo loco observandum Matrefamilias una cum viris in Senatorio confedisisse. Quid sit autem Senatorium, idem Liber explicat his verbis. *Descendit ad Senatorium, quod locus est Principum.* In Senatorio autem distinguebantur sedes per ordinem arcuum, ut ibidem dicitur. Et hæc de prerogativa in communicandis. Deferebatur similis honor in offerendo, de quo idem Liber. *Descendit Pontifex ad Senatorium, & suscipit oblationes Principum per ordinem arcuum: & deinde reliquas oblationes post Pontificem suscipit Episcopus.* Quod & pluribus locis illius Libri confirmatur, & generaliter in *Capitularibus libri 1. cap. 148. Ut Episcopi provideant, quem honorem Presbyteri pro Ecclesiis senioribus tribuant.* Tandem in Concilio Turonensi II. super his regula tradita est *hoc capitulo*; quam, ut alias multas ab Ecclesia Gallicana primum constitutas, generaliter omnis Ecclesia deinde est amplexa. Hujus autem capituli interpretationem initio proposuimus, cui hoc tantum addimus, omnia esse ideo quædam verba a Raymundo, quæ reperiuntur in Concilio Turonensi; quia ad usum sui temporis respexit. Coniungi etiam debet pars ultima capituli primi, tituli *sequentis*.

Et hæc de interpretatione *hujus capituli*, & progressu illius juris sufficient. Ex quo notandum maxime moribus hoc jus tribui, esse jus positivum, & proinde ratione locorum & temporum mutari & variari posse. Superest ut ex instituto nostro, aliqua in Glossis notemus. Primo quæ dicuntur in *hoc capitulo* Sancta Sanctorum, idest altaria, male pro parte majore templi accipit Glossa, quam partem navim vncat. Errat etiam in eo, quod locum Clericis assignatum (Presby-

AD LIB. III. DECRET. TIT. I. DE VITA ET HON. CLER. 299

(Presbyterium, vel Chorus psallentium Clericorum, ut habetur in *capitulo nostro integro*) Glossa vocari dicit Diaconium ex *can. non oportet*, *Dist. xxiii.* Nam duo sunt loca diversa. Diaconium enim, sive Decanicum (quæ sunt eadem, ut coniat ex *lege secunda Cod. de hæretico, juncta lege 30. Cod. Theodosiana eodem titulo*) separatur a Presbyterio. Appellatur autem Diaconium, quia Diaconi custodiæ illius loci deputabantur. Appellatur etiam secretaria, & sacraia, quia in his vala sacra, lippiana, idest reliquiæ, thesauri Ecclesiæ, & sacri Codices recondabantur. Et aliquando in majoribus Basilicis erant plura Diaconia. Paulinus in *elegantissimis descriptionibus Basilicarum Nolana & Fundana epist. 12.* In secretariis vero duobus, quæ supra dixi, circa Absidem esse, hi versus indicant officia singulorum, a dextra Absidis;

*Hic locus est veneranda penus; qua conditur, & qua
Promittit alma sacri pompa ministerii.*

A sinistra ejusdem;

*Si quem sacula tenet meditanda in lege voluntas,
Hic poterit residens sacris intendere libris.*

Archivum Ecclesiæ, & *Κυριαρχιον* aliquando appellatur; ubi conventus Ecclesiastici habebantur, & custodiæ causa Clerici immergeri asservabantur. Male tamen ex eo Decanica carceres esse dixeris, ut quidam. Nec enim Ecclesiam, quæ jurisdictionem primis temporibus non habuit, sed audientiam tantum, carceres habuisse recte dixeris.

Adde Mornacium ad l. 3. *Cod. de Hæretico & Manichæis*; Meursium in *distinctione Decanica*, & Cujacium ad *Novel. 79.*

CAP. II. X. PENULT. ET ULT.

PROPTER argumenti similitudinem omnia ista capitula conjungenda videntur. Secundum caput desumptum est ex Concilio Pictaviensi, habito sub Paschali II. cujus fragmenta quædam refert Baronius ad annum 1100. & ex eo Binius in *editione Conciliorum*. In istis Capitibus observatur, quod Leo Magnus ait de Clericis, ut hæc, quæ in aliis Ecclesiæ membris non vocantur ad culpam, in illis tamen habeantur illicita. Et secundum illam regulam in *Capite secundo* duo interduntur, usus armorum, & fororis illuvies & usus æris. Clerici qui contra fecerint, excommunicantur. Hæc secunda pars ad *anaphoræ* pertinet, quam Apollolus in *epistolis* severissime exagitat in Clericis: & ad varias illius vitii species pertinent reliqua Capitula. Et quidem Decano prohibetur, ne quid in judicando accipiat quolibet colore vel prætextu. In *Cap. penult.* generaliter statuitur, ne Clerici officia vel commercia secularia exercent, maxime turpia & inhonestæ: quod fusius & per partes explicatur in *titulo, Ne Clerici, vel Monachi secularibus negotiis se immisceant*. In *Cap. ult.* Clerici qui negotiationibus secularibus insisterint, post trinam monitionem ab Episcopo faciendam, privilegio Clericali privantur ipso facto, idest sine sententia Judicis, vel non adito Judice, ut hic recte Dominus Cujacius. Hæc est brevis Summa illorum Capitulorum.

Pars Prima.

O o

Sed

Sed ut redeamus ad *Caput secundum*, duo in illo prohibentur, usus armorum, & usura. Quod ad primum ex Pauli præcepto descendit, qui Clericos percussores esse vetat: qua de re habetur *titulus specialis, de Clerico percussore*, & plenissime in *Capitularibus Regum nostrorum lib. 6. cap. 285. & seq. lib. 7. cap. 91. 103. & 104. & apud Gratianum Causa xxiii. Q. 3. & 8.* & aliis locis diligenter a Glossa notatis. Quod ita intelligendum est, ut nec ex iusta quidem causa, etiam in bello, Clericis arma tractare liceat: &, ut ait Ambrosius in *can. 3. Causa xxiii. Q. 8. Dolor, fletus, orationes, lacryma Clericorum arma esse debent adversus milites: talia munimenta sunt Sacerdotis, aliter nec debent, nec possunt resistere.* Quam in rem notatu digna est hitoria Philippi Episcopi Beluacensis apud Guillelmum Neubrigensem *lib. 5. cap. 30. & epist. 42.* Petri Blefensis adversus Robertum Camentensem electum, [ut & *epist. Arnulphi Lexoviensis ad Ricardum Piærensem Archiepiscopum pag. 106.*] Adeoque exhorruit Ecclesia armorum usum, & effusionem sanguinis: ut non tantum sententiam sanguinis Clero proferre vel dictare non liceat; sed ne quidem literas dictare, aut scribere pro vindicta sanguinis destinandas *cap. 5. & 9. extra ne Clerici vel Monachi secularibus*, &c. & *cap. 10. de excessibus Prelatorum*: quibus addimus elegantem epistolam supra relata Petri Blefensis. Contra contumaces tamen, & excommunicationem contemnentis, licet querimoniam simpliciter deponere, & Regiam potestatem implorare; quamvis absque sanguinis effusione non valeant coarctari *cap. 21. de homicidio voluntario vel casuali*, ejus inscriptio restituenda est ex *registro Innocentii III. manuscripto. Idem Sleuvicensis Episcopo. Sleuvicensis autem Episcopus est suffraganeus Archiepiscopi Lundenfis in Dania.* Præterea notandum est penas irrogari Clericis, non Laicis. Itaque verum non videtur, quod vulgo asserunt promovendis & ordinandis Clericis obitare, si antea iudicium sanguinis dictaverint. Obstant enim Canones omnes supra citati: & copiat in Ecclesia primitiva ex Magistratibus, qui merum imperium & jus gladii habebant, aliquos ad Clerum & ad summam Episcopatus dignitatem promotos fuisse. Cur vero post tot Canones antiquos in *istlo Capitulo* eadem prohibitio repetatur; ea causa videtur fuisse, quia feuda, quæ & militaria prædia dicuntur, ea lege & conditione possidentur, ut Vasalli in Bello dominis suis operam dent. Propter ejusmodi autem feuda Clerici, qui ea possidebant, compellebantur sæpius ad bellum, ut ex *historia* notissimum est. Et hæc de prima parte *hujus capituli*.

Sequitur secunda pars, qua Usurarii Clerici excommunicantur. Quod ut intelligatur, notandum est in hoc jure, Usuræ & Usurarii nomen accipi semper in deteriorem partem; quamvis intra modum legibus & constitutionibus impositum & receptum consistant, ut constat ex *titulo de Usurio* infra. Hujus autem juris hic fuit progressus, ut antiquis Canonibus & veteri Jurisprudencia canonica, omnibus de Clero scenebrem pecuniam exercere Interdicatur. Quod optimi Patres statuerunt auctoritate Scripturarum adducti, ut constat

Vide Anton Augustinum *episcopus lib. 4. tit. 79. & lib. 29. tit. 20. Concilii Tolet. IV. can. 30. & Conc. Maricon. II. can. 191.* ubi de usurio Quocumque, in quo Capitales rei supplicia afficiuntur, a Clericis vitando. Vide Balsanoneum *ad can. 13. Basilii.* Ivo in *Præfatione Decretum in hoc.*

Vide Responsa juris Orientalis *Inverreg. 4.*

ex *Niceno can. 17. Laodicensi can. 5. Carthaginensi III. Can. 16. Collectionis Africanae can. 5. Basilii can. 14. cui interpretatio Balsamonis omnino debet addi, & can. 53. Concilii Parisiensis VI. can. 8. 9. & 10. Diss. XLVI. & can. 1. 2. 3. 4. & 5. Diss. XLVII. Ex quibus omnibus locis colligitur, antiquis Canonibus Laicis non fuisse prohibitae usurae, legibus scilicet & constitutionibus Principum probatae & confirmatae. Loquuntur enim distincte de Clericis, Laicorum nulla mentione facta; [in quibus tamen Leonis I. *Decretorum cap. 3. non probantur*]. Posterioribus vero Conciliis & Decretalibus novissimis, haec prohibitio producta est etiam ad Laicos; quibus, perinde ac Clericis usuras etiam legitimas exigere interdicitur sub excommunicationis poena, ut constat ex *titulo de Usuris extra*. Postremo loco Usuram antiquo Jure Civili cognitarum existens quendam contractum introduxerunt usus & Pontifices; cujus origo & ratio omnis exponitur in celeberrimis *extravagantibus duobus*, quae continentur sub *titulo de usuris* & *conditio in extravagantiis communibus*; ex quibus hodierni nostri contractus foenitibus originem duxerunt. Summa autem ratio, vel potius color quaesitus mixti ejusmodi contractus est alienatio sortis, sive pecuniae, quae ex parte creditoris ita dari debet, ut nullis pactionibus possit unquam exigi; aliter atque in Jure Civili contingit in foenore.*

Et haec de progressu hujus juris. Antequam tamen recedamus ab ista visione, nodus solvendus est, qui occurrit in *can. 17. Niceno*, ex quo desumptus est *canon. 2. Diss. XLVII. cui similis canon. 5. Concilii Laodicensis*; in quibus haec verba (*aut hemiolia*) ab omnibus Collectoribus, & Interpretibus Graecis & Latinis non intelliguntur. Vetus Interpres & Dionysius interpretantur quidem recte verba; sed menti non satisfaciunt. Vertunt scilicet, & ad usuras, quae ex frugibus percipiebantur ad seculum, referunt: in quibus, ut loquitur Dionysius Exiguus in *dito can. 5. Laodicensi*, summa capitis & dimidium summae percipitur; idest ut Hieronymus loquitur *commentario in Ezechielum lib. 6. cap. 18. Verbi gratia, ut hiemis tempore demum decem medios, & in messe recipimus quindecim, hoc est amplius partem mediam*. Qui locus refertur in Concilio Parisiensi VI. *can. 53. [& videndus est]*. Et haec usurae centesimis longe graviores sunt. Legibus tamen probatae fuerunt *l. 1. Cod. Theodof. de Usuris*. Incerti enim pretii ratio, quod in frugibus sepiissime mutatur, majores usuras addimenta usurarum fuisse admitti *lege 23. Cod. de Usuris*. Quae tamen immodice usurae in frugibus arenatibus & humectibus admixtae olim, sunt tandem reprobatae a Justiniano in *lege 26. Versiculo in tractatibus Cod. eodem*. Quo loco his verbis *speciem suam rationibus hujusmodi contractus continentur*; ut recte *Synopsis Basilicæ*, & Graeci interpretantur; quibus adjungimus dominum Cajacium *lib. 3. observatorium cap. 35*. Et haec interpretatio probabilis Latinorum, quam secuti sunt [primo Continus, deinde] Romani Correctores; [postremo Salmassius]. Graeci vero Interpretes, Zonaras & Balsamo, quae semisibus usuris, idest dimidia centesima, locum illum accipere intel-

pag. 164.
Adde Photium in *Nomocanone tit. 9. cap. 27. ubi ostendit ex contractibus bonae fidei usuras ex mora debitas, non ex stipulatu. Clericos posse percipere, quia sunt compensato-*
rium.

Continus ad *canon. 2. Diss. XLVII. primus Hemiolia explicavit, & lib. 2. Institutionum cap. 2. sub finem. Adde quae Molinæus tractatu de Usuris, & d. l. 1. Cod. de Usuris, imponitur; usuris: quas*
piunt. Igitur Just-

nianus in d.
l'esculo ibi.
litter veteri-
bus legibus
hoc erat con-
cessum. Jun-
ge Novel.
33. 11. &
34.
* Sescuncia
in Glossario
græcolis. &
in Latio,
vide Sescual-
tera, Sesci-
libra, Se-
lquas.

piunt. Utrique male. Quod ut intelligamus, verba primo sunt inter-pretanda.

Et quidem recte veteres Collectores hemiolia exponunt sescupla. Potest & exponi sescualtera. * Glossæ veteres sescualtera *quatuor*; & contra *quatuor* sescuplum. Quæ proportio est huiusmodi inter maiorem & minorem numerum, ut minor superetur a maiore toto & dimidia sui parte, verbi gratia octo superantur a duodecim toto, id est octo, & dimidia sui parte, id est quatuor. Quæ proportio primo in numeris reperta, postea trahitur ad alia, ut docet Gellius lib. 18, c. 14. & ex eo Macrobius in *Somnio Scipionis*. Ut autem proportionem istam ad usuras revocemus, sciendum est centesimas usuras, utpote gravissimas, instar assis habere; ad quas reliquæ omnes leviores usuræ revocantur: unde sæpius in iure semisses, quincunces, & beses usuræ; quibus media centesima, quinque vel octo partes centesimæ significantur. Centesima autem usura quotannis duodecim pro sorte exigit. Itaque proportione ejusmodi servata, hemiolias, recte beses usuras interpretabimur: ut hic sit illorum verborum sensus, non tantum centesimas, id est gravissimas usuras prohiberi Clericis, sed etiam levissimas & modeltas; ut sciant omnino sibi scenerare non licere. Nec recte Latini, qui ad unam tantum speciem usuræ frugum, verba coarctant, quæ de pecunia dicuntur in illis Canonibus: & male Græci, qui distinctionis *quatuor* notionem non intelligunt. Semisses enim usuræ cum centesimis comparatæ duplam proportionem habent; sex enim bis continentur in duodecim. [Verior tamen videtur opinio Latinorum Interpretum] hujus Canonis, quam attingit dominus Cujacius in *posthumis* Codicis titulo de usuris.

In reliquis *Capitulis*, quæ suscepimus simul cum isto exponenda, aliæ species *usurarum* referuntur: varius enim & multiplex est ille morbus. Et quidem in 10. *cap.* rapacitas judicum delegatorum, sive a summo Pontifice, sive a quolibet Ordinario, ita coercetur, ne quid exigant præter expensas vituales, id est sportulas: quibus verbis non tantum itineris expensæ & viaticum; sed etiam sumptus, qui necessarii sunt, quamdiu iudex operam dat partibus, intelliguntur, ut hic recte dominus Cujacius contra Glossam; cuius tamen Glossæ distinctio inter Judices Delegatos & Ordinarios summe notanda est.

In *capite penult.* generaliter omnia commercia & negotiationes inhonestæ & turpes interdiciuntur, ut initio diximus: quod confirmatur *can. 1. 2. 9. 10. & sequentibus Dist. LXXXVIII.* Recte autem cum *cap. 2.* in quo usuræ, conjungimus etiam *cap. ult.* in quo Clericis negotiationes seculares prohibentur. Rationem reddit elegantem Petrus Blesensis in *epistola* 17. initio. *Clericus, qui leviori comparat precio, ut vendat carius, filius est avaritiæ, idolatra pecuniæ, servus mammonæ, & vinctus sub peccato.* Cum enim species usuræ sit, minus proximo dare, & plus ab eo accipere: non video Clericum ab usurarum crimine, & a nomine criminoloso immunem, qui sibi cum alieno dispendio, lucrum quærit. Pertinet vero dictum *capit.* ad Galliam, ut insidet inscriptio *Episcopo Ambianensi*: & editum est ad postulationem Comi-

AD LIB. III. DECRET. TIT. I. DE VITA ET HON. CLER. 303

Comitis Pontivii. Sic enim legendum est, sicut & in capite tertio de Divortis, & in veteri ordinatione Philippi III. data Parisiis anno millesimo ducentesimo septuagesimo quarto, cujus auctoritate saepius nobis utendum est. Ubi male Pontinii legitur. In posthumis domini Cujacii ad hunc titulum mendose pariter, exscriptoris vitio, *Comitis Pontisuri* legitur, pro *Pontivii*. Comitatus enim Pontieuri situs est in Britannia Aremorica; Ducatus deinde titulo sub Carolo IX. insignitus, hodie *le Duché de Penthièvre*; Comitatus vero Pontivii situs est in Ambianensi Episcopatu: & Archidiaconatus Pontiviensis subest Ecclesie Ambianensi, ut ex dicta ordinatione colligitur, & ex notitia Beneficiorum Gallie, vulgo *le Comté de Pontien en Picardie*. Comitum præterea Pontivii stemma nuper edidit rerum nostrarum peritissimus Andreas du Chesne in editione *Scriptorum veterum historiae Normannorum* sub finem. Sed ut redeamus ad questionem in cap. ult. propositam, Comes Pontivii postulat a Pontifice, ne Clerici secularibus negociationibus se immiscerent, Clericalibus privilegiis abutantur in fraudem vectigalium publicorum, quæ a Laicis exiguntur. Ex Canonibus enim relatis supra statutum est, ne lucri causa Clerici negociationem, sicut Laici exercent: quibus statutis si non obtemperant, merito eadem, quæ Laici onera coguntur agnoscere: & illi tantum sunt immunes, qui exiguis admodum mercimoniis reuem sibi victum vestitumque conquirunt l. 10. 14. & 15. *Cod. Theod. de Episc. & Cleric.* in quibus fraudes contra huiusmodi Constitutiones introductæ coercentur. Eademque ratione non temere, & citra modum quilibet petentes in Clerum admittebantur; ne sub specie Clericorum a muneribus publicis vacatio deferretur passim; sed pauperes tantum. Opu- lentos enim sæculi subire necessitates oportet; pauperes Ecclesiarum divitiis sustentari l. 6. & 17. *Cod. Theod. de Episc. & Cleric.* & in can. 13. Concilii Sardie. in constituendis Episcopis diligentissime tractari iubetur, si forte dives postulatus fuerit. Antiquorum itaque canonum & legum decretis coercentur, qui obtentu Clericalis ordinis immunitatem indebitam aucupantur: & posteriorum Conciliorum & Pontificum frequentes ea de re sunt querelæ & sanctiones can. 42. Lateran. Concil. cap. penult. titulo de Cleric. conjugat. Stephanus Tornac. epistola 12. *Quidam etiam, quibus propria facultates, ut inde vivere possint, ordinari tam- dem expectant; ut pro titulo secundum dispensationem sacrorum Canonum, rebus propriis utantur. Nonnulli, ut potestatem secularium jurisdictionem deviant, tonsura tantum vel minoribus ordinibus dolo inter Clericos sese simulant aggregari.* Quin etiam versipelles huiusmodi homines, contra Canones Pontificum & Principum Constitutiones, Episcopi, Decani, Archidiaconi, & Capitula, tanquam veros Clericos in subtractione servitiorum, quæ temporalibus dominis debentur, fovere nitentur, ut exprimitur in integra decretali ex qua delinquentum est d. cap. pen. cui jungi debet cap. 27. de privileg.

Quare necesse fuit ad summos Pontifices & Principes confugere: Nec enim ab inceptis & usurpationibus ablinebant; ut consilij ex locis supra relatis, & ex Constitutione Philippi III. quam ad eisdem

Estat apud
Fontanensem
tom. 4. pag.
308.

per-

pertinere monuimus, ad quos *cap. ult. hujus tituli* & ex qua etiam petenda est vera solutio *difficilium cap. penult. & ult.* quæ pugnare inter se videntur. Nam in *cap. ult. hujus tit.* Clerici non amittunt Clericale privilegium, nisi tertio moniti ab Episcopo proprio, non responderint. Contra in *cap. pen. tit. de Cleric. conjug.* nulla monitio desideratur. Quæ difficultas componitur his verbis in dicta ordinatione. *Nec videmus ferre Canones, quod Clerici moveantur, ne artificia diversa emerceant: sed Clericos non conjugatos canon moneri præcipit, ex quo gaudere voluit privilegio Clericali; ne secularibus negotiis & turpibus quasi libus se immisceant, seu non debeant immiscere. Sed quoniam uxorati etiam deferentes consueverunt, qui secularibus negotiis & turpibus quasi libus se immisceant, dum his se implicanti, privilegio gaudere non possunt: & in talibus non est aliqua monitio expectanda.* Porremo in Glossa capitis secundi error est non ferendus eo loco, ubi ait secundam partem dicti capitali pertinere ad Laicos, non ad Clericos; eo colore, quod dicat in canonibus Clericos usurarios suspendi a ministerio, vel deponi; Laicos vero excommunicari. Sed novum non est, ut ejusdem criminis variz poenæ assignentur, aliquando mitiores, aliquando graviores: & ita usurarii Clerici depositionis primo prena multat sunt. Quia vero nec ita terrebantur, major excommunicationis poena fuit infligenda, qua contumaciores puniebantur, ut constat ex *can. 3. Ninensi & ex can. 1. Neoforianensi, can. Sardie. 1. & can. Clerici 23. Quæst. 8.* quæ poenæ rectissime explicantur in *Capitularibus lib. 6. cap. 60.* cujus verba referemus, quia pertinent etiam ad primam partem hujus capitis. *Si quis Episcopus, Presbyter, aut Diaconus, vel Subdiaconus, ad bellum processerit, & arma bellica indutus fuerit ad belligerandum, ab omni officio deponitur, in tantum, ut nec Laicam communionem habeat quam scilicet regradati Clerici retinebant.* Observandum præterea regradatos Clericos coactos fuisse habitum & vestem Laicorum assumere *can. 21. Synodi in Trullo;* ex quo etiam colligitur Clericos post regradationem, in gradum Clericalem fuisse restitutos. Sed de his alibi plenius agemus.

AD CAPUT III.

Anton. Augustinus lib. 12. Epitomes juris Canon. tit. 9. continentur litterarum synodalia.

Hoc caput, sicut & deo præcedentia, ex Conciliis Gallicanis desumpta sunt. Plurima enim, quæ ab initio pie & recte in nostris Ecclesiis primo fuerunt introducta, suscepit postea, utilitate suadente, universa Ecclesia, ut in *hæc capitulo* evidentissime ostendimus, cujus hic est sensus. Ut Presbyter (qui plebem regit; qui iudeo Plebanus & Parochus, Parochialis Sacerdos, Cardinalis etiam Presbyter aliquando, appellatur) adjunctam sibi habeat Clericum, qui in sacris ministris ministret, & scholas possit tenere, ad quem Paræciani liberos erudiendos in fide mittant. Progressus autem hujus juris hic est. Paulus in epistolis inter varia Clericorum officia, Doctorum etiam meminit, qui & in antiqua Ecclesia notissimi, ut in Alexandrina Pantænus, Clemens Alexandrinus, Origenes, & alii: quibus hoc erat injunctum, ut ad fidem venientes inlitterarent & in-

vita.

vitarē, & jam imbutos & initiatos confirmarent. In Gallia vero saluberrimum hoc institutum observatum est diligentissime, & plures super eo Canones editi. Theodulphus Aurelianensis Episcopus, qui sub Carolo Magno floruit, in *Capitulari ad Patres sua Sacerdotes cap. 20. Presbyteri per villas & vicus scholas habeant: & quilibet fidelium ad discendas litteras suos parvulos commendare possint*. Nec aliquid ab iis accipere debent, *excepto*, ut ibi loquitur, *quod eis parentes sua voluntate obtulerint*. Quod & confirmatur toto titulo *extra de Magistris*, & ne quid exigatur pro licentia docendi: & in Concilio Parisiensi VI. *can. trigésimo* statuitur ut quando ad Provinciale Episcoporum Concilium ventum fuerit, unusquisque Rectorum scholasticos suos eidem Concilio adesse faciat. Quod & ante a Ludovico Pio fuerat imperatum: sed super hac iussione a nonnullis Rectoribus Ecclesiarum tepide & desidiose actum est, ut *istis can. dicitur*, quo renovatio continetur. Prior autem iussio Ludovici habetur in *additione 2. Capitular. capit. 5.* Cum vero ex longa intermissione huius studii, pleraque Ecclesiarum loca ignorantia fidei, totius scientie inopia invalisset, de scholis instaurandis serio est actum, ut constat ex *can. de quibusdam Dist. xxxii.* Sed in Gallia diligentius hac disciplina restituta est, maxime sub Carolo Calvo, ut conilat ex Concilio Valentino III. *can. 18. in Capitulis Herardi Episc. Turon. cap. 17. Lingonesis can. 10.* Ex quibus locis discimus non tantum divinarum, sed & humanarum literarum scholas fuisse destinatas. Turbat enim acumen legentium, & deficere cogit, qui eos a legendis secularibus literis omnimodo mitimat prohibendos, ut loquitur *canon 8. Dist. xxxvii.* in qua distinctione plures Canones colliguntur in eum sensum.

Ut redeamus autem ad *caput nostrum*, simile est huic omnino, quod Hincmarus Remensis in *Capitularibus* tradit, de his quæ a Magistris & Decanis per singulas matrices, & capellas inquirenda & renuncianda sibi mandavit in *cap. 11.* his verbis. *Inquirant, si habeant Clericum, qui possit servare scholam, aut legere epistolam, aut canera valeat, prout necessarium sibi videtur*. Multiplices autem erant ejusmodi scholæ: aliz Presbyteris quippe & Clericis: aliz Monachis, de quibus elegans extat *Constitutio Caroli Magni ca. 2. Concil. Galliz.* De his etiam pluribus agit Trithemius in *Chronico Hirsaugiensi cap. 4. de Haderado quarto Abbate Monasterii Hirsaugiensis ad annum Christi 890.* [pag. 27. Juncta epistola præmissa editioni Trithemii]. Aliz pueris assignabantur, ad quas pertinet *hoc capitulum*. De illis autem scholis tractatur sæpe in Regum nostrorum *Capitulis*. Ex quidem *lib. 1. cap. 27.* & in Concilio Aquilgraniensi sub Carolo Magno *can. 72.* ita statuitur. *Scholas legentium puerorum fiant, psalmos, notas, cantus, computa, grammaticam, per singula Monasteria, vel Episcopata discant*. Quod & repetitur in aliis locis. De reliquis Presbyterorum, Clericorum & Monachorum, quæ Theologiæ dicuntur, frequens est mentio in Conciliis Gallicanis, & in Capitularibus Regum nostrorum, quæ diligentissime collegerunt viri doctissimi Pithorus in *Glossario Capitularium*, & Fileiacus ad *caput 15. §. 2. de sacra Episcoporum auctoritate*. Ex quibus locis observandum est scholas, quasdam Presbyteris

teris solis & Clericis ; quosdam Monachis solis paruisse , (insignis in eam rem Caroli Magni Constitutio , seu *epistola generalis* , de *Scholis per singula Episcopia & Monasteria instituendis* , & Stephanus Tornacensis *epistola* 97.) & in Episcopis , & aliis collegiatis Ecclesiis , itemque in Monasteriis edificatas fuisse . [Theodolpus Aurelianensis *prædicta epist.* cap. 19. Si quis ex Presbyteris voluerit nepotem suum aut aliquem consanguineum ad scholam mittere , in Ecclesia Sanctæ Crucis , aut in Monasterio S. Aniani , aut S. Benedicti , aut S. Liphardi , aut in cæteris de his Canonibus , quæ nobis ad regenda concessa sunt , ei licentiam hoc faciendi concedimus . Junge cap. 22. *Diff. xxxvii.*]

Illæ autem omnes scholæ sub Episcoporum dispositione constitutæ sunt , & eis Magistros præponere solebant , qui in Jure Canonico frequentissime vocantur Magistri scholarum , aliquando Scholastici , Capita scholæ [d. can. 12. *Diff. xxxvii.*] *capitulo 22. de Rescriptis* , *capitulo ex parte de appellationibus extra* . Capitoli Lemovicina Synodo *Actione 2. apud Antonium Augustinum parte prima Epitomes Juris Canonici* [lib. 8. tit. 11. cap. 11.] . Scholares in *epistola* 61. Stephani Tornacensis Episcopi Petro Chrysoconi Presbytero Cardinali , ubi quis ordo inter dignitates Ecclesiasticas Scholastico tribuatur , satis innuit his verbis . *Amplector Scholarem , prosequor Diaconum , deosculor Abbatem , assurgam Episcopo , reverere Caudinelem ; his gradatim ascendentibus ; & sibi accedentibus potius quam succedentibus articulis ardent honoris moribus , mores honoribus coequant .* Eorum autem officium in duobus consistit . Primo ut ipsi per se doceant , aut saltem per idoneos substitutos , in quorum tamen mores , & doctrinam sedulo inquirent . Secundo , ut in locis suæ jurisdictioni subjectis , nullum permittant esse Magistrum aut Magistram , qui privatim doceant ; nisi ante fuerint examinati ab eo , antequam docendi licentiam impetrent , quam si sint idonei regulare non possunt , nullo dato vel promisso , gratis omnimodo , *toto titulo de Magistris* , *& ne quid exigatur pro licentia docendi* . Aliquando etiam licentia legendi , omisso Magistro scholarum , a summo Pontifice impetrabatur , Stephanus in *epistola* 133. *Fulconi Magistro scholarum sanctæ Crucis Aureliani* . [Alexandri III. *rescriptum ad Blesenses* , in 2. parte post Conc. Lateran. cap. 16. quod quidem cap. non reperitur in *Decretalibus* & ejusdem Alex. *epistola* 44. in fine *epistolarum* Petri Cellensis .] Debetur vero Gallie nostræ illa institutio , ut ex locis citatis colligitur , qui ex Conciliis Gallicanis omnes fere desumpti sunt : quod & proficitur Alexander III. in cap. unico de *Magistris Collectione* 2. Nec omittere debuit Raymundus , sicut nec alia multa ad Galliam pertinentia . At autem Alexander per omnes fere Ecclesias Gallicanas adduxisse , & in quibusdam adhuc esse deputatum beneficium ad sustentationem ejus qui scholas regit : ab aliquantis tamen temporibus Clericos Ecclesiarum ipsarumavaritia depravatos , idem beneficium in communem usum redigere præsumpsisse : quod illo capite factum rescindit , & restitui jubet beneficium . Quod generaliter in omnibus Ecclesiis ante revocatum fuerat Concilio Lateranensi sub Alexandro

Magister
Scholarum
est Cancellarius in cap.
7. de his qua
sunt a Præ-
latis ; qui
Aurelia
Scholasticus.
Cancellarius
vero in qui-
busdam Ec-
clesiis a Scho-
lastico distin-
guitur cap.
46. de ap-
pellar. Ubi
in Ecclesia
Metensi Can-
cellarius a
Scholastico
tanquam pla-
nus diversus
statuitur. De
dignitate ve-
ro Magistri
Scholarum
vide in 2. par-
te post Con-
cilium Late-
ranense cap.
18. ibi. Si
Dignitas di-
stinguatur. Ad-
versus Politi-
am. tit. 3. num.
11. & seqq.
Antea. Hæc.

AD LIB. III. DECRET. TIT. I. DE VITA ET HON. CLER. 307

III. & iterum repetitur sub Innocentio III. in Concilio generali Lateranensi, ut constat ex cap. 1. *¶* 4. dicto titulo de Magistris; cui debet adungi caput 15. de officio Judicis ordinarii, quod ad Theologi beneficium pertinet. Postremo in Concilio Tridentino sess. 23. *¶* 24. illa jura instaurata sunt; quæ sibi tanquam ab origine propria vindicavit Gallia in ordinationibus Regum nostrorum Aurelianensibus *¶* Blesensibus. Hæc de Scholarum origine & progressu hujus juris, præsertim in Ecclesia Gallicana sufficiant.

Ab illis scholis omnibus, quæ in singulis Diocæses erant sub Episcoporum dispositione, diversæ suat publicæ scholæ; de quibus instituendis in tribus celeberrimis Regni locis actum est in dicto Concilio Parisiensi VI. lib. 3. can. 12. & postea in Concilio apud Saponarias can. 10. sub Carolo Calvo. [Et ita Professores liberalium artium a Ludi Literarii Magistris distincti, Merillius Observat. lib. 5. cap. 24. in fine]. Ab illis etiam diversæ sunt & longe recentiores publicæ Juris Civilis & Canonici scholæ, præsertim in Gallia; quæ a generalibus primo studiis ceperunt, & postea summorum Pontificum & Regum nostrorum auctoritate privilegiis pluribus, & Universitatum jure donatæ sunt, ad instar Universitatum Italiæ, in quibus Jus Civile & Canonicum sub idem fere tempus restitutum est: ad quod ediscendum & Gallia studiosi proficiscebantur in Italiam, & Bononiæ maxime hujusmodi studiorum causa morabantur, sicut studiosi Theologiæ Parisiis. Unde & studiosi Juris Transalpinare dicuntur, & Jus Civile Cismontanum; & Bononienses scholæ a Scriptoribus illius ævi celebrantur, [Petri Blesensis epist. 26.] Sed ea res singularem Tractatum merito desiderat. In præsentem hoc tantum adnotabimus, multiplices illas scholarum differentias non satis animadversas, nuper aliquos in errorem induxisse.

AD CAP. IV. V. VI. & VII.

OMNIUM istorum Capitulorum brevis est hæc comprehensio, Clericos omnes alere comam & barbam non debere! si non obtemperant, anathema indicitur. Quod tamen ita intelligendum recte Interpretes notant (*anathema sit*) idest, fiat; ut non ipso facto excommunicatio incurrat, sed sententia præcedere debeat. Puniantur etiam alio modo, ut si non obtemperent Clerici, & ab Archidiaconis, quorum aliquando summa in Ecclesia post Episcopum potestas fuit, etiam invitel tondeantur. Itemque ex capitulo sexto, qui semel tonsus est in Clericum, amplius tonsuram dimittere non debet; quamvis sit sine gradu, ut loquitur dictum capitulum, idest quamvis in sacris Ordinibus non sit adhuc constitutus. Illi enim proprie dicuntur in gradu, quos in Sacerdotali ordine connumerari, & *superiores* absolute appellari supra in paratulo docuimus. Quia vero in illis omnibus Capitulis variæ occurrunt lectiones; vel potius interpolationes variæ ab ipso Raymundo factæ de industria, quæ diversos & pugnantes intellectus pariunt, & incertos & suspensos Interpretes habent: more nostro rem altius & ab origine repetemus.

Pars Prima.

P p

Ex

mani Tractatum Libellatum 10. pag. 177 & seq. Milanum lib. 2. cap. 10.

V. lib. 1. Re-regis. Innocentii III. epist. 31.

Ex loco Pauli ad *Cor. cap. 2. v. 4.* quo generaliter dicitur *viro ignominiam esse si comam nutriat*, in Ecclesia primitiva receptum, ne fideles comam alerent; & contra ne barbam tonderent, nulla distinctione inter Clericos & Laicos adhibita, ut colligitur ex *Constitutionibus Apostolicis lib. 1. cap. 5.* Clemente Alexandrino *lib. 3. cap. 3.* Cypriano *lib. 3. ad Quirinum cap. 85.* & Epiphanio in *hæresi Massilianorum æstuagesima*, Augustino libro de opere Monachorum. Quod deinde ex traditione Apostolica in omnibus Ecclesiis primo introductum, ex necessitate observari coepit in Clericis tantum, ut constet ex Concil. Carthag. IV. *can. 44.* Toletano IV. *can. 4.* Barcinonensi *can. 3.* Synodi in Trullo *can. 21.* Triburiensi, Agathensi & aliis, quorum Canones referuntur in *Dist. xxi. sub finem*; & ex Sidonii *lib. 4. epistolarum epistola 34.* in qua Gallicanorum Clericorum habitus & forma describitur his verbis. *Coma brevis, barba prolina: & postea percunctus adflans, quod genus visa de tribus arripuisses ordinibus, Monachum ageret, an Clericum, Panitentemve? Communis nempe erat illis tribus comæ & barbæ forma.* Et quidem in omnibus illis locis non raditur coma, sed attenditur tantum forficibus, non novacula. Tonsuræ vero species ea fuit, ut capite detonso superius, inferius circuli corona tantum relinquere, ut loquitur Isidorus *lib. 2. de divinis Officiis cap. 4.* & eisdem verbis exprimitur in *d. can. 41.* Concilii Toletani IV. cui præfuit Isidorus, in quo damnatur ritus Galliciæ provincie, in qua Clerici prolaxis, ut Laici, comis, in solo capitis apice modicum circulum tondebant. [*Omnes Clerici vel Lectores, sicut Levita & Sacerdotes, detonso superius capite tuto, inferius solum circuli coronam relinquunt, non sicut huc usque in Galliciæ partibus facere Lectores videntur, qui prolaxis, ut Laici, comis, in solo Capitis apice modicum circulum tondent.* Ritum enim ille in Hispaniis huc usque hæreticorum fuit. Unde oportet ut pro amputando ab Ecclesiis scandalo, hoc signum dedecoris auferetur; & sit una Tonsura vel habitus, sicut totius Hispania est usus. Qui autem hoc non custodierit, Fidei Catholicae reus erit]. Huc etiam pertinet Concilii Bracarensis primi, antiquioris Toletano IV. *canon. 11.* his verbis. *Placuit ut Lectores in Ecclesia in habitu seculari ornati non psallant, neque grana gentili ritu dimittant.* Grana recte non gradus: quibus verbis designatur forma capillitii Gothorum, qui implicitos crines multiplicibus modulis, granorum in speciem gestabant: quibus demissis & profluentibus aures operiebant. Unde apud Sidonium *lib. 1. epist. 2.* in descriptione Theodorici Regis Gothorum, qui Hispanias & Aquitaniam regebat. *Aurium legale, si ut nos gentis est, crinum superiacentium flagelli cooperiuntur.* Et hic est gentilis ritus Gothorum in dicto *can. 11.* apud quos Laici omnes capillati erant: quod Clericis prohibetur, quibus contrarius habitus & tonsuræ forma omnino diversa præferbitur; de qua in dictis locis. Ex quibus intelligimus quod dicitur [in 3. *Can. Conc. Barcinonensis*, quod Loais post Concilium Toletan. II. collocavit. *Ut nullus Clericorum comam nutriat aut barbam radat*: Et quod habetur in] *capitulo 66. Collectionis Martini Bracarensis* his verbis. *Non oportet Clericos co-*

Vide Glossarium legum antiquarum in voce Capillati.

manu nutrire, & sic ministrare, sed attonso capite, parentibus auribus: ex quo desumpta est pars *can.* Non liceat *Dist.* xxiii. Patentibus auribus, id est ut docuimus supra ex Sidonii *epistola*, quas non operiunt erinium superiacentiam flagella. Immutata est postea antiqua illa traditio Ecclesiarum; ita ut non totum caput superius detonderetur, sed in solo capitis apice modicus circulus tonderetur, contra juris veteris institutionem, de quo in *dictis Canonibus*. Novam tamen illam consuetudinem Aniceto Papae tribuunt in *can.* 21. *Dist.* xxiii. Sed male, si temporum rationem serves. Tuoc enim non desuper caput radebatur in modum spærz, ut in *dicto can.* statuitur. Tondebantur enim Clerici, non radebantur: unde & nomen tonsuræ remansit, & totum caput superius, non autem vertex tantum, ut hodie fit. Præterea non tantum circa capillos; sed etiam circa barbam variatum est. Pluribus enim Conciliis recentioribus statutum est ut raderetur barba & coma. Unde in Synodo Lemovicina *act.* 2. ex Bituricensi Synodo hujusmodi *canon* refertur. *Archidiaconi, Abbates, Præpositi, Capischali, Canonici, & omnes, qui ministerium intra sanctam Ecclesiam tractant, tonsuram Ecclesiasticam habeant, hoc est barbam rasam & coronam in apice.* Quod uno verbo in eadem Synodo, Clericatura appellatur; qua nozione corona pro Sacerdotio a veteribus usurpatur. Tamen incertum est ex his, quæ diximus supra, & doctissimus Sirmondus ad Sidonium, quod ait Gregorius VII. *lib.* 8. *Registri epistola* 10. ad Judicem Caralitimum scripta. Totius Occidentalis Ecclesie Clerus ab ipsis Ecclesiis Christi primordiis barbam radendi morem tenuit. Græci vero antiquum morem retinuerunt prolixam barbam gerendi: quam diversitatem Religionis non officere, prudenter monet dicta Synodus Lemovicina. In istis enim quod decet, pro temporum & locorum ratione servamus.

Juris istius progressu, & mutationibus variis in protheoriz formam indicatis; lectionum varietas, & ratio facile colligetur, cur nempe in *capitulo* 5. & 7. aliqua verba sint detracta, vel addita. Enim mens fuit Raymundi, ut antiquiorum Canonum verba & mentem ad sui temporis usum accommodaret: quod Glossa & Interpretes non intellexerunt; sicut nec *capitulum sextum hujus tituli*, quod ab eodem Raymundo est interpolatum, secundum jus, quod suo tempore obtinebat. Dicti autem *capituli sancti*, quod integrum refertur apud Ivonem & Burchardum, hic est sensus. Clericus, qui in minoribus Ordinibus constitutus est, si neglecta tonsura Clericali, comam laxaverit, quamvis uxoris ducendæ facultatem obtinuerit; iterum tamen post nuptias tonderi cogitur: nec deinde quamvis uxoratus, tonsuram dimittere audeat. Quod si vel in sacris constitutus fuerit, vel a parentibus primo quidem ad Monasterium traditus, in Ecclesia postea cantare & legere coeperit, & ita tacite consenserit; nec amplius tonsuram relinquere, nec potest uxorem ducere: Quod si contra fecerit, uxorem dimittere, & iterum tonderi cogitur. Unde non male in *Collectione prima* hoc capitulum sub *titulo de Apostasi* collocatur. Postrema tamen verba immutavit Raymundus; ita ut contrarium omnino sensum efficiant, hunc scilicet: ut Clericis,

De Tonsura
vide Bedam
lib. 5. *Hist.*
Anglic. cap.
22.

cis, qui in minoribus Ordinibus constituti sunt, liceat uxorem ducere & consuram dimittere. Aliud tamen obtinebat tempore dicti Concilii Triburiensis sub Arnulpho Rege convocati, ut ex integro *can.* colligitur; ad cuius intellectum necessario debet adjungi *canon.* 24. & 27. alterius Concilii Triburiensis, quod sub eodem Arnulpho celebratum est: & Burchardus *lib.* 8. *cap.* 97. 98. & 99. Ex quibus colligitur duo Concilia sub Arnulpho Triburiz prope Moguntiam fuisse habita: unde inscriptio in hoc *capitulo sexto* Concilii Moguntini. Ex posteriori autem quod non reperitur, videtur desumptum hoc nostrum *capitulum sextum*, & reliqui *Canones* a Burchardo relati, qui explicant apertius, quæ brevius in priori Triburiensi, quod extat, continebantur. Ideo vero Raymundus immutavit verba, & sensum; quia jus inmutatum erat, ut constat ex *Capitulis 7. & ult. de Clericis conjugatis* infra, quibus statuitur, ut qui consuram & coronam clericalem assumpserit, si in minoribus Ordinibus militaverit, non cogatur deferre consuram & coronam clericalem, si uxorem ducat; quod & ei licet: qua de re fusius agemus ad *dictum titulum de Clericis conjugatis*.

AD CAP. VIII. ET XIII.

ISTA duo Capita similitudo materiz conjungenda suadet, & *canon.* 11. Concilii Lateranensis sub Alexandro III. ex quo desumptum est *dictum capitul. oct.* Nam in eo generaliter tractatur de variis continentiz speciebus in Clericis prohibitis. Postrema pars autem refertur tantum in hoc *capitulo 8.* quia in Concilio Lateran. sub Innocentio III. postea celebrato, distinctius & expressius eadem de re cautum fuit, ex cuius *can.* 11. desumptum est *c. 13. hujus tituli*, cujus interpretationem rejiciemus in *titulum sequentem, de cohabitatione Clericorum & mulierum*. Hic vero tantum *caput 8.* exponemus, cujus hæc est mens. Clerici Sanctimonialium Monasteria frequentare prohibeantur ab Episcopo: quod si non deslitterint, post prohibitionem ab officio Ecclesiastico deponuntur. Laici autem excommunicantur post præviam scilicet admonitionem: & si non cessaverint, omnimodo a communione fidelium segregantur, excommunicatione nempe majori. Ita enim postrema verba *hujus capituli* Panormitanus recte intelligit, quæ in hoc loco desunt in Concilio Lateranensi sub Alexandro; sed repetuntur ex *prima parte dicti canonis 11.* in qua incontinentia illa, quæ est contra naturam, plectitur in Clericis & Laicis: quod vitium intelligitur in *cap. 13. hoc titulo*, his verbis. *Ab omni libidinis vitio præcavere, maxime illo, quod venit in filios dissidentie.* Quæ verba apertius declarantur in dicto *can.* 11. his verbis. *Incontinentia illa, quæ est contra naturam, propter quam venit ira Dei in filios dissidentie, & quinque civitates consumpsit.* Filii autem dissidentie in utroque Concilio Lateranensi, & in *cap. 4. infra de excessibus Prelatorum* appellantur, qui in profundum vitiatorum ita demersi sunt, ut nulla spes salutis superlit. Quod ab Apostolo mutuatum est ad *Epheios cap. 4.* ut hic dominus Cujacius adnotavit.

Secl

AD LIB. III. DECRET. TIT. I. DE VITA ET HON. CLER. 311

Sed ut redeamus ad *cap. 8.* ideo de Clericis tantum loquebatur Concilium Lateranense sub Alexandro III. eo loco, ubi de Sanctimonialibus & Monasteriis agit, quia priores erant Clerici in illam continentie speciem, prætextu & colore visitationis, prædicationis, vel alterius ministerii. Unde frequentior illa prohibitio in persona Clericorum & Monachorum, Epauensis Concilio *can. 38.* Turonensi III. *can. 29.* Cabilonensi II. *can. 60. 61. & 62.* Parisiensi VI. *lib. 1. can. 46.* Quod ita intelligendum, nisi subit causa manifesta, rationalis & inevitabilis; nunquam tamen sine licentia Episcopi, aut illius, qui vice Episcopi fungitur: & præterea in conspectu & præsentia plurimum testium *dictis canonibus citatis*, maxime vero *Capitularium lib. 7. cap. 28. dicto can. 46.* Concilii Parisiensis VI. & *can. 24. xviii. Quest. 2.* Opus autem fuit pluribus canonibus & legibus, familiaritatis illius arcuendæ causâ, quam Monachi & Clerici prætextu Religionis affectabant cum Sanctimonialibus; etiam honesta nomina rebus turpissimis imponentes & indicem; Agapetos & Agapetas, idest dilectos & dilectas, fratres & sorores, se mutuo appellantes: & ut in integra *l. Eun qui. Cod. de Episc. & Cleric. decolor.* consortio sororis appellationis se excusantes. Imo & sacrilege divinis Scripturis abutebantur in eam rem ex Epiphano in *heresi Origenistarum can. 3.* Concilii Carthag. I. *Novella 6.* Juliani *cap. 6.* ut ex Gregorio Nazianzeno, Hieronymo, & aliis locis probat doctissimus Pitheus in *Glossario Juliani*, dictione *Agapeti* †. Eademque ratione duplicia Monasteria sæpius prohibita sunt; ideo sic appellata, quia in eodem Monasterio Monachi simul & Sanctimoniales conversabantur, & in uno, & eodem Choro psallebant *can. 21. 22. 23. & 25. sub finem xviii. Q. 2. & lege 44. Græca, Cod. de Episcopis & Clericis*, in eam rem insigni, cui debet adjungi *Novella 123. cap. 36. & Novella 133. cap. 3.* Reliqua quæ ad capitulum 13. pertinent, duobus Titulis sequentibus persequemur.

C A P. IX. & XI.

DECRETALIS ista Gregorii duplex est. In prima parte auctoritas Episcopalis officii scriptis Apostolicis munitur tantum, ut loquitur *antiqua*; nihil de novo conceditur a Pontifice. In secunda vero parte Episcopis tribuitur potestas nova, quæ eis non compete-
bat, sed soli Pontifici. Et hæc secunda pars incipit ab his verbis, *Indulgemus*, &c. Totius vero Decretalis est brevis summa: ut Episcopi subducta ratione redditum, deductis expensis, certum numerum Clericorum in singulis Ecclesiis constituant; qui quidem non seorsim, sed in communi vivant, communi testio, refectorio, dormitorio, & claustru utentes: & ad hoc vitæ genus compellantur inviti per suspensionem, & privationem beneficii, non obstante appellatione ad Sedem Apostolicam, quæ clausula frequens est in recriptis. Secundo si contingat aliquem ex Clericis, qui in communi vivunt, in socium manus iniicere, quo facto incurritur excommunicatio a solo Pontifice summo relaxanda: hoc casu indulget Pontifex, ut non sit opus Ro-

De Agapetis vide Chryso-
stom. *tom. 40*
edit. Paris.
257. & 285;
& in *Nuris*
p. 25. 27.
& 1053. &
Notas in
Gregorii Na-
zianzen. *ver-*
sus pag.
1553.

† Verbi
Decolorare,
quod reti-
nent Impe-
ratores
Vulgaris
usus eo in-
culo, Cel-
latio Car-
thagin. *nu.*
4. & 5. &
Gelastus *can.*
23. 1. Q. 7.
† Merillius
observat. lib.
6. *cap. 1.*

nam

nam pergere; sed Episcopis ex indulgentia conceditur *hoc capitulo*, ut possint absolvere reos: nisi forte atrocior injuria graviolem poenam desideret, & summi Pontificis absolutionem. Pertinet vero *hoc capitulum*, ut ex *integra* constat, ad Canonicos vel Clericos, vulgo regulares dictos, qui distinguuntur a reliquis Clericis, Quod ut intelligamus plenius, & totius *capituli noni* & *undecimi* sententiam: observandum est primis nascentis Ecclesie temporibus, multitudinis credentium tantam fuisse caritatem, ut omnium cor esset unum, & anima una. Nec quisquam eorum quæ possidebat, aliquid suum esse dicebat; sed erant communia *Aclorum cap. 4.* Indiscreta erant omnia, præter uxores. In illo loco *confortium* solvimus, in quo solo ceteri homines *confortium* exercebant, ut loquitur Tertullianus in *Apologetico*. Hanc consuetudinem in Ecclesia diu viguisse ex Iuliano, Athenagoræ, Tertulliani, Minucii Felicis & aliorum Patrum locis Viri docti notaverunt, & confirmatur *can. 2. 9. & 15. Causa XII. Q. 1.* Deserviente vero caritate, & crescente numero fidelium, Laici primum ab illa vita communi recesserunt, quam Clerici retinuerunt: nec tamen semper, ut ex Augustini tribus sermonibus de *vita Communi Clericorum* colligitur: quo referunt quidam quod ait Cyprianus de sportulis Clericorum, & de divisionibus mensuris *epistola 34.* & de sportulantibus fratribus *epistola 66.* Qui tamen loci ita debent intelligi, ut de pecunia & oblationibus, sive bonis Ecclesie, stipendiis, demensi, & alimentorum ratione Clericis aliquid per distributiones, vel quotidianas, quæ diaria in utroque jure appellantur; vel per mensuras aliquando erogaretur: nihil vero possiderent singuli, ut hodie sit: & ira non tolleretur omnino vitæ communio. Nam saltem tradebantur Episcopo, quæ postea singulis ex ejus ordinatione & jussu per Diaconos, vel Oeconomos dispensabantur. In rebus enim omnibus Ecclesiasticis plenam habebat potestatem Episcopus, quæ tamen cum Presbyterorum conscientia, idest consilio & consensu pertractare & administrare tenebatur, *can. 13. 17. 21. 23. 26. & 27. Causa XII. Q. 1.* Communis autem illa vitæ diu permansit: sed ab ea severitate ex justa causa Episcopi aliquando dispensabant, ut constat ex *can. 8. dicta Causa & Quæst.* Ex benigne generaliter obtinuit, ut non compellerentur Clerici eam observare: non ideo auferebatur Clericatus, vel delebantur de tabula Clericorum, nisi prius sanctæ societatis promissum suscepissent. Eo enim casu recedere a sociali vitæ non poterant, nec quicquam proprium possidere, vel ex eo testamentum facere *can. 9. 10. & 18. dicta Causa & Quæst.* Liberum ergo erat Clericis, vel illam vitæ communionem amplecti, vel seorsim manere, seorsim vivere. Unde duæ Clericorum species ortæ sunt, & nata differentia, & novum nomen Canonicorum regularium (qui Canonici regulariter professi appellantur in *cap. 14. de Præbendis*), & eorum, qui simpliciter Canonici dicuntur. Generaliter enim Canonici possunt appellari omnes Clerici, ut in *paratulo* attigimus, & aperte exprimitur in *san. Sacrorum Diss. LXX.* & in Concilio Aquigranensi celeberrimo sub Ludovico Pio, in quo forma institutionis & vitæ Canonicorum, idest Clericorum est edita; qui a Monachis

Vide Sacerdotium Miss.
Eccles. lib.
4. cap. 32.

nachis sæpius distinguuntur, maxime in *can. 115. & 125.* [Imo separatim regulæ Monachis observandæ proponuntur]. Ex quibus intelligimus, quod ait *capitulum quintum de statu Monachorum & Canonico regularium. Esq. a sanctorum Monachorum consortio Canonici regulares non possunt separari; regula tamen inserunt laxiori.* [Hoc tamen loco notanda est consuetudo Ecclesiæ Anglicanæ multum ab aliis Ecclesiis diversa, de qua meminimus in *Dissert. ad cap. auditis de prescripte. cap. 2. §. plura huiusmodi supra*, in multis Ecclesiis etiam Cathedralibus nullos fuisse Clericos, sed Monachos tantum. Quod in errorem induxit doctissimum virum qui in *lib. 1. sacra Politia tit. 3. num. 6.* exemplo Ecclesiæ Anglicanæ deceptus, & similitudine quæ Canonicos regulares inter & Monachos intercedit, nimis generaliter Canonicos regulares Monachos fuisse asserit]. Ideo vero videatur Clerici regulares Monachis esse similes; quia nihil proprium eis possidere licet, vitam communem colunt, claustrum, refectorium, & plerique cum Monachis habent communia. Quæ omnia comprobantur ex dicto Concilio Aquisgranensi, & ex plerisque aliis Galliæ & Germaniæ Conciliis, & ex nostro *capitulo*. Cucullas tamen & habitum Monachorum usurpare prohibentur, dicto Concilio Aquisgranensi *can. 125.* in quo usus ille cucullæ & Monachi habitus, qui apud plerosque Canonicos inoleverat contra morem Ecclesiasticum, reprehenditur & prohibetur. Quin etiam Canonicus regulariter professus, nisi publice lapsus fuerit, non efficitur Monachus. Quod si Monachum esse tentaverit, ad ordinem Canonicum retrahitur; & deinceps memorialem cucullam desert, in signum Canonicatus semel deserti, & ultimus in choro manet [*can. 2. & 3. tit. 2. & 3. cap. 12. de atate & qualif.*] Sed postea temperatum est ius illud asperum *cap. 10. & 18. extra. de regularibus & transiuntibus ad Religionem*: ad quorum interpretationem singularis est *epistola prima Stephani Tornacensis*: & nos alio loco causas illius mutationis expendimus. Procedente vero tempore plures Ecclesiæ divitiarum copia oneratz, & pietate defectæ; diversis quidem temporibus, sed uno impietatis spiritu, regularis vitæ communitatem abiecerunt, ut loquitur Abbas Trithemius in *Chronica Hirsaugiensi* ad annum 975. quo tempore, ait plerique Canonicos per Germaniam regulares esse delisse, & factos esse nomine & conversatione seculares. Pervastit ille morbus & disciplina lapsus Galliam, licet serinus cui oblitterunt Viri magni Ivo Beluacensis Præpositus [*epist. 69. & 213.*] Hugo & Richardus de S. Victore, & alii. Sed de Canonicis plenius ad *tit. de Regularib. & transiunt. ad Relig.* & ad *tit. de statu Monach. & Can. Regul.* [de quibus vide Molanum *lib. 1. cap. 14.*]

Superest ut reliqua huius *Capituli noni* breviter persequamur. Et quidem quod de certo numero Canonicorum dicitur in Ecclesia constituto, hæc regula servanda, ut reditum Ecclesiasticorum ratio habeatur. Proinde ut dicitur in *can. 118.* dicti Concilii Aquisgranensis, *Præpositis solerter providendum est, ut in hoc negotio modum discretionis teneant, scilicet ut nec plusquam oportet, & quò civilitas Ecclesiæ suppetit in congregationem admittant; nec eos, quos rationabiliter*

Vide *cap. 2. de Postulando, & cap. meminimus 3. qui Clerici vel vocentur, & ibi Cuiacium.*

Vide Petrum Aurelium contra *Laudum* pag. 352. & 353. & pag. 399.

Non facile augendus numerus, et si reditus augerentur cap. ult. de vero & falsif.

guber-

gubernare possunt, causa avaritia abjiciant. Quod & confirmat Capitulum Cum Martinus supra de Constitutionibus: quibus addere licet, [1. in Ecclesiis 11. Cod. de Episc. & Clericis; &] Novellas Justiniani 3. 6. cap. ult. [& 16.] in eam rem insignes, junctæ Novellæ Heracii, quæ in jure Orientali Leunclavii inter primas habetur, & ad Novellam tertiam Justiniani omnino pertinet. [Ex quibus colligitur ad Episcopos proprie pertinere illam cognitionem, quorum diligentiam aliquando in d. 1. & Novel. Imperatores excitant. Sed postea Pontifices ob frequentes inter Capitula & Ecclesias suæ Dioceseos, tam de exemptionibus, quam aliis de causis quæstiones jus illud sibi vindicare: in quo tamen exercendo prudenter & religiose versati sunt; nec unquam Episcopos præterierunt, in quorum Diocesi ejusmodi reformationes faciendæ fuerant, ut licet colligere ex omnibus fere locis, in quibus ea de re agitur, ut in hoc cap. & cap. ex parte de Constitut. Sed & hunc articulum & alios ad hanc materiam pertinentes infra explicabimus ad cap. 22. de Præbendis]. Præterea hoc capitulo indulget summus Pontifex Episcopis, ut excommunicatio, quæ propter percussum Clericum incurritur, de qua in can. Si quis suadens Causa xvii. Qu. 4. ab eis possit relaxari. Quo pertinet etiam cap. 2. de sententia excommunicationis. Observandum vero quod permittitur Episcopis hoc capitulo, ut certum Clericorum numerum constituent; illud eis prohiberi in Monachos cap. 16. extra de excessibus Prælatorum, [contra jus vetus cap. 1. extra de Infirmitat.]

Postremo ad cap. 11. hoc tantum videretur notandum, vestium discrimen & differentiam in Clericis & Monachis mutari & tolli posse, prout expedit Ecclesiæ utilitati; ita ut Canonici regulares & Monachi eodem genere vestis uti possint. Et consilium Cassiani lib. 1. cap. pen. in hujusmodi quæstionibus est utilissimum. A nobis, inquit, tenenda sunt illa tantummodo, quæ vel locorum situs, vel usus provincia admittit. Et postea in fine ejusdem capituli. Ut omnis summa nostri vestitus, non in novitate habitus, qui possit offendiculum hominibus hujus sæculi inferre, sed honesta in vilitate consistat. Olim vero unus & idem vestis, color & habitus Monachorum fuit, niger scilicet, ut vel ex Eunapio in *Ædæsi sophista* vita sub finem colligitur, *τοῦτον τὸν χρόνον οὐκ ἔστιν ἄλλοι τῶν τῶν ἀσκητῶν μὴ αὐτῶν φορεῖν ὅτιον, οὐδὲν ἄλλοιαν συνήθειαν ἀσκητικῆν*. Quem diutissime retinuerunt; donec exortis Cisterciensibus, Alberico & Roberto ducibus, circa annum 1098. in albos & nigros Monachi distingui cœperunt. In novem postea Sæclæ exortæ sunt, & vitæ & vestis specie distantes plurimum, sub Innocentio III. auctore hujus capituli, & postea; adeo ut opus fuerit in generali Concilio Lateranensi sub eodem statuere, ne quis de cætero novam Religionem institueret; sed qui ad Religionem converti vellent, unam de approbatis assumeret cap. ult. de Religiosis domib. Sed huic morbo Medicos coactos cedere usus hodiernus docet,

A D C A P. XII. XIV. ET XV.

AD illustrationem istorum capitum quædam adnotabimus tantum: nec enim magnam habent difficultatem. In primo statuitur, ut in ecclesiis ludi theatrales fiat; sed mos ille extirpetur, qui invaluerat, ut aliquibus anni festivitatis Clerici etiam huiusmodi insanoz interserirent, Quæ tamen corruptela multo post remansit; adeo ut opus fuerit, ut nova constitutio super ea re promulgaretur in Concilio Basileensi sess. 21. cuius verba relata sunt in nostra Sactione Pragmatica, titulo de spectaculis in Ecclesia non faciendus. Et generaliter ars mimica, jocularia, & histrionia omnibus in locis, Clericis interdicitur cap. 15. hoc titulo, & capitulo unico hoc tit. in sexto apud Bonifacium; ita ut ne quidem spectandi causa eis interesse liceat l. 34. §. 1. Cod. de Episcopali audientia, & Novella 123. cap. 10. Antonius Augustinus in epitome juris veteris Pontificii lib. [6. tit. 51. & lib. 18. tit. 24. Clerici servent gravitatem, & ludos sæculares non spectent. Et hæc non tantum in Clericis, sed etiam in Laicis Ecclesia sæpius damnavit, Tertull. lib. 1. de spectaculis, & Conc. Carthag. III. can. 35. Vide doctissimum Savaronem in tractatibus contra Larvas, ne actum agamus.

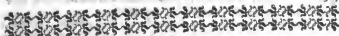
In cap. 14. damnatur in Clericis ebrietas, & specialiter mos ille, quo ad potationes sese provocant, & calicibus certant. Eoque pertinet, quod statuitur in capitulo 15. ne Clerici tabernas frequentent, nisi peregrinationis necessitas coegerit: quod ex veteribus Conciliis desumptum est, Laodiceno canone 7. 24. & 25. Carthag. III. can. 27. & in eam rem notandum est quod Hincmarus Remensis scribit in capitulis, capitulo 13. tom. 3. Conciliorum Gallie pagina 624. Mioatur Clericis, si a tabernis & comestationibus non abstineant, concessurum se, quod ab eo Laici petebat; ut si evidenter cum testibus, quo oegari non possit a quoquam, Presbyterum in tabernis invenerint, caballum & cappam inde eis habere liceat.

In c. 15. quod ex Concilio Later. desumptum est, multa simul colliguntur, quæ ad honestam vitam & decorem Clericorum pertinent, quorum pleraque supra explicare occupavimus. Superest, ut reliqua breviter perscrutemur. Et quidem initio inhonesta commercia prohibentur: quod confirmatur Clementina prima hoc titulo, in qua Clericis ars macellariorum, sive laniorum, quos carnifices vocat, prohibetur, Et recte inhonesta: permittuntur eoim, imo & imperantur Clericis opera & negotiationes honestæ, mercaturæ honestæ conscrip. l. 14. Cod. Theodos. de Episcopis & Cleric. Apostolorum exemplo & veterum Canonum præceptis, Epiphanius hæresi 80. Augustinus de opere Monachorum, & Concilium Carthag. I. can. 9. Ferrandus numero 133. Carthag. IV. canone 42. 48. & seq. & can. nunquam de consecratione Dist. v. Secundo in capitulo 15. alea & taxillis nec ludere, nec huiusmodi ludis interesse debet Clerici: quod a Justiniano districtissime prohibetur Novella 123. cap. 10. elegantissima lege 34. §. tercio, & seqq. Cod. de Episcopali audientia, & Novella 12. cap. Pare Prima.

Vide Conc.
Ebricit.
can. 18.

10. Et alea tanquam grave crimen Priscillæ, Maximillæ, & aliis Montani Prophetisſis objecta eſt ab Apollonio ſcriptore Eccleſiaſtico illorum temporum apud Euſebium *lib. 5. cap. 17.* *Αρχαῖος δὲ ἐστὶ παλαιὸς καὶ πρὸς δοκιμασίᾳ πρὸς τοὺς προφῆτας ἐστὶ μὴ βεβαιῶται; πρὸς τοὺς ἐπιστάτους; πρὸς τοὺς φιλοσόφους; πρὸς τοὺς αὐτοὺς ἐκ τῶν αὐτῶν πάλιν; πρὸς τοὺς δασκάλους.* [Qui locus ex eodem Apollonio citatur in indiculo *Hereticorum*, sub Hieronymi nomine nuper edito a doctiſſimo Maynardo Juliom. Audium Propretore, *Hæreſi 20.* ſed corruptiſſime. Ex Græco ita corrigendus eſt. *Contra hominum ſupra memoratorum Prophetas Apollonius vir diſciſſimus ſcripſit inſigne volumen & longum, aſſerens Montanum & inſanam ejus vatem ſuſpendio periſſe (Maximillam intelligit, ut colligitur ex Euſebio *lib. 5. cap. 15.* circa medium) & multa alia, in quibus Prifea & Maximilla Prophetiſſa negant accepiſſe munera. Conſiteantur, &c. Deinde. Dic mihi: crimina ſucas Propheta? ſtibio oculos limis? Propheta ad tabulas ludis & teſſeras? &c. Omittit *παρρηγοῖται*: ad quod hoc loco ita Ruſſinus vertit. *Prophetiſſa ornamentis utitur, & ornatis delectatur*]? Nec tantum Clericis, ſed etiam Laicis legibus [& canonibus] alea prohibita eſt [*Eliberitan. cap. penul.*] & in Libris noſtris ſit. de alea luſu & aleatoribus, & in *Capitular. lib. 6. cap. 200.* Poſtremo de veſtitu decenti Clericorum agitur, ut & ante pluribus Conciliis, antiquis & novis ſæpius conſtitutum. [Auguſtini ea in re exemplum expedit proponere ex Poſſidonio in *ejus vita. Veſtis ejus ꝑ & eccleſiamenſis, & ſeſtivalis ex modicato & competent*]. Ad hujus vero Capituli intellectum addendus eſt omnino inſignis locus Bernardi *lib. 3. de conſideratione ad Eugenium cap. 11.* qui in eam rem recitat *canonem 2.* integrum Concilii Remenſis, cui Eugenius intererat, [quod extar hodie]. Addi etiam debet *Clementina ſecunda hoc titulo*. Sed in huiusmodi conſtitutionibus, quæ ad vitam & honeſtatem Clericorum pertinent, uſurpare licet, quod ait loco citato Bernardus: *Luxus ruſſium interdictus; ſed non reſtrictus: parva dictata; ſed minime ſequeſta*. Et ita, quod plerumque fit, mali mores Leges & Canones in ſuam poteltatem redegerunt.*

D E

DISPENSATIONIBUS ECCLESIASTICIS

P R Æ F A T I O.

IN APERIENDIS JURIS SCHOLIS

ab Auctore publice habita anno 1648.

*Illustissimo viro Petro Seguierio, Francia Cancellario, scientiarum
omnium, Juris maxime Civilis & Canonici vincti
& Assertori.*

FRANCISCUS FLORENS, ANTECESSOR.

REITEREMUS galeatos & vulgares Prologos de
methodo, de ratione & utilitate docendi & discen-
di; quandoquidem non modo Dialecticorum & Rhe-
torum scholæ Declamationibus hujusmodi servant
quotidie: sed etiam Methodorum, Compendiorum,
Breviationum, scientiarum omnium, Juris præsertim
Civilis & Canonici, splendidis titulis & Tractatibus
pollicitationibus oblineandis & conscribendis, vix
amplius civitatis trivia & compita numerosissima

sufficiunt; Parisiis ut expeditius sit invenire Doctorem, quam discipu-
lum. Adeoque ne passivis & inordinatis inscriptionibus & fuliginibus re-
gia civitas deformetur; nova & inaudita propediem apud vigilantissimos
Ædiles & Astynomos controversa speranda sit, inter comodos, circula-
tores & dupondios sophistas, exterosque sumi venditores, de variis Pro-
grammatis, Pittaciis, & Monitoriis, in compitis, in sacris, & publicis
aliis locis disponendis, dirigendis, ordinandis.

Nempe semel amissa docendi & discendi Juris vera & legitima
forma, publicis legibus sapientissime constituta & fundata, usque
diuturno plurium sæculorum comprobata; conveniens erat Metho-
dos innumeras, falsas, inanes & commentitias excogitari: conse-
quens erat eas primum juventuti novitatis & brevitatibus amantissi-
mæ, per conductitios proxenetas & pararios subtiliter ostentari;

Q q 2

deinde

deinde festinantibus & coniventibus parentibus obtrudi; tandemque in publicum & privatum damnum eodem modo methodi suavissime simul inelcari. Patet unica difficilis; at certa, sicut ad virtutem, & ad scientiam via: ad vitium, ad errorem & imperitiam panduntur innumerate, aditu quidem faciles, progressu fallaces, exitu & eventu perniciosissimæ. Multiplices tamen istos viarum anfractus & diverticula rumore vulgi confat evasisse celeberrima, studioforumque gregibus & turmis ubique terti & frequentari: Academias vero, publica scientiarum & iustitiæ Tempia, more pessimo deliqui & solitudinem pati.

Nequicquam toties, Antecessores doctissimi, nequicquam anno superiori Decanus & Collega meritisimus, in hac se palæstra sedulus exercuit & maceravit, deceptis ut subveniret, aberrantibus ut comiter monstraret viam: illius verissimæ & gravissimæ rationibus instructissimæ Præfationi nemo doctus ex animi sententia non subscripserit. Verum quid faceres? cur te cruciaret? nihil apud deceptos amplius laturus,

quænam qui adverso flumine lembum

Remigio subigit.

Quiescas potius & tibi parcas: inhaereat firmitus animo vulgatum illud:

Δαμου σφαλιστος, παρ σφαιρας περιεσθαι.

Nihilominus benigne tentemus aliquid, exemplis, quæ ad probandum & persuadendum gravissima sunt & efficacissima, decertemus; utilissimæ argumenti tractatione proposita, prudentissimis auditoribus insinuemus, ad Juris Civilis vel Canonici, nedum ad utriusque mediocre cognitionem & intelligentiam, non absque multo pulvere, non absque vero & continuato labore, nec sine docto & fidei Magistro posse perveniri. Hæc Parerga necessaria & utilis sunt.

Procedat ut hæc nostra de *Dispensationibus Ecclesiasticis* Præfatio certa ratione & ordine, nominis homonymia & ambiguitate, quæ viros doctissimos in errorem impulit, primum discussa; posteaque distinctis speciebus singulis, illam Dispensationis speciem tractandam suscipiemus, quæ ad universam gubernationem & regimen Ecclesiæ, sive Politiam pertinet: quid ipsa sit; quibus in causis locum non habeat; in quibus habeat; quam necessaria sit & utilis; quibus personis dispensandi potestas & auctoritas, quibusque conditionibus commissa & demandata fuerit; denique quantum iusta & Canonica dispensatio distet a simulata & falsa. Quod si per angustias temporis concedatur, speciem dispensationis præstantissimam, quæ circa mores & ritus versatur, *τοῦς περ ἐξουδιν*, selectis insignibus aliquod exemplis ex Scriptura, Conciliis, & Ecclesiæ Catholicæ Scriptoris & Historicis illustrare conabimur. In universa vero tractatione perpetuam, quatenus dabitur, Ecclesiæ Orientalis & Occidentalis comparationem adhibebimus.

Quæ sæpius in Scripturis & a Græcis Patribus & Scriptoribus Ecclesiasticis solet appellari, *οικονομία, συγγρημὰ, συγχευματα, παταβασι, συγκα-*

συγκατάθεσις & *συμπεριφορά*; veteres Scripturarum Interpretes & Latini Patres nominant *Dispensationem*, *indulgentiam*, *veniam*, *remissionem*, *dispositionem*; aliquando *κατὰ πρόθεσιν* conjunctim explicationis gratia, *dispositionem* sive *oconomiam*; vel verbum verbo, *condekkenationem*, *συγκατάθεσιν*.

Quocumque vero nomine censeatur *Dispensatio* in duo summa genera dividitur. Vel enim in rebus & factis consistit, vel in verbis, in Scripturarum sensibus profundis & implicitis scrutandis, eruendis & enucleandis exercetur: unde frequentissime apud utriusque Testamenti veteres & novos Interpretes, ad pleraque loca difficillima notationes adscribuntur hujusmodi, *οικονομία*, *συγκατάθεσις*, vel κατ' *οικονομίαν*, & κατὰ *συγκατάθεσιν*; nostri *dispensative*, vel per *dispensationem*. Exempla passim in Scripturis occurrunt: verbi gratia, quoties letitia, tristitia, penitentia, zelus & ira, somnus, fames & sitis, quæ sunt hominum propria, Deo Optimo Maximo figurate & *αυτοπροσώπως* facillioris intelligentiæ causâ tribuuntur, vel Christo Servatori secundum humanitatem vere & proprie accommodantur. Quæ quidem secundum naturalem verborum sonum simpliciter, sententia & causâ distortum non bene propensa, vel prave & maligne affectata, contra receptam Ecclesiæ interpretationem, Arianorum, Eumonianorum, Macedonianorum, Nestorianorum, Eutychanorum, præsertimque Agnoetarum, & Antropomorphitarum perniciosissimas hæreses induxerunt. Quos sane hæreticos omnes temeritatis & imperitiæ, vel ipsi profani Scriptores convincere poterant, apud quos eruditi Magistri schemata, *χρηματικὰ*, *διδασκαλικά*, figuratas dicendi formas passim observant; in quibus nuda si verba spectemus, aliud palam exprimitur, aliud latens Lectori perspicaci quasi per quandam suspicionem investigandum relinquitur. Primam illam dispensationis significationem, ad veram Scripturarum interpretationem prorsus necessariam, missam faciemus, ut proposito convenienter, ad dispensationem, quæ in rebus ipsis obtinet, transeamus.

Præstantissima Dispensationis species, quæ in rebus consistit, & quæ per eminentiam *Dispensatio* & *Oeconomia* solet a Theologis appellari, est ea demissio & abjectio, qua Christus modo plane mirabili, quem humana sapientia capere non potest, seipsum exinanienti formam servi accepit, *εισαδραστησέναι*, *εισαρκήσας*, *εισαρχάσας* *συνήκασας* & absolute plenique Græci vocitant *οικονομήσας*, cui *θεολογήσας*, idest divinitatem opponunt: nos *incarnationem* & *dispensationem* appellamus. Incarnationem quippe Athanasius, totius Ecclesiæ in hoc mysterio summus Magister, factam fuisse ait *ὅτι τὸν πρὸς τὴν κοσμίαν συγκατάθεσιν*: elephanter Basilium Seleuciensis, *καὶ φιλεωδωτήσε τὴν κατὰ θεὸν, ἢ συγκατάθεσιν ἢ εὐαγγελιστήσε*, & ex hoc amento validissimum telum contorquens adversus Arianos, *οὐκ ἔστιν οὐδ' οἱ οἰκονομῶντες ἰσχυρὸν κατὰ θεὸν, ἀλλὰ πάντες ἔχουσιν τὴν συγκατάθεσιν, καὶ οὕτως συνεχοῦντες ὡς οὗτοι τὸν οἰκονομῶντα ἀπαύξουσιν*. Sublimiorem item illam œconomiz speciem admirandam, & venerandam potius, quam explicandam Theologis relinquemus.

Alteram dispensationis speciem, quæ pariter de rebus, subtiliter minus;

minus; necessariam tamen & plane Canonicam, quæ gubernationis & regiminis Ecclesiastici nobiliorem partem constituit, accuratius excutiamus. Non incommode a nostris definiri solet, *Juris communis per Ecclesiam Præfides, ex justa causa, canonice facta relaxatio*. In re simili Theophrastus elegantissime, *ignis qui ardet non est datus*.

Debemus altius ab origine rem universam arcescere. Quamvis Juris & legis omnis sit proprium, *imperare, vetare, punire & peragere*: non tamen eadem est vis, non eadem potestas omnium legum & Jurium, nec pariter & ex arguo ab omnibus recedere, vel abolvere permittitur. In Ecclesiastico Jure consistamus.

Leges divinæ & Canones quædam fieri permittunt & sinunt, per indulgentiam, *nam superius, nam superius* quæ nec imperant, nec precipiunt. Permittunt conjugium, ut vitetur fornicatio & adulterium; remedium ostenditur, præmium non promittitur: si quis tamen contempto remedio, delapsus fuerit in fornicationem, aut adulterium; judicium exitiale & poena confestim indicitur. Vetatur itaque fornicatio & adulterium; vetatur idolorum cultus, homicidium, furtum, & quæcumque divinæ legis tabulis Omnipotentis exarata manu cunctis mortalibus prohibentur.

Magnæ sunt perpetuæ & æternæ leges, Deo legislatore latæ, ab ejus immobili & immutabili spiritu dictæ, justitiæ & æquitati naturali plane convenientes; adversus quas, imperent aut vetent, nec auctoritas, nec summa Pontificum, Imperatorum & Regum, & populorum potestas, nec ulla temporum spatia quicquam statuere, concedere & indolgere poterunt. Solus legislator Deus Optimus Maximus, vel expresse & manifesto, vel tacito mandato, semper tamen julto, adversus quendam ex hujusmodi præceptis aliquid fieri, prudentissime pro sua immensa & infinita sapientia nonnunquam mandavit; exempli gratia, Scripturæ commemorant Idololatræ, vel contumacis populi Judei cædes, Ægyptiorum spoliaciones & prædas divinitus imperatas: quæ dispensationem divinam his elegantissimis verbis facunde Chrysostomus explicavit. *Fraudis quidem magna res, modo ne fraudulento ea animo fiat: quoniam ipsam tum ne fraudem quidem nominandam putaverim; verum æconomiam quandam potius ac sapientiam, attemque, qua possis a mediis, iisdemque imperviis desperatarum rerum angustiis difficultatibusque, correctis emendatisque animi viriis, evadere. Neque enim Phinees illum homicidam ego unquam appellaverim; quanquam is plaga una corpora duo sustulit: quemadmodum neque Heliam, vel post milites centum una cum ductibus suis interfectos, atque adeo post magnum illum sanguinis torrentem, quem eorum necesse, qui demonum Sacerdotes erant, fecit excurrere. Nam si hoc dedervimus, & res ipsas per se singulas, nudas ab auctorum suorum consilio propositoque separatas expendere quis voluerit; nemini sane non licebit, vel Abreham ipsum parricidii accusare: item & illius tum nepotem, tum abnepotem doli ac malefici reos agere. Sic enim ille jus sibi primogenitum usurpavit; hic autem Ægyptiorum opes in Israelitarum castra transtulit. Sed non est ita, non est ita. Facessat hinc tanta ista impudentia: neque enim solum eos, quos modo nominavi, culpa liberamus;*

sed

sed etiam eosdem vel hoc nomine admiramur : quandequidem & ipsi hoc denum nomine gratiam a Deo magnam intrent. Præinde illis fors deceptorisq; nomine dignus fuerit, quisquis re ipsa iniquo ac nocendi animo abutiatur; non qui recto consilio id præstet; aliqui sæpenumero profuit decipisse. & hac potissimum arte in maximis rebus alteri opem subsidiumque tulisse. Ceterum qui recto semper calle ingreditur, de eo nunquam deflectens; sæpe fit ut ei etiam, cui non æstum aliquem struxerit, malorum incommodorumque quamplurimorum auctior sit.

Immobilia sunt & immutabilia pariter quæcumque de virtutibus & Christiana perfectione in Scripturis conscripta reperiuntur.

Perpetua præterea sunt & immutabilia quæcumque de Fide & dogmatibus præcipiuntur & imperantur; quæ semel in sacris Libris deposita & consignata, semper integra & illibata permanebunt in Ecclesia. Regula Fidei, ait Tertullianus, una omnino est, sola immobilis & irreformabilis: cui nec derogari, abrogari, vel subrogari potest, ab Angelis ipsis, nedum ab hominibus, siue consensum in Conciliis generalibus plenariis, aut particularibus: siue seorsim a summis Pontificibus, Patriarchis, Episcopis, quibus pretiosi Fidei depositi sola tutio, custodia & interpretatio Canonica, spiritu suggerente dictata pronuntiataque commendatur & permittitur. Hic penitus cuiuslibet dispensationis & indulgentiæ ratio cessat & adimitur.

Hactenus de legibus & præceptis immutabilibus & perpetuis diximus, quæ observata salutem conferunt, non observata salutem auferunt: proximum est ut de legibus & præceptis mutabilibus, mortalibus & caducis differamus: de quibus idem Tertullianus. *Leges fidei manent, cetera jam disciplina & conversationis admittunt novitatem correctionis; operante scilicet & usque in finem gratia Dei proficiente.* Iltas leges solvi, relaxari, temperari, abrogari & retractari sæpiissime contingit, & ut Augustinus loquitur, quoties ex ipsis rerum experimentis demonstratur quod prius erat obscurum, quoties deprimitur quod latebat, quoties aperitur quod conducibilis est Ecclesie; tunc cum sancta humilitate, cum pace Catholica, cum charitate, absque ullo superbia typo, absque ulla inflata ceruice arrogantia, absque ulla contentione livida invidiæ commutatur in melius.

Huiusmodi sunt plurimæ constitutiones Conciliorum & Pontificum, quas Ecclesie Præsides, veluti fideles & prudentes divinarum Mysteriorum dispensatores, ad muniendam tutius salutem, ad incrementum, amplificationem & adificationem Ecclesie diversis temporibus tradiderunt. In mobilibus huiusmodi præceptis, quando vel universalium Ecclesiarum, vel alicujus Ecclesie necessitate vel utilitate suadente, sicut attigimus, honesta vel utilis sequitur compensatio, auctoritate legitime præidentium, causa cognita, non tantum dispensatio præcedere poterit, sed etiam prioris constitutionis derogatio & abrogatio. Causa tamen ante canonice discutienda est & examinanda; nec a quibuslibet, sed ab illis quibus divina dispositione potestas & auctoritas commissa & delegata primum; perpetua deinde nec interrupta successione serie in Ecclesia continuata per-

De Virginitate
velandis
causis.

Augustinus.
lib. 2. de
Baptismo
cap. 3.

permanit, a legatis Dei & successoribus Apostolorum venerandis Antistitibus & Episcopis, *οἱ τοὺς Ἀρχιερεῖς ὄντες οἱ ἐκείνους καὶ ἐκτελεῖν οὐκ ἔχοντες*. In ea cognitione & examine concordiz, unitatis & utilitatis publicæ Ecclesiarum prima ratio est habenda; ne quid temere, ne quid iracunde, ne quid intempestive, ne quid in privatum commodum, de communi & publica utilitate, vel in privatorum injuriarum dispensatores subdole & vastre decerpisse & diminuisse deprehendantur. Quod enim de publico statu Reipublicæ scripsit auctor optimus, ad Ecclesiasticum opportunè deflectemus. Stare debent omnes Ecclesiæ Præsides tanquam in aliquo orbe Ecclesiæ; qui quoniam in varias partes versatur, eam partem deligere debent, ad quam Ecclesiæ salus utilitasque converterit; nec pertinaciter semper easdem sententias, sed quascumque Ecclesiæ & Reipublicæ status, inclinatio temporum & concordiz ratio suaserit defendere, easque ex necessitate Ecclesiæ moderari.

Hæc omnia si conjunxerimus, exorietur & constabit illa germana *Canonica, justa & tuta Dispensatio, indulgentia, venia, ἀναβολή, συγχώρησις, συγχώρησις, συγχώρησις*, toties & laudata, & salubriter temporibus Ecclesiæ difficillimis usurpata; quam nemini sapientum displicere scriptis verisimile Cyrillus; cuius scopus & finis esse debet caritas, concordia, & Ecclesiarum commune bonum.

Cavendum tamen maxime, ne rotti specie decipiamur: dispensatio enim veræ formam & habitum solet adumbrare & ementiri simulatio, nondinatio, & multiformis avaritia, *υποπόδη, υποπόδη, κτηνική, χρονοκτική, υποπόδη*. Eleganter Proclus Patriarcha Constantinopolitani ætem *Mida* vocavit; quæ subtili ingenio, ex ipsa religione lucrum versute captare consuevit, & ut Apostolus loquitur, *ποσειδων ποσειδων* existimat. Illam in Pauli Samosateni Antiocheni Patriarchæ damnatione, qui vanaletatem pompam, typhum, & saltum sæculi modis omnibus in Ecclesiam inducere satagebat, Patres Concilii Antiocheni suis coloribus variegatam & expressam artifice penicillo, posteris spectandam & dignoscendam exhibuerunt; cui & apprimè Poetæ versus conveniunt.

pulchra Laverna

Da mihi fallere, da justum sanctumque videri,

— Noctem peccatis & fraudibus objice nubem.

Non dissimili sagacitate summus Historicorum Polybius, prudentiam politicam, quam vocat *πολιτικὴ συντοκία* & *πρόνοια*, cuius consilia publica necessitas exprimit; quæ nonnunquam aliud caute simulat, aliud agit; quæ non partis, nec alicujus privati, sed totius rei & negotii æquitatem considerat; quæ ex omnibus personis, quæ negotio continentur, vide Orig. expletur; ideoque sæpe in speciem contraria *προς ὑπόθεσιν* vario decernere videtur, accurate distinguit & separat a veteratoria & alta malitia, quam *κακοπραγματούμενον* appellat, quæ specioso publicæ utilitatis, & profundioris sapientiæ velamento, privata compendia & injurias, dolos & nefarias insidias prætexit & obendit: & sicut primam meritis laudibus effert, & decorat; ita secundam increpationibus & probris acerrime persequitur & exagitat.

Dispen-

Dispenſationum, ſive Oeconomiarum Eccleſiaſticarum varias acceptiones explanavimus, & ſingulari, quam delegimus tractandam, Diſpenſationis ſpeciem definivimus: quid ipſa ſit, quibus in præceptis admittatur, vel non admittatur, quibus diſpenſandi jus & auctoritas, quibusque conditionibus a Deo demandata fuerit, quis ſcopus & finis Diſpenſationis eſſe debeat: quin etiam falſæ & ſimulatæ Diſpenſationi perſonam & larvam dextravimus. Superreſt ut præcipuus Diſpenſationum enumeremus ſpecies.

Canonici quidem Juris Doctores & Interpretes veteres & novi Gratianum & Glossam secuti, modo tres Dispensationum species affirmant, permixtam, prohibitam, & debitam; brevis in duas, permixtam & prohibitam distinxerunt: modo in sex species partiuntur. Vel enim (ipsum Gratiani verbum utamur) *quasdam Ecclesia tolerat pro tempore, pro persona, inuitu pietatis, vel necessitatis, vel utilitatis, vel pro eventu rei*, quoniam factum semel, amplius infestum fieri non potest. Verum & ea diviso commodius ad tres species reduci poterit, *necessitatis, pietatis, vel idiotismi* Gratiani utamur, idest misericordiae sive caritatis; & *utilitatis* causas: quae tres causae Dispensationes omnes Canonicae & tutae complectuntur. Tempus enim, personas, & eventus rerum esse duntaxat qualitates quasdam & circumstantias, *utpote* rebus ipsis & factis extrinsecus coherentes, nec ipse Gratianus distinxit.

Provehatur altius, & juxta veterum Theologorum Græcorum doctrinam, Dispensationes omnes solidius quatuor obsectorum ratione, in quatuor species dividamus. Vel enim Dispensationes occupantur *παρα τοις ποσὶ χρόνῳ*, cum circa mores, ritus & disciplinam aliqua remittuntur & relaxantur ad tempus, ne quid deterius eveniat; tum ut fidei & religionis sinceritas in perpetuum constanter servetur; tum ut impetus & idus irruentium, malignantium Hæreticorum declinentur & eludantur; vel *παρα τοις ἀνθρώποις* variantur, circa varium & liberum dogmata & res fidei exprimentis modum; integris & incorruptis dogmatis ipsis permanentibus: vel *παρα τοις πράξεσιν*, ὅτε ἀπορρίπτονται πράξεις πλάγιαι, quando certæ personæ ablinentur & excommunicantur ab aliquibus Ecclesiis; ab aliquibus vero Ecclesiis recipiuntur, & in communionem admittuntur: inter utraq;ue nihilominus Ecclesias fidei unitate & concordia, absque ullo respectu illarum personarum, benigne perdurante: *μὴ ὥστε γὰρ πῶς οὐ καὶ ἀπορρίπτονται ὁ ἄρθος λόγος τοῦ κυρίου, μὴ ὥστε οὐ δοκίμαζομεθα οὐ καὶ τοὺς ἐκκλησιαστικοὺς δογματικοὺς*. Quartam liceat subjungere speciem, quæ latissime propagatur, & aliquando sibi generis nomen ut proprium vindicat, & absolute vocatur *œconomia* & *Dispensatio*; eanempe quæ circa delicta & crimina commissâ & pœnas Canonicas verfatâ, remissio & relaxatio, *παρα τοις ἐνόμιαις*. Primam speciem, quæ gravissimi momenti & ponderis, appositis insignibus aliquot exemplis ex Scripturis, Conciliis, & Historiæ Ecclesiasticæ Scriptoris illustremus.

Species primæ vix in *Æthiæ*, circa mores & disciplinam, Scripturæ plura nobis exempla sumministrant. Christus ad opus prædicationis discipulos dimittens, peram & sacculum gestare prohibuit; im-

minente vero Passionis tempore, peram & sæculum discipulis reddidit, edocens in huiusmodi traditionibus cedendum. Paulus Timotheum Lyllris circumcidi passus est: rogante Jacobo Paulus Hierosolymis szymorum tempore purificationem & sacrificium ex more celebravit, & caput derafit: contra Paulus idem non est passus Titum circumcidi. Paulus idem comminatur & intonat: *Si circumcidamini, Christus nil vobis proderit: non justificabitur homo ex operibus legis, nisi per fidem*. Facta ejusdem Pauli consideremus & comparemus, contraria plane & pugnantia reperiemus: propositum & consilium Pauli sagacius investigemus; firmum, tenacem propositi & constantem perpetuo & ubique Paulum deprehendemus. Unum illud solum præstiebat & anhelabat Paulus, ut eorum omnium, qui illum videbant, audiebant & circumflabant, sive Judæorum, sive gentilium modis omnibus salutem procuraret; propterea modo Paulus extollit legem, eam modo deprimat & dejicit, pro tempore, locorum & personarum opportunitate varius & multiplex, non astu mentientis, sed affectu compatiens; singulis ita cupiens subvenire, quemadmodum sibi voluisset subveniri, si pariter affectus fuisset. Isidorus Pelusiota, *ὁ ἀρχιερεὺς (τοῦτο ἐστὶν) ὡς ἐπὶ πάντας, πάντας μακάριον ἀποδέχεται, ἀποδεχόμενος δι' εὐνοίας ἀδελφῶν, ὅσα γινώσκων ἐκείνοι*. Idem tamen Paulus eadem fere facienti Petro resistit in faciem, & simulationis graviter inculcavit; quia nempe nullam hic Dispenratio utilitatem Ecclesie, sed contra non mediocrem offensionem simulatio noxia, & quæ scandalum gentibus afferebat. Quare merito Patres Ecclesie, Chrysostomus in primis, Theodoretus & Augustinus in Paulo; ut verbis utamur Aniani elegantis & antiqui Interpretis Chrysostomi, *Dispensationis profundum admirantur*.

Augustin.
epist. 30.

Similia quædam Dispensationum exempla repetamus ex Conciliis & Ecclesiastica Historia. Antiqua & vetus est Ecclesie Constitutio, *Ne quisquam post altam publicam de aliquo crimine damnabili poenitentiam, Clericatum accipiat, vel ad Clericatum redeat*; tum ut desperatione temporalis altitudinis medicina major & verior esset humilitatis, ait Augustinus; tum ne cum scandalo & indignatione reliquis præstet fidelibus, qui in tantum scelus se decesserint. Servata potissimum fuit ea disciplina: severitas, quoties aliquis Clericus aut Laicus in hæresi baptizatus; vel quod gravius, post Baptismum & Clericatum in Ecclesia susceptum proliptus in hæresim, peracta postea de tanto crimine poenitentia recipiebatur, his nempe conditionibus: ut nec ad Clericatus honorem vel exiguum subrogari postea, nec quem prius obnumerat, in Ecclesia retinere valeret, sed laica communio tantum indulgeretur. Æquitas dispensationis tamen adversus subtilem & austeram juris regulam aliquando prævaluit, ut non tantum ante lapsum impenetratos honores, peracta poenitentia, retinerent; sed hoc amplius, ut ad Clerum & honores, Dignitates Ecclesiasticas, & ad omnium dignitatum apicem Episcopatum iustis ex causis benigne promoveretur.

Exempla
Concil. Nic. — Sanctissimi Concilii Nicæni Patres non tantum Episcopos Eusebium Nicomediensem, Theognium Nicænum, Eusebium Cæsareæ Palæ-

Palæstinae, Saram Lybiae Presbyterum. Arianos conversos; sed etiam ipsius heresis Principes & Duces Arium Presbyterum, Euzoium Diaconum, & Achillam Lectorem, Alexandrinae Ecclesiae Clericos, poenitentes & homoussion propria subscriptione confirmantes, singulos in suo gradu benigne susceperunt. Pari humanitatis ratione idem Concilium constituit, Novatianorum Episcopos & Clericos in posterum errore cognito resipiscentes, & ad Catholicam revertentes, accepta manus impositione, in Clero permanere; & ubicumque soli forent in Civitatibus ordinati, in eodem habitu & gradu perseverare. ^{si} si vero simul in eadem Civitate Catholicus & Novatianus Episcopus deprehenderetur, ne in una Civitate duo forent Episcopi, Catholicus honorem, dignitatem & munus Episcopi solus retinebat; Novatianus honorem Presbyteri: nisi tamen Episcopo Catholico placeret, Novatianum nomine & titulo tenus Episcopum censi.

Exemplum & prudentiam Nicæni Concilii difficillimis temporibus, & in Orientis & in Occidentis partibus sæpius Ecclesiae Patres in usum feliciter revocarunt. Ariminense facinus impiissimum & turbulentissima Ecclesiae tempora repetamus, & multa paucis comprehendamus. In optimis Sacerdotibus, aut metu territis, aut exilio deductis, aut promissis ab Imperatore Constantio corruptis, reliqui Episcopi perfidiae consentientes captivam conscientiam dederant: ipsi etiam Duces Liberius & Osius variis vexationibus fatigari Constantio cesserant: hoc amplius fraudibus & dolis Arianorum circumventis simplicioribus Orthodoxis, abolito usque nomine, Nicænae fidei conclamata fuerat damnatio; adeo ut Catholicæ fidei universitas penes quatuor Confessores, Athanasium Alexandrinum, Hilarium Pictaviensem, Eusebium Vercellensem, & Luciferum Caralitimum inclusa detineretur. *Miserabilis prope erat facies Ecclesiae; periclitabatur Apostolorum navicula; nihil jam supererat fidei. Dominus excitatur, imperat tempestati, bestia moritur, tranquillitas redit, ut elegantissime loquitur Hieronymus. Tranquillitas, inquam, redit. Omnes Episcopi, qui de propriis sedibus fuerant exterminati, per indulgentiam novi Principis, (o altitudo iudiciorum Dei!) per indulgentiam novi Principis, quis crederet? novi Principis apollatae Juliani, ad Ecclesias redeunt. Reversus Athanasius studio vehementi concordiae & unitatis Ecclesiarum flagrans, Alexandrina citissime Synodo Confessorum, qui constantes permanerant in fide, convocata, sanciri curavit primum: ut hereses auctoribus exceptis, quos error excusare non poterat, poenitentes Episcopi & Clerici sociarentur Ecclesiae, & dignitatem retinerent.*

Assensus est humanissimæ sententiæ Oriens & Occidens: Oriens quidem in Antiochena Synodo; frequentibus vero Synodis Occidens, per Gallias, per Italiam & Hispanias: primum Hilario & Eusebio ducibus; deinde Liberio ex somno exsuscitato & exporrecto: quem sicut alterum Petrum lapsus & convivia clementiorem & benigniorem exhibuerat. Itaque singulari dispensatione & indulgentia, sub poenitentia & satisfactione receptis Episcopis & Clericis,

canon. Hieronymus
Dialog. adversus Luciferianos.
Ariani recepti in suis gradibus.
Can. 6. Nicænus. Receptorum Novatianorum exemplum.

Historia Ariminensis perfidia.

ricis, per univcrsum orbem Ecclesiarum fides in pristinum statum reformata fuit, & apud Ariminum gesta condemnata.

Displacuit egregium facinus pertinaci & nimis austero Lucifero, qui solus in tanta rabie luporum, in summo laborantis Ecclesie periculo, segregatis paucis ovibus, reliquum gregem crudeliter deseruit, & amisso concordie & caritatis lumine, in tenebras schismatis se præcipitem dedit. Adeo verum est quod Ecclesiastes prædixerat. *Noli esse justus nimium, neque plus sapias quam necesse est.* *ἢ ὁ σοφὸς παροργισθήσεται.*

Saluberrimum illud remedium non semel Africa in pernicioso & diutino schismate Donatistarum est experta. Nam ab initio schismatis in judicio novemdecim Episcoporum a Constantino Judicum datorum, quibus præerat Melchades, sententia Romæ solemniter lata placuit, *unico & solo Donato omnium sententiis percusso & damnato, totius mali auctore & principe: ceteros correctos, etiamsi extra Ecclesiam forent ordinati, in suis honoribus esse recipiendos; ita ut quibuscunque locis duo essent Episcopi, quos dissensio geminasset, ille confirmaretur qui fuisset ordinatus prior; alteri vero plebs alia regenda committeretur.* Quod exemplum Patres Nicænos in causa Novatianorum ex parte secutos ostendimus.

Verum nec intra fines tam angustos proluxa & effusa quorundam Episcoporum caritas, & impatiens animus discordiæ valuit coerceri. Refert enim Sozomenus post obitum Valentis Catholicos quosdam Episcopos ab exilio reverbos, Arianz sæctæ Doctores obtestatos fuisse, ne se desererent, neve dissensionibus Ecclesiam discinderent, *quam unicam a Deo & Apostolis traditam*, contentionis ardor & ambitio, *ἐκκλησίαν ἑνὴν ὑποτάχτην* in varias partes discerpserant: in commune potius regerent Ecclesiam; communionem Sedis cum honore pleno Arianis Episcopis ultro delato. Superavit omnes Eulalius Amafeæ Ponti Episcopus, qui Coepiscopo Ariano, quamvis ne quinquaginta quidem sibi communicantes haberet, non tantum Sedis communionem, sed etiam Primatum, veluti servatæ concordie præmium, instantissime, sed frustra, contumaci Ariano proposuit.

Dixerit aliquis singularia quorundam Episcoporum, facta præclara, & *κατ' ἐξέμνησιν* in exemplum trahi non debere; forte nec imitanda contenderit, etiam prolato Canone Nicæno, qui duos Episcopos in eadem Ecclesia manifeste prohibet. Ambitionis & avaritiæ vulnus occultum in pectore residens, illo velut aureo baltheo prætegit: audiat saltem quid in plenario totius Africæ Concilio, ante celeberrimam & notissimam Collationem a Catholicis celebrato sub Honorio, trecenti fere Patres communi decreto sanciverunt, in causa unionis Donatistarum cum Catholicis: illud insigne Decretum præfixum in *notoria epistola ad Marcellinum V. C. Tribunum directâ*, qui vice sacra præsidebat, celeberrimæ Collationis gestorum frontem reddit illustriorem. *Edicunt Episcopi Catholici, si convancantur a Donatistis, nullos apud eos honores Episcopales muneris esse requisituros; si vero Donatistas convincunt, sic cum Donatistis Ecclesia unitatem servaturos,*

ut non solum vitam salutis inveniant, sed nec honorem Episcopatus amittant: ita ut uno eorum defuncto, deinceps jam singulis singuli pristino more succedant. Eandem conditionem multis ante annis Paulino Meletius Antiochenus in sede Antiochena ultro detulerat. Quæ sequuntur in dicta notoria admirandum & sempiterna memoria dignum caritatis Episcopalis monumentum continent: nec tamen sine mendo, quod eluamus. Aut si forte Christiani populi singulis delectantur Episcopis, & duorum consortium inusitata rerum facie tolerare non possunt; utrique de medio secedamus, & Ecclesiis, damnata schismatis causa, in unitate pacifica constitutis, ab his, qui singuli in Ecclesiis singulis invenientur, annuentibus unitatis sacile per loca necessaria singuli constituantur Episcopi. Quid enim dubitemus Redemptori nostro sacrificium istius humilitatis offerre? an vero ille de celis in membra humana descendit, ut membra ejus essemus: & nos ne ipsa ejus membra crudeli divisione lanientur, de cathedris descendere formidamus? propter nos nihil sufficientius quam Christiani fideles & obediens simus: Episcopi autem propter Christianos populos ordinamur. Quod ergo Christianis populis ad Christianam pacem prodest, hoc de nostro Episcopatu faciamus: si servi utiles sumus, cur Domini eternis lucris, pro nostris temporalibus sublimitatibus invidemus? Episcopalis dignitas frangitur nobis erit, si gregem Christi magis deposite collegerit, quam veritatem disperse. Quod si aliquis vi majore, & a Marcellino Tribuno cavilleretur extortum fuisse Decretum a Catholicis Episcopis, presentem in Concilio testem locupletissimum interroget Augustinum: respondebit. Sic placuit omnibus, sic exarserunt omnes, ut parati essent Episcopatum pro Christi unitate deponere; & non perdere, sed Deo tutius commendare. Duo ibi vix inventi sunt, quibus displiceret, unus amosus senex, qui hoc etiam dicere liberius ausus est: alter voluntatem suam tacito vultu significavit. Sed posteaquam illum liberius hoc dicentem obruit omnium fraternæ correptionis; illo mutante sententiam, vultum etiam ille mutavit. Hoc itaque sanctissimum Decretum in Concilio tam frequenti pene trecentorum Episcoporum Africæ communal consensu fuit confirmatum.

Non ignoramus contra severitatis integritatem, contra disciplinam Ecclesiæ, & Nicænos Cānones hic aliquid admissum, quod profecto, non debuisset; nisi pacis ipsius & unitatis compensatione sanaretur. Accipimus, ut Augustinus loquitur, unitatem Spiritus in vinculo pacis, accipimus & caritatem, quæ peccatorum multitudinem cooperis, & violata disciplina cicatricem & notam abstergit & inducit.

Expositissimum foret innumera fere dispensationum exempla circa disciplinam, de Scripturis, de Conciliis, & Historiæ Ecclesiasticæ Scriptoriis deprimere, circa neophytos, bigamos, ætate minores, natalibus lætos, non tantum in Clerum allectos; sed ad Episcopatus summam dignitatem, contra præceptum Apostoli, contra Canonum rigorem: vel propter singularem præficiendorum pietatem, caritatem, eruditionem & prudentiam; vel propter posulantium populorum, aut Principum desiderium & studium. Ex iisdem fontibus uberrimis publicæ utilitatis Ecclesiarum & populorum profuxerunt institutiones, mutationes, uniones & translationes, exemptiones, & antiquæ

com-

commendationes sedium Episcopatum, Metropolitanorum, Patriarchatum: profluxerunt Monasteriorum & Monachorum ordinationes, & in Clerum adoptiones, eorumque innumera privilegia: Quod argumentum prolixè tractandum hoc anno suscipimus.

Ad dispensationum etiam aequitatem prudentissimi Patrum, pacis & concordiae retinendæ studiosi, fidelitates, hominia, & Investituras Episcopatum & Monasteriorum retulerunt: hac solida & firma ratione nitentes, adversus refractarios & contentiosos plurimos disputatores, & abrupta quædam decreta prætendentes; merito scilicet ab Episcopis, Abbatibus & Clericis hujusmodi honores & temporalia obsequia præitari, & exhiberi Regibus & Principibus, a quorum munificentiâ & liberalitate, amplissima latifundia & late patentes possessiones & urbes, & provincie aliquando integræ, ad Ecclesias & Monasteria non tantum olim pervenerunt, sed etiam quotidie Regum consiliis, præfidiis & armis defenduntur & conservantur.

Hic seges uberrima Dispensationum exoritur in causis matrimonialibus, in perplexis beneficiorum, præbendarum & dignitatum questionibus; quarum plurimas in hoc publico Juris Auditorio singillatim explicavimus. Huc referenda sunt Ecclesiasticorum & Laicorum Patronorum multiplicia jura, quæ conniventibus oculis Ecclesiam admisisse, & hætenus sustinuisse Alexander III. palam contestatur: quæ itidem jura & exposuimus publice, jamque prælectionum recognitarum, Deo favente, publicationem meditamur. Quid si trium reliquarum Dispensationis specierum, quæ ad dictionem, ad personas, & ad personarum Canonicarum remissionem pertinent, prolixam tractationem aggrediamur, non dies, non mensis, sed annus deficeret, & ex brevi Præfatione ipsissimum volumen nasceretur & excreseceret,

DISPU-

illi impetrato rescripto damna. Hæc Theodosii Magni Constitutio quamvis hodie non extet, ejus tamen multi meminerunt, ut animadvertunt viri docti; in eam rem etiam allata insigni Ambrosii *ad Paternum epistola*, & Augustini *cap. 16. lib. 15. de Civitate Dei*: quibus addimus ex Libanii oratione *ἡμεῖς οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου οὐδὲν ἄλλοις γὰρ οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου οὐδὲν ἄλλοις γὰρ οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου*, eo ostendit *ἡμεῖς οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου οὐδὲν ἄλλοις γὰρ οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου* ordo, licet aliquando *ἡμεῖς οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου οὐδὲν ἄλλοις γὰρ οὐκ ἔσμεν ἀλλοτρίοι τοῦ ἑσπέρου* sint fratrum filii, & tertii gradus. Ex quibus aperte, siue conficitur sub Theodosio Magno & ejus liberis Consobrinarum prohibita fuisse conjugia. Hoc tantum notandum. *Epistolam* Ambrosii *ad Paternum* scriptam fuisse ad consultationem Cyneii, quem & eo nomine commendat Ambrosius in *Epistola ad eum scripta*, quæ in *editione Basileensi* recte subiicitur *Epistola ad Paternum*: & subiiciendam esse suadet hæc elegans clausula. Ego vero libenter tua in mea onera suscepi, & avo nepitem, ut opinor, refudi; quam nescio plane qua opinione nuntio sibi fieri desiderabat, ut avum socio mutaret. Quæ verba conveniunt omnino cum illis *epistola ad Paternum*. Quanta deinde etiam reliquorum confuso vocabulorum? idem avus & socer vocabere: ea quæque tibi, nepis & nuris diverso nomine nuncupabimus. In novis editionibus, Romana & Parisiensis male divelluntur: ea, quæ ad Paternum, inseritur *lib. 6. num. 48. quæ ad Cynegium lib. 8. num. 62.*

Præterea *l. celebrandis*, non esse Arcadii & Honorii, dubitare non sinit *l. 3. G. Theod. de incestis nuptiis*. Eadem est inscriptio. *Imp. Arcad. & Honor. Augg. Eutychiano*. Subscriptio *d. l. 3. Dat. VI. Id. Decemb. Constant. Arcad. IV. & Honor. III. Coss.* Inscriptionis similitudine deceptus Ruffardus, subscriptionem *legis celebrandis*, quæ in *Antiquis Cod.* deorat ex *d. l. 3. Cod. Theod.* supplevit; cum plane jus diversum contineant; qui error in aliquibus editionibus novissimis remansit, & falso tribuitur D. Cajacio, cum sit proprius Ruffardi. In *d. l. 3. Cod. Theod.* confirmatur prohibitio hujusmodi nuptiarum: idemque jus in Italia obtinuisse, post expulsos Romanos a Gothis, ex *Formula Cassiodori* pridem notatum est. In Hispania & ea Gallie parte, quæ parebat Gothis, *Codex Theodosianus* ab Ariano jussu Alarici collectus, & ejus interpretationibus auctus, satis indicat quid ea in parte receptum fuerit. Hunc Codicem Ecclesia Gallicana observavit tanquam proprium & in questione, quam tractamus, aperte indicat Concilium Turonense II. sub Chariberto Rege *can. 21.* in quo inseritur Ariani explicatio *ad d. l. 3. & ad seq.* In dicto tamen *Canone* legendum ex Ariani interpretatione, *Aut ulterioris gradus Consobrinam*. Ex his colligitur, & non tantum temporibus Imperatorum, qui auctores *d. l. celebrandis* inscribuntur, sed etiam postea prohibita fuisse Consobrinarum conjugia, adeoque suppositicia merito videtur *d. l. celebrandis*. Quare nec in Basiliensibus habetur: mutila & sine subscriptione in omnibus fere editionibus *Cod. eleumfertur*; cum tamen ex *l. 1. Cod. Theod. de Constitut. Princip. edicta*, sive constitutiones sine die & consule deprehensa, auctoritate careant.

Postremo Justinianus ipse pugnaret secum, si *legi celebrandis* in *suo Cod.*

DE NUPT. CONSOBRINAR. PERMISSIS AUT VETITIS. 331

Codice repetita prolektionis locum dedisset; nam in Institutionibus, quas ante promulgaverat, tit. de nuptiis ita scripserat: Duorum autem fratrum vel sororum liberi, vel fratris & sororis jungi non possunt. Negationem in antiquis Codicibus extare Cuiacius in prioribus notis, Contius, Hotomanus & alii fatentur ingenue, quæ & apud Ivoonem repetitur parte 9, cap. 1. ubi Molinæus notat, Ex hoc loco restitui potest h. Duorum autem fratrum ligit. de nuptiis, qui passim corruptus legitur.

Confirmat & auctoritas Theophili, qui negationem retinet, quam, si deesset, mens & sententia reponendam esse suaderet, in quam sententiam Hotomanus est promior: particula enim autem opponitur proxime præcedenti versiculo, in quo species permissarum nuptiarum refertur itaque in versiculo Duorum prohibitarum species erat referenda, ut præcedenti adversaretur. Sequens etiam versiculus qui incipit, Item amitam, particula Item connectitur cum superiori: in eo vero prohibitarum nuptiarum species proponuntur. Quamvis autem Contius in eo Institutionum loco negationem retineat; legem tamen celebrandis non esse Arcadii & Honorii asserit lib. 1. l. 1. section. cap. 9. audacius insultant Justiniano & Triboniano his verbis. Quid hodie dicturum Theodosium, si revocasset, existimamus, cum sacrosanctam legem suam de consobrinarum interdictis nuptiis a Justiniano eversam aspiciet? Quid Arcadium & Honorium ejus filios cum sibi attribui & adscribi videbunt l. celebrandis C. de nuptiis; Nam & hi severissime legem paternam super hujusmodi nuptiis iuncti sunt, ut ex eorum constitutione, &c. Contra in diversam abit sententiam V. C. Barnabas Brillonius libro singulari de jure consobrinarum. Legem enim celebrandis probat: alteras duas, quas ex Cod. Theodos. retulimus, ab Aniano vel conscriptas, vel interpolatas censet. Hactenus primæ partis argumenta & rationes collegimus.

Alterius partis sententiam & rationes proponamus. Leges illas omnes tam Cod. Theodos. quam Justin. veras esse non sinit vel supposititias, & recte iis Imperatoribus tribui, quorum nomina præferunt: quas inter se ratione temporum habita conciliamus. Occurrit prima tempore l. 3. mamente C. Theod. de incestis nupt. sequitur d. l. celebrandis C. Justin. de nuptiis: postrema est l. un. C. Theod. si nuptie ex rescripto: quod ut demonstreremus, l. 3. subscriptio hæc est Dat. VI. Kal. Decemb. Constantin. Arcad. IV. & Honor. l. l. AA. Coss. L. celebrandis Stilicone II. & Anthemio Coss. annis novem post d. l. 3. Quamvis enim in plerisque editionibus Codicis desit inscriptio d. l. celebrandis, sicut etiam hodie multarum Constitutionum, librorum incuria; eam tamen Contius in prima & secunda editione Codicis restituit, quam & acceptam D. Cuiacius refert lib. 2. l. 1. section. cap. 1. Postrema tempore l. un. C. Theod. si nuptie ex rescripto. pet. edita scilicet Honor. VIII. & Theodos. III. AA. Coss. post. l. celebrandis annis quatuor.

Itaque temporis ordine prius explorato; l. 3. C. Theodos. de incestis nuptiis Consobrinarum nuptias damnat, quas & ante Theodosius Magnus damnaverat. Lex celebrandis postea lata eas probat & revocat; posterior priorem abrogat; nec tamen obtinuit diu. Nam & iterum l. celebrandis abrogata est per l. un. C. Theod. si nuptie ex rescripto pet. Ex illis tribus contrariis & inter se pugnantibus constitutionibus, quas ad manum Tribonianus habuit, elegit mediam, idest celebrandis, quam & in utrumque

Part. Prima.

S s

Codi-

Codicem primæ & repetitæ prælectionis retulisse non dubito abrogatam vero fuisse *d. l. 3. C. Theod. per legem celebrandis*, qui utramque diligenter comparaverit, non inficiabitur, siue verba, siue rem spectet.

Quod ad rem pertinet. In *d. l. 3. Cod. Theod. de incest. nupt.* consobrinarum nuptiæ coercerantur iisdem poenis, quibus vel fororis aut fratris filiarum, vel uxoris fratris. In huiusmodi conjunctione neque vir vel uxor intelliguntur; dos caduca fit, & ex ea suscepti, liberorum nomine non continentur; nec eis donare aliquid, vel causa mortis licet relinquere. Acerbiore & graviores, quod ad consobrinas pertinet, legis poenæ viæ sunt; levius in his peccari. Itaque sicut alia lege anteriore ignis & proserptionis poena, designata nuptias incestas contrahentibus, sublata est per *d. l. 3.* videlicet *ne sub specie atrocioris iudicii aliqua in uliscendo crimine dilatio nasceretur*, ut eleganter loquitur *l. 2. C. Theodof. de rapto virg. vel viduar.* pari ratione *d. l. 3. per legem celebrandis*, quod ad consobrinarum nuptias, est abrogata & prisca Juris auctoritas revocata; quo huiusmodi nuptiæ erant legitimæ, & ex his suscepti libri suis parentibus veri & legitimi successores. Ea ratione restincta fuerunt calumniarum fomenta, os delatoribus occlusum, & per modicum fisci damnum plurimæ securitati consulitum, qui huiusmodi nuptias contraxerant. Passim enim & vulgo, Jure veteri permittente, sicut ex Libanii loco discimus, consobrinarum nuptiæ peragebantur, *et æquum talia tu præcipuas omnes*; nec enim populus facile recedit a jure, quod diu æquum visum est. In reliquis omnibus personis præter consobrinas *d. l. 3.* robur suum retinuit, quam etiam Justinianus in suum Codicem transtulit, & est *l. 6. C. de incestis nuptiis*; tam consobrinarum quam reliquarum personarum mentione omissa. Ideo reliquarum; quia satis eas personas designarat tam in præcedentibus ejusdem tituli legibus, quam in *l. nemini C. de nuptiis*; in qua tamen & in reliquis consobrinæ omittuntur, maxime vero in *l. 1. C. si nuptia ex scriptis per.* quæ ex eodem *Cod. Theodof.* desumpta est, recisa tamen integra clausula, in qua mentio insignis superest primæ prohibitionis a Theodosio Magno introductæ, ut diximus. Omnem vero scrupulum eximit stilus & verba *d. l. celebrandis*, qui longe diversus est ab eo, quo Tribonianus suis legibus conscribendis utitur.

Ad *d. l. celebrandis* promulgandam Arcadium & Honorium multæ & maximæ rationes impulerunt, quas attigimus, juris veteris auctoritas & ejus observatio diuturna, cui præterea jus divinum non adversatur. Relictæ enim Augustinus loco citato inter personas prohibitas lege divina consobrinæ non contineri fatetur. Hæc prohibitio non ex verbis legis, sed ex interpretatione tantum descendit; quia in consobrinis factum etiam licitum propter vicinitatem horrebatur illiciti. Hæc quippe nuptiæ legi divinæ non sunt contrariæ ad quam in huiusmodi questionibus recurrendum esse docet Ennodii Ticinensis Epistola 24. lib. 5. Divinis tamen legibus cognationem indiculo comprehensam in matrimonio licere sociari, sine dubitatione novaverit. Sed continuo ad urbem Romam homines meos dirigo, exalturus a venerabili Papa super hac parte responsum, ut animum vestrum potius præcepti firmet auctoritas. Ad quam epistolam prudentissime doctissimi Sirmundus: Sive divinas leges hoc loco interpretare, quæ sacris litteris continentur, sive sacros canones tria voces, quomodo Græci *Sunt scriptæ*, & divinas regulas possum Latini; potius etiam illo tempore discernere.

Maxi.

prima verba *l. celebrandis*, *Restinctis calumniarum fomentis* : sicut & sequens clausula *ejusdem* Nov. quæ ad liberos ex incestis nuptiis natos pertinet, explicat ultima verba *d. l. celebrandis*, *Ex eo matrimonio aditus legitimi & suis parentibus successores habeantur*. Eleganter etiam ita concludit Iulianus, *ὅτι γὰρ περιττὸν ἄλλοι ὥστε συγχωρεῖν* ex speciali beneficio, *καὶ οὐ ἰσχυρὰτεροι ἡμῶν τμήναι ζήμιται*, *ὅτι καὶ τῶναι οὐ καὶ οὐ τμήναι καὶ τῶναι αὐτοὶ διδόνται τῶν προφάνων*. *αὐτοὶ δὲ πρῶτον*, *ὅτι οὐ ἀμεινύται οὐ συμφρονεῖται*, *ὅτι οὐ τῶναι τῶναι ἐνδύονται ἡμῶν*, *ἀλλὰ τῶναι ἐπὶ μικροῖς ἐκλαμβάνουσιν ἐκ τοῦ φισκοῦ καὶ τῶναι*, *βίον καὶ οὐ καὶ τῶναι τῶναι* *ὅτι τῶναι πρῶτον ἐκλαμβάνουσιν ἐκ τοῦ φισκοῦ*, *καὶ καὶ καὶ ἀπὸ τῶναι συμφρονεῖται τῶναι* *ὅτι πρῶτον ἐκλαμβάνουσιν πρῶτον*. Scripta est autem *d. Nov. Iuliani*, *Πετρὸν Κόμην τοῦ Διονυ τμήναι*, *Comiti Sacri Petri*, *καὶ Διονυ πρῶτον*, quibus verbis Comes rerum privatarum, privatæ sublimitæ, sive privatæ largitionis intelligitur ; ad quem etiam *Novella* Iustiniani scriptæ sunt, & *l. 4. C. de incest. nupt.* Ad Comitem enim rerum privatarum hæc inquisitio & executio pertinebat ; *Nov. 12. scripta*, ut & aliz Iustiniani supra citatæ, *Φλαβίῳ καὶ ἐπὶ τῶναι Κόμην καὶ ἀπὸ τῶναι Διονυ πρῶτον*, indicat in fine ; cum qua convenit Cassiodorus in *formula Comitis privatarum*. Contra hos eligeris unicus & continens inquisitio, ut dum talia proba persequaris, consequaris præconia castitatis.

Prima itaque conciliatio *l. celebrandis* cum reliquis, ut non sit generalis constitutio, sed specialem tantum indulgentiam contineat ; præteritis delictis aliquorum det veniam, non autem futuris formam præscribat negotiis : quam sententiam juvat *d. l. un. C. si nuptia ex reſcripto per. annis quatuor post l. celebrandis* edita ; quæ tamen, nulla mentione facta abrogationis *l. celebrandis*, de consobrinarum nuptiis tanquam de jure certo & indubitato loquitur.

Conciliationis auctor *l. celebrandis* veram & germanam esse agnoscit, ab Arcadio & Honorio promulgatam. Et quidem contextus verba ejusdem coloris & formæ, non fuisse *suppositam*, vel *interpolatam* manifestissime produnt ; cui bono ? cum & novam conscribere Tribonianus in promptu foret, quæ & gloriam novi juris condendi, vel innovandi cupide aucupatur. Nec contra receptam & publicam Codicis Iustiniani auctoritatem facile credendum. Eadem illa auctoritate freri putamus *legem celebrandis* non continere aliquam specialem indulgentiam, sed primum ab Arcadio & Honorio eo fuisse animo editam, ut omnes peræque teneret. Generalem fuisse constitutionem universis legis contextus convincit ; & ea maxime verba, quibus *revocata dicitur præſci juris auctoritas*, quod ante Theodosium Magnum obtinebat. Si tantum indulgentiam specialem concessissent ; non ideo revocaretur jus antiquum. Ambrosius in *dicta epistola ad Patrum*. *Sed dicit alicui relaxatum ? Verum hoc legi non præjudicat. Quod enim in commune statuitur, ei tantum proficit, cui relaxatum videtur*. Et sane longe alia forma & alio sermone scriptæ sunt *Novellæ* supra allatæ, quæ veniam & prærogativam continent in pari casu.

Saperest ut quæ *l. celebrandis* opponuntur, breviter refutemus. Et quidem ex vera subscriptione cum legibus Codicis Theodosiani eam conciliavimus, & diversitatis rationem ostendimus : proindeque mirum videri non debet, si omiſſa fuerit in eo Codice, cujus collectoris jus ab ea prioris diversum amplexi fuit. Quia & hodie mutilum esse Codicem

Theo-

DE NUPT. CONSOBRINAR. PERMISSIS AUT VETITIS. 335

Theodosianum variz editiones, aliz allis auctiores; multæ constitutiones nuper bono publico editæ, & quæ apud Pariatorem reperiuntur integriores; imo & plures, quæ habentur in *Cod. Justin.* & quæ supersunt lacunæ manifestissime demonstrant. Non ignoramus in multis *Cod. l. celebrandis* sine die & Consule reperiri, incuria librariorum; sicut & aliz pleraque constitutiones etiamnum hodie carent inscriptione. Habendæ gratiæ Cujacio & Contio, qui eam sicut alias multas restituerunt. Quinimo licet sine die vel Consule a Triboniano Codici fuisset inserta; valeret tamen juxta præceptum Justiniani in *Constit. de novo Cod. confic. C. de Justin. Cod. confir.* non minus quam aliz constitutiones, quibus adscripta sunt in fine hæc verba, *Sine die & Consule*; sublato jure *Cod. Theodos.* Sola enim beneficia personalia sine die & Consule deprehensa, auctoritate carent *l. 4. C. de divers. rescript.*

Sed ut omnem dubitandi causam removeamus auctoritate Gregorii Magni uterum in *responsionibus ad consultationem Augustini de Anglis interrog.* 6. in qua sententiam *l. celebrandis* ita refert. *Quadam lex terrena in Romana Rep. permittit, ut si vo fratris & sororis, seu duorum fratrum germanorum, seu duorum sororum filius & filia miscantur.* Nullo enim juris loco apertius exprimitur hæc permissio quam in *l. celebrandis*. Consentit postremo omnium editionum & Interpretum fides, Placentini & Azonis in *summis*, quas in *Codicem scripserunt*; quibus glossarum suarum par em maximam debet Accursius; & in veteri versione G. llica *Mz.* quam habemus, refertur. Tanti etiam fecit, ut diximus, V. C. Brissonius hujus legis auctoritatem, ut Codicis Theodosiani constitutiones, quæ ei adversantur, manum Anianj passas esse existimet; levibus argumentis, ne dicam falsis, illo præcipue quo ait. *Sed & constitutioni Arcadij & Honorij incestuorum nuptiarum poenam idem Anianus ex gentis suæ moribus ignis & proscriptio-nis, ab eorum Imperatorum sententia abhorrentem.* Quod falsum est: nam ignis & cremationis poena Romanis legibus ante Gothorum irruptiones, & postea usurpata fuit *l. un. Cod. Theod. de parricid. l. un. si quis soliti, l. 1. C. 2. de raptu virgin. l. 1. de Nili agger. non rumpendis C. Theod. l. 1. C. de his qui parentes occid. l. 2. C. de falsa moneta, l. 1. de his qui par. occid. Insti. lib. 4. tit. ult. §. alia deinde lex, his verbis: Neque gladio, neque ignibus, neque ulli alij solemnī poenæ subiciatur.*

Quid si concedamus *l. celebrandis* suppositiciam fuisse & Justiniano inco-gnitam; nihilominus ab eo permessa fuisse consobrinarum conjugia certis argumentis consicimus. In *l. penim C. de nupt.* quam inscriptio Diocle-tiano tribuit, enumerantur personæ, cum quibus nuptiæ contrahi non pos-sunt; inter eas quæ ex latere, non recentiorum consobrinæ, quas profes-sio Tribonianus in interpolanda Diocletiani constitutione non omisit; eadem ratione qua clausulam illam addidit, (*Præterea fratris tui filia & ex ea nupte*), quæ in integra constitutione Diocletiani apud Pa-ritorem *in. de incest. nupt.* desiderantur. Illam enim clausulam partim ex constitu-tione Constantini & Constantis, idest ex *l. 1. C. Theod. de incest. nupt.* vel saltem ex *d. constitutione* Arcadij & Honorij, idest *l. 3. C. Theod. eodem ti-tulo* compoivit; partim auctoritate propria addidit Neprem fratris, quæ ta-men omittitur in *d. l. 1. C. in lege ult. Cod. Justin. de incest. nupt.* Neprem etiam fratris in Institutionibus addidit. §. fratris vero *in. de nupt.* cum hæc speciali nota, & ratione summa observanda, *Quantis quarto gradu*
finit

sunt: *cujus enim filiam uxorem ducere non licet, neque ejus nuptem permit-
titur*. Quæ pertinent proprie ad neptem fratris; ut indicaret Tribonianus se non temere, sed ex certa juris ratione *novæ præscriptæ* *Nepem*
fratris addidisse; antiquorum scilicet Jurisconsultorum exemplo, qui filia-
rum sororis nuptiis prohibitis, etiam neptis & proneptis sororis, si ætas
pateretur, prohibitas esse interpretantur *l. sororis ff. de ritu nupt.* Paulus
libro *sententiarum tit. de nupt.* apud Pariatorem *tit. de incestis nuptiis*.

Cum ergo Justinianus in *d. l. nemini ex Cod. Theod.* filiam fratris non
tantum inferuerit, sed etiam neptem fratris auctoritate propria; ei pro-
fecto non adeo grave fuisset, vel ex eodem Codice, vel auctoritate pro-
pria confobrinarum meminisse, si ei fuisset animus earum nuptias vete-
re. Sed ea non fuit ejus sententia, quam evidentissime deprehendimus
ex eo quod leges, quas ex *Cod. Theod.* retulimus, in suum Codicem
transtulit Justinianus, mentione confobrinarum prætermissa *l. un. si nu-
ptia ex rescript. C. l. si quis C. de incest. nupt.* Contra vero idem Justi-
nianus in Codicis & Pandectarum compositione Prudentium scripta, &
constitutiones Principum, quibus in locis confobrinarum nuptie dican-
tur permittæ, sincere & bona fide, citra omnem immutationem & omis-
sionem integra retulit: nec uno quidem aut altero loco, ne quis forte
obvendat obrepisse in tanto opere quædam juris veteris & obioleti ve-
ligia; sed in plurimis *l. 3. ff. de ritu nupt. l. 78. §. 2. ff. ad Trebell.
l. 23. C. de condit. instit. l. 2. C. de institution. & passim*.

Huic tandem disputationi certos fines ordine & tempore, quo suam
requisitus Justinianus condidit, fideliter observato constituamus. In Co-
dice primæ prælectionis quid decum sit, quia non extat, ignoramus:
ex Digestis tamen, quæ statim post primum Codicem composita sunt,
conjectimus, in hoc articulo jus idem omnino servatum fuisse. In Code-
ce repetitæ prælectionis, post Pandectas & Institutiones edito, permis-
sas fuisse confobrinarum nuptias liquido probavimus; quibus Novellæ
post Codicem editæ hac in parte nihil derogarunt.

Restat ut exploremus, quid in Institutionibus, quæ post Pandectarum
opus peractum inchoate sunt, & ante Codicem repetitæ prælectionis
medio tempore sunt compositæ, & promulgatæ; an aliqua nova & sin-
gularis constitutio reperiatur, quæ tot expressas leges & constitutiones
evertat. Et quidem opponitur vulgo celebris *versio*. *Duorum autem fra-
trum*, quem jugulum causæ putant: quare diligenter excutiendus est.
Et quidem prius asserenda est vera lectio; deinde certis juris rationibus
confirmanda. Ex certe veluti quidam Codices negationem agnoscunt,
absent pariter a multis; quod in libris nostris sapienter in locis controver-
sia evenit. Ex quidem vulgata lectio, quam veteres Interpretes & Glos-
sa sequuntur, legit affirmativè; sicut & editiones Haloandri, Russardi,
Contii, Carondæ, Cujacii. Cur tamen irrepperit negatio & apud Ivo-
nem & Theophilum reperiatur, infra disseremus.

Recte vero in *d. versio*. *duorum fratrum* confobrinarum permittas esse nu-
ptias, ex his quæ præcedunt, & sequuntur, colligemus. In enumerandis per-
sonis, quarum nuptiis est abstinendum, observandum Justinianum perpetuo
comparare personas, quæ naturali cognatione nos contingunt cum adoptivis.
Ex quidem in personis ascendendum & descendendum, tam naturalibus quam
adoptivis, nulla graduum habita ratione perpetua est, & in infinitum exten-
ditur

DE NUPT. CONSOBRINAR. PERMISSIS AUT VETITIS. 337

dicitur prohibitio. Accedit deinde Justinianus ad personas, quæ ex transverso cognationis junguntur, in quibus ait esse similem quandam observationem, sed non tantam: eas deinde enumerat, ratione graduum, & naturalium cum adoptivis comparatione servata; in secundo gradu fratres & sorores & naturales & adoptivos; in sequenti personas tertii & quarti gradus. Et incipit a filiis fratrum & sororum, qui tertio gradu sunt: numerat postea nepotes fratris & sororis, quas ait esse quarto gradu, & hac speciali nota designat, ut occupavimus dicere, *quamvis quarto gradu sint*, quæ verba nemo non videt intendere, & augere difficultatem, & hunc habere naturalem intellectum: quamvis ex quarto gradu liceat uxorem ducere, tamen nepsem fratris vel sororis non licet. Unde statim infert, *Dnorum autem fratrum, &c. jungi possunt*, nempe quia sunt quarto gradu, ex quo regulariter licet uxorem ducere, exceptis nepcibus fratrum aut sororum.

Reliquas deinde personas tertii & quarti gradus persequitur, quæ necessariam habent relationem cum prius enumeratis. Item amitam, &c. Magna quoque amita & matertera magna recententur, quamvis quarto gradu sint, sicut nepes fratris aut sororis *l. per adoptionem 17. ff. de ritu nupt.* Eadem loquendi forma Cæus in magna amita & matertera utitur, qua Justinianus in nepte fratris & sororis: & revera Justinianus hos §. contextuit, partim ex *d. l. per adoptionem 17. l. 53. & 56. ff. de ritu nuptiarum*, quæ sunt ex libro undecimo Cæi ad edictum provinciale, partim ex Ulpiani libro singulari regularum tit. de nuptiis, cujus verba necessario adscribenda sunt: Inter cognatos autem ex transverso gradu olim quidem usque ad quartum gradum matrimonia contrahi non poterant. Olim, ait, quia ex tertio gradu fratris filiam ex ambitioso Claudii Agrippinam depereuntis *Senatusconsulto* licuit ducere, quod jus duravit usque ad Constantinum & Constantem, qui primi jus vetus reduxerunt *l. 1. C. Theod. de incestis nuptiis*, & per consequentias firmata est vetus Juris regula, quæ propter filias fratrum exceptionem patiebatur.

Itaque hodie sublato *Senatusconsulto* Claudiano, sicut olim ante *Senatusconsultum* Claudianum verissimum est quod ait Ulpianus, *usque ad quartum gradum matrimonia contrahi non posse, ex quarto gradu licere, ex tertio nunquam*. Illa tamen regula in personis, quæ parentum liberorumve locum obinent, perdit officium suum; quamvis quarto gradu sint, & ex latere veniant. Quare proprie in *l. un. C. Theod. si nuptia ex scripto*, consobrinorum hoc est quarti gradus conjunctio appellatur, idest non nisi consobrinorum. Reliquæ personæ quarti gradus, ut diximus, licet ex transverso veniant; quia ut diximus, aliquam habent similitudinem ascendentium & descendentium, eodem jure censentur; proindeque hujusmodi nuptiæ in infinitum prohibentur *Instit. de nupt. eodem loco, l. si sororis ff. de ritu nupt. Cujac. l. 9. Obs. cap. 18.* & eo sensu Paulus apud Pariatorem loco *superius citato*, privignæ & noveræ amitam & materteram adjungit.

His ita enucleatis secundum certa juris principia, quilibet facile poterit solvere, quæ contra *d. vers. duorum* opponuntur; quibus Contius motus sententiam mutavit. Extremus labor in eo versatur, unde in multis Codicibus negatio in *d. versis* irreplevit, quam retinet Theophilus; itemque cur *lex celebrandis a Basilicis* abist: quæ ideo conjungimus, quia communem responsum habent; diversitatem locorum nempe & temporum & muta-

mutationem juris. Nam in Oriente *de l. celebrandis* una cum imperio & reliqua legislatione Iustiniani obtinuit diu. Et *vix ante* Synodum sextatam fuisse abrogatam colligitur ex Synodo sextae Can. 54. quo prohibita primum videntur confobrinarum nuptiae, *απο δε υιου, πατρός οικίας* ἐξελθόντος *πατρός* γαμου καὶ οὐκ ὄντος *ἐν τῇ οἰκίᾳ* τοῦ πατρὸς, quibus verbis significatur ius novum. Interpretes Nonaræ & Balsamonis male ἐξελθόντος, fratris filiam vertunt.

Post sextam Synodum & ejus immutationem procedente tempore ad ulterioris gradus fornicris prohibitio producta est usque ad septimum gradum; ita ut ex octavo tantum apud Græcos liceret axorem ducere. Ex eo jure Theophilus negationem addidit, & in *Basilicis* lib. 28. tit. 5. de nupt. prohiberi refertur d. versio. Duorum autem fratrum, cum negatione. Præterea subiicitur Sed nec filius meus eorum neprem, qui dicitur διὰ τὸν υἱόν σου. In *Synopsi Basilicæ* p. 333. l. 2. C. de Instit. & subdit, inferitur. In Codice hæc conditio appolita est, *Sicemjohannisnuperit*. Interpretantur vero *Basilica* secundum usum sui temporis, ut *ἡ ἀποστολικὴ ἐκκλησία* quædam. Eo enim tempore, ut diximus, ab octavo tantum gradu nuptiæ incipiebant esse legitimæ: qua de re alius erit dicendi locus.

Hæc in præfati sufficient, adhibito Harmenopulo lib. 6. tit. 6. num. 11. & 22. Ballamone ad *Nomocan*, Phosii tit. 13. cap. 2. & Matthæo Monacho lib. singulari de *questionibus & causis matrimonialibus*. Quibus ex locis est notandum, Ecclesiam Orientalem semper retinuisse formam & modum numerandi gradus a Jure Civili prædicitum; itemque Ecclesiam Latinam usque ad Gregorium Magnum & Zachariam; quorum innovationem non statim ab omnibus fuisse receptam, Alexandri II. Constitutiones varior, & Petri Damiani tractatus super ea re abunde declarat. In Italia aliquot annis post sextam Synodum, fere jam collapsa in Italia Romano Imperio & ejuslegibus, Gregorius Junior in Romana Synodo, quæ fuit celeberrima, cujus Luitprandus Ticiensis meminit, & in qua de illicitis conjugis præcipue quæsitum est, *Confobrinarum* nuptiæ sub anathematis poena interdictæ fuerunt; quamvis tamen non ignoremus Gregorii Magni & Zachariæ super ea quæstione decretales Epistolæ, quarum in Conciliis Occidentis frequentissima occurrit mentio: in ipsis potissimum Occidentis partibus, quæ ante Iulianiani imperium Romanorum jugum excusserant. Verum perplexus illius juris progressus intentionem sollicitudinem & otium securus desiderat; quod commodius aliquando suppedabit Deus, in componendo de *Dispensatione Ecclesiastica libro singulari*.

Veremur, Praes illustrissime, ne longiori sermone disputationem hanc *De Nuptiis Conforbinarum prohibitis aut permixtis* persequi simus: postulavit rei difficultas, & summi Cujacii verissima sententia, cujus nomen & doctrinam, crepent licet plurimi, in consummatissimo tamen opere posteriorum ad Institutiones notatum,

rara mens intelligit.

Quod interiore cura condidit angulo.

FINIS PRIMÆ PARTIS.

ARCHI-

ARCHIDIACONUS,

S E U

DE IPSIUS JURE ET OFFICIO,

L I B E R,

Auctore NICOLAO JANUARIO Presbytero, Juris Pontificii Doctore,
in Carnutensi Ecclesia Dunensi Archidiacono.

TRACTATUS DE ABSOLUTIONE AD CAUTELAM,

Auctore J. TOURNET Advocato Parisiensi.

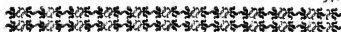
Pars Prima.

T 1

MO.

M O N I T U M.

DOCTISSIMI FRANCISCI FLORENTIS *Manes non moleste laturos* arbitror, *Lector benevole*, quod ad primam ejus oporum partem, qui tibi superiori pagina representantur, duo *Tractatus* accedant. Qui enim dum ipse viveret, Canonica Disciplina promovenda studio sic curavit, ut eruditissimas protectiones suas publici fecerit juris, cum doctissimis virorum eruditione praestantium lucubrationibus locum inter suas non negaturum confido. Commendat utrumque quippe *Tractatus* argumenti gravitas & utilitas: commendat & Auctorum dignitas atque doctrina. Neque pervii sunt omnibus isti *Tractatus*, sed admodum vari: cum ille quidem anno M. DC. XXV. hic vero anno M. DC. XXIX. editus pridem desideretur. Tu, *Lector amice*, nostrum hac in parte lauda conatum, & quos *Juris studiosum* debeat, ex hisce quae jam nostro munere tuae sunt, *Dissertationibus* fructus cape.

ARCHIDIACONUS,

S E U

DE IPSIUS JURE ET OFFICIO,

L I B E R,

In quo præter alia hujusce argumenti, Prælatorum Jura, quæ usu, inolescere possunt vel obsolescere, accurate expenduntur.

Auctore NICOLAO JANUARIO Presbytero, Juris Pontificii Doctore, in Carutenſi Ecclesia Dumenſi Archidiacono.

Qui bene miniſtraverint, gradum bonum ſibi acquirunt, & multam fiduciam in fide, quæ eſt in Chriſto Jeſu 1. ad Timoth. 3.

VIGILANTISSIMIS GALLIÆ ARCHIDIACONIS

NICOLAUS JANUARIUS, in Ecclesia Carutenſi Archidiaconus
Dumenſis,

Impigram ſollicitudinem.

GRAVE & operoſum eſſe Archidiaconi munus (ECCLESIAE VIGILES SPECTATISSIMI) vel ex ipſo nomine mihi facile fuit dignoſcere : ſed quanti eſſet ponderis, antequam humeros ſubmiſiſſem, ſatis exploratum eſſe non potuit. Huic levando, valuit eximium illud decus advertere, quod ex miniſterio præſtantiffimis Episcopis a ſuis Archidiaconis in rebus Eccleſiæ procurandis accurate impenſo, ita ſcintillat, ut ſopitum animum ad illud gnaviter obeundum poſſit accendere. Profuit & inſigne Polycleſi Statuarii exemplum imitari. Hic ſtatuum emendatiſſimam, præceptis de ea eſtingenda antea traditis conformatam edidit. Ipſe e Jure Pontificio, Eccleſiæ hiſtoria & communi Doctorum ſenſu,

T t 2 for-

formando Archidiacono documenta selegi, quæ meis moribus postea exprimere conarer, meque totum ad ea exigere atque explorare. E quibus religiose esse selecta, illoque triplici fonte hausta, etsi testati sint viri doctissimi, reducere tamen calculum non morabor, quodcumque veritatis splendidior radius affuisset. Vobis in Ecclesiæ ministerio sociis colendissimis, ut scriptionem hanc dicarem atque inscriberem, effecit ea quæ inter ejusdem sortis & professionis homines intercedit benevolentia: eaque communis indoles, qua exercitiorum, quæ consecramur, jucundam experimur esse narrationem. Quæ quidem si pro dignitate argumenti videatur contractior, aut remissior, quam quæ studium vestrum in Ecclesiæ obsequium ardentius possit intendere: consequor saltem, in iis quæ nostri muneris sunt elucidandis, sedulitatis, observantiz insuper in vos meæ hoc specimen extare. Valete. iiij. Nonas Januarii, quo recurrit dies viij. festi colendiss. nostri Patroni sancti Stephani Archidiaconi Protomartyris, cujus nos clientelæ quam maxime spero letorque ascriptos. Anno Christiano vigesimo quinto supra millesimum sexcentesium. Carnuti.

SYLLABUS CAPITUM.

- Cap. I. **D**IACONUS in Ecclesia postremus Hierarcha, supremus Minister.
- Cap. II. Quæ ratio Apostolis septem Diaconos instituendi.
- Cap. III. Quæ oneris & honoris prima Diaconis facta accessio.
- Cap. IV. Diaconorum duæ classes: prioris varia nomina.
- Cap. V. Inter Presbyteros ac Diaconos extincta discordia, & prius quibusque servatus gradus.
- Cap. VI. Archidiaconis, veluti Episcoporum administris, servata sua dignitas & honoris gradus, etiam supra Archiepresbyteros.
- Cap. VII. Quæ jure communi præstant Archidiaconi, & an ipso jure jurisdictione fungantur.
- Cap. VIII. Jurisdictionem fori exterioris, usu vel Superiorum indultis, Archidiaconos assequi, certissimi Juris esse.
- Cap. IX. Quæ Archidiaconis Consuetudine, Præscriptione vel Indultis accrescere possunt, quæ non.
- Cap. X. Quis sit Archidiaconis jurium Episcopaliū usus legitimus, quæ ratione inducatur, quæ culpa deferatur.
- Cap. XI. Reliquorum quæ sunt Archidiaconi miscellanea.
- Cap. XII. Ad Archidiaconos, ut sedulo muneri suscepto incumbant.

DE

D E
JURE ET OFFICIO
ARCHIDIACONI
LIBER.

CAPUT I.

Diaconus in Ecclesia postremus Hierarcha, supremus Minister.

ECCLÉSIA Catholica, quæ in terris militat, à Christo ^{D. Dionysius} ita composita, ut celestis & triumphantis Ecclesiæ sit ^{de celesti} imago quedam & exemplum. Nam in celesti Ange- ^{Hierarch. c.} lorum triplicem Hierarchiam credimus: in militanti, ^{3. to. 11. &} sacri illius principatus tres classes; supremam Epi- ^{de Eccles. 6.} scoporum, Presbyterorum mediam, infimam Diaconorum cernimus. Quas divini esse instituti, nullus ^{Conc. Trid.} diffiteri potest; postquam in Tridentina Synodo ^{di- sess. 23. de} dictum Anathema iis, qui negarent in Ecclesia Catho- ^{Sacr. ordinis} lica esse Hierarchiam divina ordinatione institutam, quæ constet ex Epi- ^{can. 6.}

scopis, Presbyteris & Ministris.

His pro ratione gradus cujusque subest populus fidelis, ita ut Laici ^{b D. Ign. ap.} Diaconis subdiciantur, Diaconi Presbyteris, Presbyteri Episcopo, Episcopus ^{et ad Smyrn.} Christo, ut ipse Patri. ^c Subdiaconi inferiorumque ordinum ministri, propriis nominibus, quæ eujusque designant ministeria, distinguuntur. Sed qui ipsis præiunt Diaconi ^e, commune cæteris ministerii nomen, veluti Primarii ministri sibi vindicant. ^{c Can. a Sub-}

Ecclesia primitus Diaconatum & Presbyteratum solos Ordines sacros habuit: ^{d cap. a vul.} inter quos postea numeratus Subdiaconatus: qui eo ^{tit. de erat.} nomine, iisdem legibus, recitandi divini officii ac perpetuæ caritatis ^{et qual. &} ^{ser- ord. pres.}

Tunc enim
Subdianona-
tus lege cali-
batus custo-
batur .
a d. cap. 8
multis .
b c. officium
de off. A-
ebid.
c l. h. servus
27. ff. de pa-
nit .
d Mart. 11.

servandæ est obnoxius : ^a quibus exempti inferiores ordines Ostiarii , Lector , Exorcista , Acolythus , qui minoribus officiis sub Diaconorum moderamine incumbunt ^b .

Profana œconomia famulos suos habuit , Ordinarios , Vicarios , Medialinos : ^c sed nil quod cum ista Ecclesiasticorum ministrorum serie possit comparari .

Nominum tamen inter utrosque communio , satis aperte insinuat , suos Hierarchas Ecclesiam maximopere desiderasse Christo audientes , dicenti : ^d *Discede a me quia miris sum & humilis corde* . Etenim hæc nomina , Diaconus seu minister Ordinarius , Vicarius , Parochus , & pleaque alia ordinum & officiorum e profano ministerio vel famulatu petita , quam parum elatis animis & austeris moribus congruant , nemo non videt .

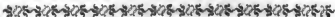
In ministris Ecclesiæ certa sunt & discreta officia , quæ nisi quis sedulo exequeretur , ad superius ministerium frustra aspirabat . Unde & observanda probandæ indultrix stala temporis interstitia , ^e ei qui superiorem ordinem vellet concendere .

a cap. in sin-
gulis 77. dist.

Videns olim regina Saba , omnem sapientiam Salomonis , & domum quam edificaverat , & cibos mensæ ejus , & habitacula servorum , & ordines ministrantium , vestesque eorum , & pinernas , & holocausta quæ offerebas in domo Domini , non habebat ultra spiritum .

f 3. Reg. 11.

At quem vehementior admiratio non invaderet , Ecclesiæ ordines , ritus , ministros , ipsaque ministeria penitus inspicientem . (Ut interim suscipiendum illud & silentio potius quam verbis prædicandum Christi corporis sacrificium , tacitum præteream) . Equidem tantum honorem Sponsæ a Christo delatum , vel multiplici pulcherrimoque illo ministrorum gradu & ordine in opus familia instituto , ad stuporem usque nullus non posset admirari .

CAPUT II.

Quæ ratio Apostolis septem Diaconos instituendi .

g AR. 6.

APOSTOLI ex Christi instituto , post ipsos in cælum ascensum , convocata discipulorum multitudo , septem elegerunt Diaconos , viros boni testimonii , plenos Spiritu sancto & sapientia , Stephanum virum plenum fide & Spiritu sancto , & Philippum , & Prochorum , & Nicanorem , & Timonem seu Timotheum , & Parmenam , & Niciasum advenam Antiochenum , ^a quibus Apostoli orantes imposuerunt manus .

Jam numerus credentium erat audior ; ideoque venditi cujuslibet fundi pretium ante pedes Apostolorum collatum , difficile poterat singulis , prout cuique opus erat , dividi , & in communes sumptus distribui . Apostoli , quos orationi & verbi ministerio instantes oportebat , sese terrenis negotiis implicitis dolebant . *Relinquere verbum Dei , & ministrare mensis iniquum judicabant* : idcirco septem super hoc opus Diaconos esse constitutos decreverunt .

Menfis

Mensis igitur sacre scilicet & communi, Diaconi præfati sunt: has etenim in ultima cena, Paschalis agni & proprii corporis esu conjunxerat Christus; eaque identidem Apostolorum temporibus in fide-
Cap. 11.
 lium conventu Christi exemplo conjunctæ. Cujus rei priore Epistola ad Corinthios, D. Pauli non obscurum extare testimonium consen-
 tiunt Interpretes.

Presbyteris igitur incrementum Christi corporis sacrificium in men-
 sa altaris offerentibus ministrabant Diaconi, & hunc divinum cibum & potum, Presbyterorum jussu, cæteris fœdalibus distribu-
bant.

Corabant insuper, ne quid aliendis fidelibus in communi mensa de-
 esset: quodque in sacrum ararium fuisset vitium in publicis congressi-
 bus collocatum, in usus quoslibet necessarios singillatim erogaretur.
 Neque enim existimandum, mensarum ministerio Scripturam infusa-
 se, communes mensas ferculis a Diaconis instruendas. Nam neque
 servilis istius ministerii, sed Ecclesiastici peculii largitionis onere le-
 vari Apostolos exoptasse, credere par est. Neque parandis cibariis,
 mensæque apponendis, viros boni testimonii, Spiritu sancto & sapien-
 tia plenos, coeta discipulorum convocato selectos, sacro ritu, oratione
 scilicet & manum impositione ab Apostolis initiatos fuisse, ullus sanæ
 mentis poterit suspicari. Quid Diaconi (scribit D. Ignatius) nisi imi-
 tatores Christi, ministrantes Episcopo, sicut Christus Patri? & operantes
 illi operationem mundam & immaculatam, quomodo sanctus Stephanus
 beatissimo Jacobo, &c. Idem alio loco: Sine Episcopis nil agas: Sa-
 cerdotes enim sunt; tu vero minister Sacerdotum. Illi enim baptisant, sa-
 cerdotium agunt, ordinant, manus imponunt; tu vero eis ministras, sicut
 sanctus Stephanus Jacobo, &c.

Neque enim Diaconatus simplex tantum est ministerium, seu nudum
 officium Ecclesiasticum, sed & sacramentum est; facitque gradum in
 Ecclesiastica Hierarchia, in qua etiam sublit Sacerdoti, populo tamen suo
 modo præest, & in eum operationem suam hierarchicam juxta Episcopi
 vel Presbyteri præscriptum exequitur: ut e D. Dionysii doctrina expli-
 cabitur inferius.

Præesse populo Diaconum, satis probant ista D. Ignatii verba,
 Subjecti estote Episcopo, similiter & Presbyteris & Diaconis. Illa & in-
 super ejusdem quæ capite superiori nostris attexuimus.

Præsertim inter Diaconos habuisse D. Stephanum, censet D. Augu-
 stinus & perique alii Græci & Latini Patres, ideoque Præmicerium
 Diaconorum & Archidiaconum vocant. Neque abs re Scriptura ipsa,
 post eximias illas dotes, quas de Diaconis electis commemorat, primum
 nominavit D. Stephanum, eumque testata est virum plenum fide &
 Spiritu Sancto.

At Nicolaus Diaconorum possimus immerito spurci Nicolaitarum
 erroris a nonnullis auctor existimatur; quorum opinioni neutiquam
 assentior, dissentientibus Clemente, Eusebio, Theodoro &
 aliis, qui verius hæreticos Nicolai nomine ad suam effrenem libi-
 dinem asserendam abusus senserunt. Quibus assentitur D. Ignatius
 pau-

Cap. 11.

Clem. Rom.
 1. 1. Constit.
 Cyr. serm.
 de Lapsis,
 Amb. 1. 1.
 de Off.

Ad. 11. ad
 Rom. 15.
 Gal. 2. ad
 Cor. 16. 1.
 ad Tim. 5.
 Petri 2.

d Ep. ad
 Trallianos.

e Epist. ad
 Hieronym.

f cap. 3.
 g Ep. ad
 Trallianos.
 h. Ep. ad
 Smyr.

i Strom.
 k 3. Hyst.
 cap. 23.
 pau-

a Ep. ad Tral.
liant.

b Ep. ad
Philad.

c Conſtit. 6.
cap. 8.

d L. de 72.
diſcip

e In Synopf.

pancis his verbis : *a Fugite impios Nicolaitas, falſum ſibi nomen ſumentes, Rurſum idem b, ut qui falſo nomine ducuntur Nicolaitæ. Sed & D. c Clementis hæc verba conſentiunt? Alii inverecunde ſcribuntur, quod nunc faciunt falſi nominis Nicolaitæ. Imo Nicolaum illum Diaconum, ut virum probatiſſimum, ab Apoſtoliſ creatum fuiſſe Episcopum Samaritanorum, tradunt d Hippolitus & e Dorotheus a Baronio laudatæ ad an. 68.*

Porro de mulieribus Diaconiſſis, quarum non infrequens mentio apud veteres, qui de rebus Eccleſiaſticis ſcripſerunt, non eſt quod prolixius diſſeramus, cum meræ Laicæ, ſacris nollris Diaconis non ſint ſociandæ. Succederunt viduis illis quæ i præerant miniſterio quotidiano: in quibus eligendis quæ ætas, qui mores quaerentur, definiit a Apoſtolus.

f AR. 6.

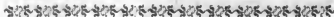
g 1. ad Tim.

5.

Earum miniſterium verſabatur circa mulieres, ſeu iſpis locum orationis a viris ſecluſum adeuntibus, oſtia aperirent; ſen in aliis ſuam præſtarent diligentiam, quæ viri citra pudorem vel ſuſpicionem mali non potuiſſent exequi. Diaconiſſæ etiam dictæ uxores illorum, qui contra-cto matrimonio Diaconatum ſuſcepiſſent, a quibus ſejuñctæ, vitam etiam cælibem agebant; quo ſenſu Episcopæ leguntur & Presbyteræ.

Sed neque prioribus Eccleſiæ ſæculis viduas ſeniores, Presbyteras b nominari inſuetum.

b De Diaconiſſis Baron.
ad an. 34.

CAPUT III.

Quæ oneris & honoris prima Diaconis ſacta acceſſio.

CONSTITUTA Eccleſia, in eaque Hierarchis Episcopis, Presbyteris & Diaconis inſtitutis: operationes ſeu actus hierarchici, quibus iſpi incumbere, ita præſcripti, ut Diaconis Purgatio, Illuminatio Presbyteris, Episcopis Perfectio curanda proponeretur, veluti ſcopus, in quem omni animi contentione intenderent: atque in ea multiplici & varia operatione, ſummi exemplaris imago cerneretur & exemplum.

i Eccl.ſ. Hier.
cap. 8.

Deus enim, ut docet i Divus Dionyſius, mentes in quibus fuerit, expiat primum, deinde illuſtrat, illuſtrataque perficit. Et de miniſtrorum operatione (cui potiſſimum dignoſcendæ inſtituta hæc ſcriptio)

k Eccl.ſ. Hier.
cap. 9.

documenta iſta ſubiungit : k Miniſtrorum ordo eſt qui expiat, & diſſimilia diſcernit, antequam ad Sacerdotum ſacta veniam. Expiat eos qui adeunt, puros a contrariis efficit, dignoſque ſactorum myſteriorum ſpectaculo & communione.

Ritum præterea ineundæ purgationis ita explicat : In ſancto a Deo ortu, miniſtri ei qui accedit veterem veſtem detrahunt, atque tibialia & calceos Occidentem verſus, remittendi nuncii cauſſa locant : ruſumque traducunt ad Orientem, hortanturque eos, qui adeunt, ut omnino ſuperioris vita & amicum abſciant ac tenebras. Docent eos deſeritis tenebris ſe ad ea quæ ſunt lucis traducere.

l Eccl. Hier.
cap. 10.

Sed & expiandorum tres ordines facit : Alterum eorum, qui a mi-

ministis, scriptis divinis ad vitalem, ut ita dicam, abrenuntiacionem formantur & effinguntur. In ea sunt Infideles, seu Ethnici illi sint, seu heretici. Alterum eorum qui a sancta vita, a qua desceverant, revocantur ac retrahuntur scriptorum divinatorum institutione. In quo ordines sunt peccatores penitentes. Tertium eorum, qui contrariis formidinibus alibi per ignaviam terrentur, & confirmantur a scriptis divinis, qua corroborandi vim habent. Quorum alii a deterioribus actionibus ad meliores praestantioresque traduntur. Alii traducti quidem, sed nondum constantiam in divinis immutabilibusque scientiis sunt consecuti. In his curandis Diaconorum primitus studium excelluit.

Verum Ecclesiae pia sollicitudo ad ea etiam quae corporeis suorum incommodis depellendis essent necessaria invigilans, super his plurima, pro rerum vario statu, Diaconus peragenda decrevit. Ex quo res ab ipsa origine repetita ac discussa clarior evadat, Melchias atque Urbani summorum Pontificum verba proferam: ut quae causam & veluti fontem aperiant, ex quo in Diaconos operosa illa & multiplex fundi & peculii Ecclesiastici curatio ac dispensatio derivata sit.

Futuram (ait Melchias) ^a Ecclesiam Apostoli in gentibus praevide-
tes, pradia in Judea minime sunt adepti, sed pretia tantummodo ad so-
vandos agentes. At vero cum inter turbines & adversa mundi succresce-
ret Ecclesia, ejusque suavissimo jugo nedum populi, sed & ipsi Monar-
chae colla submitterent, ita ut ^b Prophetae videretur impletum vatici-
nium: Erunt reges nutricii tui, & regina nutrices tuae: vultu in terra
demisso adorabunt te, & pulverem pedum tuorum lingent. Tum ut scri-
bit Urbanus: ^c Videntes summi Sacerdotes & alii atque Levitae & reliqui
fideles, plus utilitatis posse conferre, si hereditates & agros, quos vendebant
Episcopi, quibus praesidebant, Ecclesiis traderent; eo quod ex sumptibus e-
orum tam praesentibus quam futuris temporibus plura & elegantiora mini-
strare possent fidelibus communem vitam ducentibus, quam ex pretio ipsorum,
capere pradia & agros, quos vendere solebant, matricibus Ecclesiis tradi-
re, & ex sumptibus eorum vivere.

Horum distributio Diaconorum ministerio fiebat, qui cognita cu-
jusque inopia, eam necessaria erogatione levabant, ita ut fidelium nullus rei familiaris angustia premeretur. Sed & Diaconorum erat curare, ne latifundia Ecclesiastica, quae in ditione Episcoporum cu-
jusque Diaecesis erant, manerent inculta, aedificia denique facta testra servarentur. Sic grave & multiplex ipsis incumberebat onus, & per-
quirendae ejusque inopiae, & servandae suppellectilis, distribuendae
insuper pecuniae, aedium denique ac pradiorum utiliter locando-
rum.

Neque enim prioribus illis saeculis partitum Ecclesiae patrimonium,
nec cuique Ecclesiastico assignatum mansum aliquod, cujus fructus in
propriis usus cederent, superflui in pauperes effunderentur. Vigebat in-
ter Christianos, Clericos maxime, mos ille ab Apostolis inductus, ^d quo
nullus eorum quae possidebat, aliquid suum esse diceret: sed inter eos erant
omnia communia.

Pars Prima.

V u

Re-

a. c. Foru-
ram 12. q. 1.

b. Isa. 49.

c. Videtur
12. q. 1.

d. Aporum
4. c. Di-
scipulis
c. Nulli
12. q. 1.

Rebus vero Ecclesie auctis non statim ista partitio inducta est; qua ut diximus, fundi Ecclesiastici partis decise reditu Clericus aleretur: sed primum quadripartiti redditus & oblationes in Episcopum, Clericos, Fabricam & pauperes ^a, quo facilius & utilius cuiusque partis erogatores singulis possent prospicere. Neque enim tam cito adduci poterunt ut a communione illa Apostolica recederent, crederentque partita prae-
^a c. Concessio
 & 5. seq.
 12. g. 2.

dia, aequae utiliter a singulis Clericis, ut communia a publicis Ecclesie ministris procurari.

Certe D. Gregorii tempore, idest fere sexcentis annis a Christo nato exactis, illa oblationum & reddituum partitio; ex communibus prae-
^b c. Cogno-
 vimus, &
 cap. Mos est
 & seq. 12.
 g. 2.

diis Episcopo in unaquaque Diocesi commendatis, vigeat adhuc; ^b nam ejus verba ad Augustinum Episcopum Anglorum, id probant. Mos est, inquit, Apostolicae Sedis ordinato Episcopo prae-
^c c. Nulli
 12. g. 1.

cepta tradere, ut de omni stipendio quod accedit, quatuor debeant fieri por-
^d d. ead.
 Nulli 5. 2.
 ita 12. g. 1.

tionem, una videlicet Episcopo & familia ejus, propter hospitalitatem & susce-
^e c. 1. Diaco-
 ni 91. dist.
 1. 28. 7. &
 3. August.
 form. de
 Vincentio
 Terrul. l. de
 Baptismo Cy-
 pr. epist. 17.
 Conc. Nicen.
 c. 14.
 2. Epist. ad
 Iacobum fra-
 trem Domi-
 ni. c. Diaco-
 ni 95. dist.
 h. d. c. Dia-
 cono 91. dist.

pensionem, alia Clero; tertiu vero pauperibus, quarta Ecclesie repa-
 vandis.

Pluribus etiam saeculis postea, adeo partitio illa passim non invaluit, ut ne quidem Episcopis ^e Eugenius Pontifex an 824. res Ecclesie mobi-
 les aut immobiles in proprios usus habere permitteret;

Imo cum ipse Gratianus, qui Decreta Patrum post annum 1127. concessit; probare contendat; perfectioni, caritatis non obolare pre-
 bendarum divisionem, qua singuli ex his, quae assignata essent, neces-
 saria perciperent; quae vero superessent, in communes Ecclesie usus
 expendere: ^f palam est neque ipso Gratiani tempore, ubique fundi
 Ecclesiastici admissam fuisse partitionem, atque eo usque Diaconorum
 munus in Ecclesiasticis personis ac rebus procurandis penitus non ces-
 sasse.

Quantum etiam aetui illi hierarchici, quos supra e Divo Dionysio recensuimus, praeis Ecclesie saeculis, in asserenda disciplina, pluri-
 busque sacris exequendis, extensi fuerint; constat ex scriptoribus illis
 fide & antiquitate spectatissimis, qui asserunt Diaconos mensam Do-
 mini composuisse, tempore sacrificii legisse Evangelium; atque astan-
 tes aures ad Deum attentas habere acclamasse ^f; baptizasse insu-
 per, verbum Dei populo proposuisse, publicos poenitentes reconciliasse;
 Christi corpus & sanguinem fidei populo distribuisse ^f, & cetera quae
 solent Presbyteri (consecratione & absolutione exceptis) pere-
 gisse.

Sed & disciplinae Ecclesiasticae cultores & assertores fuisse docet Di-
 vus Clemens ^g, cum Diaconos dicit: Diaconi oculos observantes & cir-
 cumspectantes cum verecundia actus totius Ecclesiae, & perscrutantes dis-
 gentis si quem viderint vicium fieri praecipit, & proximum esse peccato,
 ut referant haec ad Episcopum: sed & de peregrinis similiter Episcopo sug-
 gerant refovendis, & cetera his similia, quae ad cultum Ecclesiae & disci-
 plinam ejus pertinent, Diaconis cura sint. Hi sunt, ait ^h D. Hieronymus,
 evangelizantes pacem, annuntiantes dona, dissensiones & rixas & scanda-
 la refecantes.

CA.

Diagnosum duae Classet: Prioris varia nomina.

a *Alt. 6.*
b *Apos. 1. 3.*
c *Zac. 3.*
d *Apos. 1.*
e *Pf. 28. 6.*
f *c. Diaconi*
93. *diff.*
g *c. Diaconi*
qui *quasi* 93.
diff.

E. c. Epif. de
consec. diff. 1.
h. c. Diarum
septem 93.
diff.

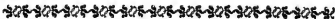
i Baron. ad
ann. 411. &
112.
h. Fossell-M.

de magistratib. Rom.
cap. 24.
I Ep. 12.

1 Ep. 12.

un a-unice de
ferus, in ord.
fac.

Quæ denominatio summis Pontificibus Jurisque Pontificii Professoribus usitatur, his solis visa est congruere, qui Episcopis ministrantes, cæteris Diaconis, qui Presbyterorum ministerio incumbere, essent prælati.

CAPUT V.

Inter Presbyteros ac Diaconos extincta discordia, & proprius quibusque servatus gradus.

a c. Legimus
93. dist.

b d. can. Legimus.

c d. c. Legimus.

d c. Nonnulli ead.

e c. Diaconus ead.

f c. Peruenit ead.

g c. Apostolica de consecr. dist. 7.

h c. Diaconus 93. dist.

i c. Apostolica de consecr. dist. 7.

k Ep. ad Reg. relata in c. Dominus 93. dist.

l Ep. 85. ad pi. ministros agnoscant, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his Eucharistiam Communionis accipiant, Episcopo aut Presbytero porrigente. a Abique Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant, nisi ipsis absentibus, nequaquam necessitas extrema compellat. Sacri corporis erogationem sub conspectu Episcopi

DIACONI quidem paucitate honoratioribus^a, ac multiplici eoque præclaro ministerio elatioribus, frequenti suo obsequio Clericorum studium ac benevolentiam sibi conciliare, & inter eos honorem atque auctoritatem assequi potuerunt facilius, quam modum nimium audentibus animis & suo modulo se parum metientibus statuere. Nam ut fere solet humanum ingenium rebus erectis insolere, proprii gradus obliti, Presbyteris (sacris tantum occupatis, & ipsa multitudine contemptioribus^b) se non æquare modo, sed præterre conati sunt. In conventu quippe Presbyterorum sedere: in conviviis domesticis benedictionem coram Presbyteris dare^c: in primo choro priores stare, Presbyteris in secundo choro constitutis^d: absque Episcopo vel Presbytero baptizare^e: denique ante ipsos Sacramenta sumere: imo his porrigere, ausu temerario præsumebant^f.

E diverso ne illatam injuriam præterire, sed quoquomodo retaliare viderentur Presbyteri; sedebant ipsi, dum stantes Diaconis publice sacrum Evangelium legerent: ne si ad audiendum Evangelium religiose confurgerent, Diaconis indecore assurrexisse viderentur^g.

Gravis sane ac pertinax, multisque temporibus protrahæ contentio, quæ plurimorum Ecclesiæ procerum ingenia & calamos exercuit: cui & exorienti nec magni Nicæni Concilii censura, & renascenti aliorum Conciliorum non desuit moderatio. Etenim huic dirimendæ edita^h Pelagii & Anastasii decreta: scripta sanctorumⁱ Cypriani, Hieronymi, Augustini: Canones Conciliorum^k Nicæni, Carthaginensis quarti & sexti, Romani sub Gelasio, Laodicensis, Toletani quarti, & in nostra Gallia Arelatenis primi & secundi, & Andegavenis: quibus Diaconis datur præceptum, ut in sua mensura permaneant: *Se Presbyteri sicut Episcopi* Ep. 85. ad pi. ministros agnoscant, qui offerendi sacrificii non habent potestatem, his Eucharistiam Communionis accipiant, Episcopo aut Presbytero porrigente. a Abique Episcopo vel Presbytero baptizare non audeant, nisi ipsis absentibus, nequaquam necessitas extrema compellat. Sacri corporis erogationem sub conspectu Episcopi

101. a c. 4.

o Cap. 37. 38. & 39. c. Diaconus ita, cum dubius seq. 93. dist. p Cap. 18. q Cap. 9. & 10. 1 Cap. 10. & 15. &c. non oportet immo seq. 93. dist. f Cap. 38. c. Nonnulli 93. dist. t Cap. 18. u Cap. 15. x Cap. 3. y c. 1. Diaconus ita 93. dist. z c. Peruenit ead. a c. Diaconus ead.

DE JURE ET OFF. ARCHIDIACONI. 351

scopi seu ^a Presbyteri (nisi his absentibus) juxta non habeant exercendi : ^a D. G. Diaconus. ^b presentibus, si necessitas cogit, jussi populo erogant. ^b C. presentibus ead. ^c in Presbyterorum conventu interrogati, loquantur. ^c C. Diaconus, ead. ^d Pari equitate expensa repressaque Presbyterorum indignatio : facit. ^d C. Apostolica de cons. dist. 2.

tum enim ut ipsi ^e ceteri omnes, non sedentes, sed venerabiliter curam ^e in conspectu Evangelii stantes, dominica verba intente audirent ^e ^f deliter adorarent ^f. Verum quæ ex Diaconorum circa Dominicum patrimonium ministerio, contentionis flamma excreverat, fundi Ecclesiastici in singulos partitione, veluti foco lignis detractis, penitus visa est evanescere. Tum enim nullis ob scularia cum Diaconis intercessit necessitudo : ipsis namque distribuendi sacri redditus sollicitudo, sed sola rei sacræ tractanda cura.

CAPUT VI.

*Archidiaconis, veluti Episcoporum Administris, servata sua dignitas
& honoris gradus, etiam supra Archipresbyteros.*

Quæ disciplinæ Ecclesiasticæ non omnino sunt ignari vel expertes, sciunt, vel solo usu docti, in collegio vel conventu Ecclesiastico primum locum ei dari, qui dignitate Ecclesiastica præstantiori fuerit insignitus: alterum ei qui ad superiorem Ordinem fuerit promotus: tertium vero ac postremum, ei qui tempore antiquiori, in sodalium cooptatus extiterit. Ita ut tempus Ordini, Ordinem Dignitati cedere, usu multis sæculis & jure ipso firmato, minime sit ambiguum, & de off. ma. c. 1. & c. Miramur. 62. dist.

Etenim in societatem prius ascito, quæ honoris sunt, cæteris paribus, ante alios accedere, certissimi Juris est. Atque ita statuendum fuisse illustri exemplo Scriptura insinuat, quæ ut Jacobum Justum, Alphei filium, a Jacobo filio Zebædi fecernat; illum Minorem nominat, quod posterior ad Apostolatam vocatus fuerit: hunc Majorem, quod prior Apostolus Christo adhaerit. Ut etiam in militari disciplina, ¹ ille gradu cæteros antecedit, quem stipendia longiora ² & labor prolixior fecerunt antecere.

At qui major est Ordine, in ipso consensu cæterisque honorariis expresso jure iis potior erit, qui priores in societatem fuerunt admissi.

Sed & publicis Ecclesiæ moribus induitum est, ut Ecclesiastico altius majoris administrationis vel officii titulo insigniti, superiores Ordine vel tempore præcedant, sintque in captandis honoribus potiores. In sublimioribus quippe Ecclesiæ gradibus, Cardinales Presbyteri Episcopos, & in inferioribus Archipresbyteros Archidiaconi, non ordine quidem, sed officio & honoris gradu præcedunt ac superant.

Id ratione.

^e Reg. quæ. prior de reg. jur. in 6. ^f L. Nemo C. de off. ma. c. 1. & c. Miramur. 62. dist. ^g Cap. statumimus de ma. & obed. h. 25. dist. c. presbiter cap. 1. de off. deobid. ⁱ Ut Archipresbyter sciat se subesse Archidiacono, & ejus præceptis suis Episcopis obedire, cap. vi de off. deobid.

Id rationi minime adversari fatebitur, qui satis expendit non esse insolitum, in iis quæ non sunt ordinis, aliquem ex alterius persona, ea consequi, quæ ex sua nunquam assequeretur *; sextamque Synodum, quæ prohibet ne Diaconus ante Presbyterum sedeat, diversum sentire, si modo Diaconus locum proprii Patriarchæ aut Metropolitanæ expleverit, quem tunc veluti vices illius agens præcipit honorari ^b.

a C. Præcipimus dist.
93.
b D.C. Præcipimus.

Neminem insuper esse, qui Personatu aut aliqua Dignitate Ecclesiastica sub Episcopo potlatur, cui pars aliqua oneris Episcopalis non obtigerit: qui Episcopo operam vicariam in quibusdam non præstet; qui ipsius olim familiaris non fuerit. Nemo miratur si Dominus Famulos, Dux Commilitones, Apparitores Iudex, ad obsequium præsto habeat. Sed neque id mirum, si Episcopus tanto pressus onere, Coadjutores, Administratos, Ordinarios, Vicarios, in itinere Comites, in mensa Sodalibus, in labore Socios sibi asciscat: quos non fastus supra superiores Ordines attollat, sed opus veluti industrios operarios ad architectonicum adjungat. Hi certe primas sedes occupant in choro, ut Episcopo assistentes: propiores ipsi assistunt, ut habeat paratiores. In quovis confessu vel comitatu eos offenderis, honori atque obsequio Episcopo esse compertes: idque absque eorum, qui Ordine superiores sunt, honoris detrimento: cum familiares postremi viros honoratiores, qui non sunt ex familia, soleant præcedere: neque enim absque Domini injuria possent ab ipsius comitatu distrahi.

Sed & absente Episcopo, solemne est & consuetum, eos qui illius levando oneri pastoritio, veluti proprio muneri insudant, ordine superiores antecedere: quod ut potestatis atque oneris Pontificii, ita & honoris quadantenus consortes videantur: & quemadmodum in illis Episcopus honore afficitur, sic in eos honor Episcopalis recurat.

Non fuit certe prioribus Ecclesiæ sæculis, honoris atque excellentiæ, sed humilitatis specimen, ille qui etiamnum perdurat, Episcopi cum suis administris in imo choro confessus; & in publicis supplicationibus postremæ stationes. Decet utique sæculi Principes stare, sedere, incedere anteriores, suosque retro astare asselas: sed Pastori gregem inspectanti & demissius se habenti antiquus Ecclesiæ ritus magis congruere visus est, quo Christi Domini verba, *Qui major est in vobis, fiat sicut minor*, menti altius insiderent: atque de se humiliter sentire addisceret Prælati, eum perpenderet, statu Ecclesiæ erectiori ibi signatum honoris gradum, ubi antea ministerii humilior fuerat contestatio: quasi e nuditatis integumento, corporis ornatum, & ex verborum penuria, tropis inductis, orationis elegantiam enatam diceret.

Id vero quod diximus, sacros Episcoporum ministros in aliquam honoris, ut oneris Episcopalis societatem venire, atque ideo ordine superiores antecedere; de Archidiaconis maxime asserendum, qui plura & graviora Episcopis præstant officia, & quibus tanquam Vicariis cura totius Cleri, jure communi demandata est. Nam jus ipsum,

a Cap. 1. de
off. Archid.

ipsum post Episcopum, * Archidiaconi majorem agnoscat neminem, & Juris titulus de officio Archidiaconi, titulum de officio Archiepiscopi ac ceterorum, in quos aliquid sui oneris deponit Episcopus, præcedit ^b ut non sit dubium, Archidiaconum Archiepiscopo ceterisque Sacerdotibus honoris gradu potiorum, quos ipsius censuræ subesse ac subijci Jura statuerunt.

Neque tamen is Episcopi Vicarius est Archidiaconus, qui delegatam potestatem exerceat, quæ Episcopi morte vel revocatione expiret, seu cujus exercitium e muta & arbitrio Episcopi pendeat; qualis ea quæ in mobili Vicario cernitur: sed ideo nomen Vicarii Archidiacono inditum, quod totum ipsius munus in onere Episcopali levando versetur ^c; nihilque in eo obeundo præstare possit, quod non magis Episcopus ipse debeat, si solus oneri ferendo par esset.

Quo fit ut si prævenierit, causas subditorum Archidiaconi jurisdictionem habentis audiat, & ab eo excommunicatos absolvat ^d; quæ non possit in eos, qui subsunt Episcopo Archiepiscopus ^e; cum ipsi in jure expressis tantummodo subsint. Sed neque Vicarii nomen ita acceptum impedit, ne & Ordinarius dicatur Archidiaconus, si jurisdictione potiarur.

Usq̃ quidem receptissimum, Ordinarii nomine, antonomastice Episcopum intelligi, neque id temere inductum: cum nullus in Dioecesi æque liberam atque extensam jurisdictionem exerceat atque Episcopus; alios tamen esse in Ecclesia Episcopo cum inferioribus tum superiores, qui vere & proprie Ordinarii sint, nemo vel mediocriter in Jure veritatis ignorat.

Com enim ordinaria sit jurisdictio quælibet aut delegata; delegatam vero, ni Princeps delegaverit, vel expressè cautam fuerit, subdelegatione non extendi: morte item vel expressè revocatione delegantis periri, sit certissimum ^f; necessario consequitur jurisdictionem, quæ morte Collatoris vel revocatione non extinguitur, quæque in alium delegatione transmitti potest, vere esse ordinariam; qualis omnino Archidiaconorum jurisdictio, quæ neque morte Collatorum, neque revocatione eliditur: quamque Archidiaconus aliena seu Vicaria opera exercet ^g.

Sed non esse Delegatam, seu Vicariam, vel ex eo constat, quod à delegato ad delegantem, ni sit princeps, nulla sit provocatio ^h. Ab Archidiacono vero ad Episcopum, non ad Archiepiscopum, appellationis vox emittitur, ut in Ordinaria jurisdictione, in qua gradatim est appellandum ⁱ. Quod si penitus rem indagare libuerit, eamque ad Juris mentem veluti ad perpendicularum exigere, eum vere dices Ordinarium, cui jurisdictio post gradum vel Beneficium acceptum; concessione vel commissione alterius non acceperit; sed eam jure suæ dignitatis propriam habet, eamque eo ipso quod Magistratum Ecclesiasticum est adeptus, absque speciali concessione potest exercere. Hanc Jurisdictionem Ordinariam; naturalem vocat Joannes Monachus ^k, quod cum ipsa Prælati dignitate nascatur, occidat, individuaque societate jungatur.

a D. cap. 2.
b cap. ad
hoc cod.

b in Decretalibus
Greg. 9.

c D. cap. 2.
de off. Archid.

d Cap. cum
ab Ecclesia
de off. ord.
e C. nullus
2. q. 4. cap.
ad reprimen-
dam cap. Pa-
rolas 5. ad
quod & ibi
q. de off.
vra.

f Cap. relat.
et cap. infu-
mone &
ca. licet
de off. et pot.
jud. det.

g Cap. per-
levis 3. ab
Archid. 25.
dist.
h Cap. Re-
mens 1. de
appel. in 6.
i Cap. Ra-
mona de so-
comp. & cap.
Romana de
appel. in 6.
c. anterior
cum 2. q. 6.
k in Cap. 2.
de cons. in 6.

Præ-

Praetatum enim proprie ac stricte esse eum, qui Ecclesiasticam jurisdictionem contentiosi fori possidet, jure certum est, & communi. ^a Doctorum sententia firmatum; et si extensa significatione, Praetati etiam dicantur, qui gradu, honore vel administratione ratione sui Beneficii, in sacro Sodalitio eminent, licet jurisdictionis sint expertes; quos Officium aut Personatum habere, non Praetatione vel Dignitate insigniri, magis diceret; ^b cum nullus contentiosae jurisdictionis exors, Praetatus stricto jure dici possit.

Quapropter correctum *cap. Decernimus, de Judiciis*, quod in eo Archidiaconi absque discrimine Praetati nominarentur, & ita jure ipso omnes viderentur Ecclesiastica jurisdictione potiri. Quo quidem jure Archidiaconorum nullus, ut etiam electum excludam, jurisdictionem contentiosam habet; sed correctionem & veluti jus quoddam paternum in subditos, maxime cum ex praescripto juris, suo munere fungitur.

Sed neque a jure extensorem obtinent Praetati alii inferiores a collegio quolibet electi. Ut merito sibi explendus videatur neotericus scriptor, qui in propria causa nimium sibi indulget, dum libro edito asserit jurisdictione praeditos electos Archidiaconos, alios non item: neque enim Juris textus ullus qui id probet, sed plures qui improbent, dum jurisdictionem plerisque Archidiaconis firmant, absque ulla electione a non electis distinctione.

Optime quidem ^c Juris Interpretes, electos omnes, Praetatos agnoscunt; quosdam non electos, Praetatos insciantur: quia qui eligitur, jurisdictionem semper, etsi non contentiosam, sed qualem supra definivimus, habet in Collegium: qui instituitur, non semper habet; sed si usque legitimo, vel concessione superiorum, jurisdictionis fuerit compos, etsi non electus, nullique collegio praesit, Praetatum nihilominus certo jure dixeris.

At ut probem eo nomine speciatim Archidiaconum frequentia jura dignari, ipsius Juris haec verba profero ^d: *Ut Abbates Diaconi & Praepositi, qui Presbyteri non sunt, Presbyteri fiant, qui Archidiaconatus tenent, Diaconi, &c. Quod si aliqua justa causa prohibente, Presbyteri aut Diaconi esse non potuerint, Praetationes amittant. Tum ista* ^e: *Nec suffraganeorum ipsorum Officialis aut Archidiaconus, Archiepiscopos & alios inferiores Praetatos, &c. Illa denique* ^f: *Ab Archidiaconis vero aliisque inferioribus Praetatis, &c. Satis enim vel ipsis Juris titulis notum est, vocem, Alius, qualitatem praecedentium implere.*

Ut autem concedamus, egregiis his titulis priori Ecclesiae aetate minime donatos Archidiaconos, quando publici muneris dignitatem, non verborum momenta, sed operum pondus potentius firmabat, quae Archidiaconus tamen Ecclesiae aetas ad nos usque decurrit, quae Archidiaconorum manus, institutionis & gradus praestantia praetatum, atque asserendae Ecclesiasticae disciplinae maxime utile non agnovit.

Imo D. Gregorii saeculo, eum honoris gradum supra Presbyteros Archi-

^a *Pomerium ceteris, in cap. Tuo de clerage cap. cum ab Ecclesiis de off. ord. cap. decernimus de jud. b cap. dudum 2. de elect.*

^c *Pomer. & Innocent. in cap. cum ab Ecclesiis de off. ord.*

^d *Cap. ut Abbates de stat. & qual. & ord. prof. e Cap. 2. §. etiam de for. comp. in d. f Cap. Romano §. ab Archid. de appell. in d.*

verit.

Archidiaconi confederant, ut in causa Honorati Archidiaconi, (quem Natalis Salonitanæ Ecclesiæ Episcopus invitum fecerat in Presbyterum ordinari) decreverit ipse Gregorius Episcopum usu Pallii, & perdurante contumacia, sacra Communione privandum, ni in statum pristinum Honoratum Archidiaconum restitueret, quem veluti ad fortiores honorem precebens, conatus erat callide degradare.

Unde colligere est nuperum minime esse, sed ex veteri Ecclesiæ more productum, id quod supra asseruimus, Dignitatem seu officium ali- quod insignæ in ordine inferiori, ordini superiori honore præstare.

CAPUT VII.

Quæ jure communi præstant Archidiaconi; & an ipso jure jurisdictione fungantur.

QUOD ex Decretali ^b Innocenti III. liquido constat, quæ jure ^{b cap ad hoc de off. Archid.} communi exequantur Archidiaconi; quodque in ea sui ministerii penum facile ipsi possint agnoscere, adscribere integram placuit.

Sic habet: Sane consuluit nos tua fraternitatis devotio, quid ad officium Archidiaconi debeat pertinere, & in quibus per ipsum cura Episcopalis sollicitudinis debeat relevari: & nos, prout possumus, respondemus. Archidiaconus (secundum statuta B. Iudori) imperat Subdiaconibus & Levitis, Parochiarum sollicitudo & earum ordinatio ad ipsum pertinet, & audire debet jurgia singulorum. Archipresbyteri, qui a pluribus Decanis nuncupantur, ejus jurisdictionis se noverint subiacere. Secundum vero Romani ordinis constitutionem, major post Episcopum, & ipsius Episcopi Vicarius reperitur; omnem sollicitudinem & curam tam in Clericis quam in Ecclesiis eorum (prout melius secundum Deum poterit) impendendo, cum super his sit relicturus rationem in districti examinis judicio.

Item in Epistola B. Clementis Papæ prædecessoris nostri: Oculi Episcopi Archidiaconus appellatur, ut loco Episcopi per Episcopatum prospiciens, quæ corrigenda viderit, corrigat & emendet, nisi adeo fuerint ardua negotia, quod absque majoris sui presentia nequeant terminari. In quadam vero nostra Constitutione, jam alia vice nos meminimus expressisse, quod institutio corporalis tam super Beneficiis, quam etiam Dignitatibus, ad ipsum debeat pertinere; examinatio etiam Clericorum, si fuerint ad sacros Ordines promovendi: & hoc idem in collationibus Beneficiorum credimus observandum, ut qui Beneficiis Ecclesiasticis præficiendi fuerint, a suo prius examinentur Archidiacono, & per ipsum Episcopo postmodum presententur.

Ex quibus Innocentii verbis, duodecim Archidiaconis indicta elicit ^{c Cap. mandamur, de off. Archid.} Panormitanus: quorum bona pars, quia absque Jurisdictione perfici non potest, jurisdictionem jure communi Archidiaconis quesitam arguit. Nam in Ecclesias Archidiaconatus visitare, Parochias ordinare, audire jurgia, Subdiaconis & Levitis, imo & Archipresbyteris imo-
rare,

rare, corrigenda denique corrigere & emendare, jurisdictionis esse nemo nescit *.

a Sed quis
pro executione
ad judi-
cium recurrere
dum: qui hac
sola præstat,
jurisdictionis
prædictæ dici
non potest,
cum nulla sit
jurisdictionis
que coercionem
aliquam
non habeat l.
fin. ff. de off.
ejus cui
mand. est ju-
rid. nulla
ideâ mediis
efficitur. Fale-
scius quod or-
dinatum, est
executio præ-
dictæ a Supre-
mo. b Cap. du-
dum a. de
aliis.

Quapropter utra sententia potior, vel quæ jurisdictionem jure communi inimicam, Archidiaconis tribuit quæ Consuetudine possit succrescere, vel quæ solo usu vel concessione ipsos jurisdictione potiri censet, non temere a Doctoribus fuit dubitatum, cum utrique sententiæ expressa Jura favere videantur. Qui tamen æquiori lance rem expendere, poterit advertere, iis quæ jure communi Archidiaconis conceduntur, fori contentiosæ jurisdictionem constare non posse. Ipsa enim statuto ordine progreditur, suum Tribunal habet, ex quo judicium prodeat, suas denique coerciones, quibus judicatum urget.

Potius igitur, & ad mentem Juris proprias asseret, ista correctionis & disciplinæ officia Archidiaconis nudo quodam Juris ministerio, non jurisdictionis contentiosæ potestate exequi; cum & ipsa, superius ab Innocentio, Archidiaconis præscripta, quoties majorem indaginem exposcerent, ad Judicem essent amandanda.

Huic sententiæ adlupulatur Archidiaconorum distinctio, quam ex verbis Gregorii IX. facile est eruere. Ipse enim diversum statuit in Archidiaconis, qui jurisdictionis curam exercent, quique ex Ecclesiarum consuetudine excommunicare, suspendere & absolvere possunt; & iis quos curæ exercitii expertes, Personarum tantummodo habere pronunciat. Quod utique stare non posset, si jure communi Archidiaconi ex æquo jurisdictionem fortirentur.

Non difficile fuerit idem firmare ex correctione cap. Decernimus, sub titulo de Judiciis, probata in nova compilatione Gregoriana. Parum enim fuit viris prudentibus, quibus demandata librorum Juris Pontificii correctio, in eo capitulo vocabulum præpositere collocare, modo sensus verbis antiquæ lectionis implicitor; tanquam Juri & communi Doctorum sententiæ adversus, Juris terminis exularet. Nam in textu, *Episcopi, Abbates, Archidiaconi, & alii Ecclesiarum Prælati*, Archiepiscopi vocabulum, loco Archidiaconi repositum; ne contra jus, Archidiaconos omnes Prælatos esse, ac jurisdictionis contentiosæ compotes, Jure ipso constaret.

Assertioni huic, & nunc, sic antea in nostro de Visitatione & Synodis libello subscripsimus *. Neque enim jurisdictione prædictus Archidiaconus, eam oppugnantem Jus Commune poterit objicere, ut in eum onus probandi præscriptionem, vel aliud, jus commune elidens, rejiciat. Sed suum est, retinendæ ac propagandæ jurisdictioni legitimam Præscriptionem, Consuetudinem, vel Indulgentiam proferre: quibus & jurisdictionem comparare potuisse, & servare partem, frequenti jure Pontificio & concordi Doctorum sententiâ possit facile comprobare.

a In quo Archidiaconorum alii jurisdictionis immunes, alii prædicti asservantur, cap. 2. an. 1-7. 30.

CAPUT VIII.

*Jurisdictionem Fori exterioris, usu vel Superiorum Indultis
Archidiaconos affectus, concessis juris esse.*

CONVENIT inter Theologos verbis, *Quamvis alligaveritis su-* *per terram, &c.* ^a Christum jurisdictione duplici Pastores Ecclesie donasse; altera, qua in foro poli peccata remitterent, aut retinerent; altera, qua in foro fori poenas decernerent vel laxarent: aliave, ut Ju-
dices palam statuerent.

Prioris, quæ archiepis conscientie incumbit, nullos extra Pœnitentie Sacramenta usus; ideoque ea solus Sacerdos fungitur ^b, cujus est Sacramenta conferre. Posteriori, quæ fori exterioris est, nil commune cum Sacramentis: proinde in eum poterit derivari, qui Ordine Sacerdotii minime auctus fuerit. Quod quia in Vicaria illa seu delegata jurisdictione quotidie cernitur, nullus quantumvis ignarus absque pervicacia poterit inficiari.

Neque qui in Jurisprudentie castris exercent tirocinium ignorant, decreto legis, hominis indulto, vel ipso usu, jurisdictionem alicui accedere ^c. Et quamvis de privato, an jurisdictionem usu nanciscatur, qua administratione, dignitate, vel honoris gradu, ratione sui Beneficii, in Ecclesia quoquomodo præstiterit, jurisdictionem suo Beneficio, seu Personatui, usu comparare posse ^d.

Nomine vero usus, Consuetudinem & Præscriptionem intelligo: quæ quamvis inter se non minimum distent, illaque jus commune seu plurimorum censetur: hæc jus privatum seu particulare, proinde odiosa restringendaque: illa amplianda dignaque favore existat, utraque tamen legitimam acquirendæ jurisdictionis modum inducit: dum Consuetudo ratione ac tempore jure definito nititur: Præscriptioque sua affectus comitata, statum temporis spatium decurrit.

Etenim ipsa Consuetudo nullis licet tabulis inscripta, dum moribus utentium invaluit, ædum vim legis obtinet ^e, sed & legem ipsam humanam, totam vel ex parte corrigere vel abrogare potest; si rationabilis sit & legitime præscripta ^f.

At ratione sulta censenda ea Consuetudo, quæ absque peccato servari potest. Præscripta vero ut plurimum, quæ quadraginta annorum spatium explevit atque emensa est ^g. Hæc enim & Juri scripto derogat, & jurisdictionem ordinariam non habenti acquirit ^h. Sed tempus Præscriptioni aut Consuetudini statum ei non proderit, qui possessioni querendæ fuerit ineptus, ut is in quem jura quæ usu de se pertinent contendit, cadere non possunt: veluti in Laicum jus Decime ⁱ, & in Presbyterum, quæ Ordinis sunt Episcopalis, quæ nulla temporis diuturnitate poterunt assequi: ^j Cum nemo sana mentis intelligas divino ac naturali Juri (cujus transgressio periculum salutis inducit) su. no. 4.

X 2
Jean. And. in cap. 2. de prob. in 6. in novell. 1 Cap. ult. de consuetud.

^a Erant ligo-
ta & in calo,
& quatinque
solaverit su-
per terram
erunt soluta
& in calo.
Matth. 18.
b C. in novo.
cap. omnia de
penit. & rem-
c Panor. in
cap. duo sum-
de off. ord.

^d in cap. cum
centinget de
foro comp.

^e Arg. cap. Di-
lectus de ap-
pel. & cap. di-
rectio de for-
no. in 6.

^f & cap. 2. de
his qua fi. a-
ma. per cap.
glo. & doct. in
cap. Dudum.

^g de elect. in
cap. cum
facte in ver-
bo consuetud.

^h de off. Archid.
facti, cap. ad
hoc & cap. re-
cedendum de
transf. prel. &
cap. transgrea-
sioni fi. exco-
sus de off. ord.

ⁱ Panor. in
cap. olim
de prescript.
i. C. consue-
tudo dist. 9.

^j Cap. fin. de
servat. an.
consuetud. &
ibi glof. &
ibi non est
sed. in 6.

^k Panor. in
cap. fin. de
consuetud.
no 11.

^l Panor. in
cap. quoniam
in prel. vi.
su. no. 4.

ducit) quacunque consuetudine, qua dicenda est verius corruptela, posse aliquatenus derogari.

Tanta est liquidem in rebus & personis quibsdam disparitas, ut nunquam conveniant, nullusque possit, illibato Jure divino, sociare. Ideoque personæ ejusmodi, rerum earum possessione sunt interdictæ, atque prescriptionis incapaces, cum absque possessione præscriptio non procedat.

In Consuetudine titulo minime opus; nec de bona fide quæritur, nisi in ea quæ extenso vocabulo, pro Præscriptione sumitur; quæque in omnibus ad præscriptionis leges est exigenda. ^b Præscriptionem etenim quæ est contra Jus; titulum saltem coloratum antecedere oportet, eum videlicet qui pleniori indagine elidi potest.

Fidem denique bonam ad præscriptionem usque completam adesse necesse est, vel ad minimum malam fidem abesse: ^c cum male fidei possessor nullo tempore præscribat. ^d At præscriptioni perfectæ, malæ, fidei adventus non oberit, neque interruptio ulla vel contradictio, ^e nec si tempore hominum memoriam superante decurrerit, titulo egebit quofulciatur.

In ipso vero præscriptionis excursu nullus bonæ fidei probandæ obnoxius. ^f Is enim bona fide possidere judicandus, quem malæ fidei possessorem adversarius non probavit. Successori denique defensoris mala fides non officiet, cum in ejus vitium non succedat.

Quæ omnia de Consuetudine & Præscriptione a nobis exposita extendunt, ut jure Archidiaconis quæsitam jurisdictionem nemo dubitet, si ipsis earum altera suffragetur.

Consuetudine vero niti, non Præscriptione censendi Archidiaconi, si totam Diocesim non alicujus ipsius angulum eorum jurisdictio pervadat. Si quotquot sunt in Diocesi Archidiaconi, iisdem juribus utantur; si nullus qui subist Episcopo, Ecclesiasticus eorum jurisditione eximatur. ^h Tunc enim consuetudinem inductam nullus dubitat, cum non alicujus status vel ordinis homines paucos privatim complectitur, sed promiscue universos publico usu astringit; jusque esse publicum, tam apertis indiciis, Consuetudine inductum, nullus potest diffiteri.

Sed & sola Præscriptio qualis a nobis descripta, Archidiaconos jurisdictione donare potest; cumque usu hominum memoria superiore invaluerit, nulla, ut diximus, neque bonæ fidei, neque tituli, aut notitiæ Superioris defectus objectio, eam poterit ullo modo convellere aut infirmare.

Quapropter Archidiaconorum jurisdictionem fundamentis ejusmodi inixam, frequentia atque expressa jura comprobant: Doctores suis scriptis communi sensu asserunt: usus tot sæculis locifque probatus confirmat: Rhedonenfis Archidiaconi Officialis ⁱ sanctus Ivo suo exemplo commendat: ^k Alexander III. Papa in causa D. Thomæ Cantuariensis Archiepiscopi summo & publico judicio approbat.

Rejctis enim pluribus Angliæ Consuetudinum articulis, retentus ille,

a Rep. sine posses. de reg. in. 6.

b Cap. 3. & ibi glo. de consuetud. in 6. facit cap. fin. de consuet. in antiq.

c Rex posses. de reg. in. 6.

d Ponce. cap. auditis de præscr. nu. 10.

e Idem cap. cum Ecclesia de cassis posses. & pro nu. 43.

f Cap. fin. de præscr.

g Ponce. in cap. gravis de res. spol. nu. 20.

h Vide Rich. Curium tractatum de consuet. 3. concl. ca. 2. parte glo. final cap. cum tanto de consuet.

i Officiunt D. Joannis apud Minoritas.

k Annates Bæro. ad an. 1164. in Eph. Spendo.

iste, quo Archidiaconorum jurisdictio, Britannico illo publico usu, etiam in regis causis rata declaratur: ^a *Si forte aliquis diffortiaueris Domino Regi reuerentiam suam, Archiepiscopi vel Episcopi & Archidiaconi debent eum judicare, ut Domino Regi satisficiat.* ^a *Art. 4. per-16, altera.*

Demum ^b Pontificia Decreta, quæ vetant ne quis ab Archidiacono ad Archiepiscopum provocet, sed Episcopum appellationum, quæ a Tribunali Archidiaconi emerferint, Judicem statuunt, Jure probatam & receptam Archidiaconorum jurisditionem ita luculenter ostendunt, ut qui non viderit, insigniter caligare videatur. ^b *Cap. Romano de appi- in 6.*

^c Neque est quod privilegio, non consuetudine vel præscriptione partam jurisditionem, jura firmare, quis inepte contendat; cum neque id constare possit, neque si esset probatum, tantillum infirmior esse Archidiaconorum possessio; cum id quod privilegio acquiritur, consuetudine ac præscriptione posse comparari, juris sit minime ambigui. ^c *Cap. cum contingat de for. comp. Bar. in l. 1. §. de eq. plu. et.*

Quod si a Concilio Tridentino jurisditioni Archidiaconorum in multis detractum esse objiciat aliquis, velitque, ut saltem eam minutam habeant, non qualem usus induxit antiquior, hoc responsum feret; leges humanas cum Ecclesiasticis tum Civiles antequam usus receptas ostenderit minime obligare. ^d *Leges quippe instituntur, cum promulgantur; firmantur, cum moribus utentium approbantur.* ^d *in istis §. leges 4. dist.*

Neque si vigeret usu Concilii Decretum, jurisditionem quamlibet Archidiaconorum imminueret, sed eam tantummodo, quam non vetustissima consuetudo confirmasset, illibatam eam relinqueret, quæ hominum memoria esset superior.

Id certe Jurisperitus quilibet potuisset asserere, nisi quibusdam audacior quam verior Decreti istius visa fuisset explicatio. Probatum enim Jurisprudentum calculis, Legem quæ Consuetudini derogat (si nil aliud expresserit) memoria superiore Consuetudinem non comprehendere.

At postquam a sacra Cardinalium Congregatione (quam unam Tridentini Concilii Interpretem voluit summus Pontifex) ejusmodi Decretum explicatum habemus; non est quod dubitemus verum ejus sensum amplecti, quem nullus averfari debet, vel jure potest improbare.

^e Verba Concilii hæc sunt: *Causæ matrimoniales & criminales, non a seculis. cap. Decani, Archidiaconi, aut aliorum inferiorum judicio, etiam visitando, sed Episcopi tantum examini & jurisditioni relinquantur.* In fine vero cap. *Non obstantibus quoad omnia superscripta, privilegiis, indultis, concordatis, quæ suos tantum teneant auctores, & aliis quibuscumque consuetudinibus.* ^e *Dispositio 24. cap. 20. de refer.*

Sacræ vero Congregationis Declarationes una cum textu Concilii impressæ ^f, sic habent, nu. 8. ad verba, *Causæ matrimoniales: Congregatio censuit, non sustulisse Concilium immemorabilem consuetudinem, & legem an. 1620. ideo si Archiepiscopus (& potiori ratione Archidiaconus) legitime probaverit se admittendum, hanc jurisditionem exercere.* Insuper nu. 8. ad verba, *& criminales: Nisi essent in quasi possessione immemorabili,* ^f *Dispositio 24. cap. 20. de refer. Bellocum an. 1620.*

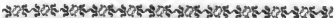
cui

a Mentem
Concilio tam
fuisse quam
apertis sacra
Congregatio
vel eo con-
stat, quod
placuit Con-
cilio decretis
consuetudo
immemorabi-
lis sit repres-
sa quia com-
prehensa, ut
de reform.
sess. xv. cap. 3.
§. 9. sess. 22.
Cap. 3. & 8.
sess. 23. Cap.
28. sess. 24.
Cap. 1. §. 9.
23. 24. sess.
25. De regul.
cap. 12. & co-
dem sess. de
reform. cap.
8. §. 9. & 9.
b Lib. qui ti-
tul. est Re-
missiones Do-
ctorum, qui
varia loca
Conc. Trid.
incidenter
trahunt
Cap. 20. un.
20. in 10.
cap. de refor.
sess. 24.

cui in hoc Concilio non derogavit, si huiusmodi quasi possessio probata fuerit tribus sententiis conformibus & continuis. Et inferius: Quando in apertis sacra Ordinarii volunt procedere in criminalibus, si legitime constet de immemorabili quasi possessione Archipresbyteri in cognoscendis decernendis- que causis criminalibus suorum Clericorum, Decretum hoc non derogavit huic immemorabili quasi possessioni, unde in ea Archipresbyter conservan- dus est.

* Constant & certissimum sacre Congregationis illud fuisse judicium ostendunt hæ Declarationes, non varix sed ejusdem sententiæ, etsi variis temporibus editæ. De hac sacre Congregationis explica- tione, * Augustinus Barbosa ad ista Concilii verba, & aliis quibus- camque consuetudinibus, ita scribit: Sacram Cardinalium Congregationem consuevit, immemorabiles sub hoc decreto non comprehendere, refertur Gonçal. ad reg. 8. Canc. glo. 33. nu. 5.

Addidero exoptandum ut hæ jurisdictionis ad mentem Concilii mo- deratio una cum cæteris Concilii Decretis servetur: juncta etenim alio- rum Decretorum praxi brevi ad meliora rem Ecclesiasticam traduci posse non dubitamus. Moderatione ista sola (quæ tamen Consuetudini memoria superiori nil officit) non videmus.

CAPUT IX.

Que Archidiaconi consuetudine, præscriptione, vel indulto accrescere possunt: quæ non.

CUM liquido constet, ex amplissima illa Episcoporum potestate, eam quam sibi vendicant Archidiaconi, quæcumque ea sit, de- rivari; operæ pretium fuerit, quamam sint Episcoporum Jura displicere, quæ usu vel alia ratione consequi possint Archidia- coni.

* Cap. quod
ficus §. præ-
scriptio de elect.
facis i. quan-
vis 28. dist.
cap. quantus de
constitut.
d. C. perenni
23. dist. de Ab-
batibus. Cap.
cum contin-
gat de ator.
§. qual.
e Cap. de sup.
negl. præl.
f Cap. aqua
de consecr.
Ect. vel ale.
g. Panar. in
Cap. litteras
de res. spo. n. 2.

* Certum in primis ea quæ sunt Ordinis Episcoporum, nullo usu vel eorum concessione, Archidiaconos posse acquirere: atque ita con- secrare altaria, dedicare Ecclesias, Christina vel oleum benedicere, & cætera id genus, solius esse Episcopi; ea maxime quæ magis propria sunt Ordinis Episcopalis, quæ scilicet in Sacramento Ordinis peragit Episcopus, dum sacris muneribus exequendis, homines potestate sibi di- vinitus tradita consecrat.

* Nam & ea quæ extra Sacramentum consistit ad Ordinem spectan- tia, nullus eo inferior exercet, ni expresso Jure, vel summi Pontificis auctoritate fuerit indultum; vel si quid in his obtinet Consuetudo, ea sola est quæ probante Summo Pontifice invaluit. * Est enim Jure definitum, præter Episcopum, ne quidem ipsius mandato, quæ Ordinis sunt exequi posse neminem.

* At in his quæ extra Ordinem, auctoritatis Episcopalis esse constat, aliter omnino sentiendum; ea enim posse delegatione in alium trans- ferri, usu insuper aut privilegio traduci certissimum: etsi rerum & per-

personarum varietas in firmando usu his acquirendis necessario jus ipsum varium ac multiplex efficiat.

Porro ea omnia quæ sunt juris & auctoritatis Episcoporum, legi alterutri ^a *Diocesane* vel *Jurisdictionis* subesse docent Juris Interpretes. Earumque legum officia, promiscue recenset ^b Honorius III. Decretali ad Episcopum Assisinatium, dum illum in subiectos habere decernit canonicam obedientiam, subjectionem & reverentiam, institutionem, & destitutionem, correctionem & reformationem, ac Censuram Ecclesiasticam, jurisdictionem quoque causarum omnium ad Forum Ecclesiasticum de jure spectantium, penitentias, & sacramentorum omnium quæ ab Episcopo sunt recipienda collationem, Synodum & Synodatici seu Cathedralis nomine duos solidos, quartam decimationem & mortuariorum, visitationem quoque annuam, &c. moderatum auxilium, etsi manifesta & rationabilis causa extiterit, cum caritate postulandum.

Jam illa quæ non fuerint Ordinis posse Archidiaconos ceterosque Prælatos inferiores usu vel concessione præstare, jure ac Doctorum sententia confirmandum. Quod ut faciam, hic velim adducta ea quibus superiori capite in genere probatum extitit, Consuetudine, Præscriptione aut Privilegio jurisdictionem Archidiaconos nasci posse. Neque Jura vel Doctores ipsam aliis cancellis definitam proponunt, quam iis quos usus pro rerum arduitate varius, aut jure rata concessio statuerit: ne quis in Episcoporum jurisdictione limitem sternat, quem usu vel privilegio fulti, prætergredi Archidiaconi non possunt.

Doctores siquidem concordēs asserunt, quæ sunt Episcopalis Dignitatis aut Potestatis, seu *legis Diocesane*, ea sint seu *Jurisdictionis*, Prælatos inferiores præscribere ^a. Et ut ea quæ in duplici ista lege præcipua sunt, ad ea quæ jure sunt decisa, singillatim expendamus, ^b cap. 1. & 7. de *Officio Archidiaconi* valide probant, Parochos ceterosque Archidiaconis obnoxios; obedientiam, subjectionem & reverentiam ipsæ debitam non posse denegare ^c; neque correctionem & reformationem ab ipsis jurisdictione præditis pro modulo inductam, impune aspernari, cum nulla sit jurisdictionis quæ coercionem non habeat.

Institutionem in beneficiis & destitutionem penes Archidiaconos esse, si usus probaverit, habes ex Decretali Alexandri tertii, in qua alteri ablatum, alteri collatum ab Archidiacono Beneficium non improbat Pontifex. Neque enim ea institutio vel destitutio Ordinis Sacerdotalis est, sed Curæ juridicæ, qua tanta si polleat Archidiaconus, materiam poterit Presbytero subicere, aut detrabere: populum videlicet, in quem ordinis potestatem exerceat, vel in quem nullum Ordinis usum habeat.

Censuram Ecclesiasticam, Excommunicationem, Suspensionem atque Interdictum, trifidulum illum Ecclesiæ gladium, usu suffragante distinguere posse, approbat ^d Gregorius nonus, qui Ambianensem Archidiaconum, altero Beneficio cura onerato interdicit, quod de Consuetudine excommunicare, suspendere, interdicare, atque abjol-

^a Ad Cap. *de quæstione de off. ord.*
^b Ibid.

^c Cap. olim & Cap. *auditis de presc. modo citulus saltem coloratus adit, vel tempus superans memoriam cap. 1. de præscr. in 6. Panor. in Cap. cum contingas de se. comp. nu. 12. fœu. And. & Ar.*

^d Ibid. in cap. cum Episc. de off. ord. in 6. d. Cap. ad huc de excess. Prælat. o l. fœu. ff. de off. ejus cui mand. est jur. l. Cap. referentia de prob. g. Cap. quando de verb. sign. h. cap. dudum a. de elect.

^a Cap. Odaor-
de de solut.
^b Cap. vte-
venit de pre-
c. lon. An-
dr. & Archid.
in cap. com.
Epist. de off.
ord. lib. 6.
de Innocent.
in cap. trans-
missa de
elect. ali-
quando mixti
imperi cap.
venerabilib.
de font. ca-
cem. in 6.
& Cap. a ce-
dentib. de ex-
cess. Prælat.
cap. de con-
sue. & off.
^c Cap. iur-
vot & ibi glo.
de test. sol.
^d Cap. audi-
tis de pre-
scrip.
^e h. D. Dionys.
Eccles. Hie-
rocl. cap. 7.
& 8.
^f Cap. fin. de
off. Archid.
& cap. cum
inferior de
maior & ob.
^g d. cap. fin.
de off. Ar-
chid.
^h d. cap. cum
inferior.
ⁱ m. Distri-
ctum vocant
Dionici.
^k n. C. omnes
Basilicæ. v. b.
9-7. cap. 3. de
off. ord. cap.
cum Episco-
porum eodem in
6. glo. in cap.
cum ab Ec-
clesiæ de off. ord.

absolvere posset, atque ita beneficio Curæ fori exterioris, (quam Ju-
risdictionalem vocant) esset addictus. Idem & Archidiaconum posse
Officialium creare, qui usum gladii spiritualis habeat, aperte ostendit in
causâ Clerici ^a Odaordi, quem Rhemensis Archidiaconi Officialis ex-
communicaverat. Ejusdem gladii usum in Archidiacono agnovit supra
laudatus ^b Alexander III. neque enim Presbyterum excommunicatione
ab Archidiacono præcepisset absolvi, nisi ligatum judicasset. Ex pluri-
mis ejusmodi Juris Pontificii sanctionibus concludunt ^c Doctores, mixti
ac meri imperii actus, quales ^d Censuræ Ecclesiasticæ, usu Prælati infe-
rioribus accedere posse.

Jurisdictionem causarum omnium ad forum Ecclesiasticum de jure
spectantium, quantumvis arduæ illæ sint poterit usus vel privilegium
Archidiaconi concedere. Inter arduas censendæ causæ matrimonio-
rum, quarum disquisitionem dignitatis esse Episcoporum ^e Jus Cano-
nicum exprimit. Rata nihilominus eodem Jure est, causarum ejus-
modi apud ^f Archidiaconos ^g ceterosque Prælatos inferiores discepta-
tio; quibus aut id possint, aditupulatur usus, vel Superiorem Indul-
tum.

Jurisdicção in monasteriis non exemptis, Jure communi, a solo
Episcopo veluti a proprio Hierarcha exercetur ^h. Hujus est enim. Mo-
nachis supremam Christianæ pietatis manum admove- re, ceterosque
Evangelicæ perfectionis cultores ad summum, quem conscendere pos-
sint, gradum erigere ⁱ. At in contentiosis, quæ claustrali disciplina
corrigi non possunt vel dirimi, ut quæ plurimum a perfectione distent,
jurisdictionem exercet Archidiaconus, si Usus prævaluerit. Nam in ea
controversia quæ inter Senonensem Archidiaconum & Canonicos san-
cti Petri Senonensis emergerat, hos cepit ^k Honorius III. Archidia-
coni jurisdictione minime eximendos, si modo Usu eidem fuisse obnoxios
constaret.

In causâ etiam in qua Archidiaconus jurisdictionem suam in Cœno-
bitarum Ecclesia, postquam in Cathedrali erecta fuerat, exercere co-
nabatur: non dubitatum ^l a Gregorio nono, id ante erectionem usu vel
privilegio potuisse Archidiaconum, cum ipsius jura, si quo modo ex ipsâ
mutatione læsa constitisset, sarcinda decernat.

At jurisdictioni in Cœnobaribus securius insilabit Archidiaconus, eamque
propugnabit feliciter, si territorium, fines scilicet & limites jurisdictioni
exercendæ certos habuerit. Absit, lector, territorii verbo invidia; ne-
que enim cordi est, cum secularibus Magistratibus, super territorio quod
Ecclesiasticis nostratibus negat, litem instituire ^m. Per utroque licebit
Basilicæ. v. b. loca jurisdictionis exercitio, Ecclesiasticorum alicui statâ, terminisque
distincta, territorii nomine, in ipsâ jurisdictionis inter Ecclesiasticos dis-
ceptatione exprimere.

ⁿ Non dubium jure communi solum Episcopum territorium ha-
bere, iisdem finibus quibus ipsâ Diocesis decurrens: sed etque cer-
tum, Archidiaconum posse usu, territorii jus illud assequi, quo in
certa Diocesis parte, qua sui Archidiaconatus ambitus excurrit,
qualcumque causas suæ jurisdictionis audire ac decidere possit,
& so-

* & solus ipse possit: Quodque Archidiaconus jurisdictionem cum territorio usu creperit, infra hujus terminos Episcopus neque tribunal statuere, neque Officiale instituire valeat.

At quoniam inde deduceretur, dari posse Diocesim, quæ veluti monasterium plura capita gestaret; in qua Episcopus jurisdictione caret, ut que esset apud Archidiaconos: nodum hunc ita dissolvit Juris Pontificii ^b Doctor antesignanus. Si, inquit, Inferior vult quærere territorium, ut separatim ab Episcopo, ita ut faciat caput in eadem Civitate seu Diocesi, non est possibile: si autem vult quærere quasi sub Episcopo, ut Episcopus habeat universalem jurisdictionem saltem habitum, & iste Prælati inferior habeat quasi sub eo: licet exercitio excludatur Episcopus: & hoc est possibile, sicut contingit in exemplis. Et si diceret quem effectum operabitur iste habitus jurisdictionis, qui reservatur Episcopo, dico quod multum. Primo quod unum caput cognoscetur, principaliter in eadem Diocesi. Secundo patet quod ratione hujusmodi jurisdictionis universalis poterit Episcopus jurisdictionem exercere, data negligentia inferioris Prælati. Ad hoc adduco textum optimum in cap. Irrefragabili §. excessus, de off. ord. Facit cap. ceterum. de jud. Item vacante vel mortuo illo Prælati inferiori, Episcopus exercebit, arg. cap. licet. sup. eodem, & in præallato §. excessus. Item poterit ab isto inferiori appellari ad ipsum Episcopum, arg. cap. Romana §. 1. de appell. in vi. faciunt ad prædicta notata per Innocentium in cap. cum satis, de Officio Archidiaconi.

Quæ omnia paradoxa iis videbuntur, qui, quid in abrogandis juri-
bus possit Consuetudo, & rationum momenta, quibus Consuetudini-
tantum fuerit permissum, non satis expendierint, de quibus pauca infe-
rius subjungemus.

Hoc tantum pro mantissa præmissis de jurisdictione attexam: beni-
gniores Juris magis consonam Consuetudinem eam esse, quæ Præla-
tis inferioribus ita concedit territorium, ut extra illud in ipsius perso-
nas Episcopus sua jurisdictione libere utatur, easque suo tribunali, si
inferiores Prælati occupaverint, adesse cogat. Quæ vicissim his Prælati-
s, intra territorii fines, quoties non anteverit Episcopus, quæ suæ ju-
risdictionis sunt exequi permittit.

Siquidem Episcopo, cum hac Consuetudine, sua constat jurisdi-
ctio, qua, præventionem ante inferiores Prælatos, in personas locorum,
licet non in ipsis locis, utitur; quæ ab inferioribus indicata, pro-
vocatione ad suum tribunal superius delata, confirmat vel infir-
mat.

^c In communionem jurisdictionis ejusmodi (quam accumulative
ad Episcopalem vocant) consulto videatur asciti Prælati inferiores
ut Superiori essent subsidio, ipsoque probante, vel minime dissen-
tiente: quod si contrarium consisterit, ita omnino præsumendum,
ne Inferiores jus Superioris injulte temerasse, hunc Ecclesiæ suæ jura
nedum neglexisse, sed abjurasse asseramus. Nam eo reclamante nulla
quantumvis annosa possessio contra Jus scriptum potuisset invalere.

^d Pœnitentias publicas injungere, & indulgentias Prælatos infe-
riores.

Pars Prima.

Y y

a Joan. And.
& Archid.
in cap. cum
Episcopus de
eff. ord. in
6. Pauv. in
cap. cum con-
suegas de fo-
comp. Dimi-
mini de re-
ta deviente
300. facit
cap. auditis
& cap. cum
olim de
pres. cap.
dictus de
eff. ord. cap.
accedens
lat. 6. qui-
cumque 16.
q. 2.
b Pauv. in
cap. cum
conuegas
non. 19. qui-
citas alias.

c Innocent. in
cap. cum ab
Ecclesiis
de off. ord.
& cap. dile-
cto de excess.
Prælat. 1. 100
persona 11.
q. 1.
d Cap. acce-
dens de
rio. excess. prælat.

riores speciali concessione posse impetiri, non negat Innocentius III. etsi ista Episcopalis esse Dignitatis nemo nesciat.

Synodum convocandi, Archidiaconis ac ceteris, quos in partem Episcopalis sollicitudinis, ac jurisdictionis societatem, certa ratio jure probata adjungit, jus est, si usus legitimi temporis firmaverit. Cura utique & studium inferiorum Prælatorum in subditos; horum in Superiores observantia ac submissionis protestatio, etsi aliæ non suppetent rationes, cogendæ ab Archidiaconis Synodi legitimam consuetudinem probarent.

Sed quia ad explenda quæ præcedente visitatione præcepta, ad notoria errata corrigenda, ad querelas subditorum audiendas atque sapiendas, denique ad Synodali Episcopali Statutorum praxim promovendam, nulla planior via magisque compendiaria visa est, quam quæ Clerici, Synodo obnoxii Conventu, pro veteri Ecclesiæ more sterni poterat: convocandæ Synodi non fuit difficile inferioribus Prælati jurisdictione præditis, consuetudinem inducere: ex qua tot in bonum publicum & privatum commoda emergereant.

a Cap. 10. &
21. de his
Groppius in
iſſære di-
ſcipline re-
lig. cath.

Eam pluribus in locis vigere notius est, quam quod ullo ad fidem testimonio sit opus. Et in tota Coloniensi Provincia, Archidiaconis & Archipresbyteris jus esse sacra ista Comitia habendi, patet ex Coloniensi Provinciali Concilio.

Synodatici seu Cathedralici, aut alio nomine præstationem nummariam suis Archidiaconis pendunt; etiamnum quibusdam in locis Parochi, dum Synodus adgunt. In aliis desuetudine jus possessionis illius exigendæ extinctum.

Cætera quæ de jure Episcoporum subiungit Honorius, ut mihi ardua, inter Archidiaconorum jura posse censerem, pleribus non probamus: postquam graviora, Jure probante ipsis quæsitæ, superius ostendimus; cumque levioribus his jurbus uti jam desierint plures Episcopi, minus dubitandum ipsa Prælati inferioribus longo usu potuisse accrescere, quæ Superioribus temporis lapsu decreverint.

De Visitatione, de qua sub finem Honorius, nulla potest esse controversia, cum Jus, ratio & usus Episcopis & Archidiaconis inditum comprobent.

CAPUT X.

Quis sit Archidiaconis jurius Episcopali usus legitimus, quæ ratione inducatur, quæ culpa deferatur.

NON omnia jurisdictionis Episcopalis munia eodem modo sibi acquirit Archidiaconi; sed ut graviora sunt magisque ardua, possessionis tempus extensius, aliæque juris vel hominis adminicula adesse oportet.

Si præscriptione nitantur, videndum an juri communi consecrati,

an adveniat. ^a Nam ea cui non repugnat jus commune, robur obtinet, si possessioni 40. annorum adveniat bona fides, et si defuerit Titulus. ^b Ea vero quæ jus commune adversum habet, viget tum demum, cum quadraginta annorum spatium cum bona fide & iusto Titulo fuerit emenda. ^c Nam una hæc debent concurrere in Præscriptione Ecclesiastica, quæ est contra Jus, ut ipsum possit infirmare: quamvis asserenti se bona fide possedisse, onus probandi non incumbat, ^d neque mala Prædecessoris fides obstat, cum in ejus vitium non succedat, uti antea diximus.

At in maxime arduis, quæ olim Episcopi absque Capitulo non poterant explicare; ^e privilegium Papæ necessarium, vel ut præscriptio cum dicta 40. annorum possessione & bona fide, Episcopi concessionem, Sententiam arbitri seu Judicis, vel denique conventionem aliquam adjunctam habeat.

Nisi ista ardua exequendi causam Archidiaconis dederit consuetudo tanti temporis, ut illius initii memoria non exiliat. ^f Ea etenim & Privilegium inducit, ^g & vim habet concessionis, ideoque titulum non postulat, satis, si subit possidendi capacitas, quam dignitas Archidiaconatus abunde supponit.

^h Sic plane Jure Cæleste transacta finitave intelliguntur, non solum de quibus controversia fuit, sed etiam quæ sine controversia sunt possessa, ut sunt Judicio terminata, transactione composita, longioris temporis silentio finita.

Jam in ipso jurisdictionis usu dispiciendum utrum vel Episcopus excludat Archidiaconum, vel Archidiaconus possit Episcopum excludere; vel eam cum Episcopo Archidiaconus exercere jure possit. Utique poterit Episcopus se præstare in servandis suis juribus adeo vigilare & solertem, ut non modo ea exerceat, sed & subditos inferiori Prælato obediens multa afficiat, vel ipsum inferiorem lite mota cohibere nitatur. ⁱ Quo pacto nil inferior e Jure Episcopi, præscriptione poterit delibare; cum nullus jus suum dereliquisse Episcopum possit suspicari, cujus possessioni adeo studiose incubuerit. ^k Nam in iis quæ corpore carent præscribendis, ea quæ dicitur quasi possessio, adversarii patientia sola subsistit; quo renitente, præscriptio non potest invalescere.

E diverso, in conservanda jurisdictione Episcopus se habere potest adeo negligenter, ut neque eam ipse exerceat, neque exercenti obstat, eoque qui Inferiori se submitunt coerceat: ^l qua certe negligentia, excludo Episcopo, in Inferiorem transferetur jurisdictio: quam dereliquisse & veluti a se abdicasse videtur Episcopus. ^m Ita ut Inferiorem qui præscripsit, non possit Episcopus prævenire, sed post appellationem de causa cognoscere; quæ etiam appellatio, stante consuetudine, potest omisso Episcopo, ad Metropolitanum deferri. ⁿ Et nihilominus quoties Inferior fuerit negligens in exercenda jurisdictione, supplere Episcopus poterit.

Media quadam via, jurium Episcopi usus procedit, cum & ea exercet Episcopus, & inferiores Prælati eo non repugnante idem faciunt:

Y y 2 nam in Cap. cum olim & Panor. in Cap. auditis de præf. arg. l. & si forte §. 1. ff. si servum m. Cap. Roma- no §. ab Archid. de appell. in 6. n. Cap. irrefragabili & ibi Panor. de off. ord.

a cap. illud
b cap. de
quarta de
præf.
c cap. de
præscript.
in 6.
d Panor. cap.
fin. de præf.
scr. nu. 30.
cap. graviter
de res. spol.
nu. 10.
e cap. cum
Ecclesia Su-
trana de
caus. poss.
& prop. &
ibi Panor.
nu. 43.
f cap. 44.
& 47.
g cap. acco-
dentibus de
excess. Præ-
lat. cap. cura
de Jure patr.
cap. consue-
tutes de
rel. do. cap.
cum olim de
præf.
h Jean. And.
in cap. 1. de
præbend. in
6. in Nevel.
i Cap. super
quibusdam
de verb. sig-
nif. & ibi
gloss. in ver-
bo stat.
k l. Trans-
acta & seq.
de verb.
signif.
l Panor. in
cap. illud de
præf. & in
cap. auditis
seodem.
m l. quævis
ff. de servit.
cap. cum Ec-
clesia Sueri-
na de caus.
poss. & prop.
l Innocent.
n in Cap. cum

a Regulari-
ter datur in-
feriori accu-
mulative non
privative ad
Episcopum.
Innocent. in
Cap. cum ab
Ecclesiarum
de off. ord.
Et in cap.
dilecto de
elect. pra.
C. de perso-
na et. g. 1.
b Cap. Re-
mana de so-
comp.

c Cap. cum
olim de presc.
Cap. cum
contingat de
decim. Inno-
cent. in Cap.
cum dilecto
d. Cap. Mon.
Cap. edit. de
reg. jur. in d.
d Jean. And.
& Sylvestre
de con-
suet. l. no-
mo §. tem-
poralis §. de
reg. jur.
e Cap. 1. de
reg. jur.
f Cap. ad hoc
de off. Ar-
chiep.
Ecc. 4.

Gie. lib. 3.
de leg.

nam tunc *insolidum* sive *accumulative* (ut dicunt) ad Episcopum , a poterunt Inferiores jura Episcoporum certo jure praescribere , ita ut lo-
cus sit praeventioni , faciatque Inferioris praeventio jurisdictionis gra-
dum , a quo ad Episcopum appellatio devolvatur .

Quod si Episcopus in cursu praescriptionis , ea nondum com-
pleta , possessionem Inferioris in aliquo articulo interruptit ; in cas-
tibus que non impugnaverit , illusa decurret ; neque ut praescriptio vi-
geat , necesse erit ipsam jurisdictionis omnia capita complecti , cum
vel unum tantum , vel duo possit attingere , in quibus completa , ad
confiniles articulos neutiquam erit porrigenda , cum restringenda ipsa
sit , tantumque praescriptum judicandum , quantum possessum . Non
ita de consuetudine sentiendum , quae in commodum publicum non
privatum inducta , extensionis capax est , & multiplicis favo-
ris , ut supra monimus ; ideoque acceptior jurisdictio huic in-
mixta .

Porro certum habere praescriptioni vel consuetudini completae nil
aestibus subsequentibus detrahi ; sed sola contraria consuetudi-
ne vel praescriptione usum tam altis defixum radicibus posse con-
velli .

At vero non est quod curiosius rationes quaramus , quibus Archi-
diaconorum jurisdictio excreverit , cum prona & facilis fuerit ad eos
jurisdictionis extensio , inter quos onus partitur Episcopus , cuique le-
vando jure sunt obnoxii Archidiaconi ; eaque censenda in commodum
publicum inducta , maxime ubi Dioeceses adeo extensa , ut operam
suam in singulos Dioeceseos Episcopus partiri non possit .

Fortasse fortissimus Imperator hostibus sternendis , Architectonicus
faber aedificio erigendo , oculatissimus Pastor procurando gregi par erit
solus : solus stertentes hortari , dirimere lites , dissidia componere , la-
bentem disciplinam erigere , subollacere crimina , persequi , ulcisci Epi-
scopus poterit . *Unus* , ait Salomon , *quomodo calefiat* ? Sed ut totus sit
ignitus , num poterit solus intensissimi frigoris late sparsum rigorem
emollire ? Certe id praestabunt plures commodius & utilius . At pote-
rat Pastor administris sibi asciscere industrios , inter quos pensum divi-
deret . Ascitos censerebit , quos adjunxit Ecclesia , ad nutum minime
mobiles , qui cogi facile ad officium possent , non amoveri ; ne si ex
uno penderent omnia , eo cessante , disciplina nutaret . Divisit Ecclesia
pensum ; ipsa probante , usus adauxit , ut e juris vel consuetudinis praes-
cripto , non ex arbitrio unius omnia praestarentur ita ut in hac juris-
dictionis disceptatione Ecclesia illud solum visa sit innuere : *Solus po-*
puli suprema lex esto .

Jurisdictionis Archidiaconorum extensioni etiam favet Episcopo-
rum circa graviora studium indefessum : neque enim verisimile , Epi-
scopos magnis addictos , minimis voluisse occupari ; sed verbo Dei &
sacrorum administrationi intentos , leviora ista jurisdictionis exte-
rioris negotia inferioribus Hierarchis veluti administris & vicariis
operam praebentibus reliquisse . Nam Episcopi gregarios homines
ad Fidelium contentiones judicio dirimendas , Apostoli praecepto
olim

olim constitutos noverant. * *Secularia*, inquit *judicia si habueris*, ^{a. 7. d. 1.} *contempribiles qui sunt in Ecclesia*, illos constituite ad judicandum. ^{Cor. 8.}

Sed ut nulla subit causa, qua avitus ille jurisdictionis vigeat usus, certe ipsa consuetudo (quam Juri vel rationi adversam nullus unquam compertiet) satis in se habebit praesidii, satis virium, quibus usui, ex quo ornata est & invaluit, durationem ac perpetuitatem rependat.

Viget enim & vivit consuetudo altrice matre Ecclesia, quae, docente D. Augustino, *per orbem terrarum diffusa, tribus modis probatur existere*. Quicquid enim in ea tenetur, aut auctoritas est Scripturarum, aut traditio universalis, aut certe propria & particularis institutio; sed auctoritate sola constringitur, universali traditione nihilominus tota, privatis vero constitutionibus & propriis informationibus, unaquaque pro locorum varietate, prout cuique visum, subsistit, & regitur.

Consonat Beatus Fulbertus spectatissimus ille Episcopus Carnotensis. Nos, inquit, *minime offendit observantia diversitas, ubi fidei non scinditur unitas*. In multis Graecia ab Hispania, ab illis Romana & Gallicana discrepat Ecclesia. Sed neque in hoc scandalizamus, si audimus diversam observantiam, sed non diversam fidem in Christi semper Ecclesiis existisse. Stat enim Regina a dextris Regis sui, in vestitu deaurato, circumdata varietate: distincta scilicet ordinum, rituum, atque consuetudinum, cum generalium tum particularium multitudine, quas certe non rejicit, si vetustas, si ratio admiserit, vel saltem non fuerit averfata.

^b Has denique in Gallia, sicubi unquam, acceptissimas fuisse, Pontificem Innocentium III. non latuit, & eo nomine nostrum in his propugnandis studium gratius atque acceptius Nostratibus fore confidimus. ^b *Consuetudo approbata pro lege servatur in personis Gallicanis. Cap. dilecti de arb.*

Consuetudinis beneficio usi sunt reverendissimi Episcopi, ut jurisdictionem suam societate sacri Sodalitii Ecclesiae Cathedralis exemplum assererent. Juris enim studiosis non dubium, reverendissimos Episcopos in Ecclesia rebus administrandis, tractandis negotiis, litibus sopiendis, puniendis criminibus, sententiis ferendis, instituendis vel destituendis Personis Ecclesiasticis, Presbyteriis, seu sacri sui Senatus aliquando consilium, aliquando consensum praetermittere non potuisse: infectum enim quicquid inconsultis vel dissentientibus Canonis peregissent.

^c Nunc alius rerum status: praxis enim est, ut quantumvis ardua inconsulto Capitulo explicent atque definiant. * Quod vero rite possint, efficit canonica consuetudo, quae & Jus scriptum infermare, & novum usum Jure ratum inducere potuit. Quare si quid juri suo consuetudine sit detractum, probare non renevent reverendissimi Episcopi, qui quod consuetudine additum est, nolent improbare. ^c *Tit. de his quae sunt a Praet. sine consensu Capituli. d. Idem consensu praescripti. in Ecclesia 1. c. 1. e. Cap. 3. de consuet. in 6.*

Ad superiora illud observatu dignissimum adjiciam, eum scilicet qui consuetudine vel praescriptione legitima, jura aliqua seu honoraria

a. *Arg. cap. si diligenti de fe. comp. l. i. ius publicum ff. de publicis.*

raria illa sint, ^a seu ne illa suæ Dignitati vel Beneficio quævis, si ipsa ejuraverit; vel liti super his motæ cesserit, immani se scelere obtringere; vel cum ea cessio in damnum alienum redundat, vel cum res de qua agitur, ex arbitrio cedentis minime pendet, sed Superioris alicujus assensum possint. Prius assertum notius est quam quod probatione egeat. Posterius ex eo probatur, quod Prelatus, ad instar tutoris, conditionem sui Beneficii meliorem facere possit; deteriorem facere non possit: in his præsertim quæ non sunt sui arbitrii, quæque solus distrahere seu alienare non valet. Ipsi enim iustum ejusmodi tacita ut expressa alienatio interdicta est.

Et ne ex meo sensu, non ex Doctorum sententia, hæc proferre videar, ipsa Panormitani verba subijciam. *Prelatus litigans super iuribus Ecclesie, non potest liti & causa cedere, si causa est talis, in qua non habeat liberam dispositionem, ut quia agitur de re quasita Ecclesia; sicut nec directe possit rem in iudicio deductam alienare, sicut si agatur de re in qua Prelatus liberam haberet dispositionem.*

In Cap. cum pridem de p. d. nu. 4.

b. d. Cap. 1. de at. & qual. ord. in 6.

c. Cap. 15. de res. ff. 24.

d. Cap. cum in cons. 5. inferiora de elec.

e. Concil. Trid. cod.

f. d. Cap. cum in cons. 5. inferiora de elec.

g. Clem. ut si. de at.

h. qual. in Clem. quam innovat Concil. Trid. sess.

32. cap. 4. de reform.

i. De elec. in 6.

sess. 24. c. 12.

le in declar. cum Concilio.

textu impresso, ad ejus cap. 12. sess.

24.

CAPUT XI.

Reliquorum que sunt Archidiaconi Miscellaneæ.

PAUCIS multa hoc capite perstringimus, quæ in hujusce argumenti tractatione nolumus desiderari. ^b Hoc primum jure communi neminem ante ætatis 24. annum emensum, Archidiaconum esse posse: quamvis si nulla Cura animarum imminet, Episcopus possit cum eo dispensare, qui 20 annum compleverit: sed non ubi viger usque receptum Synodi Trid. ^c Decretum, quo non minores 22. annis ad Dignitates & Personatus, quibus animarum cura nulla subest, asciscuntur ^d. Curæ strictum Archidiaconum 24. annum explevisse, seu 25. attingisse veteri novoque ^e jure oportet.

^f Ordo Diaconatus in Archidiacono requiritur, ad quem nisi intra annum, iusto impedimento cessante, fuerit promotus, monitus dignitatis gradu pellendus est. ^g Interim si præbenda potiatur, suffragio seu voce in Capitulo, mediæque distributionum parte privandus. Non tamen latæ sententiæ poenam, ^h cap. licet Canon, incurrit, qui intra annum non fuerit promotus, cum in eo de Parochiali agatur, quæ non includitur Archidiaconatus, etsi curæ exterioris fori exercitium haberet adjunctum.

Scientia in Archidiacono ex requiritur, quæ sufficiat ad obeundum suum munus. Celeberrimi Doctores, Pontificii Juris scientia exculsum volunt. Quorum sententiam probans ⁱ Concilii Tridentini Decretum, statuit ut Archidiaconi in omnibus Ecclesiis, quod fieri posset, Magistri essent in Theologia, seu Doctores ut Licentiat in jure Canonico. Quod de Archidiaconis quibus jurisdictionis exercendæ cura Incumberet, intellexit Sacra Congregatio. ^a Qui enim vere cura animarum & omni prorsus jurisdictione carerent, hoc Decreto

creto quantum ad Minervales istos gradus minime includi declaravit.

Archidiaconus etsi a Cura immunis, aliud Beneficium simile, seu aliam Dignitatem vel Personatum in eadem Ecclesia consequi non potest: dissimile poterit, modo sit Canonicatus, & consuetudo non repugnet; non vero aliud simplex. * Nullibi vero absque dispensatione aliud Beneficium quod curam habeat animarum, seu Dignitas, seu Personatus vel Officium illud sit, seu residentiam requirat, quamvis de ^b Parochiali Ecclesia, ubi non recepta Extravagans execrabilis, nonnulli Jure non esse cautum incaute asserant.

Residentia obnoxius Archidiaconus; ille maxime, qui jurisdictione potitur. Ecclesiis enim, quarum ipsi tradita cura, jure naturæ adesse adstringitur, non secus quam Naclerus navi, exercitui Dux, Praeses provinciae, quam regendam accepit. Residet, si adsit Cathedrali Ecclesiae, vel maneat in Archidiaconatu, quantum salvo honore Cathedralis Ecclesiae potest, vel quandiu res exigit Ecclesiastica. Cui si procurandæ absque fraude insisterit, etsi absens, præbendæ fructus lucra-bitur, neque ipsa diaria seu distributiones, quas praesentes choro percipiunt, amittet. Sic enim e mente Juris declaravit sacra Cardinalium Congregatio.

* Archidiaconus non residens, Parochis & aliis fori interioris curam gerentibus minimeque residentibus, peccata a Concilio iudicium non incurrit; tum quod ipsa munia a Concilio expressa, quibus residentes vult insistere, eorum sunt maxime, quibus est jurisdictio interior, neque ex his nonnulla, etsi vellet, posset explere Archidiaconus: ^d tum quod Concilio alia prena statuta sint eos, qui fori interioris, alia in eos, qui exterioris curam exercent. Certum tamen Archidiaconos Constitutione Pii IV. super residentia Pastorum edita comprehendi.

* Visitationi Ecclesiarum quotannis, imo quoties opus fuerit, non exca speculatione, sed emissis oculis, Archidiacono incumbendum: idque (si satis Juris mentem fuerit assequutus) antequam visitet Episcopus, cujus est supremam manum inceptis apponere.

Parochi sumptu, quantum fieri poterit, exonerandi. Procuraciones (visitatione non impenfa) ne Suspendio ipso facto contrahatur, minime recipiendæ.

Si jurisdictionis fuerit compos Archidiaconus, in notorios peccatores animadvertet, inquit in delatos, vel infamia aspersos; quæ de plano poterit, definit: quæ longioris erunt indaginis, ad judicem amandabit.

Si jurisdictionis expertus, inquit saltem, & ad Superiorem quæ deprehenderit, deferet. Ea quæ scandalum, peccati statum, vel periculum peccandi implicare agnoverit, absque operæ concessione urgebit, & in meliorem statum Superioris suæque opera restituat.

* Peritiam eorum, quæ in visitatione præstanda sunt, lectione & peritorum usu assequetur.

Visita.

a Cap. dandum 2. de elect. cap. de multa de prel. ubi Dilectus glo. in cap. gratia de refer. in 6. b de prob. & dig. in extrav. com.

c sess. 23. cap. 1.

d sess. 22. cap. 1. sess. 24. cap. 22.

e Cap. mandamus de off. Archid.

Concil. Trid.

f Forte poteris esse usui libellus de Visitatione a nobis conscripsit.

^a Cap. pr-
curaciones de
centibus.

Vifitationis denique officium exercens, ^a non quæres quæ sua sunt, sed quæ Jeshu Christi: predicationi, cohorationi, correctioni, reformationi quantum poteris vacando, ut fructum referat qui non perit.

CAPUT XII

Ad Archidiaconos, ut sedulo muneri suscepto incumbant.

SED ne frustra, spectabiles Archidiaconi, de nomine & officio nostro suscepta videatur ista disputatio, expendamus, obsecro, quid nominis, quid officii ratio a nobis exigit; ne si nomen vacuum & veluti imaginarium gradum retinuerimus, neglecti, imo deserti Officii serius nos pœniteat. Christi Domini atque Ecclesiæ illius Sponsæ ministerium nobilissimum sortiti, caveamus ne scelere ullo nostro dedecoretur, ullæ obsecantia negligatur. *Servus fidelis & prudens constitutus supra domini familiam, ut ei tritici mensuram in tempore tribuat, super omnia domini bona constituitur.* Eia, præstemus nos fideles, ut Deo, proximo & nobis ipsis nostræ operæ bene collocatæ consilet ratio. Prudentes sumus, ut tempestive & utiliter omnia peragentes, nec fallere velle, nec falli posse videamur. Quid oculi Episcoporum dicimur, si quæ videnda sunt oculis conniventibus, aut terrenorum humore caligantibus & suffusis conspexerimus? *Si oculus simplex fuerit, totum corpus lucidum erit.* Utique si purus Dei cultus, si merum Ecclesiæ subsidium, non vanæ laudis albugo, non turpis lucri lippitudo nos ad officium permoverit, totum Ecclesiæ corpus lucidum erit, nostroque exemplo splendet: & si quæ membris peccati extiterit obscuritas, nostra opera evanescet. *Sed si lumen, quod in nobis est, tenebra sunt, tenebra ipsa quanta erunt?* Si cæci cæcis præditerimus ducatum, quæ utrique inferiorum foveæ vitandæ spes reliqua? Num peccatorum tendiculis involutos explicabit, qui laqueus speculationi, qui rete expansum super Tabor evaserit? Quæ servandi Christi exercitus ratio, si speculator fiat proditor, & miles desertis signis ad Satanæ castra impie transfugerit? Cogitate, obsecro, in hierarchia seu sacro Ecclesiæ principatu, sacrorum Operarios tantum numerari iniquitatis nullos, nulloſve cessatores: operationem nostram definitam, errore vel scelere immundis verbo Dei purgandis, & ita præparandis, ut gratiæ lumine sacerdotum opera possint illustrari. Hanc in hominibus purificationem inferiores cælestes hierarchæ promoveant; Angeli videlicet, administrationi illi Spiritus, propter eos qui hereditatem capiunt salutis, in ministerium missi. Ita ut nobis cum Angelis, quæ Dei in nos magna honoris dignatio est, ejusdem circa homines operationis ac ministerii intercedat communio. At quæ ordinis inversio, si quos pro viribus sui que muneris ratione cæteros præstare mundos oportuit, voluptatum cæno volutari non pudeat, illudque audire a protervis, ab immundo gnis mandabitur? Horrendum esset demonibus nos subijci, quos nostri

Exo-

Exorcistæ ejiciunt; non posse nos excludere, quos ipsi a cæteris expellunt: indignum, durum eorum imperium ferre, quibus nostri ministri imperant. Inanis equidem ritus, quo Aquiloni oppositi, stantes Evangelium pronunciamus, nisi contra eum qui *stat in partibus Aquilonis*, in illius castris fortiter dimicemus, *qui Diaboli opera venit dissolvere*. Christum, obsecro, Ministros suos alloquentem audiamus nos, qui Ministri ejus sumus & dicimus. *Qui mihi ministrat*, ait, *me sequatur*. *Mat. 20.*
*In medio vestrum sum sicut qui ministrat. Non veni ministrari, sed ministrare, & dare animam in redemptionem pro multis. Non est servus major domino suo: qui major in vobis, fiat sicut minor; & qui præcessor, sicut ministrator. Nunquam in eum Diaconi sive Ministri nomen vere quadrabit, qui ministerio non incubuerit; præeundo quippe, judicando, consulendo, Praetores, Judices, Consules appellantur: neque qui ministrat, nisi in ministrando Dei & Ecclesiæ, se ministrum vere profiteri poterit. Ministrorum quidem improborum & inutilium turba Ecclesiæ est oneri, non honori; non subsidio, sed detrimento; luctui, non solatio: eaque non solos desertores averiatur & transfugas, sed & stertentes ac otiosos; qui talentum sibi creditum abscondunt, non augent. Execratur Dominus servum inutilem, quem ligatis manibus & pedibus in tenebras exteriores, ubi fletus & stridor dentium, jubet projici. Diaconum in sinistro humero gestare Orarium vult Ecclesiæ^a, dexteram autem partem habere liberam, ut expeditius ad ministerium sacerdotale recurrat: eoque ritu nos vel silenter edocet, veternum excutiendum, incumbendum officio, disciplinæ faciendæ invigilandum, idque non segnitè, sed studiose & continenter præstandum^b: Egestatem enim operata est manus remissa; manus autem forium divitias parat. Veras certe & perennes minister ille comparabit, qui cœnum latratus, salebras aspernatus, per obstantia quolibet inoffenso pede Christum Dominum sequutus fuerit. Nam emenlo hujus vitæ curriculo, ipsum assequetur, æternumque beatus audiet^c: *Euge, serve bone & fidelis, quia supra pauca fuisti fidelis, supra multa te constituam: intra in gaudium Domini tui.**

1. *Jeun. 3.*

Joan. 12.

Mat. 20.

Mat. 10.

Luc. 22.

Cic. 3. de legibus.

a c. Unum orarium 19.

di. ex 4.

Concil. To-

lesano ubi

pl. ad verb.

sinistre hu-

moro. Hoc

ideo, ut of-

ferantur

quod debet

transire de

laevo ad de-

xtram: idest,

de temporali-

bus ad spiri-

tualia, &

hæc ostendi-

tur, cum

i. circumstati-

tur postea

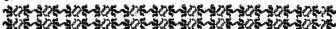
versus dex-

tram.

b Prev. 10.

c Mat. 25.

Finis libri de Jure & Officio Archidiaconi.

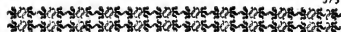

INDEX CAPITUM

Tractatus de Absolutione ad Cautelam.

- Cap. I. **Q**UID sit Cautela.
 Cap. II. Quid sit absolutio ad cautelam.
 Cap. III. Unde introducta sit absolutio ad cautelam.
 Cap. IV. Quibus in casibus locum habeat absolutio ad cautelam.
 Cap. V. Quis finis, qui sint effectus absolutionis ad cautelam.
 Cap. VI. A quo Absolutio ad cautelam peti debeat.
 Cap. VII. Quae sit forma absolutionis ad cautelam.
 Cap. VIII. An absolutio ad cautelam possit impediri.

TRA-

TRACTATUS
DE ABSOLUTIONE
AD CAUTELAM,

Auctore J. TOURNET Advocato Parisiensi.

ILLUSTRISSIMO
AC REVERENDISSIMO DOMINO
D. FRANCISCO
ROTOMAGENSI ARCHIEPISCOPO,
NORMANIÆ PRIMATI

J. D.

FAMA, est REVERENDISSIME ANTISTES, sæpe contigisse, ex complurimis ardua montium celsissimorum, Alpium forte vel Pyrenes anhelanti ascensu scandentibus, ut unus lapillum e loco vertici viciniore in profundissimi præcipitii declivia projiceret, quo statim in ima vergente, fuisse luculentam imbrium nubem solutam, quæ magno impetu cum fragore & repentino profluvio deorsum delaberetur. Idem prope mihi nudiustertius splendidissimæ tuæ mensæ accumbenti, nec tam exquisitis epulis & non esurientes ad carpendum invitantibus intento, quam urbanis & perdoctis sermonibus tuis attento evenisse comperi. Cum enim pleraque de censuris Ecclesiasticis coram Pontificii Juris peritissimis Canonicis Bretevilleo Rotomagi Officiali tuo, eodemque vigilantissimo & prudentissimo Cleri Gallici Syndico, atque Acaria Pontifacæ Vicario quoque tuo, egregie, ut moris est tui, differeres, tum excidit mihi

Z z z

Abso-

Abolutionis ad cautelam mentio : ad quam voculam tanta repente dicendi se tibi seges obtulit , ut etiam sublati mensis facundissima & nivibus hibernis uberior tua vix quiescere poterit oratio ; ad cujus splendorem cum tanquam ad Solis jubar mens cogitatioque caligare videretur mea , obstupescit similis , & trepidante vestigio a conspectu tuo discessi : donec ad me reversus , & eandem questionem a quibusdam Juris Canonici Interpretibus agitatum & pertractatum recordatus , paulisper confirmari cepti , manumque calamo admovi ; ut breviter id quod non tam de novo protuli , quam quod de tua amplissima disputatione excipere potui , hujusmodi epularum avidis reliquiarum instar objicerem . Debueram tuz in me benevolentia , meaque in te observantia locupletius edere testimonium , sed tamen ingenuorum debitorum , & in quantum facere possunt pro tempore contententium , exemplo , hunc perbreve Tractatum , quo tibi animo porrigo , accipias rogo , si per tempus & negotia licuerit toto ex alle sperans me tibi satisfacturum . Vale .

Reverentia tua addictissimus
J. TOURNET Adv. Per.

TRA-

TRACTATUS DE ABSOLUTIONE AD CAUTELAM.

CAPUT I.

Quid sit Cautela.

CAUTELA, ut cautio, vox est Jurisconsultorum propria, quorum consilio unicuique cavetur ut securitati suae provideat. Justinianus in *L. Sancimus* 3. *C. de Verb. O. rer. signific.* definit cautionem *acceptionem*, idest securitatem, quae generali nomine vocatur Satisfactio, speciali Fidejussio; quod in Jure ita frequens est, ut ubique & passim occurrat. Cum vero homines contendant, aut super civili, aut super criminali controversia, inde fit ut cautio varie con-

stituat: in civili causa qui cavet, dicitur *Præst*, idest qui præsto est paratusque ad prædia pignori opponenda, hinc *prædiis & prædiis* cavere veteri formula: qui vero in criminali judicio cavebat, *Vas* dicebatur. Aufonius utrumque in monosyllabis describit:

Quis subit in litem capitali judicio? Vas.

Quis cum lis fuerit nummaria quis dabitur? Præst.

Ex quo colligitur cautionem respicere tempus futurum & in eventum aliquem, qui incertus est dari, quasi quadam sit provisio ne tempore res pereat: qui enim in præsentia satisfacere potest, non opus habet gravari cautione. Res enim ipsa cautione est securior, quæ plerumque fragilis est, juxta illud Comici in *Asinaria*:

Semper oculata nostra sunt manus, credunt quod vident.

Vetus est, nibili cautio est.

Hinc

Hinc ab Ulpiano dicitur, rem cautione potiore esse, *L. Suspectus §. ff. de susp. tut. & curat.* & a Paulo fragilitas cautionis dicitur, *L. Qui ita institutus 66. §. 2. ad Sc. Treb.* & ab eodem incertus cautionis eventus, *L. pupilli 6. ff. quod fals. tut. ant.* An autem sit Cautela idem quod Cautio, posset quodammodo dubitari, cum in malam partem plerumque Cautela usurpetur, & pro deceptione videatur accipi. Longe autem aliud est cavere, & aliud decipere, ut etiam cautio plurimum differt a deceptione. Et forsitan eorum nimia subtilitate contigit, qui fraudes formularum aucupiiis nectebant, ut cautela coeperit haberi pro suspecta & fraudulenta provisione: cum tamen Gallus Aquilius, qui cautionum formulas plurimas edidit, nunquam Juris Civilis rationem ab æquitate sejunxerit, ut Cicero ipse testatur in *orat. pro Cæcinnæ*. Imo & Cautela apud Juris Auctores pro cautione sumitur. Duobus certe in locis hanc vocem in ea significatione poni invenio, prior est Caili in *L. si defunctus 15. in fine ff. de procur.* *Qui ad communi dividundo judicium datus est ad agendum, item & ad defendendum videbitur datus, duplici cautela interponenda.* Alter est Pomponii *L. quamvis convenerit 3. 6. ff. de Pignor. act.* prius idonea cautela a debitore pro indemnitate præstanda. Sic eo sensu a Canonistis cautela pro cautione intelligenda est usurpari, quod caveatur tam excommunicato quam parti litiganti: & aliis sic multis in locis absolutionis ad cautelam fit mentio, *cap. Cum desideres cap. per tuas, cap. sacro, cap. venerabili de sentent. excommunic.* apud Gregorium, *cap. Apostolica de except.* apud eundem, *cap. veniens de rescrip.* *cap. ad presentiam de appellat.* & in tribus Constitutionibus Innocentianis, *Cap. solet, cap. presenti, cap. venerabilibus de sentent. excommunic.* in 6. & aliis plerisque locis.

CAPUT II.

Quid sit absolutio ad cautelam.

ABOLUTIO ad cautelam potest sic utcumque definiri. Absolutio de facto, cum excommunicatio non tenet de jure: quæ definitio est Alexandri III. in *cap. ad presentiam de appellationib.* apud Greg. ad hæc verba, *Licet non esset excommunicatus de jure, de facto tamen secretum absolvit.* Itaque de facto absolvere, & ad cautelam absolvere idem sunt. Vocatur etiam relaxatio ad cautelam, dicto *cap. ad presentiam de appellat.* & *cap. venerabilibus de sentent. excommunic.* in 6. Dicitur absolutio de facto, nimirum propter cautelam vel cautionem, quam tenetur dare absolutus de silentio judicio, & parendo sententiæ Episcopi vel alterius excommunicatoris: & illa cautio est juratoria, *cap. ad reprimendum de Off. ordin.* quod est Innocentii III. ad Rotomagensem Archiepiscopum & ejus Suffraganeos, *cap. cum desideres ibidem:* & vocatur etiam fidejussoria, *cap. si clericos §. eosdem de sentent. excom.* in 6. & aliquando loco sacramenti

fi

fit tantum manualis promissio, *cap. super eo de sent. excomm. apud Gregor.* & illa est forma vel consuetudo Ecclesie: ideoque de facto exigitur, *cap. venerabilibus §. sed si ex causa de sent. excomm. in 6. cap. cum contingat de off. & pot. jud. delegat. in antiquis.* Unde apparet sententiam absolutionis ad cautelam esse provisionariam, & suspendere quodammodo effectum excommunicationis. Quæ si post absolutionem iniusta videbitur, ipse excommunicator tenebitur excommunicato ad omne interesse, *cap. sacro de sentent. excomm.* sin iusta probata fuerit, excommunicatus vicissim tenebitur ad interesse excommunicatori, *ibid.* Præterea de facto etiam est talis absolutio, quia est de gratia quæ facti est, non iuris: unde dicitur in *cap. cum contingat §. in ea vero: nihilominus assest & absolutio impendenda humiliter posulanti.* Et hoc tenent Interpretes Juris Canonici secundum Rebuffum in *additionib. ad Regulas Cancellarie regul. 60. de Indulgentiis.* Imo dicitur præter jus, vel supra jus: si enim esset de jure, deberet causæ cognitio in iudicium deduci, ut constaret de veritate causæ appellationis, antequam daretur absolutio ad cautelam, *dicto cap. cum contingat de off. deleg.* & sic contra rationem juris & de gratia speciali sunt introductæ Decretales, *folio, & per tuas de Sent. excomm. in 6.* Eadem absolutio ad cautelam locum etiam habet in sententia suspensionis, *dicto cap. Apostolicæ de exception. cap. venerabilis de Sent. excomm.* sed in sententia interdictionis generalis non admittitur, *cap. præsentis de Sent. excomm. in 6.*

Denique dicitur ad cautelam pluribus de causis: vel quod caveatur excommunicato, ne videlicet illius acta prætextu excommunicationis irrita dici possint; quæ si veritas appareret, facile rescindi possent: vel quod caveatur etiam aliis personis, ut sine scrupulo cum absoluto possint communicare, conversari & participare: vel ut amplius caveatur parti contra excommunicatum litiganti, ut post absolutionem liceat cum eo negotium gerere, *cap. solet de Sentent. excomm. in 6. & dicta cap. per tuas.* Sed melius Glossa dicit *cap. ad præsentiam, & cap. significasti 1. de Homicidio, apud Gregor.* existimat dici absolutionem ad cautelam; quod scilicet quamvis excommunicatio nulla esse asseratur, tamen ad omnem ambiguitatem tollendam, & ad maiorem cautionem excommunicati, ut tutiori loco sit illius conscientia, talis absolutio postularetur, si forte aliquatenus ea opus esset: & in omnem eventum, si nimirum excommunicatio, quæ iniusta dicitur, tandem a iudice iusta reperitur: qua forma dicitur quoque penitentia ad cautelam *dicto cap. significasti, & sequenti:* cum dnbatur an culpa contracta sit, & penitentia sit opus, ut in homicidio casuali, & similibus.

CAPUT III.

Vnde introducta sit Absolutio ad cautelam.

ECCLÉSIA, ut caritatis & veri amoris officina, suorum utilitati & saluti semper invigilat, & tum maxime consulit, cum lædere incautorum & imprudentium opinione videtur. Nam cum vulnus infligere censetur, tunc sanat; cum necare, tunc ad vitam revocat; cum dedecus adferre, tunc dignitatem auget. Ideo excommunicatio, quæ gladius & fulmen vocatur, nunquam est mortalis & noxia, nisi quando contemnitur, *cap. 1. de Sentent. excommunicat. in 6.* Contra, ut ibidem dicitur, est sui natura & intentione Ecclesiæ medicinalis, disciplinans, non eradicans. Itaque caute providere Judex Ecclesiasticus debet, ut in ea ferenda ostendat se prosequi quod corrigentis fuerit & medentis; ut scilicet qui ita punitur pro temporali aliqua poena, salutem consequatur in die Domini, *Can. Audi 11. q. 3.* Hinc illud est D. Ambrosii *lib. 2. de Officiis cap. 27.* *Episcopi affectus boni est sanare infirmos, serpentina auferre ulcera, aliqua adurere, non abscondere; denique quod sanari non potest, cum dolore amputare.*

Cum vero probitas rubore provocetur, ob id medicinalis dicitur excommunicatio ratione effectus, quod nimirum excommunicati plerumque rubore perfusi se a fidelium consortio videntes excludos, respiciant, & ad bonam frugem redeant, *Can. multi 11. q. 1.* Inde verisimile est Ecclesiæ mentem esse, ut nemini salutis comparandæ via occludatur, sed quovis tempore misericordiæ & indulgentiæ fenestram aperiat, & quemvis etiam sacris & communionem Sanctorum interdictum admittat & amplectatur, modo humiliter remedium animæ ægrotantis, vel anathematis mucrone fauciatæ postulet, & collum Ecclesiæ parenti submittat; ut omnino postquam plene satisfecerit, absolvarur, vel saltem ad tempus vel ad cautelam absolutionem impetret. Hæc enim cautela vel cautio tam in favorem ipsius excommunicati, quam cæterorum gratia exigitur, ut paulatim incipiat se judicio Ecclesiæ subicere, qui videbatur illam irritavisse; vel innocens pronuncietur, si sententia in illum lata non teneat: idque videmus a Jure Civili non esse alienum; cum nuntiatio nulla Prætoris partes in prohibendo cessare faciat, *L. unic. ff. de Remissionib. argumento L. 2. c. de Ingeniis manu.* & quod in dicta *L. unica*, dicitur remissionem fieri a Prætoris nuntiationis, quæ non tenet, quamdam videtur habere affinitatem cum eo, quod in Jure Canonico dicitur, relaxationem fieri quando non tenet excommunicatio; non aliter quam cum vicinis nuntiavit novum opus; & hæc nuntiatio non valet, remittit vel missum facit Prætor.

Cum igitur omnis excommunicatio in eum finem fulminetur, ut errati & delicti veniam petat censura notatus, atque ut se reconciliet

Ec-

Ecclesie matri piissimæ; danda est opera, ut quoties absolvi desiderat excommunicatus, audiatur, præsertim cum habet aliquam iustam causam sententiæ contra se late impugnandæ, ut donec plenius de ea sit cognitum, in omnem eventum vel ad cautelam absolvatur. Sic plerumque dabatur tempus excommunicatis, intra quod satisfacere præcepto Ecclesiæ debebant, quo facti soluti erant vinculo censuræ. Id autem licet ex *Canonibus Apostolorum* colligere *cap. 35. Quicumque Episcopus curam sibi commissam non susceperit, a communione se junctus esto donec susceperit, etc. anaximachus*. Quod si non sua voluntate, sed populi malitia discedere fuerit coactus, maneat Episcopus. Hic enim in suspensio est excommunicatio, donec satisfecerit, ut in cautela, interim dum examinabitur utrum iuste an iniuste fuerit excommunicatus. Præterea & in Sardicensi Concilio *cap. 14. vel 17. apud Gratianum, Can. si Episcopus forte iracundus. Si quis innocens ab Episcopo forte iracundo a communione expellatur & excommunicetur, providendum est ne innocens damnetur aut perdat communionem, & oportet ut sui iudex tot viros examinandi, qui sui iudicium autorisunt*. Præterea si qua alia ratio clara & manifesta appareat, qua sententia iniusta, vel nulla, vel post appellationem interpositam lata arguatur, certum est iis casibus absolutioni ad cautelam locum esse; & ideo cum talis sententia non liget, excommunicatum interim relaxandum esse, *cap. solet, cap. venerabilibus de sentent. excommunic. in 6. aliisque supra citatis.*

CAPUT IV.

Quibus in casibus locum habeat Absolutio ad cautelam.

EXCOMMUNICATIO multipliciter dividitur, ac potissimum duplex ejus adfertur divisio; prior est, quod omnis excommunicatio aut jure ipso, aut ab homine feratur, *cap. religioso, cap. eos qui, cap. cum quis de sentent. excommun. in 6.* Quæ fertur a canone, dicitur sententia Jurs: quia vi ac potestate Juris sive canonis absque hominis vel Judicis alicujus ministerio inferitur: & tunc cum jure producit sententia, dicitur *Canon late sententia*, sicque vocatur *cap. 2. de præscript. in 6.* Norandum tamen est ipso jure vel facto incurrere sententiam excommunicationis idem esse, *cap. quia periculosum de sentent. excommun. in 6.* Cum vero inferitur sententia a Judice, dicitur *Canon ferende sententia*, eodem fere modo quo in Civili Jure id quod ipso jure fieri dicitur, opponitur ei quod fit per officium Prætoris, id est ore vel ministerio Magistratus, *L. 1. ff. quod falso præt. aut. L. 1. ff. quib. mod. ususfr. amitt.*

Altera est divisio excommunicationis, nempe cum una major datur, altera minor: illa est separatio hominis Christiani a communione fidelium, & a corpore Christi, id est Ecclesia, *Can. Angelusdam 111. q. 4.* Minor est separatio a participatione Sacramentorum

Pars Prima. A a a tan-

tantum: utraque ligat, & animam potissimum afficit. Itaque cum quis vel a canone sive ipso jure, vel ab homine aut Judice scilicet Ecclesiastico, vinculo excommunicationis se innodatum esse dubitat, postulare potest per Judicem competentem se absolvi ad cautelam, *dicto cap. solet ead.* Nam aut excommunicatio tenet, idest rite lata est, etiamsi parum justa: aut non tenet, hoc est nulla est. Si tenet sententia, opus est absolutione: si non tenet, absolutio non est necessaria, sed declaratio tantum nullitatis, & excommunicatus non est absolvendus cum vere non sit ligatus, sed declarandus est non ligatus, *cap. cum contingat de off. deleg. apud Gregor.* Primo casu quando tenet excommunicatio, si excommunicatus appellet, ad suum excommunicatorem debet remitti, neque absolvi ab eo ad quem appellavit, nisi urgente necessitate periculum sit in mora, vel in ipso mortis articulo a quolibet Presbytero, *cap. eos qui de sent. excomm. in 6.* vel cum Episcopus qui excommunicavit, malitiose differt absolutionem, *dicto cap. per tuas & cap. venerabilibus.* At secundo casu cum excommunicatio non tenet, quamvis non sit necessaria absolutio, & excommunicatus possit stare in judicio, *dicto cap. per tuas*; tamen ut plurimum absolutio postulatur, quæ dicitur ad cautelam, *dicto cap. solet.*

Ubicumque ergo excommunicatio nulla est, vel dubitatur an justa sit, vel ubi periculum est in mora, ut in *cap. sacro, apud Greg. de sent. excomm.* vel si adit periculum mortis, *dicto cap. eos qui in 6.* vel cum excommunicatio lata fuit post appellationem legitime interpositam; vel si sententia contineat manifestum in se errorem: quod explicatur in *cap. venerabilibus §. penult. de sent. excomm. in 6.* Est enim manifestus error & intolerabilis, cum aliquid iniquum sub vi præcepti vel mandati in sententia aperte continetur; veluti si excommunicatus aliquis fuerit ab Episcopo, quod pauperi elemosynam erogaret, vel aliquid opus aliud non culpandum faceret, vel quod jussu aliquod in jussu & prohibitum non exequutus fuisset; iis casibus Archiepiscopus ad cautelam absolvere potest. Denique ex quacumque causa nulla sit sententia, datur absolutio ad cautelam.

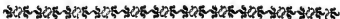
Quæ vero sententia dicatur nulla, explicat distincte Glossa in *cap. presentis de sent. excomm. in 6.* ubi duodecim casus enumerat, quibus nulla dicitur sententia: sed illi sunt præcipui, si post appellationem, si a non Judice, *cap. ad audientiam 3. de consuet. apud Gregor.* si ab excommunicato, *Can. audivimus xxiv. q. 1.* si a Delegato contra delegantis intentionem, *cap. ult. de præb. in 6.* si contra privilegii tenorem, *cap. cum capella de privileg. in 6.* & ut dictum est, si manifestum & intolerabilem contineat errorem, *dicto cap. venerabilibus.* Sed casus ille est singularis, quo aliquis absolvitur ad cautelam, quando opponitur illi excommunicatio, ut actus necessarius & qui sine excommunicato nequit expediri, pereat & ad nihilum redigatur, repellendo illum ab agendo: tunc absolvendus est ad cautelam & ad effectum, ut agere possit, quod notatur in *dicto cap. veniens de testib. apud Greg. circa finem*, ubi audiuntur Canonici excommunicati, ut pro-

proberentur per eos quæ facta fuerant in Capitulo, cum nulla aliunde emergere posset probatio; & idcirco mandatur a summo Pontifice Abbatibus de Novofonte & Casæ Dei, ut eos absolvant ad cautelam. Vult tamen Rebuffus dicto loco peti absolutionem ab ipso a quo lata excommunicatio dicitur, *arg. cap. Apostolica de Cleric. excomm. vel de pos. ministr. apud Gregor.*

Ut autem absolutio ad cautelam locum habet in casibus supra dictis; sic certum est eam locum non habere in sententiam Interdicti in aliqua loca generaliter lata: quamvis in excommunicatione & suspensione soleat dari, ut *cap. solet* supra dictum est, & in *cap. Apostolica de Except. cap. venerabili*, apud Greg. & redditur ratio ab Interpretibus; quod cum excommunicatio sit durior & periculosior interdicto, idcirco præsentî remedio excommunicatis est subveniendum: vel quod cum absolutio ad cautelam non detur nisi præstita juratoria cautione, ut dictum est, & ut plurimum interdictum propter Principis aut domini temporalis culpam interponatur; iniquum esset si innocentes qui talem peterent absolutionem, cogerentur juratoriam præstare cautionem: vel tertio & melius, ut videlicet domini temporales qui plerumque adversus Ecclesiam sunt contumaces, magis hanc poenam reformident, videntes sibi omnem absolutionis spem adeptam, donec de causa penitus cognitum sit, & culpam emendaverint, dicto *cap. solet de Sent. excomm. in 6.* Id quod, ut dictum est, valet in Interdicto universali, veluti populi totius; non in Corpore aliquo, vel Collegio, vel Universitate aut Communitate, in quibus relaxatio datur ad cautelam, *cap. ad hac quantum, de Appellation. apud Gregor. & ibi Glossa, cap. præsentî de Sent. excomm. in 6.*

Hic autem animadvertendum est quoties datur absolutio ad cautelam, vel ob periculum moræ, vel morbum gravem, vel ad certum tempus, vel ad effectum certæ rei, ut ferendi testimonii, vel ob aliquam aliam urgentem occasionem, non omnino solvi excommunicatum, sed sublato impedimento, & jam sui factus compos & liber excommunicatus, debet adire summum Pontificem, & quam citissime potuerit se illi præsentem exhibere petendæ plenæ absolutionis causa, & in finem satisfactionis; aliqui finitio periculo si id negligat facere, reincident in excommunicationem: & ideo dicitur illa absolutio cum reincidentia, vel ad reincidentum, *cap. Apostolica de Except. apud Greg. cap. eos qui de Sent. excomm.* ubi Glossa duos casus notat reincidentiæ. Prior, cum in periculo imminente aliquis absolvitur, quo cessante non potuisset absolvi nisi a summo Pontifice, qui si se præsentare non lit, aut negligat, reincident in priorem excommunicationem. Posterior casus est, quando absolutus ad cautelam, a Papa fuit remissus ad Dioecesanum vel alium, si infra tempus se non repræsentat, ipso facto reincident in pristinum vinculum excommunicationis. Quod si quis ita absolutus non possit adire summum Pontificem, vel morbo vel alio impedimento, per procuratorem potest peti absolutio, *cap. cum desideres C. cap. porro de Sent. excomm. apud Gregor. & ibi Panormit. cap. intelleximus de Judicijs.* Postremo locum habet absolutio in exempto,

qui a Ducefano fi excommunicetur & appellet, abfolvendus eft ad cautelam, quali nulla fit fententia, quæ tanquam a non fuo iudice contra exemplum fuerit prolata, *cap. cum olim 2. de Privileg. apud Greg.*

CAPUT V.

Quis finis, qui fint effectus Abfolutionis ad cautelam.

QUAMVIS in *cap. 2.* fupra breviter attigerimus finem & effectum abfolutionis ad cautelam; tamen hic diftinctius & apertius exponere vifum eft. Ac præcipue quinque referuntur fines abfolutionis. Primus eft, ut favor & gratia Ecclefie magis innotefcat, quando fcilicet fententia tenet in excommunicatum lata, fi excommunicatus firmus & probabilis credat quod fententia non teneat, conceditur in omnem eventum illi ad cautelam abfolutio. Nemo enim debet indefectum jus fuum relinquere, *L. illud quoque 40. ff. de Harred. petit.* Eft enim ante omnia confulendum animæ ulceratæ, ut confcientiæ detur refrigerium, quo poffit paulatim accedere ad divinorum myfteriorum participationem. Eaque cautela refpicit perfonam excommunicati, & in eo mortis eft periculum, cui excommunicatio æquiparatur, cum quis propter eam & propter peccatum facilius moriatur, *Can. Epifcopi xi. q. 3. & cap. qua fronte de Appellat. apud Gregor.* Secundus eft finis vel effectus, ut etiam caveatur aliis quibufcum excommunicatus poffet in facris communicare, & aliis negotiis neceffariis, quod alias fieri non poffet fine periculo faltem excommunicationis minoris, *cap. ftatuimus de Sentent. excomm. apud Gregor. & cap. fi vere eod.* Tertius eft effectus, ut vitetur injuria & infamia quæ per excommunicationem infligitur, & tollatur opinio ejus qui putat fe falfo efle excommunicatum, *cap. cum defideres §. fecunda de Sent. excomm. apud Gregor.* Quartus eft ad cautelam futurorum, ne fcilicet quæ gefla fuerint ab excommunicato, fiant irrita, *dicto cap. folet 2.* Quintus ad cautelam vel fubventionem veritatis probandæ, ut in *dicto cap. veniens 2. de Teftibus, apud Gregor.* Videretur etiam abfolutio ad cautelam maxime favorabilis propter eos, qui communicantes cum excommunicatis innodantur excommunicatione minore; quod non evenit cum abfolutio ad cautelam præcefferit; ut mox dicitur, ut in cafu *cap. fi vere de Sent. excomm. apud Gregor.* His igitur de caufis datur abfolutio ad cautelam; nec tamen is qui petit fic abfolvi, fateretur fe recte excommunicatum fuiſſe, per regulam illam *Qui gratia adverſarii fe ſubmittit, juri ſuo non renuntiat, cap. veniens de renuntiat. apud Gregor.* Unde queritur, fi iudex vel adverſarius petat ut ille confiteatur ſententiam tenere, antequam abſolvatur, an confiteri cogatur? Dicunt Interpretes in *cap. per tuas non teneri*, quia ex confeſſione partis non debet crefcere vel decreſcere jus adverſarii, ut probatur in *L. ſervitutes §. fi qua ff. fi ſervit. vindic.* Ne.

Neque etiam quidquam prodesset, siue protestetur petens absolutionem, siue non protestetur.

Quid autem producat hæc absolutio, aut quos effectus pariat, ex eo cognoscitur, quod conscientie tam excommunicatorum quam cum illis communicantium tutiore in loco sint, & libere cum hujusmodi absolutis liceat conversari. Quod tamen cum distinctione intelligi debet, ut in dicto cap. solet distincte explicatur; ut in extrajudicialibus, veluti in officiis divinis scilicet & publicis, & sic secure celebrando, in postulationibus, electionibus, & aliis legitimis actibus admittatur. Potest enim eo modo absolutus, & tamen remanens excommunicatus, etiam divina celebrare impune, cap. ad presentiam de Appellat. apud Gregor. licet alioqui fiat irregularis qui celebrat excommunicatus, cap. 4. de Clerico excomm. ministr. & Can. si quis Episcopus damnatus, & sequenti xi. q. 3. Si tamen ignoret se excommunicatum, non fiet irregularis, cap. Apostolica de Sent. excomm. apud Gregor. At vero in judicialibus absolutus ad cautelam vitandus est, excepto probationis nullitatis sententiae articulo, dicto cap. solet.

Differentie vero istius plures rationes adfert Glossa: vel quod in judiciis remanet actio quamvis differatur, cap. pia de Excepti. in 6. vel quod facilius interdiciuntur judicialia quam extrajudicialia, & ea quæ sunt juris quam ea quæ sunt facti, L. sunt quidam servi ff. de Patris: vel quod in judicio agendo levius impediri debemus, cum extra judicium quisque suo jure nitatur; vel quod in judicio iudex quasi medius sit paratus, cap. sape de Appellat. in 6. Verum his rationibus potior ista videtur, quod scilicet hoc detur honori Judicis excommunicatoris, qui magis contemni videretur, si a se excommunicatus ad judicialia admitteretur, quam si ad extrajudicialia, in quibus sibi nullum adferret præjudicium.

CAPUT VI.

A quo Absolutio ad cautelam peti debeat.

SI consideretur finis absolutionis ad cautelam, Bernardi Commentatoris Decretalium opinio non est rejicienda, nimirum ut a quolibet Judice Ecclesiastico possit concedi, in dicto cap. solet de Sent. excomm. in 6. Unde & Judex ordinarius, & Metropolitanus, vel Superior ad quem devoluta est appellatio, & Judex delegatus, & quilibet etiam Presbyter in articulo mortis potest ad cautelam absolvere. In quo tamen adhibenda est distinctio: nam aut pro contumacia, aut pro offensâ manifesta lata est excommunicatio, cap. ex parte & cap. cum olim de Verb. signific. apud Greg. Si pro contumacia, quia in absentia & contra indefensum lata est sententia, & citatus non comparuit propter periculum viarum, vel aliquod impedimentum; debet a Metropolitanano, ad quem appellavit absolutio ad cautelam, humiliter petenti sine mora præstari: veluti etiam cum dubia est offensâ, eo modo absol-

ven-

vendus est excommunicatus, nisi malit Metropolitanus Suffraganeo suo deferre, & ad eum remittere excommunicatum, ut absolvat ad cautelam.

Quod si Suffraganeus vel Ordinarius, scilicet excommunicator, noluerit juxta formam Ecclesiæ eum absolvere; tunc debet superior Metropolitanus absolvere, data cautione de stando judicio & parendo sententiæ *cap. venerabilibus de Sent. excomm. in 6. & cap. per tuas eod. apud Greg.* in quo non habetur ratio contradictionis, si se opponat vel excommunicator, vel adversarius.

Quod si Ordinarius propter manifestam offensam excommunicationis sententiam tulerit; tunc Metropolitanus non debet eum absolvere, sed differre donec culpa fuerit emendata, vel nisi requisitus Ordinarius malitiose noluerit absolutionem concedere, ut in *§. fin. di. cap. per tu as* In eo tamen id observandum est, quod in foro etiam Laicorum solet custodiri, ne omisso medio absolutionis beneficium petatur. Potest enim fieri ut subditus Ordinario, veluti Archidiaconus, sententiam excommunicationis tulerit, a qua excommunicatus non ad Metropolitanum, sed ad Ordinarium immediate superiorem appellare debet, & ab eodem potest absolveri. De qua potestate ab Archidiacono fit mentio in *cap. ad hac, & cap. Archidiaconi de Off. Archidiaconi, cap. dudum de Electione, cap. Romana de Sentent. excomm. in 6.* scilicet de consuetudine. Distincta vero est jurisdictio per gradus, & Metropolitanus nihil habet juris in subditos suorum Suffraganeorum, *cap. pastoralis de Off. Ordin.*

Sed quaeritur in Delegato, an possit absolvere ad cautelam. Glossa in *di. cap. solet*, & Rebuffus in loco supra dicto, & omnes tere Interpretes sunt in ea sententia, ut existiment delegatum a summo Pontifice ad aliquod principale negotium, vel generaliter commissum vel appellationis sub illa forma, *Si invenis sententiam latam post appellationem, pronuncies esse nullam*, non posse absolvere ad cautelam; idque duplici ratione: tum quia rescripta delegationis sunt stricti juris, nec ab eorum forma recedendum, *cap. cum dilecta & cap. nonnulli de Rescript.* Tum etiam quia absolutio ad cautelam non est de Jure, sed de gratia, & ideo non est extendenda, *argum. l. quod vero ff. de Legib. & argumentum etiam ducitur a dispensatione: cum enim Delegati Papæ vel aliorum non possint dispensare, ergo neque ad cautelam poterunt absolvere.* Sed usu contraria sententia recepta est, quando specialiter & expresse commissum est Delegato, ut absolvere possit ad cautelam. Unde tamen excipiuntur Delegati intra Romanam Curiam, ut est in *Decisione Rota*. Siquidem non facile hujusmodi absolutio ibi conceditur, ubi extraordinaria & præjudicialis habetur, & semper excommunicatio secum trahere executionem censetur, *Rota decisum 426. cap. pastoralis de Appell.* ideoque cum majori difficultate datur quam simplex absolutio, ut notatur in *di. cap. solet & cap. venerabilibus*.

CAPUT VII.

Qua sit forma Absolutionis ad cautelam.

FORMA absolvendi ad cautelam, vel ex ordine procedendi, vel ex forma pronunciandi & verbis in sententia absolutionis expressis sumitur. Ex ordine forma præscribitur in *capit. solet §. in prima igitur*. Nam ubi Judex animadverterit locum esse absolutioni ad cautelam, nimirum ubi contumacia dedit locum sententiæ, vel est dubia offensæ, præmittet summaria causæ cognitionem, ut cognoscat fueritne manifestæ offensæ, an dubia: in quo casu, ait ibidem Innocentius IV. terminus octo dierum indulgebatur sic asserenti, ut si probaverit quod opponit adversarius vel excommunicator, non relaxetur sententia, nisi prius sufficiens prælatur emenda. Quod si non probaverit manifestam offensam, aut si dubia remaneat, non obstante contradictione & intercessione vel partis, vel excommunicatoris, absolutio ad cautelam non differretur; dummodo antea juret excommunicatus quod parebit mandatis Ecclesiæ, & idoneam præstabit cautionem de satisfaciendo, si fuerit inventus iuste excommunicatus. Idque obtinet secundum omnium opinionem, & juxta Monachum & Ostiensem in *dist. cap. venerabili* & *cap. per tuas* & *cap. solet eod.* & sic absolvendus est: secus in alia absolutione quæ sit pure & simpliciter.

Altera forma petitur ex verbis ipsis quæ debent apponi, nimirum dicendo, *Absolve te ad cautelam*: nam nisi hæc verba exprimerentur, intelligeretur pura & simplex absolutio, quæ supponit veram & justam excommunicationem, ut in *cap. capitulum S. Crucis de Rescript. & cap. Apostolica de Except. apud Greg.* Sed utroque modo providere debet Judex ne nimium festinet talem absolutionem concedere; sed summarie, ut dictum est, debet de re cognoscere, an scilicet fuerit lata excommunicatio post appellationem, necne, ut in *cap. quoniam §. in aliis ut lite non contest. apud Gregor.* & præterea prospicere debet an causæ appellationis legitime fuerit assignata, *cap. cordi de appellat. in 6.* Denique reputare debet apud se quæ causam reddant invalidam, ut in *cap. Romana §. cum autem de Appellat. in 6.* Illud etiam ad ejusdem Jodici officium spectat, examinare an excommunicatos malitiose petat absolvi, ut eo modo adversarius sua frustraretur intentione, si negotium diutius prorogetur, ut in *L. tutor 42. ff. de Usur. & fruct. & L. ult. ff. de re judic.* Caveat quoque Judex ne quid odio vel amore, ne prece vel pretio talem concedat absolutionem, ne incidat in penas *Decretalis, Cum aterni de re jud. apud Gregor.* Quod si aliquis per vim vel metum se ad cautelam fecerit absolvi, certum est nullam esse absolutionem, cum ea quæ vi metusve causæ sunt rata non habeat Prætor *ff. de eo quod vi metus. causa*. Itaque tantum abest ut hæc vires aliquas sortiantur absolutio, ut etiam ex hujusmodi facto crescat audacia, & ipsa excommunicatio iteretur, *Can. loci xxxv. q. 9. cap. ut clericorum de vita & honest. cler.*

CA.

CAPUT VIII.

An Absolutio ad cautelam possit impediri.

Hoc caput ex Rebussi sententia postremo loco addetur, qui in *loco supra dicto*, scilicet ad *Regulam 60. de Indulgentiis*, quinque refert modos quibus absolutio ad cautelam potest impediri. Primus est, si per procuratorem petatur, secundum opinionem Otleni, *cap. cum defuileres de Sentent. excomm. apud Gregor.* & videtur in ea esse opinio domini de Rota in *Decisione 426. in novis*. Quod ideo vult impediri propterea quod procurator non posset jurare, neque satisfacere, neque cavere pro excommunicato. Sed id communiter reprobat, ut supra dictum est *cap. 4. in fine*. Quod tamen intelligendum est si iustum occurrat impedimentum propter quod excommunicatus comparere non possit. Nec obstant quæ dicta sunt de procuratore, quasi in ipsius persona non confluit quæ requiruntur ab ipso excommunicato. Nam potest habere, ut debet revera eo munus esse procurator, speciale mandatum & ad iuramentum præstandum, aliaque legitime facienda, secundum Doctores in *cap. venerabilis de Elect.* Secundus modus est ratione Iudicis incompetentis, ut dictum est supra *precedenti capite*, cum a non iudice quis petit absolvi ad cautelam, vel *omisso medio*. Tertius est modus quando petitur *contra ius*, vel ob causam iniustam vel ineptam, scilicet in casibus in quibus peti non debet, de quibus supra etiam dictum est. Quarto, ratione formæ non servatæ, ut cum petitur ob manifestam offensam, vel sine satisfactione, vel cautione vel iuramento; cum tamen est dubium inter partes an satisfactio dari debeat, standum est arbitrio boni iudicis, *cap. cum olim de Verb. signific. apud Gregor.* Quinto & postremo, ratione temporis, ut si petatur tempore feriato *argum. cap. fin. de Feriis*, quia debet dari spatium aliquod temporis quo adversarius citari possit. Sed id non probatur Rebussi, siquidem ferienda cessare debent uti agitur periculum animæ, quæ est omnibus præferenda, *Can. præcipimus XII. q. 1. L. Juncimus C. de Sacros. Eccles.*

Et hæc sunt, Multitissime ac Reverendissime Prototypis, quæ post-
tuas ea de re disquisitiones & disceptationes, ex tempore in tua ur-
banissima & eruditissima mensa uberrime & elegantissime habitas, de
abolitione ac cautelam colligenda putavi: non ut tuis aliquid doctissi-
mæ ac exquisitissimæ ea de re commentationibus adderem, hoc enim
esset, aquam ad mare: sed ut quo studio, quaque animi contentione &
quasi aviditate, tuos excipere sermones soleam, intelligas: quos si li-
cet etiam aureis, absit dicto invidia, litteris exarandos putarem.

Finis Tractatus de Absolutione ad Cautelam.

